

Lluís M. Xirinacs

La traïció
dels líders

Llibres del Segle

LA TRAÏCIÓ DELS LÍDERS

Què us diré

Director: M. Costa-Pau.

Cos de redacció:

Lluís Massanet.

Consol Costa-Pau, Remei Brascó, Joaquim Ermengol, Roger CP,
Daniel Bonaventura, Mariela Céspedes, Francesc Subiràs.

Lluís M. Xirinacs
La traïció dels líders

Llibres del Segle

1a edició: abril 1993

© Lluís M. Xirinacs, 1993

© Llibres del Segle (L'Eix Editorial), 1993

Plaça Poeta Marquina, 10 - 17002 Girona

Disseny: **Enric Pujol**, a partir d'un tema de Magritte, sarcàstica
rèplica a son torn del *Balcó*, de Manet.

ISBN: 84-8128-004-6

Dipòsit legal: B-10952-1993

Imprès per Romanyà Valls, S.A., Capellades

Edició en format electrònic: gener 2015.

FUNDACIÓ RANDA – LLUÍS M. XIRINACS.

<http://xirinacs.cat> – <http://xirinacs.wordpress.com>

CENTRE D'ESTUDIS
JOAN BARDINA

CENTRE D'ESTUDIS JOAN BARDINA.

<http://bardina.org> – <http://chalaux.org>

LA TRAÏCIÓ DELS LÍDERS

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

«No és això, companys, no és això.»

LLUÍS LLACH

«Força de coratge e lleialtat han parentesc.»

RAMON LLULL, *Llibre de mill proverbs*

«Quan una responsabilitat s'exerceix en l'ordre del possible,
comença a esdevenir irresponsable.»

JACQUES DERRIDA, *L'altre cap*

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Ho escric tal com ací -Barcelona- i ara -1992- em sembla que ho vaig veure i ho vaig viure, un entre molts que també ho van viure i ho van veure.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

PRIMERA PART. LA SEMBRA LABORIOSA.

1971

Dimecres, 13 de gener

«A un quart de dotze de la nit ha vingut a visitar-me la plana major de la política del nostre país. Han volgut acudir personalment, encara que els ha costat molt coincidir tots plegats. En faltava un que vindrà demà.

»M'han demanat formalment que abandoni la vaga de fam. Es fan responsables del que jo demano. M'han dit que com a patriota ja he fet prou i més del que era el meu deure. Que el meu acte els ha ajudat a tirar endavant projectes que necessitaven una empenta. M'han dit moltes coses que jo sentia entre la boira. Justament en aquest moment culminant potser jo entrava en el fatídic coma. No em trobava gens bé. Els he donat les gràcies per llur preocupació i per la delicadesa de venir personalment a dir-m'ho. I de seguida, tot veient que estava cansat, s'han acomiadat després d'assegurar-los que acceptava llur petició i els donava confiança i temps per desenrotllar llurs compromisos, a ells i a tantes persones responsables que m'havien visitat i escrit'.»

Els que van venir aquella nit a l'hospital de la Creu Roja del carrer Dos de Maig, de Barcelona, eren els components de la Comissió Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya (CCFPC).

A tres quarts de dues de la matinada va arribar l'últim que faltava, Pujol. Preguntà si l'esperada visita havia tingut lloc. Li ho vaig confirmar surant entre núvols. Volia saber si plegava de la vaga de fam mentre m'ensenyava maliciosament un caramel. Li vaig dir que sí, encara que per iniciar la recuperació estava en mans dels metges. El caramel tornà al fons de la butxaca d'un abric gruixut.

Dijous, 14 de gener

«A les deu del matí, quan faltaven quatre hores pels vint-i-un dies i pesava 58 quilograms, havent-ne perdut 14, en ple ús de les facultats mentals i amb relativa normalitat física segons les anàlisis, electrocardiograma i electroencefalograma i tota mena

1Lluís M. Xirinacs, *Vaga de fam per Catalunya*, Barcelona, Nova Terra, 1977, p. 158.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

d'observacions, he plegat del dejuni².»

Havia fet la meva primera vaga de fam un any i mig abans, a Santa Cecília de Montserrat, acompanyat de Josep Dalmau i una noia de Gallifa, en solidaritat amb els sacerdots bascos tancats al seminari d'Erandio i condemnats a molts anys de presó a Zamora.

Les vagues de fam formen part de la panòpia dels sistemes d'acció no violenta introduïts a principis de segle pel mahatma Gandhi a l'Àfrica del Sud i a l'Índia. Esporàdicament emprats a Occident, resultaven estranys. Jo els he utilitzats a bastament en les lluites menades al llarg de la transició que descriu. Potser qui més els ha popularitzat són els objectors de consciència, encapçalats per Pepe Beúnza. Tot coincidint amb el període de la transició que tantes coses remogué, els objectors s'enfrontaren sols amb l'exèrcit espanyol, i només amb aquestes armes del poble vanceren. Patiren càstigs, maltractaments, vexacions, presó. Aquest és sempre el preu d'aquest original tràfic d'armes.

L'acció no violenta es menà a Catalunya sobretot des del Casal de la Pau del carrer Bruc de Barcelona, on convisqueren diferents organitzacions no violentes, entre les quals destacà el grup de Lluís Fenollosa que coordinava Àngel Colom i Colom, que tant em va ajudar.

A part l'estranyesa d'aquest mitjà de lluita en els medis polítics clàssics de l'oposició catalana, una altra causa representà a partir d'aleshores un fre a la meva dilatada actuació. Era una actuació intempestiva. No acostumava a estar prevista ni programada pels que aspiraven a dirigir la transició des de l'oposició al franquisme. Especialment pel PSUC. Ni mai no seria previsible. Sempre sorgí de la meva independència, fruit d'imperatius ètics i del meu tarannà personal, amb els seus inconvenients i avantatges. No tenia molta experiència de la història política catalana. Però des del primer moment vaig copsar les resistències subtils, el silenciament. I també les utilitzacions partidistes interessades, les reconduccions de texts i d'intencions. És comprensible. Jo promovia el que jo creia i els altres feien el mateix segons el seu parer. Tanmateix, hauria de constituir

2Ibid., p. 159.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

un motiu de reflexió el fet que sovint durant la transició les intencions diferents dels diferents protagonistes de l'oposició van restar-se més que sumar-se. Va ser un fet d'extrema gravetat i de tristes conseqüències que dona la raó a la crítica feixista contra la partitocràcia. La democràcia no consisteix només en el lliure joc competitiu de les diferents forces polítiques d'un país. Això tan sols té sentit quan els aspectes fonamentals del país són assegurats. Cal la suma d'esforços quan allò més fonamental és en perill o, pitjor, encara ni existeix. El *fair play* de les democràcies madures no existí durant la Segona República Espanyola ni durant la guerra dels tres anys ni durant la transició que narrem. Una altra cosa fou el consens del qual parlarem més endavant i que no té res a veure amb aquesta defensa unitària del que és fonament de la llibertat.

Copio del butlletí clandestí d'Igualada, de tendència USO, «El Mussol³»: *CATALUNYA: Les necessàries coordinacions*: «El fet està constatat de fa molts anys: el govern espanyol està dividit, però es manté gràcies a la circumstància que la divisió és major entre l'oposició. Per això no és tampoc d'avui la preocupació de moltes persones i grups de cara a aconseguir que la coordinació de forces democràtiques i antidictatorials sigui un fet. Aquesta coordinació és cada vegada més urgent.

»A tots els nivells convé que sigui realitzada una tasca de clarificació constant que permeti evitar tot conflicte encara que sigui mínim, perquè és disgregador, entre les forces d'oposició, i permeti de veure i de fer comprendre que els camps d'acció són nombrosos i que totes les forces poden tenir-hi cabuda. Per tant, sempre cal mantenir l'atenció desvetllada i no minimitzar esforços aliens de persones o grups concrets, i potenciar totes aquelles actituds i accions que honestament i amb esperit no totalitari pretenen confluïr en la lluita que el poble manté contra l'actual autoritarisme alienador. L'única cosa que cal demanar sempre és la clarificació màxima de les corresponents actituds i posicions i que les tàctiques partidistes o de grup no posin mai en perill l'objectiu suprem i més immediat de la lluita, aquí i ara, contra una estructura imperant negadora dels

³*El mussol*, febrer 1971.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

drets més elementals de la persona individual i de la nostra personalitat col·lectiva catalana.»

Poc després de la vaga de fam vaig conèixer l'advocat del PSUC Josep Solé Barberà. Em saludà efusivament i comentà:

-Un signe inequívoc de l'ascensió de la lluita popular és que s'incorporen persones com tu, un capellà d'un llogarret de la Catalunya profunda.

Ell ignorava la meua història anterior. I s'equivocava en el judici. La meua actuació no naixia de la praxi espontània del poble senzill que encara dormia el son dels justos. Ja m'hauria agradat que ell tingués raó!

Mogut per totes aquestes consideracions, especialment amb l'ansia de sumar esforços, em vaig fer del PSUC. (En vaig deixar de ser definitivament l'any 1976.) És la primera vegada que ho dic en públic. Ells en això han estat tan delicats que mai no ho han esventat, tot i que potser en certs moments els hauria esdevingut rendible. M'atreia la lluita dels pobres de la terra. En tota la meua vida i contra les meves inclinacions, en les coses importants he optat per posar-me al costat dels oprimits. Ha estat desastrós. Sempre ets escopit del torrent central de la història. Tornar a recol·locar-te costa esforços ciclopis o bé resulta simplement impossible. El motiu de la meua entrada en el PSUC fou una opció de classe.

Però un punt que m'inquietava era la discrepància amb el PSUC sobre la qüestió nacional. M'agradava més la visió d'Andreu Nin o l'actitud de Joan Comorera, antic secretari general del PSUC, ambdós finalment perseguits pels comunistes de tendència stalinista i antinacional. Un dia vaig preguntar en confiança a Jordi Carbonell per què un home tan conseqüent com ell no s'havia fet del PSUC, tot i tenir-hi tanta tirada i amics. Ell em digué:

-No m'he fet del *pessauí* -com li agrada de fonetitzar- per la seva actitud davant el fet nacional.

-Doncs, per què hi ets tan afeccionat?

-Perquè em sembla que encerten en el plantejament de la lluita de classes i perquè en la qüestió catalana té persones d'inequívoc patriotisme, com Rafael Ribó, Xavier Folch o Josep Solé

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Barberà. No són determinants, és veritat, en els centres de decisió del partit. Ara manen els carrillistes de tendència espanyolista. Però espero que un dia no llunyà canviïn les coses.

No li vaig dir res i vaig apuntar-m'hi perquè, tot i trencar-se'm el cor, l'opressió de classe era mundial i l'opressió nacional catalana només afectava uns pocs milions d'homes. L'home del partit que va presentar-m'hi era un antic i extraordinari amic, Joaquim Sempere, director de la publicació «Treball» i company de Montserrat Roig, a qui vaig tenir el goig de conèixer aleshores.

Teníem les reunions clandestines de la nostra tendra cèl·lula en un pis particular d'Igualada i, a falta de cap membre local qualificat segons el partit, ens venia un obrer de Terrassa a dirigir les reunions i a portar-nos les consignes. Els d'Igualada érem potser una colla de burgesos que calia redreçar.

Sempre, però, he tingut clar que pertànyer a un partit no reduïa a zero la meua llibertat i responsabilitat personals ni elevava a l'infinit el paper del partit. Hi ha dos àmbits, tots dos bàsics, el social i el privat, i aquesta dualitat genera conflictes. L'adscripció en el partit comunista representava la meua participació en la lluita mundial dels oprimits. La lluita contra l'opressió nacional fou una qüestió meua, sempre en tensió amb el partit, i que vaig exercir plenament en el grup dels no alineats de l'Assemblea de Catalunya.

Aquesta adhesió al partit dels comunistes significava alinear-se amb la política internacional del bloc de l'Est, d'excelsas virtuts i terribles errors. També n'era conscient, i era una font de patiment. Les absurdes rebaixes de fons que els nostres dirigents eurocomunistes, aclaparats pel fenomen stalinista, feren en els funerals franquistes i les absurdes maniobres que caracteritzaren les seves formes d'actuar, de seguida feren minvar la meua afecció pel PSUC, i després d'un llarg període de tèbia militància, finalment el vaig deixar com per desgràcia hagueren de fer tants i tants altres.

¿Per què no em vaig fer del PSAN, partit d'esquerres i independentista? Principalment, perquè m'era poc conegut, ignorant com era jo de la nostra pròpia història. I també perquè el partit no tenia projecció internacional apreciable. En aquest aspecte el seu

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

esquerranisme semblava més anhel que realitat. Tanmateix, cal que aquest nouvingut a la lluita en hores tardanes, des d'ací, reti homenatge a tants lluitadors que des de primera hora, en els moments més negres del franquisme, mantingueren encesa la llumeneta de la pàtria. He hagut d'aprendre molt d'ells.

Diumenge, 18 de gener

Vicenta Alcover i jo ens dirigíem a casa de la meua mare venint de l'hospital i trobarem Fèlix Martí Ambel. Deia ell:

-Ja hem resolt el teu cas; ara només resta pendent el de Jordi Carbonell.

Fèlix és una fura.

Potser hi havia Pujol al darrere, no ho sé. Es relacionà amb els polítics i aconseguí la redacció d'aquest document que m'havien presentat:

«Mentre el món comentava els darrers moments del Procés de Burgos contra els setze patriotes bascos, la notícia de la vaga de fam indefinida que vós havíeu iniciat la nit de Nadal i el text de la vostra declaració, van recordar al món que el combat del poble català contra l'opressió continuava.

»La vostra declaració i la vostra adhesió al *Manifest* dels 300 intel·lectuals de Montserrat s'identificaven amb aquest combat i exposaven els objectius concrets de la vostra acció: Amnistia general per als presos polítics i socials; llibertats democràtiques i sindicals; justícia social; eleccions lliures, i llibertat nacional per a Catalunya.

»Per aconseguir aquests motius han lluitat i continuen lluitant els millors fills del nostre poble. Per aconseguir-los molts d'ells han donat la vida o sofert presó, tortura o exili. El vostre gest se suma en aquesta història de sacrifici i de lluita, que és la millor penyora del triomf de la causa del poble.

»La vostra acció, que heu mantingut amb fermesa malgrat les pressions i coaccions de tota mena que heu sofert i els trasllats que us han imposat, no ha estat debades, n'estem segurs. Al contrari, creiem que ha contribuït poderosament a sensibilitzar nombroses

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

persones, a responsabilitzar-ne d'altres, i a explicar arreu que només pel camí del sacrifici, de la lluita i de la unitat el nostre poble aconseguirà la llibertat. El vostre gest ha contribuït també a atreure l'atenció del món sobre l'opressió que sofreix el poble català i a recordar el dret dels catalans a l'autodeterminació.

»Creiem que els resultats que heu aconseguit fins ara són tots els que el nostre poble, en les circumstàncies actuals, podia esperar de la vostra acció. Creiem, per tant, que heu assolit els objectius que us vau imposar en iniciar-la. Per això el nostre poble no pot acceptar, avui, que el vostre sacrifici continuï fins al final, fins a la mort.

»En ple convenciment, quan estan a punt de complir-se els vint dies de la vostra vaga, us preguem en nom de tot el que representem -i estem segurs que també en nom de tot el poble català- que vulgueu donar per acabada la vostra acció. Creiem que podeu fer-ho amb la plena convicció que heu acomplert amb escriure el vostre deure de ciutadà i patriota.

»El poble que ha comprès -i valorat- la vostra acció, us agrairà, n'estem segurs, que escolteu el nostre prec.

»Barcelona, 11 de gener de 1971⁴.»

Aquest era l'escrit, però de paraula em demanaren temps i confiança per posar en pràctica el meu prec sobre la unió de les forces vives del país amb vista a preparar seriosament l'autodeterminació nacional: «Vostè deixi'ns uns mesos. Si no complim la nostra paraula, no ens oposarem a una nova represa de la vaga de fam fins on vulgui...»

La meva resposta començava així:

«En la meva reclusió m'ha arribat el missatge tramès per persones i organitzacions que em mereixen un profund respecte i tenen per a mi una alta autoritat moral, per llur acció al servei del poble català. En aquest missatge se'm demana que posi terme al meu dejuni, ara que compleix els primers vint dies. Després de

4Lluís M. Xirinacs, *op. cit.*, pp. 160-161.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

reflexionar sobre les consideracions exposades en el missatge i de mantenir converses amb diverses personalitats que m'han assegurat que és gairebé un fet el front únic de totes les forces polítiques de Catalunya que jo demanava en la meva declaració, crec que tinc el deure d'atendre llur prec.

»Així doncs, poso fi al meu dejuni...

»Barcelona, 14 de gener de 1971⁵.»

La idea de constituir l'Assemblea de Catalunya de cap manera se'm pot atribuir. Vegeu una versió més aviat afecta al PSUC recollida per A. Batista i J. Playà⁶. La meva col·laboració fou una empenta més. Però potser va ser oportuna. El que sí puc dir és que la meva acció en pro d'una lluita unitària no em fou suggerida per ningú; nasqué de la meva pura independència.

Tanmateix, el projecte unitari era en gestació de ben endarrere. I, «fruit de causes complexes, no podia ser una resposta més adequada al meu desig. Després de llargs anys de divisió de les forces d'oposició, finalment, al capdavant d'un llarg procés de confluències parcials, s'arribava a la unió somniada⁷».

Ja abans de 1969 se celebraven al Principat reunions clandestines unitàries no vinculants amb el nom de «Taula Rodona». Només eren informatives. A partir de 1969 es constituí la Comissió de Forces Polítiques de Catalunya (CCFPC), formada per Esquerra Republicana de Catalunya (ERC), Front Nacional de Catalunya (FNC), Moviment Socialista de Catalunya (MSC), Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC) i Unió Democràtica de Catalunya (UDC), ja amb intenció de promoure accions unitàries.

Els set punts programàtics van ser:

- 1) Llibertats democràtiques: llibertat de consciència, d'expressió, de premsa, d'associació, de reunió, de

⁵*Ibid.*, p. 162.

⁶A. Batista i J. Playà, *La gran conspiració*, Barcelona, Empúries, 1991, pp. 89-100.

⁷Lluís M. Xirinacs, *op. cit.*, p. 165.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

- manifestació, sufragi universal i garanties individuals.
- 2) Amnistia general, que havia d'incloure les responsabilitats polítiques fins al moment de la promulgació de l'amnistia.
 - 3) Llibertat sindical: el dret dels treballadors a organitzar-se lliurement, amb independència dels patrons, del govern i dels partits polítics.
 - 4) Dret de vaga.
 - 5) Adopció de mesures immediates per tal de millorar la situació de les masses treballadores i resoldre els problemes més urgents del país en els aspectes social i econòmic: ensenyament, política de salaris, sistemes de treball, col·legiació professional, assistència social, sanitària i de previsió.
 - 6) Restabliment de l'Estatut d'Autonomia de 1932 com a base de partida perquè el poble català pogués decidir lliurement el seu futur, reivindicant també el dret a l'autodeterminació dels pobles de l'Estat espanyol.
 - 7) Convocatòria d'unes corts constituents elegides per sufragi universal que, dins del marc de les llibertats, drets i garanties esmentades en els apartats anteriors, configuressin per al futur les institucions polítiques de l'Estat espanyol, posant fi al període provisional.

Alguns dels membres més habituals de la CCFPC «eren Antoni Gutiérrez Díaz, Josep Solé Barberà i Ramon Capella, del PSUC; Joan Reventós Carner i Josep Maria *Raimon* Obiols Germà, del MSC; Francesc de Borja Aragay i Joan Vallvé, d'UDC; Joan Cornudella i Joan Armet, del FNC, i Joan Borrell i Josep Andreu Abelló, d'ERC⁸».

La gran acció unitària de la CCFPC fou la campanya a propòsit del procés de Burgos que va fer sotraguejar el país, l'Estat i el món sencer, i que culminà el 3 de novembre de 1970. «Encara és present l'impacte de la gran campanya de manifestacions (1970) en

8A. Batista i J. Playà, *op. cit.*, p. 87.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

solidaritat amb ETA i contra el procés de Burgos, a Barcelona i altres ciutats del Principat i del País Valencià; enlloc de la península la solidaritat no fou tan intensa i públicament viscuda; de fet, per primera vegada després de la invasió, nacionalisme i socialisme s'identificaven en un moviment de masses de tanta amplitud; d'altra banda, la divulgació del coneixement sobre la realitat de la lluita al País Basc sensibilitzà, envers la força revolucionària d'un nacionalisme popular, diversos sectors com l'estudiantil i Comissions Obreres⁹».

«La lluita entre el radicalisme ultra de la dreta i la tàctica més o menys "aperturista" dels homes de l'Opus Dei s'ha anat desenrotllant de manera ferotge al llarg del procés de Burgos¹⁰». El fiscal demanava sis penes de mort (Xabier Izko, Joseba Dorronsoro, Jokin Gorostidi, Xabier Larena, Mario Onaindia i Eduardo Uriarte) i 689 anys de presó.

Les mobilitzacions s'escamparen pertot arreu. El 14 de desembre es decreta la suspensió durant sis mesos de l'article 18 del *Fuero de los Españoles*. Jo era a Igualada, compromès amb grups clandestins del barri de Sant Maur, on actuava el sindicat USO, amb el seu líder natural Ramon Gómez, i en menor mesura el PSUC. Vam repartir propaganda amb gran risc i el darrer diumenge de novembre ens vam tancar a l'Església arxiprestal d'Igualada per fer-hi una vaga de fam de vint-i-quatre hores.

Del 12 al 14 de desembre entre 250 i 300 intel·lectuals es tancaren a Montserrat a instàncies de grups cristians i del PSUC en solidaritat amb les reivindicacions basques. En el seu manifest reclamen, a més, «que sigui establert un estat autènticament popular que garanteixi l'exercici de les llibertats democràtiques i dels drets dels pobles i nacions que formen l'Estat espanyol, inclòs el dret d'autodeterminació». El 23 de desembre, Cassià M. Just, Abat de Montserrat, publicà a «Le Monde» de París unes declaracions

⁹Josep Ferrer, *Per l'alliberament nacional i de classe*, Barcelona, Avançada, 1978, pp. 134-135.

¹⁰*El mussol*, núm. 4, 1-I-1971.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

detonants d'adhesió al manifest i a la tancada dels intel·lectuals a Montserrat. ETA segrestà el cònsol Eugen Behil a Donostia i el deixà anar la nit de Nadal, just quan començava la meva vaga de fam. El 28 de desembre es van confirmar nou penes de mort. Havia guanyat el sector dur del règim. Però després de grans pressions, el dimecres dia 30 s'imposà la commutació.

El partit d'oposició dominant en tota aquesta operació era el Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC). Els textos de les reivindicacions signats per ells denoten una secreta preocupació perquè no es trenqui l'estat, en línia amb el Partit Comunista Espanyol (PCE). Contrasta amb el to de les reivindicacions del meu manifest, premonitòries dels quatre punts de la futura Assemblea de Catalunya i reconegudes per la comissió, expressades en estil directe. El Partit Socialista d'Alliberament Nacional (PSAN), acabat de separar del Front Nacional de Catalunya (FNC), no col·laborà en la Comissió Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya (CCFPC) per raons nacionals i de classe¹¹.

A mi, el PSUC aleshores ja em festejava. Jo encara desconeixia les dures experiències de la competitivitat política. Vessava d'idealisme marxista -pot ser idealista el marxisme?- Ensenyava marxisme als obrers d'Igualada. -Era marxisme allò que els ensenyava?- Però discrepava de la dependència del PSUC respecte del PCE i de la base teòrica poc clarament nacional del comunisme.

Quan em trobava en plena vaga de fam, colpit pel meu gest, Jordi Carbonell, aleshores director de la Gran Enciclopèdia Catalana, pujà a Santa Maria del Camí i se m'oferí per fer el que calgués. Ell, com ja he dit, estava molt a prop del PSUC. Però atribueixo la seva oferta a un acte independent seu.

Jo escriuria, més tard, a J. M. Batista i Roca, president del Consell Nacional Català (CNC) de Londres, perquè es presentés a la frontera i es deixés detenir, tot repetint el gest de Francesc Macià en

¹¹Josep Ferrer, *op. cit.*, pp. 22-23.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

la caiguda de la dictadura de Miguel Primo de Rivera. Calia aprofitar la feblesa del règim. Aquells dies jo no sabia ni que existís el president de la Generalitat, Josep Tarradellas. Sóc fill de pares catalans silenciosos del fet nacional. M'he format fora de Catalunya.

Enmig de la vaga de fam, en un moment dolç en què per respecte se m'escoltava molt, vaig proposar això a Carbonell:

-Tu ets ben vist per un ampli ventall de forces polítiques i socials. ¿Per què no et busques un representant del Principat, un del País Valencià, un de les Illes Balears i Pitiüses i un de la Catalunya del Nord, i amb el suport dels grups de l'oposició proclameu un govern provisional dels Països Catalans? Si us detenen, hauran picat l'ham.

Restà sorprès i entusiasmat. Ja pensava en persones concretes. Jo cercava un acte de sobirania. Volà cap a Barcelona. Els polítics «assenyats» el desenganyaren. La meva impressió és que la negativa el corferí. Em féu l'efecte que em va voler compensar amb una heroïcitat. Es deixà detenir i només declarà en català. El torturaren, el tancaren en una cel·la condicionada per a pertorbats mentals i així quedà servit el cas Carbonell. Envià el seu fill a una tancada a Santa Maria del Camí per donar-me suport. Gràcies a les gestions de persones com Fèlix Martí, sortí en llibertat provisional el 31 de gener de 1971.

Dimarts, 23 de febrer

«Una idea, llançada feia mesos, s'accelerà en pocs dies: la convocatòria de l'Assemblea de Catalunya dins el territori nacional català. A causa de la repressió, de la situació de clandestinitat, no podia pensar-se en una primera sessió multitudinària i de llarga durada. Es decidí, doncs, organitzar un treball de preassemblea, que en realitat constituí la veritable assemblea. En successives aportacions i correccions s'aconseguí un text que contenia les diferents contribucions dels convocats. Es titulà *Cap a l'Assemblea de Catalunya*¹².»

12Lluís M. Xirinacs, *op. cit.*, pp. 165-166.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Aquell dia, «sota l'impuls i la mediatització de la Comissió Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya, es constituí una comissió preparatòria que redactà i difongué àmpliament dins els medis de la clandestinitat el document¹³». A. Batista i J. Playà¹⁴ assenyalen, com a inspiradors possibles de la idea de la convocatòria, Joan Reventós (MSC), Antoni Gutiérrez (PSUC), Joan Cornudella (FNC), Xavier Castellà, Pere Portabella (afí al PSUC i portaveu de l'Assemblea Permanent d'Intel·lectuals), Francesc Vila-Abadal (socialista) i Pere Ignasi Fages. Hi hagué el vist-i-plau de la Taula Rodona i de la CCFPC. Afegeixen: «Tothom coincideix a afirmar que el *Guti* va tenir en aquest període inicial un paper fonamental.» També afirmen que «Antoni Gutiérrez havia presentat i discutit el projecte de l'Assemblea de Catalunya amb la direcció del PSUC i amb Santiago Carrillo, secretari general del PCE, que li va donar tot el seu suport». «La política del Partit Comunista, el Pacte per a la Llibertat, havia obtingut el primer èxit notable amb la fundació de l'Assemblea de Catalunya¹⁵».

La futura Comissió d'Enllaç, en un recull de documents de l'Assemblea de Catalunya¹⁶, deia: «El doble encert de la CCFPC en llençar la idea fou de no voler-se atribuir l'exclusiva de cap funció rectora i comptar des del primer moment amb altres forces democràtiques i antifranquistes per tal d'erigir-se en comissió preparatòria. La CCFPC, constituïda en aquell moment per cinc partits polítics catalans, hauria pogut caure fàcilment en la temptació de sentir-se prou representativa per elaborar un programa polític mínim i oferir-lo al poble de Catalunya com a fonament de la proposada Assemblea. En aquest cas, la composició de l'Assemblea

13Josep Ferrer, *Semblança de Salvador Casanova i Grané*, introducció a Salvador Casanova, *Per una nova Ibèria*, Barcelona, La Magrana, 1988, pp. 28-29.

14A. Batista i J. Playà, *op. cit.*, pp. 88-90.

15Paul Preston, *El triunfo de la democracia en España*, Barcelona, Plaza & Janés, 1986.

16*Assemblea de Catalunya. Recull de Documents*, fotocopiats, febrer 1975, p. 1.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

de Catalunya, avui, seria ben altra i sens dubte força més limitada.»

Josep Ferrer parla d'impuls i mediatització per part de la CCFPC. Potser caldria parlar més estrictament d'impuls i mediatització, sobretot, per part del PSUC, del PCE i, en quasi última instància, per part de l'eurocomunisme, els partits germans de l'entorn europeu. El 1962, arran del seu desè congrés, el Partit Comunista Italià (PCI) començà a prendre distàncies respecte del Partit Comunista de la Unió Soviètica (PCUS). Més tard, quan tingué lloc la invasió de Txecoslovàquia, també altres partits, com l'espanyol (PCE), el català (PSUC) o el francès (PCF), encetaren un moviment d'estratègia reformista que s'anomenà eurocomunisme i que trencà la política clàssica stalinista de blocs. Se substituïa, a l'interior de cada Estat, la dictadura del proletariat per la majoria social electoral mitjançant un aprofundiment democràtic de la societat civil, tot promovent l'aliança del proletariat amb les classes mitjanes, per arribar a acords al cim d'un Estat escalat de dintre del sistema capitalista¹⁷.

Enrico Berlinguer, a Itàlia, el 1973 el configurà en forma de «compromís històric» entre el PCI i la Democràcia Cristiana. A Espanya, i des de l'exili, Carrillo ja havia proposat el «Pacte per a la Llibertat». El volia per a Espanya. Els comunistes catalans se li avançaren. Potser la burgesia espanyola encara no estava a punt i la catalana sí. Hi ha una diferència abismal entre el conjunt de la burgesia espanyola i la catalana. L'espanyola és una burgesia conservadora, feudalitzant, minoritària, poc culta, autoritària. La catalana, en canvi, és més progressista, liberal, extensa, culta, atenta al problema social, democràtica. Això no és idea meva. Camperols gallecs o del SOC andalús, obrers madrilenys, bascos i asturians se m'han exclamat: «Si nosaltres tinguéssim la vostra burgesia!»

Malgrat la independització de l'eurocomunisme respecte de la «pàtria del proletariat» (la Unió Soviètica), no podem pensar que la separació fos total. Ans al contrari. La Unió Soviètica continuà ajudant els antics companys de viatge. Tinc anotat en el meu diari

¹⁷Vegeu Santiago Carrillo, *Escritos sobre Eurocomunismo*, Madrid, Forma, 1977.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

(17-10-1974), d'haver-ho llegit en els periòdics, que «el PCUS dóna suport al PCE de Carrillo i abandona la facció més stalinista d'Enrique Líster».

Recordo que en una d'aquelles visites que fèiem de tant en tant a gent acabada a la recerca de subvencions, Jaume Carner, de Banca Catalana, sense venir a tomb ens digué, a Jaume Rodri i a mi:

-Vosaltres ocupeu-vos de l'Assemblea de Catalunya i deixeu-nos a nosaltres a part.

«Vosaltres» volia dir els treballadors i la petita i mitjana burgesia, i «nosaltres», la seva alta burgesia, de la qual altura més tard cauria estrepitosament, empentat per altures més altes. Es considerava, doncs, fora d'aquell «Pacte per a la Llibertat» a la catalana que era l'Assemblea. En aquests temps fundacionals, el partit pujolista em semblà que guardava una certa distància amb l'Assemblea comandada implícitament pel PSUC, al qual seguien els altres membres de la CCFPC, especialment el MSC, i una munió de grups territorials i sectorials de tota mena. Miquel Sellarès, sempre present en la taula de la permanent, podia ser el representant del pujolisme. Els plantejaments de l'Assemblea eren prou oberts per atreure molts grups i persones independents, i fins i tot gent no gens afecta al PSUC.

Malgrat el que diuen A. Batista i J. Playà, ara crec que el vist-i-plau de Carrillo al *Guti* degué ser força condicionant. A ell li interessava una Assemblea d'Espanya. El Pacte per a la Llibertat no incloïa la separació de Catalunya. L'avançament de Catalunya comportava greus perills. I el *Guti* complí. Des del primer moment impulsà, però també mediatitzà.

En tot el que seguí a continuació cal distingir dos components: a) l'estrictament català i b) les obediències foranes. La concepció i el dinamisme de l'Assemblea d'arrel estrictament catalana fou creativa, expansiva, popular, entusiasmadora, però ingènua i massa poc crítica per desinformada. Les diferents obediències foranes, i en especial la comunista, van implicar frens, prudències, condicions, retallades, vetos, retencions d'informació,

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

etc. Fèlix Cucurull, que mai no ha amagat el seu interès pel comunisme, fa pocs anys em digué:

-Si des de l'inici de l'Assemblea de Catalunya se n'hagués exclòs els que no eren independentistes, no hauria estat un fenomen de masses tan ampli, però l'independentisme ara seria molt més fort i no s'haguessin perdut vint anys.

I fa pocs mesos, August Gil Matamala digué públicament que aleshores ell no volgué integrar-se en l'Assemblea de Catalunya perquè ja havia treballat amb el PSUC i n'estava escarmentat. Jo, en canvi, en aquells dies no n'estava, malgrat no escapessin a la meua vista les manipulacions, les petites conspiracions a l'ombra, les pressions tan poc democràtiques. Però sóc menys idealista del que sembla i pensava que si els comunistes volien esdevenir l'avantguarda de la democratització del poble, no podien gastar gaires miraments. Més idealista em semblava Carrillo, que somniava en un pacte entre la burgesia espanyola i el comunisme proletari.

I cal afegir, en honor a la veritat i com tothom reconeixia, que el pes de la dedicació per endegar i gestionar l'Assemblea fou mèrit dels comunistes. I que aquests comunistes catalans conceberen ambiciosament l'Assemblea com un àmbit ampli, tot coincidint amb les altres formacions participants. En aquells temps els comunistes aconseguiren engrescar àmplies capes de població, moltes personalitats destacades, i llur propi partit experimentà un creixement espectacular. Qui treballa més és just que també s'endugui els millors fruits.

«Aquesta assemblea pretén ser una reunió de representants de partits polítics catalans, de grups, d'organitzacions paralegals, d'altres organitzacions i personalitats que a Catalunya mantinguin una activitat o puguin eventualment desenrotllar-la contra la dictadura franquista, i reconeguin l'opressió a què està sotmesa la personalitat nacional de Catalunya, sense altra exigència per participar-hi que la d'una actitud de diàleg». (*Cap a l'Assemblea de Catalunya*).

La comissió preparatòria era formada per representants de la CCFPC, Taula Rodona, Comissions Obreres, grups cristians de

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

defensa dels drets humans, Assemblea Permanent d'Intel·lectuals de Montserrat i Comunitats Cristianes de Base. En moltes d'aquestes organitzacions, militants o simpatitzants d'alguns partits, especialment del PSUC, figuraven com a representants i fàcilment podien portar l'aigua de les decisions al seu molí. El problema de la representativitat proporcional esdevenia insoluble. «La representativitat sols podrà ser mesurada pel sentit de responsabilitat i per l'actitud dels que vulguin comprometre la pròpia presència». (*Cap a l'Assemblea de Catalunya*).

La comissió preparatòria proposà la constitució de l'Assemblea com un organisme de diàleg permanent entre les forces de Catalunya; que aquesta nomenés una permanent encarregada de vetllar per l'acompliment dels acords presos en la seva primera sessió, de fer d'enllaç entre els seus membres, i de preparar la sessió següent; que es redactés un comunicat amb els acords de l'Assemblea i que s'organitzés una campanya de difusió del comunicat i de lluites per a la consecució dels objectius polítics que es decidissin. Molts vam treballar arreu de Catalunya per preparar la primera sessió, sempre en el món forçosament reduït de la clandestinitat.

Divendres, 23 de març

«Auto del juez Jaime Mariscal de Gante. Juzgado de Orden Público. Madrid. RESULTANDO que el sacerdote Don Luis María Xirinacs Damians redactó unas hojas que luego fueron impresas a multicopista y distribuidas profusamente en Barcelona y provincia, en las que demandaba elecciones de verdad en los Países Catalanes: "Pido unas elecciones de verdad. Sin amnistía no puede haber elecciones de verdad. Sin libertad de información no puede haber elecciones de verdad. Con la opresión capitalista, incluso por parte de los mismos catalanes, no puede haber elecciones de verdad. Amigo: Tú eres el pueblo. Vosotros sois el pueblo. De todos nosotros depende que nuestro país tenga la autodeterminación que los 250 intelectuales reunidos en Montserrat en el día 13 de

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

diciembre pedían. "Y termina: "Pido la autodeterminación para los Países Catalanes." Dichas hojas están fechadas en Santa María del Camino, el 25 de diciembre de 1970. CONSIDERANDO que los hechos relacionados revisten los caracteres de un delito de propagandas ilegales del artículo 251 del Código Penal. SE DECLARA procesado (sumario 83/1971). SE DECRETA la libertad provisional. REQUIERASELE fianza por valor de 30.000 pts. Procedimiento de urgencia" (12-03-23).»

El 3 de febrer, el bisbe de Vic ja coneixia la intenció del TOP (*Tribunal de Orden Público*) d'instruir-me procés. Ràpidament li vaig escriure per expressar-li la meva voluntat que no es fessin servir a favor meu les atribucions que li donava la situació concordatària d'aleshores, i que permetés el normal exercici de la justícia que em corresponia com a ciutadà.

Havia estat cridat el dia 9 de març al jutjat d'Igualada a declarar a instàncies del TOP (Madrid). Em vaig negar a declarar si no era en català, com havia fet abans Jordi Carbonell. Em posaren un intèrpret. Em preguntà el jutge els motius de la vaga de fam. Li vaig fer a mans els dos papers ciclostilats amb el meu nom mecanografiat al peu *-corpus delicti-*. Estava tot cofoi de poder lliurar al TOP un material tan útil per poder-me processar. La vaga de fam no figurava tipificada com a delictes. La propaganda il·legal, sí. Li vaig dir que aquells papers no havien estat ni escrits ni reproduïts ni distribuïts per mi, i que jo ignorava qui els havia redactat, tot i que reflectien les meves intencions, segurament recollides de paraula per algun visitant. No em féu cas. Em vaig negar a firmar la declaració perquè no era redactada en català¹⁸. Així es començava a dibuixar la meua lluita no-violenta contra el règim.

Mentre, la repressió contra l'Assemblea d'Intel·lectuals Catalans continuava. «La retirada del passaport és la mesura més comunament aplicada. Als cantants, a més, els han retirat el carnet professional i, per tant, es veuen impossibilitats d'exercir llur professió. També, 95 persones han estat multades pel Govern Civil

18Vegeu Lluís M. Xirinacs, *op. cit.*, pp. 171-172.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

de Barcelona amb quantitats que oscil·len entre les 15.000 i les 40.000 pessetes. Tres d'ells han estat empresonats¹⁹». També van ser multades 40 persones assistents a un dejuni en solidaritat amb la meua vaga de fam, celebrat a Santa Maria del Camí els dies 9 i 10 de gener.

Dilluns, 19 d'abril

«Se le emplaza para que dentro del término de cinco días comparezca ante el Tribunal de Orden Público, por medio de Abogado y Procurador que le defienda y represente, bajo apercibimiento, si no lo verifica, de serle nombrado entre los que se encuentran en turno de oficio.»

S'havia decretat «la llibertat provisional, amb obligació de presentar-se els dies 1 i 15 de cada mes. A més, se'l requereix perquè doni una fiança de 30.000 ptes. per assegurar les possibles responsabilitats. Com que no ha pagat, s'ha intentat l'embargament dels seus béns; però atès que no n'hi havia, se l'ha declarat insolvent²⁰». En una escalada de la meua resistència pacífica havia decidit no defensar-me ni cercar advocat. Pels terminis peremptoris semblava que l'afer era molt urgent.

«Cada quinze dies em presento al jutjat on queda constància de la meua llibertat escapçada, i va augmentant l'impacte del fet. Conferències, jornades, discussions, col·loquis, papers, res no frena l'ona expansiva: ni els processos en el TOP ni les multes ni la llibertat física disminuïda ni les amenaces. L'estil no violent de lluita va assaonant lentament la nostra terra. Avança la preparació de l'Assemblea de Catalunya. Els no violents fan una llarga marxa des de Ginebra²¹» en suport dels objectors de consciència. Vaig anar a rebre'ls a Puigcerdà. La guàrdia civil els va impedir entrar en territori

19«La Cadena», butlletí clandestí d'informació popular d'Igualada, març 1971.

20«La Cadena», abril 1971.

21Lluís M. Xirinacs, *op. cit.*, p. 173.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

de l'Estat espanyol.

J. Ferrer²² explica amb detall com Salvador Casanova, a Granollers, es dedicà a posar en contacte molts sectors ciutadans fins a assolir la formació de l'Assemblea Democràtica de Granollers. D'una manera semblant jo vaig intervenir en la formació del Col·lectiu d'Igualada davant l'Assemblea de Catalunya. I tants i tants altres grups polítics, territorials i sectorials que figurarien en la llista dels signants del document fundacional del 7 de novembre. La història de l'entusiasta formació de cadascun és tasca que demanaria la col·laboració de molts. Salvador Casanova diu: «Tot i que la idea fos llançada per la Coordinadora de Forces Polítiques, l'Assemblea de Catalunya va néixer des de la base, i com a home de comarques puc dir que moltes van participar ben activament en la comissió organitzadora del període de preassemblea²³».

La comissió preparatòria, bo i recollint les moltes aportacions i comentaris que li arribaven referents al primer document, en redactà un segon: *Reflexions sobre el treball de preassemblea* (abril de 1971). «Breu resultat de la reflexió col·lectiva». L'Assemblea projectada volia ser una prova de la nostra capacitat política per exercir els drets d'expressió, de reunió... Enunciava la que esdevindria clàssica definició en sentit ampli de «català»: «És tot aquell que viu i treballa a Catalunya.» Definició insuficient promoguda per aquells que preveïen que els seus futurs vots vindrien de l'emigració. Posava les coses molt fàcils per evitar reaccions en contra. Era una definició del «català material». Hi faltava la definició del «català formal»: «Qui viu, treballa a Catalunya i vol ser català.»

S'hi tocava el delicat tema de la por a la instrumentalització. I s'intentava resoldre'l per una via que en realitat no resolvia res, com es comprovaria posteriorment, sobretot en els moments crucials. L'Assemblea seria sobirana. Podria canviar les directrius dels iniciadors. Que cadascú defensés bé, però amb sentit de

22Josep Ferrer, *op. cit.*, p. 29.

23D'una entrevista publicada dins Josep M. Colomer, *Assemblea de Catalunya*, Barcelona, 1976.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

coresponsabilitat, les seves opinions, i que tractés d'aconseguir consens. És cert que la línia del PSUC mereixeria guanyar en quasi tots els temes discutits. Treballaven més i eren més. Els nacionalistes i independentistes inequívocs gairebé no hi eren. Però també és cert que l'irresoluble problema de les deficiències representatives afavoria els comunistes. Llur veu era duplicada, triplicada, quadruplicada per la presència més o menys confessada i coneguda dels seus en moltes instàncies diferents. ¿Haurien permès aquesta solució tan discutible al problema de la por a la instrumentalització si no haguessin tingut la seguretat prèvia de llur predomini?

Un altre tema delicat que es tractava en aquest segon document era el paper dels polítics i del poble en el restabliment d'un mínim marc democràtic comú a totes les tendències que permetés després l'exercici i la concurrència en llibertat de les diferents opcions polítiques: «Definir una alternativa democràtica que configuri les exigències mínimes a partir de les quals es retorni al poble el poder de decisió.» Aquesta és «la nostra interpretació de com el poble voldrà organitzar sobiranament el seu futur»; altrament es «desvirtuaria la funció de l'assemblea, marginant el poble de la discussió». Aquí sembla indubtable la professió de fe en la primacia del poble. Després veurem que no fou així. A l'hora de la veritat, el poble va ser arraconat fins a l'extrem que avui fa vergonya parlar de «el poble». Es parla asèpticament de «societat civil». I el poble roman desencisat, desmotivatiu i en el més lamentable dels marasmes en relació amb la cosa pública, la *res publica*. No hi ha república, hi ha oligarquia maquillada de república... com sempre a l'Estat espanyol.

Els futurs quatre punts de l'Assemblea ja hi apareixien dibuixats. Em reservo el comentari per al dia de llur aprovació definitiva. Una última qüestió era evitar plantejar la reivindicació de la nació catalana plena: els Països Catalans. Guanyà, previsiblement, la posició que els silenciaria en el comunicat definitiu. Amb una gran dosi d'ingenuïtat o d'hipocresia el document conclouia: «En tot cas, la comissió preparatòria considera unànimement que el restabliment de les llibertats democràtiques a tot l'Estat espanyol, i

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

per tant a les terres catalanes, constituirà una important contribució per arribar a solucions justes i definitives d'aquestes qüestions.»

Dimecres, 25 de maig

Des de la finestra entreoberta d'una petita recambra de la rectoria adossada a la parròquia de Crist Rei del barri de la Sagrera de Barcelona, Vicenta Alcover, Jordi Julià i jo vigilàvem la gran plaça assolellada. La policia s'havia anat desplegant per davant. No es podia entrar ni sortir sense que et demanessin la filiació. El vicari havia vingut i ens havia recomanat d'estar-nos amagats i sense fer soroll. Hi havia amenaça d'escorcoll. Els drets concordataris ho impedièn, però mai no se sabia el que podia passar. Érem tancats a l'habitació dels mals endreços. Hi romanguérem cinc hores. Després, la policia marxà i poguérem sortir sans i estalvis. La resta dels congregats havien pogut fugir abans per la porta del darrere, que de seguida fou també interceptada.

Era l'intent de celebració de la primera sessió de l'Assemblea de Catalunya. Tota la preparació s'havia enllestit en només quatre mesos després d'acabada la meva vaga de fam. Jo no podia desitjar més diligència. La CCFPC havia complert la promesa que em va fer. N'estava molt satisfet. El mèrit va ser de gent decidida que en tan poc temps van actuar amb gran eficàcia, fent prendre consciència i mobilitzant amplis sectors de població poc o molt desperts davant l'alternativa.

La policia flairà l'emplaçament de la reunió en el darrer moment, poc abans de començar, quan una part dels assembleistes ja eren a lloc. La bona organització permeté una retirada tàctica sense gaires detencions. El detall de tota aquesta operació ja és als llibres d'història. No cal repetir-lo aquí.

Només vull consignar la constant ajuda de bona part del clergat català, i el seu suport a les lluites per la justícia i la democràcia. Certament, l'Església com a institució ha acumulat al llarg de la seva bimil·lenària història un gran poder en forma d'influència, de propietats, etc. En aquells anys difícils, parròquies,

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

monestirs i convents donaren aixopluc i cobertura a molts obrers, polítics, escoltes, estudiants... individualment i en grups. L'Església cristiana catalana de nivell mitjà mostrà la seva maduresa.

Aquesta vegada va ser Joan Carrera Planas qui ens trobà el local.

Recordo un policia amenaçador de *Jefatura*, de Via Laietana, que una vegada em va dir: «*Verán ustedes, cuando se levante la veda de curas.*» Justament pocs anys abans havien estat agredits molts capellans en una manifestació a la mateixa Via Laietana. Al gener de 1971²⁴ una de les ponències del *Consejo Nacional del Movimiento* deia: «*La confusión ideológica por parte del clero fue una aportación grave al movimiento regionalista. La triste historia del Monasterio de Montserrat esta jalonada de actitudes subversivas absurdas, cuyo vértice se alcanza en el "fin de semana" del pasado mes de Diciembre y en su vergonzoso "manifiesto"... Últimamente, dada la eficaz labor que determinadas minorías políticas catalanizantes integradas por religiosos e intelectuales llevan a efecto a través de los mas variados medios, cual son la nova cançó catalana, la campaña del catalán en las escuelas y la enorme difusión de libros editados en catalán, hacen que el problema adopte cada día una imagen mas preocupante.*»

Dimecres, 20 de juliol

L'intent fracassat de celebració de la primera sessió de l'AC generà crítiques i desànims. Tanmateix, la preparació continuà endavant. Es féu una reunió de preassemblea que ampliava el ventall d'assistents interessats en aquest projecte polític d'oposició al franquisme que es convertiria en mirall per a les altres terres de l'Estat espanyol i admiració del món sencer. Els assistents van ser:

Moviment Socialista de Catalunya.
Esquerra Republicana de Catalunya.

²⁴*El mussol*, 1-IV-1971.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Front Nacional de Catalunya.

Partit Socialista Unificat de Catalunya.

Anton Canyellas, Unió Democràtica de Catalunya.

Taula Rodona.

Comissions Obreres.

Agustí de Semir, del Grup Cristià de Drets Humans.

Assemblea Permanent d'Intel·lectuals de Montserrat.

Comunitats Cristianes de Base.

Organització Comunista Bandera Roja.

Federació Catalana del PSOE.

Professionals: metges, enginyers, llicenciats en lletres, advocats, professors numeraris d'universitat, representants de la pagesia.

Gent de Lleida, Tortosa, Reus, Tarragona, Manresa, Garraf, Alt Penedès, Mataró, Sabadell i Vallès Oriental.

Estudiants.

Comissió de Solidaritat.

Partit Socialista d'Alliberament Nacional.

Comissions de barri.

Magnífica llista!

Redactaren un tercer document: *Pel Camí de l'Assemblea de Catalunya*. Unànimement s'acorda tirar endavant la primera sessió. Es repeteix l'àmplia convocatòria del primer document. Cal fer avançar i reforçar la lluita contra els intents d'intensificar la repressió per part del règim.

En «La Cadena», d'Igualada²⁵, es deia: «Als cinc mesos del procés de Burgos, després del major triomf dels pobles de l'Estat espanyol contra la dictadura feixista, els diaris parlen de la presentació, en el "*Teatro de las Cortes Españolas*", d'un projecte de llei que modifica sensiblement molts articles de la Llei d'Ordre Públic. El règim està espantat; la gran força manifestada per arrencar de la mort els sis

²⁵La cadena, núm. 4, juny 1971.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

militants bascos ha fet trontollar la vella estructura posant al descobert les seves contradiccions. Aquest nou intent d'endurir la repressió, el manteniment de la suspensió de l'article 18 del *Fuero de los españoles*, l'empresonament dels dirigents obrers i polítics fins i tot després de pagar la fiança imposada, la crueltat amb què han estat tractats a la Model de Barcelona, no són sinó unes mostres de la inseguretat i feblesa del sistema.

»En contra d'aquest projecte de llei alguns col·legis professionals (advocats, arquitectes, consell general de l'advocacia, metges, enginyers...) i diferents personalitats de l'estat han formulat protestes al govern espanyol. Els intel·lectuals, els estudiants i el moviment obrer manifesten llur refús davant aquesta nova forma d'opressió.

»Però, què intenta aquest projecte de llei? Citarem només les modificacions més importants que pretén d'imposar:

»-Creació, en els llocs més importants del país, de tribunals especials per tal que actuïn sumàriament durant els estats d'excepció.

»-Les multes no solament augmenten el seu import quatre o cinc vegades en comparació de les actuals, sinó que, a més, podran ser imposades pels mateixos alcaldes. El projecte prescriu que el dipòsit previ, necessari per interposar recurs, equivalgui a la totalitat de la multa. No podran gestionar-se els recursos per la via judicial sinó per la via política (autoritats del *Movimiento*). Qui no pugui pagar sofrirà arrest substitutori que d'un mes s'elevà a tres mesos.

»-Per poder ingressar en els centres d'ensenyament caldrà obtenir un certificat de bona conducta expedit pel governador de la província. (Ressaca del moviment internacional del maig francès de 1968. Sembla que el CESID va ser fundat per reprimir-ne les conseqüències).»

Llegeixo en el meu diari²⁶:

«Dia nefast. Des de la primavera el govern espanyol tracta de fer aprovar a les Corts el projecte d'una reforma de la Llei d'Ordre Públic de 30 de juliol de 1959. És una reforma tràgica que arrenca, del precari control, les més arbitràries actuacions de l'executiu

²⁶Lluís M. Xirinacs, *op. cit.*, p. 174.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

(governació): multes exorbitants, retencions a comissaria fins a tres mesos (abans, fins a tres dies), detenció sense mandat judicial, etcètera. És qualificada d'estat d'excepció permanent. Els col·legis professionals de Barcelona i Madrid han protestat. El govern ha aprofitat l'atonía informativa de l'estiu per aconseguir-ne l'aprovació. Ha obligat els procuradors a Corts a votar tot donant el nom públicament, per a comprometre'ls... Resultat: 379 vots a favor, 14 en contra (representants sindicals, dels advocats, de les famílies) i 4 abstencions; faltaren a l'hemicicle 120 procuradors. Monsenyor Cantero, bisbe de Saragossa, s'abstingué. Guerra Campos i el bisbe de León votaren a favor.

»El poble estiueja. El règim celebra consells de guerra contra ETA, apuja els serveis públics, avança les eleccions de nous procuradors, mata obrers a Getafe, Erandio, Granada, etcètera. L'Estat no estiueja.»

Davant aquests fets els preparadors de l'Assemblea van fer pinya. En el nou document hi havia una introducció, un resum del treball de preassemblea, una anàlisi política, l'esborrany de les paraules que pronunciaria qui presidís la primera sessió, i el projecte de comunicat final, tot molt ben preparat.

En el resum del treball de preassemblea tornava a esmentar-se «el fantasma de les possibles manipulacions i dels oportunistes de la instrumentalització». Se li treia importància sense resoldre'l. Els comunistes continuaven sent majoritaris i amb un capteniment molt hàbil arrossegaven molta altra gent. Cal recordar que a Rússia, abans de la revolució, els bolxevics de Lenin cantaven lloances dels soviets clandestins de fàbrica, de territori i de l'exèrcit mentre els dominessin ells.

Quan els controlaven els menxevics blasraven els soviets com a instruments de la burgesia reaccionària. Igual passa en la pràctica comunista ja des dels temps de Marx amb el tema nacional. Quan la nació és seva cal enfortir-la, i quan no ho és el nacionalisme es

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

converteix en un fenomen burgès.

En tota aquesta problemàtica falta introduir el model mental de *camp neutre*. En la vida social i política hi ha realitats bàsiques que subsisteixen per sota la lluita de classes: persona individual, parella-família, barri, municipi, comarca, regió, nació. La confrontació de classes no esdevé dialèctica sinó catastròfica quan no s'accepta un camp comú als dos antagonistes enfrontats. L'*aufhebung* (superació) de la dialèctica de Hegel és «negar tot conservant», «destruir tot restaurant»; és «dur a la realització plena allò que es contradiu i pel fet de contradir-ho». Cal una maduresa política que no acabo de saber trobar, fora d'admirables excepcions, per distingir entre el camp de joc i els equips enfrontats que hi juguen, entre la pissarra i allò que s'hi escriu, entre la baralla de cartes i els jugadors. Estrifar la baralla perquè es perd o defensar-la només perquè es guanya són actituds infantils. El resultat és negatiu fins i tot per als que guanyen, si guanya algú.

En el tema també difícil de la representativitat, posat que les eleccions són impossibles, es preconitzava i es practicava una obertura força generosa. Partits diferents, grups variats, individualitats significatives hi eren invitats. S'intentava un equilibri polític, social, geogràfic, confessional.

Es demanava:

-Eleva l'actitud a activitat, és a dir, passar de la potència a l'acció, procés que moltes vegades es feia difícil atès que costava trobar el camí i l'orientació.

-Accentuar el procés de coresponsabilització, en el sentit que la gent treballés en les accions que prèviament havia ajudat a configurar i que, per tant, se sentís vinculada al seu desenrotllament.

-Avançar en el camí del trencament de la clandestinitat que potenciaven tant les actituds com els fets de manera que fos més difícil la inhibició de molts.

-Contribuir a desfer reserves davant els que eren aquí i davant els que no havien volgut venir.

-Obtenir noves aportacions al procés de coordinació política unitària.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

En l'apartat d'anàlisi política es raonava la crisi creixent del règim. Enfront dels immobilitistes, de 1956 a 1974 la col·laboració de ministres de l'Opus Dei intentà introduir un cert aperturisme per modernitzar les estructures arcaïques del règim. El 1971 les dues tendències es neutralitzaven i produïen un immobilisme impotent «expressió clara de l'esgotament polític del sistema». Només progressava la repressió. A Catalunya s'anava perdent la por. Obrers, pagesia, estudiants, educadors, intel·lectuals, artistes, professionals, nova església catalana, barris amb problemes d'habitatge, de transports, d'escoles, hospitals, centres escolars clamaven per la manca de llibertat i de justícia social. Calia un programa comú. Es feia necessària la convergència d'objectius i d'acció.

Es proposava constituir un secretariat o una permanent amb els següents objectius:

- Vetllar per l'acompliment dels acords.
- Mantenir l'esperit de porta oberta.
- Concretar en la pràctica les formes d'articulació i coordinació.
- Establir les bases d'una segona sessió en un termini no superior a vuit mesos, de mode que resultés més àmplia i representativa.
- Constituir aquelles comissions de treball i estudi que es creguessin necessàries.

La impressió que dóna el to del document és de plena consciència de la importància del moment, i de la força i responsabilitat dels catalans; impressió que desapareixeria a partir de 1974.

«Tot fa creure que ens apropem a noves i decisives lluites. I aquesta constatació ha de fer-nos veure amb claredat les necessitats polítiques del moment. [...] Nosaltres preconitzem la sortida no violenta de la dictadura cap a un règim democràtic. Cada vegada està més en la consciència de tots la necessitat de mantenir els nostres principis sense cap mena de col·laboració directa o indirecta amb el règim. Això fa necessari que, amb una gran ponderació però també

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

amb gran fermesa, refusem qualsevol maniobra que representi la continuació de la dictadura.»

Tota una al·locució rupturista sense clivelles que acabava: «Tots nosaltres podem donar exemple i fer que de Catalunya surti la força impulsora d'un ampli moviment unitari a tot l'Estat espanyol capaç d'enderrocar la dictadura.» Un Petrograd-Barcelona produint la caiguda de Moscou-Madrid i de totes les Rússies-Espanyes. Voldria el Lenin-Carrillo eurocomunista venir a liderar el capgirament des de Catalunya? ¿Era un gol que li volien marcar els comunistes catalans? ¿Seria exportable aquesta Assemblea de Catalunya? Ni Pi i Margall ni Francesc Cambó ni el cop d'estat de Miguel Primo de Rivera, ordit a Barcelona, ni l'Assemblea de Catalunya, ni darrerament l'operació electoral de Miquel Roca Junyent han estat viables a Espanya endins. Som «espècies» nacionals diferents i tot trasplantament genera rebuig. I a fe de Déu que s'ha intentat. Una vegada més a Catalunya es produïa una acció genuïna que seria esclafada en el moment oportú. Ho sabien ja aleshores els dirigents? Jo crec que la majoria, no. Algunes forces que es mantingueren a distància de l'Assemblea ho temien.

Potser els del PSUC i afins sí que ho sabien i, com es veurà, potser fins i tot ho volien. Algú altre dels que lluitaven dins l'Assemblea també ho sabia sense voler-ho. Però confiava en poder maniobrar a temps per evitar l'ensulsiada. Criatura! Jo era també una criatura menor d'edat en política que veia anomalies en el funcionament democràtic intern però que creia que eren *peccata minuta* inherents a la naturalesa humana.

Dissabte, 17 d'agost

«Ahir em van citar al jutjat d'Igualada. Volien llegir-me l'*Exhorto* Cr. 280/71 del Tribunal d'Ordre Públic de Madrid. Segurament es tractava de la qualificació fiscal. Què deu demanar? Un, dos, tres anys de presó? Estava citat a les 13 hores. Vaig passar un matí dolent dubtant entre seguir el corrent i pressionar a l'hora del judici o bé començar a estrènyer ara. El cor em demana fa temps això segon.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Però se'm fa una muntanya adoptar una actitud de no-cooperació oberta amb el règim; voreja el suïcidi civil. A més, tinc altres responsabilitats que amb aquest pas se'n van en orris. Quina és la responsabilitat primera? Casualment caigué en les meves mans aquesta citació: "Com deia un savi d'una tribu índia de Mèxic: quan tinguis dos camins concentra't i segueix després, tranquil, aquell on tens el cor." Em vaig concentrar, i el cor em digué "endavant". No vaig anar a veure el jutge a les 13 hores. A les 13 hores 15 minuts el jutge i la guàrdia civil es movien. Telefonades, indagacions. "Se li haurà de posar com a mínim una multa de 250 pessetes per no compareixença injustificada". Cap d'aquestes gestions no va arribar a la meva persona, l'interessat.

»Avui m'han telefonat del Jutjat d'Igualada. És l'agutzil.

»-No ve?

»-No, no vinc.

»-Ens obligarà a fer pujar la guàrdia civil.

»-Facin el que creguin convenient. La meva actitud no va contra vostès. Va contra el TOP. Dispensin les molèsties.

»He penjat el telèfon. Quan vindran? Se m'ha fet un nus a la gola. Sembla un pas definitiu. Algú m'ha ofert d'amagar-me a casa seva:

»-No serà pas el primer que s'hi amaga.

»-No m'amago.»

Començava la meva campanya de no-cooperació amb el règim. Als comunistes, amb el seu estil «polític» barroc, matisat, poc popular i semblant a les encícliques papals, els agradà que en digués «campanya de refús de la il·legalitat feixista». És estrany que no hi sortís el mot «configurar», tan de moda en aquells dies. ¡Eren tan fills de burgès els nostres dirigents comunistes! El *Guti*, pediatre de gran, de jove va ser president del Centre Intern d'Acció Catòlica del col·legi de les Escoles Pies del carrer Diputació de Barcelona. Jo també *-anche io-* hi anava i hi era aspirant. Josep Benet havia estat escolà de Montserrat i després, d'Unió Democràtica de Catalunya (l'equivalent de la democràcia cristiana al nostre país). La gran

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

empresa Danone era de la família de Pere Portabella. Etcètera. Oh, ironia! Dos pisos més amunt de casa meva, en el 29 del carrer Llúria, hi vivia el jove Carles Ferrer Salat, que era alumne dels jesuïtes del carrer Casp on ens trobàvem sovint, perquè jo hi anava a practicar el costum de la comunió diària.

Després, ell seria president de la patronal espanyola (CEOE) i ens trobaríem en l'avió del pont aeri que jo agafava per anar al Senat de Madrid.

«He preparat un paper -el meu manifest del "refús"- per si em venien a detenir:

"Em nego a col·laborar amb el règim vigent. No em presento al jutge en la meva actual situació de llibertat provisional. No m'he presentat a un requeriment del jutge d'Igualada de part del TOP de Madrid. No em defensaré. No vull la llibertat provisional.

"-Causa: aquest règim no té base legal:

"-Nega l'autodeterminació al meu país.

"-La seva justícia militar assassinà el nostre president legítim, Lluís Companys.

"-Durant més de trenta anys ha empresonat sense treva els polítics d'oposició, s'ha intensificat l'explotació capitalista, ha emmudit la informació, ha augmentat dia a dia la repressió.

"-S'acaba d'aprovar una absurda llei d'ordre públic; un bisbe s'ha abstingut, dos han dit que sí, cap no s'hi ha oposat.

"-El meu poble estiueja mentre l'estat aprofita el temps per votar lleis absurdes, per avançar eleccions a procuradors a Corts, per apujar els preus, per jutjar els líders del poble, per tancar revistes i editorials, per matar obrers.

"-L'Església calla o diu sí; això, no és fer política?

"-Les Corts espanyoles són pura hipocresia, com les eleccions sindicals i municipals.

"-És un règim brutal que es manté per la força i per una pantomima de lleis aprovades per la força.

"-Faig d'antiGuerra Campos, faig antipolítica. He trigat molts anys a veure-ho clar. Fins i tot abans de la vaga de fam ja veia que ho havia de fer. Avui ha estat el dia. No ho faig fàcilment. Deixo

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

moltes coses a contracor... Però això altre és primer. I començo la meva petita campanya de no-cooperació amb totes les conseqüències. Jo no sóc espanyol d'una Espanya com la que tenim, no sóc català d'una Catalunya burgesa i capitalista. Jo sóc català d'una Catalunya del poble treballador i espanyol d'una Espanya democràtica de veritat [*sic*].

"-Si amb el nom de Déu a la boca no es respecta l'home, no cal perdre temps inculcant el respecte a Déu. Pels seus fruits els coneixereu. La religió de veritat pledeja a favor de l'oprimit i rescata l'esclau de la seva tribulació.

"-Adéu. Ja sona la tercera campana. És l'hora²⁷."»

On era la urgència? La reacció arribà cinc dies després. Esperava la parella de la guàrdia civil i no venia. Cada cotxe, cada moto, les passes mossegant la sorra del camí d'en Serrallonga de la Torre de Claramunt, on jo vivia... No, no van venir. Als cinc dies em lliuraren la cèdula d'una segona citació. Van tenir prou paciència. Però no hi havia res a fer. No hi vaig anar. Vaig explicar als familiars i amics de Barcelona els darrers esdeveniments. Em digueren que la reacció vindria a poc a poc. L'engranatge s'havia empassat una pedreta i tardaria a palesar l'avaria.

Em va sortir a la superfície un vell corcò. Feia molt de temps que pensava renunciar al *Documento nacional de identidad*. La seva possessió era signe de romandre voluntàriament lligat a l'extrem de la cadena que em feia esclau d'un estat regit per un règim amb el qual no volia cooperar. Deixar anar l'extrem de la cadena fóra la meva mort civil, amb greus conseqüències. El DNI era el senyal de la meva adhesió individual al sistema. Desprendre-me'n esdevenia també un signe qualificat que el poble entendria perfectament per inculte que fos. Convertir-se en indocumentat! El graó més baix de la societat. Llei de *vagos y maleantes*... M'aconsellaren que el moment més oportú per al lliurament del document era el de la vista del procés del TOP.

²⁷*Ibid.*, pp. 174-177.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

El diumenge dia 25 el secretari d'Argençola, municipi de la meua parròquia, Santa Maria del Camí, no em va presentar la tercera citació. En canvi, l'havien citat a ell el dimecres anterior. Li van preguntar què passava i si ell sabia els motius de la meua no compareixença. No els sabia. Jo no li havia explicat res per no comprometre'l en un afer que depassava l'àmbit de les seues vivències. Així, doncs, no va poder explicar-los res. Li van dir:

-Però, ¿no sap aquest home que incorre en *desacato a la autoridad*?

L'últim argument. Qui gosaria? El secretari em va dir:

-Prepari's per una visita de la guàrdia civil.

Li vaig respondre:

-Fa dies que l'espero.

Dimecres, 1 de setembre

En començar la preparació del nou curs, els responsables del país van oferir de donar suport a la meua actitud per tal que un gest de testimoniatge personal esdevingués un fet de transcendència social. Vaig accedir-hi. La campanya de refús, de no-cooperació, de no-suport, de desconnexió amb el règim vigent, el «diguem no!» de Raimon ressonà primer de tot dintre meu. «Dic no!» i «faig no!».

Van anar passant molts dies i moltes coses. Pel que fa al meu procés, al jutge d'Igualada no li cabia al cap que em negués a presentar-me. Es pensava que hi havia impossibilitat material o algun malentès. Consultà ací i allà. Es convencé que jo no em presentaria. Al jutjat d'Igualada tot això representà un terratrèmol. Les coaccions i les amenaces no hi havien valgut. Aleshores cursà al TOP de Madrid l'avís de la meua no compareixença, sense voler prendre la iniciativa de detenir-me. No vaig saber la resposta de Madrid. Tanmateix, la guàrdia civil voltava els vespres pels entorns de casa. També vigilaven la gent que em venia a veure. Abans, tants bramuls i tantes presses. Ara, prudència i calma.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Mentre, anàvem organitzant la comarca de l'Anoia. El 3 de juliol, va néixer l'organització unitària Col·lectiu de l'Anoia, fruit de la convergència de molts grups de lluitadors obrers, gent de barriades, del món de la cultura, del catalanisme d'esquerres, professionals, comerciants, cristians, anarquistes, socialistes, sindicalistes, cooperativistes. No estava dominat per cap grup polític.

En els seus estatuts deia: «No acceptarà ni la seva instrumentalització, ni la destrucció de la radical i irrenunciable autonomia comarcal. [Però] sabrem renunciar als interessos locals quan calgui en bé del conjunt.» Es van muntar les Comissions Obreres. Es tractà d'integrar els universitaris igualadins més sensibilitzats que estudiaven a Barcelona. S'afinà la informació clandestina, es millorà el grup d'estudis...

Al mes d'agost la guàrdia civil de Getafe matà el treballador Pedro Patiño, casat i amb dos fills petits. Ja havien mort en enfrontaments amb la força pública obrers d'Erandio (Bizkaia) i Granada. Aquell mes d'octubre la policia va matar el treballador Antonio Ruiz Villalba. La tensió es feia irresistible. El ministre de governació, Tomás Garicano Goñi, i el mateix vicepresident del govern, Luis Carrero Blanco, van venir a Barcelona per seguir els fets de prop. Ferit el 18 d'octubre, Ruiz Villalba morí quinze dies després.

En un àmbit més local, a més de les lluites de «Punto Blanco» d'Igualada, «en aquest començament de curs han estat acomiadats per la direcció de l'escola Mowgli els mestres de primària Montserrat Dalmau, Ramona Cisqueuella i Montserrat García, i els mestres de batxillerat Vicenta Alcover, M. Àngels Mascaró i Lluís M. Xirinacs. L'ur delictes és haver desitjat una escola menys classista i una direcció més democràtica²⁸».

²⁸*Informació popular*, butlletí clandestí d'informació d'Igualada, n.ºs. 1, 4, 6.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Diumenge, 7 de novembre

La placeta de Sant Agustí era gairebé buida. El temple, amb els baixos neoclàssics i la part alta espellada com el màrtir Sant Bartomeu, oferia l'aspecte desolador de sempre. Vicenta Alcover i jo, comissionats pel Col·lectiu de l'Anoia, hi arribàrem després de passar per davant d'una comissaria molt propera. El «semàfor», una noia asseguda amb una guitarra, marcava llum verda. Entràrem al gran temple parroquial de Sant Agustí Vell. Hi deien missa. Calia esperar. Passàrem per la sagristia cap a les golfes plenes ja d'altres assembleistes.

Finalment, en la nau central del temple, amb gran solemnitat i emoció -érem més de tres-cents-, cap a migdia s'inicià la primera sessió plenària de l'Assemblea de Catalunya. Discursos i discussions. Presidia Josep Andreu i Abelló, antic president del Tribunal de Cassació de Catalunya. Es respectava una certa continuïtat amb la nostra pròpia legalitat prefranquista, perquè Josep Andreu i Abelló es deixava guiar pels comunistes. Més tard no passaria igual amb el respecte a la continuïtat legal de la presidència de la Generalitat. Les dues mesures!

Recordo una anècdota sobre la discussió del segon punt dels quatre aprovats. A més de les llibertats democràtiques fonamentals ja incloses en el projecte es volia afegir «que garanteixin l'accés efectiu del poble al poder econòmic i polític». Això del poder econòmic per al poble anava força més enllà de la revolució burgesa. Implicava un component clarament d'esquerra que ultrapassava el model de democràcia liberal. Aparentment, allò que més sorprèn és que els únics que s'oposaren aferrissadament a la inclusió del concepte «poder econòmic» van ser els del PSUC. Amb això sol ja queda dibuixada la línia general que adoptaria aquest partit, tot seguint el PCE, durant la transició: unió *en la cúspide* d'esquerres i burgesia contra el feixisme, deixant de banda la revolució, la república, la sobirania dels pobles. Si això no és traïció! A

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

l'Assemblea calia no espantar els burgesos. Ja he dit que els grans burgesos no hi eren. ¡I els petits alçaren la mà a favor de la clàusula! Els comunistes es quedaren sols defensant la burgesia. Allí es veia l'idealisme del PSUC. Defensaven una unitat ideal que en realitat fora de l'Assemblea no existia (lluita permanent entre pujolistes i comunistes) i ignoraven la unitat concreta que hi havia en aquella assemblea.

Tots estàvem d'acord excepte ells. Vicenta Alcover i jo representàvem el Col·lectiu d'Igualada (Anoia), que havia elaborat, com tants d'altres, una «Presa de posició davant l'Assemblea de Catalunya», tretze punts substancials. Els quatre punts fonamentals fruit del consens no anaven contra cap dels nostres tretze. Així doncs, ens vam abstenir d'intervenir per alleugerir la sessió. Jo em sentia molt feliç de participar des de la base. Irònicament he de dir que aquesta propensió meva d'aliar-me amb els de baix sempre ha estat el principal obstacle perquè la meva actuació política prengué volada. ¡S'ha de donar una puntada de peu a l'escambell que t'ha fet pujar si vols penjar-te al llum! En tots els règims que he conegut sempre s'obre un fossat entre el poble i el poder.

Un cop haguérem passat a la part pràctica, jo vaig intervenir tot oferint la meva campanya de no-cooperació amb el règim i vaig anunciar que en la primera ocasió retornaria el DNI a les autoritats com a signe d'un trencament radical.

A la sortida no hi va haver entrebancs. Tornàrem a passar per davant la comissaria. No vam notar cap senyal d'esverament. Al vespre es féu la roda de premsa clandestina. I el sistema s'anà adonant lentament del que havia succeït i els seus ulls no volien veure. Seguiren escorcolls, detencions, fugues, exilis, multes, registres, processos. El governador civil va poder estrenar aquella Llei d'Ordre Públic nova de trinca. Imposà multes a cor que vols. De 100.000 pessetes a Marià Vila-Abadal Vilaplana, a Alexandre Cirici Pellicer i a Joan Vallvé Ribera, i de 500.000 a Josep Andreu Abelló i a Josep Solé Barberà²⁹.

Per la transcendència que tingué i per les conseqüències que

²⁹*El Correo Catalán*, 16-XI-1971.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

anirem explicant permeteu-me que transcrivui el comunicat sencer -la declaració- de la primera sessió de l'Assemblea:

«Nosaltres, catalans de diferents tendències, pertanyents i no pertanyents a organitzacions polítiques, de diversos sectors de la població, obrers, camperols, estudiants, intel·lectuals, professionals i ciutadans en general, de Barcelona i de comarques, reunits en Assemblea malgrat que som conscients que les actuals circumstàncies dificulten d'esgotar les possibilitats de representació, formulem la present Declaració:

»L'actual crisi del règim, de la qual el procés de Burgos fou una clara manifestació, la progressiva presa de consciència i la mobilització de les classes populars, i la necessitat d'oposar-nos fermament a la maniobra continuista d'instaurar Juan Carlos com a successor, a títol de rei, del dictador, exigeixen l'adopció unitària d'una alternativa democràtica basada en els punts mínims acceptables per les forces i sectors representats a l'Assemblea, alguns dels quals tenen objectius divergents a llarg termini, però que coincideixen en l'objectiu immediat de l'enderrocament del franquisme. Aquests punts de coincidència són els següents:

»1. La consecució de l'amnistia general dels presos i exiliats polítics.

»2. L'exercici de les llibertats democràtiques fonamentals: llibertat de reunió, d'associació -inclosa la llibertat sindical-, de manifestació i dret de vaga, que garanteixin l'accés efectiu del poble al poder econòmic i polític.

»3. El restabliment provisional de les institucions i dels principis configurats en l'Estatut de 1932, com a expressió concreta d'aquestes llibertats a Catalunya i com a via per arribar al ple exercici del dret d'autodeterminació.

»4. La coordinació de l'acció de tots els pobles peninsulars en la lluita democràtica.

»Com a objectius immediats, fem una crida a tot el poble català -i considerem catalans tots aquells qui viuen i treballen a Catalunya- perquè incorpori la perspectiva global del canvi democràtic a cada una de les seves lluites concretes, i perquè

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

intensifiqui l'esforç per a una ràpida obtenció de:

»a. La unitat d'acció de totes les forces democràtiques.

»b. La solidaritat en la lluita en favor dels represaliats.

»c. L'acabament de la repressió i la consecució de l'amnistia.

»Per tal de vetllar per l'aplicació dels acords de l'Assemblea, és elegida una Comissió Permanent, la qual impulsarà totes les iniciatives útils per aconseguir la mobilització popular, fomentarà accions unitàries i prepararà una nova sessió de l'Assemblea de Catalunya, més àmplia i més representativa.

»Catalunya, novembre de 1971.»

Aquest document va ser aprovat unànimement per:

Comissió Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya, integrada per Esquerra Republicana de Catalunya, Front Nacional de Catalunya, Moviment Socialista de Catalunya, Partit Socialista Unificat de Catalunya i Unió Democràtica de Catalunya.

Partit Socialista d'Alliberament Nacional dels Països Catalans.

Federació Catalana del Partit Socialista Obrer Espanyol.

Partit Obrer Revolucionari Trotskista.

Bandera Roja.

Taula Rodona.

Comissions Obreres de Barcelona, Manresa-Sallent, Sabadell, Vallès Oriental, Terrassa, Baix Llobregat, Tarragona, Mataró, Blanes, Badalona, Lleida i Sallent.

Unió General de Treballadors.

Bloc Català d'Estudiants: secció universitària del FNC.

Joventut Obrera de FNC.

Joventuts Comunistes de Catalunya.

Estudiants de les Universitats Central i Autònoma de Barcelona de Periodisme, Aparelladors, Dret, Medicina, Farmàcia, Filosofia, Econòmiques, Enginyers, Ciències, ATS i Enginyers de Terrassa.

Professors de les Universitats Central i Autònoma de

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Barcelona.

Professors no numeraris de totes dues universitats.

Comissions Obreres organitzades per sectors.

Comissions de Solidaritat.

Assemblea Permanent d'Intel·lectuals i de Professionals

Catalans.

Comissions Pageses.

Comissions de Barri.

Comunitats Cristianes de Base.

Grup de No-Violents.

Representants d'Ambients Cristianes.

Comitès d'Acció d'Educadors.

Plataformes Professionals de Periodistes, Metges, Tècnics, Advocats, Aparelladors, Enginyers, Arquitectes, Llicenciats, Educadors, Comissió de Cinema.

Dones Democràtiques.

Una vintena de personalitats assistents a títol individual.

Comarques: Alt i Baix Penedès, Garraf.

Poblacions: Barcelona, Amposta, Tortosa, Reus, Tarragona, Igualada, el Prat de Llobregat, Gavà, St. Vicenç dels Horts, Manresa, Terrassa, Sabadell, St. Feliu de Codines, St. Llorenç Savall, Cerdanyola, Ripollet, Castellar del Vallès, Granollers, Badalona, Ripoll, Mataró, Cerdetes, Malgrat, Blanes, Girona, Lleida, Vic, Figueres, Torelló, Vilafranca del Penedès, Manlleu, Centelles, Arenys de Mar, Canet de Mar, Calella, Pineda, Sant Pol.

Nou institucions legals.

Poques assemblees clandestines de resistència al llarg de la història de la humanitat deuen haver aplegat un ventall tan ampli de representacions, ni que fossin implícites.

No cal dir que el poder del PSUC controlava molts d'aquests grups, comitès, comissions i plataformes. I que alguna d'aquestes entitats no tenien gairebé ningú al darrere. Però, en general, passava justament el contrari. Darrere molts d'aquests noms de la llista s'hi amagava una autèntica Assemblea en petit a escala local, comarcal o

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

sectorial. Així van ser importants, entre d'altres, les assemblees de Manresa, Vallès Oriental, les Terres de Ponent.

Fem ara un breu comentari als «famosos quatre punts programàtics, fonament de la unitat política catalana durant molts anys³⁰».

1. *L'amnistia*. Vella reivindicació unitària. Imprescindible a la sortida de qualsevol etapa despòtica. Reivindicació simple i clara en aparença. D'interpretació ambivalent. És l'oblit jurídic d'actes punibles en un marc determinat, inevitable quan aquest vol canviar-se. Indubtablement volia dir l'oblit de totes les penes que pesaven sobre els represaliats del franquisme. Era el seu sentit primari. Però, ¿implicava també l'oblit de totes les barrabassades comeses pel règim? Perquè així potser afavoria més el sistema que l'oposició durant tants anys perseguida. ¿No hi hauria un procés democràtic contra el franquisme? ¿Restarien impunes tantes arbitrarietats, desposseïments, empresonaments, tortures, persecucions, afusellaments...? ¿No era això un signe de feblesa de la democràcia davant el feixisme?

Crec que l'oposició acceptà aquesta feblesa ja de bell antuvi. Que esgrimí l'amnistia com la firma definitiva del tractat de pau de la Guerra dels Tres Anys. Hi havia entre l'oposició molta por a què es reproduïssin els enfrontaments del temps de la Segona República Espanyola i que menessin a una nova guerra civil. Llegeixo a «La Vanguardia³¹» unes paraules de Pasqual Maragall, del PSC-PSOE, alcalde de Barcelona, arran de la campanya contra el passat de Joan Antoni Samaranch, president del Comitè Olímpic Internacional, a propòsit de la celebració dels Jocs Olímpics de Barcelona: «En aquest país es féu una transició que ha estat considerada un model. La base d'aquesta transició era mirar el futur i no el passat i si hem après quelcom és que no volem una altra guerra civil. Ens ho hem prohibit, no ho admitem. I entre els costos d'aquesta transició hi ha una certa discreció respecte al passat.»

En canvi, el franquisme temia que l'amnistia s'interpretés en

30Josep Ferrer, *op. cit.*, p. 30.

31*La Vanguardia*, 17-VII-1992, p. 15.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

un sentit restringit que només afavorís l'oposició i que ells serien passats per la mola. La mala consciència! Per això s'hi van oposar aferrissadament fins al final. Altrament haurien cedit més aviat. Vull, doncs, deixar clar que hi ha dues interpretacions de l'amnistia: l'estRICTA, temuda pel règim, que només afavoria l'oposició, i l'ampla, pressuposada per l'oposició, que afavoria totes dues parts, però afeblia l'oposició davant del règim.

2. *Les llibertats democràtiques.* L'enumeració de les llibertats i drets democràtics en el text no és exhaustiva, només indicativa. Reivindicació també molt entenedora i clara en aparença, és ambivalent en el fons. Tots en aquells moments estàvem assedegats de llibertat. La revolució francesa que demanava llibertat, igualtat i fraternitat deixà *ad calendas graecas* la consecució de les dues darreres exigències. ¿Era el pur liberalisme allò que es demanava o quelcom més a l'esquerra? Crec que la majoria esquerrana de l'Assemblea volia llibertat i justícia social. La prova en va ser que la majoria afegí la condició que les llibertats garantissin «l'accés efectiu del poble al poder econòmic i polític». Crec que alguns van callar i deixar fer, sense creure gens en aquesta exigència. Com he dit, foren els comunistes, la valentia dels quals no es pot negar, els que donaren la cara i intentaren retirar la clàusula del «poder econòmic». ¿Només volien l'accés del poble al poder polític? Crec que sí. I tan sols en el sentit superrestringit de les democràcies formals occidentals, que de la revolució francesa ençà no han parat de conspirar contra la igualtat i contra la fraternitat en nom de la llibertat... dels més forts. Penso que a Santiago Carrillo li semblava pura utopia aprofitar la transició per imposar un sistema socialista que d'altra banda ja no veia prou clar. En això podia considerar-se'l realista. Però la conseqüència immediata, que es deduïa i que s'esdevingué inexorablement, va ser la quasi desaparició del comunisme. Era un tosc abandonament. L'altra esquerra, la independent de l'eurocomunisme, no era tan organitzada, i per tant era menys poderosa, però intentava sobreviure. Fou, a la llarga, més realista.

3. *L'Estatut d'Autonomia com a pas cap a*

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

l'autodeterminació. La gent cridaria pels carrers l'any 1976: «Llibertat, amnistia i estatut d'autonomia!». Així, el seny del poble simplificava un redactat llarg, barroc i fosc. Segurament el FNC, el PSAN, Estat Català i molts altres grups volien la independència rasa dels Països Catalans. Però la majoria dels assistents no gosaven apuntar tan alt. I els comunistes, llevat d'una tendència interna minoritària ja esmentada més amunt, no volien més que un nou Estatut, que, en tot cas, no fos inferior al del 1932. Concedien el dret a l'autodeterminació, perquè des de Lenin era indiscutible, però confiaven en llur pes per evitar que l'exercici d'aquest dret duigués algun dia a la separació d'Espanya. Catalunya era la rica, els altres pobles eren els pobres. Calia igualar.

Enginyaren, doncs, un possible procés que s'iniciaria amb una Generalitat provisional i que acabaria amb un referèndum d'autodeterminació convenientment preparat en l'etapa provisional. Els independentistes s'avingueren al redactat definitiu perquè deixava la porta oberta al referèndum d'autodeterminació. Avui, quan tants pobles de l'Est europeu van accedint, incruentament o no, a la independència després d'una llarga etapa d'opressió nacional, alguns creiem que la nostra transició fou el moment ideal per plantejar declaradament la independència. Però, ¿quants la volien en aquells moments?

- a) La volien directament els grups independentistes.
- b) La volien, però obtinguda gradualment en situacions futures més oportunes, una àmplia majoria silenciosa (la que posa tantes banderes catalanes als balcons durant els Jocs Olímpics de Barcelona).
- c) Només volien un bon estatut d'autonomia els partits lligats orgànicament amb la resta d'Estat espanyol.

És palesa, doncs, l'ambivalència de l'enunciat d'aquest tercer punt.

4. *Coordinació de la lluita dels pobles peninsulars.* És evident que per treure'ns del damunt el règim es feia imprescindible la coordinació de la lluita. Alguns no veurien res més que això en aquest punt. A part que, segons el defectuós redactat, en els pobles

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

peninsulars hi entraria Portugal i en quedarien fora les Balears, les Pitiüses i les Canàries, tot contra la ment dels assembleistes, es movien dins l'Assemblea els corrents espanyolistes que en aquest punt llegien el propòsit de romandre junts en el futur projecte democràtic. Dues lectures força contradictòries.

En resum, hi havia voluntat unitària. L'esperit dels quatre punts volia encarnar-la. La formulació concreta i detallada servia més a l'equívoc que al consens mínim en els quatre punts. Però era necessari aquest redactat que s'alçà com un talismà o una bandera sense debat crític. L'Assemblea de Catalunya fou, doncs, més un acte de voluntat col·lectiva que un programa de mínims clar i unificador. És una pena que la formulació del pacte no fos més clara. Però és glòria la forta empena voluntària d'anar endavant plegats. Es tractava d'un capital polític important que generava responsabilitat i que no es podia malversar sense incórrer en delictes de lesa pàtria.

La sessió, si no fou un model de claredat ho va ser d'eficàcia en la seva preparació acurada, en les mesures de seguretat, en el seu desenvolupament ordenat i en la seva publicació en premsa. Va ser un acte d'estil republicà.

La república catalana s'autoconvocava i era encisadorament matinera. A Espanya, mentrestant, s'anava trenant la xarxa monàrquica que ens tenallaria a tots per imposició *post mortem* de Franco. En ple estiu, en el mes de juliol, Franco va emetre un decret pel qual el príncep Juan Carlos substituiria el cap de l'estat en els casos de malaltia o absència del territori «nacional». La salut del dictador trontollava. Al juny de 1969 Franco havia designat Juan Carlos de Borbón com a successor seu amb títol de rei. No us penséssiu que va ser una mesura presa a la lleugera per Franco. Abans, al mes de gener, el príncep havia hagut de fer unes declaracions públiques d'absoluta adhesió al dictador i als anomenats *Principios del Movimiento Nacional*. El que Franco va voler que el succeís, avui presideix tant si agrada com si no els nostres destins. El jurament fet a Franco, no té cap importància? ¿Se n'ha retractat el rei en alguna ocasió? Escrípols petitburgesos. Els comunistes i les

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

classes altes no en feren problema. El príncep d'Espanya degué llegir atentament *El príncep*, de Maquiavel.

Dimecres, 15 de setembre

«Rebo la carta següent:

»7-12-1971

Madrid

»*Sr. D. Luis María Xirinacs Damians*
Casa Rectoral
SANTA MARIA DEL CAMÍ (Barcelona)

»*Me permito molestar su atención para comunicarle que, por el Tribunal de Orden Público, he sido nombrado, del turno de oficio, su defensor en el Sumario 83 del año 1971. Por esta razón. y para tratar de lograr un resultado feliz, le ruego, si lo estima oportuno, se ponga en contacto conmigo al objeto de preparar adecuadamente su defensa.*

»*Tan pronto se señale la vista del juicio oral lo pondré en su conocimiento para los oportunos efectos.*

»*Aprovecha con gusto la ocasión para saludarle atentamente,*

» *Julián de Póo y Pardo.*

»El dia vint d'abril m'havien donat un termini de cinc dies per cercar advocat. Ells han trigat vuit mesos a nomenar-lo. Procediment urgent, deien!

»Aquesta fou la meva resposta:

»15-12-1971

»La Torre de Claramunt

»*Sr D. Julián de Póo y Pardo*
MADRID

»*Apreciado señor:*

»*Agradezco su comunicación del 7-12-1971.*

»*Supongo que el Tribunal habrá puesto en sus manos el material referente a mi caso y por ello sabrá que reviste una cierta singularidad.*

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

»En un primer momento yo mismo puse en manos del Tribunal los papeles que luego fueron considerados delictivos con animo de colaborar al máximo con las autoridades. Me hice responsable de ellos y no tenía nada que defender. Si realmente a juicio del defensor de la ley esos papeles infringían la ley, estaba dispuesto a cumplir la sentencia sin mas complicaciones. Di un voto de confianza al fiscal y dije que no necesitaba defensor.

»Entretanto han ocurrido sucesos que me han hecho variar de actitud, entre los cuales se cuenta la represión contra los obreros de Getafe y en SEAT, la aprobación de la nueva ley de Orden Público y la represión contra la Asamblea de Cataluña.

»Así que en un segundo momento he decidido no cooperar con un Estado que aparece injusto, gravemente injusto, ante mi conciencia. Ignoro al Tribunal, ignoro las citaciones, ignoraré la vista del juicio oral, no me presto a nada. Respetaré a las personas, pero no acepto nada relacionado con ese Sumario 83 del presente año.

»Quizás a usted le será difícil, con estas explicaciones, comprender mi actitud. Repito que le agradezco su ofrecimiento, pero me veo obligado a declinar aceptarlo. No piense, ni por un momento, que le involucro a usted en mi repulsa.

»Para lo que pueda servirle, queda a su disposición,

»Lluís M. Xirinacs Damians³²»

En l'eufòria subsegüent a la reeixida de la primera sessió es convocà la primera permanent de l'Assemblea de Catalunya, en la qual es decidí, per ampliar el debat i les adhesions, la creació d'un butlletí «portaveu de la comissió permanent» que es titularia «Assemblea de Catalunya».

En aquella primera reunió, clandestina però més distesa, ja aparegueren les primeres tensions de fons entre la tendència favorable al control superestructural pròpia dels partits polítics i en especial del PSUC, i la tendència a l'espontaneisme, pròpia dels

32Lluís M. Xirinacs, *op. cit.*, pp. 179-181.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

participants independents i compromesos en moviments populars de base o autònoms.

Al principi de cada sessió de les primeres permanents es dedicava molt temps a informar de les activitats dels diferents grups o representacions. La cosa allargava molt. Però la majoria hi xalava. Cadascú prenia nota de les activitats de les altres representacions, i en arribar a casa, en unes reunions plenes d'avidesa, eren escoltades les meravelles del treball dels altres que vivificaven la imaginació, estimulaven l'emulació i donaven a les pròpies activitats una dimensió i una responsabilitat nacional extraordinàriament engrescadores.

Els independents i la gent de la base demanà que en el nou butlletí es recollissin les activitats i els debats locals, com a exemple i estímul per als altres i per animar les col·laboracions supralocals i suprasectorials. Hauria estat d'un efecte sinèrgic fulminant. Tot allò espantà els dirigents polítics. S'hagueren de posar en marxa els «recursos subterranis» per impedir-ho. Excés de força de la base, per una banda. Sabotatge de l'altura, per una altra.

Després de debats inacabables per tal d'obtenir l'acord, s'imposà el criteri estret: el butlletí només recolliria els textos pactats unitàriament... Un trist «Butlletí Oficial de l'Assemblea de Catalunya». Avorrit. Literàriament pla. Popularment desencisador. Com es podia preveure, no tingué gaire acceptació. A mi em plorava l'ànima i se'm refredaven els ossos. «Però», pensava, «potser aquest és el camí de la prudència política».

Tanmateix, costava de conjuminar el desig manifestat per l'Assemblea d'ampliar la base de participació -hi faltava encara tanta gent!- i d'enriquir el contingut dels debats -encara hi havia, com hem vist, tants punts ambigus!- amb les contínues restriccions que emanaven de la taula de coordinadors.

1972

Dilluns, 24 de gener

Vaig rebre del Tribunal d'Ordre Públic la citació per comparèixer el dia 5 de febrer a Madrid a les sessions del judici oral.

Pocs dies després va arribar un telegrama que em notificava l'ajornament del judici oral fins al 6 d'abril. El TOP estava sobresaturat de feina. Hi havia molt desordre a tot l'Estat espanyol.

Dimecres, 12 de febrer

Se celebrà la segona permanent de l'Assemblea. Les permanents, tot i que anaven molt alerta a l'hora de protegir la clandestinitat, eren reunions obertes. La segona permanent va aplegar unes setanta persones que representaven una quarantena de sectors de Catalunya. Algun hi participava de feia poc.

«Cal dir que la informació inicial a càrrec de la major part de les delegacions que integraven aquesta sessió de la permanent fou abundosa i viva. I gota triomfalista, perquè les anàlisis es van fer sota el prisma de l'autenticitat i la sinceritat polítiques. Vint-i-dues intervencions que, en conjunt, configuraran el moment actual majoritari de l'oposició democràtica³³». Com ja he dit, es tractava de l'aspecte més viu i expansiu de l'Assemblea, que per progressiva asfíxia s'aniria decandint.

Es tractaven en detall dues propostes incloses en l'ordre del dia: la lluita pel dret a la solidaritat i el refús de la il·legalitat feixista. La segona es va incloure en l'ordre del dia a instàncies meves: jo parlava, en un primer moment, de no-cooperació amb la legalitat vigent i, en un segon, de desobediència cívica, a l'estil gandhià, però com ja he dit no sé per què s'hagué d'anomenar refús de la il·legalitat feixista. L'altre s'aprovà sota l'eslògan «Imposem el dret a la solidaritat democràtica».

Stalin havia escrit un llibre de gramàtica política. Suposo que hi devia parlar de semiòtica i sintàctica del poder. Als líders de l'Assemblea els agradaven expressions com ara aquesta -i la seva paral·lela-, apareguda en el primer número de «L'Assemblea de Catalunya»: «La imposició de la legalitat democràtica». Es veu que

33L'Assemblea de Catalunya, núm. 2, febrer 1972.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

calia imposar-se. També es veu que calia il·legalitzar la legalitat vigent i legalitzar la il·legalitat. I també es veu que «refús» era més adient que «no-cooperació» o «desobediència». Em sap greu haver de dir que tot plegat són com lladrucs forts d'un gos feble.

Gandhi, duríssim en el fons, era més mansuet i senzill en la forma. Distingia quatre graus en ordre ascendent per solucionar els conflictes: 1) cooperació amb l'enemic; 2) no-cooperació, quan aquella es fa impossible; 3) desobediència, quan la no-cooperació és insuficient, tot acceptant-ne les conseqüències, i 4) realització alternativa, costi el que costi, quan cap altre camí troba una sortida.

La campanya de lluita pel dret a la solidaritat consistia a ajudar, potenciar i estendre a les escoles, instituts, universitats, esglésies, centres de treball i associacions de tota mena, mitjançant assemblees, reunions i actes públics, allò que les actives comissions de solidaritat ja feien a favor de tots els represaliats pel règim. Culminaria en unes jornades del 8 al 10 d'abril.

Sobre la campanya de refús a la il·legalitat feixista, jo, a part l'oferta que havia fet en la primera sessió plenària de l'AC, també havia presentat un pla al secretariat. En realitat es tractava així mateix d'assumir una campanya que ja s'havia endegat, com exposo damunt. Era missió reconeguda per l'Assemblea ajudar i potenciar les lluites concretes ja empreses sempre que «responguin a l'esperit de l'AC, signifiquin un eixamplament de les activitats de masses, i representin l'heterogeneïtat dels que componen la permanent³⁴».

De tota manera anava observant un cert rebuig larvat. La idea no havia sortit dels que lideraven l'Assemblea i, a més, era massa centrada en una persona potser excessivament independent.

El butlletí descriu en aquests termes la campanya: «L'exposició de la campanya de desobediència civil [a càrrec meu] se centrà en el desig de desenvolupar un moviment popular de refús a les normes que emanen d'un règim il·legal, com és el règim feixista de l'Estat espanyol. Es tracta, a més, d'estimular la creació espontània de totes les formes possibles de refús reforçades i

34Ibid.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

potenciades per accions polítiques de tota mena³⁵.» No es concretà res que fos comparable a les jornades de la campanya de solidaritat. Tot van ser paraules.

A. Batista i J. Playà³⁶ ho expliquen així, ironísticament: «En la segona permanent es va aprovar el llançament d'un moviment general de refús de la il·legalitat feixista amb la consigna "Diguem No!". La frase de Raimon havia fet fortuna i s'havia incorporat al lèxic de la contestació, com la cançó *L'Estaca*, de Lluís Llach, o aquella altra més kumbaià de *No serem moguts*, popularitzada per Pete Seeger, Joan Baez i Xesco Boix en versió vernacla.»

Era una campanya poc concreta que, com es deia en un «Full d'informació interna de la permanent de l'Assemblea de Catalunya» (Barcelona, març de 1972), «exigeix una gran flexibilitat a l'hora d'escollir els mitjans i els moments oportuns que la facin possible, entenedora i fructífera». Se la buidava de contingut. No s'assumia la meua lluita «de refús», i mitjançant un àgil joc malabar, se l'omplia amb el contingut de l'altra campanya -la de la solidaritat- proposada i plenament controlada pels «amos». «Com a primer pas d'aquest moviment de refús, la crida permanent a la mobilització per imposar el dret a la solidaritat democràtica», que «hauria de culminar en tres jornades: els dies 8, 9 i 10 d'abril».

Això obligà els meus amics i seguidors de diferents ambients, però sobretot els procedents de grups cristians i no violents, a ajudar-me d'una forma paral·lela. I produí una personalització, una restricció excessives de la meua campanya. L'Índia, per la via de la no-violència, aconseguí la independència. Nosaltres no l'aconseguiríem pas. Alguns han dit que jo vaig ser el Gandhi de l'Estat espanyol. En tot cas vaig ser un Gandhi massa feble per saber trencar l'aïllament a què vaig ser sotmès amb guants de seda per les principals forces polítiques del país i de fora, per unes més que per altres.

Vet aquí el segon exemple que surt en aquest llibre del fet

³⁵*Ibid.*

³⁶A. Batista i J. Playà, *La gran conspiració*, Barcelona, Empúries, 1991, p.116.

Pàgina 69.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

que les enveges van produir una resta de forces en comptes d'una suma, que féu anar a mal borràs la transició. El primer és l'endogalament a què es veia sotmesa, com ja he dit, l'Assemblea.

Manuel Vázquez Montalbán ha dit que la transició va ser «una correlació de debilitats». Jo gosaria esmenar la frase així: la transició va ser la debilitat resultant d'una estulta correlació de forces suficientment poderoses perquè sumades donessin tot allò que haguessin volgut. Tot i que l'ideal de l'Assemblea era l'oposat, els grups més forts de dintre i de fora no solament no toleraren la força dels petits, sinó que van dependre tota mena d'esforços a anorrear-se els uns als altres i a anorrear els petits. Esforços que eren dignes de millor causa. Resultat? Pura feblesa vergonyosa davant un règim encara prou fort però decadent, cada cop més feble, més vulnerable i més rebutjat dintre i fora de l'estat. Sort que al principi el règim no se n'adonava: prou feina tenia amb els seus propis problemes. Haurien d'arribar els anys setanta perquè el franquisme comencés a reaccionar amb conspiracions i complots. Tampoc se n'adonaven aquells amics nostres d'Espanya que tanta confiança anaven posant en la lluita de Catalunya. Però tot això ja s'anirà confirmant en els esdeveniments successius. En aquest moment són, tot plegat, petiteses.

La meva gent, la de les comunitats cristianes de base i la de la no-violència, s'afegia a la lluita general organitzada, però no se sentia acollida. En canvi, en aquella mateixa permanent i en les següents s'expressaren una colla d'adhesions explícites a lluites de l'interior de l'estat i internacionals que interessaven predominantment a una determinada línia política (apartat 4 de l'ordre del dia). Les crítiques (o la mala consciència?) fan repetir als poderosos controladors de l'Assemblea en el citat Full d'Informació intern: «Volem dir, doncs, que a l'Assemblea de Catalunya ningú no és instrumentalitzat per ningú, sinó que tots estem al servei del programa unitari expressat en la declaració de la primera sessió» (apartat 2.1 de l'ordre del dia). ¿Què podria més, l'efecte destructor de la instrumentalització sempre negada però sempre subtilment practicada, o la ferma voluntat de fons d'anar tots units?

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Sobre aquesta temàtica em faria feliç saber l'opinió d'Unió Democràtica de Catalunya, del Front Nacional de Catalunya, d'Esquerra Republicana de Catalunya i del que aleshores era el Moviment Socialista de Catalunya. Al cap i a la fi, tot el que dic en aquest llibre són opinions meves molt pensades (dues dècades), molt contrastades (les citacions d'aquest llibre en són mostres), però meves, subjectives.

Desitjaria una mica més d'aquella intersubjectivitat que alegrement sol anomenar-se objectivitat: «Siguem objectius!», «Siguem seriosos!», frases molt del gust de l'historiador encantadorament subjectiu Josep Benet. Tot això no ens ha d'escandalitzar. Arnold Toynbee, un dels més rigorosos historiadors moderns, deia que la història, més que no pas una ciència, era un gènere literari tan subjectiu com el teatre o la novel·la. L'allau de fenòmens de cada època és tan gran que l'historiador encara que no vulgui es veu forçat a triar. I tria segons el model conscient o inconscient que el guia com un previ *parti pris*, o, dit més finament, com una hipòtesi de treball a demostrar. El que a mi m'escandalitza és que algú que encara no ha superat Toynbee tingui pretensions d'objectivitat. La història és una interpretació subjectiva dels fets que el seu autor intenta objectivar tant com pot o vol mitjançant l'aportació de dades contrastables. Tanmateix, si parlés la majoria dels interessats, potser per decantació aniríem arribant a un consens intersubjectiu convencional acceptable.

En el seu llibre *El President Tarradellas en els seus textos*, Josep Benet afirma rotundament que els components de la Comissió Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya eren «tots partits d'obediència exclusivament catalana³⁷». No només Tarradellas, sinó molts altres pensem diferentment. Jo era del PSUC en aquell temps i creia -com ara crec- que el PSUC obeïa per disciplina i convicció ideològica una tàcita internacional eurocomunista que el lligava per via del PCE. I aquesta internacional, malgrat totes les vicissituds, mai no tallà el cordó umbilical que la unia al PCUS. Ja hem vist com

37Josep Benet, *El president Tarradellas en els seus textos*, Barcelona, Empúries, 1992, p. 290.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

persones gens suspectes d'animadversió envers el PSUC com A. Batista i J. Playà reconeixen que el *Guti* «presentava i discutia el projecte d'Assemblea de Catalunya amb Carrillo³⁸». El mateix Benet reconeix que els organismes unitaris anteriors, com el Consell Nacional de Democràcia Catalana o el Comitè Ametlla no havien acceptat el PSUC. Però calla el perquè.

Conservo les notes que vaig taquigrafiar durant la segona permanent. No puc cedir a la temptació d'extreure'n fragments molt significatius.

«Ordre del dia:

»1. Informació d'activitats locals de l'Assemblea.

»2. La lluita i l'Assemblea de Catalunya.

2.1. delimitació de línies generals d'activitat.

2.2. discussió de la proposta de lluita del PSUC: jornada de lluita en suport del dret a la solidaritat democràtica; afirmació de la democràcia.

2.3. discussió de la proposta del MSC de les "jornades per la llibertat" de dissabte, diumenge i dilluns.

2.4. discussió de la proposta de les comunitats cristianes de base de refús de la il·legalitat feixista.

»3. Butlletí i proposta de "Veu de l'Assemblea de Catalunya" radiada.

»4. Altres qüestions (adhesions).»

Jutgi a continuació el lector la gran riquesa i vitalitat del primer punt referent a les activitats locals de l'Assemblea. (En les meves notes no reporto les activitats de la comarca de l'Anoia.)

«Tècnics de les escoles de Barcelona i Terrassa: constitució d'un secretariat de tècnics.

»El Prat del Llobregat (CCOO, PSUC, PSAN, alguns dins la legalitat franquista): esforç unitari contra les divisions.

»Baix Penedès (Pep Xai): Unió de Pagesos (MSC).

»Coordinadora de barris: dos barris de Barcelona.

38A. Batista i J. Playà, *op. cit.*, p. 89.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

»Badalona: constitució de la comissió democràtica (uns 45 membres), amb CCOO, PSUC, Joventuts Comunistes de Catalunya i Comunitats Cristianes de Base.

»Mataró: butlletí i assemblea local, contactes per constituir la comissió cívica intercomarcal amb el Vallès i el Gironès.

»Lleida: àmplia convocatòria d'assemblea.

»Osona-Ripollès: funcionen Solidaritat, Cultura i Informació; és un problema Bandera Roja.

»Ripollet-Cerdanyola: PSAN, OSO, Bandera Roja; ací el problema és el PSUC.

»Comissió de Solidaritat: informa.

»Associació Democràtica de Metges: adhesió absoluta, representació.

»Bages: assemblea anterior a l'Assemblea de Catalunya, amb una permanent; repartiment de 3.000 exemplars del butlletí de l'AC; preparació de la Segona Assemblea del Bages; anàlisi política local i comarcal; alternatives; butlletí comarcal; vagues a Balsareny i a Sallent; tancats als pous B.:60 i S.:80.

»Tarragona: propera assemblea amb una assistència d'entre 60 i 70 persones.

»Premsa: el representant a la roda de premsa de la primera sessió de la plenària de l'AC al TOP; s'ofereix un organisme especialitzat.

»Terrassa: preparació d'una assemblea conjunta per a finals de mes amb uns 100 assistents; polítics i associacions democràtiques com amics de l'ONU, associacions de veterinaris, músics, metges...

»St. Cugat del Vallès: una persona demana ajuda a l'AC per polititzar la gent.

»Professors no numeraris d'universitat: creen la coordinadora.

»Baix Ebre (Tortosa): no accepten el comunicat de l'AC; el troben poc revolucionari (HOAC) o massa revolucionari (Joventuts Catòliques Rurals).

»Professors d'ensenyament secundari: mobilització d'EGB; intent d'assemblea d'educadors.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

»Col·legis professionals: ho tenen difícil; cal unir-se per defensar-los.

»Assemblea d'Intel·lectuals: màxima difusió del butlletí de l'AC; projecte de document-manifest contra la repressió cultural; demanen col·laboració.

»Associació catalana d'escoltisme (nucli laic) i Guiatge Català: forta adhesió a l'AC.

»Comissió Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya: visita a diversos sectors on es troba interès i activitat; jerarquia eclesiàstica: conformitat *a posteriori*, desig de tots d'assistir a la segona sessió plenària; sector Justícia: adhesió; sector escoltes (Vendrell); sector Badalona: dificultats pràctiques d'assistir-hi; oferta a Igualada; sector comarques: activitat cultural i política.

»Perpinyà: comissió de gent a l'exili i organitzacions; adhesió a l'AC.

»París: se celebra l'assemblea d'adhesió; article a "Le Monde".»

Tot plegat feia olor de flors boscanes. En l'apartat 2 apareixien els problemes. En el 2.1, es tractà, com ja hem dit, de la no-instrumentalització. En el 2.2, es presentà i s'aprovà el projecte del PSUC. En el 2.3, es presentà el projecte del MSC i es buidà de contingut. Les jornades proposades van aprofitar-se per a la campanya del PSUC. En el 2.4, es presentà el projecte de les comunitats cristianes de base, que també va ser buidat del seu contingut i omplert amb el del projecte del PSUC. Si això no és manipulació i instrumentalització, què és?

Divendres, 10 de març

«El secretariat de la comissió permanent de l'Assemblea reunit el dia 10 de març, rep la notícia de l'assassinat de l'obrer de la factoria Bazán, del Ferrol, Amador Rey Rodríguez. Amb la convicció d'interpretar el sentit unànim de tots els participants a l'Assemblea, el secretariat de la seva comissió permanent crida tot el poble de

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Catalunya a manifestar la seva solidaritat amb el poble gallec i la més enèrgica protesta contra el règim d'assassins amb les accions que a cada població i sector es considerin més idònies³⁹». Crida que, com és natural, tots podíem compartir, però que, com diria després Tarradellas -en franca oposició a Josep Benet⁴⁰-, era una crida «minoritària», «poc representativa» i «folklòrica». Apel·lar a tot el poble català en un full d'informació intern de la comissió permanent, si no és un acte folklòric és certament un acte simbòlic. Cal, però, afinar una mica més.

La superestructura política de l'Assemblea era realment, com anirem veient, poc representativa, minoritària i, a vegades, folklòrica. El PSUC sembla que volia una Assemblea manejable. Però el potencial de base amb el temps arribà a ser formidable, en contra de les opinions de Tarradellas, fins al punt de fer molta por -ho volia i li dolia- al PSUC, que quan li convenia fugia d'estudi. Hi havia, per consegüent, entre Tarradellas i el PSUC, una coincidència d'opinions subterrània que cap de les dues parts no voldria reconèixer mai. Sembla que cap dels dos no desitjava una Assemblea realment poderosa. Segons la meua hipòtesi, que aniré exposant, això podia obeir a servituds foranes de totes dues línies de força.

Jo m'anava refredant de pertànyer al PSUC. La meua desobediència en el processament de què era objecte m'absorbia i no em sentia acompanyat pel partit. Val a dir que tampoc no va manar-me mai que defensés tal o tal posició. Jo treballava més a gust en la base igualadina i en grups cristians i no violents. Finalment, vaig anar a raure entre els no alineats de l'Assemblea, els quals feien un grup sorgit de la comissió de serveis de les comunitats cristianes de base que d'ençà de mig any operaven de manera informal. N'eren participants actius Salvador Casanova, Ricard Lobo, Josep Ribera, Josep Dalmau, Jaume Rodri, Artur Ricart i Agustí de Semir. Josep Ferrer⁴¹ diu: «Salvador Casanova fou un dels impulsors més decidits

³⁹Full d'informació intern, març 1972.

⁴⁰Benet, *op. cit.*, pp. 297-298.

⁴¹Josep Ferrer, *Semblança de Salvador Casanova i Grané*,

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

i dels animadors més entusiastes i actius, juntament amb Ricard Lobo, Josep Dalmau i altres, del grup de no alineats, prou nombrós, constituït formalment al març de 1972 mitjançant un manifest-programa que fou comunicat a la tercera sessió de la comissió permanent de l'Assemblea al maig següent. Era el resultat de l'experiència de mig any de treball dins l'organisme unitari, durant el qual gent com Salvador Casanova, no lligada a cap grup polític, hagué d'assistir i resistir-se a l'estira i arronsa i maniobreg dels partits.»

El manifest-programa *Ens presentem els grups no-alineats membres de l'Assemblea de Catalunya* deia: «La lluita per les llibertats democràtiques no és exclusiva dels partits polítics. Diversos grups independents han trobat en l'Assemblea l'instrument i el marc per exercir la responsabilitat política que el moment exigeix. Així, ens hem coordinat amb dues finalitats:

»1) perquè de cara a l'exterior l'Assemblea de Catalunya aconseguixi la màxima amplitud i popularitat per tal d'afirmar la seva incontestable obertura, promoure-la en els nostres ambients i integrar-hi altres grups i institucions que hi són absents.

»2) per forçar i garantir a l'interior de l'Assemblea el joc democràtic sense el qual no tindria sentit.»

Al meu judici fou un grup molt actiu. Només compensà en part la predominant pressió política dels partits. Jo notava a vegades la presència de «submarins» que ens hi havien introduït. Podien ser signes de la meua suposició del predomini dels comunistes en l'Assemblea. Altres signes n'eren la mateixa creació dels no alineats com a reactiu, i, posteriorment, el fet que els homes més actius del grup es decantessin a favor del tarradellisme. Poc a poc les tensions s'anaven polaritzant en dos sentits: comunisme *versus* tarradellisme. Jo, en aquells temps, com ja he dit, en la meua crassa ignorància de la història recent del país, ni tan sols coneixia l'existència de Josep

introducció a Salvador Casanova i Grané, *Per una nova Ibèria*, Barcelona, La Magrana, 1988, p. 31.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Tarradellas.

Josep Dalmau i Jaume Rodri l'anaren a veure, i en tornaren dient: «Ell està molt convençut que és el president legítim de la Generalitat de Catalunya, i en convenç la gent que va a veure'l.» Jo només coneixia el Consell Nacional Català de Londres, presidit per Josep M. Batista i Roca, que representava una mena d'oposició a Tarradellas en l'exili, la qual cosa em tenia aleshores en una gran confusió.

Semblarà mentida, política-ficció, però es reflectia a Catalunya la polarització mundial dels blocs Est i Oest. Uns parlaven de la conspiració comunista contra Catalunya per via PCE-PSUC i blasraven l'Assemblea en tant que instrument per incidir en el país. Val a dir que tant Tarradellas com Batista i Roca eren fermes anticomunistes. L'un, d'afinitat nord-americana i l'altre, britànica? Més flexibles, però igualment anticomunistes, es manifestaven Josep Dalmau, Ricard Lobo i Jaume Rodri. En canvi, altres parlaven d'afinitat francmaçònica en Heribert Barrera, de la influència del servei secret britànic sobre Batista i Roca i de les relacions que mantenien Tarradellas i Josep Dalmau, cadascú per la seva banda, amb la CIA. En aquells anys d'agitació universitària Josep M. Reguant també era assenyalat com a home de la CIA.

De Tarradellas en corrien de l'alçada d'un campanar. A part el destí dels diners de la Generalitat i el preu de la finca de Saint-Martin-le-Beau, es deia que quan ell era a la presó (en la França de Vichy), se salvà de ser lliurat a Franco, com ho fou Lluís Companys, perquè en una visita que li féu el ministre francès de l'Interior (agent ocult de la CIA), aquest li aconseguí la llibertat sota aquesta triple promesa:

a) Fugir a Suïssa i romandre-hi mentre durés la guerra mundial.

b) Romandre quiet a l'exili i abstenir-se de formar cap govern català provisional.

c) I, quan caigués Franco, comptaria amb el suport americà per ocupar la presidència de la Generalitat de Catalunya.

Aquests extrems poden constituir una hipòtesi explicativa de

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

molts fets de l'època, perquè sembla que els tres punts s'anaren complint. Caldrien dades contrastades per contradir-ho. Al cap i a la fi una hipòtesi només és una hipòtesi. Com era de suposar, Catalunya, com qualsevol altra part del planeta, era i és camp adobat per a les ambicions dels blocs poderosos de la Terra.

Per la banda de l'Est, la Unió Soviètica poca cosa podia fer-hi, afeblida com estava per les dissidències derivades de la invasió de Txecoslovàquia (1968) i molt més, com veurem, per l'inexorable setge internacional, malgrat el moviment eurocomunista hereu seu en les terres perifèriques del bloc. L'eurocomunisme, tot i que havia revisat continguts, practicava el mateix estil soviètic en els seus procediments i era temut i perseguit pels líders del bloc occidental. Un dels problemes de Richard Nixon fou sempre la manera d'enfrontar-se a l'ascensió de l'eurocomunisme (un altre, la terrible guerra de Vietnam).

Per la banda de l'Oest, un hàbil jueu, Henry Kissinger, emigrat d'Alemanya el 1938, vinculat als Rockefeller des de 1956 i estratega armamentista del Pentàgon de 1956 a 1968, va ser escollit per Nixon com a secretari d'estat per dirigir la diplomàcia dels EUA⁴². Ja abans havia dirigit els serveis secrets nord-americans. «Totes les propostes de la CIA per realitzar accions encobertes -incloent els subsidis als dirigents polítics, partits o publicacions de l'estranger; la ingerència en eleccions; les activitats de propaganda de certa envergadura i les operacions paramilitars- cal que siguin aprovades, en tot cas, pel president (dels Estats Units) o pel Comitè dels 40. Durant els darrers vint-i-cinc anys aquest organisme ha estat anomenat també Grup Especial, Grup 54-12 i Comitè 303. El nom ha canviat en pujar al poder un nou president o bé quan la seva existència ha arribat a ser coneguda públicament. L'omnipresent Kissinger presideix aquest comitè com també els altres tres principals grups que des de la Casa Blanca supervisen els diferents serveis secrets⁴³». I afegeix: «Henry Kissinger continua sent

42Vegeu L. d'Incisa, *La Era de Kissinger*, Madrid, Guadarrama, 1977.

43Vegeu Victor Marchetti i John D. Marks, *La CIA y el culto del*

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

president del Comitè dels 40 tot i haver esdevingut secretari d'estat⁴⁴.» La CIA només obeeix, ell sempre mana. El mateix director de la CIA ho reconeix. No s'ha fet mai res d'important a la CIA «sense tenir la corresponent aprovació governamental, concedida a alt nivell fora de la CIA⁴⁵».

Com a secretari d'estat posà en circulació una manera de fer que va anomenar-se distensió. La Pepsi-Cola, de la qual Nixon havia estat vicepresident, va poder instal·lar-se a la Unió Soviètica. En 1973 Nixon viatjaria a Pequín. Però per sota, EUA reforçaria Van Thieu del Vietnam, ajudaria al cop militar de Turquia que havia de fer dimitir Demirel i, abans de 1973, la CIA despendria més d'un milió de dòlars en la corrosió del procés d'unitat popular de Xile que provocaria el cop d'Augusto Pinochet. Ja des del 1964 la CIA intervenia a Xile per frenar la pujada del socialisme d'Allende. «Si no hagués existit la CIA per fer aquesta feina d'amagat, és gairebé segur que el govern dels EUA no hauria tractat d'intervenir directament en les eleccions de Xile, posat que, com és natural, no desitjava reconèixer públicament les seves accions⁴⁶». Per tal que guanyés Frei i no Allende la CIA, el 1964, invertí vint milions de dòlars del diner públic nord-americà⁴⁷.

Són només detalls d'un estil de fer les coses: ara, enduriment de la guerra al Vietnam i adés pressions eficaces sobre Noruega perquè concedís el Nobel de la pau del 1973 *ex aequo* als dos homes-símbol dels bàndols contendents: Henry Kissinger, que l'acceptà, i Le Duc Tho, que el refusà. Davant uns tals interessos, deixeu-m'ho dir, ¿quina probabilitat hi tenia una candidatura com la que promogueren el 1975 Josep Dalmau, Jaume Rodri i altres a favor de Xirinacs, un obscur pres polític de Carabanchel?

Resultava difícil per a alguns decantar-se cap a l'Est o cap a

espionaje, Barcelona, Euros, 2a ed., 1975, p.342.

⁴⁴*Ibid.*, p. 345.

⁴⁵Allen Dulles, *El arte del espionaje*.

⁴⁶Marchetti i Marks, *op. cit.*, p. 312.

⁴⁷Sobre aquests i nombrosos altres detalls sobre Xile vegeu Marchetti i Marks, *op. cit.*, pp. 42-47.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

l'Oest. Jo, en concret, català i d'esquerres, no sabia cap on anar. L'esquerra més eficaç refusava el nacionalisme i el catalanisme més eficaç no sempre era d'esquerra. A més, en aquells dies ni el catalanisme era sempre independentista ni l'esquerra, esquerrana. En aquells dies la meua posició quedava ben reflectida en la *Presa de posició del Col·lectiu d'Igualada (Anoia) davant l'Assemblea de Catalunya*, (novembre de 1971):

«Nosaltres creiem que la lluita del socialisme va menada contra tota forma d'opressió de l'home per l'home. L'opressió nacional, doncs, afecta la lluita socialista. Alguns pensen que la lluita nacional ha de restar en un segon nivell i que la lluita contra l'opressió de classe del proletariat és primera en importància i temps. Els que així pensen obliden la relació dialèctica entre lluita nacional i lluita de classes. En primer lloc, retardar la lluita a favor d'una nació oprimida és ajudar la nació opressora, no hi ha neutralitat possible. En segon lloc, és cert que sempre hi ha en la nació oprimida cacics propis opressors, aliats de la nació opressora. Però la lluita nacional no implica mai anar a favor dels cacics autòctons, ans al contrari. En tercer lloc, la nació opressora oprimeix per motius econòmics. Retardar la lluita contra ella és retardar l'emancipació econòmica. En conclusió, cal menar la lluita nacional alhora que la lluita de classes.»

Mentre, a l'Estat espanyol: «La néta de Franco, Carmen Martínez Bordiu, contrau matrimoni amb Alfonso de Borbón Dampierre, cosí germà de Juan Carlos. Era fill del segon dels hereters d'Alfonso XIII, don Jaime, que havia renunciat els seus drets per la seva condició de sord-mut⁴⁸.» El franquisme coaccionava Juan Carlos tot insinuant un possible nou camí de sortida a la seva autoperpetuació -«*el Movimiento se sucede a sí mismo*»-, a base d'unir Moviment i Monarquia.

48Gregorio Morán, *El precio de la transición*, Barcelona, Planeta, 1991, p. 34.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Dimecres, 25 d'abril

El dia 6 a dos quarts d'onze del matí havia de comparèixer a Madrid davant el TOP per a la vista del judici oral. No m'hi vaig presentar. Vaig anar senzillament a treballar com qualsevol dia. A casa, amb amics i familiars, hi havia una atmosfera tensa.

«No hi ha indicis de reacció després d'esperar minut rere minut la visita de les forces d'ocupació. La gent se sensibilitza i l'afer es polititza. L'Assemblea emprèn una campanya de refús de la il·legalitat feixista de la qual el meu n'és un cas particular.

»M'arriben noves de Madrid. El tribunal es reüní puntualment. La meva no compareixença provocà una situació difícil. Es van enfadar molt i *sotto voce* digueren que em farien detenir. Però per tapar el ridícul el president va fer com si dubtés de la conformitat de la convocatòria i encarregà al vocal que em fes avisar una altra vegada. Mentrestant, la vista del judici tornava a ajornar-se. La frase gràfica:

»-Tenien el pastús davant. Li anaven donant voltes amb el ganivet a la mà. I no sabien per on tallar-lo.

»De fet no passa res. No hi ha ordre de detenció⁴⁹.»

Avui i el 9 de maig s'organitzen a la parròquia de Sant Miquel del Port de la Barceloneta uns actes oberts contra la repressió. Hi assisteix tota mena de gent. Els convoquen grups cristians de Barcelona. Em preguen que hi exposi la meva campanya.

«He encetat un camí de no-cooperació i refús d'aquest sistema. Tinc quaranta anys i n'he consumit molts a veure-hi clar. Sóc de temperament pacífic i conciliador i he donat un ample marge de confiança a les estructures socials que m'envolten. He callat, he col·laborat, he tractat de comprendre. Fa vint anys que actuo públicament i sempre he maldat per fer obra de pacificació treballant

⁴⁹Lluís M. Xirinacs, *Vaga de fam per Catalunya*, Barcelona, Nova Terra, 1977, p. 182.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

per la concòrdia i la unió de tots. He esmerçat paciència atenint-me a les lleis establertes, obeint, demanant consell, demanant permisos. En principi la llei em mereix tots els respectes. No sóc anarquista, ni "anòmic". He fet servir mètodes d'acció no violents apel·lant al cor dels responsables amb el màxim de lucidesa i d'objectivitat de què era capaç, excusant-los i imposant-me privacions per desvetllar la generositat endormiscada en el fons de tot home.

»Moltes vegades m'he preguntat si amb aquesta forma matisada i suau d'actuar al marge de l'aferrissada lluita contra el règim que es mena al país des de fa trenta-cinc anys no feia el joc als poderosos, que aturen la història del país i l'alliberament dels oprimits, represaliats, exiliats per causa de la promoció del poble.

»L'Estat espanyol, per mitjà del TOP, m'ha volgut processar pel greu delictes d'haver cridat uns homes a assumir llurs responsabilitats. D'aquest estiu ençà he anat reflexionant: assassinat d'obriers a Granada, Erandio, Getafe, SEAT de Barcelona i el Ferrol, assassinats de saharisans i de bascs, persecució a les fàbriques, a la universitat, al carrer, repressió contra l'Assemblea de Catalunya, nova llei d'ordre públic que situa Espanya en un estat d'excepció permanent, silenci de l'Església oficial i fins vots seus a les Corts en favor d'aquesta llei, augment subsegüent de la repressió...

»I he dit no! Un no rotund, radical. Ho he consultat amb els amics de les comunitats cristianes de base: m'han animat i em donen suport. N'he parlat amb molts responsables polítics que lluiten a l'avantguarda del poble. També ells m'han animat i estan amb mi.

»Ho faig, primer de tot, com una petita aportació a la campanya del "dret a la solidaritat democràtica" portada a terme per l'Assemblea, campanya de la qual forma part aquest acte que celebrem avui. Em solidaritzo amb tants i tants que per haver dit "no" pateixen tota mena de represàlies, enviliments, calúmnies, extorsions econòmiques, censura, exili, presó, tortures i fins la possibilitat de la mort. A aquests els he consultat els primers i m'han respost: "Endavant!" Ells m'esperen, ens esperen fins que el NO soni irresistible des dels quatre costats del territori espanyol.

»I ho faig, en segon lloc, com aportació a la campanya de

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

"refús de la il·legalitat feixista amb la pràctica de la desobediència civil" que l'Assemblea vol llançar.

»Jo no us puc dir què ha de fer cadascú. L'Elena Iraola féu una vaga de fam a la presó d'Alcalà de Henares i provocà la destitució del director de la presó. El refús a comprar un diari fa anys ensorrà el seu director que havia insultat el nostre poble. El refús a pujar al tramvia aturà una puja de preus. El refús a abandonar el fons d'una mina convertí els minaires de Balsareny i Sallent en amos de llur situació. El poeta Dionisio Ridruejo tornà a Franco la medalla del mèrit literari que li havia concedit. Bernadette Devlin aconsella no pagar els lloguers als amos de l'Ulster. La cantant Joan Baez no paga els impostos en protesta contra la guerra del Vietnam. Pepe Beúnza es nega a fer el servei d'armes. Un amic meu ha renunciat públicament a tots els seus càrrecs sindicals, i en tenia uns quants. Gonzalo Arias s'ha passejat amb un cartell demanant eleccions lliures a la *Jefatura del Estado*. Els negres de l'ex-Congo belga estriparen tots els carnets d'identitat expedits pels governants belgues. Els advocats de Madrid elegeixen com a cap de la comissió de vigilància de llur col·legi professional justament un advocat tancat a la presó. Centenars de fàbriques s'aturen davant un comiat injust o una multa absurda. Infinitat de manifestacions "il·legals" aturen la pena de mort dels bascs condemnats en el procés de Burgos... Una vaga general produiria el col·lapse sense disparar un sol tret...

»Faig, doncs, una crida a la fecundíssima imaginació del poble⁵⁰.»

A la sortida de l'acte la gent em deia: «Dius el que vols, atakes el règim, ningú no t'ho impedeix, no et detenen, ets l'home més lliure de l'Estat espanyol».

Per què? No és gaire coneguda la força del mètode de lluita no violenta. Sempre que es pugui cal actuar fora de la clandestinitat, a l'aire lliure. Qualsevol dels seus actes té més ressò que llargues lluites subterrànies. A més, com deia Gandhi, «quan fuges del càstig

50*Ibid.*, pp. 183-186.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

el càstig t'empaita i quan empaites el càstig, el càstig et fuig». El sistema s'hi pensava molt abans d'agafar-me. He de dir tristament que els frens partidistes dels meus amics anirien castrant una campanya no violenta poderosíssima i ben plantejada que ens hauria pogut menar a la independència. La gent que m'envoltava tractava d'estendre a molts allò que jo havia començat en solitari per no coaccionar ningú. L'Assemblea de Catalunya era l'organisme ideal per emmarcar aquesta feina, només possible en uns anys fluids de desglaç després d'una llarga opressió. Més endavant, en unes circumstàncies semblants, molts països de l'Est han actuat amb més seny, més unitat, més valentia i han assolit la independència.

Dilluns, 31 de juliol

Després de la provocativa intervenció que havia fet a Sant Miquel del Port l'abril passat, el sistema repressor del règim no es va bellugar contra mi. Semblava mentida. Ningú no s'ho acabava de creure. Els de casa deien que potser esperaven l'estiu per no fer tanta remor. De tota manera tenia el domicili més vigilat que mai. Van fer canviar el guarda de nit de la discoteca veïna i van posar-hi un guàrdia civil retirat amb permís d'armes i ordres d'aturar i àdhuc de detenir qualsevol sospitós. La guàrdia civil feia ronda de nit i prenia la matrícula dels cotxes estacionats en el nostre carrer, Serrallonga, de la Torre de Claramunt, a altes hores de la nit. A primers de maig van telefonar del TOP al bisbe de Vic -Doctor Ramon Masnou- per saber si jo estava avisat. Del bisbat respongueren afirmativament. I no va passar res. En el lloc on treballava tampoc se'n sabien avenir.

El 13 de maig se celebrà en la clandestinitat la tercera permanent de l'Assemblea de Catalunya. Si a la segona hi assistiren 41 delegacions, aquesta vegada van ser seixanta. Vitalitat *in crescendo!* S'aprovà la campanya en favor del coneixement popular de l'Estatut d'Autonomia del 1932. Fou molt extensa. Preparava el futur eslògan que agafaria tant vigor: «Llibertat, Amnistia i Estatut d'Autonomia». La gent descobrí un text fins aleshores molt poc conegut. Pedagogia

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

popular. Es reedità perquè s'havia esgotat. Es feren conferències. En recordo una de molt solemne a la sala Claret (Llúria, 5, Barcelona) pronunciada per Heribert Barrera: d'aquesta manera contestava a alguns que, com ja he dit, no es fiaven d'ell. Deien que rebia consignes de la maçoneria de Madrid. Altres radicals advertien que partir de l'Estatut del 1932, que va néixer condicionat pel parlament de Madrid, en comptes d'agafar com a base el de Núria de 1931, elaborat sense condicionaments centralistes, era ja una claudicació de la nostra sobirania irrenunciable. Jo em sentia més a prop d'aquests darrers. No fou una mostra de feblesa, com diria Vázquez Montalbán, sinó de força del PSUC amb l'aquiescència de socialistes, burgesia i nord-americanistes, tots ells interessats a evitar la independència.

La gent responsable pensava que el TOP intentaria detenir-me i processar-me durant l'estiu quan la gent se'n va de vacances, i em demanaren que m'amagués.

-Si ells no t'han volgut agafar a l'hivern, nosaltres no volem que t'agafin a l'estiu.

Els vaig responsabilitzar de la petició. A mi m'era igual amagar-me o no. Però per raons de reacció conjunta davant una possible detenció meva no volien que m'agafessin a l'estiu.

Tot el més de juliol vaig estar amagat. Ningú no va observar cap intent del TOP de detenir-me. Per consegüent, a l'agost em vaig reintegrar a la feina.

Un dia de primavera, ignorant la vigilància discreta a què estava sotmès, ben entrada la nit, vingueren uns amics a veure'm. No els recordo tots. Hi havia Lluís Fenollosa, Jordi Bosser, Ramon Folch i altres. Amb un candor que desarmava em preguntaren:

-A tu t'agrada ser líder?

Frueixo de ser senzill amb els senzills i astut amb els astuts.

Els vaig respondre candorosament:

-No.

Els afegiren:

-A nosaltres tampoc no ens agrada el «liderisme».

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Però els enemics en promocionen de molt bons i el poble s'hi acostuma i els segueix. En aquests moments ens aniria bé un líder per oposar-lo als seus. Per fer un servei al país, t'hi prestaries? Nosaltres estariem disposats a promocionar-te.

Ja sé que més d'un se n'horroritzarà. Hi ha gent visceralment o ideològicament «antiliderista». L'antiliderisme estava de moda en aquell temps, després del maig del 68. No es podia pronunciar la paraula «director». Calia dir «moderador», «coordinador». Tot ho feia l'equip, i la història la feien les masses i els pobles, no les persones individuals. A més, feien tremolar els messiànics, els testimonialistes, els carismàtics. ¿Qui eren ells per consagrar-me líder i per considerar-ho un servei al país? ¿Com em podia plantejar jo d'acceptar tal proposta?

Però les coses són com són. M'hi vaig avenir amb la condició que el meu «liderat» durés just el temps estrictament imprescindible. I ara ho explico aquí després de vint anys. La personalització, com la popularitat, poden ser bones o dolentes. La història ho jutjarà. Hi ha gent molt més tortuosa que ho nega i fa el mateix entre bastidors.

El cas és que aquell grup amb noves aportacions actuà amb molta intel·ligència i eficàcia en aprofitar, potenciar i estendre tot el que jo feia durant els anys més negres del final del franquisme. Em semblà que eren independents dels grans grups de pressió. I amb l'arribada de les primeres llibertats es fongueren discretament i mai no m'han passat factura.

En aquest punt he de reconèixer que la meva actuació en la transició va ser força personalitzada. També he de dir que sempre vaig estar obert a consells, a participacions, i disposat a integrar-me en campanyes més àmplies, a servir objectius consensuats com l'autodeterminació, l'amnistia o les llibertats i els drets humans. I la raó principal de la meva personalització no era imposar-me, com altres temien i com s'ha vist que no passà mai -algunes vegades per desgràcia- sinó al contrari, per no imposar-me, per aconseguir col·laboracions de persones convençudes. És una condició del mètode no violent. A part que jo, amb el temperament que tinc, em

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

floria en les taules de discussió política i amb els estires i arronses. Sóc home d'estudi i de camp. O estudiava les discussions i debats o actuava en conseqüència. Sóc així. Gairebé mai no he fet allò que més m'atreia, sinó, sempre a contracor, allò que em demanava la consciència ètica. Així tinc ara el cor. Se m'ha arribat a titllar de masoquista.

Diumenge, 22 d'octubre

Vaig assistir a la quarta permanent de l'Assemblea. Hi participaven cinquanta-cinc delegacions. L'ordre del dia era:

1. Informació de territoris i sectors.
2. Campanya de l'Estatut del 1932.
3. La «Veu de Catalunya» i el butlletí.
4. Sobre la repressió.
5. Commemoració del primer aniversari de la primera sessió de l'Assemblea.
6. Preparació de la segona sessió de l'Assemblea.

Ordre del dia dens i llarg. No l'especificaré pas tot. Espigolo en les meves notes allò més significatiu per tal que el lector vegi, una vegada més, la vivacitat de l'Assemblea:

1. Territoris i sectors:

El Vallès Oriental ja tenia deu comissions cíviques integrades en l'Assemblea. El FRAP s'enfadà amb l'Assemblea i marxà. El Maresme, el Gironès, la Selva: diada de sardanes amb intenció de reivindicació nacional (4-6-1972). S'esperava una major assistència d'altres grups de l'Assemblea. 8.000 fulls de propaganda. Deu detencions. Tortures: «cigonya», «quiròfan». Es presentaren les delegacions de Marsella i d'Andorra. Comissió pro Assemblea de Marsella: carta als catalans d'Angulema, Tolosa, París. Comissió dels casals catalans a l'estranger. 1.000 exemplars del comunicat de la primera sessió de l'Assemblea. Uns 400 exemplars de cada número del butlletí. 9-3-1972: acte de promoció de l'Assemblea a l'exili. Existien altres comissions pro Assemblea a França. Josep Tarradellas hi era a favor. Assistiren als Jocs Florals de Ginebra on

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

es proposà la unió amb els casals de Suïssa, Alemanya... Crida als casals d'Amèrica. Voluntat unitària, sense discriminació. Demanaven: conferenciant que parlés de l'Estatut del 1932, fotos, documents, informació dels consells de guerra. Andorra: prop de 2.000 exemplars del comunicat. Uns 400 exemplars de cada butlletí. L'onze de setembre el Comitè d'Acció Cívica del Vallès Oriental instal·là una sirena i desplegà una bandera amb l'estrella. Permanent de Lleida. Confegiria un butlletí propi pro Assemblea. Documents d'acció en el camp. Relació amb Andorra. Campanya en favor dels presos polítics de Lleida. Conferències comarcals sobre l'Assemblea. Propaganda de la «Veü». Suport a la jornada de Calella: conferència i dues emissions de ràdio. Osona i Ripollès: s'anava constituint la comissió cívica. Cine-club controlat. Propaganda de la «Veü». Xarxa comercial pro solidaritat. Comissió Cívica de Mataró: cap a l'Assemblea Democràtica de Mataró. Comissions de Solidaritat: a Barcelona, unes set (Sants, Gràcia, Sagrada Família, Montbau, Horta...); fora de la ciutat, unes quinze (Badalona, Mataró...). Comissió Obrera Nacional de Catalunya: a favor de Vigo. No alineats: presentació d'un Manifest. Presos de Barcelona: saludaven la permanent. Reivindicacions de l'interior de la presó. Permanent de l'Assemblea Democràtica de Terrassa: informació terrassenca centralitzada. Document crític contra els judicis. Badalona: full sobre l'Estatut del 1932. Reunió sobre el consell de guerra. Conca de Barberà: comissions de veïns de Montblanc i d'altres llocs. Reunions obertes de sociologia i economia. Comitè d'Acció d'Educadors: proposta de trobada general de lluita i sobre la repressió en l'ensenyament. Comitè de Comissions de Barri de Barcelona: dues conferències: sobre l'Estatut del 1932 i sobre l'Assemblea. CCOO del Vallès Oriental: lluita en el sector del metall sobre hores de treball i convenis, assemblees obreres a Aismalibar, Uralita, Aiscondel, Fenwick... Vaga amb participació del 40% a Ripollet, Montcada, la Llagosta, Montornès. Preparats per al consell de guerra de la Bazán. Coordinadora de sectors de CCOO de Barcelona: lluita per al conveni en grans empreses. SEAT: aturs d'una hora en l'aniversari de l'assassinat de Ruiz Villalba. Contra els processos

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

militars als treballadors. Col·legi d'advocats, secció drets polítics: des del 30 de novembre hi hauria sessions d'estudi sobre l'Estatut.

Els no alineats vam presentar una proposta original: confegir un llibre on es presentés l'estructura i el programa dels diferents partits de l'oposició democràtica redactat a partir d'un qüestionari omplert per cada partit interessat a figurar-hi. La iniciativa va ser un èxit. El llibre circulà de mà en mà clandestinament, i els ciutadans amatents pogueren anar-se preparant per la democràcia. Aquesta mena d'iniciatives només podia dur-la a terme un grup neutral com el nostre.

5. Els no alineats vam presentar el pla de celebració del primer aniversari de la primera sessió de l'Assemblea. Sortiria un fulletó de convocatòria amb aquest text:

«Acte commemoratiu de l'aniversari de la primera Assemblea de Catalunya.

»Forma: festa del poble de Catalunya.

»Nom: aplec de Catalunya o aplec de novembre.

»Lloc: Ripoll.

»Dia i hora: diumenge, 12 de novembre, de 12 a 19 hores.

»Objectius: jornada popular d'afirmació nacional.

»Nivell polític: no és un acte d'enfrontament sinó d'afirmació i presa de contacte amb els sectors menys organitzats i relacionats amb l'Assemblea per tal de popularitzar les seves proposicions.

»Límits i condicions: la simple presència física ja és l'èxit mínim que es pretén.

»Malgrat la presència massiva de la força pública i la possible repressió de l'acte; malgrat que no deixin fer res, cal que tothom s'esforci per romandre a la població fins a l'hora fixada com a final de la diada. L'acte es convertirà aleshores en una ocupació passiva del lloc.

»Cal evitar en tot moment l'enfrontament amb la força pública, però amb enginy i voluntat cal fer tot el que s'ha proposat.

»Prohibició de l'acte: en cas de prohibició anticipada de la part "oficial" de l'acte, es farà el mateix que s'havia proposat de manera "espontània", en diversos indrets alhora de la població.»

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

6. La preparació de la segona sessió de l'Assemblea de Catalunya era el tema constant de totes les permanents. Però la impressió que jo tenia des de «baix» és que en les altures no es volia celebrar. Sempre el fre posat!

Diumenge, 12 de novembre

La tenora de la cobla de la ciutat veïna de Torelló omplia amb les seves estridències entranyables tota la vila de Ripoll des de les onze del matí. Tothom ballava sardanes, fins els treballadors vinguts d'Andalusia que encara no ho havien fet mai. Per vergonya meva, jo també estrenava aquell dia el ball de la sardana. Tres mil congregats de tot Catalunya.

La força pública es va anar espessint. A la tarda es va celebrar una magnífica sessió al bell mig de la plaça del Monestir. Tots asseguts a terra. Una de les coses més emocionants va ser veure els obrers immigrants intervenint en l'idioma que podien, parlant de la nació catalana que ells adoptaven per solidaritat amb els catalans d'origen, vivint la repressió contra els treballadors. Es va parlar i es va cantar.

El cel s'anava ennegrint. I una companyia de la guàrdia civil vinguda expressament de Puigcerdà ens anà envoltant, fins que ens comminaren a dissoldre'ns. Cops de culata, puntades de peu. Jo vaig quedar dels últims. Les campanes es posaren a tocar a morts en senyal de protesta. La corrua caminava lenta carrers estrets avall cap al pont del riu i l'esplanada dels autocars. Com que era dels últims vaig rebre més cops dels guàrdies impacients. Vaig decidir, tot obeint consignes, escapolar-me entre la gent avançant més de pressa. Això alertà els guàrdies, que em començaren a empaitar. A l'entrada del pont em van detenir, a dos quarts de cinc de la tarda. En solidaritat i protesta s'entregà el vicari de Ripoll, Mn. Pere Fradera. Ens van retenir en el pont i tota la gent en passar escridassava la força pública i ens donava ànim.

Un comunicat del secretariat de la permanent de l'Assemblea ho reflectia així:

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

«Davant la impossibilitat de realitzar l'acte previst a l'interior del claustre del monestir [la Guàrdia Civil obligà a tancar el monestir, cosa que provocà la protesta del clergat], la multitud s'assegué a l'esplanada. Durant la seguda alguns grups entonaren cants que van ser corejats per tots els assistents. Alguns crits a favor de l'Assemblea de Catalunya i el moviment obrer motivaren l'inici de la repressió. La guàrdia civil va intervenir amb les armes a la mà per dissoldre l'assemblea pacífica. En aquest moment les campanes del monestir tocaren a sometent i la multitud va prorrompre en aclamacions mentre arrencava la marxa pacífica i silenciosa a través del poble. Al primer intent d'efectuar una detenció en la persona de Lluís M. Xirinacs, el poble protestà amb energia cridant: "Deixeu-lo anar!" i "Assassins!". He de remarcar que els que es trobaven vora el detingut intentaren d'alliberar-lo a pesar de l'amenaça de les armes. El capità de la guàrdia civil de Puigcerdà, allí present, que ja havia ordenat carregar contra la gent, rodà per terra. El vicari de Ripoll, Fradera, se solidaritzà amb en Xirinacs i s'entregà als guàrdies.»

Al furgó trobarem un altre detingut, Lluís Fenollosa. Al *cuartelillo*, preguntes i més preguntes. Temps per ells consultar amb Barcelona. Van deixar anar el vicari. I a Fenollosa i a mi se'ns van endur a mitjanit cap a Girona. Ens van retenir tres dies a la comissaria de policia. Fenollosa, en un calabós infecte, fred, humit, gairebé a les fosques tot el dia. A mi, per la meva condició de capellà, en el passadís immediat, en ple corrent d'aire. Moltes consultes. El 14 de novembre van decidir posar en llibertat Fenollosa; abans ell havia presentat recurs contra una multa de 25.000 pessetes. Jo em vaig negar a pagar la meua multa de 50.000 i van pactar amb els superiors escolapis un arrest substitutori de dotze dies que hauria de complir a la «presó» concordatària que seria... el col·legi dels escolapis d'Olot!

Tot plegat, una sorpresa. No m'havien consultat res. Sense donar-me explicacions em trobava traslladat a Olot. Allà vaig parlar amb el pare rector dels escolapis, Lluís Guixà. Jo no acceptava el pacte entre Església i Estat. No volia privilegis. Davant l'Estat volia ser només un ciutadà qualsevol. Volia fugir de la «presó». Consultes

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

amb el pare provincial. Semblava que pretenien deixar escoltar els dies sense respondre'm. ¿És presó o no és presó una casa de religiosos? Això els desconcertava.

El 20 de novembre em van venir a veure Fradera i altres sacerdots de Ripoll. M'explicaren que el diumenge 19 a les misses de Ripoll havien llegit una homilia molt valenta de solidaritat amb el poble i contra la repressió pels fets ocorreguts el dia 12. Actuaren amb molta responsabilitat. L'homilia es va difondre per tot Catalunya. Bon exemple!

Transcorreguts els dotze dies, el governador civil de Girona, Victori Anguera Samsó, em va fer saber que el ministre de Governació del govern de Madrid, assabentat de la meua actitud davant el TOP, recomanava un enduriment. El governador civil va llegir al pare rector fragments del meu manifest de Sant Miquel del Port. El ministre també el tenia. Em va imposar trenta dies d'arrest, pena màxima que la nova Llei d'Ordre Públic li permetia.

Dos dies després, el 27 de novembre, Tomás Garicano Goñi, ministre de Governació, es despenjà amb un insultant discurs a les Corts espanyoles anunciant la dràstica aplicació dels aspectes més durs de la nova llei a la repressió en tot l'àmbit de l'estat. «Les armes són per fer-les servir», etzibà.

Finalment, a finals de novembre, vaig trencar pel dret. Vaig prendre una decisió i la vaig transmetre al governador civil de Girona:

«Considero acabat, el dia 29 de novembre a migdia, l'arrest que pateixo des del 14 de novembre. Els motius són els següents:

»a) Crec que la pena màxima de trenta dies m'és imposada no només pels fets de Ripoll sinó per responsabilitats de fets anteriors que no són de la competència del governador de Girona i per un enduriment de la línia repressiva expressat pel ministre de Governació.

»b) Crec que les recents manifestacions del ministre a les Corts fonamentades en la nova Llei d'Ordre Públic són injustes i clarament lesives dels drets més elementals de l'home, com ho és la dita llei.»

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Dia primer de desembre, a l'hora finalment prevista, vaig sortir. La guàrdia civil ja m'esperava a la porta. Intentà prendre'm declaració. M'hi vaig negar. Em van conduir al jutjat d'Olot i de nou a la comissaria de Girona on vaig passar tres dies més en un altre passadís també ple de corrents d'aire. Dormia a terra. Què farien? No havia acceptat el privilegi, hauria d'acceptar el càstig desorbitat. En protesta contra la repressió vaig iniciar una vaga de fam. Durant els tres dies que vaig passar a Girona em vaig negar a menjar. La família, sol·lícita, em portava aigua. L'arrest substitutori arribava fins al dia 12 de desembre. Van decidir que el complís a la presó concordatària de capellans... de Zamora! I així m'ho van comunicar. Pensava que una vaga de fam de dotze dies no tindria prou força, i arriscant-me molt, potser massa, el dia 2 vaig començar, a més de la vaga de fam, una vaga de set, que duraria 10 dies. No beuria ni aigua. Perillós.

A la matinada del 3 de desembre em van dur emmanillat de Girona a Zamora. Llarg viatge en cotxe policial. Conductor davant i, darrere, jo entre dos policies, ben juntets. Ells dinaren davant meu en un hostel sota l'ombra del Moncayo, ja encaputxat de neu. Se'ls va posar malament el dinar per culpa de la meva vaga. A les deu de la nit arribàvem a l'immens casalot de la presó provincial de Zamora, una mica allunyat de la capital, envaït per la humida boira del Duero. A dormir a la cel·la. Al matí els funcionaris, el capellà i el metge de la presó s'assabentaren de la meva vaga de fam i set.

Vaig quedar incomunicat. Els capellans bascos detinguts se n'assabentarien per camins tortuosos. Intentarien donar-me tot el seu suport. Quan ja feia cinc o sis dies de la vaga, el metge temia per la meva vida. Manà als funcionaris que passessin a veure'm cada hora. Ell venia dues vegades al dia. Faltà al deure de callar i ho digué al bisbe de Zamora Ramon Buixarraís. Aquest va avisar la meva família i em va venir a veure a la presó. Li vaig fer veure que l'Estat espanyol no era de dret i que calia denunciar-ho.

El dia 9, el metge va decretar el meu trasllat a l'Hospital Provincial, on m'instal·laren amb dos «grisos» a la porta. M'ofegava

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

la calor seca de la forta calefacció de l'hospital. Crec que a la presó la humitat del Duero em subministrava, en respirar aquell aire, l'aigua que no bevia. A l'hospital la sequedat i la vaga de set feien que sagnés abundantment pel nas. Arribaren els familiars acollits fraternalment pel bisbe. El dia 12 al matí se'n van anar els guardians. Jo vaig demanar aigua, però la monja, supercaritativa, cregué que el que necessitava era una sopa ben substanciosa carregada de pebre vermell. Sentia que em moria. El dia 13 em donaren l'alta de l'hospital provincial Rodríguez Chamorro de Zamora. Tot el viatge de tornada via Madrid, vaig tenir vòmits i diarrees. Gangues de l'ofici. Vaig arribar a casa, a la Torre de Claramunt, i la mirava com si jo hagués ressuscitat, perduda i recuperada. Estranya sensació.

El butlletí clandestí «Solidaritat⁵¹» cloïa la seva informació del cas amb aquesta reflexió: «Sorpren que amb un judici pendent al qual no es va presentar, i no havent complert l'arrest governatiu fins i tot després del discurs de Garicano Goñi, hagin deixat Xirinacs en llibertat.»

Però la manifestació de Ripoll del dia 12 de novembre fou el primer toc d'alerta de la força que té un poble unit quan baixa al carrer a exigir allò que és seu. Si el novembre de 1971 reconquerírem fàcticament el dret de reunió pacífica, el novembre de 1972 recuperàvem el dret de manifestació pacífica.

A poc a poc anàvem sortint de la clandestinitat. Aquesta forma de lluita no violenta, democràtica, pacífica i pública és molt més forta i eficaç que no sembla a primera vista. Ja ho anirem veient més endavant. Però des d'ara, no ho oblidem, aquest començava a ser el nostre exèrcit, la nostra força, la nostra defensa, la nostra raó fàctica d'existir com a nació sobirana, l'única eina de què disposàvem per fer valer els nostres drets nacionals i la nostra voluntat política.

No teníem diners -l'intent de Banca Catalana s'esvaï com un bolado-, no teníem exèrcit propi -els grups armats no passaren mai de petites minories heroiques-, no teníem mitjans de comunicació -la «Veü», el butlletí i uns quants periodistes abnegats constituïen una

⁵¹Solidaritat, núm. 23, 1973, p. 2.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

aportació merament simbòlica-, no disposàvem d'una administració estatal -la suplia l'organització del PSUC, molt disciplinada, però que aviat mostrà les seves deficiències-, no hi havia cap potència internacional interessada a ajudar-nos eficaçment -tot i que la gent de bona fe d'altres països en ocasions concretes ens donà suport-. Si vol ser sobirà, cada poble s'ha de salvar a si mateix. Només es pot dir responsablement «som una nació» si s'està disposat a alliberar-se des de la pròpia força. I l'única força nacional de Catalunya era la possible mobilització popular a partir de l'organisme unitari que era l'Assemblea, amb tots els seus defectes.

1973

Diumenge, 25 de març

Vaig assistir a la cinquena permanent de l'Assemblea de Catalunya. Hi havia vuitanta persones de quaranta-tres delegacions.

El primer punt de l'ordre del dia es referia a l'estat de l'estudi d'un nou document posat en circulació: *Cap a la segona sessió plenària de l'Assemblea de Catalunya*. Al novembre de 1972 ja es donà a conèixer un *Esquema d'avantprojecte*. El secretariat de la permanent posà en circulació el document definitiu el 23 de gener de 1973 que constava de cinc parts:

1. Anàlisi i crítica del treball realitzat per l'Assemblea de Catalunya.

2. Anàlisi de la situació actual del règim franquista i de l'oposició.

3. Objectius polítics de la segona sessió plenària de l'Assemblea de Catalunya.

4. Formes de treball per preparar la segona sessió plenària de l'Assemblea de Catalunya.

5. Condicions per celebrar la segona sessió plenària de l'Assemblea.

Els no alineats vam presentar un qüestionari:

-Per orientar l'estudi i discussió del document.

-Per recollir les opinions, respostes i suggeriments que aquestes discussions aportessin.

Entre altres, hi figuraven aquestes preguntes: ¿Creieu interessant trobar altres punts, a més dels quatre de la primera Assemblea?

¿Què penseu de la possibilitat de constituir un govern provisional?

A la nostra comarca teníem uns problemes peculiars. Hi dominaven els militants d'USO, amb molta influència espanyola i, sobretot, asturiana, que eren refractaris a l'Assemblea. A poc a poc vam anar vençant les resistències. Llegeixo a l'informe sobre edició, distribució i discussió del document *Cap a la segona sessió de l'Assemblea de Catalunya a la comarca de l'Anoia*:

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

«Des de l'inici de l'Assemblea la representació de la comarca de l'Anoia era només simbòlica. Els dos representants a la permanent de Catalunya (Vicenta Alcover i Lluís M. Xirinacs) formaven part d'un grup que hi era reticent i fins hostil. Ells eren els únics simpatitzants. Això s'anà traduint en unes comunicacions molt crítiques llegides o entregades en diverses reunions de la permanent.

»Fins al febrer de 1973 no s'ha aconseguit de trencar aquesta resistència. Ara comença la campanya de difusió amb un gran retard. D'entrada es considera immadur l'intent de fer una Assemblea de la nostra comarca. La gent desconfia. El treball s'ha organitzat per petits grups amb una incipient comissió cívica coordinadora (CC) formada pels promotors o representants del grups d'estudi.

»S'han fet dues reunions de la CC: una per preparar l'estudi del document i l'altra per posar en comú les aportacions dels grups, nomenar un secretari que redacti la proposta unitària de la comarca i elegir representants a la cinquena permanent. Sembla que aquesta CC tindrà continuïtat.

»Hi ha nou grups d'estudi que representen una cinquantena de persones:

- »-3 grups d'independents.
- »-2 grups de joves.
- »-1 grup de cristians.
- »-1 grup d'estudiants de l'institut d'Igualada.
- »-1 grup de tendència democràtica liberal.
- »-1 grup de la Pobla de Claramunt.»

Conservo les respostes per escrit de quatre dels grups. També les notes de les abundoses intervencions i explicacions de moltes delegacions durant la permanent. No hi ha lloc per detallar-les. Tanmateix, són molt il·lustratives de la fe amb què es treballava.

En el segon punt de l'ordre del dia s'explicava el viatge fet gràcies als contactes de membres del PSUC amb el Partit Comunista Italià a les regions d'Emília-Romanya (majoria comunista), Toscana (majoria demòcrata-cristiana) i Llombardia (majoria socialista) per una delegació (catorze membres de molt variades tendències) de

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

l'Assemblea de Catalunya, invitada pel Comitato de Spagna Libera italià els dies 5, 6, 7 i 8 de març de 1973. S'entrevistaren amb autoritats de Bolonya, Ravenna, Florència, Milà i molts altres indrets. L'Assemblea fou reconeguda com la representació unitària de la Catalunya en lluita contra el règim il·legal de Franco. Com afirma Josep Ferrer⁵²: «La delegació tingué especial interès a informar sobre el caràcter nacional, no regional, de la lluita antifranquista a Catalunya.» La roda de premsa que va seguir quedà reflectida en «Avanti», «Corriere della Sera», «L'Unità» i «Il Giorno», de Milà.

Dimecres, 4 d'abril

Un full volant del dia següent deia: «L'opinió pública catalana ha conegut amb indignació que ahir, en les obres de la central tèrmica del Besòs, la policia matà a trets Manuel Fernández Márquez i ferí greument altres dos obrers de l'empresa COPISA, constructora d'aquesta central.» El governador civil de Barcelona, Tomás Pelayo Ros, ordenà censura total de mitjans de comunicació. Públicament no es digué res de res. I, tanmateix, a les tres hores ho sabia tothom. Havia funcionat a la perfecció el sistema ancestral boca-orella.

Grups poderosos controlen els mitjans de comunicació -premsa, ràdio, TV...-, però no poden controlar la comunicació espontània del poble. Quan alguns radicals es queixen que no poden comunicar-se amb el poble potser no pensen que l'únic necessari per tal que la gent s'assabenti del que li convé és que la notícia realment li convingui. Si és així les notícies tenen potes i caminen totes soletes. Altrament, les vies s'embussen. Cal dir, tanmateix, que la possibilitat d'ús d'aquest mitjà natural de comunicació no invalida l'intent d'obrir a la democràcia els mitjans tècnics de comunicació de masses.

«Poques hores després de saber-se la notícia d'aquest nou

52Josep Ferrer, *Semblança de Salvador Casanova i Grané*, introducció a Salvador Casanova i Grané, *Per una nova Ibèria*, Barcelona, La Magrana, 1988, p. 33.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

crim ja es feien nombroses aturades obreres, assemblees, manifestacions estudiantils i altres actes de protesta tant a Barcelona com a les poblacions industrials veïnes.» Es demanava la dimissió del governador civil de Barcelona. En la seva homília del Dijous Sant l'abat Cassià M. Just s'expressava així: «Fa pocs dies el cardenal Narcís Jubany feia pública una nota sobre els fets de Sant Adrià del Besòs que han culminat amb la mort violenta d'un obrer. Quasi tots coneixeu el cas del jove universitari de 18 anys que està gravíssim: durant quatre hores va ser torturat en una comissaria i ara té l'organisme desfet. Hi ha poques probabilitats que es pugui salvar. Coneixem altres casos inconcebibles dins el marc d'una situació que es vol cristiana. Encara vull recordar una colla d'homes i dones de diverses parròquies que aquests últims dies han estat detinguts i, alguns, apallissats: simplement intentaven ajudar famílies de presos necessitades.»

Entre els meus papers trobo un comunicat redactat en espanyol i amb data d'abril de 1973 que comença així: «Reunits els representants de plataformes unitàries de lluita democràtica d'Aragó, Astúries (com a observadors), Canàries, Catalunya, Galícia, Granada, Mallorca, la Rioja, Sevilla i València [...] acorden treballar conjuntament i amb coresponsabilitat a fi de promoure una reunió de totes les forces polítiques i socials d'oposició a la dictadura i al continuisme per tal de formalitzar un acord d'alternativa democràtica, tot valorant-lo en el seu doble vessant d'impuls a la lluita contra el règim i de proposta d'acord per establir una situació constituent [...]»

Ignoro qui va fer aquesta trobada de gent de base i quina continuïtat tingué. Tanmateix, és sorprenent, més d'un any abans de la primera reunió de la superestructural Junta Democrática de España, celebrada al més alt nivell, com preconitzava la doctrina eurocomunista.

Dimarts, 1 de maig

A les dotze del migdia el càncer de l'oposició al règim a Catalunya havia segregat innumbrables metàstasis per les muntanyes de la rodalia de Sant Cugat del Vallès. A la magnífica llum d'un sol primaveral s'albiraven tot de clapes estranyes pels boscos, comes, pujols i camps. Si la guàrdia civil hagués mirat s'hauria alarmat.

Què eren aquelles clapes?

El secretariat de l'Assemblea, en un comunicat datat el dia de la proclamació de la Segona República, el 14 d'abril, sota el lema «L'Assemblea de Catalunya amb la classe obrera cap a un Primer de Maig de lluita per les llibertats polítiques i nacionals», havia fet una crida al poble de Catalunya a manifestar-se amb els obrers el Primer de Maig, conscient de la forta tensió creada arran de l'assassinat de Manuel Fernández Márquez al Besòs i de les tortures, judicis i altres repressions contra la classe treballadora en aquells dies.

Ara l'Assemblea ja no era tan «folklòrica». S'havia planificat la jornada de manera que al matí cada grup celebrés una reunió per separat, escampats per la rodalia de Sant Cugat. I aquest era el bell espectacle que es contemplava a les dotze del migdia.

A la tarda hi hagué una gran sessió al Sant Francesc de Borja dels jesuïtes de St. Cugat. I a continuació, una marxa pacífica fins a l'estació dels FFCC. Ens havíem aplegat més de vuit mil persones. Caminàvem cap a l'estació amb crits i cants. No teníem permís. I no passava res. Jo, després de l'experiència de Ripoll, tan recent, tremolava per dintre. Però no passà res fins a l'estació. Després, en algunes parades del tren alguns foren detinguts. Què havia passat? Senzillament, el destacament de policia enviat de Barcelona quedà atrapat en un embús a la carretera de l'Arrabassada.

La força del PSUC en l'Assemblea era més i més perceptible. Al març una representació d'aquesta marxà a Itàlia amb l'ajut del PCI. Al maig l'Assemblea participà en el reforçament del moviment obrer que en aquells dies també era liderat pel PSUC. Els partits eurocomunistes del món haurien d'haver fet un monument al PSUC. Va ser el que millor realitzà el «compromís històric» d'integració dels treballadors i la burgesia. És comprensible que els catalans que creien en el model europeu o americà de democràcia o en altres models no comunistes se sentissin marginats o manipulats. El món i

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

la nostra Catalunya van ser, són i seran el resultat de la correlació de forces existent en cada lloc i moment. En l'Assemblea hi participaven molts altres sectors que els comunistes catalans. Però ells hi dominaven.

Per exemple, el Primer de Maig de 1973 -any del cinquantè aniversari de l'assassinat de Salvador Seguí, el *Noi del Sucre*, obrerista i catalanista de cap a peus i de qui ja no es recordaven els comunistes- i al marge de la diada obrera comunista, el Front Nacional de Catalunya va difondre una proclama a través d'una instal·lació d'altaveus situada a la Plaça de Sant Jaume de Barcelona durant la ballada de sardanes de la tarda, després de deixar sentir unes notes d'*Els Segadors*:

Una veu d'home:

-Atenció, atenció, atenció. Us parla el Front Nacional de Catalunya.

Una veu de dona:

-Catalans: avui, Primer de Maig, jornada internacional del treball, recordem les lluites reivindicatives de Sant Adrià del Besòs, amb l'assassinat d'un company obrer, els nous combats a la SEAT, a Lámparas Z... Les forces antifranquistes del Principat de Catalunya s'han agrupat en una plataforma unitària: l'Assemblea de Catalunya. L'Assemblea de Catalunya és un primer pas cap a l'alliberament; alliberament que només serà total quan el poble català es constitueixi en un estat independent, democràtic i socialista...

El comunicat de FNC afegia: «Cal denunciar la funció de repressió que han adoptat els membres del Cuerpo de Mozos de Escuadra de la Diputación Provincial retirant violentament la instal·lació acústica, encara que no han arribat a temps per anul·lar l'emissió.»

El FNC era també d'esquerra i amb sensibilitat internacionalista, però més inequívocament nacional; en canvi, la seva implantació en el món obrer era mínima. La força és la força. El FNC, amb altres, era dominant en el món de l'independentisme

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

català, minoritari en superfície però poderós en profunditat. El PSUC, amb altres, dominava en el món del socialisme, majoritari en superfície i, com es veuria després, bastant feble en profunditat. Aquella era l'hora del PSUC, i bé o malament actuà amb fermesa.

Les meves notes del secretariat de l'Assemblea celebrat el 2-5-1973 parlen de vint-i-cinc detinguts: cinc detencions de joves a un bar de Sant Cugat, divuit a l'estació de Sarrià (tots a Via Laietana) i dos joves més a Badalona. Sembla que la Brigada Político Social, comandada per David Peña Álvarez, cregué que la nostra operació de Sant Cugat era una maniobra de diversió. Quan a la tarda van veure que no era una broma van intentar presentar-s'hi. A les 6 eren a l'Arrabassada. Arribaren a Sant Cugat a dos quarts de vuit, a misses dites.

En el secretariat hi havia satisfacció pel poder de convocatòria creixent palesat de Ripoll a Sant Cugat i per l'esperit unitari: nacionalistes, obrers, gent de comarques, autòctons i immigrants.

Dimecres, 9 de maig

El 20 de febrer m'arribà la comunicació que *comparezca ante este tribunal (TOP) el día veintiséis de abril próximo a las diez horas de la mañana*. Havia transcorregut més d'un any des de la citació anterior, a la qual no havia fet cas.

A mesura que s'acostava la data vaig anar desplegant l'estratègia de la campanya del refús. El primer d'abril Jordi Carbonell se'm va oferir per formar part d'una comissió pro campanya del refús. El 10 d'abril vaig presentar la proposta a la reunió del grup de no alineats de l'Assemblea. Se la van fer seva. Oleguer Bellavista em facilità material de Drets Humans el dia 11. El dia 12 em vaig posar en contacte amb el no violent madrileny Gonzalo Arias. A continuació vaig començar a fer conferències en diversos llocs. El 17, Ricard Lobo m'acompanyà a explicar la campanya al pare abat de Montserrat. Del 19 al 23, diada de Sant

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Jordi, vaig escriure un resum autobiogràfic i un manifest de la campanya. M'ho havien demanat els no alineats. El manifest era clar, punyent i ambiciós. El 26, visita a Justícia i Pau..., i no em vaig presentar al judici de Madrid! Els dies 3 i 7 de maig, reunions del grup responsable de la campanya.

Finalment, el 9 de maig de 1973 el secretariat de l'Assemblea de Catalunya nomenà la comissió oficial del refús.

El pare provincial dels escolapis, Josep Almirall, em comunicà que de Madrid no deien res. En la reunió del diumenge, dia 13, ens van comunicar que el pare abat es comprometia a publicar el resum biogràfic. Dia 16: conferència sobre no-violència a Omnium Cultural, de Terrassa. Els objectors de consciència, que menaven una seriosa campanya no violenta, eren els més receptius. El dia 19 va enviar-se als bisbes de Catalunya la documentació sobre la campanya del refús. Aquell mateix dia se celebrà la primera reunió plenària de la comissió. A més dels primers no alineats hi van assistir dos membres del FNC, un del PSAN, i un d'UDC i del SOC. Ningú del PSUC. La campanya no solament era popular sinó també política i sindical. Se'n va discutir l'abast i el de la comissió. Si no hi havia reacció del TOP caldria suspendre-ho tot.

Com es pot veure els frens començaven a funcionar. Es volia fer dependre massa la campanya de les meves aventures amb el TOP. Crec que era una postura interessada en no popularitzar i fer més participativa la campanya: una equivocació. En el meu document no la plantejava com una cosa meua sinó de tots. Però això feia témer als polítics la seva pèrdua de protagonisme. A més, era un estil de lluita molt eficaç però que no es basava en la consecució i l'exercici del poder d'uns pocs sobre molts, sinó en la coresponsabilitat de tots. Els que practicaven l'estil tradicional de fer política -tant en la clandestinitat com en la legalitat- no hi estaven acostumats i els semblava que trepitjaven terreny pantanós.

El dia 20, se celebrà la sisena permanent de l'Assemblea de Catalunya. 124 assistents i 54 delegacions. Molt interessant. Bandera Roja acceptà els quatre punts. Van intervenir, a més, el PSUC, el MSC, l'Assemblea del Bages, UGT, Blanes, sectors de CCOO, la

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Comissió Obrera Nacional de Catalunya, el PPC, el PSAN, grups del Baix Llobregat, plataformes universitàries pro Assemblea de Catalunya, comissions de barri, l'Assemblea de Terrassa, el SOC, comissió de mestres i llicenciats, el PSOE, i Lleida. De la diada de Sant Cugat -molt positiva- es criticà la falta de direcció de l'Assemblea i la instrumentalització per part d'un grup -que tothom identificava- perquè això feia perdre credibilitat. ¡No va quedar temps per parlar de la campanya del refús!

El dia 22 de maig, acompanyat de Ricard Pedrals i d'Anton Canyellas, vaig visitar l'arquebisbe de Barcelona, Narcís Jubany. Pedrals va fer d'introducció, jo vaig explicar i Canyellas donà el sentit polític. L'arquebisbe escoltà molt, i prou. Fred.

El dia 25, els mateixos vam visitar l'arquebisbe de Tarragona, Josep Pont i Gol. Demostrà estar molt assabentat de les activitats de l'Assemblea. Ens va rebre molt cordialment i mostrà un gran interès. Va prendre notes. Es definí contra el bisbe Guerra Campos. Temps a venir recolliria en «La Hoja Parroquial» de la seva diòcesi les vicissituds de les meves campanyes (vegeu, per exemple, la de diumenge 13 de juliol de 1975).

La reunió de la comissió del refús va decidir el dia 30 ajornar la campanya per a la tardor. Malaguanyats esforços! El dia 6 de juny, em van avisar que el TOP havia decretat presó preventiva contra mi. ¡Aviat hi hauria una ordre de recerca i captura!

Sumari 83/79 del tercer jutjat del TOP, sobre propagandes il·legals (30-5-1973): «Per raó de les injustificables incomparències del [?] de gener de 1972 [fals: l'anul·laren ells], 6 d'abril de 1972 i 27 de gener de 1973 [fou el 26 d'abril], es decreta presó incondicional. Que el bisbe determini la casa religiosa. I si en el termini de quinze dies no ho ha fet, l'autoritat determinarà la presó adient.»

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Divendres, 15 de juny

Solitud i silenci entre cel i terra. Ermita de Sant Dimes com un pont entre dos turons de la muntanya de Montserrat, enfilada sobre el monestir. Des de l'hortet del P. Guiu M. Camps, el bibliista, uns ferros clavats a la roca vertical salvaven l'imponent desnivell. Per allà vaig pujar amb roba, llibres i papers a l'esquena. El germà Esteve, l'hostatger, amb la gràcia d'ofici de la seva simpatia, m'aniria pujant el menjar. Més enllà, avall, s'albirava l'ermita de la Santa Creu amb el seu petit jardí i hort paradisiàcs, famosa per l'estada que hi féu l'ermità Estanislau. El pare abat havia fet valer el vell dret d'asil als perseguits per la justícia. Avall se sentia el brogit de la gernació de sempre que acudia al monestir.

Pel caminói pujant,
dindeta, dindan,
muntem, muntem la muntanya.
Pel caminói pujant,
dindeta, dindan,
d'aire i vent
vaig-me embriagant.
Ah!, la gent, la de la planura,
ai las!,
amb sa feina dura, són allà baix!

Què havia passat? El 7 de juny, davant l'ordre d'empresonament vaig redactar un pla particular que vaig sotmetre a la comissió:

1. Ajornar l'actuació perquè ja érem a l'estiu i la gent es dispersaria. Actuaríem a la tardor. (El *timing* el marcaríem nosaltres).
2. Mentrestant, evitar anar detingut a la presó o a un convent. Desaparició.
3. Que una comissió anés a parlar amb el superior escolapi per

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

informar-lo de les gestions davant els arquebisbes de Barcelona i Tarragona. No dir-li el lloc de la meua estada per no comprometre'l. Demanar-li que busqués raons per donar allargues.

4. Lloc: qui ho havia de saber? Condicions. L'assumpció de la responsabilitat d'encobridors.
5. Data: entre el 13 i el 16 de juny.

El 8 de juny es va aprovar el pla particular. També vaig presentar a la comissió un pla col·lectiu que podia adoptar qui volgués i on suggeria algunes formes concretes de lluita:

1. Refús dels tribunals: incompareixença i protesta en els judicis forçats.
2. Refús de les presons: vaga particular, vaga col·lectiva de presos polítics, de sacerdots presos.

No el van acceptar! No era un bon moment per a la campanya del refús. Continuarien reunint-se.

El 10 de juny, em vingué a veure Jordi Carbonell i vam establir el pla definitiu de l'estiu. Només ell i la família sabrien on seria.

El 12 vaig demanar la baixa a la feina. Eren bons amics. Tot van ser facilitats.

I el 14 vaig entrar en la soledat. Finalment ermità! Com sempre havia desitjat. Gràcies, vida!

Dimecres, 20 de juny

El dia, des del meu niu d'àguiles, s'havia despertat embolcallat de boires. Lent i dens, seria un dia més d'aquell estiu extàtic. Tot era humitat. Les fulles dels arbres degotaven. La muntanya dels degotalls. Els gegants de roca es perdien dins el vapor fred. No semblava l'inici de l'estiu. No es veia el sol.

Era molt d'hora, potser les set. Vaig sentir el cruixit de la sorra sota els peus d'un caminant que s'acostava pel corriol i arribava a la meua ermita montserratina per la part exterior provinent de les

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Escales de la Glòria. Alerta!

Quan va ser a tocar, es dibuixà la figura de Jordi Carbonell. M'explicà una història. Em va convèncer. I vaig marxar amb ell per la sendereta exterior evitant el monestir, els peus xops dels regalims de les herbes. A mitja tarda ja m'havia tornat al niu. Com si no hagués passat res.

Hauria pogut ser un dia gran i sorprenent. Una autèntica aventura. Els presos polítics del penal de Sòria, quatre dels quals eren catalans -entre ells, Ramon Llorca López, condemnat per pertànyer al FAC-, feien vaga de fam des del dia 11. Demanaven l'estatut del pres polític; que tots els presos polítics s'estiguessin al mateix lloc i separats dels altres interns; la destitució del director de la presó de Sòria; que s'acabés la repressió i els mals tractaments de què eren objecte...

A Barcelona s'havia organitzat un acte de solidaritat ben original. Una missa sorpresa, sense demanar permís, a la una del migdia a la catedral. En l'homilia s'havia de llegir el comunicat dels presos de Sòria i, a més, una declaració de l'arquebisbe de Pamplona en favor dels obrers tancats a la seva catedral en què invocava el tradicional dret d'asil dels temples, fins i tot per als malfactors. I s'havia de demanar una presa de posició de l'arquebisbe Narcís Jubany.

M'havien ofert de dir aquesta missa assumint-ne tota la responsabilitat davant l'Església i l'Estat espanyol, a part el perill evident de detenció per l'ordre pendent d'empresonament. Per acabar-ho d'adobar, podia fallar el suport popular per culpa de les vacances d'estiu. En contrapartida, l'operació estava ben preparada: mitjà de locomoció, ornaments i estris per celebrar la missa...

Havia acceptat amb el cor encongít. A la una érem a les portes de la catedral. Tancat i barrat tot i ser hora de tenir obert. Des de les 11, ens van dir. Ningú no havia pogut entrar. Vam girar cua i acabà la funció.

Sembla que en la visita pastoral que el dia anterior havia fet el bisbe a la parròquia de Santa Isabel -parròquia «progre» on alguns coneixien el projecte-, en una assemblea alguna ànima càndida li

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

preguntà si l'endemà a la una a la catedral es definiria... La cosa, doncs, s'havia frustrat. Els indicis eren que el bisbe no havia volgut saber-ne res i havia manat tancar la catedral als intrusos. Així, doncs, ja s'havia definit.

Havia estat un dia de gran contrast: risc i moviment després de sis dies de soledat i silenci absoluts. Seny i rauxa. M'encantava el Jordi Carbonell creatiu i audaç.

Ploraven les teules de tanta humitat. Com Sant Jeroni, però una mica més avall, a l'ermita, estudiava les Escriptures.

Dimarts, 11 de setembre

Aquell no va ser un dia històric per a Catalunya; va ser un dia històric per a Xile. Salvador Allende Gossens, president elegit democràticament, va ser abatut a trets i el seu país reduït a la pura tirania militar del general Augusto Pinochet, secundat per bona part de l'exèrcit, l'alta burgesia, la CIA nord-americana i multinacionals com Anaconda Copper, que monopolitzava el comerç mundial de coure, i la International Telephone and Telegraph (ITT)⁵³.

«L'activitat de l'ambaixada nord-americana i, segons sembla, d'algunes empreses estrangeres perjudicades per la política d'Allende no han estat alienes al cop d'estat⁵⁴». «Segons el diari nord-americà "The Chicago Sun Times", Kissinger fou el responsable directe del pla de la CIA per intervenir a Xile i enderrocar el govern de Salvador Allende⁵⁵».

L'esquerra de tot el món que s'havia engrescat romànticament amb la via pacífica xilena al socialisme va rebre horroritzada el gran impacte. Morí Pablo Neruda del disgust terrible. Recordo que pocs dies després, el col·loqui que organitzava

53Vegeu Victor Marchetti i John D. Marks, *La CIA y el culto del espionaje*, Barcelona, Euros, 2a ed., 1975, pp. 42, 43 i 89.

54*Crónica del siglo XX*, Barcelona, Plaza & Janés, 1973, 11 septiembre.

55*Ibid.*, 1974, 14 de septiembre.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

periòdicament a la Sala Claret la Universitat del Carrer, dirigida per Anna Reig i Oriol Albó, versà sobre aquest fet i la crítica a la via xilena al socialisme. La sala era plena de gom a gom, com mai l'havia vista. Abundaven els líders polítics de l'oposició. El debat també fou més viu que mai.

Vull fer aquí una digressió que em serà útil per més endavant. José I. Rivero, en el diari de Madrid «ABC⁵⁶», deia que pels Estats Units corrien pamflets d'extrema dreta sobre «la gran conspiració jueva» que volia un govern únic mundial. Aquests pamflets afirmaven que existia un govern secret als Estats Units, el Council of Foreign Relations (Consell de Relacions Exteriors), amb seu a Park Avenue de Nova York. Dos dels noms més destacats n'eren Henry Kissinger i Nelson Rockefeller, de la família propietària de la primera companyia petrolera del món (Standard Oil, Mobil Oil, Esso, Chevron, Exxon...). S'afirmava que H. Kissinger n'era el president. És intrigant que la denúncia -dissimulada per la premsa- la fes l'esquerrà Daniel Ellsberg, acusat de sostreure els papers del Pentàgon i ex-funcionari de la Secretaria d'Estat nord-americana.

En realitat, no ens hem d'escandalitzar per un fet comprensible. Durant tota la història dels imperialismes ha existit una mena de «govern mundial a l'ombra», constituït per aquell grup de pressió que en cada moment tenia major força econòmica. Aquest «govern» no era totpoderós, però podia molt; era qui podia més. Les seus? Babilònia, Tebes d'Egipte, Tir, Persèpolis, Atenes, Selèucia i Antioquia de Síria, Jerusalem, Roma, Constantinoble, Damasc, Bagdad, Còrdova, Venècia, Amsterdam, Frankfurt del Main, Viena, París, Londres, Nova York. Per no allargar seguirem només per sobre els avatars de la darrera seu.

El que segueix, si no dic altra cosa, és extret de la revista «Agermanament», de Barcelona, gens sospitosa de tendències dretanes⁵⁷. Es comprèn que els principals enemics d'aquest «govern jueu mundial a l'ombra» fossin nazis, feixistes, franquistes, les

⁵⁶ABC, 15-IX-1974.

⁵⁷Agermanament, juliol 1979.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

trames negres mundials.

El 1865, acabada la guerra civil, els Estats Units d'Amèrica van iniciar una etapa de gran expansió industrial. El 1894 passaren a ser la primera potència mundial pel que fa al valor dels seus productes manufacturats. El 1898 -guerra de Cuba- van començar la seva expansió imperialista per Llatinoamèrica. La primera guerra mundial (1914-1918) donà als Estats Units el paper de primera potència mundial.

Henry Ford, l'industrial nord-americà inventor del treball en cadena aplicat a la fabricació de cotxes, en *El judío Internacional*⁵⁸, es queixa que un grupet internacional de jueus dedicats sobretot a les finances ho controli tot, especialment als Estats Units⁵⁹.

El 1919, un grup de polítics i intel·lectuals fundà l'Institut Americà d'Afers Internacionals donant-li una funció sobretot acadèmica. El 1921, es fusionà amb una organització ja existent de professionals i homes de negocis i donà lloc al Consell de Relacions Exteriors («dipòsit de pensament» -*think tanks*-, en diuen irònicament). La seva seu ara és a Harold Pratt House, un edifici de tres plantes situat en una zona elegant de Nova York. Ha influït totes les administracions d'ençà de Franklin D. Roosevelt. Entre 1939 i 1970 va proporcionar el 50% dels alts funcionaris de l'administració nord-americana. De les 82 persones elegides per John F. Kennedy per a la plana major del Departament d'Estat, 64 eren membres del Council, destinades sobretot als serveis d'espionatge -la major part dels directors de la CIA- i a la política exterior (Allen Dulles, John Mc Cloy, John Foster Dulles, Dean Acheson, Dean Rusk, George Ball, Henry Kissinger, Cyrus Vance i Zbigniew Brzezinski). Charles Levison afirma: «No es coneix cap decisió política important dels Estats Units que no hagi estat elaborada o suggerida pel Council.»

El 1979, tenia 1.878 membres presidits per David

58Henry Ford, *El judío internacional*, Barcelona, Orbis, 7a ed., 1942.

59*Ibid.*, segona part, capítol 5: *Baruch, el Disraeli americà i procònsol de Judà*, i capítol 22: *Kuhn, Loeb i Cia. de Nova York i M. M. Warburg i Cia. d'Hamburg*.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Rockefeller. També ha estat presidit per Henry Kissinger. Les fonts de finançament eren les fundacions Rockefeller, Ford, Carnegie. D'allí eixiren el Pla Marshall, la recuperació econòmica de la RFA, l'obertura de relacions amb l'URSS; d'allí sorgiren l'ONU, el Banc Mundial, el Fons Monetari Internacional. La Banca Morgan i els Rockefeller en són els principals impulsors.

Davant l'afermament del bloc comunista el 1947, George Kennan, des de la revista del Council «Foreign Affairs», consagrà el model polític de la guerra freda. El 1949, es fundà l'OTAN, i el 1953, l'associació privada euro-americana anomenada Club de Bilderberg.

Aquí començà un estil nou mundial. El centre del govern mundial a l'ombra (la criptocràcia) ja no seria del tot identificable amb un estat. A partir d'ara es tractaria d'una unió supraestatal euro-estat-unidenca. L'imperi d'un estat-nació sobre d'altres, sempre tan odiós, evolucionaria cap al primer veritable internacionalisme capitalista. Això li donaria força enfront l'empenta comunista treta del seu control per obra d'un Stalin marginador de Trotski (Leó Bronstein) i molts de la vella guàrdia eixits del barri jueu de Nova York, segons Henry Ford, i faria enrabiatar les dretes nacionalistes nord-americanes, sobretot fortes en el sud-est i a l'oest. De moment aquest fet tampoc no impediria que la batuta continués a mans de les elits esmentades dels Estats Units.

Així, el 1953 Joseph Retinger i George Ball, del Council, van visitar el príncep Bernat d'Holanda. El maig de 1954, Bernat acceptà presidir uns encontres anuals per debatre la situació política internacional. La primera reunió se celebrà a l'hotel Bilderberg, d'Oosterbeek (Holanda), i es va repetir regularment cada any⁶⁰, amb assistència de financers, polítics i representants de multinacionals. Les reunions no sortien als diaris. S'han celebrat amb màxima discreció durant vint anys. Hi assistien entre 50 i 60 persones. Alguns dels assidus participants eren David Rockefeller (fundador), Giovanni Agnelli (FIAT), Edmond de Rothschild (banquer), Henry Kissinger, Helmut Schmidt, Denis Healey, Valéry Giscard d'Estaing,

60ABC, 5-VII-1974.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

James Callaghan, Gerald Ford, Walter Mondale i altres. El Tractat de Roma va configurar-se en aquestes reunions, segons George McGhee, ambaixador d'Estats Units a la RFA. L'«estat europeu» es forma des de l'«estat mundial». ¿Com podria escapar la corona d'Espanya a aquest supercontrol? Res d'important no es movia en el món sense el permís del Club fins al 1973.

Però, com diu Santiago Ramentol, el 1971 hi hagué un fet poc conegut pels profans de cabdal importància: John Conally, responsable de les finances públiques sota el mandat de Nixon, decretà una «Nova Política Econòmica». Estats Units trencà el seu compromís de Breton Woods (22-7-1944) de garantir la possibilitat, davant de tot el món, de convertir el dòlar en or -el 1971 l'unça d'or valia 35 dòlars-. Immediatament el preu de l'or es multiplicà per 25. D'una banda, el dòlar «nacional» nord-americà perdé la seva posició preeminent. Totes les altres monedes en forma de bitllets passaren a tenir envers l'or una posició similar a la que tenien envers el dòlar. En bona teoria econòmica, aquesta independència del diner respecte al metall-or produí una forta expansió econòmica. Al principi tothom s'hi oposà, però poc a poc se n'acceptaren les conseqüències. Tanmateix, el nacionalisme econòmic nord-americà perdé aquesta partida, que guanyaren els internacionalistes. A partir d'aleshores, amb avantatges inicials, la «nació» nord-americana hauria de competir amb les altres «nacions» del món. I, d'altra banda, els grans negocis, en conseqüència, també es van «desamericanitzar».

El nou plantejament era mundialista. Nixon va suïcidar-se com a «emperador de l'imperi nord-americà» i es veié reduït a president d'un estat més del gran superestat mundial, que té altres mandatariis que no necessiten cap capitalitat fixa. ¿Com podria el poder mundial, sinó, guanyar a l'ONU, si s'arrecrava només en els EUA, enfront de la unió de «nacions» i «nacionetes» que omplen el palau de Manhattan? El banc dels Rockefeller, el Chase Manhattan Bank -el consell del qual acabaria presidit per Henry Kissinger, protegit dels Rockefeller, com hem dit, des de 1956-, va obrir el camí i començà a operar fort des de bases situades fora dels EUA. Kissinger introduí el concepte de «distensió» i amb els seus

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

jocs malabars féu entendre Israel i Egipte (18-1-1974) i intentà obrir les portes de la Unió Soviètica, dels països de l'Est i de la Xina. «L'entrevista entre el líder xinès, Mao Zedong i el president nord-americà, Richard Nixon, que se celebra avui a Pequín, és qualificada per la premsa com "la trobada del segle". El viatge de Nixon a la Xina ha estat minuciosament preparat pel seu conseller especial, Henry Kissinger⁶¹». Breznev visità els Estats Units (17-6-1973) i Nixon, Moscou (27-6-1974).

L'única cosa que cal al Club, als nous amos del món, és desfer barreres «idiotes» posades per obstaculitzar els seus negocis. Inventen un nou ordre mundial que, tot i semblar estrany, en aquest llibre l'anomenaré el partit de l'«extrem centre». Cal entendre d'antuvi que la democràcia és impossible per a tothom. El dilema no és democràcia o totalitarisme, sinó riquesa o pobresa. Un país pobre mai no podrà ser democràtic. És totalment hipòcrita demanar democràcia per a un país pobre des d'un país ric. El dilema per als països pobres és dictadura a favor del poble o contra el poble (totalitarisme). Els països rics poden suportar bé la democràcia. Els països pobres, no. Els països intermedis tindran allò que en l'etapa Reagan es dirà eufemísticament «democràcies fortes», «democràcies governables», «democràcies guiades, bàsiques o presidencialistes».

El falangista d'origen alemany i americanitzat des de 1950 a cop de beques, Juan J. Linz. -ara professor de Yale i preparat com a teòric de la sociologia i de la política de la transició espanyola segons els interessos del capital internacional- introduí, ja al 1963, el terme mitjà entre democràcia i totalitarisme, i va dir-ne «autoritarisme⁶²». L'aplicà al franquisme protegit pels Estats Units des dels anys cinquanta i el defensà enfront de l'hitlerisme i de l'estalinisme, tots dos combatuts pels EUA. Faria escola. Sociòlegs i historiadors de fama mundial adoptarien el seu model. Un nou Max Weber! Avui la transició «modèlica» espanyola, inclosa la versió

61 *Crónica del siglo XX, Ibid.*, 1972, 21 febrero.

62 Vegeu *La España de los años 70*, Madrid, Moneda y Crédito, 1974, vol. III, tom. I, capítol 3, paràgraf 10: *Una teoría del régimen autoritario. El caso de España*, pp. 1467-1531.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

oficial socialista, ha digerit la figura històrica de Franco sense fer-ne la crítica⁶³.

Això és exactament el que desitjava de nosaltres el «govern mundial». Xile, per culpa de l'«idiota» d'Allende, va anar a parar a l'autoritarisme més dur. El destí previst per a Xile no era tan dur. Però Allende va nacionalitzar les mines de coure més grans del món a cel obert amb una producció que representava el 75% de les exportacions de Xile (1974). Si l'extrema dreta i l'extrema esquerra tanquen la política i l'economia a l'enemic, l'«extrem centre» tanca i endureix la política per mantenir oberta l'economia als negocis mundialistes. Aquest és el sentit de la intervenció a Xile de la CIA, negada per Kissinger en el Congrés dels Estats Units⁶⁴. Pinochet reprivatitzà les mines de coure retornant-les als nord-americans. L'actuació de l'«extrem centre» es podria definir, doncs, com fer el que calgui políticament per tal que els amos del món puguin fer el que vulguin econòmicament (liberalisme econòmic de l'escola de Chicago i política al seu servei).

La batalla econòmica mundial es lliura sobretot a través del GATT (General Agreement on Tariffs and Trade), la missió principal del qual és aconseguir el desarmament aranzelari, el desmantellament de les barreres duaneres. Fora autosuficiències econòmiques. Paradoxalment, la Xina ajudaria la feudalitzant Sirimavo Bandaranaike, de Sri Lanka, perquè practicava l'aïllament econòmic envers Estats Units. Fora impostos al comerç. Fora burocràcies intermèdies que encareixen la producció. Abans que el mercat comú europeu existís ja funcionava el mercat comú mundial. Els grans enemics a abatre eren la Xina i el gran bloc comercial a l'entorn de la Unió Soviètica, el COMECON.

I aquí comença la gran batalla política. El Club de Bilderberg demostrà la seva insuficiència i amb llum i taquígrafs, descaradament, es muntà la Comissió Trilateral el 1973. The Trilateral Commission Inc., amb el seu òrgan *Trialogue*, tenia la seu al

63Gregorio Morán, *El precio de la transición*, Barcelona, Planeta, 1991, pp. 11-120.

64*El pueblo*, 8-X-1974.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

carrer 46 de Nova York, a tocar de la Primera Avinguda, al pis 7è d'un edifici propietat de la Fundació Carnegie, despatx 703. Es deia Trilateral perquè abastava els Estats Units, Europa i Japó. Finalment aconseguiren completar el setge a l'enemic comunista tancant-li la porta oriental. L'àrea comunista era l'única zona al món on es posaven condicions dràstiques al lliure comerç.

La Trilateral va néixer arran d'unes converses de David Rockefeller, germà petit de Nelson R., amb el nord-americà George Franklin i l'holandès Max Kohnstam. Però el cervell, que ocupà el càrrec de director fins al juliol de 1976, en va ser Zbigniew Brzezinski. Aquest, ja el 1968, en la revista «Encounter» parlava de control de la conducta dels ciutadans en l'«era tecnotrònica», de globalització mundial, del poder en mans d'una elit conservadora en política i innovadora en l'aplicació dels avenços tecnològics. En un informe posterior de la Comissió, titulat *La Crisi de la Democràcia* (aprovat al ple de Kyoto el maig de 1975), es parlava de governabilitat, de produir apatia en els crítics i de limitar la llibertat de premsa. Vet aquí els punts de la definició de Linz dels règims autoritaris. El filòleg americà Noam Chomsky s'hi oposà frontalment. Naixia davant l'efervescència nacionalista creadora a tot arreu de barreres proteccionistes.

Nixon, John Conally i el pentagonalisme irenista de Henry Kissinger (EUA, Europa, Japó, URSS i Xina) eren massa perillosos. Calia plantejar la batalla final al comunisme i no «flirtejar-hi». Es va fer caure Nixon en el Watergate amb l'ajuda de la premsa (8-8-1974). Durant el mandat de Gerald Ford (1974-1976) es privà Kissinger de prosseguir la política de distensió amb el comunisme. Nelson Rockefeller es convertí en vicepresident dels Estats Units (20-8-1974). L'acció política es caracteritzaria per la duresa absoluta envers el comunisme (guerra total), per la duresa que calgués envers els països pobres (totalitarisme), per la «governabilitat democràtica» en el cas dels intermedis. La democràcia en els estats forts hauria de servir de mirall per als altres. Els esquerrans de Xile s'havien equivocat, havien passat de la ratlla. Què es pensaven!

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

A l'Estat espanyol la cinquena columna es nodria d'aperturistes de l'Opus Dei a les ordres de Laureano López Rodó i els seus «junkers», entre els quals figurava un tal Adolfo Suárez, que només volia despatxar amb López Rodó o amb el príncep, segons explica Gregorio Morán en *Adolfo Suárez, historia de una ambición* (1979). N'era «ambaixadora» la família Garrigues Walker, que vetllava pels interessos dels Rockefeller a Espanya.

Pel que fa a la policia, hi havia una fracció pro-americana i antifeixista encapçalada pel comissari José Sáinz González, cap de la policia de Bilbao, que va gosar dir que ETA no era un problema policial sinó polític. Seria destituït i confinat a València fins que Suárez, ja president a Madrid, el va rehabilitar.

A l'exèrcit també hi havia la tendència pro-trilateral i nord-americana encapçalada pel candidat dels amos mundials a la presidència «governable» de l'Estat espanyol: el general Manuel Díez Alegría, lleugerament a l'esquerra del general Alfonso Armada, i al qual Franco i els seus desterrarien a Egipte... com a ambaixador. El general Manuel Gutiérrez Mellado substituiria Díez Alegría en l'estructura militar. «Ells» van nomenar un altre candidat a president de govern: Manuel Fraga Iribarne, no gaire amic dels de l'Opus Dei (contradicció interna dels aperturistes); Franco, aquest mateix 1973, l'enviaria com a ambaixador a Londres.

Com a alternativa política amb vista a la futura democràcia es preparà des de la Internacional Socialista, el relleu de la direcció del PSOE en el famós congrés de Suresnes (1974), on es defenestrà l'històric Rodolfo Llopis, socialdemòcrata revolucionari, i sortí elegit com a secretari general Felipe González, *Isidoro*, reformista convençut, del gust dels americans i amb gust pels americans, que, arribada l'hora, faria que el seu partit abandonés tota vel·leïtat no solament leninista sinó també marxista.

A Portugal l'elegit per posar fi a la dictadura era el general Antonio de Spínola. Els comunistes catalans, amb la seva Assemblea de Catalunya i amb el dret a l'autodeterminació i l'Estatut, afegien barreres a les barreres. Josep Tarradellas, que segons certes hipòtesis tenia prohibit des del principi formar un govern provisional, el 1973

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

envià diverses cartes⁶⁵ a Catalunya en contra de l'Assemblea. «Ha estat un error dels responsables de l'Assemblea creure que després de quaranta-dos anys de lluitar pel restabliment de la nostra institució nacional, el meu silenci d'aquests darrers temps era una conformitat a la política que porten a cap des de fa un any⁶⁶». Mentre, el secretariat de l'Assemblea sol·licità que s'escrivissin cartes a Kurt Waldheim, secretari general de l'ONU, demanant-li una enèrgica intervenció en favor del govern d'unitat popular legal de Xile. A Catalunya també es vivia l'enfrontament entre comunistes i anticomunistes.

Jo, enfilat dalt de la muntanya, no podia assistir a la setena permanent celebrada el juliol. Les baralles entre partits s'aguditzaven. «De fet, s'hi debatién concepcions divergents del que havia de ser i del que havia de fer l'organisme unitari. Era una qüestió que ja es tramava de feia un cert temps, potser des de la mateixa constitució⁶⁷». Entre els «neutrals», un dels més actius dels quals era Salvador Casanova, hi havia «l'esperança de provocar la discussió entre els nuclis de base i d'aconseguir que de la segona plenària en preparació sorgís un organisme de base sòlid, capaç de neutralitzar l'actuació instrumentalitzadora de la majoria dels partits⁶⁸». Tampoc no vaig poder assistir a la vuitena permanent, celebrada a l'agost. Allí s'aprovà el document *Pel camí de la Segona Sessió Plenària de l'Assemblea de Catalunya*, on s'afirma tímidament: «Les experiències d'extensió territorial i sectorial han d'incrementar-se (assemblees comarcals, als barris, etcètera).»

«L'Assemblea de Catalunya es trobava aleshores en un punt crucial. D'una banda, la situació de bloqueig polític era evident, no solament per l'estira i arronsa interminable dins la permanent i el secretariat, sinó per l'escassa projecció externa, com es demostrà aquell Onze de Setembre de 1973 en què l'Assemblea pràcticament

65Vegeu Josep Benet, *El president Tarradellas en els seus textos*, Barcelona, Empúries, 1992, pp. 301-311.

66*Ibid.*, p. 300.

67Josep Ferrer, *op. cit.*, p. 33.

68*Ibid.*, p. 34.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

no féu res, llevat d'un full volant de compromís. En canvi, els nuclis de base creixien, es multiplicaven i eren molt actius; més i més sectors del país reconeixien a l'Assemblea la representativitat màxima en la lluita per la democràcia i els drets nacionals, i encara era capaç d'acollir iniciatives d'ampli abast com la campanya proposada per l'Assemblea Permanent d'Intel·lectuals -"Per l'ús oficial del català a tots els nivells i a tot arreu"- en la setena permanent. Per la seva banda, durant la primera meitat de l'any 1973 el grup de no alineats havia elaborat una enquesta adreçada als partits polítics existents al Principat sobre el seu pensament i el seu programa polític, la qual, acompanyada de valuosos apèndixs documentals, va ser publicada en edició clandestina amb el títol d'*Els partits polítics de la Catalunya d'avui*, un volum de 282 pàgines amb data d'agost de 1973 i un tiratge de 2.000 exemplars que es reedità l'any següent⁶⁹». El 7 d'octubre se celebrà la novena permanent, també amb picabaralles entre Bandera Roja i PSUC.

Una vegada més es va palesar la feblesa resultant de la guerra entre les diferents forces polítiques i la força de la base i dels no alineats, que intentaven donar lliçons de democràcia *-fair play-* als partits. Però la força de la base era pràcticament acèfala, apolítica.

Diumenge, 28 d'octubre

El dia anava vestit d'uniforme de policia. La part alta del carrer Entença, sempre tan sorollós en aquella hora del matí, era buida i silenciosa. Francesc de Borja Aragay havia demanat a Mn. Antoni Torner un local de la Parròquia de Maria Mitjancera (carrer Entença, 198) per celebrar-hi la desena permanent de l'Assemblea de Catalunya. No repetiré les coses que ja s'han escrit sobre aquest episodi que esdevingué èpic. Em limitaré, com en tot aquest llibre, a exposar els fets des del meu punt de vista.

A sota s'anaven dient les misses dominicals. Després de passar els controls vaig pujar a dalt per una escaleta directament des *69Ibid.*, pp. 34-35.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

del carrer. Quan hi vam ser tots, començarem. I ben aviat el servei de seguretat ens avisà que havíem estat descoberts per la policia. Els que estaven més compromesos iniciaren una ràpida retirada. Alguns baixaren al temple i tractaren de fondre's amb la gent. S'explicaven anècdotes sobre comunistes en el confessionari, en el combregador o resant al Sant Crist. Els policies entraren en tromba al local de dalt. La por els havia precedit. Tots a terra! Potes de cadira que feien ensopegar els policies. Papers de l'Assemblea barrejats amb la pols. Crits de la força pública que rebotien a les parets.

Finalment, arribaren prou furgons per emportar-se els que havien atrapat, que no eren pas tots. En el meu furgó la Magda Oranich em demanà que els resumís el contingut de l'encíclica *Pacem in terris*, de Joan XXIII -«n'estàvem celebrant l'aniversari»!, per poder explicar-la a la policia en els interrogatoris. Mentre explicava el que en recordava, alguns mastegaven fulls de les seves agendes plenes d'adreces comprometedores i se'ls empassaven. Evocacions d'infància amb gust de paper mastegat. Per començar, una bona amanida.

Érem 113. Ens portarien a comissaries distintes. A mi em va tocar la central de Via Laietana, vella coneguda meva dels temps de Vicenç i Joan Creix. N'era el factòtum David Peña Álvarez. La llei els permetia de retenir-nos 72 hores -que es farien eternes- abans de comparèixer davant el jutge. Ens van portar als soterranis foscos, humits, freds, bruts, pudents, i ens tancaren uns quants dins cada gàbia. Poc temps després em separaren. Sabien que era sacerdot i el concordat els obligava a tenir-me a part. No sabien on posar-me i finalment decidiren portar-me a un dels quartets de dalt situat en un llarg passadís on fan els interrogatoris. Era buit; només una cadira.

Notes meves:

«Sisena brigada (Barcelona) de la comissaria d'investigació social de la Direcció General de Seguretat del ministeri de la Governació, en els seus locals del primer pis de la *Jefatura Superior de Policia*. Distribuïts al voltant dels corredors hi ha diferents despatxos: el del cap de la brigada social, el del segon comissari, els dels grups primer, segon, tercer i quart. Diverses taules de despatx,

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

màquines d'escriure i cadires. Aquí es fan els interrogatoris civilitzats. En el corredor onestic jo hi ha set o vuit cel·les més petites, les primeres de les quals són els *Anexo Grupo 1º*, *A. G. 2º*, *A. G. 3º* i *A. G. 4º*. Són habitacions bastant netes, amb mosaic i sòcol alt imitació de fusta; les parets estan ben pintades, igual que la porta i la finestra (amb vidre glaçat). Allí es fan els interrogatoris amb violència moral i física. Estris: dues canonades a 10 cm del sostre, separades de la paret, travessen l'amplària dels annexos. Una nansa de cable penja de les canonades. El fluorescent de la cambra és inutilitzat. En canvi, hi ha una bombeta que es pot acostar fàcilment als ulls de l'interrogat. La caixa de connexions elèctriques, d'on surten molts fils, és destapada. En una caixa hi ha dos connectadors de TV per electrocutar i unes cordes d'escalada. També hi ha una farmaciola d'emergència, un casc de motorista perquè no es puguin localitzar els cops al cap, i manilles.»

Vaig expressar el disgust de la separació i del tracte diferent. Res a fer-hi. El privilegi concordatari em privaria del consol de la companyia dels altres detinguts, que s'animarien, comentarien l'estratègia, s'explicarien acudits i farien conferències culturals; en canvi, seria testimoni privilegiat del conjunt dels interrogatoris. I començà la gran cerimònia. A cada cel·la un interrogador i un interrogat. Totes les portes eren obertes. Se sentia un guirigall eixordador. De tant en tant, crits i cops que suraven sobre l'oceà verbal. Peña en persona m'interrogà. Em vaig negar a respondre. Em va escridassar, però no en va treure res. Ho intentà diverses vegades sense resultat.

Els interrogatoris es van succeir dia i nit. La primera nit, la del dissabte al diumenge, a falta de llit em vaig estirar a terra sense matalàs, sense coixí, sense mantes, com un gatet, però cantellut. A l'instant, en Peña va entrar i em va obligar a seure de nou a la cadira.

-Vostè té prohibit dormir mentre no declari.

I marxà. Vaig acostar la cadira a la paret i vaig tractar de descansar recolzant-hi el cap. Tornà Peña i va donar un cop de peu a la cadira. Vaig caure a terra. Digué al guàrdia que rondava pel

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

passadís davant de la meva porta:

-Si toca la paret amb el cap o tanca els ulls, el poses dret.

Quan el guàrdia passava per davant la porta jo obria els ulls, i quan s'allunyava els tancava. De cada deu segons en reposava cinc enmig de la cridòria dels interrogatoris.

L'angoixa planava per tot l'edifici a causa de les tortures. Se sentien cops i crits esgarrifosos. Vaig ser testimoni de la tortura de Jordi Carbonell a altes hores de la nit, víctima de la tècnica de «la cigonya»: caminava ajupit, a saltets, amb les mans emmanillades, rebent puntades de peu tot al llarg del passadís davant la meva porta oberta. Mentre el seu superior no hi era, hi havia el guàrdia amable que m'explicava confidències i el dur que amenaçava. Quan venia el cap, el dur s'humiliava i perdia tota l'arrogància. El seu llenguatge era tan barroer com el seu capteniment: i fins a quin punt s'assemblen els policies i els lladres!

28-29, 29-30, 30-31: tres nits sense dormir. Vaig emprar tots els meus registres amagats apresos amb la meditació religiosa i les tècniques orientals de domini de la ment i del cos. Romania hores i hores assegut al mig de la cel·la sense bellugar-me. De tant en tant venia en Peña per veure si m'ensorrava. L'últim dia entrà, em mirà fit a fit i va fer un crit estentori:

-Aquest home està sempre igual!

Però he de dir que la processó m'anava per dins. El dimarts al vespre, dia trenta, la resistència se m'esquarterà. Vaig caure en una profunda depressió i em començaren a rondar idees de suïcidi. El món girava massa indiferent al nostre voltant mentre nosaltres ens enfonsàvem en la desesperació. Idees meves. De fora prou maldaven per fer-nos arribar coses i per fer pressió en favor nostre. L'endemà de la nostra detenció amics meus van fer circular un paper explicant la situació i els punts pràctics de la meva campanya de refús.

En un moment determinat se n'anà la llum a la *Jefatura*... El guàrdia continuava la ronda. Una mica de llum difusa el retratava intermitentment dins del marc de la porta. Quan hi havia llum m'havia fixat que a terra hi havia un clip. El cor em començà a demanar que l'agafés, l'adrecés i amb la punta del filferro m'obris

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

dissimuladament les venes del braç. Amb la fosca ningú no se n'adonaria fins que ja fos tard. Però tornà la llum exterior i, amb ella, la força interior. L'home val molt i no val res.

El dia 31 al matí els interrogatoris es van donar per acabats. A mi em van fer declarar que no declarava res. Ens deixaren rentar la cara i pentinar-nos. Els convenia. De la cel·la del costat va sortir l'altre sacerdot, Ricard Lobo. Venia d'una altra comissaria. Se sentia content. Es pensava que no havien fet mal a ningú. Jo li anava explicant a miquetes, dissimuladament, el que havia vist. Se li entrístí el rostre. Va descobrir en la seva pròpia cel·la unes cadenes que penjaven de les canonades del sostre i elèctrodes per terra. Ens baixaren on era la majoria. Pere Portabella i Antoni Gutiérrez, animosos, animaven.

-Ens n'hem sortit prou bé!

I cap als jutjats. Declaració de tortures. Finalment el jutge decretà presó per a tots excepte per a Lobo i per a mi, atesa la nostra condició clerical. El cap superior de policia ens va imposar les multes més altes que li permetia la nova Llei d'Ordre Públic. A mi, de 350.000 pessetes que ni pagaria ni recorreria. El termini de pagament era de tres dies. Després em podien imposar arrest substitutori... com a Zamora.

ELS NOSTRES LLAVIS

Als companys 113

No em parlis, amor,
que l'oïda em trontolla
pels crits delirants
d'aquells que ens odien a mort.

M'agrada el teu silenci, amor,
ara que el cos és adolorit
pels cops i els insults
d'aquells que ens banyen en la por.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Els teus llavis quiets, amor,
em parlen dels companys
que han caigut, ahir i avui,
per la nostra llibertat.

El somrís que t'il·lumina, amor,
és el caliu de l'esperança
que ningú no podrà ensorrar,
perquè sé que el meu poble
ja torna a caminar.

JOAN CREIXELL

Diumenge, 11 de novembre

Aquell dia l'Assemblea de Catalunya, tot i la implacable persecució a què la sotmetia el franquisme, celebrava el segon aniversari de la seva primera sessió plenària. Els 111 detinguts a Maria Mitjancera eren a la presó. La gran vitalitat de l'Assemblea permetia continuar endavant sense 111 dels seus membres més actius. La concentració era programada a Vic. Hi vaig arribar amb tren. La policia havia ocupat l'estació. Saltàrem per la banda oposada i mig amagats vam intentar acostar-nos al centre de la ciutat. Impossible. Tot vigilat. Com que no havia pagat la multa em podien detenir de nou. Una por profunda em rosegava les entranyes. Estava una mica paranoic. Fent autoestop tornàrem cap a Barcelona. Ens vam aturar a Granollers. Tots els que no havien pogut entrar a Vic s'hi van concentrar. A la tarda també ens dispersaren. Havia estat impossible cap celebració. Calculo que s'havien mobilitzat unes 25.000 persones.

Aquells dies Lobo i jo treballàvem amb activitat febril a favor dels detinguts. Els privilegiats -per força- estan més obligats que ningú a aprofitar el seu privilegi en favor dels que no han tingut tanta sort. L'endemà vaig anar a veure la família de Jordi Carbonell i els vaig parlar del seu coratge. Els dies 3 i 8 se celebraven reunions de capellans. La del 8, que tingué lloc al seminari, va aplegar 300 sacerdots. Els vaig explicar les tortures. Continuava provocant el règim. Encara tenia molta por. Van deixar en llibertat provisional alguns dels 111 detinguts i els tornaren a empresonar. La resposta del poble a les detencions va ser fulminant. Els cristians protestaven. Els capellans protestaven.

«Monsenyor Agostino Cassaroli. Nunciatura Apostòlica. Avda. Pius XII, 46, Madrid. Reunió extraordinària de 187 sacerdots de Catalunya convocada pel secretariat permanent d'arxiprestes de l'arxidiòcesi de Barcelona eleva a S.I. pròpia expressió del descontentament davant violació drets concordataris perpetrada per força pública amb motiu reunió en dependències parròquia Maria Mitjancera d'aquesta ciutat, tot lamentant silenci jerarquia davant aquest abús.»

L'associació de teòlegs catalans protestà. El bisbe Jubany protestà.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Hi va haver protestes internacionals. Però no tot eren adhesions. Es va anunciar que el dia 15 en la parròquia de Sant Josep Oriol se celebraria una missa en commemoració del desè aniversari de l'encíclica *Pacem in Terris* oficiada per Joan Carrera, vicari episcopal, amb una homilia predicada per Lluís M. Xirinacs. Preparo l'homilia:

-Ara, litúrgia de guerra, no de pau.

-Els capellans gaudeixen de protecció concordatària; cal, doncs, que es comprometin més que els laics.

-Silenci dels bisbes davant les tortures, dificultat per entrevistar-s'hi. Ho he intentat debades, no es belluguen, no ens criden, no ens visiten.

-Els fidels: *la gauche divine*.

-No cooperació amb l'estat.

Tanmateix, en el «El Correo Catalán» del 15 de novembre es deia: «En relació amb una celebració eucarística a l'església parroquial de Sant Josep Oriol, avui dijous, a les 8 de la tarda, ens comuniquen d'aquesta parròquia que no saben res de tal celebració. Així doncs, l'acte no tindrà lloc⁷⁰.» I no en tingué.

I van continuar detenint més persones l'onze de novembre. El dia 13 s'inicià el procés contra els 113.

Els dies 17 i 18 de novembre em vaig tornar a comprometre en un afer d'alt risc. Vaig passar la frontera il·legalment, vaig anar a Lió i vaig explicar davant la Comissió Europea de Joves Advocats les detencions i tortures de què érem objecte. I vaig tornar a creuar la frontera. La cosa agafà un to kafkià quan vaig saber que el conductor del cotxe era policia.

Però a Europa cada dia es manifestaven més a favor nostre.

⁷⁰El *Correo Catalán*, 14-XI-1973, i Comissió Permanent del Clergat de Catalunya.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Divendres, 23 de novembre

Devien haver fet el balanç, les autoritats? ¿Com els resultava menys molest, en llibertat o a la presó? El cas era que finalment, després de gairebé tres anys de procés, després del desafiament de la incompareixença a les citacions del TOP, després de la contínua provocació de les meves declaracions i actuacions, van decidir tancar-me. El peix havia picat l'ham. Començava una nova etapa en la meva lluita contra el règim.

Hi ha dos llibres meus sobre el temps de presó publicats a l'editorial Nova Terra l'any 1977: *L'espectacle obsessiu* i *Entro en el gran buit*, tots dos força detallats. No repetiré el que hi dic, només ho completaré. A més, durant els gairebé dos anys de presó passats fora de Catalunya vaig viure a distància els esdeveniments del meu país. No podré, doncs, estendre'm gaire en aquest període i solament exposaré l'opinió que em mereixeren aquells fets.

A la presó Model de Barcelona em van posar separat dels amics de l'Assemblea a la galeria on s'estan tres dies -la «quarentena», ells en diuen «règim d'observació»- els nouvinguts. Solució desconcertant als problemes que el concordat planteja quant a l'empresonament d'eclesiàstics. Els amics de l'Assemblea em van enviar un bon llibre sobre l'Onze de Setembre de 1714, per tal que alimentés els meus sentiments patriòtics. Em demostraven a distància la seva estimació.

Jordi Carbonell, sempre tan entranyable davant els meus gestos, em va fer arribar una nota on em recomanava Josep Benet com a advocat. No el coneixia, però amb l'aval de Carbonell ja n'hi havia prou. Després vaig anat veient la profunda amistat que lligava aquests dos homes. El meu problema era que havia declarat que no volia cap advocat. Els amics em pressionaven suaument perquè no portés les coses tan a l'extrem. Considero que vaig ser feble i vaig acceptar Benet com a advocat contravenint un punt de la meva

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

campanya del refús. Sempre sóc dur amb els que arribo a considerar enemics, cosa que em costa molt. I sempre sóc tou amb els que considero amics, i no em costa gens.

El 29 de novembre el jutge em va transmetre la citació per al judici oral al TOP de Madrid que s'havia de celebrar el dia 26 de gener de 1974 a tres quarts de deu. ¡Tres anys després encara es recordaven de la meua antiga vaga de fam i s'oblidaven de processar-me per la caiguda dels 113! Aquesta vegada anava de debò.

Simultàniament vaig pensar que començaria una vaga de fam molt seriosa contra la detenció, processament i empresonament dels participants a la permanent de l'Assemblea. Vaig demanar com a director espiritual -aconsellat pels polítics- el pare abat de Montserrat, Cassià M. Just. Li vaig explicar el projecte. Es va esverar. Aquesta vegada era inflexible.

-Pare abat, sap per què no hi ha orenetes engabiades? Perquè quan les tanquen ni canten ni salten ni piulen ni mengen ni beuen, i es moren. No resulta interessant engabiar orenetes.

No tornaria més. Vaig demanar, doncs, el vicari episcopal de Barcelona per als sacerdots, Joan Batlles. El director de la presó ho va prohibir (5-12-1973): tenia ordres estrictes d'incomunicar-me perquè el dia primer de desembre ja havia encetat la vaga de fam.

«Avui, dia 1 de desembre de 1973, a la Model de Barcelona on em trobo en situació de presó preventiva mentre espero el judici del TOP per "propaganda il·legal", he decidit començar una vaga de fam.

»Aquesta decisió és greu i ha estat llargament meditada.

»No puc acceptar que no es reconeixin els drets d'expressió, de reunió i d'associació. Lluito, identificat amb els principis de l'Assemblea de Catalunya, per recuperar les llibertats nacionals, polítiques i sindicals.

»Actualment hi ha una llarga llista de persones empresonades perquè han defensat i han tractat d'exercir aquests drets. Amb aquesta vaga de fam em solidaritzo amb les campanyes en curs, iniciades per aconseguir l'alliberament d'aquests presos,

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

entre els quals em compto. Veig que he de refusar un sistema que nega els drets més elementals.

»No accepto la meua detenció ni la dels 113 que per igual causa han estat o són a la presó. La vaga de fam durarà fins que siguem posats en llibertat.

»Les famílies dels 113 han presentat un document a la Conferència Episcopal demanant que faci seva la petició d'amnistia i de reconeixement dels drets conculcats pel règim. Més de tres-cents cinquanta sacerdots han difós una llarga reflexió pastoral on afirmen aquests drets i principis amb valentia. El cardenal de Barcelona i el bisbe de Girona ho han dit ben clar en sengles homilies: "Cal garantir per a tothom, no només per a l'Església, els drets fonamentals." S'hi han adherit altres bisbes -com el de la Seu d'Urgell- i els superiors d'ordes religiosos de Catalunya. L'Església vol per a tot el poble el "privilegi" de la dignitat humana. Espero que la Conferència Episcopal Espanyola es definirà també en aquest sentit.

»Enceto un Advent de fam amb l'esperança d'un Nadal de llibertat; enceto un desembre de dificultats per arribar a un Any Nou de veritable fraternitat entre els homes. Que els símbols d'aquestes festes que s'acosten s'omplin de realitats de carn i de sang.

»Espero un capgirament, una autèntica conversió dels responsables de l'actual estat de coses quan encara n'hi ha oportunitat.

»Per a mi no hi haurà Nadal ni Any Nou si ells no fan realitat l'alliberament que el poble demana: tots 113 al carrer.

»Barcelona, 1 de desembre de 1973»

Vaig enviar una carta als bisbes de l'Església catalana i als de totes les Esglésies de l'Estat espanyol que acaba així: «¿Quan us veurem com Jesús passar al davant, cap a Jerusalem (Mc 10,32) i apartar Pere, que fa de Satanàs en voler-lo dissuadir (Mc 8, 32-33)?»

El 5 de desembre el Front Nacional de Catalunya va difondre un full sobre l'imminent consell de guerra contra els militants del Moviment Ibèric d'Alliberament (MIL). Per a Salvador Puig Antich

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

el fiscal demanava dues penes de mort. A la presó, se'm va acostar un noi i, assabentat de la meva vaga de fam, em demanà que inclogués en la meva reivindicació la ferma protesta contra la petició fiscal de penes de mort. Se'm va trencar el cor. Li vaig dir que no. A l'Occident, quan els polítics fan vagues de fam demanen llistes interminables de reivindicacions inassolibles. L'arma de la vaga de fam, amb aquesta utilització indiscriminada, s'osca. Gandhi recomana demanar poc i coses assolibles, i aleshores mantenir inflexiblement la vaga fins a la consecució de l'objectiu. Tanmateix, quan poc després van executar Puig Antich, entre la distracció general una espina em fiblaria el pit. Encara ara em dol.

«La Vanguardia⁷¹» deia: «El sacerdot Lluís M. Xirinacs, que el passat dia 1 de desembre inicià a la presó Model de Barcelona una vaga de fam, ha estat traslladat a Madrid. Se suposa que ha estat internat en un hospital penitenciari, atès el seu estat de progressiva debilitat. Com es recordarà, va ser detingut per complir els dos mesos de sanció substitutiva de la multa que li fou imposada per assistir a l'acte que es desenvolupà recentment en una església de Barcelona. En aquest acte assistiren i foren detingudes 112 persones més.»

Vaig anar a parar a l'hospital penitenciari de Carabanchel.

El superior religiós, provincial dels escolapis, pare Josep Almirall, em va escriure: «Cal que obris amb la prudència deguda. El gest ja l'hem vist tots, ara no juguis amb la teva salut» (16-12-1973).

Arribaven cartes d'encoratjament i cartes de dissuasió. El 19 de desembre m'arribà aquesta carta: «Una vegada més, amic, un "fantasma estrany" s'ha esquitllat en la comissió responsable del teu afer (com va passar en la missa frustrada a Sant Josep Oriol) i et demana que acabis la vaga de fam per consideracions pies. Nosaltres, l'equip de suport, no hi estem d'acord. Demà ens reunim 400 capellans i esperem que continuïs la vaga tal com la vas formular; recolzats en la teva vaga "preparem coses". No facis cas d'aquesta carta bonica -si t'arriba- dels companys de la presó. Han

⁷¹*La Vanguardia*, 11-XII-1973.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

estat víctimes d'una maniobra que destrossaria la teva personalitat moral. Malgrat tot, esperem veure't aviat com a resultat del teu testimoni, no com un replegament del teu crit. Som al teu costat.»

Bella i valenta carta! Vaig rebre pressions de moltes bandes. Els funcionaris i els companys presos (recordo el capellà de Moratalaz de Madrid, Mariano Gamo, que em deia delicadament: «*Esperamos que sabrás aparcar bien*»), les monges i els metges de l'hospital, el jutge del TOP, Mateu Cànoves, i fins el ministre de Justícia, que reiteradament insistia per tal que els metges m'injectessin glucosa a la força, cosa que no gosaren fer mai frenats pels meus forts arguments.

Però allò que més dolia era la incomprensió d'alguns amics. Notava que Benet no acceptava la meva actitud. Endevinava un «pacte històric» entre gent d'Església i sectors comunistes. Sistemàticament se m'anava segant l'herba sota els peus. Una visió estreta i clàssica de les estratègies a seguir i unes obediències a consignes exteriors anaven malmetent un esforç titànic que podia haver donat fruits col·lectius sorprenents.

Jo, amb la por de caure en personalismes, mai no vaig oferir una resistència adequada contra uns que considerava amics meus i enemics del règim. La meva família s'enfadà molt amb Benet pel seu pactisme fàcil amb el jutge Mateu Cànoves, del TOP. ¿Ho feia per aconseguir una rebaixa de la meva sentència? Indubtablement. Però aquest no era el meu esperit. O no m'entenia o no volia entendre'm. Pel que segueix es podrà entendre perquè aviat em vaig penedir d'haver acceptat un advocat. Carbonell, tot volent-me ajudar, em va donar una eina poc adequada que no funcionà mai al meu gust. Abans de Nadal vaig voler donar a Benet un paperet amb una felicitació per a la meva mare. La nota deia: «Si Déu va menysprear el cel per fer-se home, per què ens costa tant, a nosaltres, ser homes?» No comprometia gaire aquest text. Doncs, no el va voler passar. Era il·legal. Els advocats bascos passaven als presos d'ETA comunicats polítics, ganivets i serres per tallar els barrots de ferro.

En canvi, quan feia trenta-vuit dies que mantenia la vaga de fam estricta (7-1-1974), des de la presó van requerir la presència de

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

la meua mare perquè em convencés que era hora de plegar. No ho féu, tot i tenir l'ànima destrossada pel trist aspecte que jo aleshores ofería. Li ho vaig agrair de tot cor. Aquells dies també em visità el bisbe Echarren, auxiliar de Madrid, i després, per recomanació seva, l'arquebisbe Vicent Enrique i Tarancón. L'actitud de tots dos fou de gran respecte. Els de la comissió, encara que ens comunicàvem difícilment per mitjà de la família, sí que sintonitzaven amb mi. Posaren en circulació una petita biografia meua. Organitzaren actes de solidaritat al Principat i en prepararen un de semblant a Madrid. Eren, entre altres, Lluís Fenollosa, Arcadi Oliveres, Josep Dalmau, Núria Martorell, Jordi Maluquer, Esperança Cases, alguns de València i de Madrid (Gonzalo Arias, sacerdots de Vallecas...), naturalment, la meua mare, Carme Damians, i Vicenta Alcover, les inseparables, que feren sempre de pont amb mi. Benet els posà tota mena de dificultats. Tractà debades d'impedir que la meua mare i Vicenta anessin a parlar amb el jutge del TOP, Mateu Cànoves. Creia que això faria empitjorar el resultat del meu judici. La seva tàctica era afalagar el jutge i rebaixar tant com pogués el meu testimoni. Potser sí que aquesta és la feina clàssica dels advocats. El meu pare ho va ser, i jo, de petit, sentint-lo havia decidit de no seguir mai els seus passos. Gandhi, advocat, va abandonar la professió a causa d'un profund desacord amb la pràctica habitual de l'advocacia. El nostre poble té la dita «Advocats i procuradors a l'infern de dos en dos». Tanmateix, tinc grans amics i col·laboradors advocats que han comprès l'estil de lluita no violenta i m'han ajudat. Ja els anirem trobant pel camí d'aquesta crònica. Reconec que la meua actitud era insòlita, incòmoda i gairebé immanejable a l'estil clàssic.

Aquells dies succeí un altre fet difícil d'explicar. Jo havia escrit el diari dels vint-i-cinc dies de vaga de fam per Catalunya a propòsit del procés de Burgos. La comissió, que treballava amb ardidesa molt a to amb meu esforç, cregué oportú de fer-ne una edició clandestina. Se suggerí que, com altres llibres amb semblant intenció de resistència al franquisme, fos editat per les Edicions Catalanes de París. Fou, doncs, enviat a París. Però no es publicà. Sembla que el director literari n'era Josep Benet. El temps passava i

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

el llibre no sortia. La comissió es va posar en contacte amb Edicions Catalanes: van respondre que Benet no considerava oportuna la seva publicació.

Copio d'un meu diari inèdit (27-7-1974):

«¿Per què a més de les censures oficials proliferen tantes censures intermèdies? Manipulacions i intrigues que posen obstacles interminables, persones honorables, demòcrates de paraula posseïdes per una febre d'intervencionisme, d'obstrucció irracional. Fins m'he trobat amb vergonyosos segrests d'originals meus simplement perquè el meu pensament no coincidia amb el del ben intencionat amic segrestador.

»-Aquests judicis teus són immadurs.

»-Doncs, publica tu una crítica i demostra-ho, però deixa'm dir.

»-No és exacte això que dius.

»-Escriu tu el que et sembli exacte i desqualifica'm, però deixa'm dir.

»-Es deforma l'opinió i això és gravíssim.

»-Reforma-la tu amb els teus raonaments, però deixa'm dir.

»¿Per què volem anihilar el que discrepa en comptes d'aportar l'esmena que creguem adequada?

»-No és el moment oportú per dir aquestes coses.

»-Sí, papà, tu saps el que convé al poble "menor d'edat" del qual jo també faig part. Nosaltres no sabem el que ens convé. Som petits, sentim bullir la nostra sang adolescent que ens demana fer això o allò. Tu, en canvi, has fet unes acurades anàlisis de la situació global i has dictat segrest per als nostres deliris.»

Van demanar l'original a Benet. Ell digué que no el tenia, que era a París. La meva mare viatjà a París per obtenir-lo. Allí li digueren que no el tenien, que era en poder de Benet. Finalment aquest, pressionat, el tornà. I s'edità clandestinament contra la seva voluntat, 10.000 exemplars en català i 5.000 en espanyol. S'exhaurí de seguida. Se'n va fer una reedició. Va ser traduït al francès i a l'italià i es vengué molt. Quan va ser possible s'edità legalment en català, a

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Nova Terra, i en espanyol, a l'Akal.

Vaig acabar la vaga de fam als quaranta-dos dies d'haver-la començada quan Benet em va dir que el darrer dels 113 seria posat en llibertat (11-1-1974). No sé si el van enredar o si ell em va enganyar a mi. Jo vaig plegar, però els darrers detinguts encara trigaren una mica a sortir. Només quedava jo en presó, però per una altra causa. Els amics havien organitzat un acte a Madrid amb gran esforç que jo en la meva incomunicació ignorava i que Benet desaconsellava. El final sobtat de la vaga de fam el va frustrar i a mi quasi em va posar a les portes de la mort: en un moment determinat, segons afirmà el doctor Gonzalo Moya, cap del servei de neurologia Nicolàs Achucarro del Gran Hospital de la Beneficencia General del Estado, l'electroencefalograma que ell em feia es posà pla: tothom s'esverà.

Em van jutjar el 26 de gener. A porta tancada amb l'exclusa del concordat. Com que no vaig voler respondre en espanyol -contra el parer de Benet- vaig haver de callar durant tot el judici. Benet intentà convèncer el tribunal, com a base de la seva defensa, de l'alt grau ètic de les meves motivacions. Cap amic no va poder escoltar aquella seva intervenció emocionada i eloqüent. Però en cap moment va discutir amb mi aquella defensa. Ni digué que allò injust era la llei franquista sobre propaganda il·legal i no la meva actuació. El règim quedà intacte. I, a parer meu, la feblesa de la defensa i no la feblesa dels meus actes va ser la causa que el jutge m'imposés una pena de tres anys per un delictes inexistent. No s'intentà provar la inexistència del delictes, que era per on s'hauria d'haver començat, a l'estil clàssic. En Benet, sense dir-m'ho mai, pressuposà que jo havia escrit la propaganda «il·legal». I jo no havia escrit res; ni sé qui ho havia escrit ni qui ho va difondre. Degué ser algú que em va escoltar i després redactà, reproduí i escampà el text incriminat gràcies a una col·laboració espontània i anònima. No es poden posar portes al camp. D'altra banda, no em consta que Benet cobrés mai res pels serveis que em prestà, que li representaren moltes hores de dedicació i molts desplaçaments.

Aquests tres anys de condemna es reduïrien a poc menys de

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

dos pel descompte del temps de presó preventiva, per l'aplicació automàtica de l'«indult Matesa» (dictat a favor de gent del règim) i per la redempció de pena pel treball.

Dijous, 20 de desembre, a les 9 i 28 minuts del matí

Jo estava estirat al llit, feble i mig endormiscat després de vint dies de vaga de fam. De nit em costava dormir i als matins m'envaïa una son dolça. El metge ho explicava per la pertorbació del cicle nictemeral a causa del prolongat dejuni que encara no havia arribat a la meitat. Una formidable detonació em despertà.

L'almirall i capità general de l'armada Luis Carrero Blanco, duc de Carrero Blanco i primer president de govern espanyol després de Francisco Franco Bahamonde des del mes de juny del mateix any, se'n pujà al cel -20 metres amunt- en cos, ànima i cotxe (Dodge Dart 3700 GT, negre, PMM 16416, 2,3 tones) acompanyat del conductor José Luis Pérez Mogena i de l'inspector José Antonio Bueno Fernández. (En els magnicidis sempre s'obliden de les víctimes proletàries al servei dels magnats!)

L'advocat Benet em va venir a veure al dia següent. Estava esverat. Perfecció tècnica de l'atemptat sense precedents. Fa una observació inquietant:

-Tanta perfecció tècnica no és pròpia d'ETA. Algú altre els deu haver ajudat.

«El fet que puguin existir serveis d'intel·ligència que els haurien proporcionat cobertura i finançament obre el camí a tota mena d'elucubracions⁷²». Situació política perillosa. El tinent general Carlos Iniesta Cano, director general de la guàrdia civil, declarà pel seu compte a les sis de la tarda una mena d'estat de setge: *«De forma concreta, rotunda, personal y asumiendo toda la responsabilidad que me corresponde, ordeno a todas las fuerzas a mi mando [...] que extremen la vigilancia en los puntos susceptibles de conflicto [...] incluso en núcleos urbanos [...] sin restringir el uso de las*

72Crónica del siglo XX, *Ibid.*, 1973, 20 diciembre.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

armas». A les set Carlos Arias Navarro i Gabriel Pita da Veiga el convencien que retirés el telegrama.

Assistí a l'enterrament el vicepresident dels Estats Units, Gerald Ford. (Havia substituït Spiro Agnew, caigut a causa de l'escàndol Watergate, en la vicepresidència dels Estats Units, i també substituïria Richard Nixon en la presidència per la mateixa raó.) A les deu del matí del dia anterior, 19 de desembre, Carrero Blanco havia rebut Henry Kissinger. Què es degueren dir la vigília de la tragèdia? És possible que fos un ultimàtum?

S'ha escrit molt sobre l'atemptat a Carrero Blanco. Vegeu, per exemple, *La Crisis* (1974), de Joaquín Bardavío Oviden. O bé *Operación Ogro*, d'Eva Forest Tarrat⁷³. Permeteu-me afegir-hi les següents observacions.

En la meua hipòtesi de treball considero aquest atemptat una peça clau de la transició espanyola. Cal acceptar que ETA donà la fuetada inicial al cavall de la transició. Des del punt de vista català, que és el que ens interessa en aquest llibre, però tenint en compte totes les influències que evidentment van més enllà de Catalunya, en la transició sobretot van actuar, segons el meu criteri, les següents forces:

a) El poble català de base -obriers, comarques, barris, món de la cultura- que sentia com a cosa molt seva l'Assemblea de Catalunya.

b) Els polítics catalans radicals. Petits, però molt actius grups independentistes i radicals d'acció més o menys directa: FAC, MIL, EC, PSAN-P (IPC-MDT-Terra Lliure), CNT, FRAP i altres. (I fora de Catalunya, ETA, GRAPO...).

c) Els polítics catalans moderats: el Consell de Forces Polítiques de Catalunya, i altres partits, alguns no tan moderats (Pujol, Pallach, PSAN, PSOE, MCC, PT, LCR, etcètera). Caldria introduir unes subdivisions: de dretes i d'esquerres, catalanistes i espanyolistes, respectivament enfrontats.

d) El comunisme internacional: el PSUC -inclòs també en

⁷³Eva Forest Tarrat, *Operación Ogro*, San Sebastian, Lur Argitaletxea, 1978.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

l'apartat c)- amb el PCE i l'eurocomunisme al darrere (que mai no acabà de trencar del tot amb el PCUS, del qual continuava rebent diverses ajudes).

e) L'Assemblea de Catalunya, on participaven grups inclosos en a), e) i d), amb predomini de d) durant els primers anys i que era una força considerable en si mateixa.

f) El capitalisme internacional amb predomini nord-americà que actuava a l'Estat espanyol a través de múltiples canals (militars, policia, polítics, Opus Dei, príncep Juan Carlos, dirigents socialistes), i que a Catalunya, segons la meua hipòtesi, actuava per mitjà de Josep Tarradellas (que, a més, constituïa ell sol tota una força autopromocionadora) i els tarradellistes. El capital internacional només volia per a l'Estat espanyol un petit aperturisme polític però una gran obertura econòmica per envair-lo comercialment i financerament. Les forces d) i f) estaven enfrontades a mort des de la creació de la Trilateral. Feia temps que la jerarquia eclesiàstica espanyola, que obeïa el Vaticà, havia abandonat el franquisme i s'havia aliat amb les «democràcies» occidentals. És coneguda la seva força històrica, espiritual, social, patrimonial... N'era el màxim exponent Vicent Enrique i Tarancón.

g) L'imperialisme espanyol era la gran força -bé que decreixent- del franquisme, amb Franco, el seu exèrcit i la policia, el TOP, la seva administració, el seu govern, el seu *Movimiento* centrat sobretot a Madrid... a abatre per totes les altres, però en mesures molt diferents. De tota manera, el carrillisme, la UCD, el PSOE i, en general tota l'oposició espanyola intentaríen continuar aquest espanyolisme. La nació catalana no és acceptada com a tal des de l'Estat espanyol.

El present llibre va seguint el joc interactiu d'aquestes forces.

En el moment de l'atemptat de Carrero Blanco, Franco, per primera vegada, havia renunciat a presidir el govern i es limitava a la funció de cap d'estat. Laureano López Rodó deia que el *generalísimo* s'adormia durant els consells de ministres. Així, des de l'onze de juny de 1973, el cap de govern era l'almirall Carrero, destinat a

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

convertir-se en Franco II. Era un home perfectament segur per al règim. Durant la guerra va ser cap d'operacions de l'estat major de la divisió de creuers a bord del *Canarias*. Quan Franco i Hitler s'entrevistaren a Hendaia ell era cap d'operacions de l'Estat Major de la Marina. Aquest setzè govern que ja no era presidit per Franco obligà els franquistes a assegurar les coses. Això contrariarà els déus internacionals, que tenien altres dissenys per a l'Estat espanyol. La majoria «aperturista» de l'Opus Dei -«monocolor»- del govern anterior, el quinzè, de 1969, va cedir el pas a una majoria franquista «continuista». Sembla que només quedaven quatre ministres de l'Opus. Així doncs, el franquisme es posava a la defensiva. I la Trilateral es disgustà. L'Estat espanyol entrava dins l'àrea de la seva obediència. Calia escarmentar-lo. Pur estil mafiós de les altures.

Lluís González-Mata Lledó, en el seu llibre *Cisne*, afirma que la CIA va intervenir en l'atemptat de Carrero Blanco, i en *Terrorismo internacional*⁷⁴, explica que quan ETA va comprar el pis del carrer Mirlo, 1, de Madrid⁷⁵, policies espanyols hi instal·laren micròfons ocults amb total ignorància d'ETA. Diu que els etarres vigilaren els moviments de Carrero Blanco des d'una parada d'autobusos propera a una ambaixada que sembla que era la dels Estats Units, i que elements de l'ambaixada vigilaren els moviments dels etarres, ho descobriren tot i sembla que consultaren amb la CIA, que suposadament manà que els deixessin fer. També diu que es van col·locar micròfons en el soterrani del 104 del carrer Claudio Coello, comprat a primers de març de 1973. Aquí començava el túnel que va servir per col·locar l'explosiu de l'atemptat. Afegeix que els aparells detectors de l'ambaixada anglesa descobriren el soroll de l'excavació. Els anglesos consultaren els americans. Aquests els tranquil·litzaren. Ja sabien de què es tractava. Qui sembla que no s'adonà de la vigilància va ser ETA. González-Mata arriba a dir que la nit anterior a l'explosió, quan els etarres anaren a descansar un cop tot enllestit per a l'endemà, uns senyors misteriosos entraren al soterrani,

⁷⁴Lluís González-Mata Lledó, *Terrorismo internacional*, Barcelona, Argos, 1978.

⁷⁵Vegeu *Ya*, 17-IX-1974.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

retiraren els micròfons, penetraren en el túnel, reforçaren tècnicament la càrrega i també se n'anaren a dormir. No calia matinar, tot era perfectament a punt: ETA accionaria el dispositiu sense saber res de la seva millora tècnica. I qui en sabia menys que ningú era el franquisme instal·lat a l'Estat espanyol des de feia trenta-cinc anys! Això explica el desconcert d'Iniesta Cano, Arias Navarro, Pita da Veiga, tots ells incondicionals del règim; els atacs a Vicent Enrique i Tarancón per part dels Guerrilleros de Cristo Rey; el fet que molts càrrecs de Presidència, aquell dia, després de l'atemptat, anessin armats; el silenci del cap d'Estat Major, Manuel Díez Alegría. Marcelo Caetano, president de Portugal, successor des de 1968 del dictador Antonio de Oliveira Salazar, va veure pelar la barba del seu veí i acudí de pressa al funeral del castigat pels déus. A ell li tocava l'any vinent.

«Dos grups, un d'espanyol i un altre d'estranger, coneixien els preparatius [d'ETA] per atemptar contra el cap del govern, seguiren les diferents fases d'aquests preparatius i actuaren per corregir els errors del comando que assassinà l'almirall⁷⁶.» «En un nivell elevat de l'aparell algú desitja que l'atemptat tingui lloc. I aquesta persona té la categoria necessària per aconseguir que tota una branca dels serveis paral·lels esmeni els errors dels etarres i neutralitzi els esforços dels serveis de seguretat i de la policia⁷⁷.»

«La desaparició de l'actual president del govern espanyol, senyor Carrero Blanco, beneficiaria l'estratègia que el seu propi govern [el dels Estats Units d'Amèrica?] preconitza per a la Península Ibèrica⁷⁸.»

El 31 de desembre es va formar el dissetè govern de l'era franquista. El presidia Carlos Arias Navarro, anomenat «el carnisser de Màlaga». Torcuato Fernández-Miranda, president en funcions, va ser bandejat per insegur i massa afecte al príncep. Els tres flamants vicepresidents es van fer càrrec dels sectors clau: política (Licinio de la Fuente), economia (Antonio Barrera de Irimo) i governació (José

76Lluís González-Mata, *op. cit.*, pp. 310-311.

77Ibid., p. 328.

78Ibid.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

García Hernández). Es van assegurar els ministres militars, però no se'ls va atorgar cap vicepresidència. Els altres ministres o eren amics d'Arias o de Barrera de Irimo o de Camilo Alonso Vega, antic ministre de la Governació de trista memòria. El mateix Arias tenia «Don Camilo» al darrere. D'aquest govern se'n diria «equip Camilo». Cap propagandista catòlic (grup de pressió tradicional de l'Església espanyola en el govern de Franco, fundat per monsenyor. Àngel Herrera Oria). Cap membre de l'Opus Dei. Cap monàrquic. Per què? Crec que ja he aportat prou elements per a una resposta.

A partir d'aquí detecto l'existència de dos sectors de la policia enfrontats a mort a l'Estat espanyol. La policia aperturista, que més d'una vegada col·laborà amb ETA, i la policia franquista, que no s'assabentava de res. Membre destacat de la policia espanyola que es manifestà clarament a favor del canvi tal com el volien els nord-americans fou José Sáinz González. Nomenat després director general de Seguretat, finalment seria relegat a València pel govern d'Arias Navarro i, com hem dit més amunt, rehabilitat després pel govern trilateralista d'Adolfo Suárez.

Després de la mort de Carrero la policia va trobar el catau del carrer Mirlo, i descobrí amb sorpresa que a més servia d'habitatge clandestí a Simón Sánchez Montero, membre del comitè central del PCE (carrillista), que fou detingut⁷⁹. Era avituallada ETA per comunistes? Es devia pensar l'organització basca que el mèrit era seu? Els comunistes, ¿devien creure que la perfecció tècnica era deguda als seus subministraments? I, en realitat, ¿devia tenir el seu origen en l'actuació afegida procedent de l'altra banda de l'Atlàntic? ¿Com és que Genoveva Forest demostra saber tantes coses sobre l'atemptat en el seu llibre sobre l'operació *Ogro*?

L'intrigant Luís González-Mata, inicialment policia franquista i amb un complicat i al·lucinant historial al servei de la CIA -si més no des de 1968- amb intervencions a tres continents, escriu el llibre *Cisne* i altres, exiliat a París per por de les represàlies. Allà el vaig conèixer en anar a testificar en el judici de Manuel Viusà. L'acompanyaven Heribert Barrera i Josep M. Reguant.

⁷⁹*Ya*, 28-IX-1974.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Un altre tema sorprenentment connectat: la pista andalusa de fugida dels etarres responsables de l'atemptat. En el pis de Claudio Coello es van trobar plànols, mapes, matrícules de cotxe falses, documents d'ETA, empremtes digitals, telèfons, etc. Quina deixadesa! Enmig d'aquell desori es trobà a la galeria d'explosius la descripció de la fugida dels etarres via Andalusia. I això coincideix amb l'estança d'unes hores al port de Cadis, el 21 de desembre de 1973, l'endemà de la mort de Carrero Blanco, d'un misteriós iot anomenat *Apolo*, segons vaig poder llegir a la presó en el diari «Ya» de Madrid⁸⁰.

Aquest iot de 100 m d'eslora i 3.200 tones, aleshores el més gran del món, que navegava sota bandera panamenya, pertanyia a l'empresa multinacional Corporació d'Operacions i Transports, Ltd. (OTC). Era un vaixell de gran luxe. Ningú no en sabia les intencions. Potser era de la CIA? O d'Israel? Victor Marchetti, agent de la CIA entre 1955 i 1969 i coautor amb John D. Marks de *La CIA y el culto del espionaje*, llibre ja citat i que va ser molt perseguit judicialment a més de censurat per la CIA, diu que com *l'Apolo* hi hagué altres dos vaixells: el *People*⁸¹, capturat prop de Corea, i el *Liberty*⁸², que actuava no lluny de l'escenari àrabo-israelià, a part d'innombrables avions espies. La CIA representa entre un 15% i un 20% de les forces secretes nord-americanes, i totes col·laboren. *L'Apolo* tal volta es dedicava a interceptar comunicacions⁸³.

Jo, amb paciència de pres, anava desembolicant la troca i bastint la meva hipòtesi de treball. A bord hi havia conjunts musicals. Es feia tota la vida en el vaixell. Tot era en regla. L'OTC també havia noliejat les luxoses embarcacions *Athena* i *Diana*, escoles flotants d'arqueologia i cinematografia. S'hi impartien cinquanta cursos de preu elevat. La sol·licitud d'inscripció s'havia de fer a Dinamarca. Mantenien una comunicació per tèlex codificada amb els Estats Units molt voluminosa. A *l'Apolo* s'hi estaven més de

80Ya, 17-VIII-1974.

81Marchetti i Marks, *op. cit.*, p. 318.

82Ibid., p. 317.

83Vegeu Ya, 21-II-1975.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

300 persones: 20 mariners i oficials, 30 mecànics, 5 cuiners i 10 *public relations*. Segons l'OTC, els que anaven i venien en cada port eren «missatgers». L'OTC afirmava que el govern espanyol l'havia invitada autoritzant la presència de l'*Apolo* i l'*Athena* el 3 de juliol de 1973. Hi viatjaven un equip de bàsquet i els conjunts musicals The Apolo Marineros, The Apolo Stars, The Stars Dancers, The Trobadours i la cantant T'Shura. Però sobretot es dedicava al molt lucratiu negoci d'assessorament d'empreses. Director administratiu de l'OTC: Nathaniel Jessup (apartat de correus de Califòrnia, Estats Units).

L'*Apolo* durant la darrera guerra mundial va ser la nau capitana de l'almirall Cunningham i transportà Winston Churchill durant la campanya del nord d'Àfrica. Després repregué els seus serveis regulars amb el nom de *Royal Scotman*. L'OTC es constituí el dia 1 de gener de 1968 al consolat general de Panamà a València. L'escriptura va ser autenticada a Panamà el 13 de febrer de 1968 davant el notari Julio Mercado, segons «Las Provincias», de València. L'OTC comprà l'*Apolo*, aleshores enregistrat a Glasgow en la Mallion & Cia. Els nous amos del vaixell eren d'Austràlia, Nova Zelanda, el Regne Unit i Turquia. Al 1969 era prop de les costes levantines, en aigües militars de l'Estat espanyol. El capità era Peter Warrens. En una entrevista va negar haver estat a Cadis a finals de desembre del 1973. Va dir que aleshores es trobava a Tenerife⁸⁴.

En resum: mentre el poble català forçava la transició per vies pacífiques i era empresonat i torturat pel règim espanyol, les forces internacionals actuaven amb la contundència de les bombes, i davant això el règim feia pinya per defensar-se.

84Ya, 21-VIII-1974.

1974

Dissabte, 2 de març

Aquell matí van executar Salvador Puig Antich, acusat de pertànyer al MIL i d'haver matat un policia. El consell de ministres del dia anterior a la tarda se'n considerà assabentat.

El 12 de febrer, Carlos Arias Navarro havia fet un discurs programàtic on prometia «aperturisme». Se'n digué *el espíritu del doce de febrero*. Dotze dies després, el bisbe de Bilbao, Mns. Antonio Añoveros, va ser arrestat a domicili i comminat a abandonar el país pel fet de demanar autonomia per a Euskadi. Poc després (2-3-1974), Manuel Roldán va ser mort per la guàrdia civil en una manifestació en demanda d'aigua a la localitat sevillana de Carmona. Ara, Puig Antich. L'any anterior Franco havia hagut de cedir la presidència del govern espanyol a Carrero, que va ser mort però en atemptat. El 9 de juliol de 1974 Franco fou internat a causa d'una flebitis. El 19, Franco renuncià provisionalment la presidència de l'Estat (Art. 11 de la Ley de Sucesión) en la persona de Juan Carlos de Borbón, mentre durés la malaltia. Aquesta renúncia només duraria quaranta-cinc dies. El primer acte del nou cap d'estat va ser la firma d'un nou acord amb els EUA.

El règim franquista entrava en crisi. Però paradoxalment, això també hi faria entrar l'Assemblea de Catalunya. «La sensació que la fi del règim era pròxima faria que els interessos d'alguns grups polítics s'allunyessin de l'Assemblea i del seu projecte unitari, tot cercant de "col·locar-se" en posició avantatjosa a la línia de sortida per a la previsible cursa pel poder». Aquestes paraules lúcides de Josep Ferrer⁸⁵, inspirades en les corresponents reflexions de Salvador Casanova són, a parer meu, decisives. En contra del criteri de Vázquez Montalbán -«la transició fou una correlació de febleses»-, a partir d'aleshores s'aniria veient com la transició era el resultat feble d'una autèntica correlació de forces que hi van jugar fort. L'única força decisiva però que s'anava afeblint -tenia el vent de la història en contra- era en aquells primers anys el franquisme, profundament espantat de bell antuvi per l'espectacle de la

85Josep Ferrer, *Semblança de Salvador Casanova i Grané*, introducció a Salvador Casanova, *Per una nova Ibèria*, Barcelona, La Magrana, 1988, pp. 37-38.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

persecució contra la policia política de la dictadura portuguesa, la PIDE.

Continua Josep Ferrer: «En aquest sentit, el 1974 fou decisiu per traçar la ratlla entre els que volien tirar pel dret en profit propi, pactant com fos i amb qui fos, i els que volien consolidar el procés unitari popular nacional⁸⁶.» Comparteixo aquesta opinió. En aquell any 1974, a més dels partits «moderats» esmentats, es fundà Convergència Democràtica de Catalunya (Jordi Pujol) i Reagrupament Socialista i Democràtic de Catalunya (Josep Pallach).

Salvador Casanova, en una carta oberta que em va adreçar el 1977, s'expressava així: «Aquell tràgic divendres que van posar en capella Salvador Puig Antich per morir l'endemà a mans del botxí, l'Assemblea ni tan sols va reunir-se! I quan quatre dies després i a petició d'algunes delegacions (entre les quals hi havia la seva) es va convocar un secretariat d'urgència, només van assistir-hi quatre delegacions: dos partits polítics, una delegació territorial (la seva) i un representant dels independents.»

Era, doncs, palesa l'atonia de l'Assemblea, que alguns qualificaren d'«hibernació». Jo, dintre la presó, a distància, em floria i veia com començava la traïció dels líders.

M'he entretingut, en la primera part d'aquest llibre, a explicar els detalls de la realitat global de l'Assemblea, els sacrificis esmerçats, la il·lusió suscitada, les esperances, els compromisos, l'extensió de l'única força política de què disposaven els catalans en uns moments transcendents com aquells.

Dilluns, 25 de març

Jo sóc un fill del poble,
triat avui pel poble per sostenir ben alta la combativa senyera de la
pau.

He lluitat enmig de tots vosaltres;

86*Ibid.*

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

som en lluita plegats per aconseguir la pau.

Un altre sostenia la senyera
mentre jo, com tants i tants, seguia el banderer tot brandant l'arma
per a la pau.

Avui em dieu que canviï l'arma per la senyera. Ho faig amb
recaença.

És la lluita directa la que obre el camí a la senyera. La
senyera és com una victòria

abans de la victòria. És un excés distreure un home de la
lluita directa

i ocupar-li les mans a sostenir un signe destinat a la victòria.

És un excés concedir permís quan la batalla està encara
indecisa.

És un excés fer festa

quan hi ha tants motius de dol.

Encara és molt lluny la victòria de la pau sobre la guerra.

No és un premi el que avui em concediu.

Jo només l'acceptaré si me'l doneu com a signe d'una conjura
col·lectiva.

És el document d'un vot del poble per aconseguir la pau.

I me'n feu dipositari perquè us el recordi, i us el recordaré
amb fets.

Però us he de menester a tots vosaltres per defensar-lo.

El compromís d'aquest pacte diu així:

Lluitarem amb tota la nostra fúria

per la victòria de la pau.

La victòria de la pau no serà una victòria nostra

sinó una conciliació encesa i joiosa

entre els homes i entre les nacions

sense vencedors ni vençuts

explotadors ni explotats

homes cultes ni ignorants

sants ni pecadors.

Sabem que la consecució i el manteniment de l'abraçada de
la pau

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

ens demana una guerra perpètua
contra el fort mentre siguem febles
i contra nosaltres mateixos quan siguem forts.

Amb aquesta condició accepto la senyera de la pau.

El 16 de març, la meva mare i Vicenta em van notificar que Pax Christi, moviment internacional per la pau, presidit pel cardenal Bernard Alfrink, d'Holanda, i dirigit pel bisbe Mns. Luigi Bettazzi, d'Ivrea, em volia concedir el Memorial Joan XXIII del 1973, atorgat successivament en els anys anteriors a Luciano Pereña, Santiago Genovès, Hélder Cámara, Pepe Beúnza i José María de Llanos.

Dilluns 25, vaig escriure aquesta resposta. El 8 d'abril, la vaig dictar paraula per paraula a la mare i a Vicenta en una nova visita que em van fer. L'onze d'abril se'm concedí el Memorial, que va ser entregat a la meva mare el dia 24 de maig en un acte celebrat a la sala Claret, de Barcelona. L'acte fou presidit pel bisbe d'Ivrea, Luigi Bettazzi, l'abat de Montserrat, Cassià M. Just, i el vicari episcopal de Barcelona, Joan Carrera. Es llegí un telegrama d'adhesió del cardenal Alfrink. Parlaren, entre altres, Jaume Rodri, d'Agermanament, el provincial dels escolapis, Josep Almirall, i la meva mare, que llegí les condicions d'acceptació. Frederic Roda, vicepresident de la secció espanyola de Pax Christi, invità tots els presents (unes tres-centes persones) a firmar en el «memorial» com a prova de la unitat de pensament amb el guardonat⁸⁷. Tot un ritual de conjura!

El fet obtingué ampli ressò en la premsa legal i clandestina. El grup de cantautors Esquirols em dedicarà una bella cançó, *Al banderer de la pau*. Un periòdic clandestí dit «Avui⁸⁸», després de donar la notícia, afegia: «Relacionat amb ell, Jaume Chalamanch ha dut a terme una vaga de fam de 21 dies (del 17 d'abril al 8 de maig) en solidaritat amb Xirinacs.» Chalamanch, que ja havia fet un dejuni

87*La Vanguardia*, 25-V-1974.

88*Avui*, 30-VI-1974.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

de vuit dies en secret al desembre, ara va escriure, a més, tot un recull de poemes i va difondre una carta comminativa (datada el 9-4-1974) a l'arquebisbe de Barcelona, Narcís Jubany, demanant-li un compromís públic a favor meu. I n'envià còpia a l'abat de Montserrat. L'òrgan del PSUC, «Treball⁸⁹», després de la notícia, digué: «Els comunistes catalans ens afegim de tot cor a aquest homenatge merescut i ens solidaritzem plenament amb en Lluís M. Xirinacs.» El text de la meva resposta fou difós en sis llengües.

A partir d'ací es començà a moure, sense jo saber-ho, la idea de la meva candidatura al premi Nobel de la Pau. Hom va encarregar-me un llibre sobre la pau per enviar a Noruega. Tinc la impressió que els comunistes temien que el capitalista premi Nobel decantés la utilització de la meva persona cap a la banda occidental i cuitaren a concedir-me un premi: la medalla 25è Aniversari, que jo des de la presó no vaig arribar a saber ben bé què era. Em digueren que era concedida a Hèlsinki pel Consell Mundial de la Pau i que era l'equivalent de l'Est al premi Nobel, segons semblava decidit des de Moscou. Fou expedit des de Bèlgica o Holanda i el recollí la meva mare a Barcelona (15-5-1974) de mans del canonge belga Goor, membre de la presidència del consell. Aquest consell celebrava els 25 anys de la seva fundació, obra del famós científic francès Joliot Curie i que tenia el seu secretariat general a Finlàndia. Comptava amb més de 100 comitès nacionals. Entre altres figures premiades hi havia Amílcar Cabral, Salvador Allende i l'abat Aureli Escarré.

L'Associació Mundial de la Pau, reunida a Viena, també em concedí la seva medalla de bronze, juntament amb Joaquín Ruiz-Jiménez, Cassià Maria Just, José María Moreno Galván, Josep Maria Castellet, Carlos Álvarez i Marcelino Camacho⁹⁰.

Anaven alçant el banderer junt amb la bandera. Anaven construint un líder. És possible que una de les desgràcies de la transició fos l'esforç d'inversió de força política en la meva persona feta pels que cregueren en la meva causa. Sempre m'ha mancat autèntica ambició política. Jo feia les coses mogut per motius ètics.

89*Treball*, 4-VI-1974.

90*Triunfo*, 7-VI-1975.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

No hi havia ni gust ni passió. Com diuen Jacques Deleuze i Felix Guattari, les revolucions es fan per gust. Jo sóc massa feliç i massa ric sol, amb les meves aficions. No volia quedar-me res. Pensava i volia que els líders del meu poble m'utilitzessin. Ja anirem veient com.

Dijous, 25 d'abril

A la presó, els polítics ens hem despertat amb la bona nova del cop d'estat o revolució portuguesa dels clavells. Les fotos presenten dones i infants posant clavells en el canó de les armes dels soldats que patrullen pel carrer. Idil·li: vermell, no de sang, sinó de flor!

Després s'aniria clarificant el panorama. Era estrany. El cap era el general Antonio Sebastian Ribeiro de Spínola, l'home del monocle -demòcrata liberal?- que en la Guerra d'Espanya lluità amb Franco i que en les colònies portugueses es dedicà a reprimir tots els moviments independentistes. «El general blanc de cor negre», segons els negres de cor blanc. Però es desenganyà de la dictadura portuguesa, veié inviable la guerra a les colònies (s'endua el 50% del pressupost nacional) i evolucionà en contra de Caetano (amic de Laureano López Rodó, però obligat a prescindir del seu equip de tecnòcrates i a continuar l'esperit tancat de la dictadura portuguesa, com li passaria a Arias a l'Estat espanyol), successor del dictador Oliveira Salazar. Edità un famós llibre⁹¹, on tracta de dissenyar la transició portuguesa cap a una nova República federal amb tots els territoris d'ultramar⁹², atesa la creixent subversió en les colònies. «Per part occidental, les grans potències no poden deixar de donar suport als moviments subversius; actitud lògica per a qui pretén evitar que els països africans acabin en l'òrbita soviètica o xinesa⁹³». Encapçalà un grup de pressió impulsat pel capitalisme internacional (el Club de Bilderberg) anomenat Societat d'Estudis per al

91Antonio Sebastián Ribeiro de Spínola, *Portugal y el futuro*, Barcelona, Planeta, 1974.

92*Ibid.*, pp. 216-220.

93*Ibid.*, p. 86.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Desenvolupament Econòmic i Social, com després encapçalaria Fraga el seu en el regne d'Espanya per «no perdre el tren internacional del capital». Hi figurava fins i tot el fill de Marcelo Caetano, Miguel de Barros Alves Caetano. El seu òrgan era el setmanari «Expresso», progressista, a favor de l'entrada a la CEE, anticolonialista, dirigit per Francisco Pinto Balsemao i caixa de ressonància de Spínola.

Però els homes operatius del cop d'estat eren uns capitans d'esquerra que arribaren a imposar-se i aconseguiren nacionalitzar la gran banca -fins aleshores a mans de vuit famílies- i realitzar la reforma agrària del sud portuguès.

El 14 de març, Caetano havia destituït Spínola com a cap d'estat major. A fi de març, Spínola entrà en contacte amb els capitans que componien un comitè de vigilància de la línia Spínola. Eren el comandant Saraiva de Carvalho, els tinent coronels Garcia dos Santos i Lope Pires i el capità de navili Víctor Crespo. Spínola tot sol no podia donar el cop. Aquest Moviment dels Capitans s'havia fundat a l'estiu de 1973, era autònom i reunia uns 250 oficials. A l'exèrcit espanyol, paral·lelament, també es desenvolupà un moviment d'oficials (UMD) i un altre de soldats per a la democràcia (USD).

Ofereixo ací unes dades poc conegudes il·lustratives del *modus operandi* de la força capitalista internacional, el partit de l'«extrem centre»:

-A primers d'abril de 1974, Spínola consultà les grans capitals d'Occident. Resposta afirmativa. L'ajudarien a l'Àfrica i farien entrar-lo a Europa. Consulta de Mns. Pereyra Gomes al cardenal Villot⁹⁴.

-El 15 d'abril, Spínola tingué consultes a Madrid.

-Entre el 19 i el 21 d'abril, segons el setmanari italià «L'Europeo», amb un total secret es reuní a l'hotel Mont d'Arbois, de Megève (França), el Club de Bilderberg. Hi assistiren Nelson Rockefeller, governador de l'estat de Nova York; F. Dent, secretari nord-americà de comerç; el general Goodpaster, comandant en cap
94ABC, 5-VII-1974.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

de l'OTAN a Europa; Denis Healey, canceller anglès de l'Exchequer; Joseph Luns, secretari general de l'OTAN; R. Foren, president per a Europa de la General Electric; Helmut Schmidt, canceller alemany; Franz Joseph Strauss, polític i financer bavarès; Joseph Abs, ex-president del Deutsche Bank; Guido Carli, governador del Banc d'Itàlia; E. Cefis, president de la Montedison; Giovanni Agnelli, president de la FIAT, i Thorsen Anderson, director de les drassanes portugueses Lisnave, propietat de la família Mellos, la més rica de Portugal. Aquest era l'encarregat per Spínola d'explicar el projecte de cop d'estat i de demanar aprovació i suport, especialment de l'OTAN. Pensem en el *bocato di cardinale* que representaven les extenses i riques colònies portugueses que els seus amos estaven disposats a compartir amb els voltors internacionals abans que no caiguessin a mans d'insurrectes autòctons pro-comunistes.

-El 22 d'abril, per Villanueva del Fresno sortien quinze civils portuguesos encarregats de portar la carta de l'avís del cop a París, Brussel·les, Roma, el Vaticà, l'Haia, Bonn, Londres, Ciutat del Cap, Dakar, Nova York, l'ONU, Lourenço Marques, Luanda, Bissau i Rio de Janeiro. Així es fa un cop d'estat, amb educació i tarja de visita!

-El 23 d'abril, una missió diplomàtica d'un país occidental que tothom suposà que era els Estats Units oferí el seu sistema de comunicacions per coordinar el cop.

-El 24 d'abril, al vespre, Spínola va sortir de casa seva per refugiar-se amb els seus col·laboradors a la missió diplomàtica estatunidenca des d'on dirigiria el cop. Arribaren a l'estuari del Teixo vaixells de l'OTAN i avions anglesos i nord-americans per a un exercici aeronaval, Dawn Patrol-74, programat per al dia 26. A mitjanit sortien de l'estuari per fer lloc a l'esquadra insurrecta.

-25 d'abril: cop d'estat triomfant.

-26 d'abril: tèlex als quinze estats dits amb la confirmació del cop. Reconeixement immediat dels Estats Units, el Brasil i Àfrica del Sud.

Tot això era recollit en «ABC⁹⁵» i confirmat en *Los verdaderos señores del mundo*, de Luís González-Mata, llibre 95*Ibid.*, 5-VII-1974.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

publicat a Madrid el 1980⁹⁶.

La cirera per coronar el pastís: segons «Ya⁹⁷», Frank Carlucci, acusat de pertànyer a la CIA, era en els dies del cop d'estat ambaixador dels Estats Units a Portugal. Aquest home, que arribarà a tenir càrrecs de màxima responsabilitat en anys posteriors (sots-secretari de defensa del govern Ronald Reagan, responsable de les forces nord-americanes destacades a Europa), és descrit així en «Ya⁹⁸»:

-Expulsat de Zanzíbar quan hi exercia funcions diplomàtiques.

-Nega la seva participació en la mort de Patrice Lumumba a l'ex-Congo belga.

-Nega ser al Brasil durant el cop militar de 1964: «Vaig arribar-hi un any després».

-Nega que els ambaixadors Davis i Colby intervinguessin en el cop d'estat de Xile.

-Diu que ignora l'existència de l'*Apolo* (iot que hem esmentat a propòsit de la pista andalusa de fugida dels etarres autors de l'atemptat de Carrero Blanco).

-És acusat d'allotjar elements de la CIA a l'ambaixada de Portugal. Hi hagué canvis de personal des del 25-4-1974.

-L'onze de març del 1975, Otelo Saraiva de Carvalho llança greus acusacions contra ell.

-Nega el rumor de desembarcament de 7.000 *marines* ianquis a la base de Rota per intervenir en cas de necessitat a Portugal, publicat pel «Correo de Andalucía», notícia que causà la detenció del seu director, Federico Villagran.

-Nega que l'esquadra nord-americana navegues prop de les costes portugueses entre l'onze i el dotze del març de 1975.

96*Avui*, 30-I-1981.

97*Ya*, 27-III-1975.

98*Ibid.*, 5-IV-1975.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

«ABC⁹⁹» deia que el iot *Apolo*, acusat d'actuar per a la CIA, era en aigües portugueses el 24 de maig de 1974. Segons «Ya¹⁰⁰», el seu capità, Peter Warrens, afirmava que el iot era a Lisboa durant el cop d'estat. Esperaven un contracte turístic amb el govern de Caetano. També deia que tenien una central a Lisboa amb la qual es comunicaven cada dia. Es van estar en aquesta ciutat fins al 30 d'abril de 1974. Després van passar una setmana i mitja a Setúbal. Al diari «Ya¹⁰¹» s'afirmava que l'*Apolo* va ser expulsat de l'illa de Madeira sense contemplacions a crits multitudinaris de *CIA go home!*. Es cremaren cotxes i llanxes de l'*Apolo*.

Poc després, al gran capital se li escapà de les mans l'operació perquè havia comès l'error de cercar el suport operatiu en uns autèntics revolucionaris, els capitans joves. I les colònies es van convertir en un costosíssim camp de batalla entre Est i Oest. Quin nyap!

Spínola dimití de president el 30 de setembre de 1974 i s'hagué d'exiliar a redós dels seus del Brasil tot passant per Espanya (11-3-1975). A Lisboa pujà l'esquerra, ajudada per Cuba i la Unió Soviètica. De Portugal ja se'n deia la «Cuba d'Europa». Finalment la internacional capitalista perdé la paciència i amenaçà la Unió Soviètica de suspendre la venda d'un blat essencial per als soviètics en un any de mala collita, i la Unió Soviètica abandonà Portugal a la seva sort... o desgràcia. A Angola i Moçambic continuà la lluita. Portugal, en canvi, es comportava en el concert del món controlat per Occident. En la transició portuguesa qui guanyà fou el capitalisme internacional, que, tanmateix, se n'hagué de llepar les ferides.

Poc després (29-6-1974), per obra de Karamanlis, es féu a Grècia una transició a la democràcia. Els coronels cauriem el 24 de juliol de 1974. Els Estats Units abandonarien a la seva sort Van Thieu en el Vietnam (21-4-1975) i també Chiang Ching-kuo, fill de

99ABC, 16-VIII-1974.

100Ya, 21-VIII-1974.

101Ibid., 9-X-1974.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Chiang Kai-shek, a Taiwan. Entronitzarien al 1976 el colom James E. Carter com a president, que havia d'aplicar un embargament d'armes al bel·licista Süleyman Demirel de Turquia.

A la fi, la dictadura de més mal pelar va caure el 1977.

Dissabte, 11 de maig

El secretariat arxidiocesà barceloní de Justícia i Pau llançà la campanya de recollida de firmes per l'amnistia dins l'àmplia activitat que amb caràcter permanent es realitzava al Principat en favor de l'amnistia arran de la celebració de l'Any Sant Universal de la Reconciliació el 1975.

Assumpte: invitació al cardenal president de la Conferència Episcopal de l'Estat Espanyol que formulés una petició d'amnistia.

La iniciativa havia partit de la Comissió Espanyola Justicia y Paz en connexió amb la Comissió Pontifícia Justitia et Pax que la veia de bon ull perquè s'adequava a les seves finalitats i a l'esperit de l'Any Sant. Se'n va informar el comitè de l'Any Sant de l'Estat espanyol, que presidia el cardenal Narcís Jubany. La recollida va ser seriosament controlada. La petició era oberta a persones de tota classe i condició. El manifest s'acompanyava de dos documents:

- a) Any Sant, Any de l'Amnistia.
- b) Concepte d'amnistia establert per la Comissió Justicia y Paz per a aquesta campanya.

El fet que l'Església permetés i en part assumís aquesta campanya indica la popularitat que havia assolit el tema de l'amnistia, convertit en una mena de test de l'obertura real del règim.

Així, mentre els líders prenen posicions segons els seus interessos partidistes, moltes entitats (l'Assemblea Permanent d'Intel·lectuals, el grup de no alineats, els no violents i innumbrables organitzacions de base, barris, municipis, comarques, sectors obrers, professionals, culturals, cristians) bullien en activitats variadíssimes centrades en la lluita contra el sistema.

A primers de mes se celebrà, finalment, aquella desena permanent que havia estat interrompuda a l'octubre del 1973 quan hi hagué la caiguda dels 113. Només hi assistiren, però, nou partits i divuit delegacions comarcals.

Va ser molt interessant per dos aspectes:

a) «La comissió permanent ratifica un cop més que l'única sortida de la situació actual és la ruptura democràtica enfront de qualsevol pretensió evolucionista del règim, per tal com tota obertura que es doni no serà sinó resultat de la pressió popular.» Quedava clar que l'Assemblea volia ruptura i no evolució, o com es

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

diria més tard, reforma. Els quatre punts de l'Assemblea no permetien una altra interpretació: quan la ruptura fos traïda caldria matar una Assemblea inaprofitable dins l'esperit de la nova reforma.

b) «Tres línies generals d'actuació:

»1. Descentralització geogràfica i sectorial de l'Assemblea de manera que aquesta s'obri a les iniciatives de la base.

»2. Constitució de noves assemblees comarcals, intercomarcals, sectorials o intersectorials per tal d'enfortir la representativitat assembleària.

»3. Inserir les lluites i les reivindicacions sectorials o parcials en la lluita general¹⁰².»

Jo no podia assistir a aquelles reunions. Desconec, doncs, l'estira i arronsa que hi hagué per arribar a aquests punts. M'ho imagino. Només he de dir que era exactament allò que jo sempre havia desitjat i que sempre era frenat com ja he dit més amunt. Tanmateix, aconseguir a contracor de certs partits aquestes conclusions no deixava de ser una victòria pírrica. Les organitzacions de cada partit i a cada lloc, sector o entitat podien frenar-ne l'efectiva execució. Això es féu més patent als barris de Barcelona, als seus municipis veïns, en algunes entitats i en molts sectors obrers i professionals on els partits tenien major implantació. Els líders no volien perdre les regnes del cavall popular i només li permetien un pas curt. Quan una campanya se'ls anava de les mans, l'entrebancaven fins a neutralitzar-la. Així passà amb la meua campanya del refús, amb la campanya de les signatures a favor de l'amnistia, de Justícia i Pau, o amb el mateix transcurs de l'Assemblea, que, arran de la detenció dels 113, havia assolit el cim de la seva popularitat. I això es feia sense escarafalls, de manera que el poble senzill, que començava a bellugar-se inquiet, no ho veia i continuava confiant en els seus líders.

Encara avui el poble no ho sap, per tal com és víctima dels negocis d'uns líders que encara, en bona part, adora. Hi ha

102Comunicat de la desena reunió de la comissió permanent de l'Assemblea de Catalunya.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

institucions ben pagades per fabricar una opinió pública oficial resplendent.

Dimarts, 30 de juliol

Rebo del grup 421 d'Amnesty International de Mülheim am dem Ruhr, Alemanya Occidental, una comunicació signada per Ursula Koerner von Gustorf. Ella em farà de padrina, no de guerra, sinó de presó. M'enviarà cartes, llibres i paquetets que tindran la felicitat oportunitat d'arribar quan faré vaga de fam. També tinc la Carme Valls, padrina amorosa eixida dels grups cristians, que tindrà cura d'un pres llunyà de Carabanchel. També els comunistes catalans han avisat els *compañeros* de Madrid que m'atenguin. Cada mes m'ingressen 500 pessetes, com fan amb tots els seus presos. Com els les agraeixo, sabent que són recollides de la base, dels treballadors! El dia primer de maig, diada de la classe treballadora, rebo un pastís esplèndid de Vicenta Camacho Abad, germana del líder sindical Marcelino, agafat en una altra presó del mateix complex penitenciari de Carabanchel arran del procés 1001, que pràcticament coincidí amb el meu. Molta altra gent, parents, amics, coneguts i desconeguts em manifestaren adhesió i em facilitaren ajuda. La comissió catalana de suport assistia econòmicament la meua mare i Vicenta en llurs despeses pels freqüents viatges a Madrid. Sempre vaig sentir la sensació d'estar unit per un cordó umbilical amb la meua terra. Mai no vaig demanar res i mai no em mancà res, ni la sensació d'un intens amor. Potser en el pic de l'estiu era quan se sentia menys la presència dels amics. En les llargues hores caloroses buides de rumors polítics. Passi el que passi, els catalans estiuegen.

En seguiment de les directrius eurocomunistes de «revolució des de la cúspide», Santiago Carrillo, secretari general del Partit Comunista d'Espanya, presentà, primer a París públicament i després clandestinament (30-7-1974) a Madrid, la Junta Democràtica d'Espanya. Hi havia Rafael Calvo Serer, home de confiança de l'Opus Dei, Antonio García-Trevijano, els socialistes Enrique Tierno

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Galván i Josep Vidal Beneyto.

Calvo Serer havia estat president del consell d'administració del diari «Madrid», del qual era director Antonio Fontán, també membre de l'Opus Dei. Quan en els inicis dels anys setantes l'Opus se separà del franquisme i va aliar-se amb l'internacionalisme liberal, el diari va ser sancionat amb multes i suspensions fins que se li cancel·là la inscripció, el 25 de novembre de 1971. Fins i tot patí un oportú incendi! Les causes de fons: la pertinença a l'Opus Dei i el suport a Juan Carlos de Borbón, que aleshores festejava amb l'antifranquisme conservador internacional. Calvo Serer fugí a París on publicà un article que li va merèixer un processament del TOP per «posar en perill la pau i la independència de la nació espanyola».

Aquesta junta arribà malament i tard. Malament, perquè aplegava quatre grups polítics a l'entorn del PCE, molt confiat en si mateix. Era l'únic grup polític ben organitzat i va caure en la fàcil temptació d'abusar de la seva posició. Això provocaria a nivell estatal la creació d'una plataforma política oposada. I malament, també, pel principi eurocomunista de negociació en la cúspide. Un grup polític en qualsevol negociació no pot aconseguir res si no té alguna mena de força que pugui pesar sobre l'altre negociador. Anar a negociar sense res és pura ingenuïtat. El PCE confiava en la seva força organitzativa. Ja era alguna cosa. Però no mesurà la correlació de forces (no pas la correlació de les debilitats!). D'una banda, el franquisme amb les seves forces repressives i amb tot l'aparell de l'estat era molt més poderós que els comunistes espanyols. D'una altra banda, en no aconseguir una junta unitària de l'oposició espanyola, preparava una guerra interna que restaria efíca a les dues classes de forces oposades. En tercer lloc, malament, perquè la seva declaració reconeixia «la personalitat política dels pobles català, basc, gallec, així com de les comunitats regionals que ho decideixin democràticament, sota la unitat de l'estat espanyol».

Aquest és un punt important. En el present llibre, on tracto d'inventariar les forces en joc durant la transició, n'he descrit una segons el model franquista. Em refereixo a la força que anomeno «espanyolisme». El dogma indiscutible de la unitat de la «pàtria

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

espanyola» seria comú al franquisme, al carrillisme, a l'ucedisme i al socialisme, i segurament va tenir el seu fonament més ferm en l'estament militar -que viu d'aquest dogma- com també en l'aparell administratiu central. Sobre aquest tema no hi hauria sortida democràtica. Era l'últim gran tic de l'imperialisme espanyol. Només quedava el camí de les armes: ETA! Per aquesta presa de posició el Principat giraria l'esquena a la junta. Hem de dir que l'afirmació «espanyolista» de la junta produiria una suma de conveniències -franquistes més carrillistes més centristes més socialistes- que conduiria al famós «consens» final. I, en quart lloc, la junta arribà malament perquè tindria en contra el capitalisme internacional, dràsticament anticomunista, tot i la inicial col·laboració d'un home de l'Opus que en aquest cas, per despit, féu un pas en fals precipitat.

Però, a més, la junta va arribar tard. Oportunista, volgué capitalitzar les llargues lluites de la base contra el règim. En concret, l'Assemblea de Catalunya aviat comptaria quatre anys d'existència. Els comunistes catalans van ser traïts. Carrillo els fallà. Els havia promès suport per a l'Assemblea. Però una mica abans de la formació de la junta, Carrillo els demanà que constituïssin una Junta Democràtica de Catalunya prescindint grollerament de l'Assemblea, molt més antiga, unitària i popular. Els comunistes catalans, atrapats entre dues fidelitats, sempre tan disciplinats, van optar per l'«espanyolisme de classe» i van intentar constituir-lo. Així, es veu que no només era Tarradellas qui volia prescindir de l'Assemblea. També, i ben d'hora, els comunistes catalans ho van intentar, val a dir que poc convençuts. ¿Com explicar una tan fàcil traïció contra la pròpia criatura que havien pujat amb tant d'esforç i sacrifici? L'Assemblea de Catalunya, amb la força que li donava la base popular, ho rebutjà fermament. I la junta s'hauria de resignar a dialogar d'igual a igual amb l'Assemblea.

Un altre punt de reflexió. Parlant de la revolució dels clavells de Portugal, dèiem que Spínola necessitava un cos d'oficials i una base de soldats descontents per donar el cop. A Carrillo, i a qualsevol polític, li calia base per poder canviar el règim. Confiava en la seva organització, però prescindí parcialment de la base.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Comptava amb el moviment obrer, especialment actiu en aquells anys, organitzat en CCOO. Era la seva força de base espanyola. Li mancava l'element camperol en un país encara molt agrícola i prescindí de la petita burgesia, molt nombrosa en les nacions històriques de l'Estat espanyol, en benefici de la seva opció centralista. Al Principat, equivocadament, volia prescindir de l'Assemblea. Carrillo estava obsessionat pel canvi des de dalt. Els de baix havien de ser mers instruments. La llarga tradició filioanarquista, participativa, democràtica de la major part de camperols, obrers i empresaris de tots els territoris peninsulars amb riba al Mediterrani van caure sota l'anatema del Papa Carrillo.

En la declaració de la junta es diu: «Els espanyols no s'enganyen. Entre l'extremisme repressiu del règim actual i la violència anàrquica, potencial, no hi ha més centre objectiu ni projecte més raonable que la "reinstauració" de l'estat democràtic.» Afegeix: «No són suficients els sentiments favorables o les disposicions simpatitzants de la immensa majoria del país.» «Calen uns líders coneguts, uns quadres polítics i sindicals.» Els seus, amb tota l'oposició que generarien. Tan de mig a mig s'equivocà Carrillo, que després de participar com a figura central en la transició portà el seu partit gairebé a la marginació fins que el partit decidí marginar-lo a ell. En comptes d'optar pel poble -com esqueia a un home d'esquerres- optà per la grandesa -un autèntic *farol*-, i el vertader poder mundial l'evaporà després d'haver-lo fet servir de paper d'estrassa, després que hagués malversat un patrimoni riquíssim, resultat de decennis de lluites heroïques.

En política, o poses els peus a terra o et penges del llum del sostre. Si vols governar amb el teu programa has de tenir el suport del poble. Si menysprees el poble i claves una puntada de peu a l'escambell que t'ha fet pujar, hauràs d'agafar-te al realment poderós i governar amb el *seu* programa; si no, cauràs a terra.

El 18 de desembre de 1974 es reuní a Sabadell l'onzena permanent on van caure els 67. El quart apartat del seu comunicat deia: «El 18 de setembre de 1974 la Junta Democràtica d'Espanya va cursar una

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

invitació al secretariat de l'Assemblea de Catalunya per iniciar converses oficials amb la nostra Assemblea "*como instancia unitaria democrática de la nacionalidad catalana*". Així, doncs, d'acord amb el quart punt programàtic de l'Assemblea, i per tal de col·laborar en "la coordinació de l'acció de tots els pobles peninsulars en la lluita democràtica", la comissió permanent de l'Assemblea de Catalunya decideix:

»a) Declarar que els organismes de l'Assemblea estan sempre interessats, d'acord amb els seus quatre punts programàtics, en tota discussió, negociació i coordinació política amb altres instàncies democràtiques.

»b) Crear l'organisme adequat per tal de fer operatiu aquest acord.»

Es constitueix, doncs, la Comissió d'Enllaç amb la finalitat de dialogar amb la junta nomenada abans d'acabar l'any.

Dues observacions:

-La pura existència -durant quatre anys- d'una Assemblea de Catalunya amb el pes de realitat que tenia constituí un autèntic acte de sobirania que obligà el nou Estat espanyol que sorgia a tractar els Països Catalans d'igual a igual. El fet nou va ser que el Principat no era dins la junta (no era dins Espanya), sinó en diàleg amb la junta (en diàleg amb Espanya). Salvador Casanova, que va pertànyer a la Comissió d'Enllaç, edità *Assemblea de Catalunya. Recull de documents*¹⁰³, que donaria a la junta una idea de la talla de l'Assemblea.

-Ja apareix el tic imperialista de l'espanyolisme en introduir la paraula «nacionalitats» que entrarà en la constitució espanyola i no en el futur estatut d'autonomia del Principat. Es tracta d'un doble llenguatge dins el mateix diàleg de sords. Espanya-nació amb petites «nacionalitats i regions» internes concebudes com a províncies àmplies *versus* Espanya-estat resultat d'un pacte entre iguals de nacions sobiranes. Com en l'antic Pacte de Sant Sebastià, l'espanyolisme, sigui del color que sigui, no accepta Catalunya com

¹⁰³*Assemblea de Catalunya. Recull de documents*, Barcelona, Comissió d'Enllaç, gener 1975.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

a interlocutor d'igual nivell.

Per desgràcia, a partir d'aleshores la Comissió d'Enllaç s'enduria gairebé tot el dinamisme -només negociador- que restava a l'Assemblea. La situació s'agreuja en caure els 67 a Sabadell: la policia havia seguit Agustí de Semir. Caldria augmentar les mesures de seguretat i reduir el nombre de delegacions, cosa que obligava a racionalitzar per primera vegada els «escons» de l'Assemblea. Un comunicat intern estrictament confidencial aprovat pel secretariat es posà en circulació a l'octubre de 1974.

L'estructura de «representacions» es dibuixava així:

GRUP A. Organitzacions polítiques 18

GRUP B. Organitzacions sindicals i de masses 10

GRUP C. Agrupaments comarcals:

Alt i Baix Empordà; Garrotxa; Gironès; la Selva 2

Alt i Baix Penedès; Conca de Barberà; Garraf 2

Alt i Baix Camp; Tarragonès 2

Priorat; Ribera; Baix Ebre; Montsià; Terra Alta 2

Anoia; Bages; Solsonès; Terra Alta 2

Osona; Ripollès; Cerdanya 2

Terres de Lleida 2

GRUP D. Comarques de la vegueria de Barcelona:

Maresme 2

Vallès Oriental 2

Vallès Occidental 3

Baix Llobregat 3

Barcelonès, sense Barcelona 2

GRUP E. Barcelona ciutat:

Representacions d'associacions legals 3

4 agrupacions de Barris:

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

- a) Sants; Collblanc; Hostafrancs; les Corts; el Port; Barceloneta;
Poble Sec; Districte V; Ciutat Vella 3
- b) Poblenou; Verneda; Besòs; la Pau; St. Andreu; Sagrera;
Bon Pastor 3
- e) Nou Barris; Horta; Carmel; Montbau; Vilapiscina; Turó de la Peira 3
- d) Sda. Família; Guinardó; Clot; Maragall; Congrés;
Sagrera; Eixample; Gràcia; Sarrià; St. Gervasi; Vallcarca 3

GRUP F. Diversos

- Nucli coordinador de la permanent 3
- Delegacions exteriors de l'Assemblea 2

TOTAL 75

Bells temps -tan breus!- en què s'anava construint el país de baix a dalt. On les infraestructures territorials (41) tenien primacia sobre les superestructures sectorials o generals (34). On no hi havia por dels barris, comarques i vegueries. On el tot volia respectar encara cada part i cada part s'avenia a les exigències conjuntes. Amb els defectes inevitables en una situació d'il·legalitat es tendia a un model de nació vertebrada democràticament, respectuosa envers el principi de subsidiarietat: allò que pugui fer la instància inferior que no ho faci la superior. Una força immensa que representava el millor de la nostra nació i la veritable salut d'un possible Estat català. Una força immensa que tan sols amb Déu i ajut pogué ser neutralitzada. La neutralització d'aquesta força orgànica, vital, natural, a més d'una enorme malversació del patrimoni nacional constituí un indubtable genocidi. Acuso de genocidi els que l'anirien neutralitzant. Ho van començar a intentar -a part el franquisme- Tarradellas, amb cartes desqualificadores, i els comunistes, mitjançant el seu intent de supeditar l'Assemblea a la Junta.

Diumenge, 8 de setembre

«Cap a les 11 del matí la policia acordonava els carrers al voltant del col·legi de les mares escolàpies del carrer de Sant Josep, de Sabadell. En el saló d'actes del col·legi hi havia un centenar de persones que segons la nota informativa de la prefectura superior de policia estaven convocades per l'anomenada "Assemblea de Catalunya".

»La mare superiora i el vicari episcopal de la zona no autoritzaren l'entrada de la força pública. A les 5 de la tarda, però, la policia entrava en el col·legi després de la notificació telefònica prèvia al bisbe auxiliar doctor Guix, comunicació feta com a "simple deferència". Registraren les aules i sales del col·legi sense permís judicial. Van detenir 67 persones que van ser traslladades a Barcelona¹⁰⁴».

Jo no hi era. No en sé els detalls. La força pública es desplegà espectacularment, fins i tot per les teulades. Un helicòpter reforçava l'operació. Es van escorcollar les cases veïnes sense cap permís judicial. Com en el cas dels 113, el fet generà un devessall d'adhesions i augmentà la popularitat de l'Assemblea. Els estaments eclesiàstics tornaren a reclamar al nou governador civil de Barcelona (5-6-1974), Rodolfo Martín Villa, els drets de reunió i d'associació. La delegació de l'Assemblea a Sabadell acusà l'alcalde de complicitat. En tota aquesta operació Martín Villa va fer un paper ambigu. Anà a visitar el cardenal Jubany i després negà que haguessin parlat del que van parlar. La policia, en comunicats interns, dubtava de la fidelitat del governador al règim. Un altre indicatiu de la divisió entre aperturistes i franquistes. El secretariat de la comissió permanent de l'Assemblea va emetre un comunicat on deia: «Malgrat les paraules "d'obertura", el govern Arias ha seguit en realitat la mateixa política que els governants anteriors.»

Cinc dies després d'aquestes detencions (13-9-1974), «a les 14.30 esclatà a la cerveseria madrilenya Rolando un artefacte bastant potent instal·lat a l'entrada del local, que ocupa el núm. 4 del carrer del Correu, davant per davant de la façana lateral dreta de la Direcció General de la Seguretat de l'Estat, a la Puerta del Sol. En

104 Vicari episcopal i arxiprestes de Sabadell, *A les comunitats cristianes de Sabadell*, 15-IX-1974.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

produir-se l'explosió hi havia unes 30 persones, i 300 més es trobaven menjant en un restaurant annex anomenat El Tobogan; 11 en van resultar mortes i més de 70, ferides. En relació amb l'atemptat, obra d'ETA-militar, van ser detinguts Genoveva Forest, Eliseo Bayo, Lidia Falcón i M. Paz Ballesteros».» En el centre neuràlgic de la seguretat de l'estat i en el centre geogràfic d'Espanya, la Puerta del Sol. Si algú volia intimidar el règim després de l'atemptat de Carrero Blanco no es podia imaginar un cop més encertat.

Els fets presenten un grau tan alt de complexitat que no és fàcil proposar una hipòtesi explicativa. Intentem-ho, però. El règim manifestava una total desorientació. De seguida digué que els culpables eren ETA-militar i... els comunistes. Entre els detinguts no hi havia cap nom basc. Però Genoveva Forest ho sabia tot sobre l'atemptat de Carrero Blanco. I els comunistes negaren immediatament la seva participació encara que Genoveva Forest havia anat molt a Cuba i María Luz Fernández Álvarez, una altra detinguda, treballava a l'ambaixada cubana. Una declaració dels grups de no alineats de l'Assemblea de Catalunya amb data de 3 d'octubre de 1974 manifestava que «mentre no se'ns donin proves definitives i irrefutables, rebutjarem les actuacions i les inculpacions de la policia, en concret del director general de Seguretat, José Sáinz González, el qual ha atribuït públicament i de manera no provada les responsabilitats del fet a suposats militants d'ETA i del Partit Comunista d'Espanya; els dirigents d'aquestes organitzacions han desmentit rotundament i públicament les acusacions» (*Declaració davant l'atemptat de la Cafeteria Rolando de Madrid*¹⁰⁵).

L'acusació contra els comunistes semblava un contraatac del règim davant la constitució de la Junta Democràtica. O una pista intencionadament falsa. Tot el món polític de la clandestinitat sabia que el grup de Genoveva Forest i Alfonso Sastre feia poc que havien trencat aparatosament amb els comunistes i havien anat a parar a l'altra banda. Però la gent del carrer ho ignorava. González-Mata¹⁰⁶

105 *Crónica del siglo XX*, Barcelona, Plaza & Janés, 1986, p. 1.112.

106 Lluís González-Mata Lledó, *Cisne*, Barcelona, Argos, 1977, p.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

afirma que la CIA-DIA participà en l'atemptat de la cafeteria Rolando. M'inclino a creure la seva asserció.

Em tocà viure molt de prop l'afer. Immediatament van detenir al País Basc José M. Arruabarrena Esnaola, *Tanke*, i envoltat de formidables mesures de seguretat el van portar ferit a l'hospital-presó on jo m'estava (15-9-1974), després de llargs interrogatoris a Madrid. També a l'octubre vingué a parar a l'hospital penitenciari César Fernández Fernández, pare de Mari Luz, una de les detingudes, «desfet, al caire de la bogeria». «És tan complicat el seu cas», vaig escriure en el meu diari, «que no consigno res per escrit, no fos cas que algú ho aprofités en qualsevol sentit». Les seves confidències, gairebé sense que ells se n'adonessin, van anar dibuixant una hipòtesi explicativa.

Copio del meu diari de presó: «La tele vomita noves delirants. Set o vuit detinguts en relació amb Correu, 4. Diu que són un comando d'ETA a Madrid. Cap nom basc. Molts de catalans. Moltes noies. Les fotos de tots. Fotos dels pisos, de forats a les parets, d'amagatalls de pel·lícula. Diu que es troben tota mena de proves que els incriminen com a autors o col·laboradors de l'operació. "Presons del poble". Plànols de Correu, 4. Relacionats amb Baiona, amb Bilbao. Ha aparegut entre ells l'advocada Lidia Falcón, de Barcelona. La dirigent -la *tupamara*- és la dona de l'escriptor Alfonso Sastre. Diuen que és metgessa. També diuen que tots són comunistes (!)¹⁰⁷.»

En el diari no vaig posar gran cosa més. No volia comprometre ningú en aquells temps perillosos. Avui, a distància, puc dir alguna cosa més. Mesos abans el grup de Genoveva Forest havia trencat definitivament amb el carrillisme. Així, l'atemptat no tenia res a veure directament amb el comunisme. La impressió que tinc és que aquest grup radical va entrar en contacte amb agents nord-americans interessats a afavorir una major liberalització a l'Estat espanyol. La cobertura: els antics contactes amb Cuba. «Que

365.

107Lluís M. Xirinacs, *L'espectacle obsessiu*, Barcelona, Nova Terra, 1977, p. 115.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

el comunisme es carregui el mort». Però m'havien dit que per mitjà d'una llibreria de Ciutat de Mallorca rebien ajuda financera nord-americana. Així podien organitzar-se, comprar pisos a Madrid i armes i explosius a països de l'Est o de l'Oest. I tot això, potser ja des de l'atemptat de Carrero. També sembla que van entrar en contacte amb ETA o amb una facció d'ETA oberta a l'ajuda occidental (França no concediria l'extradició a l'Estat espanyol dels inculpats en l'atemptat de Carrero). Es deia que en l'agenda d'Arruabarrena hi havia escrit «2.45-3.15 cafeteria Rolando» el dia 13 de setembre de 1974. Però aquest full de l'agenda no figurava entre les proves! Arruabarrena estava tranquil. Deia que ell no en sabia res i que d'altres l'havien volgut implicar. Afirmava que no es movia fora del País Basc.

Dades sorprenents; només Forest sabia on era el xalet de la Sierra freqüentat per etarres. La policia, que interrogà Arruabarrena abans de la detenció de Forest, ja ho sabia. Arruabarrena i Forest van coincidir a la comissaria. Segons el primer, Genoveva Forest, que després al·legaria tortures, va ser tractada amb guants de vellut. I després gaudiria de privilegis a la presó de dones de Yeserías. Disposava de màquina d'escriure per posar en escrit la seva versió de tot plegat amb vista a una futura publicació.

Arruabarrena fou repetidament excarcerat en contra de la llei per tornar a ser sotmès a interrogatori. Quan tornava, sempre em deia sorprès:

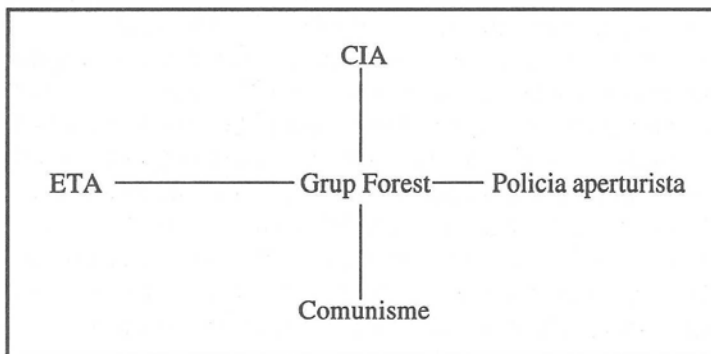
-No s'interessen per ETA, només em pregunten si conec el policia que està connectat amb ETA.

Altres coses sorprenents: sembla que damunt el bar Rolando hi havia un arxiu de la policia que no cabia a les dependències centrals i que va ser retirat uns dies abans. També es deia («Cambio 16») que uns policies sabien que hi hauria l'explosió i altres no. Naturalment els del primer grup, els que estaven avisats, es van salvar tots. No hi eren. I no ho impediren. Suposo que José Sáinz ho sabia. Connexió Forest-Sáinz? Intentà derivar tot l'assumpte, confusonàriament, cap a la hipòtesi absurda d'una autoria de la policia de dretes. És cert que Blas Piñar i quasi segur que José

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Antonio Girón de Velasco van haver de complir arrest domiciliari. Cap al 8 d'octubre les autoritats van començar a dubtar de José Sáinz.

Totes aquestes observacions van confirmant la hipòtesi de les dues policies enfrontades. A parer meu, i a diferència del *carrerazo*, l'explosió del carrer Correo no va ser obra directa d'ETA sinó del «grup Forest» amb el suport de forces d'acció directa «nacionals» i internacionals anticomunistes i antifeixistes: l'extrem centre. No excloc la possible col·laboració d'una ETA força més realista que no ens pensem. Sembla, doncs, un altre capítol de la guerra calenta i expeditiva però encoberta entre el trilateralisme i el franquisme. És molt possible que el «grup Forest» intentés actuar seguint els seus propis dissenys tot utilitzant les altres forces interessades, que al seu torn creien instrumentalitzar el «grup Forest». Una bella *joint venture*.

Juan Carlos, que s'havia eclipsat, tornà a aparèixer, tenia recepcions i presidia inauguracions. «Els periòdics troben urgent la formació de partits de centredreta per evitar una imaginada victòria comunista futura, com passa a Portugal¹⁰⁸». Finalment les pressions van fer que al desembre el govern aprovés la Llei d'Associacions Polítiques. Però al setembre Franco donà la sorpresa de recuperar els poders que

108*Ibid.*, pp. 122-123.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

havia cedit al príncep. La tensió entre les dues forces oposades augmentava.

Dijous, 1 d'octubre

«Madrid (Carabanchel), 1 d'octubre de 1974.

»A l'Assemblea de Catalunya:

»Els pobles inclosos en l'Estat espanyol han entrat des de finals del 1973 en una fase resolutòria d'un règim que ha durat 38 anys contra la voluntat del poble sobirà, La situació econòmica internacional produïda per l'accés a la llibertat responsable de molts altres pobles del món ha contribuït a afeblir l'anacrònic règim espanyol, la fallida escandalosa dels règims militars de Xile i de Xipre, les liberalitzacions aconseguides a Portugal i a Grècia, les amnisties de l'Argentina, de Portugal i de Grècia pressionen a l'entorn de les fronteres de la "solitària Espanya".

»Tancat des del novembre de 1973, he pogut viure de prop la tragèdia dels presos polítics que han anat desfilant per aquest Hospital General Penitenciari on compleixo condemna, que és una part minsa de la tragèdia conjunta de la societat de l'Estat espanyol: tragèdia obrera, tragèdia de les nacionalitats, d'intel·lectuals, de polítics, d'exiliats, d'agricultors i pescadors, d'estudiants i educadors, tragèdia dels barris, de l'especulació de terrenys i habitatges...

»Ens trobem davant l'espectacle obsessiu de presos que compleixen condemna, de preventius o detinguts que són interrogats, torturats, mutilats, executats, processats; de gent amagada o que ha fugit a l'estranger, forçada al radicalisme, desesperada; veiem les penalitats que passen les seves famílies, i el que encara és pitjor: un horitzó fosc i tancat d'intransigència política i mental, l'odi irracional d'un ampli sector dels que encara tenen el poder. No oblidem que el govern aperturista d'Arias Navarro és responsable de l'execució del jove polític Salvador Puig Antich.

»Serenament i en silenci, sotmès a la disciplina de la presó, he observat tot això durant un any. Vicent Enrique i Tarancón, al

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

gener de 1974, m'assegurà que era segur un ampli indult. Encara no n'hem vist cap. Valerosament la comissió espanyola de Justícia i Pau ha emprès una extensa campanya per aconseguir una amnistia sense condicions per a tots el "delictes" amb intencionalitat política. El Papa i els bisbes de l'Estat espanyol, junt amb la comissió de l'Any Sant que presideix Narcís Jubany, també demanen amnistia. I en l'àmbit internacional, a part Amnesty International que no s'atura de pressionar, fins el Consell d'Europa comprèn i demana l'amnistia per als presos polítics d'un estat europeu que és la vergonya d'Europa.

»Tots els partits polítics importants de l'oposició al règim tenen inscrita en el seu programa la lluita per l'amnistia dels presos polítics, i és el segon dels quatre punts fonamentals d'aquesta Assemblea.

»La situació, doncs, està madura per l'amnistia. Ja no es tracta només de millorar les condicions del pres polític ni de demanar-ne l'estatut ni d'obtenir indults particulars. Em van comunicar que havíeu discutit i aprovat una moció per tal d'aconseguir un indult particular per a mi. Us ho agraeixo i aprecio la vostra bona intenció, però després de pensar-ho bé i d'escoltar el consell d'excel·lents companys que he trobat en presó he decidit fer-vos saber la meua opinió contrària. No puc acceptar "salvar-me" jo sol i no puc entrar en el joc d'implorar el favor d'un règim que refusa per il·legal. I sobretot, ara no és el moment d'indults particulars sinó d'amnistia general.

»Per aconseguir-la els presos polítics tenim una part de responsabilitat, i els que esteu al carrer en teniu una altra. Vetllem amatents perquè cadascú assumeixi la seva part i perquè no ens passi pel davant aquesta ocasió tan propícia que vivim actualment.

»Amb aquesta carta vull comunicar-vos el meu propòsit que voldria que féssiu arribar a tothom que hi pugui estar interessat sense excloure els responsables del règim:

»Si el primer de gener de 1975 encara no hi ha amnistia i si no ha estat feta o no és en curs d'execució una campanya conjunta de presos polítics en favor de l'amnistia, jo començaré una vaga de fam i alhora una vaga il·limitada de refús de la disciplina de presó amb

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

l'únic objectiu d'aconseguir l'amnistia dels presos, exiliats i amagats per motius polítics.

»Serà una petita contribució individual a la lluita per la reconciliació en aquest any sant que es pot resumir així: que l'opressor cessi d'oprimir. Compto amb el vostre suport i amb el de tots aquells que m'aprecien. No pretenc aconseguir jo sol l'amnistia. La campana de l'ermita no és tot l'aplec. Només n'és un anunci joiós. I mentre el bronze és turmentat pel batall, en el cor del poble creix el delit per la festa. Repic de sometent per a un any jubilar!

Lluís M. Xirinacs»

La decisió anunciada en aquesta carta marcava un tombant de la meua vida. Havia reflexionat, i em semblava que davant l'enduriment del sistema i els jocs interessats i poc responsables del sector més fort dels dirigents de l'oposició calia, tot calibrant l'exigüitat de les meves forces i les dels meus amics, concentrar la punteria en un blanc reduït però fonamental i decisiu. Cercava el centre de gravetat del règim per donar-hi un cop sec i efectiu que li fes perdre l'equilibri. De vegades en política es donen molts cops, però lluny d'on cal.

El centre de gravetat d'un cos és aquell punt que costa més de moure perquè s'hi situa el punt d'aplicació de la suma resultant de totes les forces del cos. Però quan es mou tot es desgavella. Això ho saben els físics, els judoques... No sé si ho saben els polítics. De vegades sembla que no.

Vaig arribar a la conclusió que el centre de gravetat que calia tocar per fer tombar l'estaca del sistema era la consecució de l'amnistia general.

Jacint Humet, president de la Federació de Pares i membre de Trobada d'Entitats Cristianes, diria: «S'ha tocat la fibra sensible, vital per al futur del país¹⁰⁹». Entesa com la supressió de la repressió que s'exerceix en el moment de concedir-se, sol ser la porta obligada de totes les transicions històriques del totalitarisme a la democràcia. Suspèn l'aplicació de la legislació imperant. Evita odioses revisions i

109Presència, 31-11-1976.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

obre un camí planer a una nova legislació per al futur. Esborra un sistema equivocac i deixa la pissarra neta per començar a escriure amb dretura. «Ara», òrgan central del Front Nacional de Catalunya, al gener de 1975 deia: «Tinguem-ho ben clar: l'amnistia és el final de la repressió; l'amnistia és el final del règim.» Degué ser per totes aquestes causes que el règim s'oposà amb una tenacitat de ferro a la concessió de l'amnistia.

Ja al maig, la desena permanent proposava: «Intensificar la mobilització i la lluita a favor de l'amnistia general de tots els presos polítics, exiliats i represaliats.» També hem vist com Justícia i Pau iniciava una ambiciosa i rigorosa recollida de firmes que havia de presentar a Vicent Enrique i Tarancón perquè ell, al seu torn, la fes arribar al cap de l'estat.

Es recolliren 160.000 firmes! Però Mns. Enrique i Tarancón no va gosar elevar-les a qui podia concedir l'amnistia! Això també era una greu traïció! Jo n'estava indignat. A primers de gener, quan ja havia començat la vaga de fam, uns angelets em van passar per sota la porta una nota escrita en lletra menuda que deia: «La comissió nacional Justícia i Pau ha renovat per escrit al cardenal Tarancón l'exigència de transmetre al cap de l'estat la petició d'amnistia. Si per les raons que fos la sol·licitud no arribés a fer-se, *la comisión nacional determinarí la forma de elevar ella misma directamente la petición de amnistía al Jefe del Estado.*»

Així acaba la nota de l'entrevista que va tenir Ruiz-Jiménez amb Tarancón. La resta deia: «*La comisión nacional se ratifica en su decisión de solicitar de la suprema magistratura del Estado la concesión de una amnistía general en favor de todos los exiliados, presos o sancionados por hechos de intencionalidad política o de objeción de conciencia. Igualmente la comisión reafirma su decisión de mantenerse como portavoz a este respecto de la voluntad expresada por 160.000 ciudadanos españoles que con sus firmas y el n° del documento nacional de identidad han respaldado la acción pro amnistía y a la que se han adherido numerosos organismos y entidades.*»

A l'estiu de 1975, Enrique i Tarancón havia de visitar la

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

presó de Carabanchel (7-8-1975) i jo vaig preparar unes preguntes:

1. Què se n'ha fet del document de les 160.000 signatures on es demanava amnistia?
2. Què ha demanat l'episcopat?
3. Per què el canvi d'«amnistia» per «indult»?
4. S'ha entregat la petició a les autoritats?
5. Quan serà el «no tan aviat ni tampoc tan tard»?
6. Contingut de la concessió?

No vaig poder formular-les. Se'm prohibí que assistís a la visita.

Mentre, a les presons augmentava la temperatura dels presos polítics. Tots demanen amnistia. Entre reixes hi havia una colla de presos catalans: Carles Garcia Soler, Ramon Llorca López, Núria Ballart Capdevila, Josep Oriol Solé Sugranyes, Raimon Solé Sugranyes. A la Model n'hi havia 35. 1a galeria: 5; 4a galeria: 13; 5a galeria: 10, i 6a galeria: 7.

A la presó de dones de la Trinitat n'hi havia 7. Els presos polítics bascos d'ETA-5a assemblea i d'ETA-6a assemblea es dispararen pel seu compte però separatament, i en successives onades es van anar incorporant a una vaga de fam unilateral per l'amnistia. Dels 200 que eren, 160 entren en vaga de fam entre finals de novembre i primers de desembre. L'onze de desembre 200.000 obrers bascos van començar una vaga en solidaritat amb els seus presos polítics.

«L'equip de "AVUI" [clandestí] se solidaritza amb tots els presos polítics en aquestes festes de Nadal de 1974. Amb el present suplement contribuïm a la campanya en favor de l'amnistia que tots els demòcrates tenim el deure de recolzar¹¹⁰». «Cambio 16», que era legal, insistia molt en l'amnistia. El comunicat final de l'assemblea de bisbes (1-12-1974) demanava mesuradament «una amplia medida de clemencia».

110Suplement de *AVUI SIC*, Barcelona, desembre 1974.

Dimarts, 31 de desembre

Convençut de l'oportunitat però cansat i físicament debilitat, vaig entrar en el gran buit d'una nova vaga de fam i d'una inèdita i difícil vaga d'incomunicació amb els funcionaris de la presó. En el seu tradicional discurs de final d'any, una vegada més, Franco havia oblidat l'amnistia, sord al clam general. El règim encara era prou fort per resistir un any sense rendir-se, tot i que les pressions augmentaven.

Un d'aquells dies, o per dir-ho millor, una nit, em vingué la inspiració d'escriure una carta a Franco. El tractava de tu i m'hi adreçava en català.

«Hospital General Penitenciari.
Carabanchel (MADRID).
1 de gener de 1975
Any Sant de la Reconciliació.

»A Francisco Franco Bahamonde, cap de l'Estat espanyol, únic que dins del règim vigent pot decretar amnistia per a tots els presos, perseguits i exiliats per fets d'intencionalitat política considerats delictuosos:

»Els meus amics m'han volgut dissuadir cent vegades. La reconciliació és impossible, diuen. Som enemics irreconciliables. No hi ha res que ens uneixi més enllà de l'oposició i enfrontament bàsics.

»Vegem-ho. Aquesta oposició, des del nostre punt de vista, rau en una cosa molt simple: el servei dels homes, de tots els homes sense privilegis, el servei del poble en conjunt o el servei d'un mateix, el servei del propi grup, del petit grup dels poderosos en diners, en armes, en esperit o en ciència.

»Francisco, jo formo part dels decididament oposats al teu règim perquè considero que està al servei d'un petit grup de poderosos. El desenvolupament econòmic dels darrers decennis només ha servit perquè els privilegiats s'enriquessin encara més a l'esquena d'aquest poble i d'altres pobles subministradors de les primeres matèries necessàries. La segona república, amb tots els seus defectes, caminava cap a l'extensió a tot el poble dels fruits del treball. I just per això la vas enfonsar empès pel grupet de poderosos

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

que temien sortir perjudicats de l'experiment republicà. Vau promoure una guerra que costà un milió de morts i una pau de quaranta anys que ha fet emmudir de terror tots els pobles de l'Estat espanyol. Us heu aliat amb el gran espoliador de pobles, els Estats Units, i li heu permès la desposseïció del poble a canvi d'un suport per al vostre petit grup davant la repulsa de tot el món.

»Una reconciliació exigeix una conversió, un canvi, per les dues parts. Però aquestes parts no són pas simètriques. Una és l'agressora del poble i l'altra és el poble agredit. Cal, doncs, que l'agressor cessi en l'agressió; renunciï als privilegis; dissolgui el grup de poder; retorni al poble l'ús dels seus drets de reunió, sindicació, associació política, vaga i expressió; demani perdó i es fongui amb el poble per seguir la seva mateixa sort. No té sentit deixar d'agredir i continuar conservant la situació especial. I també és necessari que, un cop complertes aquestes condicions, la part agredida sàpiga perdonar.

»Veus, Francisco, on t'has ficat i on ens has ficat a tots? Un milió de morts, quaranta anys d'opressió i un altre holocaust en perspectiva si no hi ha reconciliació. Perquè no deus ignorar que els homes no utòpics sinó amb sentit pràctic invoquen la necessària llei històrica segons la qual la força només és vençuda amb la força, la "llei dels canons": quan siguem prou forts ens alçarem i esclafarem tot el que heu fet al preu que sigui, tant pel que fa a víctimes immolades com pel que fa a un futur potser esclavitzat per la nova passió de poder que has induït en els teus enemics amb tants anys de mal exemple.

»Jo, que individualment sóc poqueta cosa, només et puc dir que totes les regles tenen excepcions. Tu podries ser una excepció a la "llei dels canons". En els primers temps del teu domini vas concentrar més poder polític que no tenien els emperadors romans. Per decret pots fer i desfer per damunt de totes les institucions de l'estat. Et suggereixo que empris aquest poder quasi diví per autodestruir-te, per retornar -en el primer acte d'elegància de la teva vida- al poble allò que és seu, per restituir-li allò que li vas prendre fa quaranta anys. Et suggereixo una amnistia sense condicions, amb

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

les conseqüents llibertats.

»Em respondràs que els teus no et deixaran fer tal cosa i que tampoc no et deixaran dimitir. Sempre existeix la possibilitat que facis una vaga de no-cooperació radical. Em respondràs, aleshores, que els teus enemics potser no et perdonarien. Ells mateixos. I pensa que amb l'amnistia i les llibertats no tornes el pa robat durant tant temps ni compenses les morts que has causat en tota la teva vida. Si no et perdonaven malgrat el teu gest pensa que el que vingui no serà més que una petita penitència "simbòlica". Tu, davant la història, sempre quedaràs millor que no pas ara.

»Poc puc fer jo per animar-te. Avui és el dia de la pau instituït per Pau VI. Avui és el primer dia d'aquest any de 1975, Any Sant. Avui començo dues vagues indefinides: una de fam i una altra d'incomunicació amb els funcionaris, metges, monges i capellans de la presó i amb tot altre representant oficial com a signe de no-cooperació total fins que arribi aquesta amnistia que serà el primer senyal sensible i eficaç de la teva voluntat de reconciliació.

»Presó, fam, feblesa, soledat, tedi seran la meva aportació a l'Any Sant.»

El retrat de l'autòcrata i la demanda de ruptura i amnistia eren clars. «En els anys quaranta per aquesta carta t'haguessin afusellat», em van dir. Fernando Arrabal també havia escrit una carta a Franco. I havia hagut d'exiliar-se precipitadament a París. Jo l'enviava des de la presó. Què passaria? No creia que arribés a Franco. Però ales misterioses l'escamparien pertot arreu.

Aquell dia havia presentat la instància al director de la presó amb l'anunci de les vagues.

1975

Dijous, 9 de febrer

Després de trenta dies d'una vaga de fam que físicament em va anar fatal i de nou dies d'incomunicació com a càstig per la vaga, finalment vaig sortir de la presó que hi ha dins la presó i vaig veure els amics.

La incomunicació, durant la vaga i el càstig, va ser més simbòlica que real. Tenia un àngel de la guarda que en els moments oportuns em passava per sota la porta unes notetes amb totes les novetats. I m'escrivia en català: quina sorpresa! En sortir el vaig conèixer: Josep Ricart Oller, sacerdot jesuïta, empresonat el 21-1-1975 per extingir la responsabilitat personal subsidiària de 60 dies per una multa de 250.000 pessetes. «Atès el seu caràcter perillós no convenia que el seu superior exercís el dret a la seva guàrdia i custòdia¹¹¹.» El gran perill era una homilia del 12 de gener en què defensà l'amnistia! En una nota conjunta de la delegació diocesana de pastoral obrera de Barcelona i de la cúria provincial dels jesuïtes es comentava: «És evident que el Papa i el sínode dels bisbes a nivell internacional, i la Conferència Episcopal Espanyola, alguns bisbes i en particular el nostre cardenal Jubany a nivell «nacional» han presentat aquest ideal com a signe en l'Any Sant de la Reconciliació¹¹².»

Al setembre de 1974, el Sínode Universal dels Bisbes anunciava, arran de l'anunci de l'Any Sant de 1975 com a any de la reconciliació: «Requerim a les nacions i grups en conflicte que procurin la reconciliació, suspenguin les persecucions i concedeixin l'amnistia, signada amb benvolença i equitat, als presos polítics i exiliats¹¹³.»

Josep Ricart era tan bon periodista que durant el meu segrest em vaig anar assabentant de tot. Comunitat cristiana d'Horta, Carmel i Ntra. Sra. del Coll: solidaritat, un dia de dejuni familiar amb abstinència completa de menjar, beure i tabac; reunió de reflexió

111 *Tele/eXprés*, 25-I-1975.

112 *Ibid.*

113 *Butlletí interparroquial de les comunitats de Sant Fructuós, Santa Susanna, Santa Marta, Barri de les Flors i Fàtima*, febrer de 1975, adherides a la meua vaga de fam.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

sobre l'any sant de la reconciliació; ofrena del menjar estalviat als presos de la Model i dels diners recollits a les famílies d'obriers sense treball. Un dejuni semblant del grup cristià de defensa i promoció dels drets humans de Sant Andreu de Palomar. Van enviar un telegrama al cardenal Tarancón: «350 cristians, 6 parròquies del sector de Sant Andreu de P. (Barcelona) reunits Eucaristia Reconciliació, després dia de dejuni. Profundament preocupats vaga de fam pare Xirinacs, amnistia política, normalització llibertats públiques. Vulgui portar al govern petició de Justícia i Pau firmada 160.000 ciutadans, entre ells 3.000 del nostre barri. Respectuosament, Josep Camps, president del consell pastoral, i Joan Oriol, secretari dels sacerdots.»

Ignasi Pujades, en el suplement parroquial del Full Dominical, feia ressaltar l'aspecte alhora auster i festiu del fet: vaga de fam com «la campana de l'ermità, anunci joiós de l'aplec». «El Correo Catalán» deia: «El fet del qual dona compte Europa Press [agència de notícies influïda per l'Opus Dei que durant els anys que "l'Obra" fou apartada del govern, va ser la més decidida a l'hora de publicar notícies sobre la lluita contra el règim] se suma a d'altres que es van repetint en la nostra geografia. Possiblement el que fins ara ha tingut més relleu ha estat l'acte de la setmana passada a la parròquia de Sant Pacià...» (28-1-75). Fins i tot hi van fer parlar a la meua mare per tal que expliqués el meu gest.

Reunió de cristians de Sants, Collblanc, Can Tunis, l'Hospitalet de Llobregat, Bellvitge, etc. Solidaritat de tres treballadors de la Cia. Telefònica que van fer cinc dies de vaga de fam sense deixar d'anar a la feina. Solidaritat de vuitanta persones reunides a Arenys de Mar. En una actuació musical a Berga, el grup Coses em dedicà una cançó amb lletra de Miquel Martí Pol. (Simultàniament començava a aparèixer la bandera catalana en el lloc d'honor dels ajuntaments: Berga, Sabadell...) Acte litúrgic amb assistència de 150 persones al santuari de la Mare de Déu de la Pietat d'Igualada. Solidaritat d'un centenar de persones a la parròquia de Sant Francesc de Sales, de Barcelona. Reunió de 70 persones al convent dels caputxins de Sarrià, en una jornada de dejuni, pregària i

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

reflexió. Trobada de dejuni voluntari de 40 persones a Sant Joan de Gràcia:

Nostres ulls t'acompanyen. Somniem un somriure de pàtria.

Nostres mans t'acompanyen. Treballem per fer nova la pàtria.

Nostres veus t'acompanyen. No volem que ens trepitgin la pàtria.

Nostres cors t'acompanyen. T'estimem perquè ens tornes la pàtria.

Dejuni de 42 hores d'un grup de 42 cristians de la parròquia de Santa Isabel d'Aragó (Barcelona) els dies 18 i 19 de gener. El diumenge 27, unes setanta persones es van tancar de les deu del matí a les deu de la nit a la parròquia de Sant Francesc de Sales en una jornada d'oració, reflexió i dejuni «en solidaritat amb l'actitud i peticions de mossèn Xirinacs». 40 joves van dejunar 48 hores a la parròquia de la Mare de Déu de Montserrat. En parla el «Full Informatiu del sector pastoral de Sant Gervasi» (Santa Maria de la Bonanova, Sant Ildefons, Santa Agnès i, Santa Joaquina de Vedruna). A la catedral de Saint-Etienne de Tolosa de Llenguadoc es va celebrar un dejuni solidari de tres dies (24/27-1-1975).

Un dels temes de l'ordre del dia de la LI reunió de la comissió permanent de la Conferència Episcopal Espanyola, encara que el secretari monsenyor Yáñez ho amagués, era la petició d'amnistia que presentava Justícia i Pau avalada per 160.000 signatures.

«El cardenal Vicent Enrique i Tarancón no presentarà a les instàncies supremes de la nació les 160.000 signatures de Justícia i Pau. [...] Només presentarà al cap de l'estat, per manament de la Conferència Episcopal, la sol·licitud d'un d'indult ampli segon l'esperit de l'Any Sant, d'acord amb la petició adreçada per Pau VI als governants del món i amb els desigs expressats pel recent sínode romà. No fóra estrany que els plecs amb les 160.000 signatures es

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

destruïssin¹¹⁴».

Frederic Ysart comentava: «La capacitat de matisació que la vida política nacional exigeix a tots nivells arriba a uns extrems insospitats. Després bé caldrà que amb amnistia o indult algú surti lliure¹¹⁵.» La Comisió Nacional Justicia y Paz es va alarmar i va ratificar la seva decisió: si la Conferència Episcopal «no elevés ella mateixa, directament, la petició d'amnistia al cap de l'estat¹¹⁶», la comissió es reuniria en sessió permanent i en estat d'alerta.

«El Col·legi d'Advocats de Barcelona ha rebut comunicació de la presidència del Govern, que acusa recepció de les peticions cursades al seu dia d'una amnistia general per als exiliats, presos i sancionats per fets d'intencionalitat política o social, així com un ampli i generós indult a favor dels condemnats per delictes comuns¹¹⁷».

«Cuadernos de Ruedo Ibérico¹¹⁸» publicava la carta a Franco i la notícia de la vaga de fam. Abans ho havia publicat tot «Avui, servei d'informació català¹¹⁹», Matiner, «Ya», de Madrid va donar la notícia de la vaga el 4-1-1975, que procedia d'Europa Press. «En una circular signada pel Grup Cristià de Defensa i Promoció dels Drets Humans, Justícia i Pau, Pax Christi, Objectors de Consciència i Comunitats de Base, aquests col·lectius se solidaritzen amb mossèn Xirinacs¹²⁰». «Ara», òrgan del Front Nacional de Catalunya (FNC), manifestava la seva adhesió, explicava els fets i els motius i tancava amb un article titulat *L'amnistia, la fi del règim*. Frederic Roda féu una àmplia explicació a «Serra d'Or¹²¹». N'informà «Olot Missió¹²²».

114 *Informaciones*, Madrid, 31-I-1975.

115 *Diario de Barcelona* 1-II-1975.

116 *Ibid.*, 6-II-1975.

117 *El Correo Catalán*, 28-I-1975.

118 *Cuadernos de Ruedo Ibérico*, núm. 43/45, gener/juny, 1975.

119 *Avui, servei d'informació català*, 31-I-1975.

120 *Diario de Barcelona*, 25-I-1975.

121 *Serra d'Or*, Febrer, 1975.

122 *Olot Missió*, 7-II-1975.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Jordi Planas ho comentà en «El Correo Catalán¹²³». Manuel Vázquez Montalbán, a «Triunfo¹²⁴». Enric Sopena, a «Possible¹²⁵». Àngel Colom, a «Pax¹²⁶» i Marcel Niedergang, a «Le Monde¹²⁷», amb el text de la carta a Franco. Aquestes referències no esgoten, ni de bon tros, el ressò produït especialment en cercles cristians, més sensibles a la celebració de l'Any Sant de la Reconciliació.

Una nova d'especial transcendència es produí el 16 de gener de 1975. Aparegué en primera plana del «Diario de Barcelona¹²⁸»: «Lluís Maria Xirinacs, sacerdot i escriptor català, ha estat acceptat com a candidat al Premi Nobel de la Pau, segons certifica aquest document [el reproduceix] datat el passat dia 16 de gener a Oslo i signat pel director de l'Institut Nobel de Noruega, Tim Greve. La seva designació va ser proposada per 27 professors universitaris de Barcelona els quals, d'acord amb les bases del premi, pertanyen a les facultats de Dret, Ciències Polítiques, Història i Filosofia. Els motius exposats en la sol·licitud van ser que Xirinacs ha estat incansable en la proclamació de la dignitat dels homes i dels pobles, així com en la defensa dels drets humans. També subratllen el seu refús a la pena de mort -idea per la qual va arribar a oferir la seva pròpia vida-, la defensa de les minories i la seva acció no violenta per tal de promoure la pau i la convivència.»

La petició anava signada pels següents professors: Antoni Badia Margarit, doctor en Filosofia; Ramon Trias Fargas, doctor en Dret; Josep A. González Casanova, catedràtic de Teoria de l'Estat; Jacint Ros Hombravella, professor de Política Econòmica; Joaquim Molas i Batllori, catedràtic de Llengua i Literatura Catalana; Octavi Fullat, doctor en Filosofia i Lletres; Joan Ramon Capella, doctor en Dret; Manuel Gerpe Landrín, doctor en Dret; Alfonso de Alfonso Bozzo, doctor en Dret; Montserrat Bares Gómez, doctora en Dret;

123*El Correo Catalán*, 11-II-1975.

124*Triunfo*, 8-II-1975.

125*Possible*, febrer 1975.

126*Pax*, febrer 1975.

127*Le Monde*, 4-II-1975.

128*Diario de Barcelona*, 26-I-1975.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Maria Dolors Ivern Salvà, doctora en Dret; Jesús M. Rodés Garcia, doctor en Dret; Jesús Salvador Salvador, doctor en Dret; Isidre Molas Batllori, doctor en Dret; Joaquim Cerdà Ruiz-F, catedràtic d'Història del Dret; Rafael Jiménez de Parga, catedràtic de Dret Mercantil; Francesc Carreras Serra, professor de Dret Polític; Manuel Jiménez de Parga, professor de Dret Polític; Emili Giralt Raventós, catedràtic d'Història Moderna i Contemporània; Josep Florit Capella, doctor en Història; Joan Camps Giró, professor d'Història Contemporània; Joan Oliver Puigdomènech, professor d'Història Contemporània; Antoni Jutglar Bernaus, doctor en Història; Joan Maria Oliva, professor d'Història Contemporània; Pelai Pagès Blanc, professor d'Història Contemporània; Jordi Casassas Humbert, professor d'Història Contemporània, i Pere Lluís, doctor en Filosofia.

Tota l'operació va ser muntada sense dir-m'ho. Els organitzadors es pensaven que fins i tot ignorava l'acceptació perquè estava incomunicat i en vaga de fam. Però no només l'àngel protector me n'informà subreptíciament. Copio del meu diari de presó: «Un metge estava veient la tele i baixà com un esperitat a donar-me l'enhorabona (a través de la porta tancada): "Proposat per al Premi Nobel de la Pau." Més tard: "Acceptat per l'Acadèmia de Noruega com a candidat." No hi podia haver un contrast més gran entre la meva prostració física i l'exaltació d'aquestes noves que superaven de bon tros les meves previsions¹²⁹.»

Era una notícia important i s'escampà per barris, comarques, regions i nacions; aparegué a la radio, televisió, diaris i revistes de Barcelona, de tot el Principat (a «Presència», de Girona, ocupava tota la primera plana), d'Espanya (acudit de «Sábado Gráfico»: «*Está bien, padre, no coma si no tiene ganas* -diu el funcionari de la presó- *pero haga el favor de firmarme un autógrafo por si le dan el Nobel ese*», en *La uva de Summers*) i d'arreu del món (notícia a tres columnes a «The Times¹³⁰»; «*Catalan priest is peace prize*

129Lluís M. Xirinacs, *Entro en el gran buit*, Barcelona, Nova Terra, 1977, p. 21.

130The Times, 7-III-1975.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

candidate»), tot generant adhesions innombrables. Joan Brossa va escriure una oda i Antoni Tàpies va fer una litografia. Josep Tarradellas, aquell escriptor d'àcides missives, com a president de la Generalitat de Catalunya va escriure en la significativa diada de l'Onze de setembre de 1975 al Sr. Tim Greve, president de l'Institut Nobel de la Pau, d'Oslo:

«Crec interpretar el sentiment de tots els catalans que estimen i agraeixen la noble i generosa actitud de Lluís Xirinacs en expressar el nostre profund reconeixement pel seu pensament i per la seva vida plena de sacrificis i exemples a seguir. Els seus ideals amarats de sentiments que molt l'honoren i la seva apassionada voluntat de ser fidel a Catalunya, a tots els pobles i a tots els homes que lluiten per la llibertat el fan, al nostre entendre, mereixedor del Premi Nobel de la Pau.

»Aquest prec -al qual s'han adherit ciutadans d'arreu del món- volem creure que serà escoltat i que Lluís Xirinacs serà enaltit com es mereix amb el Premi Nobel de la Pau i representarà un testimoniatge d'adhesió, d'estima i d'esperança en un futur millor per a tots els pobles i per a tots els homes. Us prego que vulgueu acceptar aquesta meva adhesió, alhora que us faig arribar la meva salutació personal.»

Renuncio a donar una idea de l'abast de la notícia.

Justícia i Pau (amb l'adhesió de la comissió estatal de Madrid), Franciscàlia, Pax Christi, Pax Romana, ICESB, Agermanament, i Grup de Promoció i Defensa dels Drets Humans formaren una Comissió pro Nobel de la Pau a LI. M. X., amb seu al carrer Llúria, 7, 3r, la, Barcelona, per coordinar i divulgar la campanya amb conferències i material de propaganda destinats a diaris, escoles, grups, entitats. Es van fer xerrades, fòrums, debats, visites, projeccions de diapositives, concursos, exposicions, murals, redaccions. La comissió va recomanar que s'enviessin les adhesions personals a Det norske Nobelinstitut, d'Oslo. Tim Greve digué que va arribar a tenir baguls plens d'adhesions com amb cap altre candidat.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

L'intermediari davant l'Institut Nobel de Noruega i valedor de la idea pels fòrums internacionals va ser Jordi Tell, català fidel, arquitecte, exiliat, resident a Oslo i amic de Willy Brandt. Espigolo una carta seva (19-1-1975) a Josep Dalmau i Joan Garcia Grau, membres de la comissió: «Vaig parlar molta estona amb el director Tim Greve i confidencialment puc dir-vos que va deixar traslluir una certa simpatia per la proposta. Visitaré els cinc membres del comitè [noruec]. A altres personalitats (Willy Brandt, el bisbe Gran...) o els visitaré o els faré visitar per algun diputat del meu partit, Socialistisk Valgforbund. Un dels nostres diputats, Arne Kjelland, s'ha ofert per fer una interpel·lació al ministre de relacions pel "cas Xirinacs".»

La comissió catalana m'havia encarregat un llibre sobre la pau. Em vaig dedicar intensament a escriure'l. Es diria *Subjecte. Meditació delirant prop d'una font dita Font de Vera Pau*. La comissió va enviar a Noruega tots els meus llibres, que molts d'ells no havien llegit. A Noruega els llegirien amb lupa en el millor i més acurat estil nòrdic.

Alguns no creien que les coses fossin tan positives. «Es veu que al telediari de divendres passat (7-2-1975), a les 9 del vespre, van fer referència a la presentació de la meva candidatura al Premi Nobel de la Pau. Li van treure tota la importància. A l'acadèmia noruega accepten tots els candidats degudament avalats per un nombre determinat de professors universitaris. Qualsevol s'hi pot presentar. El que compta no és l'acceptació de la candidatura sinó la selecció per a la concessió del premi, que té lloc a la tardor¹³¹».

Realment la carta d'acceptació només deia: «Acuso recepció de la carta... i acuso recepció de dos llibres...» En el mateix sentit s'expressaven «La Vanguardia» i «El Noticiero¹³²». Manuel Valls, del consell pastoral del sector de Sant Gervasi, afirmava en el «Full Informatiu¹³³»: «La presentació de la seva candidatura al Nobel de la Pau l'ha llançat al fòrum de l'opinió internacional. Respecto tan

131Lluís M. Xirinacs, *op. cit.*, p. 38.

132*La Vanguardia* i *El Noticiero*, 8-II-1975.

133*Full Informatiu* del consell pastoral del sector de Sant Gervasi, 16/23-II-75.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

acadèmica presentació, però no crec que valgui pas gaire la pena. Si més no des que el Sr. Henry Kissinger va ser trobat "digne" de rebre aquest premi les coses han canviat. Tothom parla del Nobel com si fos una benedicció que mereix ser implorada per si mateixa, quan en realitat no passa de ser un premi desprestigiats i manipulat que probablement no aconseguirà altra cosa que enterbolir la persona i l'obra d'un home com en Xirinacs. Al costat d'en Kissinger: quina glòria! No ens hem deixat enredar? Un cop tinguem el nostre Nobel, què canviarem?»

Realment el premi Nobel s'havia anat desprestigiats: es deia que era inspirat des dels EUA i que premiava els dissidents de la Unió Soviètica perquè rebia consignes anticomunistes. Ironies del destí: Alfred Nobel, que instituï el premi de la pau per tranquil·litzar la seva mala consciència d'haver causat tantes morts amb el seu invent de la dinamita, el separà de Suècia perquè, en ser aquest estat una potència, podia pressionar sobre el jurat. Noruega, més petita, no podria fer tanta pressió. La petita Noruega, però, aviat caigué sota l'esfera d'influència nord-americana, cosa que Suècia ha evitat. Al final de l'any no me'l van concedir, tot i que el règim ho temia i els nostres ho esperaven. Corregué la brama que m'havien tret de la presó abans d'hora per evitar que se'm concedís el premi estant jo encara a dins. Fins i tot m'havien demanat que redactés el discurs d'acceptació per si de cas m'atorgaven el Nobel estant encara a la presó i no em permetien sortir per anar a recollir-lo.

El vaig titular *Una nova dinamita*. Hi vaig abocar el millor de mi mateix davant una possibilitat de tanta transcendència. La seva redacció em va deixar exhaust. Com és natural, ha quedat inèdit. Sembla que Jordi Tell digué a algú que no se m'havia concedit perquè en els meus llibres es detectaven frases pro-comunistes. Recordem que en el llibre *Subjecte marco*, en clau biològica darwinista, la diferència entre els «tigres» nord-americans i els «simis» soviètics precursors del futur «home» nou. En la carta a Franco parlava d'Estats Units com del gran espoliador de nacions. Tampoc obtingueren èxit les candidatures dels anys 1976 i 1977.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Tant pel que fa a la vaga per l'amnistia com a la campanya pro Nobel, la meva instància preferida, l'Assemblea de Catalunya, callava molt. Els partits en general tampoc badaven boca. M'he estès en la descripció de la volada que prenien els dos fets per indicar que tot plegat era una possible força popular que s'endevinava gegantina a favor de la democràcia, de l'amnistia i de l'alliberament de Catalunya. Però com anem veient en aquest llibre, els líders tiraven cadascú pel seu vent, cadascú al servei del propi interès, posant bastons a les rodes. Anaven despenent la seva força més a frenar els altres que a fer avançar el carro. Perquè de força en sobrava! Per què, quan estàs amb el poble, et diuen populista i no popular?

Finalment, al març de 1975, el secretariat de l'Assemblea de Catalunya va emetre el següent manifest:

«Crida del secretariat de l'Assemblea de Catalunya a tot el poble català a mobilitzar-se en pro de la candidatura al Nobel de Lluís Maria Xirinacs.

»El secretariat de l'Assemblea de Catalunya ha rebut amb satisfacció l'anunci de la candidatura de Lluís Maria Xirinacs al Nobel de la Pau de 1975. En Xirinacs és un home sense partit, un no alineat, un home de i per a l'Assemblea de Catalunya. S'ha posat obertament i generosament al servei de Catalunya en lluita contra l'opressió de la dictadura. Fou un dels 113 detinguts a la parròquia de Maria Mitjancera de Barcelona i en solidaritat amb ells portà a terme una vaga de fam de 42 dies. Avui la lluita d'en Xirinacs és ja admirada en amplis sectors, i les seves raons reconegudes internacionalment perquè són les raons del nostre poble.

»Són dos els motius que duen a aquest secretariat a recolzar la candidatura al Nobel de la Pau de Lluís Maria Xirinacs:

»1) Per la seva ressonància mundial. Sabem que el Nobel no sempre ha reflectit les veritables aspiracions de pau dels pobles del món, com demostra el tarannà dels darrers premiats. Això no obstant, l'audiència internacional que té el Nobel convé a la causa de la Catalunya democràtica. La candidatura d'en Xirinacs és ja avui una denúncia impressionant del règim que té empresonat un home proposat per al Nobel.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

»2) Perquè convé obrir fronteres als nostres anhels i portar endavant noves formes de lluita contra la dictadura en aquesta cursa unitària cap a la democràcia que té empresa l'Assemblea de Catalunya.

»Enfront d'un pretès desglaç del feixisme de l'Estat espanyol capaç de fer renéixer alguna equivocada esperança, aquest atac que tot un poble emprèn per mitjà d'un dels seus combatents a fi que el nostre problema obtingui ressò internacional ja ha fet el seu impacte en alguns sectors oficials del règim.

»És per això que el secretariat de l'Assemblea de Catalunya crida a la mobilització de tot el poble perquè doni suport a la campanya del Nobel per a Xirinacs i utilitzi totes les formes de lluita que aquesta campanya permet. No escapa a ningú que en aquest context parlar d'en Xirinacs vol dir parlar de la lluita del món obrer, dels camperols, de l'Assemblea de Catalunya, de l'Església progressista, de l'amnistia, de la nostra gran reivindicació nacional.

»Finalment a casa nostra aquesta candidatura afavorirà la lluita unitària i l'acostament a altres forces polítiques que encara no són a l'Assemblea de Catalunya, però que ja s'han adherit per diversos canals a la campanya del Nobel per a Lluís Maria Xirinacs.

»De totes i de cada una de les forces democràtiques de Catalunya depèn en bona part que s'aconsegueixi aquest Nobel; és a dir, la denúncia del règim franquista i la difusió internacional de les nostres reivindicacions polítiques i nacionals.

»El secretariat de l'Assemblea de Catalunya».

Aquesta crida és força transparent. La lletra és molt intencionada. Es reconeixia que la campanya pro Nobel havia corregut per canals altres que l'Assemblea (amb gran pena meva), canals cristians progressistes, no alineats, no violents, barris, comarques, entitats, liberalisme occidental. El primer d'abril «Trellall», la revista dels comunistes, també s'hi va adherir fent una llarga citació de la crida del secretariat de l'Assemblea. Esmentava alhora les noves adhesions del Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics, del Club d'Amics de la UNESCO, d'Amics de la Ciutat, del Col·legi d'Enginyers

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Industrials i del Col·legi de Doctors i Llicenciats. Les adhesions espontànies van ser immenses. Però quelcom fallà. No em sento capacitat per esbrinar-ne les causes. Segurament ocorregueren coses que ignoro. Jo era a la presó i els meus amics no eren prou polítics per ensumar els moviments de fons. Les tres centrals sindicals d'Itàlia van demanar el Nobel de la Pau de 1975 per a Marcelino Camacho, també a la presó de Carabanchel arran del procés 1001. Sempre vaig creure que se'l mereixia més que jo, i així ho vaig expressar als diaris. Jordi Tell va escriure des d'Oslo a Josep Dalmau (24-4-1975): «Hi ha 47 candidats admesos, i a part de Xirinacs trobem els següents: Andrej Sakharov, el president de Finlàndia, Uhro Kekkonen, i l'etern Hélder Cámara, a part de Marcelino Camacho, 57 anys, líder sindical.» També era candidata la mare Teresa de Calcuta. Obtindria el premi Sakharov, dissident soviètic. Sembla evident el triomf de la política radicalment anticomunista de la Trilateral. Segons Linz, els soviètics són totalitaris i Franco només autoritari... i aliat dels Estats Units.

Els avantatges per al país eren evidents. Jo no demanava res per a mi. Hem aconseguit altres coses tant o més difícils. Hem de dir que l'Assemblea travessava un moment molt baix per culpa de les tensions entre el carrillisme espanyolista i els partits catalans i, a més, com ja apuntàvem, aquests partits, en veure pròxima la transició començaren a competir entre ells abandonant la lluita unitària, tan necessària encara segons el mateix secretariat.

Dissabte, 22 de març

*«Hospital General Penitenciario.
Madrid.*

*»Sr. D. Luis María Xirinachs Damians.
interno en este Hospital.*

»A las 10.05 horas de hoy han llamado por teléfono de Barcelona diciendo que se le informase a V. que la noche pasada había fallecido su hermana, de la que ya tenía conocimiento de su gravedad, por haber ido a verla.

»Que vendrán a verle.

»Trasmito a usted dicha noticia. Reciba mi sentido pésame.

»El Director accidental»

La meva germana estava malalta de càncer des d'abans d'ingressar jo en presó. Al mes de febrer entrà en fase terminal. Jo havia començat la vaga d'incomunicació amb les autoritats. Això m'aïllava de la família. Els escrivia i els feia arribar les cartes d'amagat. El 10-2-1975 vaig escriure a la meva germana moribunda. M'acomiadava d'ella. Cap al final li deia: «T'he de dir que avui he fet l'acte més dur i difícil de la meua vida. M'acaben d'oferir un cotxe per venir-te a veure si ho demano a les autoritats de la presó. I he dit que no; que ara estic compromès a no demanar res. Acabo de dir que no, potser, a veure't per darrera vegada.»

Amb tot l'afer del premi Nobel les autoritats no volien donar peu a acusacions d'inhumanitat. Però van aprofitar l'ocasió per rosegat-me la moral. Finalment el 13-2-1975 em van agafar per força i em van dur a Barcelona, a la Model. El 14, em van portar a casa de la meua germana emmanillat a un policia secret. Pel camí, sense jo dir-los res, em comentaren la carta a Franco, que ja coneixien: «*Un poco fuerte, ¿no te parece?*» Vaig veure la germana moribunda dues vegades. El 16 em tornaren a Carabanchel. I al cap d'un mes una mica llarg moria.

Jo duia un tros de paper higiènic amb un escrit amagat entre el taló i el mitjó d'un peu. Passà tots els escorcolls. A casa de la meua germana vaig demanar per anar al vàter, em vaig treure el paper suat

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

i, en sortir, dissimuladament el vaig fer a mans de la Vicenta. Ella el va passar a màquina i el lliurà al seu destinatari. Deia així:

«A la comissió.

»Feina feta, fermíssima! Us dono unes dades per si us poden fer servei:

»1. Vaga de fam iniciada 1-1-1975 va ser acabada simplement perquè la vida estava en perill.

»2. Vaga d'incomunicació amb les autoritats iniciada 1-1-1975 no acabarà ni quan donin l'indult. Només acabarà amb l'amnistia.

»3. És convenient anomenar-la "vaga de desobediència cívica radical a les autoritats del règim" i "vaga d'indisciplina a la presó".

»4. Aquesta vaga té tota la serietat de la vaga de fam i és més perillosa i desconcertant per al règim.

»5. A la presó de moment tracten d'ignorar-la. Dissimulen tot el que poden, però estan molt nerviosos.

»6. Alguns funcionaris fan trampes antireglamentàries per dissimular la meua vaga. Mentre, tracten de dissuadir-me i ridiculitzar-la.

»7. Coneix oficialment, per escrit, l'existència de la vaga el director de l'hospital General Penitenciari.

»8. També ho sap oficialment de paraula el director de la Model de Barcelona.

»9. És tan seriosa aquesta vaga que em van oferir un cotxe per dur-me a veure la germana moribunda, i tot i que el cor se'm trencava vaig refusar perquè posaven com a condició que ho demanés al director.

»10. Ho ha demanat la mare. S'hi han avingut. Jo només podia acceptar d'anar-hi lliure, cosa que no m'han concedit. O anar-hi conduït per força. I així ha estat. Sense cap explicació m'han traslladat de Madrid a Barcelona (amb cinc guàrdies civils i emmanillat). M'han posat a la Model. I m'han dut fins al pis de la meua germana emmanillat. Quatre policies de la secreta i un altre

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

cotxe de grisos que no s'han mogut de la porta.

»11. Aquesta vaga, a més, representa que:

a) Em salto contínuament la disciplina de la presó. No hi sóc durant els recomptes (assistir-hi és cosa sagrada). M'alço del menjador quan vull, em deixo la barba sense permís.

b) Escric les cartes en català. Les diposito tancades i mai en dia reglamentari. Això fa que no me les cursin. A més, hi poso tot el que vull tot i saber del cert que algunes coses no es poden dir. Això pot donar lloc a sancions, expedients...

c) No signo res. Ni el rebut dels paquets en el llibre oficial. Això suposa quedar-me sense paquets, llibres... Només ho faria si em donessin a firmar el paper de l'ordinari o correu, cosa que no faran.

d) Si vénen visites catalanes parlaré només en català. Suposo que això interromprà la visita.

»12. És possible que aviat es presentin situacions conflictives d'envergadura. És possible que no puguin mantenir les coses així. Per la presó ja corre una llegenda de la meva invulnerabilitat.

»13. M'enviaran a Zamora? Em tancaran a la cel·la?

»14. Quan passi tota la campanya del procés 1001 potser convindrà tornar a insistir fort en aquesta vaga per l'amnistia que a hores d'ara ja dura un mes i mig. Els 10 del 1001 també han encetat una vaga de fam per l'amnistia.

»15. Molts, molts records a tots!

»Em penso que amb això del Nobel m'heu parat un cop molt fort a causa de la carta a Franco. Els fa molt de mal.»

Els diaris es fan ressò de la nova vaga de «resistència passiva¹³⁴» i «d'incomunicació¹³⁵».

En aquells dies corria el rumor de la probable concessió d'un indult per alleujar la pressió contra el règim. Amb data del mateix 22

134*El Correo Catalán*, 10 i 11-IV-1975.

135*Tele/eXprés*, 12-IV-1975.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

de març vaig escriure:

«Sr. Joaquín Ruiz-Jiménez Aguilar.

»Benvolgut amic:

»Desitjo sol·licitar els teus serveis com a advocat per a l'afer següent:

»En primer lloc vull informar-te de la meva ferma voluntat d'exercir en un cas concret el dret general que té tota persona a renunciar favors i gràcies que li pertoquen: mentre no sigui concedida l'amnistia -que sol·liciten tan amplis sectors dels diferents pobles de l'Estat espanyol- als presos, exiliats, perseguits i processats per motius d'intencionalitat política i laboral, jo renuncio a tota gràcia d'indult, llibertat condicional, redempció pel treball, ascensos de grau penitenciari i semblants.

»En segon lloc, a l'efecte de no aplicació, suposo que creuràs convenient i fins i tot necessari per a la seva constància de portar l'escrit formalitzat al president del TOP. Si així ho creus et dono llibertat perquè actuïs en conseqüència, informant d'aquesta decisió meva que t'he manifestat lliurement en aquest escrit.»

El 6-4-1975 vaig lliurar l'escrit al TOP en paper de l'estat i amb una còpia. Vaig adjuntar una instància al director de l'Hospital Penitenciari on demanava que es donés curs a l'escrit i se'm retornés la còpia degudament certificada. El 10 es va elevar a la direcció general d'Institucions Penitenciàries. Després, silenci.

El 12 de maig vaig insistir-hi. Em van castigar amb dos dies de reclusió a la cel·la. Després, res més.

Divendres, 18 d'abril

Josep Dalmau presenta a l'editorial Claret el meu llibre *Subjecte. Meditació delirant prop d'una font dita Font de Vera Pau*.

Me l'havien encarregat com a exponent de les meves idees sobre la pau, atesa la meva candidatura al Nobel de la Pau del 1975.

L'havia escrit d'amagat, tement que en qualsevol dels

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

escorcolls rutinaris de la cel·la me'l requisessin. Tampoc estava segur de poder-lo treure d'amagat. Sense voler em va sortir escrit en un llenguatge críptic. Volia que els censors no l'entenguessin. Em sembla que a tothom li costa d'entrar en el sentit del text. El vaig escriure sense poder consultar cap llibre tot i que parla *de omni re scibili* perquè és una mena d'enciclopèdia que pretén l'harmonia universal (!). Sortí escrit a mà amb lletra molt menuda, en català. No vaig poder corregir les proves. L'edició contenia moltes errades que enfosqueixen més el text. No parlo de la traducció espanyola a Sígueme de Salamanca, tampoc corregida per mi i feta sobre el text català farcit d'errades. Augmentava la confusió. Tot llegint el pròleg de Dalmau tinc la impressió que no va llegir gaire el llibre abans de redactar-lo. Ho comprenc, no hi havia temps. L'editorial Claret, per a la qual no tinc més que elogis, em va demanar que fes un esquema explicatiu. Sense el text davant, sense compàs ni regle, vaig fer uns esquemes per afegir al llibre que encara enfosqueixen més el conjunt. Són com un altre llibre molt o poc relacionat amb l'anterior, com un atlas d'esquemes que cal entendre en si mateix. Responen a un particular mètode globalista d'arrel lul·liana inventat per mi als 18 anys del qual feia un ús privat. No explicava enlloc les claus interpretatives dels esquemes. Només gent molt intuïtiva ha entès bé aquest llibre. Tanmateix es va vendre tota l'edició. Deu abundar al nostre país aquesta mena de gent.

Subjecte vol demostrar que només l'enfocament globalitzador de les realitats concretes pot resoldre els conflictes que atempten contínuament contra la pau. Cada cosa és ella mateixa i el seu context. Cada cosa està relacionada amb el tot i el tot cal que es reflecteixi en cada cosa. Des de 1990, ara que dispo de més temps, em dedico a aprofundir i escriure sobre aquesta fèrtil temàtica. En l'àmbit de la política caldria pensar la relació entre els partits i el «sencer». ¿Pot ser un bon polític un home molt donat al seu partit, sigui quin sigui?

L'amic Jordi Tell, de Noruega, va escriure a Josep Dalmau, en carta de 5-5-1975: «Etic intentant que el professor Leig Sletsjge faci un resum en noruec del llibre [*Subjecte*] de Xirinacs. No és fàcil

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

de traduir ni de resumir. Però és tan important, complex i sorprenent que cal donar-lo a conèixer. Ho considero molt necessari. La matèria del llibre és prou complicada i tan extensa en els camps de l'antropologia, sociologia, psicoanàlisi, darwinisme, medicina que no ho pot fer qualsevol.»

Dijous, 1 de maig

Vaig donar a la publicitat i vaig enviar al Papa i a les comunitats cristianes de base un *Manifest sobre la reconciliació dins de l'Església*.

El dia 25-6-1975, una representació de la comissió pro Nobel-Xirinacs va presentar a la secretaria del Vaticà el manifest amb la petició del Nobel feta per vint-i-set professors de les universitats de Barcelona juntament amb el llibre *Subjecte* per tal que es fes arribar a Pau VI.

«Lluís Maria Xirinacs, des de la presó de Carabanchel (Madrid), al (que pertoca ser) servent dels servents dels homes, Pau VI:

»T'adreço a tu primer el meu clam de reconciliació dins l'Església perquè et considero el "primer entre iguals" en la comunitat de creients en Jesús de Natzaret. I això en el sentit de "qui vulgui ser el primer entre vosaltres que es faci servidor de tots". No en el sentit de l'alt pinacle del poder, sinó de l'abisme de suprema indigència dels pobres en esperit. La teva missió és confirmar els processos d'alliberament que duen a la construcció d'una societat fraternal, sense classes entre pobles lliures.

»També adreço aquest mateix escrit a tota la comunitat de creients. És el clam d'un cristià reduït a la impotència per esfondrar el prestigi i la força moral dels poderosos.»

També fou entregat el manifest a les 274 comunitats cristianes de base de diversos països europeus reunides a Roma els dies 23 i 24 de juny.

Gent d'esquerra m'ha acusat de neoclericalista, i gent de

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

dreta, de renegat de la fe. El tros de la meua vida que estic historiant i que ocupa l'any 1975 va tenir una especial ressonància en ambients eclesials. El motiu era que havia pres al peu de la lletra el missatge de reconciliació escollit aquell Any Sant per les més altes instàncies de l'Església. No he amagat mai la meua fe «catòlica» en el sentit etimològic de la paraula *kata-holos*, 'cap a l'universal'.

Però aquesta meua fe m'ha situat en una incòmoda situació entre dos focs: el corrent contrari a la fe i el corrent que en fa una eina d'opressió i control de la humanitat. Mai no m'he mogut d'aquesta compromesa posició. La meua defensa del globalisme és conseqüència d'aquesta presa de posició. El mateix puc dir de la meua situació política *de facto*, el no-alineament. *Accepto* i fins i tot crec necessari que els homes s'especialitzin professionalment, políticament, religiosament, nacionalment. Però considero que la plenitud de la persona, sense negar mai les pròpies peculiaritats, demana a més a més l'extensió d'una «antena» nova, la dimensió universal que té present «les altres coses», «les altres persones individuals i col·lectives», «el totalment Altre» que sempre sobrepassa la nostra petitesa. El llibre *Subjecte* va ser escrit amb aquesta intenció, i precisament per aquesta intenció el considero una eficaç aportació a la causa de la veritable pau, aquella que no es pot imposar però que es posa molt bé.

El manifest, acompanyat d'uns punts d'estudi, tenia quatre apartats: 1. Jesús. 2. Traïció. 3. Renúncia. 4. Opció.

Amb els companys cristians estem barallats «per una qüestió social que afecta el nucli central de la missió de l'Església». «L'Església és presonera i servidora dels poders opressius del món». «Apel·lem a l'arbitratge de Jesús», el seu fundador i capdavanter.

1. *Jesús*. «Fou d'extracció social estrictament popular. Va tenir el gènere de vida que correspon sens dubte a la classe oprimida. La missió de Jesús va ser compromesa, concreta, encarnada, eficaç. Jesús treballava dins la classe oprimida. Va desenvolupar una àmplia acció de masses. Organitzà el grup que seria consciència desperta de la classe oprimida. Només acceptà entre els seus els que havien pres

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

consciència de l'opressió. El seu missatge anava dirigit a tothom, fins i tot als enemics del poble, però exigia el desclassament dels explotadors. En la seva missió es va palesar una dimensió política inqüestionable i una crítica despietada i irreductible de la religió com a instrument de repressió i alienació del poble al servei de l'estat. Instituí una comunitat de companys. L'Església de Jesús fou l'Església del poble oprimit. Patí i morí el primer».

2. *Traïció.* «Avui, en canvi, els països cristians d'occident són els més rics del món. El gènere de vida de la majoria dels homes més significats de l'Església és el de la classe opressora. La missió deriva cap a temes poc compromesos, laterals, idealistes. Rep ajuda abundosa de la classe opressora. Fuig de les accions reivindicatives de masses. Posa dificultats a la participació dels seus líders en tasques polítiques i laborals. La classe obrera des de la seva naixença no se sent acollida per l'Església. Parla del salari «digne» i no pas de l'extorsió permanent de la plus-vàlua generada pel treball. La inevitable dimensió política de l'Església sempre acaba decantant-se cap a la reacció i el conservadorisme. Esdevé l'eina més eficaç de dominació de cada imperialisme històric. Té una constitució antifraternal i vol ser una «societat perfecta» paral·lela a la secular. Amiga dels grans imperis del segle XX. Els primers papes moriren màrtirs. Reconciliem-nos d'antuvi amb Jesús i brollarà, serena l'avinença dins l'Església».

3. *Renúncia.* Jesús demana al Papa, als bisbes, als sacerdots que renunciïn a llur poder, a llur seguretat, a llurs propietats, a llur estatus social, als pactes amb el poder dominant. Jesús demana als cristians que exploten altres homes i la natura que abandonin aquesta tràgica ocupació. I finalment demana a l'Església de base que sàpiga perdonar i oblidar aquesta trista prehistòria de l'Església sense ressentiment.

4. *Opció.* «"I l'Església tornarà a ser la comunitat de Jesús, una comunitat universal de companys solidaris". El Papa, el defensor

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

dels pobres del món. El bisbe, el defensor dels pobres de la ciutat dels homes. Els sacerdots, els defensors dels pobres del barri. Els laics, el mirall d'una nova societat. "L'anunci joióis serà proclamat als pobres i la llibertat als oprimits"».

¿No era necessari celebrar d'alguna manera la diada dels treballadors d'aquell Any Sant? El silenci seria la resposta. La traïció, de moment, era irreversible. La reconciliació, en boca dels jerarques, només era una paraula. El Verb no s'ha fet carn.

Dijous, 12 de juny

Amb molta assistència i ressonància a Barcelona tingué lloc la cloenda del cicle de conferències *Les terceres vies a Europa*, organitzat per l'Institut Catòlic d'Estudis Socials. Una iniciativa que honorava l'espirit creatiu, capdavanter, dels Països Catalans.

Anton Canyellas (UDC), Josep S. Barberà (PSUC) i Josep Pallach (Reagrupament) van parlar els dies 8, 15 i 22 d'abril, respectivament, al Col·legi d'Arquitectes de Barcelona, i Joan Reventós (MSC), Ramon Trias Fargas (EDC), i Jordi Pujol (CDC), els dies 13, 20 i 27 de maig, respectivament, al Col·legi d'Advocats, també de Barcelona. Sis partits que s'autoconvocaren i saberen respectar-se en un moment important de la transició larvada que anava avançant. Potser, de dreta a esquerra, per aquest ordre: UDC-EDC-CDC-RSDC-MSUC-PSUC.

Els textos foren recollits en *Les terceres vies a Europa*¹³⁶. Sota l'excusa d'Europa, per primera vegada uns decidits partits polítics fins ara clandestins emergien a la llum pública. Cada un proclamava el seu programa -en aquell moment. Com variarien després!-. I dialogava amb els altres. Però tots oblidaven ignominiosament l'esment a l'Assemblea. Fins els comunistes, que en bona part la infantaren i feren créixer. Solé Barberà no la citaria ni una vegada i, en canvi, en la seva exposició del *Compromís*

136*Les terceres vies a Europa*, Barcelona, Nova Terra, 1975.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

històric esmenta vint-i-quatre vegades en només sis pàgines el Partit Comunista Italià.

Pujol deia indirectament: «Existeixen uns organismes unitaris catalans amb una història relativament llarga i en línies generals positiva¹³⁷.» Però afirmava també: «Ja no és hora dels partits estètics, ètics o profètics ni de les actituds independents, ni de les anomenades personalitats que creuen que poden anar soles, ni de llenguatges maximalistes pronunciats amb la certesa que ningú, ni tampoc els fets, no poden agafar pel mot el qui els pronuncia. És hora de preses de posició responsables i organitzades... de gran capacitat d'enquadrament¹³⁸».

Pressionat per moltes bandes, Arias Navarro, el 20-12-1974, havia permès l'«associacionisme» dins el *Movimiento* en la solemne diada del primer aniversari de l'atemptat de Carrero Blanco. ¿Es considerava cridat a conduir ell la transició tot salvant *las esencias*?

El primer a acollir-se a la nova possibilitat legal, Cantarero del Castillo, va inscriure en el registre oficial *ad hoc* Reforma Social Española. Fraga, ambaixador a Londres, al mateix gener viatjà precipitadament a Madrid i va inscriure Reforma Democrática.

Se li van sumar José María de Areilza, Alfonso Osorio García i Pío Cabanillas Gallas. Gil-Robles, al març, registrà Federación Popular Democrática. Solís Ruiz, al juliol, Unión del Pueblo Español, de la qual nomenà president Adolfo Suárez.

I Fernández Cuesta i Girón de Velasco, el 7 d'abril de 1975, intentaren inscriure Falange Española y de las JONS, que els fou denegada, el 18 de juny del mateix any, perquè el seu nom era patrimoni del col·lectiu franquista anomenat Movimiento Nacional, i constituïa el coixí legal de totes les associacions.

Segons la llei, el Consejo Nacional del Movimiento podia il·legalitzar qualsevol associació. De falangistes ho eren tots els espanyols! L'estat era de partit únic. Característica totalitària, no autoritària, segons Linz!

137*Ibid.*, p. 191.

138*Ibid.*, p. 182.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Els partits catalans encara no entraven en el joc regular espanyol, i no es legalitzaven com a «associacions» dins el *Movimiento*. Encara eren rupturistes. Però ja preniën distàncies respecte de l'Assemblea sense gosar desqualificar-la directament.

L'Assemblea, tanmateix, mig abandonada pels partits, seguí la seva extensió territorial per barris i comarques, endegà o acollí campanyes, com ara una contra l'encariment de la vida, una altra contra els divuit regidors de l'ajuntament de Barcelona que votaren «no» a la subvenció per a la difusió de la llengua catalana, i moltes altres: la campanya de l'oficialitat del català, la de la democratització dels municipis, la del suport al premi Nobel de la Pau, la que es féu contra l'estat d'excepció a Biscaia i Guipúscoa, la de l'Onze de Setembre i la de l'amnistia¹³⁹. A. Batista i J. Playà¹⁴⁰ hi afegeixen la campanya de recuperació de les revetlles populars de Sant Joan, i la crida commemorativa de l'aniversari de l'execució de Puig Antich. La base de l'Assemblea no cessava de créixer.

Però A. Batista i J. Playà afirmen clarament: «L'any 1975 és el més inactiu orgànicament en la història de l'Assemblea. Només se celebrarà una permanent (la dotzena), el mes de desembre, quan ja ha mort el general Franco¹⁴¹.»

Solament la Comissió d'enllaç, i per motius més polítics que populars, donaria signes d'activitat. A l'estiu aparegué a Madrid la Plataforma de Convergència Democràtica, promoguda pel PSOE i Izquierda Democrática en oposició a la Junta Democrática. Cap de les dues van acollir-se a l'«associacionisme». Totes dues eren de moment, rupturistes, però començaren la guerra entre elles abans d'hora. Apareixien organismes unitaris bascos, gallecs... amb tots els quals va establir contacte la nostra Comissió d'enllaç per separat.

Aquella Junta no acceptava l'exercici del dret a

139Josep Ferrer, *Semblança de Salvador Casanova i Grané*, introducció a Salvador Casanova i Grané, *Per una nova Ibèria*, Barcelona, La Magrana, 1988, p. 42.

140A. Batista i J. Playà, *La gran conspiració*, Barcelona, Empúries, 1991, p. 131.

141*Ibid.*, p. 130.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

l'autodeterminació. Els governs espanyols de la transició ni acceptaren el restabliment de l'Estatut de 1932. La Comissió d'enllaç no transigí davant la Junta.

La gran traïció dels nostres líders era executada tan a tira tira que es feia imperceptible per a un observador distret o desmemoriat. Uns quants partits, al capdavant els més burgesos, i per tant els que tenien més perspectives de fer-se un lloc fàcil en la futura democràcia, es posaven nerviosos per figurar en la graella de sortida i actuaven precipitadament, a petits saltets dissimulats i imprudents. Trobo bé que els partits tractessin d'organitzar-se, de desenvolupar els aspectes menys estètics, menys ètics, menys profètics i més tècnics de la política. Com el PSUC en el món del treball i de l'associacionisme (Comissions Obreres, associacions de veïns), Pujol guanyà terreny en el món de la cultura i de l'economia des dels anys seixantes (Editorial Estela, CEDEC, Banca Dorca...). Trobo bé que els partits tractessin de definir-se, d'emergir, d'ocupar el lloc que els correspondria en la democràcia imminent. Portaven prou retard respecte a l'Assemblea, que actuava sovint en públic i era molt coneguda. Els partits fins aleshores no s'havien sabut moure en la clandestinitat. Eren molt poc coneguts. En unes eleccions una candidatura de l'Assemblea hauria guanyat. Els partits haurien perdut. Allò lamentable per les seves conseqüències era l'abandó i la neutralització de la gran força del moviment de base que els era, en la seva major part, ben afecte. Els partits a la dreta de Pujol (Centre Català, de Joaquim Molins i Joan Mas Cantí; Esquerra Democràtica de Catalunya, de Ramon Trias Fargas i Macià Alavedra; Unió Democràtica de Catalunya, d'Anton Canyellas) és comprensible que se sentissin poc inserits en la població, tot i que eren compostos de petita burgesia. Ja hem vist com Pujol cercava el pretext de la proximitat de la «normalització» democràtica, que vol dir «acció» política en la cúspide a l'esquena del poble, per defenestrar tot allò -«estètic, ètic, profètic»- que no fos un partit clàssic. No calia. Des de l'inici mantingué distàncies amb l'Assemblea. És cert que el motiu principal fou el refús encobert de l'oferta comunista de «compromís històric». Veladament ho expressa en *Les terceres vies*: «Que

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

extremem [els comunistes], entre nosaltres, la netedat en el joc democràtic¹⁴².» A Itàlia la democràcia cristiana no acceptà el partit comunista. Pujol no es fiava dels comunistes i, de retruc, no es fiava de l'Assemblea. En realitat no es fiava que la pròpia força pogués posar fre a l'estil contundent dels demòcrates eurocomunistes. I se sentia insegur davant les masses d'immigrats, molts d'ells de simpatia comunista i, per altra banda, poc o gens catalans.

I era així perquè en l'esfera del Partit Comunista d'Espanya, Carrillo, com els comunistes catalans de Barcelona o València, conservava l'estil antic en la forma d'actuar i persistia en les fórmules clàssiques de posposició comunista davant els imperatius de l'actualitat. Així, acceptava: monarquia, feblesa davant l'exigència de l'autodeterminació, pacte amb els burgesos, ajornament *sine die* de la revolució obrera... Pur reformisme.

Ja aleshores -no calia esperar que s'ensorressin els estats de l'Est- l'esquerra era buidada escandalosament de continguts. La darrera taula de salvació fou la fórmula: democràcia liberal + autogestió obrera posada de moda en anys anteriors, sobretot a la Iugoslàvia separada del COMECON, un cop relativitzada l'estatalització dels béns de producció. Joan Reventós (MSC), en el seu discurs de les Terceres vies, es mostrà més esquerranós que el PSUC. Però des de perspectives autogestionàries. J. A. González Casanova ho recensionà en «La Vanguardia»: «El socialisme requereix la democràcia política i l'autogestió social. El socialisme i la socialdemocràcia no solament no serien "cosins germans", ans al contrari. La socialdemocràcia seria l'esquerra de la dreta, es a dir, la faç "socialitzant" del neocapitalisme; el seu millor mètode d'integració social; la seva desideologitzada pràctica empírica; el més important fre a l'alternativa socialista. El fet que Marx i Lenin haguessin treballat en partits socialdemòcrates en el passat no significaria altra cosa que aquells partits anaven cap al socialisme, a diferència d'ara que es constitueixen en llur barrera més segura pel que tenen de desmobilitzadors del proletariat revolucionari i de gestors honrats i eficaços del model contrari.»

¹⁴²Les terceres vies a Europa, p. 195.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Podria seguir copiant.

¿Com és possible que Reventós, l'amic bonhomiós que vaig conèixer a l'Assemblea pugui ara romandre en un PSC-PSOE que fa exactament el que ell criticava tan radicalment a la socialdemocràcia? L'han marginat, és cert, però s'hi ha quedat, obeeix, n'és còmplice. Era rupturista en el tema nacional i en el social. Ara, ni recorda l'autodeterminació ni la revolució. L'altre vell amic, González Casanova, que va avalar com a catedràtic la meua candidatura al premi Nobel, no para de dir que en cada votació de les moltes que hem fet ja ens anem autodeterminant. A saltets, com sempre. M'ha costat posar la paraula «traïció» en el títol del llibre, però...

Els comunistes, malgrat el nom i la tradició, encara navegarien més a la dreta. La traïció socialista es perpetrà a partir de finals del 1976. La dels comunistes, si més no pel que fa a l'Assemblea, ja era present el 1975. «El missatge a favor de la ruptura només obté àmplies adhesions en els medis obrers. El PSUC, que tant havia treballat per l'Assemblea, proposa a mitjan any un "pacte català" entès com la convergència de totes les forces nacionals de Catalunya en la lluita pel canvi¹⁴³». ¿És que no existia precisament amb aquesta intenció exclusiva l'Assemblea? ¿Ja no era bona per al PSUC? ¿Potser ja havia crescut massa per la seva base i esdevenia incontrolable? Poques vegades en la nostra història deu haver-se emprat com aleshores el recurs teòric de «convergència» en una realitat de pràctica divergència. Llegeixo en el butlletí dels comunistes catalans a l'exili francès, «Lligam¹⁴⁴»:

«Convergència i acció.

»El Manifest de la Reconciliació fet públic per la Junta Democràtica és una crida raonada a la unitat i a l'acció indispensables per accelerar la ruptura democràtica.

»Quan la Junta Democràtica proposa estendre per tots els pobles d'Espanya la unitat exemplar assolida pels catalans seria una contradicció que la Comissió coordinadora de forces polítiques de

143A. Batista i J. Playà, *op. cit.*, p. 131.

144Lligam, núm. 50, maig 1975.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Catalunya i l'Assemblea rebutgessin de respondre positivament a la seva invitació.»

La Junta, que representava només una part de l'oposició espanyola, volia unificar Espanya des de dalt amb el mínim suport popular indispensable. I acaba el butlletí amb lletres majúscules:

«Visca el 30è aniversari de la victòria sobre l'hitlerisme!
Honor i glòria al gran poble soviètic!»

A mi em plauria acabar aquest capítol d'una altra manera. Els partits són necessaris en les democràcies. El retret que els faig d'instrumentalitzar, refrenar o abandonar l'Assemblea no és motivat per nostàlgies assembleàries de tipus romàntic o anarquistoide.

D'una banda, crec que entre l'assemblearisme i l'estatalisme macrocefàlic existeix una possible tercera via, la subsidiarietat: la instància superior només intervé en allò que no pot resoldre la inferior. Cal, doncs, un gran respecte envers les instàncies intermèdies i en especial les més baixes. Això val en les piràmides social, econòmica, territorial. Per exemple, en la territorial, primer és l'individu, després el barri, el municipi, la comarca, la regió. No cal cap revolució de «sang i fetge». Cal que les instàncies superiors que ara concentren poders excessius practiquin generosament la *devolution* a la base -que diuen els anglesos- de les competències a què tenen dret per sobirania irrenunciable. Cal, també, no impedir l'accés de la base a la informació. La informació sempre és motivadora.

Els responsables de la transició, tal com va produir-se, van fer justament la cosa contrària. S'han enfilat a dalt i han intentat quedar-s'ho tot. Han buidat sistemàticament barris, comarques, entitats, cooperatives, sectors socials, professionals plens de vitalitat. Han practicat a dojo el pla Trilateral de despolititzar el poble, que així esdevé més «governable». Aquesta actuació és gravíssima, genocida. Una democràcia així és una falsa democràcia. Ja sé que és difícil, perquè sempre hi ha el grup polític barroer que ho arramba tot. Però lluitar contra aquest grup és justament lluitar a favor de la

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

democràcia. Ara tenim una oligarquia o parlant fi, una nova aristocràcia i prou.

En segon lloc, qui vol governar o fer canvis i revolucions des de la cúspide és un il·lús, un utòpic, un idealista, per més que es consideri realista o possibilista, excepte, actualment, si es diu Rockefeller. Tots els magnífics antifranquistes que van emprar l'Assemblea o la classe treballadora com escambell per encimbellar-se i després han esbandit l'escambell, s'han hagut d'arrapar al sostre dels poderosos de dalt o... han caigut a terra. Els que ara s'hi aguanten sense el concurs dels de sota han hagut d'abandonar llur programa i esdevenir com deia -i ara calla- Reventós, «gestors del model contrari», barrera contra el poble en nom moltes vegades del poble.

La transició ens ha fet sortir del franquisme i ens ha fet arribar al model de societat que Rockefeller ens tenia destinat per obra i gràcia, no de Rockefeller sinó d'uns politiquets ingenus i avariciosos d'engrunes ridícules -de plats de lleties- que van frenar, marginalar i matar la força democràtica de debò.

I en tercer lloc, l'única garantia de l'autodeterminació d'una nació és la seva força. El dret a l'autodeterminació és reconegut en els textos fonamentals de l'ONU, però el seu exercici efectiu sempre ha estat una qüestió només de força. No dic necessàriament de violència, però sí de força. I l'única força realment potent a Catalunya, com es demostraria al febrer de 1976 i als dos onzes de setembre de 1976 i 1977, era l'Assemblea no violenta amb tot el que arrossegava. És fàcil dir «Som una nació!» Però cal ocupar-se acuradament dels mitjans per aconseguir-ho. Clavar una puntada de peu a l'únic escambell de què disposàvem per figurar en el concert de les nacions lliures és delictes de lesa pàtria. Afusellament. No van estar a l'altura de la seva nació. No eren uns Landsbergis. Oportunitat històrica malbaratada. Seríem Estònia, Letònia, Lituània, Eslovènia, Eslovàquia... o es veuria clarament l'opressió espanyolista, perquè la majoria no volíem ni volem la lluita armada irresponsable. Ara ja ens ha passat l'oportunitat. Ens entretenen amb joguines: estatutet, govern, parlament, mossos amb copalta,

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

bandereta, un himne que Juan Carlos no escolta quadrat i ferm com escolta el seu sinó enriolat per fer el joc que els catalans són una nació.

Vull acabar aquest capítol amb el crit:

«Honor i glòria al poble català! Honor i glòria a aquells pobles de la terra que són sistemàticament deshonrats i vilipendiats per dèspotes il·lustradíssims, informats, clarividents, gloriosos i honorables!»

Dissabte, 27 de setembre, després de les cinc i abans de les set

«Un batibull sorprenent de jeeps de policia, de cangurs, d'autocars blindats, de sirenes, de llums blaves giratòries i llampegants. Mai no hauria pensat que calguessin tantes coses per matar tres persones¹⁴⁵».

Aquella matinada fou testimoni de cinc afusellaments, dos militants d'ETA i tres militants del FRAP a Burgos, Madrid i Barcelona. Jo vaig viure de prop els de Madrid. La vivència esfereïdora és reflectida en el meu diari de presó citat. Mesos després, el meu antic alumne dels escolapis i amic, Marc Palmés, m'explicà la fi de *Txiki*, Juan Paredes Manot, d'ETA, del qual era advocat, prop del cementiri de Cerdanyola.

Àngel Otaegi Etxeberria, d'ETA, havia estat condemnat a mort junt amb José Antonio Garmendia Artola, *Tupa*, que fou indultat en l'últim moment junt amb cinc altres. Cinc condemnats i sis indultats. Serenitat i equanimitat de Franco! Any Sant de la Reconciliació!

El fiscal havia demanat pena de mort per al nostre company de l'hospital penitenciari de Carabanchel, Garmendia, el 24-5-1975. I ell va rebre la notícia a l'hora de sopar, assegut a taula davant meu. Se li entelaren els ulls i, baix, baixet, cantà l'*Eusko gudariak gara*. Quatre dies després se'ns l'endueren cap a la presó central de Carabanchel. Feia tota la impressió que ja el posaven en capella. Allí restaria en agonía interminable fins a l'indult de finals de setembre.

145Lluís M. Xirinacs, *op. cit.*, p. 286.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Garmendia havia arribat a l'hospital desfet, en coma, amb el cervell travessat per una bala. Amb molt d'amor dels companys va anar-se refent, però romangué amb les facultats físiques i psíquiques greument alterades. El dia que se'l van endur els presos polítics de l'hospital vam adreçar a les autoritats una viva protesta contra el seu processament. Tot aquell fatídic estiu anà ple de terribles fets repressius. No els esmentaré. Són a les hemeroteques. Al govern franquista, replegat sobre si mateix, tot se li escapava de les mans. El 26 d'agost, per acabar d'adobar-ho, emeté un abominable decret-llei de prevenció del terrorisme. Sembla que un grup del FRAP sortí un dia al matí i matà els primers quatre policies que se'ls toparen¹⁴⁶.» Les forces de l'ordre s'enfurismaren. Una bandera de la guàrdia civil de Leganés intentà assaltar la presó de Carabanchel per matar els polítics. A la presó tothom estava espantat. Es convertia en una ratera.

Mentre, el món bramava contra Franco, a dins l'Estat espanyol i a fora. Manifestacions a Barcelona, aturs laborals a Biscaia i Guipúscoa, trets amb ferits a Sant Sebastià i Zarautz, manifestacions a Düsseldorf, Londres, Baiona, Oporto, París, Amsterdam, Bonn, Copenhagen, La Haia, Oslo, Estocolm, Hamburg, Roma, Milà, Brussel·les. Van retirar els seus ambaixadors de Madrid la Gran Bretanya, Holanda, la RFA, Dinamarca, Noruega, la RDA, Bèlgica, Suècia, Itàlia, Àustria i Suïssa. Els mitjans de comunicació espanyols callaven. La jerarquia catòlica espanyola feia figa. La comissió permanent de l'episcopat legitimava amb una inconsciència injustificable les darreres mesures repressives de Madrid:

«En una conjuntura com la present, quan l'estat considera que el vigent ordenament jurídic [...] pot i deu arbitrar normes legals extraordinàries per defensar la societat, per bé que limitin temporalment determinades llibertats¹⁴⁷».

146Lluís González-Mata, en *Terrorismo internacional*, Argos, Barcelona, 1978, diu que ell era policia infiltrat i que hagué de votar «sí» a l'execució de policies per tal de no ser descobert.

147*Comunidades cristianas. Servicio informativo*, Noviembre,

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

En la primera pàgina de «Hoja del Lunes» de Madrid, del 22 de setembre de 1975, apareix una caricatura del cardenal Tarancón sota un titular que deia: «Tarancón o la mesura.» La seva frase famosa fou: «L'indult vindrà no tan tard com alguns temen ni tan aviat com alguns desitgen.»

Vegem l'estil neutral i molt més madur del papa Pau VI en una comunicació feta l'endemà de les execucions davant una multitud de peregrins, que fou silenciada per premsa, ràdio i televisió espanyoles:

«No podem acabar el nostre paternal col·loqui sense confiar-vos el sentiment que experimentem davant les notícies dramàtiques que ens han arribat sobre l'execució aquest matí de les persones condemnades a mort a Espanya.

»Tot remetent-nos a allò que diumenge passat vam tenir ocasió de declarar, Nos renovem la ferma deploració de la sèrie d'atemptats que han enfosquit aquesta nobilíssima *nació*¹⁴⁸. Lamentem igualment la gosadia d'aquells que directament o indirectament es fan responsables d'aitals accions erradament considerades i assumides com a instruments de lluita política. Però hem d'afegir també a aquesta condemna la condemna vibrant d'una repressió tan dura que ha ignorat les crides que des de diversos indrets s'han alçat contra aquestes execucions. I hem de recordar igualment que Nos també hem demanat clemència tres vegades i precisament la nit passada, en saber les notícies de confirmació de les condemnes, hem suplicat de nou en nom de Déu perquè en lloc de la repressió mortífera fos elegida la via de la magnanimitat i de la clemència. Per desgràcia no hem estat escoltats i la nostra amargor és ara profunda¹⁴⁹.»

Fins l'intel·lectual del règim José María Pemán, de la Real Academia Española, demanà la gràcia d'indult tot fent equilibris estilístics. (Per

1975, p. 6.

148La itàlica és meva.

149*Vida Nueva*, núm. 999, 4-X-1975.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

això serveix ser acadèmic de la llengua¹⁵⁰).

El primer d'octubre, a la plaça d'Oriente, de Madrid, se celebrà una manifestació multitudinària a l'estil antic on els incondicionals de Franco, acompanyats de grat per força per altres, feien pinya a l'entorn del Caudillo i el lloaven «per haver estat fidel a si mateix davant les pressions interiors i exteriors». Franco deia: «Tot obeeix a una conspiració francmaçònica i esquerrista de la classe política en conxorxa amb la subversió comunista i terrorista en el terreny social, que si a nosaltres ens honora, a ells els envileix¹⁵¹.»

El diari orgànic «Arriba» s'expressava així: «Aquest europeu de 83 anys, serè, emocionant, emocionat, abraçat a l'aire del seu poble, és l'únic home en el món, l'únic líder capaç, al sol conjur del seu nom i de la seva noblesa, de reunir com un home sol un milió d'éssers humans a qualsevol hora, i a qualsevol lloc d'Espanya. Franco i el poble espanyol trencaren junts, ahir, una altra vegada el setge internacional¹⁵².»

Els dies següents, es repetiren concentracions en altres capitals de l'Estat espanyol. El dia 10, va fer-se'n una a Barcelona, a la plaça de Sant Jaume. Seria l'apoteòsic comiat de Franco al *seu* poble.

Gregorio Morán hi afegí: «Si no forcéssim una mica la cronologia, podríem assegurar que el període agònic del dictador començà amb aquella sortida al balcó de la plaça d'Oriente. Els prínceps Juan Carlos i Sofía, al seu costat. A finals d'octubre, en la visita a Juan Carlos retuda per l'Hermandad de Alféreces Provisionales, sent Franco ja moribund, el marquès de la Florida, el seu president, diria: "Durant la manifestació del primer d'octubre a la plaça d'Oriente, de Madrid, el poble uní el vostre nom al del Caudillo"¹⁵³.»

150ABC, 21-IX-1975.

151Crónica del siglo XX, Barcelona, Plaza & Janés, octubre 1975.

152Arriba, 2-X-1975.

153Gregorio Morán, *El precio de la transición*, Barcelona, Planeta,

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Dilluns, 6 d'octubre

A un quart de nou del matí vaig sortir de la presó de Carabanchel, amb la llibertat definitiva a la butxaca. Dos anys, menys un mes i mig. ¿M'havien perdonat alguns dies per evitar la possible concessió d'un premi Nobel a un pres? També havien fet els ulls grossos sobre la multa de 350.000 pessetes que m'havien posat entre els 112 de l'Assemblea. A fora esperaven familiars, compatriotes i amics de Madrid i periodistes alemanys que filmaven. El món exterior, després de romandre tancat dos anys, semblava una ficció. Existia? Des de rere les finestres enreixades em saludaven emocionats els que s'hi quedaven i em robaven el cor. El xicot de l'amnistia general marxava amb la seva minsa llibertat particular. Com podia abandonar-los? Havia pactat de no fer-ho.

Duia un altre escrit a la butxaca:

«Amics:

»Ara surto a la llibertat, a aquesta paròdia de llibertat que és l'ampla presó de tot l'Estat espanyol. Deixo a dintre persones per a les quals els meus dos anys de presó són un joc d'infants. Me'ls van imposar per haver incitat el meu poble a exercir el seu dret a l'autodeterminació. El règim espanyol hipòcritament protesta davant tot el món contra el Marroc perquè vol impedir l'autodeterminació dels 100.000 saharians i en canvi no permet l'autodeterminació de vuit milions de catalans amb una història mil·lenària i reduïts ara a la condició de colònia refermada per la brutal ocupació de 1939. Avui ha acabat la meva condemna i em concedeixen la llibertat. Trista llibertat, perquè la situació encara és pitjor que quan vaig entrar pel portal fatídic de la Model de Barcelona. He passat a la presó dies d'engrescada esperança: "Sembla que la situació és a punt de canviar. Sembla que ara sí. Com els germans de Portugal." Però, no. Encara no ha sonat l'hora del poble. Surto sense il·lusió. Tot continua tan tancat i tan irracional com sempre. Aquest règim no té sortida. Els seus corifeus s'han embrutit massa. Els seus delictes

1991, p. 52.

Pàgina 211.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

gravíssims són, paradoxalment, la seva força. La por horrible els fa més ferotges, més negats al futur, més impermeables a la reconciliació. Contra tot sentit del bé comú mantenen llur posició absurda perquè llur salvació només és possible esclafant la vida del poble per fer-se ells escàpols a la mort. Es comprèn. Com diu la gent: "Convé que tots morim perquè se salvin uns pocs."

»Ací, al carrer, a la porta de sortida de la presó, em faig una pregunta. Sóc lliure. A on dirigiré les meves primeres passes? He tingut molt temps per pensar la resposta. I he decidit anar al Pardo. Allí ara hi tinc el meu lloc. Sabeu que el primer dia d'aquest Any de la Reconciliació vaig adreçar una carta molt seriosa a Francisco Franco avalada amb una vaga de fam d'un mes i una vaga d'incomunicació amb les autoritats del règim que ja dura nou mesos. Després dels nou mesos encara no en sé cap reacció. Sembla que les autoritats també volen fer vaga d'incomunicació amb mi. En aquesta carta proposava a Franco que cessés en l'opressió mantinguda durant quaranta anys. I en concret li deia que concedís amnistia general i les consegüents llibertats democràtiques sense les quals l'amnistia resultaria absurda. No me n'ha dit res. El manteniment de la meua vaga d'incomunicació és signe que encara espero resposta. I la nova llei contra el terrorisme és el pitjor insult que es pot infligir a uns pobles en aquest Any de la Reconciliació: dos anys més d'estat d'excepció!

»Ara, doncs, amics, permeteu-me que vagi per feina. Deixem-nos de festejar falsos alliberaments. Només resten tres mesos d'aquest any especial. Deixo darrere meu gent amb 10, 20, 50, 100, 150 anys de condemna. I davant meu s'obre el desolador panorama de l'opressió econòmica, de la dictadura política, del terrorisme oficial. Sóc lliure d'alguna manera? Permeteu, doncs, que esmerci aquesta minsa i encara tendra llibertat meua a aprofitar en un màxim, dins els meus límits, les darreries d'aquest any que semblava d'esperança i alliberament i acaba...

»Me'n vaig al palau del Pardo. Si em permeten arribar-hi, comunicaré -només això- al guàrdia de la porta que sóc allà per esperar resposta a una carta enviada a Franco al primer de gener de

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

1975. I no me'n mouré fins que vingui una resposta convincent o fins que se m'enduguin per la força onsevulla. Si em tornen a deixar lliure aniré una altra vegada cap al Pardo. Si no m'hi deixen, una altra vegada seré un pres!

»Amics, quan acabi aquesta feina que tinc entre mans ja ens veurem!

»Fins aviat!»

A les 11 del matí em vaig reunir amb els que m'acompanyaven i amb una colla d'amics de Madrid i Vallecas. Els vaig llegir la carta. Ja en sabien quelcom, perquè, mitjançant Vicenta i la meva mare els ho havia consultat, dies abans. La resposta fou negativa. No veien suficient infraestructura de suport a Madrid. Ho consideraven un acte *kamikaze*. Potser es pensaven que jo era víctima de la síndrome paranoica dels que surten de presó descrita pels psicòlegs i no sabia desentendre'm dels companys que havia deixat. «Vés a Catalunya. Reuneix-te amb els teus. Medita. I decideix aleshores el que hakis de fer.» La meva proposta era molt coherent. Em feia molta por, però em donava pau.

L'acció fou suspesa. La pau interior fugí. A les 12, roda de premsa amb «Posible», «Cambio 16», «Nuevo Diario», «Familia Cristiana». A la tarda, visita a Mariano Gamo al barri de Moratalaz; a l'advocat, fill de Joaquín Ruiz-Jiménez, i avió cap a Barcelona. Rebuda de parents i amics al Prat, sopar amb els veïns de casa i, a mitjanit, dormir al meu llit després de dos anys. Dimarts fou dia d'entrevistes i telefonades de la premsa: «Blanco y Negro», de Madrid; entrevista amb Josep Martí Gómez, del «El Correo Catalán», de Barcelona, i Josep Ramoneda, de «Por Favor»; amb J. Collelldemont, del «Diario de Barcelona»; amb agència «Logos»; amb «La Vanguardia», i després amb uns repòrters austríacs; amb ràdio Barcelona (Rafael Manzano); amb Albert Viladot, del barceloní «Destino»; amb Manuel J. Campo, del «Tele/eXprés», de Barcelona; amb Jaume Guillamet, de «Presència», revista gironina; amb Pepe Encinas, de l'aragonès «Andalán»: amb Josep M. Orta i Antoni Reig, de «Canigó», revista figuerenca i després barcelonina;

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

amb Lluís Busquets, d'«Olot-misión»; amb Lluís Gracia, de «Gramma», de Santa Coloma de Gramenet, i altres.

En una reunió amb alguns dels més actius col·laboradors en la meua causa (Jaume Rodri, Josep Dalmau, Lluís Fenollosa, Joana Villemur i Josep Juncadella) es decidí que m'amagués per evitar alguna agressió de l'extrema dreta. Passava els dies en un despatxet del col·legi de Lourdes, de les monges filipenses, la responsable de les quals era i és encara Raimunda Estil·les. I les nits, a casa de la família de l'amic Joan Mateu i altres cases.

Poc durà el goig de dormir en llit propi! Estava en campanya. El «permís» havia durat un dia. En la reunió es plantejaren i discutiren els meus projectes de continuació de la campanya per l'amnistia. Totes les variants -estada davant el Pardo i estada davant la presó Model de Barcelona (nova proposta meua)- es consideraven molt perilloses per a la meua integritat física. Algú proposà una estada indefinida a l'interior la catedral de Barcelona. Creien que era una millor protecció que no pas la «intempèrie política» del carrer. A mi no m'acabava d'agradar la Catedral com a símbol i vaig començar a pensar en el monestir de Montserrat...

Dijous, 9 d'octubre

Set de la tarda. El periodista Jaume Guillamet em portà la nova de la concessió del premi Nobel de 1975 al físic Andrej Sakharov, dissident rus, pare de la bomba d'hidrogen soviètica, membre de l'Acadèmia de Ciències de l'URSS des de 1953¹⁵⁴. Una hora abans Jordi Tell havia telefonat des de Noruega al company periodista Josep M. Sòria donant-li la notícia. «Diario de Barcelona» comentà, puntual i crític, el fet:

«Després de Kissinger, un "dissident" soviètic.

»Enfront del sacerdot català Lluís Maria Xirinacs, viu exemple de la no-violència, l'Institut Nobel de Noruega ha acabat expressant la seva preferència pel rus Andrej Sakharov. Els

154*Presència*, 18-X-1975.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

administradors del premi que porta el nom de l'inventor de la dinamita han decidit que era més convenient destacar la figura del que fou "pare de la bomba H" soviètica. El penediment d'Alfred Bernhard Nobel per haver col·laborat en la destrucció de la humanitat s'avenia millor -segons sembla- amb l'actitud contestatària, crítica i pro-occidental de qui ajudà a alliberar les forces destructores de l'hidrogen.

»Després del premi Nobel de Literatura a Aleksandr I. Solzenicyn venia molt bé aquest Nobel de la Pau a Sakharov. Un guardó tan manipulats com és el de la Pau -recordem que el té Kissinger- no podria redreçar-se i situar-se en un terreny d'independència.

»És just dir que, espantat davant les possibilitats destructores de les seves fórmules, Sakharov s'oposà a les proves nuclears. Però això va ser després d'obtenir el Premi Stalin i quan ja no podia aturar tot allò que havia estimulat amb les seves investigacions. Criticà Krustxov, intentà fundar un comitè per a la defensa dels drets humans, realitzà simbòliques vagues de fam i va ser víctima de la repressió en el seu país si bé de forma moderada. El seu valor com a símbol no pot negar-se, però també cal dir que s'ha vist magnificat amb aquest Nobel de la Pau que ara acaben de concedir-li. Si Sakharov no fos un rus criticaire i no hi hagués pel mig els interessos polítics dels Estats Units la cosa hauria anat d'una altra manera¹⁵⁵.»

En «El Correo Catalán» del mateix dia s'hi afegeix:

«La darrera acció política en què [Sakharov] s'havia compromès profundament era la lluita per la liberalització de la sortida del país de ciutadans d'origen jueu que desitgen emigrar a Israel. El 1973 va fer una crida al congrés nord-americà perquè votés a favor de la "esmena Jackson" que proposa la lliure emigració dels jueus soviètics com a condició per a la signatura d'un tractat comercial entre la URSS i els EUA.»

155 *Diario de Barcelona*, 10-X-1975.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

L'endemà el corresponsal del «Diario de Barcelona» a París, J. B., comentava:

«Hi ha certa polèmica per la concessió del premi Nobel de la Pau a l'acadèmic i investigador soviètic Andrej Sakharov. El diari "L'Humanité" (comunista) qualifica avui la decisió del jurat noruec de "gest polític que marca una clara voluntat de reforçar les campanyes antisoviètiques i de frenar la distensió internacional".

»No han deixat de manifestar-se altres reticències. Alguns periòdics han subratllat "la propensió a la paradoxa" que semblen tenir els membres del jurat d'Oslo, atès que ja concediren anys enrere aquest guardó al vietnamita Le Duc Tho i al nord-americà Henry Kissinger, figures de dos països en guerra els exèrcits dels quals, per mitjà dels seus aliats directes, continuaren enfrontant-se fins bastant més endavant. Pel que fa a Sakharov, la seva personalitat com a pare de la bomba H soviètica no semblava predisposar-lo, si més no inicialment, a aquesta recompensa.

»Algun periòdic parisenc ha recordat que el sacerdot català Lluís Maria Xirinacs havia figurat entre els candidats, i "France Soir" es pregunta si els noruecs han dubtat entre dos gestos de provocació: un, al règim espanyol, i un altre, al soviètic. Els ha semblat, probablement, més important i més eficaç el segon. Amb tot el que suposa com a prolongació d'una línia iniciada amb Pasternak i seguida amb Solzenicyn que recompensà personalitats de vàlua literària i humana innegable, però clarament enfrontades al poder soviètic.»

Jordi Tell, sempre tan sol·lícit, va escriure a Josep Dalmau el 10 d'octubre:

«La candidatura de Sakharov va ser llançada per Solzenicyn en un article aparegut en el diari conservador noruec "Aftenposten", l'any 1973.

»Convé tenir en compte la composició del jurat. Dels cinc, un és del partit conservador, un del "Senterparti" (originàriament, pagès) i un altre dels cristians populars (promotors de la candidatura de Sakharov). Aquests tres formen la majoria "burguesa" del jurat. Els

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

altres dos, "socialdemòcrates", pertanyen al nucli més conservador del "Arbeider parti", caracteritzat per la seva fòbia anticomunista. Pensa i recorda que aquesta genteta va donar el premi a Kissinger i a Sato, i que -pocs mesos abans de l'afer Watergate un d'ells va votar perquè el premi s'atorgués a Nixon (!). El nostre amic Berge Furre digué molt clarament ahir per televisió -tot criticant la decisió de premiar Sakharov- que no es podia esperar altra cosa d'un jurat que havia donat aquells premis i que tractava d'ajudar els que lluiten per la pau i el respecte als drets humans, enecat però pel que passa a l'Europa de l'Est, sense pensar en altres persones que lluiten en circumstàncies molt pitjors als camps de concentració i les cel·les de Xile i de l'Estat espanyol.»

A «Cuadernos para el Diálogo¹⁵⁶» Josep Maria Carandell escrivia: «"Quina llàstima! -exclamà Xirinacs en saber que no li havien donat el premi Nobel de la Pau de 1975-. Tant que el necessitàvem!". Dubto que cap pretendent al guardó hagi fet mai un comentari d'aquesta mena. Revela la consciència de ser plural, portaveu d'un clamor popular.» El 10 d'octubre a la tarda tingué lloc la meua trobada amb la comissió pro Nobel de la Pau 1975 a Xirinacs. Fou molt emotiva. Es redactà un document deliciós que clogué l'encertada actuació d'aquella comissió.

La vida continuava. El 24, celebràvem el setantè aniversari de la meua mare. El 3 de novembre, vaig presentar a la Universitat del Carrer l'assaig-fòrum del llibre *Subjecte*.

«Cada vida, com a incidència en el gran projecte universal de l'harmonia de la Vera Pau, té un valor de totalitat perquè a cadascú no se li demana res més -ni res menys- que *tot* el que pugui donar en el curt temps que constitueix *la seva vida tota sencera*¹⁵⁷».

156Cuadernos para el Diálogo, 17-IV-1976.

157D'un resum fet per la meua mare.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Poc després el govern civil denegà l'autorització perquè presentés el llibre a Vilanova i la Geltrú, el dijous, 6 de novembre, en un acte organitzat per la societat cultural i recreativa. L'Acord a la sala d'actes de la Biblioteca-Museu Balaguer. Celso Montero, l'infatigable lluitador gallec, m'invità a donar una conferència a l'Ateneu d'Ourense, el 13 de novembre, en nom de la junta directiva d'aquesta entitat. El governador civil la va prohibir. El comentari governamental: «Mentre jo sigui aquí no vindrà cap d'aquests senyors» (Díez Alegría, Miret Magdalena, jo i altres).

A dos quarts d'onze del dia 30 d'octubre de 1975 se celebrà el primer gran festival de la cançó catalana autoritzat: el recital de Raimon. Enmig del marasme creat pels afusellaments s'alçava la seva veu poderosa, encisadora, profètica. Deu mil persones es congregaren al Palau d'Esports de Barcelona. Els líders de l'Assemblea, a primera fila, amb Salvador Espriu, Josep Solé Barberà, Anton Canyellas, Jordi Pujol, Josep Pallach i tants altres. El públic va aplaudir noranta-quatre vegades. Jo vaig haver de pujar damunt una cadira per correspondre a les aclamacions. Durant l'intermedi la policia volgué suspendre el concert. Al començament de la segona part la gent estava més tranquil·la, però acabà vibrant: «D'un temps que ja és un poc nostre, d'un país que ja anem fent...» Les parets retrunyien amb els crits de «Llibertat!» i «Amnistia!».

Dissabte, 15 de novembre

Gregorio Morán, en el seu llibre *El precio de la transición*, pregunta: «¿Què va fer vostè durant l'agonia del dictador?» I hi afegeix: «El moment per descriure'ns tal com érem. Els contendents es preparaven per a l'assalt mentre s'organitzaven per allò que, en termes militars, en diríem una guerra de posicions. Uns, preparats per assaltar, i els altres, per ser assaltats. Així, si més no, ha volgut mostrar-se fins ara. Però no fou així, i els contendents encara no han tingut la dignitat política d'explicar-ho. No plantaren cara ni donaren explicacions¹⁵⁸.»

¹⁵⁸Gregorio Morán, *op. cit.*, p. 52.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Aquell dissabte, mentre a tot el país molta gent posava una ampolla de cava a la nevera, nosaltres, després de dinar a Monistrol amb el neguit de l'aventura que comença, vam pujar a Montserrat. Érem Rosa Maria Rotllan, una bona representant dels catalans i no catalans a l'exili, resident molts anys a Tolosa de Llenguadoc; Robert Pons Rovira, sacerdot de les comunitats de base de Barcelona, i jo. Assistírem a vespres. I acabat l'ofici, mentre molts fidels pujaven a adorar la Mare de Déu, vam estendre mantes a terra davant l'escala que du al cambril i plantàrem uns cartells amb frases bíbliques al·lusives a l'amnistia i la llibertat. Ens anomenàvem Captaires de la Pau. Només quedava un mes i mig perquè acabés l'any de la reconciliació i la «figuera» encara no havia donat cap fruit. Uns pelegrins pujaven a Montserrat per meditar, callar i pregar per al seu poble. Com en temps antics, a l'hora de tancar el temple van demanar hospitalitat per passar la nit al terra a la sagristia. En la Vetlla de Santa Maria, vigília de la Mare de Déu de Montserrat, els pelegrins dormien ajaçats al terra del temple.

El pare Marc Taxonera, delegat de l'abat per a afers polítics, va baixar i ens demanà que marxéssim. Consultà (!) telefònicament amb el governador civil de Barcelona, Rodolfo Martín Villa, que es va esverar. Temia que l'endemà al matí, diumenge, pugés tota l'Assemblea -¿per celebrar-hi el quart aniversari de la seva fundació?- i que nosaltres en fóssim l'avançada. Jo tenia ganes de riure. «Pobreta» (així es va conèixer l'Assemblea en els medis clandestins durant molt temps) feia dos anys que no es recordava de celebrar els aniversaris de la seva fundació. Ningú pensava pujar l'Assemblea a Montserrat. Pura paranoia del governador.

-Marxeu de seguida. Demà tota la muntanya serà presa per la guàrdia civil. A més, no patiu, que Martín Villa ha assegurat que l'amnistia està si cau no cau.

Encara trigaria dos anys (!) i costaria esforços inaudits aconseguir-la.

No vam marxar. Li asseguràrem que l'endemà l'Assemblea no pujaria -ja ens hauria agradat, a nosaltres!- i que la nostra estada era absolutament pacífica i en la millor tradició de pelegrinatge per

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

fer un «vot del poble» (que, com veurem, finalment, no vam poder complir):

-No marxarem sense l'amnistia.

Una original vetlla davant Santa Maria. Montserrat hauria d'estar orgullós de ser el santuari elegit per aquesta causa tan important. Si més no així ho havíem pensat el grup de suport i nosaltres: «Montserrat obté l'amnistia!» Quina glòria per al monestir. La realitat era ben distinta. Nit freda. Dormir a terra a la sagristia amb les mantes que dúiem.

Diumenge al matí la guàrdia civil comunicà a l'abat l'ordre de la nostra detenció. Nosaltres ja érem al nostre lloc. Se'ns va afegir Josep Ricart Oller, el meu àngel de la guarda a Carabanchel, jesuïta molt actiu en ambients obrers i marginals de Terrassa. El pare abat va baixar tot atribolat i ens va demanar que marxéssim. Es trobaven, va dir, en una posició difícilíssima precisament per haver intentat ajudar persones perseguides (entre les quals em podia comptar jo a l'estiu del 1972 i del 1973).

Tenien Francesc Bofill a la presó pendent d'un consell de guerra, un altre que no podia tornar, i diversos monjos de la comunitat eren molestats per la policia i les autoritats militars amb citacions, interrogatoris i amenaces. Els advocats -Benet?- els recomanaven un període de reserva atesa la irritació governamental contra Montserrat i la vigilància constant de què eren objecte. El pare Marc Taxonera ens exposà la conveniència de sortir voluntàriament del temple per evitar que hi entrés la força pública, tal com ja s'havia fet en ocasions similars: els 300 intel·lectuals al desembre de 1970 i els 80 obrers de Solvay al juliol de 1974. Aquest era el seu punt de vista que ens exposà i que més tard va aparèixer en notes a la premsa i en cartes particulars.

Nosaltres només vèiem un panorama desolador. En efecte, el governador civil no ens havia cregut i havia desplegat la força pública per tots els accessos de la muntanya tot esperant la magna concentració de «la Pobreta». Si nosaltres sortíem ens ficaríem a la gola del llop. Al davant se m'obria la perspectiva d'un nou calvari. N'estava cansat. La carn és feble. Li ho vaig fer veure a l'abat. No va

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

canviar d'actitud i elegantment vam marxar amb un nus a la gola... de l'anyell. Al temple començava la solemne missa major entre una cascada de campanades que retronaven per tota la muntanya arrossant-se pels turons.

Just a la porta del temple ens esperava la guàrdia civil. Ens portaren a un jeep que tenien a la «plaça dels matons», on les pageses venen els seus productes. El que manava ens va preguntar què hi fèiem, al temple. Li ho vam explicar amb tota transparència i ingenuïtat. Ho van entendre perfectament.

-Ah! Era només això? No puja l'Assemblea de Catalunya? Si és així, ja se'n poden tornar. Tots queden lliures.

Ens vam quedar sense alè de la sorpresa. Amb les mantes al coll vam tornar cap al temple excepte Pons Rovira, que trobava massa dificultats per expressar-se en el lloc triat i se'n tornà a Barcelona des d'on ens ajudaria. Vam entrar-hi. Era ple de gom a gom. Passant entre la gernació ens vam tornar a asseure al peu de l'escala del cambril. Crec que el pare abat des del seu setial ens veia.

Acabada la missa ens cridà a la sagristia el pare abat. Ens va dir que havia tingut un atac de cor a causa del conflicte entre la voluntat d'atendre'ns i les dificultats que tenia en el monestir. Dies després fins i tot sortí l'argument que espantàvem els turistes i que el restaurant del monestir havia perdut molts diners.

Durant la vaga de fam del 1970-1971 els monjos m'havien demanat la meva opinió sobre la seva vida. Els havia dit que no seria transparent mentre no separessin totalment el santuari, amb una missió religiosa, social, política i turística regit per un patronat de prohoms del país, del monestir de monjos benedictins amb una missió testimonial evangèlica de pobresa, castedat, obediència, estabilitat i hospitalitat, regit per l'abat. Ara apareixien les conseqüències de la no separació. ¿Per què ens trobàvem negociant amb l'abat i no amb els gerents laics del patronat? ¿Per què era l'abat o un monjo qui negociava amb Martín Villa, amb el qual em digué l'abat que tenia amistat?

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Ens vam mantenir fermes. El bé del país era prioritari. Jo passava per un desagraït. M'havien acollit durant dos estius. No m'havien cobrat res. Ara em demanaven el favor que marxéssim. I els deia que no. Però un país, pot ser traït en nom de l'amistat? Quin mal no ha fet l'amiguisme en política i en religió! Molt disgustades les dues parts, vam negociar un compromís. De dia ens estaríem a la capella lateral del Sagrament. De nits hauríem de buscar aixopluc a fora. Jo pensava: «I a on? ¿Ens oferiran l'hostatgeria, segons la seva tradició d'hospitalitat, o alguna cel·la exterior si és que en tenen alguna?» No ens oferiren res. Ens instal·làrem a la capella durant el dia tot esperant una solució caiguda del cel per a la nit.

A la tarda van venir uns amics de Balsareny-Manresa. En assabentar-se de la nostra situació ens oferiren de dur-nos cada nit en cotxe a dormir a Manresa. Però era lluny i desorientador com a imatge de la nostra vetlla montserratina. Finalment unes butxaques amoroses ens oferiren de pagar-nos l'hotel tots els dies que hi fóssim. Acceptàrem unes cel·les més barates. I així, l'acció seguí el seu curs després d'algunes acusacions -com una carta (16-11-1975) d'Àngel Colom, Carles Brugueras, Núria Breu, Martí Olivella, Vicenta Alcover, Aurora Moreno, Vicenç Fisas, Jesús Falcón, Oriol Mateu, Arcadi Oliveres, Antoni Pérez i Vicente Amugo, i l'article *Hambre de amnistía* de «Cambio 16¹⁵⁹»- i justificacions com una carta i una nota a «Cambio 16» de l'abat Cassià M. Just.

El 18, durant la missa conventual, en el moment de la pregària dels fidels, vam demanar que s'inclogués la següent petició: «Preguem amb uns captaires de la pau que fan oració dins el nostre temple des del dia 15 d'aquest mes, per l'amnistia, pels presos i exiliats i per les llibertats del nostre poble.» El pare Evangelista Vilanova, en la seva missa matutina del dia 19 celebrada en la «nostra» capella, va fer un sermó preciós, ple d'ardidesa. Com el pare Guiu Camps en la missa conventual del dia 20, davant tot el poble congregat. El 19, vam escriure una carta al doctor Jubany i a la Conferència Episcopal Espanyola on els demanàvem que prenguessin una actitud definida en aquells moments...

¹⁵⁹*Cambio 16*, núm 209.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Dijous, 20 de novembre

«Vint de Novembre de 1975.

Sentència complida

Rèquiem.

»Deseu els sagraments i els grans de rosari,
pareu les oracions i els càntics funeraris,
torneu el virginal mantell al lloc originari
i emmudeixi per sempre el clergue cavernari.

»La mort són ànima s'ha endut
fent cas omís de salms i d'ofertoris,
per presentar-la al Tribunal Sagrat
que jutjarà sos crims i sos desvaris.

»Ànima, que sols fruï en el martiri
dels que s'oposaven a sa vanitat,
exiliant venerables eclesiàstics
i occint polítics pel poble designats.

»Els espectres a mils han fet corrua
per acompanyar-la a l'infern enfurismats,
les mares, pels fills morts en l'aventura
i els nens i vells per quedar abandonats.

»I al laberint infernal ha entrat blasmada
on per sàdica cap Beatriu no li farà guiatge
i així mai més no sortirà d'aquest paratge
fètid d'excrements, posterna i gargallatge.

»Jo, pel mal immens fet a la meva pàtria,
encara que el cristianisme m'ho té privat,
faig vots perquè l'oblit repòs li negui

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

tant a ella com a la nissaga que ha deixat.

»Germans, tinguem-ho ben present
i que l'experiència ens serveixi d'escarment».

No sé qui ens donà aquesta poesia ni qui la va fer. L'estil recorda el de mossèn Armengou.

Ens havíem acabat d'instal·lar a la capella quan baixà el pare abat emocionat:

-Franco ha mort aquesta nit!

Arreu del país s'omplien copes de xampany. També ens digué que Martín Villa anava a Madrid de ministre i que l'amnistia era cosa cantada. Pràcticament ens insinuava que la nostra estada a Montserrat ja era sobrerera. Nosaltres no ens sentíem tan amics de Martín Villa ni tan segurs del canvi. Evidentment no vam plegar, ans al contrari, intensificàrem la nostra activitat en aquells moments crucials... en què semblava que ningú no feia res. «Des de la perspectiva de les forces democràtiques, morí Franco i no succeí res¹⁶⁰.» Ni la *acció democràtica nacional*, o vaga general programada pels comunistes per després de la mort de Franco.

Nosaltres primer de tot vam redactar un manifest que tingué una gran difusió. Feia així:

«Captaires de la pau.

»Els pobles de l'Estat espanyol es mereixen la llibertat. L'han esperada enmig de sofriments enormes. Molts joves els desconeixen i molta gent gran ha tractat d'oblidar-los. La censura i la informació dirigida patides ininterrompudament han mutilat milions de cervells que a hores d'ara no saben ben bé què significa viure amb dignitat.

»Ha acabat la seva vida Francisco Franco, el signe d'aquesta inconcebible opressió. Avui cal alçar un altre signe inequívoc i decidit d'alliberament.

»Un dia històric, el 14 d'abril de 1931, Lluís Companys, amb el suport multitudinari del poble català, féu l'acte agosarat d'afirmar

160Gregorio Morán, *op. cit.*, p. 62.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

públicament la democràcia del nostre poble després de vuit anys d'una dictadura blana. ¿Què ens toca fer avui, després de quaranta anys d'una dictadura com la que patim? Ja ha arribat l'hora del poble.

»-Veiem en aquest moment crític que cal proclamar com a bandera unitària l'afirmació popular decidida de *salt pacífic a la democràcia*.

»-Veiem que cal coordinar i articular amb major eficàcia totes les lluites sectorials existents inserint-les en la gran lluita unitària en el marc de l'Assemblea de Catalunya, actualment la institució més representativa del nostre poble.

»-Veiem necessària una campanya dirigida a tothom, impulsada per un Consell de Catalunya inajornable, eixit del poble, i promoguda per una comissió de mobilització àmplia, àgil, oberta, imaginativa i ardida en el nostre millor estil no violent.

»-Veiem que els objectius fonamentals són l'establiment d'un sistema veritablement democràtic i en concret la consecució dels drets i llibertats bàsics; l'amnistia de presos, exiliats, processats, detinguts i perseguits per motius polítics; l'abolició de la pena de mort i de les tortures; l'autodeterminació dels Països Catalans i de les altres nacions de l'Estat espanyol; l'accés equitatiu del poble a la renda produïda pel poble...

»-Veiem una especial urgència i responsabilitat en el període postfranquista que ara comença i en aquests darrers mesos d'un any que esperàvem que fos de reconciliació autèntica, i que de moment no ha donat cap fruit.

»-I veiem finalment que cal emprendre aquesta campanya amb un màxim protagonisme del poble per evitar noves dictadures i amb un alt nivell de militància, exigida pel moment històric...» (20-11-1975).

Conscients del moment històric, el mateix dia vam adreçar una carta a Juan Carlos de Borbón, príncep hereu en funcions de cap d'estat. També vaig lliurar un missatge als companys sacerdots del Principat:

«Volem com Jeremies, com Joan Baptista, com Jesús, un

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

poble perfecte; volem com ells *el salt pacífic a la democràcia*.

»Mobilitzem el poble en una seriosa i multitudinària campanya unitària per exigir *el premi de la democràcia per al poble*.

»Companys sacerdots: hem proclamat durant quaranta anys la paraula profètica, l'anunci de la bona nova. Ara és l'hora de l'acció profètica, de la realització de la bona nova.»

Quatre dies després Vicenta Alcover, Alexandre García-Duran, Josep Ricart, Rosa Maria Rotllan i jo vam signar un altre manifest «al jovent del nostre país en un moment històric»:

«Talment un volcà que neix d'arrels profundes. La terra estava parcel·lada acuradament, ben compartimentada i inscrita en els registres de la propietat de la gent de seny. Els camps eren conreats, adobats, explotats. La productivitat dels boscos, assegurada: "En tants anys, tants metres cúbics de fusta." Les cases, els carrers, arrengrerats. Tot pintat i asfaltat. Les ciutats, organitzades. Les autoritats, vigilants. La història semblava seguir el seu curs pacífic, però estava aturada.

»Però el volcà, de tant en tant, a primera vista de forma irracional, explota. Forces sorgides de les entranyes de la història, allunyades dels interessos superficials dels adults assenyats fan irrupció tot de sobte. Foc i lava. L'ordre de la gent de seny és trasbalsat per una invasió de vida jove. De moment sembla que tot queda destruït. Després la nova terra volcànica esdevindrà la més fecunda. Ha hagut de romandre temps i temps ofegada en el pou de la història perquè la crosta superficial de l'ordre establert s'havia endurit molt durant quaranta anys. En els darrers temps la nova força puixant havia aconseguit obrir algunes esquerdes en la muralla opressiva. Però la xemeneia del volcà, el canal de sortida, encara és tan estret! La repressió és tan gran!

»A la gent que s'ha acomodada al sistema establert tot li sembla normal. Tot segueix en una pau acceptable. Certament aquesta gent viu d'il·lusions: "Petits retocs i la pau durarà quaranta

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

anys més". "No volem guerres". "Cal conservar una prosperitat aconseguida amb tants de sacrificis". Folls, es reparteixen càrrecs, honors i negocis. "Ara és l'hora dels assenyats", diuen. Mercadegen darrere el poble; no compten amb els treballadors espremtuts durant generacions per bastir la ingent prosperitat de quatre rics; ignoren un jove que lluita per volar en llibertat; prescindeixen de milers de represaliats amb multes, tortures, presó i exili. Tanmateix, per sota les intrigues superficials dels aprofitats de sempre va creixent amenaçadora la pressió profunda de la vida, tan llargament frenada en el nostre país.

»Uns captaires de la pau som dia i nit a la muntanya de Montserrat en vetlla constant, com una llàntia encesa, com una bandera alçada damunt una gran societat que vol ignorar les seves gravíssimes responsabilitats presents.

»Els homes responsables encara romanen en la clandestinitat, a la presó o a l'exili. Aquests pobres captaires diuen a la societat lleugera i enjogassada: "Cediu els vostres privilegis d'una vegada i obriu camins als oprimits: els obrers, els camperols, els immigrants, els aturats, els presos, els perseguits, els exiliats, els joves i els vells, els infants i els malalts, i també els grups i partits polítics que hi pledegen a favor."

»Ahir molts joves van pujar a Montserrat i es van sumar al nostre crit aparentment silenciós. Llargues hores de disciplinat silenci van ser una lliçó impressionant per a tothom. El seu silenci cridava:

"Volem llibertats,
volem amnistia,
volem el premi de la democràcia per al poble,
volem un salt pacífic a la democràcia."

»Les guitarres cantaven:
"Vull ser lliure ara mateix."

»I sí. Exercien allí mateix la seva llibertat. I fins i tot la guàrdia civil, que hi era en gran nombre, retia homenatge a la

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

voluntat dels joves no intervenint. Ha passat l'hora de les paraules. El volcà ha deixat d'avisar. Ara calla. Demà farà explosió.

»Joves, vosaltres sou moviment, sou vida. No esteu destinats a podrir-vos per sempre en soterranis *underground*. Arriba la vostra hora. Els moviments joves, tan normals a tot arreu, han estat prohibits en la nostra terra durant quaranta anys. S'obre ara un moment d'esperança?

»La política, com el volcà, té dos moments: el primer de la mobilització de les masses, i el segon de la seva organització. ¿Sereu capaços, en un primer moment, de sortir de la repressió que heu patit per constituir el gran moviment democràtic de joventut que ara necessita el nostre poble amb tota urgència, vosaltres que encara no teniu el cor tacat per la injustícia? I, ¿sereu capaços, en un segon moment, d'organitzar-vos amb agilitat i eficàcia, amb llibertat però amb disciplina, amb idealisme i entusiasme però amb sentit pràctic i solidari, amb imaginació però responsablement?

»Aquests captaires de la nova pau esperen durant aquest Any Sant l'almoïna de la vostra resposta.»

Diumenge (1r d'Advent), 30 de novembre

«LA DARRERA OPORTUNITAT

«Avui comença l'Advent, la preparació del Nadal del 1975. Durant tot aquest Any Sant el poble ha esperat amb ànsia la realitat llargament desitjada d'una reconciliació de veritat. En aquest mes de novembre, amb el canvi de cap d'estat, l'ocasió de superar els privilegis dels vencedors de la guerra civil i de donar igualtat d'oportunitats als vençuts era excepcional. Aquesta gran esperança es resumeix en dues paraules: amnistia i llibertat. O en una: democràcia.

»El dia 25 va ser concedit un indult en la mateixa línia d'altres ja concedits pel règim. Ni amnistia ni llibertats ni democràcia, de moment. L'esperança, una vegada més, ha resultat

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

defraudada. Milers d'homes d'altíssima vàlua hauran de morir en la clandestinitat, a la presó o a l'exili. Potser els més responsables.

»En aquest Any de Reconciliació només queda una darrera oportunitat de canvi en l'Estat espanyol tan torturat per la història: Nadal, la diada de pau a la terra. Per això, uns captaires de la nova pau que fem vetlla continuada a Montserrat des de mitjan novembre tot demanant amnistia i les llibertats democràtiques, comencem avui una vaga de fam per reforçar la nostra exigència. Passarem aquest Advent fent vetlla, pregant i dejunant per tal d'obtenir el major bé que pot rebre el país.

»En aquesta darrera oportunitat instem tothom que vulgui sumar-se a la nostra acció, totalment o en part, a Montserrat o a on visqui. Demanem a tots els homes i grups responsables que insisteixin en l'exigència de l'amnistia i les llibertats democràtiques com a realització de la conversió a casa nostra.

»I desitgem vivíssimament que el Papa, el qual va convocar aquest Any Sant de la Reconciliació, els bisbes de l'Estat espanyol, els sacerdots i tots els cristians que portem davant el món la unció de l'Esperit de Jesús, sapiguem cridar sense por, amb veu valenta: "L'Esperit del Senyor reposa damunt nostre perquè ell ens ha ungit. Ens ha enviat per anunciar la bona nova als desventurats, per predicar als captius la llibertat i als cecs el recobrament de la vista; per posar en llibertat els oprimits i proclamar un any de gràcia del Senyor." (Lluc 4, 18-19).

»Uns captaires de la pau.
Montserrat, 30-11-1975
Primer Diumenge d'Advent»

Així vam començar una altra vaga de fam Rosa Maria Rotllan, Vicenta Alcover, Josep Ricart i jo. Jaume Chalamanch des de casa seva i sense deixar la feina s'hi afegí. Vicenta Alcover començà la vaga sense deixar de treballar a l'escola de Lourdes de les monges filipenses, a Barcelona. Assabentades, les monges li digueren: «Vés a Montserrat. No cal que ningú et supleixi a la feina. Ja la farà algú.» Vam enviar l'anunci al ja rei Juan Carlos I. Els monjos consideraven

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

inoportuna la nostra actitud i insistien que hi havia «una gran esperança». Els de l'administració de les cel·les ens avisaren que hauríem de marxar el dia 4 de desembre. Durant el dia romaníem a la capella i participàvem en totes les cerimònies litúrgiques. A l'entrada del temple sempre hi havia una parella de guàrdies vigilants. De nits anàvem a dormir a les cel·les que els amics ens pagaven puntualment. Tota la nit la parella de guàrdies vetllava davant les nostres portes. Amb el fred que feia! Previem que la vaga de fam duraria fins per Nadal: vint-i-cinc dies.

Mentrestant el govern espanyol continuava el joc dels indults parcials. En concedí un altre el 25 de novembre. El poble l'anomenarà l'«indult-insult». Deia DescLOT en «El Correo Catalán¹⁶¹»: «Les primeres passes del nou sistema tenen una importància fonamental. I en aquest sentit l'indult restringidíssim -tot i que després van intentar compensar-lo amb una més generosa interpretació de l'article més confús- constituí una ocasió perduda d'afirmar la voluntat de reconciliació que el poble espera. El regateig en aquestes qüestions apareix sempre com un signe de dubtes, de vacil·lació, de feblesa. En comptes de l'àmplia amnistia que havia d'inaugurar el nou període els òrgans periodístics s'han vist obligats a comptar d'un a un els reclusos polítics que sortiran al carrer si tot va bé.»

Alguns dels confusionaris efectes de l'indult concedit que vam poder detectar van ser els següents:

Llibertat per a José Moreno River (de la Tèrmica del Besòs), Juan Pérez Alonso (de Telefònica) i José Marín Martínez (ex-enllaç sindical acomiadat de la SEAT). Tots tres tenien causes militars (!). A la presó Model de Barcelona s'havien rebut fins al dia 4 de desembre 773 ordres de llibertat. Aquesta xifra no vol dir que sortissin 773 presos al carrer. Molts tenien altres causes pendents i algú va rebre tres i quatre ordres de llibertat. Potser sortiria la meitat dels presos. «Com a dada anecdòtica val la pena apuntar -deia "Tele/eXprés"- que la presó no corre perill per ara de quedar totalment buida ja que segons ens comunica l'Oficina del Règim els

¹⁶¹*El Correo Catalán*, 10-XII-1975.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

darrers dies han ingressat més de quaranta persones (la majoria comunistes), tot i que divuit han tornat a ser posades en llibertat en virtut del recent indult decretat¹⁶².» Camacho diria: «L'indult deixa a la presó el 75% dels presos polítics.»

Aquest mateix diari, el mateix dia, deia que prosseguien les peticions d'amnistia pels més diversos mètodes i sistemes. N'explicava uns quants. No cabrien en deu llibres ni les adhesions i visites rebudes ni les variadíssimes formes de demanar l'amnistia que es posaren en pràctica aquells dies. Per exemple, es van amollar estols de gallines blanques amb cartells penjats al coll per places i carrers de diverses ciutats del país. Idea de Jaume Rodri. Us imagineu l'espectacle dels guàrdies empaitant les gallines? El dia 9, seixanta-dues entitats van demanar mancomunadament l'amnistia general: entitats religioses (parròquies, moviments cristians, grups de defensa i promoció dels drets humans i altres), trenta-dues associacions de veïns, diversos col·legis i associacions professionals, tres entitats i representacions sindicals, moviments juvenils i universitaris, entitats culturals, federacions d'associacions de veïns i de pares d'alumnes...¹⁶³

Escrivia en el meu diari el dia 9: «A la presó he parlat amb molts bascs, especialment d'ETA. Envegen l'amplària i la profunditat de la nostra lluita, la diversitat infinita dels camps on la menem. Són tants els fronts que la repressió no dóna l'abast i es creen moltes zones d'impunitat. És un motiu d'optimisme l'estil de la nostra lluita. És un estil lent, poc espectacular, però humaníssim, no violent, i a la llarga molt més eficaç que la via de la força. No es tracta d'una selecció molt conscient que arrenqui de l'estat centralista llibertats per a les masses. És un poble sencer que avança exercint els seus drets. Sí, encara hi ha molta gent inconscient. Però fins i tot l'inconscient és treballat sistemàticament: el folklore, les corals, els esports, la religió, la literatura, la nova cançó, l'escola, els barris, l'escoltisme, l'art. La gent no solament se sap catalana, sinó que sobretot s'hi sent. Fins la feina amb els immigrants, tot comptat i

162 *Tele/eXprés*, 4-XII-1975.

163 *El Correo Catalán*, 10-XII-1975.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

debatut, ha resultat altament positiva. I totes aquestes lluites a partir del 1970 -procés de Burgos- conflueixen en la lluita unitària en favor de l'autodeterminació dels Països Catalans.»

Diumenge, 14 de desembre

Plovia fort, el cel era fosc. 3.500 persones mullades, concentrades a la plaça de davant el monestir tancat i barrat. Amenaçadors guàrdies civils envoltaven la concentració. Ens van pregar, als quatre que fèiem vaga de fam, que malgrat la nostra feblesa de quinze dies de no menjar presidíssim l'acte de l'Assemblea de Catalunya a favor de l'amnistia. Els vam adreçar sota un paraigua les següents paraules:

«La comissió de l'Assemblea encarregada d'aquesta concentració del poble del Principat ens ha demanat, als captaires de la pau, de participar-hi uns breus moments. Com ens hi podríem negar? És l'entitat més representativa del nostre poble.

»Ens trobem emocionats davant el poble. "Qui pot dir que té el poble?", ens diuen. Sí, això és el poble, el poble responsable. Queda ben lluny la majoria silenciosa, el poble entabanat per la propaganda comercial, futbolística i d'altra mena. Això que tenim aquí és el poble.

»I nosaltres, els captaires, no som polítics. Senzillament som uns fills del poble que cridem perquè el poble no pot parlar, i que callarem quan el poble pugui expressar-se.

»Estem profundament agraïts al poble per l'acolliment que ha dispensat al nostre gest. Ens sobren diners i atencions materials i morals de tota mena. Mai no ens hem sentit sols. Però especialment agraïm l'extensió de la campanya per les llibertats i per l'amnistia, pel salt pacífic a la democràcia en el millor sentit no violent. Pertot arreu esclata el clam a favor de l'amnistia. La premsa ha arribat al grau de saturació.

»El desig del poble ha omplert l'immens buit que encara el separa de les autoritats. Tothom sap sense necessitat de plebiscits que el poble vol amnistia i que la vol en aquest any de reconciliació, i que vol que després de trenta-nou Nadals de privilegis vingui el

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Nadal de la veritable pau. Per Nadal cada ovella al seu corral.

»El poble treballador és pobre, no té armes, però té homes i és solidari. I la solidaritat des de fa quatre anys té un nom al Principat: Assemblea de Catalunya.

»Mireu de defensar-la i enfortir-la fins al dia que puguem exercir el nostre dret d'autodeterminació.»

Finalment l'Assemblea s'havia mogut i havia pujat a Montserrat a defensar el seu segon punt fonamental.

«Des d'una roca situada sobre el monestir un grup d'escaladors desplega una bandera catalana de més de 20 metres i una pancarta que feia referència a l'amnistia. Tot el matí s'entonaren cants. Els assistents es manifestaren repetidament pel pati i el claustre del monestir tot cantant *Els Segadors*, emetent crits d'"Amnistia i llibertat"¹⁶⁴».

La guàrdia civil va retenir un noi i el deixà anar al final. Uns dels que pujaren ho van veure així en una amarga carta adreçada posteriorment al pare abat i a la comunitat de Montserrat:

«Des que érem petits hem pujat moltes vegades a Montserrat amb un doble motiu: com a cristians i com a catalans. Montserrat ha estat sempre símbol de sentiments i d'esperances. Avui [14-12-1975] de nou hem repetit el camí, Els fets greus que viu l'Estat espanyol -i que, per tant, ens afecten a tots- ens han empès a una trobada de suport i solidaritat amb Lluís M. Xirinacs i els seus companys. Creiem que la seva enèrgica demanda d'amnistia i de justícia és d'una honestedat cristiana esclatant. Hem volgut estar -encara que només per unes hores- al seu costat.

»Però al final del camí -trescat amb la mateixa il·lusió d'altres vegades però certament impregnats d'un sentit de responsabilitat social i fraterna molt més intens producte d'una evolució que considerem plenament adulta i exigida per la nostra fe ens hem trobat amb uns fets desconcertants: els monjos de Montserrat no eren allà on creïem que els trobaríem. Els hem vist al

164 *Diario de Barcelona*, 16-XII-1975.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

matí predicant pobresa i estimació des de l'altar de la basílica; els hem vist encongits darrere els vidres... i els hem vist tancant per dues vegades amb pany i clau les portes del temple.

»Aquest tancar cancells ens ha obert paradoxalment a la consideració d'algunes coses. Montserrat -ens hem dit- no és pas un segment de l'Església viva que Jesús va anomenar "ferment de la terra". Aquestes grans parets i aquests marbres només guarden una espiritualitat freda de formes cerimonioses i perfumada amb encens; els monjos viuen en el seu món, però no en el món dels homes, dones i criatures d'avui, ni saben, o potser no volen saber -hem arribat a pensar- res de les seves lluites, patiments i mutilacions.

»Però la nostra reflexió no s'ha quedat pas aquí: ¿no haurem estat nosaltres mateixos, cristians de tot Catalunya, els causants d'aquest empobriment? ¿No haurem estat víctimes d'una gran confusió col·lectiva en omplir el monestir d'or, de marbres i llànties platinades, atès que allò que calia -en lloc d'això- era pujar a la muntanya uns autèntics testimoniatges de la vida i les circumstàncies de la nostra gent? ¿No haurem aviciat i sobreprotegit els monjos fins a convertir-los en una comunitat egocèntrica i alienada? Quan s'han tancat les portes del temple ens hem sentit realment a fora. Fora de l'Església? No! L'Església era a la plaça!

»Als que encara creiem que ser cristià vol dir donar testimoniatge i ser solidaris amb tots aquells que pateixen, aquest matí de desembre ens ha semblat trobar dos grups a Montserrat que no han entès gens la nostra manera de fer: les forces de la *Benemérita* i la comunitat del monestir.»

Montserrat no pot ser jutjat només pels esdeveniments i la seva actitud durant la nostra estada. Té una llarga història de lluita pels valors democràtics. Però com tantes altres institucions en apropar-se els moments crucials de la transició, a parer nostre es va arrenjerar en el front dels «prudents». Malgrat les dificultats posades per Montserrat i d'altres equivocats que creien saber el que passaria -i que tanmateix no passà- el clam d'amnistia continuà creixent.

Enric Sopena va escriure en el «Diario de Barcelona», tot

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

citant una frase nostra¹⁶⁵: «Pertot arreu esclata el clam d'amnistia. La premsa ha arribat al grau de saturació. I és absolutament cert: existeix, particularment a Catalunya, un clam en favor de l'amnistia. La saturació periodística també és palpable: basta obrir els diaris aquests dies: les notícies sobre petició d'amnistia ocupen generós espai, es prodiguen arreu, arriben a les redaccions des de múltiples instàncies, dirigides al rei "de part de les principals institucions de la societat catalana", com assenyala el text de la universitat encapçalat per les firmes del rector, els vicerectors i el gerent. La frase de Xirinacs, pronunciada el diumenge a l'esplanada de Montserrat davant una concentració de milers de persones -3.500, segons l'agència Cifra- arribades allí per unir-se simbòlicament a l'actitud del sacerdot i dels seus companys d'aquesta nova vaga de fam, resumeix amb exactitud la situació: "Pertot arreu esclata el clam d'amnistia".»

«Treball¹⁶⁶», òrgan dels comunistes, afirmava: «Marcelino Camacho, davant un centenar de periodistes espanyols i estrangers ha dit: "Allò que m'interessa ara per damunt de tot és aconseguir una amnistia total." Efectivament, l'amnistia és allò que a tothom, a cadascú, ens ha d'interessar en aquest moment per damunt de tot.»

I en un número posterior hi apareixia el titular «Plouen les peticions d'amnistia», i el comentari: «Aquest titular de la premsa diària dóna una imatge real de l'extraordinària extensió i profunditat que va agafant la campanya per l'amnistia.» «Presència» afirmava: «La crònica de les sol·licituds d'amnistia es fa inabastable. Gairebé com en una secció fixa la premsa diària dóna notícia puntual de totes les peticions, actes i manifestacions pro amnistia.» Xavier Caño Tamayo acabava així la seva crònica: «Sens dubte aquest clamor popular -i ara no és cap tòpic- és la prova més clara i contundent de la ferma voluntat de reconciliació i de democràcia dels pobles de l'Estat espanyol. I, a més, una prova irrefutable de la voluntat de protagonisme polític del poble i de la seva autèntica i indiscutible maduresa. Una maduresa que mai no li ha faltat, però que no sempre

165*Diario de Barcelona*, 17-XII-1975.

166*Treball*, 8-XII-1975.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

s'ha volgut o no ha interessat reconèixer¹⁶⁷.» Europa-Press digué, en referir-se al consell de ministres del 19 de desembre, que «no es descarta que pugui ser estudiada també alguna possible mesura d'amnistia», i els diaris afirmaven que en el seu missatge del dia 24 «el rei Juan Carlos podria comunicar aquesta decisió de concedir l'amnistia» (22-12-1975).

Mentrestant la nostra comissió de suport es mostrava especialment activa i eficaç. Aconseguí que personalitats insignes pugessin a Montserrat. Dia 16 de desembre, tot just indultats, Marcelino Camacho, Nicolás Sartorius i Simón Sánchez Montero, del PCE, pujaren a Montserrat després de presentar un llibre de Sartorius que va prologar Sánchez Montero: *El resurgir del movimiento obrero*, editat a Laia. Ens abraçarem. No ho havíem fet des que érem a la presó. Els vam informar de la nostra intenció de continuar la vaga de fam, a la qual s'havia afegit el caminant Ferran Garcia Fària. Quan van sortir -devien ser una trentena de persones- la guàrdia civil retirà el carnet d'identitat a uns vint: Camacho, Sartorius, Alfons Carles Comín, Jordi Solé Tura, Ignasi Riera, Jordi Borja, Josep Verdura, Carlos Navales, Josep M. Serra i altres, així com a sis periodistes en missió informativa: Joaquim Ibarz i Humbert Roma, de «Tele/eXprés»; J. M. Ràfols Cabrisses, de «Diario de Barcelona»; Carles Pastor, de «Mundo Diario» i vocal tercer de la junta directiva de l'Associació de la Premsa; Pilar Aymerich, de la revista «Mundo», i Jordi Socias, de «Cambio 16». A continuació van saludar el prior de Montserrat, Maur Boix, en absència de l'abat. El prior els gestionà la devolució de carnets.

El dia 17 se celebrava el primer consell de ministres del primer govern de la monarquia. El fet suscità esperances. Debades. No hi va haver amnistia. El mateix dia 17 enviàrem tres telegrams:

-Al president de govern espanyol, Carlos Arias Navarro: «Conegut primer consell corona / sense resultat desitjat / per a no defraudar esperances poble / captaires de la pau des de Montserrat / en el seu divuitè dia vaga de fam / reiteren al seu govern urgència concessió amnistia de la reconciliació abans de

167*Treball*, 31-I-1976.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Nadal.»

-Al president de la conferència episcopal, Vicent Enrique i Tarancón: «Captaires de la pau des de Montserrat / en el seu divuitè dia vaga de fam / emplacen davant Déu conferència episcopal / sol·liciti estat oberta amnistia de la reconciliació per a Nadal Any Sant.»

-A sa majestat Juan Carlos I: «Clos primer consell corona / per a no defraudar esperances poble / captaires de la pau des de Montserrat / en el seu divuitè dia vaga fam / us envien darrer s.o.s concessió amnistia de la reconciliació abans de Nadal.»

Signants: Vicenta Alcover, Rosa Maria Rotllan, Josep Ricart, Emília Montserrat, Ferran Garcia Fària i jo.

El dia 19 va pujar a veure'ns una gran personalitat, Sean Mc Bride, de 71 anys, que havia participat en la lluita per la independència d'Irlanda -la seva pàtria. Va ser empresonat diverses vegades i més tard fou ministre del govern irlandès. Ocupà el càrrec de president d'Amnesty International i de president del consell de ministres del Consell d'Europa. En aquell moment era secretari general adjunt de l'ONU i havia rebut el premi Nobel de la Pau de 1974. També ens vam abraçar fortament i li lliuràrem un missatge adreçat a l'opinió mundial del qual extrec les següents peticions:

«-Volem que l'Estat espanyol deixi de basar-se en la força i esdevingui definitivament un estat de dret.

»-Per això cal un referèndum per sufragi universal lliure.

»-Però és necessari que *tots* els ciutadans puguin ser presents en la consulta democràtica.

»-Per això volem l'amnistia incondicional.

»-Volem, com diu el president de la Generalitat de Catalunya en l'exili, Josep Tarradellas, una amnistia "sense restriccions ni discriminacions, sense rancors ni odis, sense que ningú la vulgui utilitzar com un instrument per justificar la seva política partidista".

»-Després de donar al món durant tants anys el pèssim exemple de les nostres lluites fratricides, volem ara donar l'exemple de la superació civilitzada dels nostres odis i de la liquidació del

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

darrer règim feixista d'Europa.

»-Volem que els amos dels darrers quaranta anys cedeixin llurs privilegis i que els marginats recuperin tots llurs drets: els presos, els exiliats, els perseguits, els represaliats.

»-Volem que s'anul·lin les causes pendents per delictes dits de terrorisme motivats per una situació permanent de terror oficial, i que es doni als grups guerrillers l'oportunitat de depositar llur actitud en una nova situació autènticament democràtica.

»-Volem que en un ambient de diàleg s'imposi el grup més preparat, més encertat en les seves anàlisis polítiques, més eficaç en la seva actuació a parer del poble; volem que el grup majoritari sigui acceptat pels grups minoritaris i que aquests al seu torn no resultin ofegats.

»-Volem que les eleccions es guanyin no pel pes de la coacció o dels diners invertits en les campanyes electorals, sinó pel pes de les raons en un diàleg obert i entaulat en igualtat de condicions.

»-Volem que les diferents nacionalitats incloses dins l'Estat espanyol puguin dialogar i pactar en un pla de perfecta igualtat.

»-I finalment volem que la igualtat política acompanyi una autèntica igualtat econòmica per mitjà d'una equitativa distribució de les rendes del treball.»

Quan marxaren els visitants vam continuar fent uns christmas de felicitació nadalenca que s'enviarien per tot Catalunya:

«Amnistia per Nadal!

Els presos, a casa;

els exiliats, a casa;

els que viuen en la clandestinitat, a casa.

Per Nadal, cada ovella al seu corral!»

Divendres, 19 de desembre

El *Movimiento Nacional* vigilava atentament els possibles enemics

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

que preparaven l'assalt a la seva quadragenària fortalesa. A la mort de Franco tenien preparada la tenebrosa *operación Lucero* per evitar que les coses se'ls escapessin de la mà. Aquesta operació incloïa la detenció massiva de membres de l'oposició democràtica. No va ser necessari posar-la en marxa. Només van ser detinguts alguns comunistes que després deixaren anar.

Però el 18 de desembre, «Solidaridad Nacional», el diari de Prensa del Movimiento, i Pyresa, la seva agència de notícies, van alertar els lectors que s'havia constituït a Barcelona una plataforma de coalició de l'oposició democràtica denominada Consell de Forces Polítiques de Catalunya integrada per onze grups polítics, alguns de llarga tradició. Aquesta nova formació subsumia l'antiga Comissió Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya, òrgan d'expressió política de l'Assemblea, formada per set partits als quals s'afegien ara altres quatre grups. Cada grup hi tenia dos representants. Aquesta és la relació dels partits (il·legals) i d'alguns dels seus capdavanters:

- Partit Carlí de Catalunya (PCC), seguidor de Carlos Hugo de Borbón. Josep Badia i Joan Cabré.

- Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC), en la línia que a Itàlia representava Enrico Berlinguer. Gregorio López Raimundo, Pere Ardiaca i Antoni Gutiérrez Díaz.

- Grup d'Acció al Servei de Catalunya (GASC), nacionalista de centre. Jordi Pujol i Miquel Roca Junyent.

- Esquerra Republicana de Catalunya (ERC), majoritari al Principat en temps de la Segona República. Heribert Barrera i Josep Andreu Abelló.

- Reagrupament Socialista i Democràtic de Catalunya (RSDC), socialdemòcrata d'inspiració cristiana. Josep Pallach, Josep Verde Aldea, Joaquim Ferrer i Joaquim Arana.

- Convergència Socialista de Catalunya (CSC), socialista i autogestionari: Joan Reventós i Raimon Obiols.

- Partit Socialista d'Alliberament Nacional dels Països Catalans (PSAN), organització nacionalista i d'esquerres. Joan Armet.

- Front Nacional de Catalunya (FNC), de centre-esquerra

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

nacionalista. Joan Cornudella Colominas.

-Esquerra Democràtica de Catalunya (EDC), liberal d'estil europeu. Ramon Trias Fargas (que es vinculava a la Trilateral) i Jaume Casanovas.

-Partit Popular Català (PPC), nacionalista. Joan Colominas.

-Unió Democràtica de Catalunya (UDC), demòcrata-cristià: Anton Canyelles.

En un primer moment no hi hagué comunicat fundacional, però se sabia que costava posar-se d'acord en temes com ara la República -en contra, UDC, que s'oposava a tota crítica explícita a Juan Carlos I, la qual cosa ja donava la mesura de les seves aspiracions- i predeterminar la figura del Paísos Catalans -en contra, el PSUC, que d'aquesta manera donava la mesura de les seves. Dues coses quedaren clares: volien actuar units per tenir més força negociadora a favor de Catalunya -Pujol parlava d'òrgan unitari català, «la veu "pactant" de Catalunya»- i proposaven el «trencament democràtic» enfront de les maniobres continuïstes¹⁶⁸. Per aquesta causa no van entrar en la legalitat amb la demanda de llur inscripció en el registre de les «associacions» d'Arias Navarro.

Una altra cosa quedà clara lamentablement. Aquests partits havien actuat amb oportunisme al marge de l'organisme unitari per excel·lència, l'Assemblea de Catalunya. Considero que va ser un moment històric important, però negatiu, aquesta decisió d'alguns partits que optaren per acaparar ells la representació de Catalunya. Hagués estat millor, veritablement unitari i poderós, un organisme elegit des de l'Assemblea i aprovat pel president Tarradellas. Però començà la baralla dels galls que acabaria entregant Catalunya a Suárez i que després s'excusaria per la victòria electoral d'aquest.

L'Assemblea havia convocat mobilitzacions els dies 3 i 5 d'octubre i el 18 de novembre en protesta per la repressió i a favor de l'amnistia, però la resposta fou escassa. El 29 d'octubre distribuí el manifest *Per*

168Vegeu *Diario de Barcelona*, 19-XII-1975.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

*una Catalunya democràtica. Juan Carlos no és la solució*¹⁶⁹.

El dissabte 27 de desembre es reuniria la dotzena permanent després d'un any i mig de no fer-ho. Deu hores. Vuitanta representants. Disset representacions d'assemblees democràtiques i nuclis de comarques i regions (Baix Ebre, Maresme, Vallès Oriental i Occidental, Osona, Ripollès, Alt Penedès, Baix Llobregat, Anoia, Bages, Barcelonès, Tarragona i Lleida); sis representants d'assemblees democràtiques de barris de Barcelona (Nou Barris, Esquerra de l'Eixample, Poble Sec, Gràcia, Carmel i Bon Pastor); set del moviment obrer (CCOO, USO, UGT i SOC); un representant de la coordinadora de PNN d'universitat; quinze representants de vuit entitats ciutadanes i professionals; delegats de la Jove Guàrdia Roja i de la Joventut Comunista; representants del grup de no alineats; tres delegats del Consell de Forces Polítiques com a observadors; una comissió tècnica de dotze persones, i una representació de cadascun dels següents partits: PCC, PSUC, UDC, PPC, FNC, ERC, Federació Catalana del PSOE, CSC, CDC, PSAN, MCE, OCE Bandera Roja, RSDC, PTE i ORT. També hi assistiren dos periodistes, un d'«Avui, Servei d'Informació Català» i l'altre d'«Agència Popular Informativa», publicacions clandestines totes dues. «Tele/eXprés» comentà el 29 de desembre:

«Més de cinquanta intervencions van dedicar-se al tema de la política unitària i a la formació del Consell de Forces Polítiques. La creació d'aquest darrer òrgan fa que hi hagi duplicitat a l'hora de pensar en la coordinació [unitària del Principat] amb els organismes unitaris de la resta de l'estat. Propostes concretes:

»-Arribar al màxim nivell unitari a Catalunya, i continuar el treball de vinculació i coordinació de totes les forces i organitzacions partidàries de la ruptura democràtica.

»-Iniciar el diàleg amb el Consell de Forces Polítiques, l'aparició del qual és saludada públicament tot invitant-lo a incorporar-se a l'Assemblea.

»-Continuar treballant per arribar a una entesa unitària amb

169Vegeu A. Batista i J. Playà, *op cit.*, p. 133.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

totes les forces polítiques de l'Estat espanyol, i d'una manera especial del País Valencià i de les Illes Balears.

»-Establir contactes amb el president de la Generalitat de Catalunya, senyor Josep Tarradellas.»

Els encarregats de parlar en la roda de premsa que seguí van ser Josep Benet, Jordi Carbonell, Pere Portabella i Rafael Ribó (tots quatre en l'òrbita del PSUC); Vicenç Ligüerre (de tendència socialista), i Miquel Sellarès (pròxim a Pujol). La «Pobreta» era lligada i ben lligada pels tres partits, amb una correlació de forces evident. És natural que la base es queixés de manipulació des del principi. És natural que Pujol prengués distàncies respecte a l'Assemblea. I és natural que Tarradellas expressés les suspicàcies que tant escandalitzen Benet¹⁷⁰.

Tot i que Benet es mostra molt crític en relació amb la legitimitat de Josep Tarradellas com a president de la Generalitat de Catalunya, aquest, durant tota la seva vida a l'exili després del seu nomenament al 1954, defensà i fungí aquest càrrec amb tota energia. Si ho féu amb ajuda de la CIA nord-americana o mogut per un afany de personalisme o de lucre, si actuà per barrar el pas a l'esquerra, són consideracions que no poden negar el fet inqüestionable, acceptat si més no de paraula per totes les formacions polítiques i socials de Catalunya amb excepcions molt poc significatives. Es comprenen, doncs, les seves dures i sovint aspres intervencions, sobretot epistolars, contra tota persona individual o col·lectiva que menystingués la Generalitat que ell representava, o en prescindís. En canvi, quan es tenia en compte la institució esdevenia el més *charmant* dels homes, tot un cavaller. Aquestes són unes senzilles claus per interpretar una mica més positivament els textos de Tarradellas que com ho fa Josep Benet en el seu llibre citat.

Tarradellas actuà cautelosament durant molts anys. A partir de la mort de Franco es començà a destapar. Va adreçar un *Missatge*

170Josep Benet, *El President Tarradellas en els seus textos*, Barcelona, Empúries, 1992, pp. 301-302 i 309-311.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

al poble català com a president de la Generalitat on es presenta indirectament com a l'únic «interlocutor vàlid» amb l'Estat espanyol. Aquesta funció «solament la pot encarnar la Generalitat de Catalunya». Amenaça inexorable, com a bon president que se sent: «No acceptar aquesta premissa seria un fracàs per a tots.» O amb ell com a president o res.

«La Monarquia és inadmissible». «Ni un sol instant ha manifestat el seu desig de conèixer els anhels i les preocupacions del país.» «Ciutadans de Catalunya: volem la República.»

S'afirmava rupturista sense embuts: «El règim pel qual Espanya avui ha de regir-se no existeix, car tota constitució o tota llei fonamental imposada per la violència d'uns, siguin els que siguin, contra la voluntat del país no és mai acceptable.»

«Es urgent la proclamació d'una àmplia amnistia, el restabliment de la Generalitat de Catalunya i les seves institucions, convocar eleccions per sufragi universal a diputats de les futures Constituents».

«El que cal és que al més aviat possible donem vida a la Generalitat de Catalunya, car al seu redós o al de l'organisme que aquesta creï d'acord amb totes les forces polítiques, sorgirà una força serena, lúcida, comprensible de les seves responsabilitats com a únic interlocutor per a parlar i pactar amb qui sigui en nom del nostre país».

Acabava parlant de la necessària unitat que cal ampliar cada dia.

Eren els temes recurrents de la unitat i de la ruptura. La novetat: era imprescindible comptar amb l'alta direcció del president. Molt comprensible!

I el Consell de Forces Polítiques de Catalunya ho va acatar. No va fer pública la seva declaració sense haver-la consultada i pactada durant una entrevista d'Heribert Barrera i Jaume Casanovas (27-12-1975) amb l'insigne hoste de Saint-Martin-le-Beau, que declarà: «La seva constitució [del Consell de Forces Polítiques] m'ha satisfet profundament. La constitució del grup representa el triomf de la personalitat i de la maduresa política del nostre poble. Crec que

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

és un pas molt decisiu i eficient que permetrà aviat que en aquest Consell de Forces Polítiques de Catalunya s'apleguin també les importants forces polítiques, econòmiques i espirituals que n'estan al marge, no solament a Barcelona, sinó a tot Catalunya.» Benet¹⁷¹ s'aprofita del lapsus de posar en el mateix sac polític les forces econòmiques i espirituals. Només és un lapsus. Qui no en té? El que Tarradellas volia era la unió general.

En aquella ocasió Tarradellas també tingué unes paraules per a l'Assemblea: «No és per demés que en aquests moments expressi la meva satisfacció i el meu reconeixement per l'acció que tothora ha realitzat l'Assemblea de Catalunya i també per la seva constant fidelitat i el seu constant respecte a l'Estatut de 1932.» A part del greu que li pogués saber que no s'esmentés en el tercer punt d'una manera explícita la Generalitat de Catalunya, sembla que alabava una Assemblea que ja acabava el seu destí històric. En això coincidien consell i president i potser havien pactat a l'esquena de l'Assemblea. L'abandó de l'Assemblea es va fer pas a pas. Que no semblés genocidi!

Analitzem ara què anava passant a l'Estat espanyol. L'avís terrible que va representar l'atemptat de Carrero Blanco (20-12-1973) i la creixent pressió popular i de la lluita armada van determinar, d'una banda, que els franquistes fessin pinya, però de l'altra, que afluïessin una mica el puny per por d'avisos més contundents. Al primer govern d'Arias Navarro, dissetè de Franco, no hi havia monàrquics ni gent de l'Opus; hi eren nombrosos els falangistes i cal destacar la presència d'una camarilla molt moderadament aperturista, amb la qual Arias es feia la il·lusió d'encapçalar una mena de transició conservadora però més àmplia que el pur franquisme. La componien Pío Cabanillas Gallas (Informació i Turisme), Antonio Barrera de Irimo (vicepresident segon d'economia) i els seus amics tècnics, no de l'Opus, Alfredo Santos Blanco (Indústria), i Joaquín Gutiérrez Cano (Planificació).

Es va fer famós el discurs programàtic que Arias dirigí a tot

¹⁷¹*Ibid.*, p. 311.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

l'estat per radio i televisió des de les Corts de Madrid el 12 de febrer de 1974. Es començà a parlar d'*el espíritu del 12 de febrero*. Arias es va referir a la «participació». Oferí una nova llei de règim local d'acord amb la qual els alcaldes i presidents de Diputació fossin càrrecs electius; parlà de la regulació de les agrupacions sindicals i de la redacció d'un estatut del dret d'associació. Aquest «esperit» sofrí tota mena d'oscil·lacions.

En primer lloc, passà més de sis mesos en estat d'hibernació, cosa que disgustà els poderosos «avisadors» que, segons la meua hipòtesi, repetiren avís amb el bàrbar atemptat del carrer Correo, 4, de Madrid. D'aquesta manera els «avisats» es van tornar a espantar. El 30 de novembre de 1974, Arias es va veure obligat (divuitè govern de Franco), per pressions de la dreta, a prescindir de Cabanillas i Barrera de Irimo, col·laboradors seus en l'intent aperturista. El 20 de desembre del mateix any, primer aniversari de la mort de Carrero, es va publicar l'estatut de regulació del dret d'associació. I tot seguit van començar a inscriure's associacions empeses pel mateix règim. L'oposició il·legal no les va acceptar. Mesura curta d'Arias.

El 5 de març de 1975, Arias va obtenir una reactivació de «l'esperit del 12 de febrer» amb la formació d'un nou govern (el dinovè de Franco) en el qual, entre altres aspectes renovadors, destacava l'entrada del nou ministre Secretari General del *Movimiento*, Fernando Herrero Tejedor, representant del falangisme que s'obria, en el lloc del falangista dur José Utrera Molina. Herrero Tejedor era «padrí, en l'exacte sentit del terme» d'Adolfo Suárez, segons afirma G. Morán en *Adolfo Suárez*¹⁷², i immediatament va nomenar-lo vicesecretari general del *Movimiento*. Des d'aquest lloc estratègic es podia fomentar o restringir l'associacionisme.

Però el 25 d'abril de 1975 es va veure obligat a decretar l'estat d'excepció a Biscaia i Guipúscoa. El 12 de juny de 1974 morí en un accident Herrero Tejedor, i Arias va haver de substituir-lo per un falangista dur: José Solís Ruiz. El 19 de juny del mateix any

¹⁷²Gregorio Morán, *Adolfo Suárez: Historia de una ambición*, Barcelona, Planeta, 2a ed., 1979, p. 199.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

hagué de prohibir a Juan de Borbón «accedir al territori nacional». La recepció d'Estoril havia resultat aquell any escandalosament antifranquista.

El 27 d'agost de 1975 es publicà el decret-llei de prevenció del terrorisme que amb una vigència de dos anys suspenia els articles 15 i 18 del Fuero de los Españoles. El 27 de setembre, el govern es considerà *enterado* de les cinc penes de mort dictades. I el primer d'octubre tingué lloc la manifestació franquista de la plaça d'Oriente, de Madrid. Aquestes darreres efemèrides negatives estassaven l'«esperit». El 30 d'octubre, Juan Carlos va ser nomenat cap de l'estat interí. ¿Es fiaven l'un de l'altre, el príncep i Arias? I morí Franco. I a continuació Juan Carlos va ser rei d'Espanya després de proclamar: «Juro per Déu i sobre els Sants Evangelis complir i fer complir les Lleis Fonamentals del Regne i guardar lleialtat als principis que informen el *Movimiento Nacional*.» El 5 de desembre, es va emetre un reial decret que col·locava Franco al capdamunt de tots els escalafons militars.

Segons la meua hipòtesi de treball, el club internacional successor del de Bilderberg, la Trilateral que jo he designat com «Extrem Centre Internacional», volia una liberalització de l'Estat espanyol molt exigent en el terreny econòmic. Però per tal que això fos possible en un país d'economia en procés de desenvolupament i desequilibrada, i políticament tan extremós i inestable, la liberalització havia de ser molt moderada en l'aspecte polític. Calia retocar alguns aspectes sense canviar res d'important.

¿Hi havia prou diners a l'Estat espanyol per pagar unes eleccions per sufragi universal que donessin la victòria a la mateixa dreta? Cap altra cosa s'assemblava tant a una «democràcia forta», a una «democràcia governable» com el mateix règim franquista retocat amb una mica de cosmètica democràtica. Però, ¿ho acceptaria la forta oposició al règim? No havia acceptat l'associacionisme recomanat a parer meu per la Trilateral, escarmentada pels excessos de la revolució portuguesa. Com es veurà el 23 de febrer de 1981, per a l'Estat espanyol no convenia el pluripartidisme obert. Caldria un govern de concentració o d'unitat,

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

un règim autoritari segons el model de Linz. Sobre una base d'aperturistes moderats procedents del falangisme, del catolicisme, de l'Opus, de la policia, de l'exèrcit, dels empresaris, dins el marc d'una monarquia franquista i antifranquista alhora, ja Bilderberg havia triat com a home de confiança Manuel Fraga Iribarne. Gregorio Morán afirma: «La figura estel·lar del règim en l'any crepuscular de Franco serà Manuel Fraga Iribarne¹⁷³.» Són recomanables en aquest sentit les pàgines 54-58 del llibre de Morán on astutament l'autor avisa: «Per facilitar la comprensió de les coses he d'advertir que no hi és Adolfo Suárez¹⁷⁴.» ¿Es començava a configurar Suárez com a possible recanvi de Fraga? O, no era ningú encara, Suárez? A Londres Fraga havia tingut ocasió de connectar amb els seus promotors. Havia escrit un «Llibre Blanc» de la reforma on s'explicitaven els següents punts:

-Fer efectiva la reconciliació «nacional» mitjançant «el reconeixement pràctic dels drets humans... segons la interpretació del món occidental» i amb un calendari per a la realització «de les convenients consultes nacionals». Una de freda.

-Matisa el tema de la reforma constitucional amb la «renúncia a posar en qüestió simultàniament tota l'actual legislació fonamental». Una de calenta.

-Es ratifica en el sufragi universal per a l'elecció de Corts i la renovació de la legislatura.

-Separació de l'Església i l'Estat.

-Llibertat sindical que no acaba de concretar-se (unitat o pluralitat).

-Acceptació del príncep com a successor «pel bé de la pau».

-Planificació democràtica de l'economia poc clara.

-«Institucionalització de les mancomunitats regionals» entesa com una descentralització administrativa amb elecció

173Gregorio Morán, *El precio de la transición*, Barcelona, Planeta, 1991, p. 54.

174*Ibid.*, p. 56.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

democràtica de governador (com als Estats Units d'Amèrica)¹⁷⁵.

Anava una mica més enllà que Arias. Animà persones com Joaquín Garrigues Walker a constituir grups polítics de tendència democratitzant. Va atreure el monàrquic Areilza. No considerava oportuna la legalització del partit comunista: «El comunisme no té lloc en l'arena política espanyola» (26-12-1975). (Areilza sí, i segurament per això perdé la seva oportunitat.)

El mentor oficial de la transició, J. J. Linz, pontifica en *El sistema de partidos en España*¹⁷⁶: «Caldria limitar la llibertat electoral i excloure els comunistes com a partit antidemocràtic, així com aquells partits que defensin obertament la secessió regional o l'estructura federal. S'hauria de permetre la promoció d'autonomies "administratives" [...]. D'aquesta manera es podria reduir dràsticament el suport de la classe obrera al comunisme¹⁷⁷.» En aquells moments, què deia la jerarquia eclesiàstica?

«La jerarquia eclesiàstica espanyola no posà artificialment el nom de *Cruzada* a la dita guerra d'alliberament: va ser el poble catòlic d'aleshores -que ja des dels primers dies de la República s'havia enfrontat amb el govern- qui precisament per raons religioses va unir fe i pàtria en aquells moments decisius. Que ningú no ens acusi, als bisbes, de voler trencar amb els nostres predecessors ni amb l'Església espanyola del 1937; som els seus hereus, elegits per l'Esperit Sant¹⁷⁸».

Mentre, vuit grups socialistes diferents del PSOE encapçalats per Enrique Tierno Galván van formar una confederació. I a més alt nivell, el 24 de març de 1976, la Junta Democrática, inspirada pel PCE (amb el PSUC, PT, CCOO, Alianza Socialista i personalitats independents), i la Plataforma Democrática, inspirada

175Vegeu *Cambio 16*, 13-X-1975, p. 28.

176J. J. Linz, *El sistema de partidos en España*, Madrid, Narcea, 1976.

177*Ibid.*, p. 202.

178Vicent Enrique i Tarancón, *Discurs d'obertura de la XXIII assemblea plenària de la Conferència Episcopal Espanyola*, Los Negrales.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

pel PSOE (amb la democràcia cristiana i altres grups), confluirien en un organisme unitari, Coordinació Democràtica, que el poble designà amb el nom de «Platajunta».

Opino que la concessió de l'indult del 26 de desembre de 1976 i els nomenaments d'alts càrrecs de l'estat un cop mort Franco van suposar una autèntica batalla campal a l'interior del règim. L'oposició moderada, inclòs el PCE, aturà els seus atacs. Com veurem, criminalment confiada va suspendre la vaga general perquè pensava, com el pare abat de Montserrat i, potser, Martín Villa, que la llibertat estava cantada... La «llibertat» Trilateral! ¿Ja en tenien prou amb això o eren uns nens inconscients i ingenus que creien en els reis d'orient? El cas és que ni això triomfà i ens haguérem d'empassar un any més de franquisme amb indicibles repressions, patiments, tortures i morts. El franquisme es revelà més resistent que no ens pensàvem, i l'aperturisme animat per Fraga, més feble del previst tot i el considerable suport internacional. La voluntat internacional «occidental» no fou atesa pel poder espanyol en el seu desig que fos Fraga el cap de govern. El rei no tenia força per imposar-lo ni per donar amnistia ni per a gairebé res. El tenien posat en una cotilla. El màxim que pogué fer va ser col·locar el falangista aperturista Torcuato Fernández-Miranda de president de les Corts quan va cessar Alejandro Rodríguez de Valcárcel, falangista dur, el qual, en rebre el solemne jurament de fidelitat del rei al *Movimiento* davant les Corts, havia cridat: «Senyors procuradors, des de l'emoció en el record de Franco: Visca el rei! Visca Espanya!» Serien molt útils, al rei i a l'estratègia de Fernández-Miranda, Alfonso Osorio García, ministre de la Presidència, i el general Sabino Fernández Campo, sots-secretari del mateix ministeri (que més tard substituiria Armada com a secretari del rei), per controlar Arias Navarro. Tampoc es pogué situar en cap ministeri militar el general Manuel Gutiérrez Mellado. El rei hagué de confirmar en el càrrec de president del govern l'ambiciós i orgullós semiaperturista Arias Navarro, que en aquelles circumstàncies tan especials ni es dignà a dimitir. En la presa de possessió insistí en els propòsits de l'«esperit del 12 de febrer». Amb mala intenció els franquistes encomanaren a

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Manuel Fraga l'enverinat ministeri de Governació, el més difícil d'aquells moments, endolcit amb una de les tres vicepresidències que Fraga no hauria hagut d'acceptar mai. Fraga pogué col·locar els seus amics Carlos Robles Piquer (Educació i Ciència) i Adolfo Martín-Gamero González-Posada (Informació i Turisme) en ministeris laterals. També van ser membres d'aquell govern Antonio Garrigues Díaz-Cañabate (Justícia, un altre ministeri enverinat) i José M. de Areilza Martínez-Rodas (Afers Exteriors, per tenir contents els «amos de fora»), tots dos amics de Fraga. Hi participà un falangista dur, José Solís Ruiz (Treball, ministeri també difícil) i altres dos d'aperturistes, Rodolfo Martín Villa i Adolfo Suárez González (en els delicats ministeris de Relacions Sindicals i Secretaria General del *Movimiento*).

En resum, es donaren algunes petites passes més en el camí de l'obertura davant la contemplació extàtica de l'oposició. El gran derrotat en la seva alta ambició fou Fraga Iribarne. Així ho detectà l'ambaixador nord-americà, que justament visità Arias Navarro el mateix dia 13, poques hores abans que es fes pública la llista dels ministres del primer govern de la Monarquia. Davant les pressions nord-americanes Arias se sentiria tan valent com Franco davant les pressions d'Hitler.

Qui començava bé una operació que tindria més transcendència era Torcuato Fernández-Miranda des de la presidència de les Corts i del Consejo del Reino.

Dimecres, 24 de desembre

Dos quarts de deu del vespre. Parròquia de Sant Llorenç, Terrassa.

Els sis captaires de la pau ens havíem aplegat amb la comunitat cristiana de Josep Ricart per escoltar el missatge de Nadal del rei d'Espanya Juan Carlos I i celebrar la missa del gall tots plegats per a cloenda reconfortant de la nostra amarga acció montserratina.

Després de la grandiosa campanya popular per l'amnistia hi hagué dies que tothom esperà que seria decretada per Nadal. Era una

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

ocasió única perquè el rei d'Espanya assegurés el seu tron en el darrer moment de la celebració de l'Any de la Reconciliació.

Ara ja no. Tothom sabia que el rei no firmaria cap amnistia. No podia fer-ho. Era una titella. «Tot està lligat i ben lligat». Els mateixos que manaven quan Franco emmalaltí manaven ara. L'aperturisme no passava d'un desig d'uns quants.

Jo havia insinuat de no celebrar Nadal si no hi havia amnistia. Però se m'havia dit que la gent estava tipa de no celebrar nadals. Els dos anys anteriors ja no s'havia celebrat en aquella parròquia. El celebraríem. Llàstima que així no hi hauria cap reacció del poble estafat. Què hi farem? Tanmateix, la celebració a Sant Llorenç va ser molt ferma. Un record inesborrable. L'església, plena de gom a gom. La gent col·locada en forma circular d'assemblea, tot famílies de treballadors, la majoria immigrants. Els sis captaires amb la manta a les cames. Els cants de lluita!

Mentre, en el silenci del meu cor, ja havia decidit tirar endavant. N'havíem parlat amb els captaires feia uns quinze dies. «Caldria tenir preparada una resposta immediata i adequada per al cas que no es donés l'amnistia per Nadal». Ho havia comunicat a tres o quatre a més de comentar-ho amb la Vicenta. Ella mai no posava obstacles a tot allò que veia que jo tenia clar. Els altres, sobretot, insistien en la meua salut. Encara no feia tres dies que havíem acabat la vaga de fam.

Però era tan oportú! Les festes nadalenques, tan familiars, privades a l'empresonat, a l'exiliat, al perseguit... ¿Qui podria impedir el meu desig de comunió amb la desgràcia dels meus companys de repressió en uns dies tan assenyalats? Els amics consultats m'havien ajudat a trobar la forma de resposta assenyada que calia en aquell moment. De bell antuvi pensava plantar-me dia i nit a sol i serena davant la presó Model de Barcelona fins que donessin l'esperada amnistia. Després de parlar-ne havia decidit prescindir, deixar d'estar-hi de nit, massa dura per al cos afeblit pel dejuni, en el cor de l'hivern i amb gest massa desafiant per a la guàrdia civil que vigilava la presó.

Tot tornant a casa, a les 3 de la matinada del dia de Nadal,

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

em vaig decidir, doncs, a romandre davant la presó de sol a sol -de fet hi seria de 9 del matí a 9 del vespre- mentre no hi hagués amnistia.

La vaga de fam de vint-i-quatre dies, el viatge a Terrassa, el disgust del parlament nadalenc del rei d'Espanya, les emocions de la vetlla i la seriosa decisió presa com a signe de protesta em van tallar la digestió. Vaig ficar-me al llit amb un terrible mal gust de boca que em pujava de l'estómac. En tota la nit no vaig poder dormir. Se'm va desfermar el ventre de manera incontenible. Com al gener, em feia molt de mal la cama dreta. No podia trobar-me pitjor. Calia, a més a més, segons consell dels amics, deixar un paper escrit on expliqués la motivació de la meua actitud. ¿Com podia dormir amb tants maldecaps? Em vaig alçar i vaig escriure:

«**ENGUANY NO HI HA NADAL PER ALS OPRIMITS**

»Després del discurs de Nadal del rei d'Espanya camino sense reposar.

»L'autoritat no accepta la nostra bona voluntat, no accepta el sacrifici de la nostra llarga vetlla, del nostre llarg dejuni, no accepta els milers de peticions del poble, no accepta l'espera respectuosa, no accepta cap pacte, no accepta res.

»No hi haurà Nadal per a tants presos polítics com l'esperaven.

»Fa quaranta nadals que els exiliats esperen el moment de tornar.

»No hi ha reconciliació entre perseguïdors i perseguïts.

»Cal, doncs, una escalada en la nostra acció. Som en campanya.

»No hi ha temps per a dies de permís.

»El poble no es conforma.

»Cadascú farà la seva protesta. Cada grup, la seva protesta.

»Moltes coses es poden fer, cadascú en el seu lloc.

»La imaginació popular no té límits.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

»Jo marxo avui mateix, Nadal, abans del dinar de família, i m'estaré cada dia davant la presó mentre m'hi deixin estar, de sol a sol.

»VULL QUE SURTIN ELS PRESOS POLÍTICS O QUE EM TANQUIN A MI.

»Si em detenien, no solament mantindria la vaga d'incomunicació radical amb les autoritats civils i els seus representants (silenci total), sinó que també encetaria una vaga de desobediència radical. Només em mouran si m'arrosseguen o em porten a pes de braços.

»Si em deixaven de nou en llibertat tornaria a ocupar el meu lloc.

»JESÚS NO HA NASCUT ACÍ, PERÒ EL POBLE EL PORTA AL SENZILL ESTABLE DEL SEU COR EN FORMA D'AMNISTIA.»

En el meu diari del dia 25 escrivia: «Avui serà el primer dia de la nova campanya. Per ser el primer dia hi aniré a les 12 del migdia. En alçar-me del llit, tres atacs successius de diarrea. He perdut tot el que havia guanyat en tres dies de recuperació de la vaga de fam. La feblesa és extrema i vaig coix. Tracto de dissimular per tal que la Vicenta no freni el meu propòsit.

»-No t'ho dic per frenar-te, però, creus que estàs en condicions d'anar a on vas?

»Ella endevina les meves greus dificultats.

»-No, no és res.

»I penso en les greus disenteries dels soldats en els fronts: "Els resistiren. Jo també."

»Vicenta em fa un arròs i una poma bullits. Oli en un llum! Ja no tindrè més problemes de ventre. Per al fred rigorós d'aquests dies: dos mitjons a cada peu i un pijama de cotó sota el vestit, pantalons de vellut, anorac i bufanda.»

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

A les 12, al carrer Entença, davant la presó feia un sol agradós. Hi havia moviment de familiars de presos que anaven i tornaven de la visita. El meu passejar «tranquil» els passava desapercebut. Tenia temps de començar un diari que ja no podria continuar.

Són crítics els primers dies d'una acció d'aquest tipus. Un cop «col·locada» costa molt a l'autoritat de remoure-la. Però als primers dies li resulta fàcil escombrar-la d'una revolada si actua amb decisió.

A les 3 de la tarda el carrer era escandalosament buit. «Cada ovella al seu corral», escudella de galets, indiot farcit, neules, torrons i xampany i cançons de Nadal. El soroll de les meves botes retronava contra els murs de l'altra banda del carrer. Per no desafiar i no provocar una reacció fulminant, em passejava per la vorera oposada a la vorera de la presó.

Cap a les 5, un sentinella va adonar-se de la meua persistència. Digué a l'altre quelcom a cau d'orella i entrà. Tornà a sortir acompanyat del director. Jo feia com si no els veiés, el cor penjat d'un fil. Era la prova de foc. Discutien en veu baixa. No els semblava perillós. Potser no m'havien reconegut. Tot tornà a la normalitat. El 26, des de les 9 del matí, ja era a la meua guàrdia sense novetat. I el 27, a mig matí, un taxista que havia parat a esmorzar em va reconèixer. Va saludar-me. Preguntà què hi feia. Li ho explico. Em pregunta si els diaris ja ho saben. No els he dit res.

-Em dona permís perquè ho faci jo?

-Sí.

Sabia el que em vindria al damunt. Tot el dia vaig continuar en soledat.

L'endemà la premsa esventà la notícia als quatre vents. Començà una desfilada de periodistes, de gent de tota mena. Ferran Garcia Fària, de més de 70 anys, i Eulàlia Marimon, de dinou, van afegir-se agosaradament a la meua acció. Eren gent de tremp. Des d'ara seríem tres els captaires fixos. Molts altres s'hi afegirien a estones, a dies, setmanes, mesos.

Mentrestant plovién peticions d'amnistia i plovién

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

condemnes del TOP.

1976

Dijous, 1 de gener

«Tocaran les dotze de la nit. Som davant les portes i murs de la presó Model; els sentinelles ens observen des de les seves garites. Lentament la gent es va afegint. Dones i homes de totes les edats. Els rostres traspuen emoció i alguns duen els seus fills agafats de la mà. Som uns cinc-cents quan comencem a caminar. És una marxa silenciosa a l'entorn dels murs de la presó. Ens parem tots quan toquen les dotze campanades de l'any nou. Al final, cinc-centes veus s'eleven entonant cançons de justícia i esperança; a l'altra banda dels murs, entre les reixes, uns llumets i uns mocadors també ens saluden; sentim cançons revolucionàries; són els presos que ens veuen, que ens senten. L'emoció ens amara. Els responem amb els nostres mocadors, i molts, amb llàgrimes. Les cinc-centes veus criden: "Llibertat! Justícia! Amnistia!" Continuem la marxa. Els "grisos" ens segueixen i observen de prop, però no intervenen. Comencen a obrir-se les portes de la llibertat per al nostre poble». (Anònim).

En realitat la policia intentà aturar-nos. Es tractava de començar l'any en pau, ens digueren. S'arribà a l'acord de cantar una cançó més «acabada la qual tots els presents es retiraren pacíficament, després de desitjar a la policia un felix any nou [a fe de Déu que no ens ho resultà gens, ni a ells ni a nosaltres!] i que la policia els desitgés el mateix a ells¹⁷⁹». «Davant l'actitud dels agents de l'ordre, els manifestants els dedicaren una ovació¹⁸⁰».

Hi havia la família de Jordi Carbonell. També hi havia Alfons Carles Comín, que en la postdata d'una deliciosa carta oberta que m'adreçà deia:

«Y en la muerte del 75 -¿qué año en nuestra historia, Lluís! ¿Lo habremos abarcado?- centenares de personas, familiares de presos políticos y gente y pueblo, cantando Vull ser lliure y L'estaca ante las ventanas de la cuarta galería, la cárcel resonando. Todos, dentro y fuera, expresando voluntad impaciente de amnistía¹⁸¹.»

179La Vanguardia, 3-I-1976.

180Diario de Barcelona, 3-I-1976.

181Alfons Carles Comín, *La reconstrucción de la palabra*, Madrid, Ediciones Paulinas, 1977, pp. 65-72.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

El record d'aquella nit no s'esborrarà fàcilment.

L'estada de gairebé dos anys davant la presó constituí l'experiència més intensa de la meua vida. La guardo com el més preat dels tresors. Vaig tenir l'oportunitat d'abraçar la immensa varietat i riquesa de la comunitat humana, catalans, espanyols, de molts pobles del món; gent tan exòtica com un coreà, un home de Singapur, un negre de Namíbia o el candidat a la presidència dels Estats Units pel Partit dels Treballadors, Peter Camejo. «Crec que vostès tindran eleccions en un futur proper -em digué- i vull saber si la CIA (que compra candidats en tots els països) també els comprarà aquí¹⁸²». Amics, indiferents i enemics; de la dreta, del centre, de l'esquerra; creients, agnòstics, ateu; pacifistes i violents; homes, dones, infants i ancians, borratxos, boigs, putes, hippies, policies d'incògnit que et parlaven en veu baixa, funcionaris de presons, violadors, violades, pares d'uns i pares d'altres. El carrer d'Entença és un carrer de molt de trànsit, una de les vies obligades per sortir de Barcelona cap a València, Madrid, Bilbao. Els camioners escampaven la novetat pertot arreu. Em coneixien els taxistes. Caldria un capítol sencer dedicat als veïns. I un altre a tota la gent que durant algun temps, llarg o curt, va acompanyar-me. Només podré espigolar alguns dels esdeveniments més característics.

El mateix dia 28 de desembre, data en la qual saltà la notícia de la nostra guàrdia davant la Model, una comissió de llibreters, que regalà llibres principalment als presos i preses polítics, passaren a saludar-nos. També, abans de Cap d'Any un nombrós grup d'editors barcelonins decidiren demanar al rei d'Espanya amnistia total i plena llibertat d'expressió. Feien una bona llista que reproduïxo, d'«El Correo Catalán¹⁸³»: Beatriz de Moura (Tusquets), Jorge Herralde (Anagrama), Alfons Carles Comín (Laia), Josep Maria Castellet (Edicions 62), Lluís Crespo (L'Avenç), Esther Tusquets (Lumen), Carles Barral (Barral), Francesc Fortuny (Fontanella), Gustavo Gili

182Vegeu *Diario de Barcelona*, 23-V-1976.

183*El Correo Catalán*, 31-XII-1975.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

(Gili), José María Vives (Grijalbo), Joan Carrera (Nova Terra), Joan B. Cendrós (Aymà i Proa) i Xavier Folch (Ariel).

Sobretot en aquells primers dies, però també després, es produí el fenomen de vingudes massives de grups de barriada (Guinardó, Trinitat, Barceloneta, la Bomba, Sants, Poble Sec, Esquerra de l'Eixample, Sant Andreu, Horta, Carmel, Clot, Sagrera, Poblenou, etc.), de pobles, de comarques i de torns de treballadors d'empreses en ple (SEAT, La Força, Gili, Salvat, La Fàbrica, Terlenka, La Seda, Pirelli, Aismalibar, Standard Eléctrica, Hispano Olivetti, Pegaso, Roca, Motor Ibérica, Corberó...), amb pancartes alçades.

«Investiguem sobre la resposta del barri.

»-El primer dia vinguérem sense anunciar-ho a ningú. L'endemà ja ho sabia tot el barri i arribaren les adhesions. Un veí ens portava brou, un altre ens invitava a dinar, ens porten les criatures. El carrer Entença és supersolidari, n'estem molt contents. Hi ha mitja dotzena d'àvies que passen moltes hores amb nosaltres. Grups de joves ens han ofert llur protecció, per si fos necessària... Han vingut representants sindicals per acord exprés de llurs fàbriques.

»Em fixo en una branqueta d'olivera que penja de la finestra que tenim a sobre.

»-Sí, la renoven setmanalment uns amics que vénen expressament del Vendrell. M'han dit que quan arribi l'amnistia portaran un ram de llorer en comptes d'olivera¹⁸⁴».

Alhora, Ricard Gamundi feia vaga de fam en solidaritat amb nosaltres a la catedral de Girona. Es tornava a presentar la meua candidatura al Nobel de la Pau. Ens enviava suport el periòdic clandestí «Trellall¹⁸⁵». Calia allargar l'estada diària per rebre els treballadors de les fàbriques i de les oficines. S'acumulava la gent, malgrat el fred. Com són de fidels tes fulles, poble meu, malgrat l'hivern! El diumenge, molts hi romanien més hores.

184Xavier Vidal-Folch, *Diario de Mallorca*, 25-I-1976.

185*Trellall*, 5-I-1976.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Començà una guàrdia diària de vint captaires de la pau davant la presó de Tarragona (18-1-1976) i de dos davant la presó de dones de la Trinitat, on començava també a afluir multitud de persones. Després a Girona, a Lleida, a València, a Alacant. Francisco Cuervo, asturià de 37 anys, ex-jesuita, sacerdot-escombriaire a València, passà amb nosaltres la Setmana Santa del 1976 i, a continuació, muntà la guàrdia com a captaire de la pau davant la presó de Múrcia fins que no hi restà cap pres polític.

Francisco Cuervo en publicà un *Diari*. Patí iguals agressions «ultres» que nosaltres. Però, com nosaltres, fruí de l'adhesió del poble¹⁸⁶. «Segons informa Francesc Baltasar, l'acció dels "captaires de la readmissió" en el Baix Llobregat i en altres localitats compleix ja el mes de durada. Des del 24 d'abril, tot desafiant les condicions climatològiques i algunes fregades amb la força pública, els acomiadats de diverses empreses han romàs llargues hores davant les seves respectives factories en demanda de llurs llocs de treball i de l'amnistia laboral. Siemens, Corberó, Clausor, Masip, Dentex, Mata, Tubauto de Sant Just, Elsa i Pintures Cervera, de Cornellà». Un nord-americà que passà a veure'ns l'estiu de 1976 tornà l'estiu de 1977 i ens explicà que havia estat a Corea del Sud i, a imitació nostra, un sacerdot s'havia posat davant la presó central de Seül en petició d'amnistia per als presos polítics coreans.

El dia 11, passaren davant la Model tres-centes persones, cadascuna amb un globus que duia el text «amnistia i llibertat» tot saludant-nos en fila. Cada dia la gent hi feia segudes més llargues, amb intervenció o sense de la policia.

El dia 9, cap a dos quarts de dues del migdia Josep Andreu Abelló, solemnement, va entrevistar-se amb mi i ens passejàrem durant mitja hora. «En anar-se'n saludà el cap de les forces d'ordre públic que vigilaven agraint-li la seva actitud de respecte envers els "captaires" que demanen amnistia pacíficament¹⁸⁷».

El *cantaor* Manuel Gerena, prohibit el seu recital de Barcelona, estigué algunes hores amb nosaltres. També hi van estar

186Vegeu *La Verdad*, Murcia, 16-V-1976.

187El *Correo Catalán*, 9-I-1976.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

aquells dies Lola Gaos, Ana Belén, Joan Manuel Serrat, Guillermina Motta, Paco García Salve, Josep Solé Barberà, Antoni Gutiérrez, Miquel Núñez, Joan Reventós, Jaume Casanovas, Ramon Trias Fargas, Joan Colominas, Josep Pallach, Heribert Barrera, Josep Verde Aldea, Josep Maria López Llaví, Jordi Pujol, Fèlix Martí, Gabriel Téllez, Josep Maria Ainaud de Lasarte, Teresa Pàmies, Ricard Lobo, Agustí de Semir, Josep Benet, Pau Riba, Juan María Bandrés Molet, Miguel Castells Arteché, José María Valverde, Wilberto Delso (rector de Favara), Teresa de Borbón-Parma, Marcos Ana, José María Díez Alegría, Lanza del Vasto, Gonzalo Arias, Xavier Ribalta, Josep Trueta, Elisa Serna, Antoni Tàpies, Lidia Falcón, el bisbe d'Ivrea Luigi Bettazzi, el bisbe de Tolosa de Llenguadoc, Ramona Companys, Ion Etxave i un llarg etcètera. Fernando Arrabal m'envià des de l'exili de París la seva adhesió en forma d'un vell plumier amb un llapis, una goma d'esborrar i un mànec amb plomí i tot gastats per l'ús.

Se'ns van solidaritzar Trobada Permanent d'Entitats d'Església (aplegava 31 grups eclesials), Grup Cristià de Promoció i Defensa dels Drets Humans, el consell internacional de Pax Christi, nens de diferents escoles de Pubilla Casas, de L'esclat del Poble Sec. Vam rebre l'adhesió del director, el tutor i 269 alumnes del col·legi Pare Manyanet. Demanaven l'amnistia els participants a les XI Jornades Catalanes de Teologia (desembre, Son Roca de Mallorca) de l'Associació de Teòlegs Catalans (president: Evangelista Vilanova, i secretari: Frederic Bassó). Fèlix Martí, president internacional de Pax Romana (unió d'intel·lectuals catòlics), ens presentà l'adhesió de totes les seves delegacions mundials. Ens vingueren a veure el secretari general de Secours Populaire Français, l'Assemblea de la Marxa de la Llibertat, els bombers municipals, treballadors de la construcció, del metall, de Telefònica, de guarderies.

Els familiars de presos i els seus advocats ens van comunicar les dades posades al dia sobre presos polítics:

-136 presos polítics esperaven l'amnistia al Principat. En sortiren noranta amb l'indult del desembre.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

-126 eren homes i tancats a la Model (36 a la quarta galeria, 22 a la cinquena (terrorisme), 9 a la sisena, i 59 més).

-8 dones a la Trinitat.

-1 dona a Girona.

-1 home internat a la residència Francisco Franco.

-Dels 90 indultats, 22 eren dones de la Trinitat, 7 presos de Lleida, 39 homes de la Model, 1 pres de Granada, 3 de Segòvia, 1 de Pontevedra, 4 de Jaén i 8 de Palència¹⁸⁸.

Em van fer soci d'honor de l'Associació d'Amics de les Nacions Unides. En un restaurant no van voler cobrar el dinar a un senyor perquè el van confondre amb mi. J. Alsina¹⁸⁹ posava en un acudit: «MODEL. Rebaixes de gener.» I em feia dir: «El que cal són unes autèntiques liquidacions per tancament del negoci.» «El Paps» em dedicava les dues pàgines de còmic *d'Encuesta Paps*. Perich, en «Tele/exprés¹⁹⁰», feia guaitar dos funcionaris de la Model per damunt el mur cap a l'exterior on jo era; deien: «És terrible, anit he somniat que el teníem dintre!» «Mare de Déu! Una altra vegada no!» Vaig sortir en portada a «Triunfo¹⁹¹». En aquell número hi havia dos treballs de Montserrat Roig: un article sobre els «ultres» i una entrevista que em va fer. Joan de Segarra, en «El Noticiero Universal¹⁹²», volia que en els premis «Mundo» de Sebastià Auger em nomenessin català universal de l'any.

El locutor Salvador Escamilla va obrir un espai d'un quart d'hora diari a Ràdio Miramar dedicat als Captaires de la Pau en guàrdia permanent davant la presó Model demanant amnistia; el programa es titulava *Finestral obert sense reixes*. Esteve Genovès -li dèiem *el Benigne*- i la seva esposa Carme Avellana li feien de productors: preparaven guions i cercaven personalitats de tota mena

188Vegeu *Presència*, 17-I-1976.

189Vegeu *Destino*, 15-I-1976.

190*Tele/eXprés*, 3-I-1976.

191*Triunfo*, 24-I-1976.

192*El Noticiero Universal*, 29-I-1976.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

per entrevistar, les quals van anar desfilant durant gairebé dos anys i van respondre a les incisives preguntes d'Escamilla referents a la nostra acció.

La taca d'oli s'anava escampant. El dia 11, a la plaça Joanic, un nombrós grup de veïns va fer enlairar un gran globus amb els colors de la bandera catalana i la paraula «amnistia». A la tarda, finalitzada la ballada de sardanes a la plaça de Sant Jaume més de cinc-centes persones es van manifestar. Ja se sentien els crits de «Llibertat, amnistia, estatut d'autonomia» i cantaven *Els Segadors*. El 14, es va fer una seguda i una vaga de fam per l'amnistia a la facultat de Dret. El personal no docent de la Universitat també demanava amnistia. El 18, tingué lloc a Girona un aplec a favor de l'amnistia a la plaça de la catedral.

El camp del Barça, ple de gom a gom. Era una concentració més política que esportiva. Amb els crits propis d'un partit de futbol es barrejaven els crits consagrats per l'ús popular: «Sí, sí, llibertat, amnistia total» i «Llibertat, amnistia i estatut d'autonomia». El Barça va guanyar. El públic s'havia escalfat i decidí d'anar a cridar les mateixes coses davant la Model. El governador civil tremolava. Va situar barreres policials al llarg de tot el trajecte. Els captaires ho vivíem des del darrere. La policia havia tallat la circulació al voltant de la presó. Una gran calma s'emparà del lloc. Els tres captaires fixos érem les úniques persones que hi havia al carrer. Estàvem asseguts sota la finestra enreixada. A la reixa hi havia fixat un ram de clavells vermells amb un bri d'olivera del Penedès. A la cantonada de dalt, protegida l'esquena pel mur de la presó, una munió de policies a peu, autocars, cotxes, jeeps, tanquetes d'aigua a pressió i una formació de cavalleria de la policia. Les peülles dels cavalls ressonaven nítides per la buidor dels carrers. Lluny, se sentia el clamor dels barcelonistes. De sobte es va obrir una mica el gran portal de la presó i dos caparrons de nens petits van treure el nas. Eren els fills del director de la presó. Ens van mirar. Van mirar la concentració de força pública. I s'interrogaren astorats amb la mirada. ¿Tanta força contra tres gats arraulits sota una finestra? No entenien res.

La policia prou que ho entenia. Els barcelonistes no

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

arribaren, però els «grisos» van suar. Un capità em deia l'endemà:

-Això d'ara no és com al principi. Ara no vénen persones o grups. Ara vénen masses incontrolables.

A la tardor del 1976 se celebrà la diada mundial del presoner per la pau del Casal de la Pau organitzaren l'encerclament de la presó amb una cadena humana de tres quarts de quilòmetre. Reeixí. De dos quarts de nou del vespre fins a les nou vam envoltar la presó en silenci agafats per les mans. Els sentinelles dels angles del mur anaven telefonant al comandament interior, que rebia esgarriat els *partes* successius: «Envoltats pel sud», «Envoltats per l'oest», «Envoltats pel nord», «Envoltats per l'est».

Demanaren reforços a la central de policia. Van enviar un comboi immediatament. No arribà fins a les nou, i començà a repartir llenya a tort i a dret quan la manifestació ja era dissolta. El tall de la circulació produït per la cadena humana els impedí l'accés ràpid.

Divendres, 2 de gener

Però aquella explosió d'adhesions generà un altre estil de resposta de la dreta franquista. Com havien temut els amics de la comissió de suport, ens llançaren els temibles grups d'extrema dreta amb l'aquiescència de la policia i, per tant, amb una total indefensió per part nostra. Fou una resposta molt ràpida però molt grollera.

Ja el 30 de desembre, cap allà dos quarts de cinc de la tarda es van presentar una dotzena de persones -entre elles, una dona- portant dues grans pancartes on, al costat de símbols de la pau, hi havia escrites frases ofensives en contra meu. També m'escriuaven. Es tractava d'una provocació. Continuaren tota la tarda. La cinquantena de persones que eren amb nosaltres van resistir a la temptació de respondre'ls. Quan va ser hora vam marxar. Ells, aleshores, van prendre la matrícula del cotxe que em portava, deixaren les pancartes a terra i també se n'anaren. Prometeren que tornarien, però no van fer-ho. L'endemà al matí agents de la policia armada es presentaren i van prendre nota del text de les pancartes

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

insultants.

El «Diario de Barcelona» del 2 de gener deia: «Ahir van ser vuit les pancartes exhibides, i unes quaranta persones les duïen. A l'escriptor Alfons Carles Comín, que havia vingut amb la seva família, li estiraren els cabells.» Comín, en la carta oberta damunt citada, posava: «*El primer 76, llegábamos el día 1 hacia las cinco. Estabas rodeado de letreros insultantes, ultras, guerrilleros tratando de asemejarse a la banalidad del fango en su intención, sin comprender que tú simbolizas más de lo que eres. No es necesario polemizar con ellos -aunque ellos tratan de provocar desorden, caos que permita decir "mirad los pacifistas" -, porque tú resultas ya invulnerable a la calumnia, además escrita sin gracejo. No, no que estés por encima del bien y del mal, sino que tu voluntad de amnistía y reconciliación trazan para todos el fulgor de una nueva convivencia*¹⁹³.» Això va passar el dia de Cap d'Any.

L'endemà, divendres 2, «es tornà a presentar un grup reduït d'extrema dreta sense pancartes. Van repartir un pamflet que contenia un text injuriós contra la persona de Xirinacs. Els presents reuniren i cremaren els fulls¹⁹⁴». El pamflet es titulava *El show Xirinacs*. Havia enganyat dones, tenia un fill no reconegut, havia fet un xantatge de mig milió, havia destrossat una gestoria a Igualada, menjava a la nit durant les vagues de fam. «Qui paga Xirinacs?». L'escrit no anava signat. Amb el temps la saga s'enriquiria. Tot això i més figurava en el meu expedient de la policia. Repetit obsessivament cada vegada que em detenien, en els considerants previs a les meves declaracions... que no feia: «Declara que no declara.» Si tots els informes policials fossin així, pobres historiadors! Aprofito l'ocasió per aclarir que la meva manutenció durant els quasi dos anys d'estada davant la Model va ser principalment, encara que d'una manera indirecta, a càrrec de l'estat. Durant la meva estada amb una «beca» a la presó de Carabanchel, com que l'estat em pagava el menjar, el pis, la llum, jo escrivia molt. Vaig fer tres llibres. Dos me'ls va publicar Nova Terra, i l'altre,

193Alfons Carles Comín, *loc. cit.*, p. 72.

194*Diario de Barcelona*, 3-I-1976.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Claret. Els drets d'autor d'aquests i de dos llibres més que tenia escrits de feia temps m'ajudaren a viure dos anys més... I jo, desagraït, que no parava d'escriure contra aquest estat protector!

El dia 3 augmentaren les accions dels grups dretans. Penjaren cartells insultants en arbres i parets, interpel·laren el grup de persones que, envoltant-los, protegien els captaires.

Una dona va rebre una forta puntada de peu que m'anava dirigida i anà coixa una bona temporada. Un d'aquells dies es desplegà a primera hora del matí un batalló uniformat de marró a l'estil nazi de nois i noies. Repartien pamflets i fulls volants contra nosaltres signats per CEDADE i venien una biografia de Hitler. Entaforaven la propaganda per les finestres dins els cotxes quan aquests s'aturaven al semàfor de la cantonada. Amenaçaven els que no l'acceptaven. Van actuar tot el dia.

Un altre capítol és el de les agressions ultres fora del carrer Entença. Dijous, dia 1, Francesc Junyent declarà: «Va ser quan tornava de visitar Lluís M. Xirinacs i el seu company Ferran Garcia Fària. Un grup de quatre o cinc em barrà el pas, m'acorralaren contra un portal i em colpejaren als testicles i a la cara, mentre que el que semblava el cap del grup, d'uns quaranta o cinquanta anys, anava repetint:

»-Veritat que no t'hem fet res?»

«Un membre de l'associació de veïns del Turó de la Peira fou agredit el passat dia 1, a dos quarts de vuit de la tarda, en plena Rambla de Canaletes. Els agressors, que s'identificaren com un grup d'extrema dreta, colpejaren furiosament amb una pistola la cara i tot el cos la seva víctima. Llavors amenaçaren de mort el secretari de l'associació, entregant-li sarcàsticament una bala. Encara amenaçaren de col·locar una bomba als locals de l'associació. Es veu que el motiu de l'acusació era perquè el soci havia estat aquell matí pels volts de la presó Model on feia guàrdia mossèn Xirinacs¹⁹⁵». Els agressors, a més, s'apoderaren de la cartera del soci, van prendre nota de seva filiació segons el DNI i li requisaren el carnet de soci. El ferit fou atès a l'hospital de Sant Pau on li diagnosticaren lesions

¹⁹⁵*La Vanguardia*, 3-I-1976.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

de pronòstic reservat.

Aquells mateixos dies es van produir agressions dels ultres Grupos de Acción Sindical (GAS) a l'Associació de veïns de Sant Andreu (pintada: «*Xiri al paredón.*»), al Centre Social de la Florida de l'Hospitalet, a l'Escola Benjamí de la Trinitat, a les llibreries Pública i Borinot Ros, al restaurant Via Véneto, a parròquies de Sant Andreu i Sant Pacià, a la plaça de Sant Josep Oriol, amenaces telefòniques. Fraga envià un telegrama a l'associació de Sant Andreu, quatre cops agredida, que deia: «Condemno públicament atemptat i he donat ordres corresponents.» Aquelles ordres produïren la detenció de dotze persones (7-1-1976) pertanyents a la guàrdia de Franco que posteriorment ingressaren a la Model. Es veu clar que Fraga i els ultres pertanyien a dues faccions diferents i oposades del règim encara vigent.

Uns quants d'aquests empresonats sortiren lliures el dia 15.

«Cap a les sis de la tarda, en sortir de la presó els ultres detinguts recentment en relació amb els atemptats del GAS, foren rebuts amb aplaudiments pels seus coreligionaris i, després de cantar *Cara al Sol*, prengueren represàlies contra alguns dels presents. Agrediren els senyors Juan Antonio Maldonado i Francesc Junyent Moncunill, al darrer dels quals trencaren les ulleres. Amenaçaren amb pistoles i barres de ferro. Cap a les onze del matí següent van repetir les provocacions, en concret contra Ferran Garcia Fària i dos estudiants».

La psicosi de terror pels atacs d'ultres i per les actuacions de la policia que descriurem a continuació per raons de claredat expositiva, tot i que coincidiren en el temps, s'estengué entre els captaires de la pau. N'és un exponent punyent l'escrit que conservo de Ferran Garcia Fària, el caminant de llargues barbes blanques, redactat del seu puny i lletra:

«Per a la meua volguda companya Carme i per a tots els amics i companys que defensem la dignitat del nostre maltractat poble.

»Tinc l'evidència física i moral que després dels múltiples maltractes que he rebut de la policia, seré encara objecte d'algun atac

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

procedent dels grups feixistes, ja que són moltes les provocacions de què hem estat víctimes.

»Cauré com un home pacífic que milita en un país que vol viure en pau i dignitat. Si no em maten em repensaré si he de continuar la lluita en el camp dels no violents o oposar la violència a la violència del sistema feixista que oprimeix el nostre poble des de fa 40 anys.

»En qualsevol dels fets que preveig inevitables en un pròxim esdevenidor, vull que sàpigues, benvolguda Carme, que t'estimo amb tota l'ànima igual que a tots vosaltres, germans en el meu cor i en els nostres afanys d'amor al país on hem tingut el privilegi de néixer.

»Vostre,

Ferran Garcia Fària

Davant la presó Model, 16-1-1976»

A les set i vint de la tarda del dia 23, deixaren la presó Model, sota fiança de 90.000 pessetes, els tres darrers detinguts, presumptes membres del GAS: Alberto Royuela, Isidro Cardona i Francisco Tolosana. Hi tornà a haver congregació d'altres que cantaren *Cara al Sol*. Royuela féu els crits de rigor i intentà saludar els captaires de la pau. Em vaig negar a donar-li la mà. A darrera hora de la tarda un grup de cinquanta joves ultres amb camisa blava i banderes espanyoles es presentaren armats de bastons i objectes contundents i ens atacaren. Ens van insultar i escopir. A Ricard Gamundi, a Ferran Garcia Fària, a Maria Rosa Espinós, a Joan d'Armengol Boludo i a mi, ens donaren una bona pallissa. Gamundi hagué d'anar a l'Hospital Clínic.

A les tres de la tarda del dia 25 passaren deu o dotze ultres i ens llançaren restes de menjar a la cara, i altres grups ens insultaren.

A poc a poc se'n cansaren i en els mesos posteriors només patirem ràtzies esporàdiques, tot i que seguiren molt perillosos amb les seves cadenes i els punys amb pues d'acer.

Entre els visitants vam veure manta vegada un sacerdot amb

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

sotana que ensenyava una pistola. Es deia que era el pare José M. Alba Cereceda, S. J. Ell ho desmentí. Es veu que no era ell sinó un teatí del carrer Enric Granados.

Una altra anècdota. Una misteriosa i espantada periodista nord-americana va avisar-me molt en secret que un important feixista, que anomenaven «el Führer espanyol», em vindria a veure per parar-me una trampa. Efectivament vingué, amb ulleres fosques, envoltat d'un núvol d'acompanyants armats de magnetòfons i màquines de fotografiar amb flaixos. La pregunta enverinada era:

-Tu, que ets tan imparcial demanant amnistia per a tots, ¿vols firmar un paper on es demana amnistia per a Rudolf Hess, pres des de fa 35 anys a la presó de Spandau?

Amb tota parsimònia li vaig demanar el paper i vaig signar-lo.

-Té 85 anys, poc mal pot fer ara.

I vaig canviar de tema. Li vaig preguntar que s'havia fet del feixista Mauricio Carlavilla, abans Moritz Karl, nazi alemany refugiat a l'Estat espanyol i posseïdor d'informacions secretes a les quals havia tingut accés.

Quedà astorat que jo sabés tot això. Marxà amb la cua entre cames.

Dimecres, 7 de gener

Em vaig presentar a les nou, l'hora habitual. Cap a les onze la policia ordenà a un nombrós grup de persones concentrades que es dissolgués. Em vaig negar a marxar. Van arrossegar-me com si fos un sac de patates cap al cotxe policial. Un cop dintre, vaga de silenci. No vaig respondre a cap pregunta. Por. Em portaven a apallissar-me? En un racó de la plaça de les Glòries em van fer baixar. Temia el pitjor. No hi havia testimonis. Però no. «Queda en llibertat». Em deixaren allí, em demanaren disculpes i el Seat 124 blanc s'allunyà veloç. Estava paranoic. Vaig telefonar d'una cabina a Vicenta que era a treballar a l'escola. Se'm passà una mica la por. Vaig agafar el metro i cap a la Model falta gent. El cotxe blanc ja hi

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

era. Als altres captaires, Eulàlia Marimon, Garcia Fària i Juan Antonio Maldonado, desallotjat de la voravia de la presó de la Trinitat, també els havien escampats, a ells, per Collserola. La pròxima vegada, em dugueren a Cornellà. A la tarda, de primer, amb pitjors maneres la policia se m'endugué al Far de la desembocadura del Llobregat, un lloc pudent d'escombraries. Vaig començar a escalfar-me: «Els captaires de la pau a les escombraries!» No hi havia pau. Se'm tallà la digestió. Una burla a la dignitat de les persones. Vaig fer autoestop després de caminar una bella estona i em va recollir un executiu d'una fàbrica de la Zona Franca. A la Gran Via hi havia embús. La policia, de tornada, hi quedà atrapada. El meu executiu, que bé ho temia, circulà per dreceretes i em deixà a la Model abans que hi arribés el cotxe policial. Quan arribarà els semblà veure un miracle. Poc temps després em tornaren a agafar i em van deixar a la desembocadura del Bogatell enmig de la merda pura. Em vigilaren a veure si m'hi quedava. Quan hagueren marxat, caminant de pressa, vaig arribar a la gasolinera de l'estació de França. La casualitat em posà a disposició un amic de Balsareny, Ricard Torres, metge, que duia cotxe. Jo anava espantat. Ell, bon metge i bon amic; em tranquil·litzava. I em vaig trobar de bell nou a la Model abans que el cotxe de la policia. Un altre miracle! Els diaris barcelonins de la tarda anaven plens de l'epopeia.

A les 7 de la tarda es produí la darrera retenció del dia. Al carrer d'Entença s'havien congregat atretes per les notícies, unes tres-centes persones.

La policia em tornà a agafar. Em passejaren per Barcelona per tal de convèncer-me que abandonés la Model. Jo no els responia, ni a l'oferta d'un cigarret. Parlaven inquiets entre ells.

-No sé què s'ha cregut aquest Fraga, amb els seus mètodes apresos a Anglaterra, mentre hi era d'ambaixador. Aquí no hi té res a fer. Aquí cal mà dura. Es riu de nosaltres.

Finalment em tornaren a dur a les escombraries del Far del Llobregat. Ja és ben fosc a un quart de nou del vespre. Em van fer baixar. Van oferir-se a dur-me a casa si abandonava la Model. Em vaig posar a caminar. El cotxe em seguia poc a poquet, tot

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

il·luminant-me amb els fars. Tenien complex de deixar-me en un lloc com aquell. Després de molt caminar, vaig arribar a la primera farola desolada. Vaig assegurar-m'hi a tocar. El cotxe va parar-se.

Es pensaven que sorprendrien algun amic meu que els hagués seguit i que vingués a buscar-me. No hi havia un tal amic. No venia ningú.

Després de mitja hora d'esperar, marxaren d'una revolada, empipats. Se sentien burlats. Quan ja eren lluny vaig tornar a les escombraries i vaig restar-hi, a desgrat que família i amics poguessin patir per mi.

Va córrer el rumor de la meva detenció.

A Via Laietana no van parar de rebre trucades. Responien invariablement:

-No pateixin, ja tornarà demà.

Però no les tenien pas totes. Realment no sabien on parava. Van passar per «prefectura» el president de Pax Christi de Barcelona, el president de la Federació Diocesana de Pares de Família, la delegada diocesana de Guies Sant Jordi, el delegat dels equips matrimonials de la Mare de Déu, el director d'Agermanament i un representant del Grup de Drets Humans de Gràcia. Cinc presidents d'associacions de veïns pensaren posar una denúncia per desaparició. Després de cinc hores a les fosques i patint fred i pudor, arribà un jeep amb tres guàrdies jurats encarregats de vigilar el contraban per mar, que m'escorcollaren mentre m'apuntaven amb la carabina. Trobaren alarmats el ganivet amb què pelava les pomes a l'hora de dinar. Finalment, tot i anar perfectament indocumentat, un d'ells havia llegit els diaris de la tarda i em reconegué.

-Ah!, vostè és aquell que la policia ha marejat tot el matí?

-Sí, i tota la tarda!

Em dugueren a la comissaria de la Zona Franca. El comissari no es volia creure el que jo li explicava. Telefonà a Laietana. Li ho confirmaren.

-Queda lliure!

-No. Si em posa al carrer, tornaré a les escombraries. O em tornen decentment a casa o res.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

-Que es pensa que som els seus taxistes?

Finalment cediren. Posaren un cotxarro oficial del govern civil a la meua disposició, i a les dues tornava a casa¹⁹⁶.

«Presència¹⁹⁷» atribuïa el fet al *new look* de la policia espanyola que evocava la manera d'actuar dels *bobbies* anglesos. ¿No podia ser que l'ex-ambaixador a Londres i ara flamant ministre espanyol de Governació, Manuel Fraga Iribarne, aprengué allí l'estil cívic de la policia, especialment envers els *hippies* de Picadilly Circus i ara intentés introduir-lo aquí? El cert és que no agradava a la policia espanyola i no se'n sortien. Aviat els caldria reprendre llurs mètodes repressius de sempre. Havia començat el pols entre Fraga i els captaires.

El problema d'ordre públic davant la presó Model ja havia tret cap a finals del 1975. «Ningú no pot estacionar-se davant un lloc on, com a la presó Model, existeixen posicions de sentinelles armats.» No és fàcil imaginar les aglomeracions que es formaven i creixien de dia en dia. La solució primària, la càrrega policial. La policia dubtava. En els primers dies adés eren amables i adés contundents. Donava la impressió que les actuacions dels ultres eren promogudes per la policia. N'hi havia un, veí de la cantonada, de nom José Ayuso, que telefonava a Via Laietana quan veia massa gent. Immediatament es presentaven els jeeps a escampar l'aglomeració:

-*¡Circulen, circulen, y váyanse a sus casas!*

La policia, a distància, sovint presenciava indiferent els atacs que patíem de mans i cadenes dels ultres. A vegades fins i tot ens feia xantatge:

-Si es retira la gent prometem que també desallotjarem els altres.

Fraga volgué canviar els hàbits policials, però en l'operació del dia 7 fracassà. A l'endemà hi tornàvem a ser.

El dia anterior, dia 6, a la tarda, tres jeeps, un autocar i uns

196Vegeu *Mundo*, 17-1-1976.

197*Presència*, 17-I-1976.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

quants 091 dispersaren unes dues-centes persones. Només ens deixaren a Eulàlia Marimon, Ferran Garcia Fària i a mi.

-Aquests tres tenen permís, els altres, no.

¿D'on ens venia aquest sorprenent permís, mai no sol·licitat i que, posteriorment, tantes vegades seria ignorat? Probablement d'una recomanació de Fraga.

El dia 8, l'endemà dels trasllats en cadena no deixaren acostar-se ningú en tot el matí. Estava jo sol. A la tarda es reuniren unes cent persones i es van asseure a terra. La força pública carregà amb contundència. Hi hagué molts apallissats, entre ells Ferran Garcia Fària, que a més li trencaren les ulleres. Tots foren atesos a la veïna i amiga farmàcia de Lluís Farré.

Davant aquest fet se'm va ocórrer com a protesta «creuar el Rubicó». Vaig travessar el carrer cap a l'altra voravia sota la jurisdicció de la guàrdia civil espanyola i em vaig seure a terra exactament al costat de la porta de la presó, als peus del sentinella armat.

Això, de moment, creà un gran desconcert entre les forces de l'ordre. Tota una colla d'amics, en un obrir i tancar d'ulls feren el mateix i es formà al peu del mur una fila de gent seguida fins a la cantonada, uns 40 metres. Era quelcom intolerable. El cap de la guàrdia sortí i em manà que em retirés. Li vaig fer que havia canviat de lloc a causa de la brutalitat del cos de policia. Que parlés amb la policia i assegurés la seva retirada de l'altra voravia.

-Si no marxa, manaré disparar sobre vostè.

Silenci.

-Caporal, carregui l'arma.

El soroll de carregar l'arma. Silenci... I no va arribar a dir «Dispari!». Manà a dos guàrdies que m'agafessin pels braços i els peus i, de nou com un sac de patates, em llançaren a l'altra banda del carrer.

Allà vaig ser altre cop introduït en un cotxe, on em tingueren força estona. Després se m'endugueren, mentre la gent per les cantonades aplaudia, i vaig ser abandonat a Sants. Eren les deu de la nit i me'n vaig anar a casa.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Amadeu Clavé, corresponsal a Barcelona del Butlletí «Hoac-Noticias Obreras», que hi era i que va rebre de valent, presentà denúncia per maltractes. Fou la darrera vegada que em traslladaren.

Dia 9 hi érem novament els tres captaires fixos, i va haver-hi molt acompanyament de gent sense intervenció de la policia. Fracàs del seu pla. Dels fets d'aquells dies, el 13 en presentaren denúncia Ferran Garcia Fària, llicenciat en Dret; Juan Antonio Maldonado Rodríguez, mariner; Francesc de P. Marimon Aguilera, en representació de la seva filla menor, Eulàlia Marimon Busqué, estudiant; Josep Ferran Montserrat, productor tèxtil, i Àngel Colom Colom, mestre. Presentaren a més nou testimonis¹⁹⁸.»

Durant tot el mes hi hagué conflicte amb la policia. Continuaren intervenint amb contundència. El dia 26 ens apallissaren als tres fixos talment que haguérem d'anar a l'Hospital Clínic. Això sí, un cop sortits de l'hospital, a la mateixa tarda, tornàrem al nostre lloc. Foren detinguts en diverses ocasions Eulàlia Rubió, Ricard Gamundi, Imma Maria Miquel, Pilar Ibáñez, Montserrat Simó, Jaume Costa, Jordi Rosés, Josep Maria Gasull Farrés i, davant la presó de Tarragona, dos captaires de Reus.

Pobre Fraga!

Dijous, 15 de gener

Dia 2 de gener, els promotors del cantant Lluís Llach anunciaven que després de vuit mesos de silenci forçós (setanta-cinc prohibicions), havien estat autoritzats uns recitals seus que tindrien lloc els dies 15, 16 i 17 al Palau dels Esports de Barcelona. El que al novembre havia triomfat al Théâtre de la Ville de París ara finalment podia cantar a casa seva.

El dia 10, vaig rebre una entrada, fila zero, número 36, de cadira de pista. La carta cordial que l'acompanyava anava signada per Oriol Regàs i Joan Molas.

El dia 14, ja s'havien esgotat les localitats per a les tres

198*La Vanguardia*, 14-1-1976.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

vetllades. En total, vint-i-cinc mil.

El dia 15, a dos quarts d'onze de la nit, el Palau era ple a vessar, entre 8.000 i 9.000 persones. A fora, milers de joves que volien entrar van sofrir una càrrega policial. En els pisos alts aparegueren eslògans polítics, espelmes i llumins encesos, globus, crits en favor de la llibertat, de l'amnistia («Esperem que se n'hagin adonat», digué Llach per l'altaveu) i de l'estatut d'autonomia. Grups il·legals van llançar fulls volants. Flamejaven les senyeres.

Les grades plenes a vessar de jovent. La pista, plena de cadires, era farcida d'invitats rellevants -sis-cents- del món de les lletres, de les arts, del teatre, del cinema, de l'esport, de la política. En les primeres files (en la número zero, a la dreta, el Consell de Forces Polítiques de Catalunya i, a l'esquerra, l'Assemblea de Catalunya), organitzacions polítiques, sindicals i culturals.

No resisteixo a la temptació d'esmentar un bon centenar de les moltes personalitats que van assistir-hi. Són un clar exponent de l'amplària i varietat que havia aconseguit el moviment a favor del canvi al nostre país: Joan Reventós, Ramon Trias Fargas, Jordi Pujol, Jaume Casanovas, Josep Andreu Abelló, Josep Pallach, Antoni Gutiérrez, Pere Portabella, Carles Barral, Carles Güell de Sentmenat, Jordi Trias Sagnier, Anton Canyellas, Heribert Barrera, Llibert Cuatrecases, Joan Badia, Joan Cabré, Rafael Ribó, Miquel Sellarès, Josep Ribera, Ignasi Pujades, Jaume Rodri, Ricard Bofill, Agustí Montal, Carles Reixach, Isidre Molas, Alfons Carles Comín, Josep Solé Barberà, Jordi Carbonell, Agustí de Semir, Jordi Llimona, Josep Trueta, Francesc Pi de la Serra, Ovidi Montllor, Raimon Pelegero, Fèlix Martí Ambel, Antoni de Senillosa, Pere Ignasi Fages, Salvador Casanova, Vicenç Ligüerre, Josep Maria López Llaví, Josep Benet, Joan Armet, Miquel Roca Junyent, Pere Ardiaca, Joan Colominas, Joan Cornudella, Paco Giménez, Àngel Peix, Antoni Tàpies, Joan Granados, Francesc Candel, Terenci Moix, Raimon Obiols, Maria Aurèlia Capmany, Marta Mata, Xavier Ribalta, Cesc, Oriol i Josep Maria Martorell, Josep Maria Castellet, Enric Majó, Joan Prat, Joaquim Boix, Albert Fina, Jaume Vidal Alcover, Manuel Cruells, Carles Ferrer Salat, Joan Mas Cantí, Lluís

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Carandell, Josep Anton González Casanova, Enric Jardí, Josep Maria Espinàs, Magda Oranich, Marc Palmés, Armand Carabén, Maria del Mar Bonet, Manolo Orantes, Mònica Randall, Jacint Humet, Paco Frutos, Ricard Lobo, Francesc de Borja Aragay, Josep Guia, Pedro León, Josep Pi Suñer, Xavier Casassas, Amadeu Cuito, Avel·lí Artís Gener, Xavier Folch, Albert Ràfols Casamada, Teresa Pàmies, Alexandre Cirici Pellicer, Joaquim Molas, Joan Ballester, Romà Gubern, Josep Maria Flotats, Teresa Gimpera, Ramon Muntaner, Joan Isaac, Marina Rossell, José Luis López Bulla, Joan Carrera, Robert Saladrigas, Carles Santos, Joan Pere Viladecans, Jordi Solé Tura, Ramon Pinyol, Llorenç Gomis, etcètera. S'adheriren a l'acte Salvador Espriu, Cassià M. Just, abat de Montserrat, i Joan Brossa. Jo vaig haver de tornar a pujar a una cadira per respondre als que m'aplaudien.

L'aparició del cantant va ser rebuda amb una ovació estentòria, tot el públic dret «en una demostració efervescent d'adhesió emotiva¹⁹⁹».

Recital no perfecte, però emocionat. El públic, que corejava les lletres amb més intenció política, demostrà conèixer bé les cançons prohibides. «Fe no és esperar, fe no és somniar, fe és penosa lluita per l'avui i pel demà». I *L'estaca*. Al final no acabaven els aplaudiments, les repeticions demanades. El públic va aplaudir setanta-quatre vegades. Sis vegades els assistents es posaren drets. «Aleshores, els visques, els crits i totes les manifestacions esdevingueren un homenatge al destacat cantautor, revestit d'una patent aurèola d'heroi popular²⁰⁰».

En acabar, corregué de boca a orella la consigna: «A la Model!» Ignoro de qui va sortir la idea. I un grup compacte avançà pel carrer de Lleida, travessà l'avinguda aleshores encara anomenada del Marquès del Duero, i es dirigí carrer Vilamarí amunt. La policia féu una càrrega duríssima, tot perseguint la gent fins dintre els portals, disparant boles de goma i pots de fum fins i tot a finestres i balcons, i tallant la circulació del carrer Vilamarí. Un grup en el qual

199*La Vanguardia*, 16-1-1976.

200*Ibid.*

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

em comptava s'esquitllà cap a la Model, i a tres quarts i cinc d'una vam poder portar les cançons d'en Llach als presos, que ens respongueren des de les seves reixes. Els tres dies del festival hi hagué manifestació nocturna de cotxes a la sortida del recital.

Terenci Moix deia set dies després:

«Alguns vam plorar.

Aquella nit es convertia en una experiència única.

Aquella nit fèiem un poble.

Hi havia molta fam d'esdevenidor.

¿Oi que tots plegats fèiem

un poble que val molt la pena?

¿Era possible que el Somni adoptés, de sobte, una forma tan bella i tan real? Si hom el podia tocar!

Era un present que ens havíem guanyat pam a pam.»

Diumenge, 25 de gener

Per primera vegada des de la guerra se celebraven eleccions municipals a l'Estat espanyol excepte a Madrid i a Barcelona. La nova Llei d'Administració Local permetia la participació d'associacions polítiques. En unes eleccions municipals van caure la dictadura i la monarquia juntes en abril de 1931.

Però no ens fem falses idees. Tot era encara lligat i ben lligat. Les diputacions i els ajuntaments estaven formats per dos terços respectivament de diputats i regidors elegits a dit. Només un terç, el familiar, era d'elecció directa. La idea de Fraga de convocar eleccions des de la base fou derrotada, tot i que segons la llei només es podia renovar un 50% dels càrrecs. L'elecció d'aquest 50% s'ajornava fins al novembre de 1976. Només d'una manera indirecta s'elegien alcaldes i presidents de diputació a través de regidors i diputats, dos terços dels quals eren inequívocament franquistes. La vigència d'aquests nous càrrecs s'allargava fins al novembre. I paradoxalment segons la nova llei democratitzant no eren destituïbles, amb la qual cosa se'ls assegurava una actuació antidemocràtica durant deu mesos més. Una presa de pèl!

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Analitzem una mica la situació del règim en aquells dies.

Hi havia en primer lloc el franquisme pur. Al carrer Entença actuava amb descaradura. El GAS, la Guàrdia de Franco, CEDADE. També a les barriades, escoles, llibreries i altres indrets. Actuaven esporàdicament ací i allà, sense ordre ni cap pla. A Olot, per exemple, l'ajuntament s'oposava a la proposta pro amnistia del regidor Lluís Sacrest, deixeble i amic meu, i va impedir les manifestacions en aquest sentit. Els dos assassinats de Montejurra (9-5-1976) en serien un tràgic exponent. Eren personatges com Alberto Royuela, Blas Piñar, Mariano Sánchez Covisa. Eren presents als alts organismes de l'estat, però en minoria. José Antonio Girón de Velasco, José Solís Ruiz, José Utrera Molina, Gonzalo Fernández de la Mora, Dionisio Martín Sanz, Raimundo Fernández Cuesta, Francisco Labadie Otermin i altres. I l'ala dreta de l'Opus amb Laureano López Rodó i Gregorio López Bravo. Les forces de l'ordre sovint es desentenien de les directrius del ministeri de l'Interior. Un consell de guerra dictà sentència condemnatòria en la causa 250/75 contra un comandant i vuit capitans de la Unió Militar Democràtica (UMD) amb sentències de presó de dos anys i mig fins a vuit (9-3-76).

La segona força era el franquisme tímidament aperturista, amb persones com el ministre de la Governació, José García Hernández. El seu màxim exponent era Carlos Arias Navarro, que defensava una molt moderada obertura que volia que fos respectuosa envers les lleis fonamentals del *Movimiento*. Deia per televisió el 26 de febrer de 1975: «Els Principis Fonamentals tenen encara plena vitalitat i una absoluta possibilitat de desenvolupament [...] Cal seguir la línia de la perfectibilitat [...] si pretenem que el 18 de juliol sigui per a Espanya allò que la Revolució fou per a França, o per als Estats Units la seva independència, o el famós octubre per a la Unió Soviètica.»

El juliol de 1975, el ministre secretari de la Presidència, Antonio Carro Martínez, afirmava: «Ens encaminem cap al desenvolupament, el perfeccionament i l'evolució.» Ja hem vist²⁰¹

201 19 de desembre de 1975.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

com en la presa de possessió del primer govern de la Monarquia Arias insistia en l'«esperit del 12 de febrer» que, tanmateix, sempre es demostrà molt poc operatiu i molt oscil·lant. El seu discurs davant les Corts espanyoles del 28-1-1976 serà conegut com el *frenazo Arias*. «La tan esperada declaració oficial del govern ha resultat una dutxa d'aigua freda sobre l'esquena del país²⁰²».

En tercer lloc, i en una línia una mica més oberta que es va dir reforma democràtica (nom de l'associació de Fraga), destacava Manuel Fraga Iribarne, amb Areilza, Garrigues, Robles Piquer, Martín-Gamero, Pío Cabanillas, Francisco Fernández Ordóñez i altres. Reforma suficient per a algunes formacions opositores com la Federació Popular Democràtica, de José María Gil-Robles Quñones, que ja havien entrat en el joc de l'associacionisme. Fraga fundà dues societats anònimes polítiques (!) al marge de les associacions amb vista a maniobrar més còmodament i desmarcar-se del sistema. Eren la Federació d'Estudis Independents (FEDISA) i el Gabinet d'Orientació i Documentació (GODSA). N'eren accionistes, entre altres, Areilza, Leopoldo Calvo-Sotelo, Pío Cabanillas, Juan José Rosón, José Luis Álvarez, Marcelino Oreja, Gabriel Cisneros, Carlos Pérez de Bricio i Alfonso Osorio. Durant l'any 1975 van ser les *vedettes*. Comptaven amb el suport dels grans poders internacionals. En oberta discrepància amb Arias, al gener de 1976 Fraga afirmà com a ministre de l'Interior: «Hi haurà referèndum enguany i eleccions generals en la primavera del 1977.» I el 2 de febrer declarà a la televisió britànica: «Si no es compleixen les previsions de la reforma, altres prendran el meu relleu.» Volia dues cambres elegides per sufragi universal però que no intervindrien en l'elecció del cap del govern, que seria designat pel rei entre els noms d'una terna proposada pel Consejo del Reino.

Tanmateix, el Fraga *vedette* de 1975 seria derrotat el 1976 en no convertir-se en el primer cap de govern de la Monarquia. I això, malgrat el suport del capital internacional.

En quart lloc, dins el mateix règim començava a dibuixar-se una altra línia que es diria simplement de reforma política, més

202Cambio 16, 2-II-1976.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

oberta, més hàbil i decidida que la de Fraga, liderada indirectament per Torcuato Fernández-Miranda. Aquest sector tindria el suport del rei i col·locaria a la presidència del govern Adolfo Suárez, que va atreure el suport del capital internacional que havia abandonat Fraga. En aquesta operació, on participarien joves valors eixits del planter del *Movimiento* -circumstància que li serviria de camuflament-, van ser arrossegats els demòcrata-cristians i els monàrquics del règim. Seria la gran funció de teatre d'uns epígons intel·ligents del règim representada davant el pati de butaques d'una oposició temuda pel règim per la seva força potencial si actuava unida. Ara bé, l'oposició estava entretinguda en la inútil baralla del repartiment d'un botí esperat, caigut del cel, que només obtindria al preu de la traïció dels propis ideals. Tot el que s'aconseguiria seria concedit graciosament des de dalt per voluntat dels «franquistes il·lustrats». Prometrien escons a l'oposició com pastanagues. I l'oposició començaria la batalla interna per obtenir-los.

El resultat seria la pèrdua de la força unitària. Es tractaria de fer la democratització des de dalt, com volia Carrillo, però sense ell. Així, un Carrillo aquiescent contemplaria la funció. Segons el bruixot *Tato* Fernández-Miranda, calia il·lusionar l'oposició i enganyar el franquisme. Tot es faria des de les institucions franquistes més rànies: Consejo Nacional del Movimiento amb els seus «40 de Ayete» nomenats directament per Franco, Consejo del Reino, Secretaria General del Movimiento i Corts Espanyoles. I ho farien persones amb l'uniforme del *Movimiento*: Torcuato Fernández-Miranda, Adolfo Suárez González, Eduardo Navarro Álvarez. El rei trairia el seu jurament. Fernández-Miranda, amb una estratègia molt subtil, trairia el Consejo Nacional del Movimiento, el Consejo del Reino -del qual era president-, i les Corts Espanyoles que també presidia. «El bruixot de la transició» és una expressió de G. Morán²⁰³. Adolfo Suárez es deixaria estimar i acabaria traint el seu protector i guia, Fernández-Miranda, que va ser destituït pel rei de les dues presidències que ocupava al maig del 1977. Suárez seria

203Gregorio Morán *Adolfo Suárez: Historia de una ambición*, Barcelona, Planeta, 2a ed., 1979, p. 321.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

traït per l'ala dreta del seu partit (UCD), a instàncies del capital internacional, un mes abans (29-1-81) del *tejerazo*. Un devessall de traïcions.

Els franquistes purs, incontaminats, havien estat bandejats del cim del poder, però omplien l'exèrcit, les forces de l'ordre, el Consell del Movimiento, el Consejo del Reino i les Corts. Hi ha una llegenda -que serveix d'excusa absolutòria a la ineficaç oposició- que afirma que els «poders fàctics» eren massa poderosos i no els permeteren optar per la ruptura democràtica que la immensa majoria de l'oposició havia defensat fins aleshores. Ja comprovarem la seva falsedat. El règim lentament s'ensorrava sol. I es podia dominar perfectament des de l'estricta unió de l'oposició. L'exèrcit i la policia eren minats des de feia temps no pels demòcrates de l'UMD (exigua minoria), sinó pels militars i policies pròxims als interessos nord-americans i que ocupaven els més alts càrrecs: Díez Alegria, Armada Comín, Gutiérrez Mellado i altres. Davant Franco i el príncep d'Espanya, en la pasqua militar del 1975, el tinent general i ministre de l'Exèrcit, Francisco Coloma Gallegos, indicava al·ludint la UMD: «No és honest pertànyer a una institució situada més enllà de les opcions militars si hom té el convenciment que es podria servir millor Espanya promovent o animant una determinada actitud política [...] Qui pensa així procediria honradament si se separés de les nostres files.»

Plantejament correcte si l'anunciés un militar liberal. Asèpsia de l'exèrcit. El canvi ha de ser feina dels polítics, no dels militars. Ja hem dit, a propòsit de l'atemptat del carrer Correo, de Madrid (setembre del 1974), que la policia estava dividida. Ja funcionava Justicia Democrática en l'estament judicial. I en el terreny estrictament polític assistirem al final d'aquest 1976 al poc usual espectacle de l'autoexecució de les institucions franquistes. Els franquistes històrics mai no guanyaren cap votació determinant en aquestes traumàtiques operacions. Farien prou de sortir de la transició sense haver de sotmetre's a judicis com els militars de l'Argentina, per exemple, mercès al clima d'amnistia.

Fraga quedà neutralitzat, en segona fila, en un càrrec

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

-ministre de Governació- que no faria sinó deteriorar la seva imatge. Arias, en prosceni, serà la víctima expiatòria. Tots li anirien en contra i cauria en un teatral «crepuscle dels déus» amb totes les «essències» sota el braç.

I amagadet, l'astut Fernández-Miranda, que, llest, no havia acceptat del rei d'Espanya el càrrec de president del govern -veia massa enemics per donar la cara-, farà de director d'escena de tota l'operació. I, rere tot plegat, l'estranger, accionista principal, vigilaria el conjunt i el guiaria per mitjà del rei d'Espanya. «Cambio 16²⁰⁴» afirmava: «L'interès dels nord-americans en Espanya és tan gran que podria dir-se que els serveis secrets dels Estats Units han llançat el barret, la gavardina i les ulleres fosques i han sortit a ballar sota els focus, com sembla que passa a Madrid.» Continuava dient que l'estratègia de Kissinger no era evitar el comunisme a Espanya. Massa fàcil. El que calia evitar era que Espanya es convertís en neutralista, com volíem molts, en contra del disseny prioritari de la Trilateral de combatre l'Est amb tots els mitjans fins al seu esfondrament. Espanya dins l'OTAN i dins Europa.

Començava, doncs, la funció, i en aquell mes de gener s'alçava el teló. Les eleccions municipals i la pròrroga de la legislatura eren el resultat de les primeres escaramusses: empat conjuntural entre històrics i Arias. Estructuralment va assolir-se una llei de règim local una mica més oberta. El règim es cansava de la pugna amb l'oposició i s'anava tornant més permissiu. «Aquestes darreres setmanes ha quedat patent un ambient de tolerància que ha permès tota una sèrie de fets insospitables fa només un parell de mesos²⁰⁵». Sortien a la premsa en primera plana l'Assemblea de Catalunya i el Consell de Forces Polítiques. Com deia Joan Reventós: «No tenim llibertat de reunió, però sí "tolerància de reunió".»

El 31 de maig de 1976 entraria en vigor una tímida llei de dret de reunió. Es permetia el recital de Lluís Llach. Van ser detinguts membres del GAS. Davant la Model la policia alternava la

204 *Cambio 16*, 12-1-1976.

205 *Presència*, 17-1-1976.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

contundència amb una actitud permissiva. Les «passejades» del dia 7 van ser una autèntica sorpresa, un *new look* de la policia. Fraga es comprometia a investigar les terribles tortures de Francisco Téllez i els atacs ultres a les associacions de veïns de Sant Andreu i del Turó de la Peira. J. Ferrer explica significativament en el pròleg de *Per una Nova Icària*²⁰⁶ que aquell gener Salvador Casanova demanà el passaport que li havien retirat i li van denegar. S'adreçà directament a Fraga i li va ser concedit. Junt amb l'ofici hi havia una targeta personal de Manuel Fraga.

L'Assemblea de Catalunya seguia creixent i multiplicant-se per la base, la qual cosa demostra l'oportunitat i la força de pressió de la feina unitària i popular. «L'Assemblea de Catalunya havia assolit un important poder de convocatòria popular²⁰⁷». En canvi, superestructuralment va viure en crisi permanent. Els comunistes estiraven cap a la Junta Democràtica espanyola, i tots els partits implicats ho feien cap al Consell de Forces Polítiques. Tarradellas, Pujol i els que no la podien arrossegar se'n distanciaven.

El desastre de la transició, que avui es vol tapar amb descripcions idíl·liques i modèliques com les que denuncia Gregorio Morán en *El precio de la transición* o que altres carreguen a bocs expiatoris únics -com l'antitarradellista visceral Josep Benet en la seva obra suara citada- no va ser degut a la victòria de l'UCD o a les pressions dels «poders fàctics» del franquisme. Hem de buscar-ne la causa en la cobejança d'uns ridículs líders polítics que amb l'excusa del pluralisme propi d'una democràcia que encara no teníem, trencaren abans d'hora la força de l'acció unitària en benefici de llurs interessos particulars en el més clàssic exercici del «liberalisme salvatge» que sempre havia practicat Franco a favor seu i dels seus sota capa de feixisme. Un exemple de primera hora:

El 31 de gener de 1976 es reunien a Cura (Mallorca) representants de l'Assemblea, del CFPC, de la Junta Democràtica del País Valencià, del Consell Democràtic del País Valencià, de la Junta

206Josep Ferrer, *op. cit.*, p. 44.

207Josep Benet, *El president Tarradellas en els seus textos*, Barcelona, Empúries, 1992, p. 330.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Democràtica de les Illes, de la Federació Socialista Balear del PSOE, del Partit Socialista Demòcrata Balear, de Convergència Socialista de les Illes, del Grup Promotor del Partit Socialista de les Illes, del Grup d'Independents Socialistes i Nacionalistes de les Illes, del Grup de Formació Marxista-leninista de les Illes i de la comissió organitzadora de l'Assemblea Democràtica de Menorca, per tal de concertar una acció global arreu dels Països Catalans²⁰⁸. Dels assistents, 39 eren de les Illes Balears (Manuel Mora, Climent Garau, Francesc Obrador, Sebastià Alomar i altres), 23 del País Valencià (Josep Guia, Laura Pastor i altres), i 25 del Principat (Josep Benet, Jordi Carbonell, Rafael Ribó, Miquel Sellarès, Joan Anton Sánchez Carreté, Joan Colominas i altres).

Una setmana abans, la Comissió d'Enllaç de l'Assemblea s'havia reunit amb l'Assemblea Democràtica d'Euskadi i amb la Junta Democràtica del País Valencià. Les baralles internes i les influències externes es van traduir en un resultat nul, encobert amb una reafirmació de la voluntat de ruptura. Aviat fins la ruptura es rompria. No, amic Vázquez Montalbán, no era una correlació de febleses. Va ser una correlació de forces magnífiques (capaces, com es veuria en 1977, per exemple, de posar més d'un milió de persones als carrers de Barcelona o omplir de gom a gom les grades i l'arena de la plaça de braus de València sense ni una sola bandera «blavera») amb el resultat idiota i criminal d'una feblesa escandalosa.

«Les relacions del Consell amb l'Assemblea i amb el president a l'exili es caracteritzaven per una mal dissimulada retòrica²⁰⁹», tot i ser unànime la fita explícita de la necessitat de constitució del govern provisional de Catalunya, fita que tampoc s'assoliria abans de les eleccions espanyoles. El CFPC reconeixia «la importància del paper de l'Assemblea» i la de «la més alta institució catalana representada pel president de la Generalitat, que haurà d'assumir el paper essencial que li correspon en el procés de constitució del govern provisional de Catalunya». S'acceptaven «tots

208Vegeu A. Batista i J. Playà, *op. cit.*, p. 209.

209Ibid., p. 207.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

els papers de l'auca».

Diumenge, 1 de febrer

Mentre fins i tot policies a cavall es concentraven en el punt de partida -avinguda Lluís Companys, aleshores Saló Víctor Pradera-, el gros de la manifestació prohibida començava per sorpresa a un quart i mig de dotze el seu camí pausat a dalt de tot del passeig de Sant Joan, aleshores passeig del General Mola. En la primera, segona i tercera files es trobaven els nombrosos convocants de la manifestació pro amnistia més gran feta fins aleshores. Joan Reventós, Miquel Núñez, Albert Fina, Jordi Vallverdú, Agustí Prats, Josep Pallach, Xavier Folch, Jacint Humet, Pere Ardiaca, Pere Portabella, Francesc Pi de la Serra, Manuel Jiménez de Parga, Josep Laporte, Heribert Barrera, Rafael Ribó, Marta Mata, Miquel Roca Junyent, Francesc Vicens, Albert X. Pons Valon, Isidor Boix Portabella, Àngels Rivas, Joan Casanellas, Paco Amorós, Pere Camps, Josep Miquel Abad i tants altres. Darrere s'anaven aplegant més i més participants que afluien torrencialment dels amples carrers laterals. L'aglomeració impressionava. Mai no havia vist una cosa igual. Es parlava de cinquanta mil a setanta mil persones que eixordaven la ciutat picant de mans i cridant: «Sí, sí, llibertat, amnistia total». Els clàxons dels cotxes acompanyaven el ritme: I-I-III-III-II.

Algun guàrdia escadusser avisà a la central de policia. De moment es reuniren alguns «grisos» a peu amb fusells de boles de goma i pots de fum. Pujaven de la Diagonal. No sé qui tenia més por, ells o nosaltres. ¿Què podien fer deu policies contra milers i milers de manifestants que cobrien tota l'amplària del passeig de Sant Joan? Quan vam ser més a prop els uns dels altres, a l'altura del carrer Rosselló, ells van intentar barrar-nos el pas. Van concentrar-se en la meitat esquerra del front de la manifestació. Van carregar les armes antidisturbis i dispararen tots alhora. L'acció imposava. Immediatament tota la nostra ala esquerra quedà envoltada de fum.

El dia anterior a la tarda s'havien reunit els organitzadors i

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

havien pactat no oferir resistència, però tampoc fugir. Si la policia carregava ens asseuríem tots a terra i haurien d'arrossegar-nos per treure'ns del carrer. I en efecte les primeres fileres de l'ala dreta ens asseguérem a terra. Quan el fum va esvair-se vam veure que l'ala esquerra de la manifestació s'havia dissolt. La càrrega frontal havia fet efecte. La por va ser més poderosa que les consignes. Els policies podien estar satisfets. Potser, també, els components de l'ala esquerra tenien poc rodatge en aquesta mena d'accions.

Immediatament els escassos policies van concentrar l'atac en l'ala dreta que encara aguantava seguda a terra. Algun radioaficionat captà la següent consulta policial:

-En primera fila, al costat de Xirinacs, veiem la seva mare. Ataquem?

-Sí. Ataqueu.

Qui hi havia al meu costat era el barbut Ferran Garcia Fària, i al seu costat Vicenta Alcover i Joan d'Armengol. Tots quatre érem al mig de l'ala dreta amb altres captaires de la pau, veterans tots en l'art galdós de rebre cops. Es produí la segona càrrega de les forces de l'ordre. La major part dels manifestants de la primera fila fugí, però nosaltres resistírem. A continuació la policia, enfurismada per la nostra actitud, se'ns llançà al damunt a cops de porra i de culata.

La gent començà a arrossegar els que seien a terra per retirar-los. Els agents es concentraren en mi. Estaven tips de la meua estada davant la Model i volien donar-me una lliçó ara que no estaven sota control. Vicenta intentà interposar la seva bossa entre les culates i el meu cap. L'empentaren. Finalment vaig caure a terra i pararen. Tothom ho mirava. Un fotògraf de «Tele/eXprés», Manuel Armengol, féu una oportuna seqüència de fotos que gairebé sembla una pel·lícula. Una d'aquestes fotos donà la volta al món, obtingué el premi a la millor fotografia política de l'any i féu més mal al règim que un tanc. Hi voleien pistoles, fusells i porres. El governador civil de Barcelona, en veure-les, va escriure: «El pòrtic més inadequat per a l'obertura a la democràcia²¹⁰.» El conjunt d'aquestes i altres fotos

210Salvador Sánchez-Terán, *De Franco a la Generalitat*, Barcelona, Planeta, 1988.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

de la manifestació constituí un bloc que s'edità, es va vendre com l'aigua i s'esgotà de seguida.

Heroi d'aquella diada va ser l'equip de repòrters gràfics coordinat per Artur Torrents. El componien Montse Folch, Francesc Josep Elvira i Xavier Vinader. A mi em van dur a l'hospital de Sant Pau on em van diagnosticar commoció cerebral, contusions i erosions. Però a la tarda, una mica marejat, tornava a ser al meu lloc del carrer Entença. I al vespre ràdio París donava notícia completa de la manifestació i de l'agressió que havia rebut. També això perjudicava la imatge exterior del règim.

La manifestació durà algunes hores més, escampada en metàstasis per tot Barcelona, plena de gom a gom de manifestants que es movien amb una agilitat que feia sortir de polleguera la policia. Els cotxes hi ajudaven eficaçment entorpint l'accés dels vehicles policials. «La gradual separació dels distints centres de concentració creà noves dificultats a les forces de la policia que al final del matí ocupaven un temps cada cop més gran en arribar als distints punts²¹¹». A la manifestació van anar-hi famílies senceres. Un dels moments més emocionants va ser quan algú va penjar una petició d'amnistia a dalt de tot de l'estàtua del «Cinc d'Oros», a la cruïlla de la Diagonal i el passeig de Gràcia. En els diaris dels dies següents aparegueren mapes de Barcelona amb els moviments més importants de la manifestació com si es tractés d'una batalla memorable.

La iniciativa d'aquell esdeveniment -«Marxa pacífica a favor de l'amnistia general»- procedia de la Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona, que trobà la millor acollida entre les diferents forces polítiques i socials, premsa, entitats i associacions cíviques, religioses, culturals i professionals. El camp estava adobat de feia temps. El 19 de gener, s'havia presentat la petició d'autorització al govern civil. La signaven 170 persones encapçalades pel president de la Federació d'Associacions de Veïns, Joan Frías. Hi figuraven els dotze principals càrrecs de la federació, els presidents de vint-i-dues associacions de veïns, vuit degans de col·legis professionals, catorze

211 *Tele/eXprés*, 2-II-1976.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

catedràtics, deu presidents d'associacions diverses, dotze presidents d'entitats religioses, vint-i-tres càrrecs sindicals, vint-i-sis artistes i intel·lectuals, tres regidors de l'Ajuntament de Barcelona, vint polítics caps de fila i membres destacats de l'Assemblea, quatre personalitats de Cornellà, deu de l'Hospitalet, i catorze més de Badalona. Es va convocar una roda de premsa. El trajecte de la manifestació havia d'anar tot al llarg de la ronda de Sant Pere, des de l'Arc de Triomf fins a la Plaça de Catalunya. No hi hauria més pancartes que les que portessin la paraula «amnistia».

Però el governador civil, nou de trinca en el càrrec, denegà el permís.

«Tele/eXprés» ho resumia així: «La manifestació pacífica en petició d'amnistia -la revista la qualifica com "la manifestació més important en molts anys"- l'autorització de la qual havia estat denegada pel govern civil, degenerà en un gran nombre de marxades i concentracions que, tot i ser repetidament dissoltes per la policia, es desenvoluparen pràcticament sense interrupció en distints punts de la ciutat entre les deu del matí i les dues de la tarda²¹².»

A dos quarts de nou del vespre els del PSAN encara es manifestaven pel carrer Fivaller (Ferran) i per les Rambles. «Paris Match» deia: «Després de la guerra civil va ser la major manifestació de l'oposició organitzada a Espanya²¹³.» No cal dir que el desprestigi de les autoritats espanyoles -de Fraga i Sánchez-Terán- va ser molt seriós: no solament s'havia celebrat la manifestació tot i haver-la prohibida, sinó que després no va haver-hi sancions i els convocants van ser cridats a una reunió amb el mateix governador.

Aquell dia pletòric encara pogué acollir des de les cinc de la tarda i durant cinc hores la tretzena permanent de l'Assemblea: 95 assistents i 59 delegacions de partits polítics i moviments de barriades, comarcals, professionals i sindicals. L'èxit de la manifestació del matí enfortí la reunió de la tarda. L'eufòria podia palpar-se. A la roda de premsa de l'endemà assistiren els següents portaveus: Francesc de

212*Tele/eXprés*, 2-II-1976.

213*Paris Match*, 21-II-1976.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Borja Aragay, Maria Dolors Calvet, Vicenç Faus, Xavier Folch, Ferran Fullà, Francesc Giménez, Vicenç Ligüerre, Enric Nosàs, Pere Portabella, Rafael Ribó i Miquel Sellarès. El poble funcionava! Tothom volia estar prop del poble! Els temes: insistència en la ruptura, bones relacions amb el CFPC (només faltava que Esquerra Democràtica de Catalunya, que participava en el consell, també formés part de l'Assemblea), segona sessió plenària de l'Assemblea, i crítica del darrer discurs d'Arias Navarro a les Corts espanyoles -«Mundo» va referir-s'hi en un article que titulava *La democracia imposible*²¹⁴.

A Madrid Arias baixava, Fraga suava -havia dit: «*El poder público tiene el monopolio jurídico de la violencia*» i «*La calle es mía*», havia denegat el permís per a la gran manifestació de Barcelona que tanmateix se celebrà, i havia prohibit fer-hi detencions- i Suárez pujava. A finals de gener Alfonso Osorio, ministre de la Presidència -que controlava el president Arias en nom de Fraga-, havia d'anar a casa dels patrons, els Estats Units, per explicar-hi la reforma que no s'acabava d'endegar. El ministre Suárez va suplir-lo en el ministeri de la Presidència i va poder estudiar de prop les intencions d'Arias. Astutament Suárez -que des del seu ministeri del *Movimiento* i ja abans es comunicava directament amb el rei d'Espanya per telèfon (núm. 13), i molt sovint cara a cara- el 2 de febrer suggerí al monarca que Arias Navarro estava acabat i que l'home ideal per substituir-lo era Torcuato Fernández-Miranda, preceptor de Juan Carlos i protector de Suárez. Aquest sabia perfectament que Fernández-Miranda no volia ser president del govern espanyol. Simultàniament, en un acte espectacular de fermesa política, Suárez destituí Emilio Romero del càrrec de delegat de premsa del *Movimiento* perquè havia gosat dir que calien homes nous²¹⁵.

Naturalment aquestes dues gestions molt aviat serien conegudes per Fernández-Miranda, que acabaria portant la iniciativa de la transició no solament pel que fa a les tendències del règim sinó

214 *Mundo*, 7-II-76.

215 Vegeu Gregorio Morán, *op. cit.*, p. 29.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

passant al davant de l'àvida oposició dividida.

En canvi, Arias badava. El dia 11 se celebrà la primera reunió de la comissió mixta del govern espanyol i del Consejo Nacional del Movimiento per a la reforma. Arias es manifestà segur, afalagat pels històrics, sempre pressionat per Girón de Velasco, i no demostrà tenir gens de pressa per fer avançar els canvis. Només veia Fraga com a enemic i el tenia contra les cordes.

Dimecres, 3 de març

Vaga general a Vitòria a favor de les readmissions. Fraga era de viatge per Alemanya. Un moment crucial en què el franquisme jugarà la carta d'enfonsar Fraga, competidor temible com a director de la reforma. El règim mai no se n'havia fiat. Fraga volia anar excessivament de pressa. Volia una democràcia massa de veritat per al gust dels històrics, i fins i tot per al d'un Arias que el veia com al seu més perillós adversari.

La policia de Vitòria va passar de la ratlla. Acorralà la gent dins l'església de Sant Francesc, matà dos obrers i en va ferir més de cent. Lluís Llach immortalitzaria la tragèdia en la seva cançó *Campanades a mort*. Vitòria es va encendre i esclataren els aldarulls més violents. La policia va perdre el control. Era la insurrecció. La força pública va haver de replegar-se a les seves casernes. Un amic m'informà aquells dies que havia trobat un telegrama damunt la taula del director de «La Vanguardia» on es deia que la policia de Vitòria, perdut el control de la ciutat, demanà auxili al capità general d'aquella regió militar amb seu a Burgos. «Tregui els tancs al carrer». La resposta del capità general va ser: «*Coño, vosotros lo habéis enredado; desenredadlo vosotros.*»

Tot plegat feia la impressió d'un complot de la dreta per desestabilitzar la situació i culpar-ne Fraga. L'exèrcit no en volia saber res. Quan Fraga tornà precipitadament d'Alemanya va dir que aclariria els fets. Anà a Vitòria amb Rodolfo Martín Villa, i els caps de la policia -en nom de no sé qui- l'amenaçaren si es posava del costat dels obrers. Defensà l'actuació de la policia. Amb aquesta

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

presa de posició va caure a les mans dels que el manipulaven, va perdre independència i el suport del capital internacional. Aquest va ser un dels moments més determinants de la seva caiguda. Arias devia riure satisfet.

Però Arias badava. Per llei, en absentar-se el ministre de Governació el suplia el ministre Secretari General del Movimiento, i aquest era Adolfo Suárez. Actuà amb gran tacte i eficàcia especialment en la multitudinària concentració que hi hagué durant els funerals de les víctimes, i apaivagà els ànims encrespats. «Teledirigirà l'actuació de les forces d'ordre públic després de la carnisseria sense més objectiu que evitar nous conflictes i vessaments de sang. El saldo va ser positiu, potser més per al seu ús particular que per al dels ciutadans de Vitòria²¹⁶». El veritable enemic ignorat d'Arias anava situant-se.

No només hi havia hagut morts a Vitòria. També a Tarragona, Basauri i Elda. El dia 5, els captaires començarem a fer una estona de silenci davant de la presó. Calia una resposta. Els primers dies era d'una hora i mitja. Fèiem a més cinc dies de dejuni seguit també pels captaires que eren davant la Paeria de Lleida. Després, durant més d'un any i mig, observàrem el silenci durant la darrera mitja hora, de dos quarts de nou a les nou. Es convertí en una cerimònia impressionant per a la gran quantitat de vehicles i vianants que transitaven per allí en aquella hora. Hi havia gent que venia expressament per assistir a aquella mitja hora de silenci. Ens posàvem en fila contra la paret de davant l'entrada de la presó. Sovint abastàvem els cent metres, de carrer a carrer. Algunes vegades en dues i tres files. Van formar amb nosaltres personalitats de tota mena: artistes, polítics, bisbes... fins i tot borratxos que se senyaven reverentment tot pensant-se que allà s'hi pregava. Bona litúrgia del poble!

El 6 de març, l'Assemblea de Catalunya, per mitjà del seu secretariat -com CCOO i altres grups- lamentà els esdeveniments i insistí en la necessitat d'institucionalització democràtica, tot ignorant les lluites internes del règim. El 28 de febrer, l'Assemblea havia

²¹⁶*Ibid.*, p. 32.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

celebrat la seva catorzena permanent dedicada a la democratització dels ajuntaments. El 21 de març, celebrà la quinzena permanent. A partir del 1976 les reunions de la permanent van passar a ser mensuals i les del secretariat, setmanals. Però l'Assemblea perdia la iniciativa que vessava pels carrers. El 24 d'abril, va celebrar-se la setzena permanent que, com apunten A. Batista i J. Playà²¹⁷, «palesà fins a quin punt la realitat anava més de pressa que la pròpia dinàmica de l'Assemblea, la qual es va veure en l'obligació de saludar una sèrie d'iniciatives» espontànies. Aquestes iniciatives eren:

-La resposta a la mort d'Oriol Solé Sugranyes durant la seva fugida de Segòvia.

-La resposta a la mort de Manuel María Garmendia en l'Aberri Eguna.

-La convocatòria de la Marxa de la Llibertat.

-L'aparició de Coordinació Democràtica a Madrid.

-L'aparició de la Taula de Forces Polítiques i Sindicals al País Valencià.

-El naixement del diari «Avui».

-La manifestació del dia de Sant Jordi.

-Els actes convocats per al Primer de Maig.

El poble havia perdut la por i marcava un *tempo* molt ràpid.

Se succeïen les manifestacions unitàries a Barcelona i altres ciutats. Els treballadors, inclosos els empleats municipals -mestres, guàrdies municipals, bombers...-, assistien a manifestacions diàries. Com veurem, tot seguit es proposà la Marxa de la Llibertat.

El diumenge 4 d'abril es va fer una nova gran manifestació a Barcelona a favor dels ajuntaments democràtics. L'havien prohibida, però en canvi s'autoritzava per al mateix dia a les dotze una manifestació de l'Hermandad de Combatientes, Fuerza Nueva, Ordine Nuovo i altres grups feixistes a la qual van assistir 1.500 persones. Es van produir enfrontaments amb la nostra. Aquell dia Fraga decidí ordenar que no se'm toqués per res del món. Volia

217A. Batista i J. Playà, *op. cit.*, p. 219.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

evitar qualsevol incident on sortís el meu nom. Les bales de goma passaven brunzents a un pam de les meves orelles, i estols de policies que brandaven furiosos les seves porres em passaven a la vora i ni em tocaven. Immune! Molts ajuntaments, inclòs el de Barcelona, de Joaquim Viola, no acceptaren el document dels manifestants on es demanava la dimissió del consistori per tal de convocar eleccions municipals lliures.

Els polítics també avançaven els peons, però tímidament. No estaven a l'altura dels moviments del carrer i anaven molt dividits tot donant-se cops de colze per ocupar els millors llocs... del conte de la lletera.

Gregorio López Raimundo, del PSUC, i Nazario Aguado i Joan Anton Sánchez Carreté, del Partit del Treball, es van presentar a la premsa el 22 de gener. El 26 de març, es va constituir a Madrid Coordinación Democrática, síntesi de la Junta i de la Plataforma. Després de quaranta anys de clandestinitat el PSUC va celebrar el seu primer míting públic. Després de quatre anys de funcionament el grup de no alineats també es presentà en una conferència de premsa. Van parlar Lluís Fenollosa, Santos Hernández, Ricard Lobo, Josep Maria Vidal Aunós i Salvador Casanova Graner. Van explicar les idees, l'extensió i la feina de l'Assemblea²¹⁸.

Però on realment estaven espantats pels darrers esdeveniments multitudinaris de Barcelona era a Madrid. Barcelona esperonava les lentituds de la reforma d'Arias. Fem-ne una mica de calendari. Fraga, el més perjudicat, era el més sensible i va moure els seus peons -aconsellat pel rei?- a fi de salvar el suport internacional que anava perdent. El 14 de febrer, sis dies després de la segona gran manifestació de Barcelona, va enviar Manuel Milián Mestre -periodista que acabaria sent amic del president- i Luis Santiago de Pablos a parlar amb Tarradellas. Els vells rumors segons els quals la CIA nord-americana el tornaria a col·locar de president de Catalunya tan bon punt desaparegués el franquisme començaven a confirmar-se. Als polítics catalans, que intentaven marginar Tarradellas del procés, els començava a pujar la mosca al nas. De

218Avui, 4-V-1976.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

pressa, el 24 de febrer, el CFPC demanà la primera entrevista oficial amb Tarradellas, que se celebraria a París els dies 10 i 11 d'abril. En aquella reunió es parlà clarament del propòsit *-sine die-* de la constitució d'un govern provisional de Catalunya. Per establir-lo «cal tenir en compte la totalitat de les forces polítiques socials i del moviment obrer de Catalunya, i d'una manera especial, de l'Assemblea de Catalunya» (comunicat final). L'entesa, sobretot entre Tarradellas i el PSUC, es feia sempre, i es féu en aquella ocasió, molt difícil. Resultat: paràlisi. En semblants circumstàncies Francesc Macià no hauria actuat amb tanta lentitud. Hauria tirat pel dret.

Jo no em considerava polític ni m'hi considerava ningú. «Xirinacs no és un militant polític ni un teòric ni un estrateg», deia Robert Saladrigas en «Tele/eXprés²¹⁹». Era un home del poble, més addicte a l'ètica que a la política. Tanmateix veia amb tota claredat la urgència d'una acció política més directa, més provocativa, amb la condició ineludible de l'actuació unitària de l'oposició que criminalment no es donava. No calia la unitat amb els espanyols. La força que demostrava el poble català era més que suficient per forçar la transició general, i de retruc obtenir resposta a la nostra reivindicació nacional. A principis d'any Areilza havia dit que el «rei és el motor del canvi». Però en realitat l'acció armada i laboral d'Euskadi, i l'acció cívica i laboral de Catalunya eren els autèntics motors del canvi. No podíem fer ni arriscar més. M'encantaria que algú escrivís un llibre on intentés demostrar el contrari.

«L'Express» parlava de «Catalunya en moviment». «Ja no s'amaga ningú: la por s'ha acabat». «Des de fa tres mesos el poble català viu en estat de mobilització permanent». «El règim no ha canviat. Són els catalans els que han canviat²²⁰». Marcel Niedergang en «Le Monde» del 6 d'abril parlava de «*la Catalogne, avant-garde démocratique*». Però al meu entendre els polítics de l'oposició van decebre el poble amb les seves prudències inexplicables. La seva feblesa permeté al règim d'anar buscant amb temps la seva

219Tele/eXprés, 19-V-1976.

220L'Express, 7-III-1976.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

recol·locació fent el mínim de concessions. Després s'excusarien amb la victòria electoral de Suárez. Aquella victòria del 1977 li fou regalada per l'oposició en 1976.

La voluntat popular d'una acció «golejadora» unitària a Catalunya encapçalada pels seus líders contra el règim s'expressà aquells dies de febrer mitjançant el pòster «Selecció Nacional Catalana de *Football 1976*» editat per Taula Edicions. President: Josep Tarradellas. Entrenador: Assemblea de Catalunya. Porter: Cassià Just. Defensa central: Jordi Pujol. Defensa dret: Heribert Barrera. Defensa esquerre: Armet-Cornudella. Mig volant dret: Josep Pallach. Mig volant esquerre: Joan Reventós. Davanter centre: Solé Barberà. Interior dret: Anton Canyellas. Interior esquerre: Lluís Maria Xirinacs. Extrem dret: Ramon Trias Fargas. I extrem esquerre: un misteriós X. X. amb antifaç. Hi havia dos suplents: Josep Badia i Joan Colominas.

A la gent no li costava gaire de posar en marxa el seu govern provisional de Catalunya. I, ¿no era natural que qui alcés la batuta fos el president del Club? Segons Françoise Monier²²¹ els dirigents de l'Assemblea de Catalunya havien afirmat: «Encara que la història sigui irreversible aquest home simbolitza la continuïtat i la legitimitat catalanes. Nosaltres l'acceptem com a tal. I si ell retorna és que moltes coses hauran canviat.» Per què no tornà Tarradellas aquells dies? Ho volia realment el CFPC? ¿Desitjaven fer l'acte de sobirania imprescindible per poder afirmar que érem una nació? Evidentment, no. I, tanmateix, tots acceptaren que el comunicat oficial de la reunió del CFPC a París fos encapçalat amb la fórmula: «El president de la Generalitat de Catalunya, Molt Honorable senyor Josep Tarradellas...». Si el CFPC no tenia temps de posar-se al capdavant del fort moviment popular, en canvi sí que en tenia perquè els seus membres visitessin discretament els ambaixadors dels Estats Units i de la Unió Soviètica.

A Madrid anaven més de pressa; tot i les seves divisions eren més realistes. Temien el potencial català i volien reconduir la situació del

221 *Ibid.*, 7-III-1976.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Principat.

El dia 17 de febrer, els reis d'Espanya van visitar el Principat. El rei parlà per primer cop en català. Pujà a Montserrat, on el pare abat se li adreçà en espanyol, i després, ja en català, parlà als fidels de democràcia, llibertat i amnistia. Es va celebrar un consell de ministres al palau de Pedralbes presidit per Juan Carlos. Afalacs per a Catalunya. Era urgent d'enfocar el problema català. Es va decidir la constitució d'una comissió que estudiés un règim administratiu especial per a les quatre províncies catalanes d'acord amb la Llei de Bases de Règim Local a fi de poder institucionalitzar més endavant la regió catalana. Benet, en *El President Tarradellas...*²²², explica els detalls de la seva estructura interna. La solució final seria una mancomunitat de diputacions provincials com la de les Illes Balears i Pitiüses i la de les Illes Canàries, una cosa perfectament digerible pel *Movimiento* segons les previsions del seu mentor J. J. Linz. A més ja existia el precedent de la mancomunitat de Prat de la Riba. I tot plegat fet poc a poc. El temps anava a favor seu i en contra nostre. El 9 d'abril, Federico Mayor Zaragoza va ser nomenat president de la dita comissió d'estudi. Aquest era el *tempo* d'Arias. En «Newsweek²²³» el rei Juan Carlos d'Espanya va perdre la paciència i es permeté de criticar el continuisme de Carlos Arias. El rei estava nerviós; els avaladors estrangers del seu càrrec de cap d'estat l'apressaven. La monarquia podia saltar a miques. El 28 d'abril, Arias reaccionà: en una al·locució a tot l'estat va prometre la lluna: referèndum per a l'octubre i eleccions abans de fi d'any. No s'ho creia ni ell.

Fraga Iribarne també estava nerviós. Havia promès diverses vegades que aviat hi hauria referèndum i eleccions, la darrera en «Le Monde²²⁴». Els seus avaladors estrangers es cansaven d'esperar el seu nomenament com a president de l'Estat espanyol reformat. G.

222Josep Benet, *op. cit.*, p. 331.

223Newsweek, 8-IV-1976.

224Le Monde, 25-III-1976.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Monín²²⁵ ens explica que el 10 d'abril, en una reunió dels membres del govern espanyol que formaven part de la comissió mixta per a la reforma, malgrat el conservadorisme de les seves propostes (incorporava els valors del franquisme històric i exclouïa el partit comunista i les reivindicacions nacionalistes -«*garantizamos que nunca gane la izquierda*»-), Fraga les defensà enèrgicament. Però es va refusar el seu projecte d'accelerar la reforma mitjançant una reial comissió inventada per ell i Areilza sota influència anglesa, que havia de ser presidida per Pío Cabanillas Gallas, ex-ministre d'Informació, amb el suport extern d'alguns opositors al règim com Gil-Robles i Tierno Galván. Els franquistes històrics, insistentment ignorats per Fraga, s'imposaren. També van oposar-s'hi Adolfo Suárez, Osorio i Martín Villa. D'aquesta manera passaven per ortodoxos davant els falangistes «purs», frenaven Fraga, i encara tenien les mans lliures per teixir una altra via de conspiració que acabaria triomfant. La sorpresa dels franquistes, d'Arias i de Fraga seria completa.

225Gregorio Morán, *op. cit.*, pp. 35-36.

Dissabte, 1 de maig

«30 d'abril, matí. He pres la decisió de no assistir a la manifestació obrera del Primer de Maig. Raó? No vull anar a cap acte que no sigui per l'amnistia, que no s'hagi convocat de manera unitària, i que no se celebri a prop de Barcelona. És el criteri dràstic que he adoptat davant la persistent allau d'invitacions de tota mena. Tanmateix, és una decisió presa ben a contracor. Jo bé voldria assistir-hi.

»30 d'abril, tarda. "No pateixis. Diuen que la manifestació, si no pot acabar a l'Arc del Teatre ho farà davant la presó Model".

»30 d'abril, vespre. (Confidencial) "Ha arribat de Madrid (directament de la secretaria de Fraga Iribarne) llum verda al governador civil de Barcelona perquè actuï amb les mans lliures contra els captaires de la pau a propòsit de la manifestació de demà. Si se'ls ha d'escarmentar, endavant".

»1 de maig, 9 hores. Els captaires de la pau formen com cada dia davant la Model excepte Eulàlia Marimon que és a Bilbao per feines.

»1 de maig, 11 hores. Eulàlia Rubió marxa a peu a la manifestació. Ferran Garcia Fària ho farà en cotxe. Jo passejo amunt i avall tot el matí, neguitós. Tinc el cor a la manifestació.

»1 de maig, 13 hores. Van arribant contusionats. Cops de porra, boles de goma, turmells luxats. M'avisen que a les 14.30 la manifestació arribarà a la Model. Pressentiment que la tempesta se m'acosta.

»1 de maig, 14.30 hores. Insignificants augment de captaires que circulen davant la presó. En els carrers immediats es veu una sorprenent aglomeració de gent. Apareixen als dos extrems del carrer autocars i jeeps de la policia. Dos 091 passen i tornen a passar amb els canons de les armes que surten amenaçadors per les finestres. Disparen boles de goma en voltar la cantonada. La gent fuig. Els captaires de sempre passegem impàvids. Jo, per evitar complicacions vaig sol. Immediatament un grup de policies amb casc escombra la vorera de baix a dalt amb la duresa que han demostrat tot el matí. La gent fuig o es refugia dins els bars. Els policies em demanen la documentació. No la porto.

»-Sóc Xirinacs. I sempre m'estic ací.

»-Pues circule.

»M'assec a terra en un portal. Em protegeixo el cap amb les

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

mans. Dos cops de porra a les espatlles.

»-*Dejen, dejen* -fa un coronel que apareix en segona fila i que dirigeix l'operació-. *¡Deténganlo!*

»I em porten a un jeep que hi ha a la cantonada de baix. Dintre el jeep:

»-*Su documentación.*

»Silenci. Solemne bufetada a la galta esquerra. Em trec les ulleres i les deixo damunt el seient. Escorcollen la bossa.

»-*¡Quítese la chaqueta!... ¡Quítese el jersey!... ¡Las botas!... ¡Los calcetines!*

»I així successivament fins a deixar-me en calçotets. M'hi tenen un quart d'hora. Ho comuniquen per ràdio-telèfon a la central. Després m'ordenen que em vesteixi i em passen a un altre jeep. Mentrestant apareix una barra de ferro de dos pams amb uns fermalls collats en un extrem. La posen amb el Nou Testament i un quadern que porto a la bossa. Jo no bado boca. Em traslladen a un altre jeep, i cap a Via Laietana manca gent.

»*I de maig, 15 hores.* Ingresso a la prefectura. Abans de prendre'm la filiació em fan passar a una "sala d'espera". Ja hi ha unes catorze persones. Altres detinguts de la manifestació. Els tenen de cara a la paret amb el braços enlaire, els dits de les mans oberts i les cames ben eixancades. La posició és forçada al màxim. Qui s'arronsa una mica rep una pluja de cops de porra. A mi també m'hi posen, amb les mateixes males maneres. He passat moltes vegades per *Jefatura*. Avui per primera vegada s'han acabat els privilegis del clergat. La guàrdia d'aquesta "avantsala" és a càrrec de policies armats. He trigat uns minuts a adonar-me d'on m'havien ficat. Silenci total dels visitants. El terror, la por radical podia mastegar-se. Estranys sorolls em comencen a arribar; cops secs de porra, trepitjades, cops de puny o de cops de colze, puntades de peu. Entren més guàrdies. Criden. Jo sóc el centre de llurs aspres converses. S'acosten els insults. De sobte, un em trepitja el peu amb tota la fúria. El retiro instintivament. Cops de porra, i el peu torna al seu lloc.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

»-*¡Piernas más abiertas!*

»Potades a les cames.

»-*¡Manos más arriba!*

»Cops de porra a les espatlles, braços, cames. Passa la tempestat. Se senten cops més lluny. Altres companys reben. Ningú no es queixa. Són uns valents. Hi ha dues dones. Sembla que a elles no les peguen, però les fan estar en la posició obligada. Torna la tempestat. Puntades de peu darrere els genolls. Més cops de porra. Una altra trepitjada amb el taló, a consciència. La tamborinada de comentaris insultants i cops se'n va i torna. Tothom rep. Cinc vegades em trepitgen, sempre al mateix peu. Quatre vegades, puntades de peu darrere els genolls. Dues vegades, puntades de peu a les parts que em fan cridar. Una potada al pit em deixa una costella molt consentida. Moltes porrades; una d'especialment violenta a la cuixa dreta em fa doblegar les cames; caic agenollat.

»El punt culminant és un brutal cop de puny al fetge, de baix a dalt, que em fa caure a terra amb la boca oberta, els ulls esbatanats, i em fa perdre l'alè. Els botxins reculen -espantats?-, i es miren a distància l'efecte. Recupero la respiració. Se'm tiren a sobre i m'obliguen a posar-me contra la paret. La sang ja no em puja a les mans, les tinc mortes. Els braços em tremolen. La suor m'entra als ulls. Un company crida perquè no em peguin més. Li peguen a ell. Continuen apallissant tothom. Jo no puc mirar enlloc. Em marejo. Les dues dones demanen per telefonar a casa. No les ho deixen fer. Algú orina; se'n sent el degoteig. La guàrdia riu. M'acusen de portar una barra de ferro a la bossa.

»-*Vaya un captaire de la pau!*

»Em peguen com si fos amb un ferro. Mentrestant van cridant d'un a un els detinguts per prendre'ls la filiació. Els companys van marxant. Finalment només queda un altre capellà -Villar?-, i jo. També el criden. Tots són testimonis del que ha passat fins aquí. Però després em quedo sol. Alguna potada i algun cop de porra més. Els braços i les cames em tremolen. Estic a punt de caure. Em criden! Em giro. El cap em roda. Baixo els braços, com morts. No reaccionen. Les cames no m'obeeixen. Passo tentinejant entre

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

dues files de policies que observen el resultat de la seva feina. Sembla que he begut. Em fan la traveta. Tot plegat, una hora i mitja.

»*1 de maig, 16.30 hores.* Entro al despatx. L'inspector, vestit de paisà, em vol prendre la filiació. En doble fila, arrambats a la paret, potser quinze policies, alguns amb fuets a les mans. L'inspector em pregunta el meu nom. No li responc. Sona una fuetada contra la paret. Em fa:

»*Sólo es el nombre, hombre. Ya sé que usted nunca declara a la policía, pera esto no es la declaración, sólo los datos personales.*

»Afeblit pels cops cedeixo i li dono les meves dades. "Però de declaració no en faré cap", penso.

»Em tornen a l'habitació fatídica. Per les mans ja em torna a circular la sang. De moment, una altra vegada contra la paret. Però posen un policia de bona pasta a vigilar-me. Em fa seure. Diu que em posi còmode. Em deixa recolzar el cap a la paret. Segurament tinc un aspecte deplorable. M'ofereix una cigarreta.

»*Ya ve que le trato bien. ¿Por qué se mete en estos líos?*

»*Por conciencia.*

»Arriben agents de la brigada social. Insulten. Provoquen. Un m'arrenca pèls de la barba, un altre del bigoti, l'altre m'agafa pels cabells i me n'arrenca a estirades. El policia armat els diu:

»*Déjenlo ya. Ya le han cascado bastante antes.*

»*Que rece a Dios para que lo salve.*

»Un altre, en to sorneguer:

»*Padre, perdónalos porque no saben lo que hacen.*

»Ve un policia amb una llarga bandera roja capturada en la manifestació, me la posa que em cobreixi tot el vestit i me l'embolica pel coll com una bufanda. Després em posa damunt de les cames el diari "Avui" i comença la riota i la befa:

»*Cura rojo, ahora estás bien en tu elemento.*

»Se'n van, i al cap d'una estona em trec la bandera i el diari i ho deixo tot damunt una cadira.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

»*1 de maig, 17.30 hores.* Asseuen al meu costat un noi d'uns 18 o 20 anys. Té els canells inflats a causa de les manilles. Li diuen:

»-*Confíesate con el cura.*

»Després vénen uns quinze policies de la social, tots ells de 30 a 50 anys, impressionants. Mentre un sembla dialogar amb mi raonablement, tots els altres m'atabalen a crits, m'insulten i m'amenaçen. Jo no alço els ulls. Un em vol donar la mà. Refuso. Un altre m'agafa per la solapa, m'obliga a alçar els ulls i a mirar-lo fit a fit, i m'amenaça de mort. Tots insisteixen que en la bossa duia una barra de ferro i propaganda subversiva. Després d'una hora de bombardeig, un els fa marxar.

»*1 de maig, 18.30 hores.* Deixen anar el noi que seia al meu costat després d'amenaçar-lo. Em fa molt mal el fetge. Tinc la cama dreta tota inflada. I la bota, protectora bota!- no pot contenir els dits del peu dret masegats. Sento per la finestra els crits i els cops que acompanyen els interrogatoris. Estic molt deprimat. ¡Que valenta és la gent d'ETA, els obrers, Téllez, Plata i tants d'altres que suporten dies i dies de tortura! Que feble que em sento jo!

»Apareix l'inspector David Peña, vell conegut de la casa. Du una declaració.

»-*¿La firmará?*

»-*Ya sabe usted que no* -dic, trencant el meu silenci per segona vegada.

»Segueix un diàleg i se'n va.

»En ve un altre de molt seriós. Em tracta amb respecte. Parlem de política, de l'evangeli, dels motius de la meua lluita. Se'n va encara més seriós. Sento que conversa amb altres. Els crits baixen de to. Es fa el silenci a *Jefatura*. Torna Peña. Li dic:

»-*Ustedes siempre me hacen la propaganda con sus absurdas intervenciones.*

»-*Vaya. Si usted sale en todos los periódicos.*

»-*Ustedes lo provocan. Yo me puse frente a la Modelo sin avisar a la prensa.*

»-*¿Se cree un héroe?*

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

»-No, soy un hombre que ha tenido más oportunidades que otros...

»-Bien, le dejo libre si no vuelve a más manifestaciones ni a la cárcel Modelo.

»-Usted sabe bien que volveré a la Modelo.

»-Es que hoy es un mal día.

»-Ah, pensé que me lo prohibía para siempre.

»-No, me refería a hoy.

»Vaig pensar que de tota manera no em trobava bé per tomar a la Model, i que altrament em retindria unes hores més, fins a les 9. Vaig cedir.

»-Iré, por hoy, a casa.

»*1 de maig, 19 hores.* Surto al carrer entre una doble filera de socials silenciosos. Potser és il·lusió meva, però em sembla endevinar que em respecten.

»Al carrer, marejat i adolorit, camino fent esses. Vaig molt poc a poquet sense girar-me. Davant La Caixa se m'acosta un desconegut. M'esperen els ultres? Em tornaran a pegar? Mania persecutòria. Paranoia incipient que durarà unes hores. És un amic que m'ofereix el seu cotxe. El refuso. Encara que el peu i la cama em fan molt mal m'estimo més caminar poc a poquet fins al metro i a casa. El verí va sortint...

»*1 de maig, 20 hores.* Arribo a casa serè. Però alguna cosa ha canviat dins meu que difícilment desapareixerà. Sóc massa sensible? I els nois de 20 anys, què deuen haver sentit? Jo en tinc 43. ¿I els obrers que fa cent anys que pateixen tortures? Són de pedra?

»Diada del proletariat mundial²²⁶.»

La tortura, vella de deu mil anys. Des que un primer home començà a les palpentes el camí de la transformació de la naturalesa per produir riquesa. Mentre el badoc segueix recol·lectant, l'eixerit furga

226Lluís M. Xirinacs, *Un primer de maig de 1976*.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

la natura tot violentant-la per obtenir-ne beneficis. Si cal fuetejar el cavall perquè estiri més fort, es fa. Si cal matar de gana el gos perquè caci amb més delit, es fa. Si cal torturar l'home perquè obeeixi amb més disciplina, es fa. Mentre els beneficis siguin per al més eixerit hi haurà tortura.

Els estats més honorables del món, defensors dels ideals més humanitaris, tenen uns edificis sinistres a la llinda dels quals hi ha escrit: *«Lasciate ogni speranza voi qui entrate.»* Dintre tot hi és permès i té la benedicció de les autoritats governatives i judicials. Allà no és vigent cap codi penal. Les màximes brutalitats hi són possibles. No hi ha defensa. No hi ha testimonis. Hores, dies sense advocat. L'espant, les amenaces i la inseguretat sobre la identitat del metge fan inútil la visita del forense. La tortura intel·ligent no deixa senyals i és terriblement eficaç... Basta una simple bossa de plàstic al cap. És la barbàrie institucionalitzada. Tres dies, cinc dies, trenta dies, segons els casos, durant els quals la societat de l'honorable Dr. Jekyll es converteix en la banda de gàngsters de Mr. Hyde.

Jo no odio els policies que han torturat tanta gent al meu país. Vull dir-ho ben clar: quan al juliol de 1992 a Barcelona i a Madrid es torna a torturar com en temps del franquisme, els polítics tan pulcres dels ministeris, els asèptics alts responsables de l'administració i els jutges equànimes en són plenament culpables, encara que no hagin ordenat les tortures. Vull dir que els presidents i vocals dels consells d'administració dels grans bancs i de les grans empreses públiques i privades, amb el seu bell parlar, amb el seu posat protector, amb el seu capteniment mesurat i exemplar són els que més cruelment torturen quan toleren que passi més d'un minut entre la detenció d'un home i el seu lliurament al jutge, quan toleren una força pública amb permís per detenir sense el control directe del jutge de guàrdia, quan no fan possible una justícia independent i gratuïta. Que s'ho pensin mentre reposen enfundats en pijama de seda. Ells arrenquen ungles, ells desconjunten ossos, ells destrossen ronyons, ells esclafen testicles, ells terroritzen. La tortura no duraria ni un dia més si ells no hi fossin, si en comptes de passar-nos la vida envejant i llepant els eixerits de sempre, els homes oprimits -sovint

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

tan badocs!- solidàriament ens decidíssim a assumir les nostres responsabilitats històriques.

Els fets d'aquell Primer de Maig -jo en vaig viure una engruna- alçaren les protestes de molts sectors socials. Fraga seguia perdent punts. En tornaria a perdre per la mort d'un carlí i les agressions gravíssimes a d'altres en l'aplec de Montejurra (9-5-1976). Fraga era de viatge a l'Argentina i Adolfo Suárez el tornà a suplir amb molt d'encert. Ell, confiat, no s'adonava de l'ombra perillosa que li planava a sobre.

Fraga ja havia tingut altres ocasions de desprestigi. El cinc d'abril van fugir de la presó de Segòvia una trentena d'etarres entre els quals hi havia Oriol Solé Sugranyes. Prop de Roncesvalles, quan Oriol ja havia passat la frontera amb França, retrocedí per ajudar els companys endarrerits, i la guàrdia civil el matà a la Muga de Burguete. Tenia 28 anys. Coneixia el seu germà Raimon de la universitat, i el seu pare, Lluís Solé Sabarís, havia estat professor meu de Geologia. Van demanar-me que concelebrés el funeral que li van dir a la parròquia de la Concepció, de Barcelona, el dia 9 de maig de 1976. Vaig acceptar. Heus ací el meu sermó:

«Després d'un temps de discussions els primers cristians van acceptar com a llibres inspirats els continguts en l'Antic Testament. Dins aquest recull es troba el llibre dels Macabeus, on s'explica la història del clan dels Macabeus que en un moment d'opressió de la seva pàtria jueva es van llançar a la guerrilla. D'un a un van morir en accions de guerra, però van aconseguir la independència del seu país.

»Aquest relat em recorda la història actual de la família Solé. També ells donen el millor que tenen en la lluita pel nostre país. I si els cristians acceptem sense reserves l'Antic Testament, cal també que acceptem sense reserves, tal com és, la lluita valenta de l'Oriol que ha donat la seva vida per la pàtria.

»És evident que en l'Evangeli hi ha un clar missatge de no-violència, però el poble jueu anterior lluità amb valentia per ideals elevats. La nostra societat occidental per desgràcia encara és

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

preevangèlica, encara es troba submergida en un mar de violències. L'Església, que va comprendre aquesta veritat de fet, establí el principi moral de la guerra justa. És lícita la guerra al servei de la justícia. La intenció de l'Església fou de protegir l'autodefensa dels febles, tot i que després aquest principi moral s'utilitzà per justificar tota mena de guerres injustes dels poderosos contra els febles. Si l'Església aprova la guerra justa, nosaltres avui hem de retre homenatge a un caigut en una guerra justa; i ho hem de fer sense subterfugis, obertament. Ell ha donat la seva vida; ha estat un valent. Ja m'agradaria observar un grau tan alt de generositat i militància entre els que ens diem no violents perquè som cristians.

»¡Quants n'hi ha que per por d'arriscar la vida cerquen aixopluc sota la capa de la no-violència i dels principis evangèlics convertint el cristianisme en refugi de covards! Ens hauria de fer vergonya dir-nos cristians davant homes com l'Oriol, en comptes de sentir-nos incòmodes de participar en el funeral d'un partidari de la lluita armada. I això us ho diu un home profundament convençut de la línia de la no-violència. Però si jo crec en aquest ideal evangèlic no vull restar força a la lluita dels oprimits que tracten de defensar-se com millor saben i poden en un món encara amarat de conflictes violents. El Sr. Solé Sabarís, pare de l'Oriol, ens ha ensenyat a estimar la geografia catalana; el seu fill Oriol ens ha ensenyat a estimar la pàtria catalana.

»L'Oriol és una víctima de l'absurd ajornament de l'amnistia. L'amnistia és una realitat plenament evangèlica anunciada per Jesús: l'alliberament dels oprimits, la instrucció dels ignorants, la llibertat dels captius, un any de gràcia i de reconciliació. I també és una realitat evangèlica l'amenaça de la guerra si els poderosos no concedeixen amnistia. Aquesta amnistia, tan oportuna ara, no acaba de venir. L'hem d'aconseguir nosaltres i encara no hi hem posat tots el coll.

»¿Què esperem per tallar tota cooperació amb un sistema que es nega irracionalment a donar l'amnistia que el poble vol?

»Caldrà que ens matin més fills del nostre poble?»

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

En sortir del funeral hi hagué una manifestació. La policia no va intervenir.

L'endemà, dissabte, a les set de la tarda quatre policies em van portar emmanillat a *Jefatura* per prestar declaració sobre l'homilia pronunciada el dia anterior. Em vaig negar a declarar res. Dues hores més tard em tornaren a davant la Model.

Oriol va ser enterrat a Bor de Cerdanya. L'epitafi deia: «Ací jeu, enterrada, la llibertat». Hi vaig enviar el següent comentari:

«Hem vingut a enterrar-nos amb tu, llibertat.
Hem acceptat la mort igual que tu, llibertat.
Fugirem i ressorgirem
de la terra-presó que ens ofega
aquesta nova primavera que s'acosta,
igual, igual que tu, llibertat.»

Aprofito l'avinentesa per agrair de tot cor a l'ETA basca i als catalans que escolliren la lluita armada el seu lliurament generós, la seva decisiva contribució al canvi d'un règim d'esclaus en un règim d'una certa llibertat. Els panxacontents us diran terroristes. Però, ¿ells què saben de les vostres privacions, de les vostres angoixes, de l'angoixa dels vostres familiars i dels vostres amors, de les soledats, de les incomprendions, de les pors, de les tortures, de les presons, dels exilis, de l'ascetisme obligat?

Un exemple: Oriol Solé Sugranyes a divuit anys (1966) ja va ser condemnat a tres anys de presó. De 1969 a 1971 patí i s'enyorà en exili de Tolosa de Llenguadoc. Allà va rebre l'escalf de Marie Laffranque, una dona que va ajudar incansablement els exiliats catalans, bascos i espanyols. L'Oriol patí dos anys més de presó a l'Estat francès. Fugí i van tornar a agafar-lo. En sortir es va ajuntar amb Salvador Puig Antich, que va ser executat en 1974. A ell el condemnaren a 46 anys de presó. Va evadir-se i el mataren. Llegiu també la crònica *Una vida per Catalunya. Memòries* (1939-1946),

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

de Jaume Martínez Vendrell²²⁷, la vida de l'anarquista Quico Sabater narrada per Josep Maria Reguant. Assabenteu-vos de les històries encara no escrites de *Faceries*, de *Cara Cremada*, de Josep Almeda, d'Àlvar Valls, de Núria Cadenas, i de tants altres perseguits, torturats, morts. ¿Tenen algun punt de comoditat, aquestes biografies? Qui faria això per gust? El maquis era una colla de terroristes per als alemanys, i uns herois per als francesos. Els rebels algerians eren terroristes per als francesos i herois per a la nova Algèria... No siguem hipòcrites i esborrem la marca «terrorista» dels noms dels lluitadors armats per l'alliberament dels seus pobles, ja siguin palestins, bascos o catalans. Si no, haurem de dir terrorista a Macià a causa dels seus intents d'aconseguir la llibertat de Catalunya per la via de les armes.

Siguem clars: mentre hi hagi un sol tanc d'una nació estrangera en una nació dominada només es podrà titllar de terrorista la nació estrangera. Sé els noms de molts líders polítics actuals que en certs moments van ajudar i pagar per sota mà la lluita armada al servei del nostre poble. Euskadi va votar «no» a la constitució espanyola majoritàriament. La sobirania d'Euskadi resideix en el poble basc i no en el poble espanyol com diu la constitució. És just que se'n vulgui sortir. I és just que ho faci per les armes ja que també per la força de les armes Espanya manté Euskadi sota domini. El mateix podem dir de Catalunya, tot i que els seus líders van enganyar el poble per tal que votés «sí» a la constitució espanyola. El terror que Espanya imposa a Catalunya -i sobretot als seus líders- amb les armes impedeix que Catalunya gosi alçar-se. D'aquest terrorisme se'n diu democràcia.

No hi ha major prova d'amor que la d'aquell que dóna la vida pels que estima.

²²⁷Jaume Martínez Vendrell, *Una vida per Catalunya. Memòries* (1939-1946), Barcelona, Pòrtic, 1991.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Dissabte, 3 de juliol

El rei d'Espanya nomenava Adolfo Suárez González cap del govern de Madrid. Emilio Romero ho veia així: «Internacionalment i en aquest país va sorprendre el nomenament de Suárez per presidir la transició del règim franquista a la monarquia liberal, constitucional i democràtica²²⁸.»

Llegeixo d'un diari telegràfic que feia durant aquells dies davant la presó Model:

«1 de juliol: dimissió de Carlos Arias Navarro, cap del govern espanyol. Rumors no confirmats sobre la dimissió de Viola. Sembla que en les comissions legislatives del Consejo Nacional del Movimiento el búnker s'enfonsa. Hi ha nerviositat: pareix que el règim trontolla.

»2 de juliol: és possible que la dimissió d'Arias sigui obra del rei. En general es veu amb optimisme. Hi ha qui ho ha celebrat. Ens saluden molts més cotxes i camions, més gent que altres dies. Com si nosaltres fóssim els responsables de la caiguda d'Arias. El farmacèutic de la cantonada, Lluís Farré, diu: "*Spain is diferent*." En altres llocs quan cau el cap baixa la borsa. Ací ha pujat decidida.

»3 de juliol: sorpresa: Adolfo Suárez González és el nou president del govern. Decepció.

»4 de juliol: Repulsa general de l'oposició pel nomenament d'Adolfo Suárez. També a Europa.

»7 de juliol: sembla que ja hi ha nou govern.

»8 de juliol: nou govern franquista. Tanmateix, Fraga ha deixat de substituir Martín Villa, i Areilza, Marcelino Oreja.»

Un sorprenent cop del sistema en uns moments crucials. Difícil d'explicar. El règim tenia consciència que es tractava d'una situació crítica i va actuar.

Què feia mentrestant l'oposició?

228Emilio Romero, *Cartas Pornopolíticas*, Barcelona, Planeta, 1977.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

A Catalunya augmentava tràgicament el divorci entre les «altures» polítiques embolicades en lluites internes a la recerca de posicions privilegiades, i l'admirable vitalitat d'un poble que vessava pertot arreu.

Primerament mirem el poble. La grandiosa campanya per l'amnistia avançava amb tota la seva empenta. Els captaires continuàvem la nostra guàrdia i provocàvem un allau de ressonàncies, la consignació de les quals és inabastable. Pertot arreu es demanava amnistia i es feien manifestacions prohibides, tolerades o permeses. Podem destacar la de l'11 de juliol, a Barcelona, prohibida, i les permeses el mateix dia a Lleida i València, la darrera de les quals va ser esclatant.

Des de l'inici del primer govern de la monarquia espanyola, el ministre de Justícia, Antonio Garrigues Díaz-Cañabate, en la línia de Fraga, s'havia inventat un subterfugi per retardar la concessió de l'amnistia i aconseguir així la facció més reaccionària de l'exèrcit. No es podia donar amnistia sense reformar la llei de prevenció del terrorisme, la llei d'associacions i el mateix codi penal. Altrament, un cop atorgada l'amnistia caldria tornar-la a concedir perquè els delictes afectats encara seguirien tipificats en l'ordenament legal. Una tal reforma era complexa, llarga i exigia un estudi profund.

Bona excusa per al ministre de Justícia, titllat d'aperturista. Calia que tot el poble esperançat s'esperés perquè els savis havien de deliberar. L'Església callava. No hi valien signatures. Aquell sibil·lí «*ni tan pronto ni tan tarde*» se n'havia anat al cel. Però el poble tenia bona salut. Al ple de l'estiu, després de tantes manifestacions i peticions, encara va celebrar-se a Barcelona un grandios míting per l'amnistia al Palau dels Esports el 29 de juliol, on acudí de nou tota la classe política, aleshores semiclandestina. El 30, el nou govern Suárez concedia una rònega amnistia parcial per fer callar les feres. Segons Osorio, el nou president li havia comentat: «*Les daremos un indulto con nombre de amnistía*», Suárez, més endavant, demostraria amb Catalunya la mateixa habilitat lingüística: «*Les daremos una mancomunidad con nombre de Generalidad*».

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Realment l'espanyol és un idioma molt apte per parlar de transformacions químiques!

A pesar de Suárez i els seus jocs d'alquímia lingüística continuaren manifestacions i mítings (com ara el que va tenir lloc el 12 d'octubre a Balaguer) per l'amnistia total. Però tot i les promeses de Martín Villa a l'abat de Montserrat al 1975, encara hauria de passar un altre any de lluites inacabables perquè es concedís l'amnistia, i encara retallada.

Ja en el mes de març sorgí la proposta de la Marxa de la Llibertat, a la qual no es pot negar ambició de plantejament i impacte de resultats. Aquesta iniciativa despertà adhesions immediates en la base catalana... i fred de peus en les «altures» del país. En parlarem en la segona part d'aquesta crònica.

No acabaríem mai de fer la recensió de les activitats que tenien lloc fora del control dels partits: vagues obreres, Congrés de Cultura Catalana, lluites de barriades, campanya de l'«Avui», accions a les comarques, declaracions i activitats d'entitats cíviques, cantants prohibits que van poder actuar (Xavier Ribalta i Elisa Serna a Barcelona, Raimon a València al juliol...), constitució d'Unió de Pagesos.

Els partits i Tarradellas continuaven barallant-se. El PSAN s'havia escindit del FNC, i ara Independentistes dels Països Catalans (IPC) se separava del PSAN. Un cas detonant: Josep Pallach, escindit de l'antic Moviment Socialista de Catalunya, fundà al maig el Partit Socialista de Catalunya. D'aquesta manera monopolitzava un nom que també volien els socialistes de Reventós i Obiols. Resultat: un complicat conflicte més al si del CFPC i l'Assemblea. El partit de Pallach acabaria anomenant-se PSC-Reagrupament.

El 22 de juny va tenir lloc com a revenja l'espectacular congrés constituent del Partit Socialista de Catalunya (bis) al Palau Blau-grana, ple de gom a gom, on segons Joan Colominas «es va suar socialisme». Darrerament aquest partit s'havia reforçat amb l'entrada de moltes personalitats de la cultura i la societat catalanes que se sentien poc atretes pel comunisme: Alexandre Cirici Pellicer,

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Maria Aurèlia Capmany, Jordi Llimona, Anna Balletbó, Josep Andreu Abelló, Marta Mata, Josep Vidal, Jacint Humet, Salvador Coromina, González Casanova, Jesús Salvador. Una vegada més l'aforisme de Vázquez Montalbán sobre la correlació de febleses resultava fals. El PSC-Congrés s'enfortia dia rere dia. La prova definitiva en seria el resultat de les primeres eleccions (juny 1977).

Va ser molt simptomàtic que l'única vegada que s'esmentà el PSOE en el míting se sentís una xiulada eixordadora; una de les poques que se sentiren al Palau aquella nit. De moment el Partit Socialista-Congrés era només català i s'omplia de catalans insignes. Només alguns sindicalistes van parlar en espanyol, fet que no va desentonar gens.

Per palesar la catalanitat del PSC-C -que després certament va esvanir-se- convé remarcar que el 24 de juny es reuniren a Eivissa representants seus, del Partit Socialista de les Illes i del Partit Socialista del País Valencià per estudiar la possibilitat de crear un Partit Socialista dels Països Catalans. El terme Països Catalans havia estat encunyat per Alexandre Cirici Pellicer. En el manifest del dia 22 es volia «un partit arrelat en la realitat nacional catalana, entranyablement lligat a la resta dels Països Catalans.»

En aquells temps felïços, quan la Universitat podia preparar un congrés sobre els Països Catalans i es podia anomenar així una plaça de Barcelona -no com ara!-, tot el CFPC era contrari al sucursalisme polític. Amb el benentès -naturalment, un malentès que el PSUC no era sucursalista. I amb el benentès -un altre malentès- que no es considerava sucursalisme anar a dinar «políticament», d'amagat i a l'esquena de Tarradellas, a Madrid amb Fraga. El PSOE de Catalunya no havia entrat en el CFPC, i es va denegar al PTE la sol·licitud d'entrada: el motiu era el mateix en els dos casos. Una altra cosa que es perdria després quedava expressada amb el crit de Reventós en contra de la nova llei d'associacions, restrictiva: «Partits sense exclusions!» El govern de Madrid no volia ni comunistes ni independentistes. Benet culpa Tarradellas gairebé exclusivament de la gran devaluació de les reivindicacions de l'oposició. Sembla que necessita un boc expiatori per alliberar de culpa la resta de

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

comparses. Com és natural en aquesta operació no li manca suport.

Crec que és evident la irresponsabilitat dels líders polítics catalans en uns moments decisius com els que analitzem, molt anteriors als instants de «gran transcendència en la transició política espanyola» que esmenta Benet²²⁹. Aquests últims són predeterminats per actituds anteriors. Per això he tingut interès a estendre'm en aquesta llarga prehistòria de la transició.

Dit això es comprèn el neguit de Tarradellas en aquelles dates. Agradés o no agradés, tothom el considerava el més alt representant de la nació catalana, el cap visible de l'«única veu pactant». Amb els motius íntims que fossin es veia en l'obligació d'actuar. És cert que no prenia la iniciativa d'accions públiques arriscades, com potser haguessin fet Macià o Companys en el seu cas. Necessitava, doncs, la unitat de les forces polítiques i socials catalanes entorn seu, i això era demanar la lluna en un cove. Què podia i havia de fer? No sé trobar en el llibre citat de Benet la referència i el text d'una entrevista que Tarradellas va concedir a «El País» el 27 de juny de 1976. Hi proposava «crear una assemblea nacional provisional de la Generalitat que hauria d'integrar el Consell de Forces Polítiques i l'Assemblea de Catalunya sota la seva presidència²³⁰».

D'aquesta assemblea nacional, ¿havia de sortir el govern provisional postulat anteriorment? Aquesta qüestió generà copioses discussions tot l'estiu, però els partits catalans no la van tenir en compte. ¿Qui té la culpa, doncs, de la paràlisi catalana en aquells moments decisius en què calia avançar-se al règim? ¿No hauria estat més senzill partir de l'Assemblea de Catalunya com a assemblea nacional provisional, i del Consell de Forces Polítiques de Catalunya presidit per Tarradellas com a govern provisional? Per acabar-ho d'adobar -ho deien els diaris- a l'esquena de Tarradellas i de Catalunya polítics catalans sopaven amb ministres i personalitats *equivocades* del règim. Quan pujava Suárez i baixaven Fraga, Areilza i els seus, Josep Pallach i Heribert Barrera sopaven amb

229 Josep Benet, *op. cit.*, p. 335.

230A. Batista i J. Playà, *op. cit.*, p. 221.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Fraga, i representants del CFPC i de l'Assemblea ho feien a casa d'Antoni de Senillosa amb Areilza. Altres s'entrevistaven amb Leopoldo Calvo-Sotelo, i altres encara amb el general Díez Alegría. Explica Areilza en *Cuadernos de la Transición*²³¹: «Els catalans de l'Assemblea en un document que em fan a mans diuen que a través meu desitjarien negociar al seu dia la restauració pacífica de la democràcia a Espanya.»

Volien un caigut de negociador. Els comunistes, perquè Areilza havia estat el primer a declarar que sense ells la democràcia espanyola no seria una democràcia. I justament per això ara l'arraconaven!

La «pobreta» Assemblea era la frontissa entre l'exuberància popular i les maniobres dels polítics. Difícil posició. En la dissetena permanent (13-6-1976) es va acordar engegar la campanya «Salvem Catalunya per la democràcia», que de fet es va convertir en una potenciació de la campanya de presentacions públiques ja organitzada. Allò era una passejada triomfal de barri en barri i de comarca en comarca. En canvi, el primer contacte de l'Assemblea i el Consell amb Coordinación Democrática de España (20-5-1976) va resultar ambigu. Ací l'entusiasme venia del PSUC, i les reticències, de Pujol i Barrera. Davant les informacions vingudes de Madrid sobre la proposta de fer un referèndum a favor de la reforma política, la dissetena permanent reafirmà la seva voluntat inequívoca de ruptura. Hi assistiren 127 persones i 82 delegacions. Costà Déu i ajut que tothom firmés el *Manifest de la ruptura*. Calgué convèncer el PSUC que retirés la fórmula de «ruptura pactada» que amagava el descens del nivell reivindicatiu de l'oposició a la reforma que proposaven els aperturistes del govern espanyol. Raúl Morodo s'havia inventat l'expressió, que va ser adoptada i defensada per Santiago Carrillo des del març en una entrevista al «Corriere della Sera». Però Pujol i Pallach tampoc veien clara la ruptura. Van estar dies a signar. Però tots van fer-ho, i pocs mesos després els futurs

231 José M. de Areilza, *Cuadernos de la Transición*, Planeta, Barcelona, 1983, p. 16.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

partits parlamentaris trairien el compromís.

Josep Ferrer, en el seu comentari ja citat al llibre de Salvador Casanova, diu que el *Manifest de la ruptura* va ser «el darrer dels grans documents polítics produïts per l'Assemblea de Catalunya, i de fet la darrera expressió del seu esperit unitari, difícilment aconseguit. Era una reafirmació contundent del caràcter unitari que havia de tenir la recuperació de les institucions nacionals democràtiques catalanes, i també de la voluntat de sobirania de l'Assemblea com a màxim organisme representatiu d'aquesta lluita. Era alhora un rebuig, també contundent, del reformisme postfranquista i una opció sense reserves pel trencament democràtic. Restaven desfets així tots els dubtes i les giragonses dels mesos passats²³².

L'oposició espanyola tampoc es va lluir gaire. «Es manifestà ja als pocs dies de la mort del dictador dubitativa i trossejada²³³». Felipe González s'entrevistà amb Fraga a casa de Boyer, i Tierno Galván hi parlà al Horno de Santa Teresa²³⁴. «El rei manté d'una manera extraoficial els primers contactes amb membres de l'oposició democràtica en un terreny preparat cautelosament de molt abans per Jesús Aguirre, actual duc d'Alba, molt vinculat aleshores amb grups opositors a la dictadura²³⁵». Es va començar a cedir en l'acceptació de la monarquia. Carrillo anava acceptant la rebaixa de la ruptura pactada. I en va convèncer els de la «Platajunta». Felipe González, amb qui comptava el capital internacional com a president alternatiu de la futura democràcia espanyola, declarava a «Vorwaerts»: «No creiem que sigui possible una ruptura democràtica unilateral a Espanya.»

Després de tanta sang, tanta suor i tantes llàgrimes feia la impressió que en el moment decisiu tota l'oposició política -no popular- s'havia assegut a la platea per contemplar la transició que el

232Josep Ferrer, *op. cit.*, pp. 44-45.

233Bernat Muniesa, *Enciclopedia Espasa. Suplemento 1975-76*, Barcelona, p. 794.

234Vegeu Emilio Romero, *op. cit.*, p. 142.

235A. Batista i J. Playà, *op. cit.*, pp. 219-220.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

mateix règim representaria a l'escenari.

I així va ser. Vegem-ho.

Forneixen moltes dades Gregorio Morán²³⁶ i Bernat Muniesa²³⁷.

L'artífex, un veritable artista de la política, va ser Torcuato Fernández-Miranda, vell falangista, preceptor del rei, home llest i pragmàtic que va saber liquidar les estructures del règim exactament des del seu interior. Tota una obra mestra. Emilio Romero²³⁸ li diu: «El teu canvi ha estat de cent vuitanta graus, substantiu, quasi violent, però has posat al seu servei una diabolització admirable de tu mateix.» I més endavant: «Les bruixes no tenen res a fer amb tu²³⁹.» No podem entrar en massa detalls. Vegem-ne un succint però dens calendari comentat:

Des del principi, el rei d'Espanya va tenir l'encert de col·locar el seu preceptor com a president de les Corts i del Consejo del Reino, després que refusés astutament la presidència del govern. Aquests nomenaments en les institucions més genuïnes del règim, ¿tenien l'objectiu de canviar-les de la millor manera possible? Emilio Romero diu que Juan Carlos el va escollir gràcies a la seva habilitat de «funàmbul en Dret Constitucional²⁴⁰».

Des de començaments d'any Fernández-Miranda presidia la comissió mixta govern-consell del *Movimiento* que estudiava la reforma. Va veure que aquesta comissió no serviria de res, n'alentí les tasques i procurà entretenir els històrics del *Movimiento*. Preparà Suárez, candidat seu a la presidència del govern espanyol. Fernández-Miranda creia més en les persones que en en els decrets.

Al gener Suárez substituï Osorio, que era de viatge, en el

236Gregorio Morán, *op. cit.*, pp. 13-61 i 304-322.

237Bernat Muniesa, *op. cit.*, pp. 792 i ss.

238Emilio Romero, *op. cit.*, p. 99.

239*Ibid.*, p. 102.

240*Ibid.*, p. 203.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

ministeri de Presidència.

A primers de febrer Suárez declarava: «La presència activa de l'esquerra en la política nacional és necessària.» Però també: «Els que partim d'una convicció militant sobre la radical legitimitat del nostre sistema polític no podem assumir el repte de la ruptura.»

Aquell mateix mes, com ja he dit damunt, Suárez va suggerir al rei que Fernández-Miranda podria ser el successor d'Arias, amb la qual cosa guanyava prestigi davant el cap de l'Estat espanyol. Arias vivia cada cop més lluny de la realitat que l'envoltava. No s'adonava de res.

Amb una gran visió de futur Fernández-Miranda va decidir que les reunions del Consejo del Reino -un òrgan arraconat que també presidia- fossin quinzenals. D'aquesta manera treia dramatisme a la reunió que havia de proposar les tres persones entre les quals el rei designaria el cap del govern d'Espanya. A més, donava importància a les velles vaques sagrades del règim que així no recelarien d'ell. Eren:

President Institut d'Espanya: Manuel Lora Tamayo.

Església: Pedro Cantero Cuadrado, bisbe.

Militars: Carlos Fernández Vallespín, Ángel Salas Larrazábal.

President Tribunal Suprem: Valentín Silva Melero.

President del Consell d'Estat: Antonio M. de Oriol Urquijo.

Consejo Nacional del Movimiento: José Antonio Girón de Velasco, Miguel Primo de Rivera.

Sindicats: Dionisio Martín Sanz, Luis Álvarez Molina.

Administracions locals: Juan María Araluce Villar.

Procuradors en Corts: Joaquín Viola Sauret, Enrique de la Mata Gorostizaga.

Cambres oficials: Iñigo Oriol.

Universitats: Ángel González Álvarez.

A primers de març Suárez assumí el ministeri de Governació en absència de Fraga a causa dels fets de Vitòria. A finals d'aquest mes Fernández-Miranda va convèncer el rei de la necessitat de trobar un

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

substituit d'Arias. Així va ser que Juan Carlos gosà criticar públicament Arias Navarro en «Newsweek» el 8 d'abril. D'acord amb el rei va oferir la presidència a Suárez, i enganyosament, a Areilza perquè s'ho cregués.

El 10 d'abril va frenar la proposta de Fraga de crear una reial comissió per a la reforma. Així Fernández-Miranda passà per immobiliista, d'una banda davant els històrics i els amics d'Arias, i de l'altra davant el grup de Fraga. Els dos sectors van alegrar-se'n per motius oposats.

A primers de maig Suárez tornà a assumir el ministeri de Governació en absència de Fraga pels fets de Montejurra.

El 3 de maig, Fernández-Miranda, president de les Corts Espanyoles, dictaminava que l'òrgan legislatiu hauria d'actuar mitjançant procediments d'urgència.

El 15 de maig, el periodista Luis María Ansón, director de «La Gaceta Ilustrada», començava uns discrets sopars per promocionar molt suaument i de forma indirecta la personalitat d'Adolfo Suárez com a substitut d'Arias. Els invitats formaven part de les «quatre potes» de la dreta espanyola en la nova etapa «juancarlista»:

Tecnòcrates (Opus Dei): José Luis Meilan Gil, José Ramón Álvarez Rendueles, Rafael Orbe Cano.

Democràcia cristiana: Eduardo Carriles, Fernando Bau.

Monàrquics: Álvaro Domecq, José Joaquín Puig de la Bellacasa.

Movimiento: J. M. Ortí Bordás, Eduardo Navarro.

Aquells sopars anirien preparant la formació del futur partit de Suárez, Unión de Centro Democrático (UCD). En «La Gaceta Ilustrada» Ansón elogiava la gestió política de Suárez.

Aquells dies, també va tenir lloc l'entrevista de Juan Carlos i el seu pare, Juan de Borbón. Consideraren que Arias era ineficax per tirar endavant el procés de reforma.

El 25 de maig, Suárez va aconseguir ser elegit al si del Consejo Nacional del Movimiento per ocupar una plaça vacant entre

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

els «40 de Ayete», que abans nomenava Franco. Hi duraria poc. Va obtenir 66 vots contra els 25 del marquès de Villaverde, Cristóbal Martínez Bordiu. Dues conseqüències: els franquistes el van considerar un home segur -i així l'engany es perfeccionava-; a més, el resultat de la votació demostra la tesi sostinguda en aquest llibre: la força del franquisme no era tan important i no justificava el covard consens que es practicà l'any següent.

El 3 de juny, Juan Carlos, en el seu primer viatge a l'estranger va anar als Estats Units per complimentar els seus senyors. Al Capitoli, davant el Congrés i el Senat explicà públicament la futura reforma espanyola. I privatament, ¿degué parlar de la substitució de Fraga per Suárez?

A partir d'aquí, els esdeveniments van precipitar-se. A Madrid prenia forma la idea d'avançar-se a l'oposició majoritàriament rupturista mitjançant l'oferiment d'un referèndum sobre la reforma entesa com un pacte entre el franquisme i l'oposició.

Entre mitjan maig i mitjan juny va tenir lloc una reunió en la qual Miguel Primo de Rivera, Alfonso Osorio i Adolfo Suárez van explicar la reforma projectada als grans banquers espanyols. Hi van ser presents:

Ignasi Coca, de la Banca Coca, amfitrió.

José Ángel Sánchez Asiáin, president del Banco de Bilbao.

Marqués de Viesca, conseller del Banco Español de Crédito.

Pablo Garnica, conseller delegat del Banco Español de Crédito.

Marqués de Aledo, president del Banco Herrero.

Pedro Gamero del Castillo, conseller delegat del Banco Hispano Americano.

Alfonso Fierro, president del Banco Ibérico.

Alejandro Araoz, president del Banco Internacional del Comercio.

Jaime Castells, president del Banco de Madrid.

Carlos March, president de Banca March.

Arné Jenssen, director general del Banco Pastor.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Emilio Botín, president del Banco de Santander.

Jaime Carvajal, director general del Banco Urquijo.

Enrique Sendagorta, conseller delegat del Banco de Vizcaya.

Carlos Mira, secretari d'Osorio i membre del Patronat de la Reina.

Ivan Maura, amic d'Ignasi Coca.

Fernando Ybarra, conseller del Banco de Vizcaya.

Manuel Arburúa, president del Banco Exterior.

José García Hernández, ex-ministre de Governació.

Luis Valls Taberner, president del Banco Popular.

Alfonso Escámez, president del Banco Central, va excusar-se de no poder-hi assistir ja que era de viatge.

Els tres polítics van explicar la reforma, van criticar la passivitat de la banca, i Suárez demanà amb gran capacitat de convicció - Botín dixit - 500 milions per crear el partit de la dreta espanyola que guanyés les eleccions. Això és eficàcia: liquidació de les velles estructures del franquisme, salvació en el nou partit democràtic de tots els franquistes que es volguessin salvar... i guanyar!

Els banquers es van deixar convèncer -«diners i organització», Botín dixit. Si l'oposició acceptava aquell joc estava perduda. L'acceptaria. La propaganda electoral d'UCD es repartiria a palades, i formaria una catifa de paper a la Diagonal de Barcelona. En sóc testimoni. L'oposició va perdre.

UCD dictaria les condicions, i l'oposició s'excusaria en la majoria obtinguda pels centristes. Segons la meua hipòtesi, la banca -força certament poderosa- no era bel·ligerant sinó passiva com tots, excepte la gent de Don Torcuato que per la seva diligència i astúcia bé es va merèixer la victòria.

El dia 3 de juny, Suárez es va fer el dur i sancionà «Cambio 16» per un dibuix humorístic sobre el rei d'Espanya.

El dia 4, el tinent general aperturista Manuel Gutiérrez Mellado va ser nomenat cap de l'Alt Estat Major Central sense que els militars més dretans -una altra força notablement poderosa- mostressin un rebuig manifest. Aquest fet demostra un cop més la

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

meva hipòtesi sobre la moderada passivitat de l'estament militar, contra la versió tantes vegades invocada per l'oposició que feia dels militars el més perillós grup de pressió responsable de la tebiesa dels canvis.

El dia 7, el ministre de Relacions Laborals, Rodolfo Martín Villa, anuncià el desmembrament de l'Organització Sindical i la llibertat perquè empresaris i treballadors estructurassin llurs organitzacions separadament.

El dia 8, Osorio va cedir a Suárez la defensa de la Llei d'Associacions Polítiques a les Corts Espanyoles. Suárez es va lluir. Resultat: «sí»: 338; «no»: 91, i 24 abstencions. Era una llei decisiva. Altre cop es confirma la meva hipòtesi sobre la feblesa de la dreta, que s'anava autodestruïnt. La suma de vots negatius i abstencions representava el 34%, i només els vots negatius, el 27%. Aquesta llei comportava la desaparició del grup de pressió franquista anomenat els «40 de Ayete» en el Consejo Nacional del Movimiento. La llei establia la futura existència de dues cambres, Congrés i Senat, elegides per sufragi universal. Però exclouïa els grups polítics «d'inspiració forana», en una clara al·lusió al Partit Comunista.

El dia 11, Suárez va fer fracassar la tasca de reforma de la comissió mixta.

L'operació Suárez entrava en la recta final. A mitjan juny Fernández-Miranda pressionà Juan Carlos perquè donés el pas definitiu. Osorio i Suárez van ser rebuts al palau de la Zarzuela el dia 12.

Segons l'estratègia de Fernández-Miranda calia destituir Arias el mateix dia de la reunió quinzenal del Consejo del Reino, la intervenció del qual era preceptiva en el nomenament del cap del govern espanyol. Es jugava amb el factor sorpresa. Quedà fixat dia 1 de juliol.

El 30 de juny, Fernández-Miranda va aconseguir que l'informe sobre la reforma política proposada pel govern (Llei d'associacions, de reunió i manifestació, i la consegüent reforma del codi penal) fos acceptat pel Consejo Nacional del Movimiento.

Dia 1 de juliol. Sotadament el rei d'Espanya va comunicar a

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Arias la seva destitució. Aquest la va acceptar sorprès. El Consejo del Reino, desconcertat, també va avenir-s'hi. Però es guardava un roc a la faixa. Hauria d'intervenir en la confecció de la terna per designar el successor. Fraga no en sabia res. Operació perfecta.

Dia 3. El moment més difícil, però llargament preparat: el Consejo del Reino franquista havia de confeccionar la terna. De les quatre «potes» del franquisme (monàrquics, falangistes, Opus Dei i demòcrata-cristians) quedaren exclosos els monàrquics. El rei podia triar. Què més volia? Però no podia escollir cap monàrquic com ara Areilza. Fraga seria bandejat per un militar, Fernández Vallespín. Astut, Fernández-Miranda va permetre que els noms es proposessin lliurement. Federico Silva Muñoz (demòcrata-cristià) va obtenir la unanimitat menys un, 15 vots. Miguel Primo de Rivera, convenientment treballat per *Tato*, no el va votar. Si hi hagués hagut unanimitat hauria estat difícil per al rei designar-ne un altre. Gregorio López Bravo (Opus Dei) va obtenir 13 vots. I Adolfo Suárez (home del *Movimiento*), un falangista jove, gris, poc conegut i fàcilment manipulable, n'obtingué 12.

Aquell mateix dia el rei d'Espanya nomenà Suárez cap del govern. Torcuato Fernández-Miranda havia triomfat. Sorpresa general. Pel Consejo del Reino anaven emmurriats perquè els havien elegit el menys votat. Però era del *Movimiento*. I el rei havia fet ús de les seves facultats. Per això es feia una terna. El règim semblava segur. L'opinió de l'oposició i de la premsa estrangera: desastre, immobilisme pertinaç!

«Cuadernos para el Diálogo²⁴¹» publicà un editorial titulat *El apagón* i «no arribà a desentranyar la realitat de la complexa operació Suárez promoguda per Fernández-Miranda²⁴². Pedro Altares deia taxativament: «El nomenament de Suárez ha estat un error.» «Cambio 16²⁴³» s'exclamava: «El nomenament d'Adolfo Suárez provocà estupor arreu del món.» González Seara, en

241 *Cuadernos para el Diálogo*, 10-VII-1976.

242 Bernat Muniesa, *op.*, *cit.*

243 *Cambio 16*, 12-VII-1976.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

«Cambio 16²⁴⁴» recomanava «fer les maletes per al viatge a la Tercera República». Espifiada de la monarquia. «The Financial Times» de juliol declarava que Suárez era «insolvent» per protagonitzar el procés democratitzador. Fraga i Areilza, que eren pretendents a la successió d'Arias, s'indignaren i van negar-se a formar part d'un govern Suárez. En les seves memòries damunt citades²⁴⁵ Areilza, que no estava al corrent de res, parla de «sorpresa», «estupefacció», de «sorprenent sortida a la crisi del govern Arias» del qual ell era ministre d'Afers Exteriors. I es refereix a «les diverses i fosques operacions que ha exigint la preparació d'aquesta llarga maniobra». Diu: «Es considera Torcuato Fernández-Miranda l'inspirador del nomenament, tot seguint potser més alts designis.» I més endavant confessa: «Amb Miguel Acoca, corresponsal nord-americà, mantinc un llarg diàleg. Em diu que Washington coneixia la "jugada Suárez" i hi donava suport probablement a canvi de garanties de seguretat interior com l'exclusió del Partit Comunista del joc polític o el fre a determinats aspectes de la reforma".»

L'engany, al nivell de les capes intermèdies del poder, va ser perfecte. Les últimes instàncies espanyoles i occidentals, en canvi, estaven satisfetes. No es repetiria el bunyol de Portugal. A l'Estat espanyol les coses es feien bé. Realment era tot un model que es perfeccionaria constantment en el transcurs dels sis mesos següents.

Els dos artífexs de la transició, Juan Carlos I d'Espanya i Suárez, ja es trobaven al seu lloc, perfectament situats per allargar la mà a l'oposició i fer-la pujar a l'escenari. La ballarina del poble amb les seves vagues i manifestacions pels carrers s'ha portat bé. No ho oblidem. Herodes -el rei- li diu:

-Et donaré el que em demanis.

La filla -el poble- pregunta a sa mare -els polítics de l'oposició que saben el que és bo i el que no ho és:

-Què demanaries, tu?

-Demana el cap d'Arias Navarro. N'estem farts!

244 *Cambio 16*, 19-VII-1976.

245 José M. de Areilza, *op. cit.*, p. 15.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

I li serveixen aquest cap en una safata. És el preu que aquells dies pagà el franquisme per la transició. Ja em direu què en podia fer la ballarina d'aquest cap. Tan cansada com estava de ballar! Coses de polítics. El poble no hi entén.

BENÈVOLA CONCLUSIÓ DE LA PRIMERA PART

El franquisme al juliol del 1976 conservava una rereguarda encara poderosa d'ultres històrics (Girón, Fernández Cuesta, Utrera, Solís, Alonso Vega, Blas Piñar, Sánchez Covisa, Milans del Bosch, Pita da Veiga, Iniesta Cano, Campano, García Rebull, Pérez Viñeta, Cantero, Nieto Antúnez, Rodríguez de Valcárcel, Martín Sanz, Martínez Bordiu, Álvarez Molina...).

Hi havia un sector «semiaperturista» (Arias, García Hernández, Rosón, Primo de Rivera...). Comptava amb un Opus Dei -els «tecnòcrates»- que s'havia anat tancant (López Bravo, Fernández de la Mora, López Rodó...).

També hi havia la democràcia cristiana (Silva Muñoz, Castiella, Osorio García, Oreja, Lavilla...). Existia també la família monàrquica (Arelza, Armada, Domecq, Puig de la Bellacasa...). S'havia destacat en el seu intent de reforma el fraguisme (Fraga, Garrigues, Martín Villa, Cabanillas, Robles Piquer...) que més tard configuraria Alianza Popular (AP) i el Partido Popular (PP) i que recuperaria gent dels grups anteriors. I finalment, en primera fila del canvi, s'anava dibuixant el suarisme sorgit de la facció aperturista del *Movimiento* (Herrero Tejedor, Fernández-Miranda, Suárez, Abril, Gutiérrez Mellado, Ansón, Cassinello...), que desembocaria en la Unión de Centro Democrático (UCD).

En el desenvolupament de la transició hi hagué molts salts de personatges d'un grup a l'altre, especialment cap a l'UCD, que s'endevinava victoriosa. El joveníssim Adolfo Suárez era al capdavant encarregat, si no de salvar el gran vaixell del franquisme, sí, en la mesura del possible, tots els seus tripulants. Així ho volia l'«amo» internacional a través del rei d'Espanya. Emilio Romero deia²⁴⁶: «Suárez va ser elegit per ser manat, per col·laborar sense posar entrebancs en el canvi de règim per la Monarquia. Pagava el seu goig inenarrable i màgic de president amb l'obediència incondicional.»

El conjunt de l'exèrcit franquista, malgrat les seves dissensions internes, era encara molt fort. Calgué la més depurada estratègia per reduir els diferents corrents, tots molt forts, a una proposta única per presentar a l'oposició. Però no és cert que el franquisme caigués sol. El franquisme tingué prou força per portar

246Emilio Romero, *op. cit.*, p. 204.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

tot sol, sense l'ajut de l'oposició, la iniciativa política.

Entre l'oposició trobem grups com el de Gil-Robles que havien entrat en el joc de les «associacions» franquistes, grups demòcrata-cristians d'oposició, com el del trànsfuga del *Movimiento*, Ruiz-Jiménez; trobem Coordinación Democrática, resultat de l'acostament de la Junta Democràtica liderada pels comunistes (Carrillo) a Calvo Serer, trànsfuga de l'Opus, i a la Plataforma Democrática liderada pel PSOE (Felipe González). Aquesta Coordinación Democrática tenia moltes tensions internes i era poc operativa.

Hi havia molts grups socialistes altres que el PSOE liderats per Tierno Galván. Hi hi havia moltes Taules, Assemblees, Plataformes i Juntes amb criteri territorial escampades arreu de l'estat, i amb un poble al darrere relativament acostumat a mítings, vagues, manifestacions i, en alguns casos -com a Euskadi, acostumat a la lluita armada (ETA, FRAP, GRAPO...)-. Tot plegat formava un conjunt bastant heterogeni i incoherent, els resultats del qual eren d'una gran feblesa palesa en la contínua rebaixa de les exigències de canvi. El juliol de 1976, l'oposició pràcticament ja havia acceptat sense batalla la monarquia en comptes de la república, la regionalització de l'Estat espanyol en comptes del reconeixement de les nacions, i la reforma consensuada amb els franquistes en comptes d'una autèntica ruptura democràtica.

Només ETA i la seva alternativa KAS, i els catalans del Principat es mantenien en peu de guerra per la ruptura. El Principat, malgrat la fortalesa del règim franquista, representava una força d'oposició molt àmplia i coherent que podia capgirar la situació si actuava unitàriament, com havia començat a demostrar-ho. I Madrid ho sabia i ho temia.

Catalunya tenia la sort de disposar en primera fila de tot un pes pesant de la política, dipositari de la legalitat catalana i republicana: Josep Tarradellas. Era un do del cel inestimable amb una experiència clarament superior a la del jove, inexpert i manejable capdavanter dels franquistes, Adolfo Suárez. Un cap.

Tenia, a continuació, una unió de partits polítics important,

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

el Consell de Forces Polítiques de Catalunya, amb CDC (Pujol), CSC -després PSC-C- (Reventós), EDC (Trias Fargas), ERC (Barrera), FNC (Cornudella), Partit Carlí de Catalunya (Badia), PPC (Colominas), PSAN (Moners), PSUC (López Raimundo), PSC-R (Pallach) i UDC (Canyellas). No hi eren tots, però potser eren els onze partits catalans més importants. Aquest consell havia fet un llarg rodatge de treball coordinat en l'anterior Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya. Un estat major.

No cal dir que el nostre país comptava amb l'Assemblea de Catalunya, sens dubte la formació protagonista i capdavantera en la lluita contra el règim durant sis anys (1971-1976). El seu mètode era la no-violència, com ha quedat àmpliament consignat en la primera part d'aquest llibre. Els centenars de representants que assistien a les seves permanents i en dirigien les accions eren de tot Catalunya; hi havia persones procedents de la majoria de sectors socials, culturals i econòmics que com es veurà demostraren tenir una gran capacitat de mobilització. Els quadres d'un exèrcit complet.

I finalment el poble català era bastant culte, procurava estar informat i sabia ser valent com demostrà tantes vegades. Un poble prou intel·ligent que sabia crear insospitats fronts de lluita amb què sorprendre l'enemic (l'escola catalana, la nova cançó, la marxa de la llibertat...). Un poble amb un sentiment i una voluntat nacionals com brases que a la mínima bufada dels seus líders s'encenia en una foguera temible. Un poble amb un 40% d'immigrants que en aquells temps, gràcies a l'acció de militants com Francesc Candel, Ignasi Riera i tants i tants altres -especialment del PSUC i de CCOO- participaren en els moviments de recuperació nacional agermanats amb els catalans d'origen, amb fe i confiança. Un poble que tot i ser majoritàriament petit burgès votà socialista en les primeres eleccions perquè la preocupació pel problema social era molt estesa. La tropa valenta.

¿Què més podia demanar Catalunya per afrontar amb èxit aquell moment crucial, aquella justa definitiva que s'encetà el 3 de juliol de 1976 i que donaria la mesura exacta dels dos contendents?

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Els líders del nostre país des de Tarradellas fins als caps dels partits polítics no legals, en aquest moment de la narració mantenien el principi de ruptura democràtica. Era plenament vigent el pacte unitari entorn dels quatre punts de l'Assemblea on tots participaven. Hi havia una voluntat plena i manifesta d'acció unitària, un consens sobre la necessitat de promoure una assemblea nacional i un govern provisionals amb una «única veu pactant», «de Lliga [Regionalista] a Lliga [Comunista Revolucionària], sense fusions ni confusions». Pluralisme vertebrat.

1. En el terreny de les llibertats no s'acceptaven els principis del *Movimiento* ni la monarquia que els havia jurat. Per tant, es volia la república. Es rebutjava la «legalitat» franquista. S'exigia el reconeixement de totes les llibertats i la legalització de tots els partits. Es cridava el poble a participar en les lluites per un futur democràtic de debò. I tots defensaven la revolució econòmico-social que permetés «l'accés del poble al poder polític i econòmic».

2. En el terreny de l'amnistia no s'acceptaven ni les mesures de clemència ni els indults -«insults»- ni les amnisties parcials. S'exigia una amnistia total sense rebaixes.

3. En la qüestió nacional es volia la restauració de la Generalitat amb unes atribucions almenys equivalents a les de l'Estatut del 1932, amb l'acceptació i retorn del president Tarradellas. No es plantejà que una constitució espanyola prèvia condicionés la redacció de l'estatut, que es considerava una condició transitòria per accedir després al ple exercici del dret d'autodeterminació que portés a una situació normalitzada.

4. En el terreny de la coordinació amb la lluita a la resta de l'Estat espanyol, mai no es va permetre que la relació fos de subordinació.

Tot això queda exposat i provat a bastament, encara que ja en el transcurs del darrer any van començar a aparèixer algunes fissures.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Aquest cos de compromisos constituïa l'esperança de tot un poble que havia passat angoixes i sofriments i que continuava disposat a patir-ne. Aquest era el nostre patrimoni nacional, la nostra força, el nostre exèrcit en l'oportunitat històrica més important de la nostra nació. No es tractava de reconquerir les illes Malvines -els militars derrotats van ser jutjats i condemnats-; es tractava de reconquerir la pròpia nació.

Però aquesta no era la voluntat dels déus! I aquí, en la nostra terra cal que es faci la seva voluntat com es fa en el cel de les seves finances.

Vull acabar aquí aquesta primera part. Una segona part més ingrata tractarà d'explicar com els nostres líders, de tots aquests compromisos i del poble que els exigia i lluitava per fer-los realitat, en feren una pira sacrificial en honor dels déus. L'olor de l'holocaust arribà als seus narius sublims, els tocà el cor, i misericordiosos ens van recompensar amb la democràcia de què gaudim. Em podran dir que sóc negatiu, que generalitzo massa, que això provoca desencís i derrotisme, que així no hi ha manera de fer política, que la política és l'art del possible.

Qui així em jutja s'equivoca. Crec que he demostrat a bastament en aquestes pàgines quantes coses són possibles sense vendre's als poderosos. Només cal romandre amorosament i orgànicament lligat al poble. Acostumar-se a obtenir la força política mitjançant el voler del poble, de les dones i homes de carn i os, de la seva feina i de les seves il·lusions, dels seus barris i comarques, de les seves cooperatives, entitats i tota mena d'organitzacions de base, i no per mitjà dels diners, dels impostos, de les armes, de la tècnica, de la propaganda i les intrigues. Cal no impedir, com es fa sistemàticament, l'accés del poble a la informació, a les fonts dels diners públics, als centres de decisió. Aquesta és encara la infanteria imprescindible. I la teníem! I la podem tornar a tenir si sabem i volem omplir el fossat ferest obert entre el poble i els seus líders.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Barcelona (Països Catalans),
Onze de Setembre de 1992.

CRONOLOGIA

1938

8 d'abril
Franco deroga l'Estatut de Catalunya.

1951

23 de febrer
Vaga de tramvies.

1954

5 d'agost
Josep Tarradellas és elegit president de la Generalitat de Catalunya a l'exili.

1958

Desembre
Miquel Núñez és fortament torturat per la Brigada Social de Barcelona.

1959

30 de juliol
Llei d'Ordre Públic molt dura.

Novembre
Campanya contra Galinsoga. Fets del Palau. Empresonament de Jordi Pujol.

1962

Març
Vagues a Astúries i a la Universitat de Barcelona.

Abril

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Desterrament de Xirinacs de la província de Barcelona.

5 de juny

«Contuberni de Munic».

1964

9 de novembre

Primera manifestació davant l'estàtua de Rafael Casanova.

1966

9 de març

«Caputxinada». Tancament de 470 persones per formar el Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona (SDEUB).

15 de març

Nova Llei de Premsa i Impremta, obra del ministre d'Informació i Turisme, Manuel Fraga Iribarne.

11 de maig

Manifestació de sacerdots davant la policia de Barcelona.

20 de maig

Concentració de sacerdots davant el bisbe de Barcelona, Marcelo González Martín.

22 de juliol

Tomás Garicano Goñi, governador civil de Barcelona.

1968

29 de maig

Revolució de Maig del 68 a França.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

20 d'octubre

Mor l'abat Aureli M. Escarré. Comiat a Sarrià.

Reunions informatives unitàries de «Taula Rodona».

1969

El PSAN s'escindeix de FNC.

Agost

Vaga de fam de set dies de Dalmau, Garriga i Xirinacs a Santa Cecília en solidaritat amb els capellans d'Erandio.

22 d'octubre

14è govern de Franco, de concentració de l'Opus Dei.

Desembre

Comissió Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya.

1970

14 d'abril

15è govern de Franco: només hi queden quatre ministres de l'Opus.

3 de novembre

Gran jornada de manifestacions contra el procés de Burgos.

9 de desembre

Final del judici del procés de Burgos.

12 de desembre

Tancada de tres-cents intel·lectuals a Montserrat.

14 de desembre

Supressió durant sis mesos de l'art. 18 del Fuero de los Españoles.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

23 de desembre

Cassià Maria Just fa unes declaracions detonants a «Le Monde».

25 de desembre

Inici d'una vaga de fam per Catalunya de vint-i-un dies de L. M. Xirinacs.

28 de desembre

Nou penes de mort en el procés de Burgos.

30 de desembre

Franco commuta les penes de mort.

1971

30 de gener

Jordi Carbonell surt de la presó.

23 de febrer

Comissió preparatòria de l'AC.

12 de març

Acte de processament de L. M. Xirinacs.

25 de maig

Convocatòria a Crist Rei, fallida, de l'AC.

20 de juliol

Document *Pel camí de l'Assemblea*.

7 de novembre

Primera Sessió Plenària de l'AC a St. Agustí Vell.

Desembre

I permanent de l'AC.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

1972

12 de febrer
II permanent de l'AC. Campanya del Refús.

25 d'abril
Acte de refús de L. M. Xirinacs a St. Miquel del Port.

13 de maig
III permanent de l'AC. Campanya de l'Estatut del 32.

22 d'octubre
IV permanent de l'AC.

12 de novembre
Primer aniversari de l'AC a Ripoll.

12 de desembre
Xirinacs surt de la presó de Zamora després d'una vaga de fam i set de vuit dies.

1973

5 de març
L'AC visita Bolonya, Ravenna, Florència i Milà.

25 de març
V permanent de l'AC.

4 d'abril
Assassinat de Manuel Fernández Marquez i reacció.

1 de maig
Primer de Maig a St. Cugat del Vallès.

Pàgina 339.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

20 de maig

VI permanent de l'AC: *Cap a la 2a Sessió.*

11 de juny

16è govern de Franco: Carrero, president; López Rodó, Exteriors; López de Letona, Indústria; Fernández-Miranda, Movimiento, i Arias Navarro, Governació.

Juliol

VII permanent de l'AC: *Per l'ús oficial del català.*

Agost

VIII permanent de l'AC: *Pel camí de la 2a Sessió.*

Agost

Llibre dels partits del grup de no-alineats de l'AC.

Setembre

IX permanent de l'AC.

11 setembre

Cop militar d'Augusto Pinochet a Xile.

28 d'octubre

Caiguda de cent-tretze representants de l'AC a Maria Mitjancera.

11 de novembre

2n aniversari de l'AC a Vic i Granollers.

23 de novembre

Detenció de L. M. Xirinacs.

1 de desembre

Inici de vaga de fam de quaranta-dos dies de L. M. Xirinacs.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

20 de desembre

Atemptat contra Carrero Blanco. Torcuato Fernández-Miranda, president del govern per cent hores.

20 de desembre

Inici del procés 1001.

31 de desembre

Carlos Arias Navarro és nomenat per Franco president del govern, després que el dictador descartés els candidats Girón i Nieto Antúnez. Es forma el 17è govern de l'era franquista. Fernández-Miranda és apartat com a president del Banc de Crèdit Local.

1974

26 de gener

Vista del judici del TOP contra L. M. Xirinacs.

12 de febrer

Discurs aperturista d'Arias Navarro: «esperit del 12 de febrer».

24 de febrer

Homilia del bisbe Antonio Añoveros.

2 de març

Execució de Salvador Puig Antich.

25 d'abril

Cop d'estat a Portugal.

Maig

X permanent de l'AC: descentralització, rupturisme.

5 de juny

Pàgina 341.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Rodolfo Martín Villa, governador civil de Barcelona.

29 de juliol

Junta Democrática de España.

8 de setembre

Caiguda de seixanta-set representants de l'AC a les escolòpies de Sabadell.

13 de setembre

Atemptat de la cafeteria Rolando, al carrer Correo, 4, de Madrid.

1 d'octubre

Carta de Xirinacs a l'AC anunciant una futura vaga de fam per l'amnistia.

30 de novembre

18è govern franquista. Arias perd col·laboradors.

Novembre

XII congrés socialista a Suresnes.

18 de desembre

XI permanent de l'AC: Comissió d'Enllaç amb instàncies democràtiques espanyoles.

20 de desembre

En l'aniversari de la mort de Carrero, Arias Navarro permet l'«associacionisme» dins el *Movimiento*.

1975

1 de gener

Xirinacs inicia una vaga de fam i d'incomunicació, i escriu una carta a Franco demanant amnistia.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Febrer

Xirinacs és acceptat com a candidat al premi Nobel de la Pau 1975.

5 de març

19è govern franquista: Fernando Herrero Tejedor hi substitueix José Utrera Molina.

Març

Adolfo Suárez és canviat de director general de Radiotelevisió a sots-secretari general del *Movimiento*.

Març

El comandant Juli Busquets i el capità José Julve són arrestats, acusats de pertànyer a la UMD.

25 d'abril

Estat d'excepció per tres mesos a Biscaia i Guipúscoa.

12 de juny

Fi de les conferències *Les terceres vies a Europa*.

12 de juny

Mor Herrero Tejedor i el substitueix José Solís Ruiz.

19 de juny

Es prohibeix a Juan de Borbón «accedir a territori nacional».

Juliol

Plataforma Democrática de España.

26 d'agost

Dos anys de presó per al periodista Josep H. Claveria.

27 d'agost

Pàgina 343.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Decret-llei de Prevenció del Terrorisme. Equival a dos anys d'estat d'excepció.

27 de setembre

Cinc execucions de militants d'ETA i FRAP.

Setembre

Joaquim Viola Sauret substitueix Enric Masó com a alcalde de Barcelona.

1 d'octubre

Manifestació franquista a la plaça d'Oriente, de Madrid.

6 d'octubre

Xirinacs surt en llibertat.

30 d'octubre

Raimon canta al Palau dels Esports davant 10.000 persones. Hi ha una primera fila de polítics.

30 d'octubre

Juan Carlos, cap d'estat «interí».

30 d'octubre

Juan Carlos envia el general Manuel Díez Alegría en representació dels exèrcits per convèncer el seu pare que no escrigui cap manifest que dificulti la restauració de la monarquia en la persona del seu fill. Amb gran disgust d'Arias, que el disciplina.

30 d'octubre

Comunicat conjunt de la «Platajunta» sobre coordinació per aconseguir la democràcia pluralista.

15 de novembre

Els «Captaires de la Pau» inicien la seva vetlla per l'amnistia, a

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Montserrat.

20 de novembre. Mor Franco.

22 de novembre

Juan Carlos I jura com a rei davant les Corts espanyoles el reconeixement dels principis del *Movimiento*.

25 de novembre

Es concedeix un indult parcial.

30 de novembre

Inici de vaga de fam per l'amnistia, a Montserrat, dels Captaires de la Pau.

1 de desembre

Missatge del president Tarradellas al poble català.

3 de desembre

Torcuato Fernández-Miranda és nomenat pel rei (que li oferí la presidència del govern) president de les Corts Espanyoles i del Consell del Regne. «Sóc fidel al meu passat, però el passat no em lliga». Cessa Alejandro Rodríguez de Valcárcel.

5 de desembre

Carlos Arias Navarro (sense prèvia dimissió) és confirmat pel rei d'Espanya com a president del govern, per pressions de militars (entre ells, Alfonso Armada) contraris a l'operació «Lola» (candidat: Gregorio López Bravo) i l'operació «Lolita», des de la Zarzuela (candidat: José María López de Letona Núñez del Pino).

6 de desembre

Fernández-Miranda fa que Arias col·loqui Adolfo Suárez com a ministre Secretario General del Movimiento, tot apartant Solís Ruiz que anirà a Treball, cosa que allunyarà Fernando Suárez.

Pàgina 345.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

6 de desembre

L'ambaixador dels USA, Wells Stabler, visita el president Arias i a continuació viatja a Londres per reunir-se amb Kissinger i els ambaixadors dels USA a Europa.

12 de desembre

Poques hores després s'anuncia el primer govern de Juan Carlos I: empat entre continuistes i renovadors. Refusa Federico Silva Muñoz. Militars: Sabino Fernández Campo (partidari del rei). No es pot introduir Gutiérrez Mellado.

14 de desembre

L'Assemblea de Catalunya puja a Montserrat en manifestació per l'amnistia.

16 de desembre

Camacho, Sartorius i Sánchez Montero puguen a Montserrat en suport als Captaires.

17 de desembre

Primer consell de ministres del primer govern de la monarquia espanyola.

19 de desembre

Sean Mc Bride, premi Nobel de la Pau 1974 i secretari general adjunt de l'ONU, puja a Montserrat en suport als Captaires.

19 de desembre

Es constitueix el Consell de Forces Polítiques de Catalunya.

24 de desembre

No hi ha amnistia. Fi de l'estada a Montserrat dels Captaires de la Pau.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

25 de desembre

Inici de la presència dels Captaires de la Pau davant la presó Model de Barcelona.

27 de desembre

XII permanent de l'AC.

27 de desembre

Presa de possessió de l'equip del ministeri de la Secretarí General del Movimiento.

1976

14 de gener

Salvador Sánchez-Terán, governador civil de Barcelona. Hi assisteixen cinc ministres.

19 de gener

Elecció d'una vacant dels «40 de Ayete» en el Consejo Nacional del Movimiento.

25 de gener

Eleccions municipals a l'estil franquista.

28 de gener

Suárez assumeix el ministeri de la Presidència, ocupat per Osorio, quan aquest viatja als EUA.

1 de febrer

Gran manifestació per l'amnistia a Barcelona.

1 de febrer

XIII permanent de l'AC.

2 de febrer

Pàgina 347.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Suárez suggereix al rei la substitució d'Arias per Fernández-Miranda. Destitueix Emilio Romero com a delegat de Premsa del *Movimiento*.

8 de febrer

Gran manifestació de l'AC.

11 de febrer

Primera reunió de la comissió mixta govern-CNM per a la reforma política. Però Arias no té pressa.

13 de febrer

L'ambaixador nord-americà Wells Stabler visita Suárez per conèixer-lo.

10 de febrer

El govern espanyol envia a les Corts un projecte de llei sobre el dret de reunió, i a la comissió mixta, un decret llei de reforma del decret llei antiterrorista.

18 de febrer

El rei d'Espanya visita el Principat i parla en català per primer cop.

20 de febrer

Arias declara «matèria reservada» tot el referent a la reforma (Comissió Mixta).

20 de febrer

Consell de ministres a Pedralbes: comissió per al règim especial de les quatre províncies catalanes.

28 de febrer

XIV permanent de l'AC: ajuntaments democràtics.

1 de març

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Fernández-Miranda institueix les reunions quinzenals del Consell del Regne.

3 de març

Vitòria: dos obrers en vaga, morts. Suárez assumeix el ministeri de Governació en absència de Fraga.

7 de març

Primera convocatòria de la Marxa de la Llibertat (Pax Christi).

21 de març

XV permanent de l'AC.

26 de març

Coordinación Democrática («Platajunta»), a Madrid; «ruptura pactada».

29 de març

Fernández-Miranda, d'acord amb el rei, proposa a Suárez seriosament, i a Areilza per enganyar-lo, de convertir-se en substituïts d'Arias a la presidència de govern espanyol.

4 d'abril

Gran manifestació a Barcelona per la dimissió dels consistoris municipals.

5 d'abril

Assassinat d'Oriol Solé Sugranyes, després de la fuga de més de trenta presos del penal de Segòvia.

8 d'abril

A «Newsweek», el rei critica Arias, per continuista.

9 d'abril

Funeral d'Oriol Solé Sugranyes a la parròquia de la Concepció, de

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Barcelona.

9 d'abril

Frederic Mayor Zaragoza, president de la comissió per a les quatre províncies catalanes.

10 d'abril

Reunió a París de Tarradellas amb el CFPC: cap a un govern provisional de Catalunya.

10 d'abril

Fracassa la proposta de «real comissió» de Fraga, Areilza i Cabanillas.

23 d'abril

Apareix el diari «Avui», tot en català.

24 d'abril

XVI permanent de l'AC.

28 d'abril

Arias contraataca al rei anunciant reformes.

1 de maig

Manifestació i tortures del Primer de Maig.

3 de maig

Apareix el diari «El País» (250.000 exemplars).

9 de maig

Dos morts per ultres a Montejurra. Suárez assumeix Governació en absència de Fraga.

15 de maig

Luis M. Ansón, director de «Gaceta Ilustrada», inicia uns sopars

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

polítics amb representació de l'Opus, DC, monàrquics, *Movimiento*, joancarlistes. Donaran pas en el futur a la UCD.

20 de maig

Reunió d'AC i CFPC amb Coordinació Democràtica.

22 de maig

Fraga prohibeix la Marxa de la Llibertat.

Maig

Pallach funda el Partit Socialista (Reagrupament).

25 de maig

Suárez guanya les eleccions al si del Consejo Nacional del Movimiento (66 vots contra els 25 del Marquès de Villaverde) per a una plaça dels «40 de Ayete».

3 de juny

Juan Carlos, en el seu primer viatge a l'estranger, en el Capitoli de Washington, davant el Congrés i el Senat, explica la futura reforma espanyola.

3 de juny

Suárez sanciona «Cambio 16» per un dibuix que satiritza el rei.

13 de juny

XVII permanent de l'AC. Campanya de presentacions. *Manifest per la ruptura*. Dissolució de la Comissió d'Enllaç.

Juny

A Madrid pren cos la idea de convocar un referèndum sobre la reforma.

Juny

Reunió de Primo de Rivera, Osorio i Suárez amb els grans banquers.

Pàgina 351.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Aproven la reforma.

9 de juny

Les Corts espanyoles aproven els partits polítics (338, «sí»; 91, «no»; 24 abstencions.). Brillant defensa de Suárez.

11 de juny

Suárez i Fernández-Miranda fan fracassar la Comissió Mixta per a la Reforma en el CNM.

12 de juny

El rei rep Osorio i Suárez. Fernández-Miranda el colla. El rei dubta. Cal destituir Arias el mateix dia de la reunió del Consell del Regne.

22 de juny

Congrés constituent del PSC-C.

27 de juny

Tarradellas proposa l'Assemblea Nacional Provisional de la Generalitat de Catalunya.

1 de juliol

Dimissió/destitució d'Arias. Fraga Iribarne no en sabia res. El Consell del Regne ho aprova per sorpresa.

3 de juliol

Terna del Consell del Regne: Silva, 15; López Bravo, 13, i Suárez, 12. El rei tria Suárez com a cap del govern espanyol.

BIBLIOGRAFIA I DOCUMENTACIÓ

«ABC», diari conservador i monàrquic de Madrid. 11-9-73, 25-4-74, 27-9-75.

«Aftenposten», diari conservador noruec. 9-10-75.

«Agermanament», revista de documentació sobre el Tercer Món, Barcelona. 11-9-73.

A les comunitats cristianes de Sabadell, del vicari episcopal i arxiprestes de Sabadell. 8-9-74, 15-9-74.

«Ara», òrgan central del Front Nacional de Catalunya. 1-10-74, 9-2-75.

Areilza, José María de, *Cuadernos de la Transición*, Planeta, Barcelona, 1983.3-7-76.

«Arriba», diari del règim, Madrid. 27-9-75.

«Avui», diari català. 25-4-74, 3-3-76.

«Avui», Servei d'Informació Català, diari clandestí. 25-03-74, 1-10-74.

Bardavío Oviden, Joaquín, *La crisis*, 1974. 20-12-73.

Batista, Antoni i Playà Maset, J., *La gran conspiració*, Empúries, Barcelona, 1991. 18-1-71, 12-2-71, 12-6-75, 25-1-76, 3-7-76.

Benet, Josep, *El President Tarradellas en els seus textos (1954-1988)*, Empúries, Barcelona, 1992. 12-2-72, 10-3-72, 11-9-73, 19-12-75, 25-1-76, 3-3-76.

«Butlletí Interparroquial» de les comunitats de St. Fructuós, Sta. Susanna, Sta. Marta, Barri de les Flors i Fàtima, Barcelona. 9-2-75.

«Cambio 16», setmanari de Madrid. 8-9-74, 1-10-74, 19-12-75, 25-1-76, 8-2-76, 3-7-76.

Canyellas, Solé Barberà, Pallach, Reventós, Trias Fargas i Pujol, *Les terceres vies a Europa*, Nova Terra, Barcelona, 1975. 12-6-75.

Cap a la II Sessió Plenària de l'Assemblea de Catalunya, clandestí, Barcelona, 23 de gener de 1973. 25-3-73.

Cap a l'Assemblea de Catalunya, clandestí, Barcelona, febrer 1971. 23-2-71.

Carrillo, Santiago, *Escritos sobre Eurocomunismo*, Forma, Madrid, 1977. 23-2-71.

Casanova, Salvador, *Per una nova Ibèria*, La Magrana, Barcelona, 1988. 23-2-71, 23-4-71, 7-11-71, 10-3-72, 25-3-73, 11-9-7, 2-3-74, 12-6-75, 25-1-76, 3-7-76.

Colomer, Josep M., *Assemblea de Catalunya*, Barcelona, 1976.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

20-4-71.

Comín, Alfonso Carlos, *La reconstrucción de la palabra*, Ediciones Paulinas, Madrid, 1977. 1-1-7, 2-1-76.

Comissió d'Enllaç, *Assemblea de Catalunya. Recull de documents*, clandestí, Barcelona, febrer 1975. Confegit per Salvador Casanova. 23-2-71, 30-7-74.

Comunicat de la 10a reunió de la Comissió Permanent de l'Assemblea de Catalunya, clandestí, Barcelona, maig de 1974. 11-5-74.

Comunidades Cristianas, Servicio Informativo, Madrid. 27-9-75.

Crida al poble de Catalunya, Assemblea de Catalunya, Barcelona, 1-2-76, 8-2-76.

Crónica del siglo XX, Plaza & Janés, Esplugues de Llobregat, 1986. 8-9-74, 27-9-75.

«Cuadernos de Ruedo Ibérico», 9-2-75, 3-6-76.

«Cuadernos para el Diálogo», setmanari, Madrid. 9-10-75.

«Diario de Barcelona». 9-2-75, 9-10-75, 14-12-75, 19-12-75, 1-1-76, 2-1-76.

«Diario de Mallorca». 1-1-76.

«Destino», setmanari, Barcelona. 1-1-76.

Dulles, Allen, *El arte del espionaje*. 10-3-72.

«El Correo de Andalucía», diari de Sevilla. 25-4-74.

«El Correo Catalán», diari de Barcelona. 7-11-71, 9-10-75, 30-11-75, 1-1-76.

«El Mussol», butlletí clandestí d'informació, Igualada, 1970-1971. 14-1-71, 25-5-71.

«El Noticiero», diari vespertí, Barcelona. 9-2-75.

«El País», diari de Madrid-Barcelona. 3-7-76.

«El Pápus», revista humorística, Barcelona. 1-1-76.

«El Pueblo», diari sindicalista de dretes, de Madrid. 11-9-73.

Ens presentem els grups no-alineats, membres de l'Assemblea de Catalunya, clandestí, Barcelona, març de 1972. 10-3-72.

«Europa Press», agència espanyola de notícies. 9-2-75, 14-12-75.

Ferrer, Josep, *Per l'alliberament nacional i de classe*, Avançada, Barcelona, 1978. 18-1-71, 23-2-71.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Ferrer, Josep, *Semblança de Salvador Casanova i Grané*, en *Per una nova Ibèria*, de Salvador Casanova, pp. 9-78.

Ford, Henry, *El judío internacional. (Un problema del mundo)*, Orbis, Barcelona, 1942. 11-9-73.

Forest Tarrat, Eva, (Julen Aguirre), *Operación Ogro*, Lur Argitaletxea, San Sebastián, 1978. 20-12-73.

«France Soir», diari, París. 9-10-75.

«Full d'Informació Intern de la Comissió Permanent de l'Assemblea de Catalunya», clandestí, Barcelona, març de 1972. 12-2-72.

«Full Informatiu», sector pastoral de St. Gervasi, Barcelona. 9-2-75.

González-Mata, Luís María, *Cisne*, Argos, Barcelona, 1978. 20-12-7, 8-9-74.

González-Mata, Luís María, *Los verdaderos señores del mundo*. 25-4-7.

González-Mata, Luís María, *Terrorismo internacional*, Argos-Vargara, Barcelona, 1978. 20-12-73, 27-9-75.

«Hoja del Lunes», Madrid. 27-9-75.

«Hoja Parroquial» de la diòcesi de Tarragona. 9-5-73.

Incisa, L. d', *La Era Kissinger*, Guadarrama, Madrid, 1977. 10-3-72.

«Informaciones», diari de Madrid. 9-2-75.

«Informació Popular», butlletí clandestí d'informació, Igualada, 1971. 1-9-71.

Informe sobre edició, distribució i discussió del document «Cap a la 2a Sessió de l'Assemblea de Catalunya» a la comarca de l'Anoia, clandestí, Igualada, març, 1973. 25-3-73.

«La Cadena», butlletí clandestí d'informació popular d'Igualada, 1971.

«Las Provincias», diari de València. 20-12-73.

«L'Assemblea de Catalunya», butlletí clandestí portaveu de la Comissió Permanent. 15-12-71, 12-2-71.

«La Vanguardia», diari de Barcelona. 7-11-71, 23-11-73, 25-3-74, 12-6-75, 1-1-76, 2-1-76, 7-1-76, 15-1-76, 8-2-7.

«Le Monde», diari de París. 9-2-75, 8-2-76, 3-3-76.

«L'Europeo», setmanari italià. 25-4-74.

«L'Express», setmanari de París. 3-3-76.

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

- «L'Humanité», diari comunista, París. 09-10-75.
- Linz Storch de Gracia, Juan José, *La España de los años 70*, Moneda y Crédito, Madrid, 1974, vol. III, tom I (dirigit per Manuel Fraga Iribarne), cap. 3, par. 10: *Una teoría del régimen autoritario. El caso de España*, pp. 1467-1531. 11-9-73.
- Linz Storch de Gracia, Juan José, *El sistema de partidos en España*, Narcea, Madrid, 1976. 19-12-75.
- «Lligam», butlletí dels comunistes catalans de l'exili a França. 12-6-75.
- Marchetti, Victor i Marks, John D., *La CIA y el culto del espionaje*, Euros, 2a edició, Barcelona, 1975. 10-3-72, 20-12-73.
- Martínez Vendrell, Jaume, *Una vida per Catalunya. Memòries (1939-1946)*, Pòrtic, Barcelona, 1991. 1-5-76.
- Morán, Gregorio, *Adolfo Suárez. Historia de una ambición*, Planeta, Barcelona, 2a ed., 1979. 11-9-73, 19-12-75, 1-2-76, 3-3-76, 3-7-76.
- Morán, Gregorio, *El precio de la transición*, Planeta, Barcelona, 1991. 11-9-73, 27-9-75, 15-11-75, 20-11-75, 19-12-75, 25-1-76.
- «Mundo», revista de Barcelona. 7-1-76, 8-2-76.
- «Mundo Diario», diari de Barcelona. 8-2-76.
- Muniesa, Bernat, *Enciclopedia Espasa, Suplemento 1975-76*, Barcelona. 3-7-76.
- «Newsweek», setmanari, Nova York. 3-3-76.
- «El Noticiero Universal», diari vespertí, Barcelona. 1-1-76.
- «Olot Missió», Revista d'Olot. 9-2-75.
- «Paris Match», revista francesa. 1-2-76.
- «Pax», revista, no-volència, Barcelona. 9-2-75.
- Pel Camí de l'Assemblea de Catalunya*, clandestí Barcelona, juliol de 1971. 20-7-71.
- «Posible», revista de Madrid. 9-2-75.
- Presa de posició del Col·lectiu d'Igualada (Anoia) davant l'Assemblea de Catalunya*, clandestí, Igualada, novembre de 1971. 10-3-7.
- «Presència» revista de Girona. 9-2-75, 1-10-75, 9-10-75, 14-12-75, 1-1-76, 7-1-76, 25-1-76.
- Preston, Paul, *El triunfo de la democracia en España*, Plaza &

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

Janés, Barcelona, 1986. 23-2-71.

«Pyresa», agència de notícies del *Movimiento*. 19-12-75.

Reflexions sobre el treball de pre-Assemblea, clandestí, Barcelona, abril 1971. 20-4-71.

Romero, Emilio, *Cartas Pornopolíticas*, Planeta, Barcelona, 1977. 3-7-76, Conclusió.

«Sábado Gráfico», setmanari de Madrid. 9-2-75. Sánchez-Terán, Salvador, *De Franco a la Generalitat*, Planeta, Barcelona, 1988. 1-2-76.

Sartorius, Nicolás, *El resurgir del movimiento obrero*, Laia, Barcelona, 1975. 14-12-75.

Secretariat de l'Assemblea de Catalunya, *Crida a tot el poble català*, Barcelona, març, 1975. 9-2-75.

«Serra d'Or», revista mensual de cultura catalana, Abadia de Montserrat. 9-2-75.

«Solidaridad Nacional», diari vespertí del *Movimiento* a Barcelona. 19-12-75.

«Solidaritat», butlletí de la Comissió de Solidaritat, clandestí. 12-11-72.

Spínola, Antonio Sebastian Ribeiro de, *Portugal y el futuro*, Planeta, Barcelona, 1974. 25-4-74.

Tarradellas, Josep, *Missatge al poble català*, 1-12-75, 19-12-75.

«Tele/eXprés», diari de Barcelona. 9-2-75, 30-11-75, 19-12-75, 1-1-76, 2-2-76, 3-3-76

«The Financial Times», revista mensual. 3-7-76.

«The Times», diari de Londres. 9-2-75.

«Trellall», òrgan del PSUC. 14-1-71, 25-3-74, 14-12-75, 1-1-76.

«Triunfo», revista mensual, Madrid. 25-3-74, 9-2-74, 1-1-76.

«Vida Nueva», revista catòlica, Madrid. 27-9-75.

Xirinacs, Lluís M., *Vaga de fam per Catalunya*, Nova Terra, Barcelona, 1977. 13-1-71, 14-1-71, 18-1-71, 23-2-71, 23-3-71, 20-4-71, 20-7-71, 17-8-71, 15-12-71, 25-4-72, 23-11-73.

Xirinacs, Lluís M., *L'espectacle obsessiu*, Nova Terra, Barcelona, 1977. 23-11-73, 8-9-74.

Xirinacs, Lluís M., *Entro en el gran buit*, Nova Terra, Barcelona,

La traïció dels líders I. Lluís Maria Xirinacs.

1977. 23-11-73, 9-2-75, 27-9-75.

Xirinacs, Lluís M., *Subjecte*, Claret, Barcelona, 1975. 9-2-75, 18-4-75.

Xirinacs, Lluís M., *Un primer de maig de 1976*, document clandestí, Barcelona. 1-5-76.

«Ya», diari de Madrid. 20-12-73.

LA TRAÏCIÓ DELS LÍDERS II

Què us diré

Director: M. Costa-Pau

Cos de redacció:

Roger Costa-Pau

Joaquim Ermengol, Remei Brascó, Miquel Murlà, Dolors Planella,
Maria del Mar Antón, Andreu Pulido

LLUÍS MARIA XIRINACS

La traïció dels líders II

Llibres del Segle

1a edició: abril, 1994

© Lluís Maria Xirinacs, 1994

© L'Eix editorial SL, 1994

© Llibres del Segle, 1994

© Motiu de la coberta tret d'un gravat d'Antoni Tàpies en homenatge a Xirinacs. Fundació Antoni Tàpies de Barcelona

ISBN: 84-8128-016-X

Dipòsit legal: B-15.267-1994

Imprès per Romanyà Valls SA, Capellades.

Edició en format electrònic: gener 2015.

FUNDACIÓ RANDA – LLUÍS M. XIRINACS.

<http://xirinacs.cat> – <http://xirinacs.wordpress.com>

**CENTRE D'ESTUDIS
JOAN BARDINA**

CENTRE D'ESTUDIS JOAN BARDINA.

<http://bardina.org> – <http://chalaux.org>

LA TRAÏCIÓ DELS LÍDERS II

Mori jo i visqui Catalunya

PAU CLARIS

Nosaltres som responsables de tot i de tots,
i jo més que cap altre.

FIODOR DOSTOIEVSKI
Els germans Karamàzov

Es tracta de la jovialitat de l'esclau,
que no sap fer-se responsable de cap cosa greu,
ni aspirar a res de gran,
ni a tenir quelcom de passat o futur
en major estima que el present.

FRIEDRICH NIETZSCHE
El naixement de la tragèdia

Ho escric tal com ací -Barcelona- i ara -1993- em sembla que ho vaig veure i ho vaig viure, un entre molts que també ho van viure i ho van veure.

SEGONA PART. UNA PEDREGADA SECA

1976

Diumenge, 4 de juliol

La Casa de Sa Majestat el rei d'Espanya havia publicat el dia anterior aquesta nota oficial: «D'acord amb la llei orgànica de l'Estat, prèvia proposta en terna del consell del Regne, S. M. el Rei ha designat president del govern Adolfo Suárez González, a qui ha rebut aquesta tarda en el palau de la Zarzuela²⁴⁷.» L'endemà d'aquest nomenament, quan el regne d'Espanya i els politicòlegs del món sencer encara no havien sortit del seu esbalaïment, una vegada més esclatava espectacularment la meravellosa espontaneïtat i la sorprenent creativitat del poble planer dels Països Catalans. «Inaudit!», deien els amics. «Absurd!», els enemics. Fou una resposta original del nostre poble, davant les trafiques de les jerarquies i dels aspirants a jerarques, que sorprengué propis i estranys. M'estic referint a la Marxa de la Llibertat, profusament explicada en un llibre fet pels seus mateixos capdavanters marxaires²⁴⁸.

Ja al desembre de 1975, a propòsit de la concentració de l'Assemblea de Catalunya a Montserrat (14-XII-75), el secretariat de Pax Christi (Moviment internacional per la pau) enginyà, dins la campanya pro amnistia, un eslògan feliç -«Poble català, posa't a caminar»-, segurament inspirat en les ja famoses marxes organitzades per Pax Christi. Es difongué amplament un adhesiu amb aquest lema. En el mes de gener un grup de Pax Christi de Lleida proposà que aquest eslògan es portés realment a la pràctica. «Veiérem la necessitat de fer un pas endavant, un esglaó més alt en la nostra lluita que millorés l'esquema clàssic de mobilització de masses. De sobte, com una petita llumeta, ens vingué la idea de dur a terme el que l'adhesiu anunciava teòricament, és a dir: posar-nos a caminar²⁴⁹.» Encara recordo el goig amb què m'ho comunicaren els de Pax de Barcelona en tornar de Lleida, alhora que em demanaven

247 *Crónica del siglo XX*, Barcelona, Plaza & Janés, octubre 1975.

248 Àngel Colom Colom i Jordi Rosés Castro, *Marxa de la llibertat. 40.000 hores detinguts*. Barcelona (Països Catalans), Edicions autogestionades de «Pax», març de 1977.

249 *Ibid.*, p. 18.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

l'opinió, a la voravia del carrer d'Entença on jo era estacionat, davant la presó Model, en petició d'amnistia des del Nadal de 1975. No cal dir que em semblà una idea magnífica. Una vegada més «la praxi espontània del poble!», la política sana que puja de baix a dalt. La participació.

El 7 de març, l'assemblea de Pax Christi aprovà unànimement la convocatòria de la Marxa de la Llibertat i es responsabilitzà d'iniciar-la. El 12, es presentà oficialment en roda de premsa. En la diada de Sant Jordi aparegué per les parets del país en un pòster gran i bell, però atapeït de lletra, com un ban del senyor batlle, un extracte de la «Crida al poble català per a la Marxa de la Llibertat²⁵⁰», redactada: per mi a instància de Pax Christi:

«Estiu de 1936-estiu de 1976. Quaranta anys d'una ferida que cal tancar. El nostre poble i tots els pobles de l'Estat espanyol perdérem la llibertat. Tres anys de guerra i trenta-set de victòria. Una minoria insignificant, ajudada per una llarga fila d'acòlits, imposà la llei del més fort al poble treballador i honrat. La nostra existència ha estat regida des de dalt durant aquests quaranta anys de servitud.

»Però restà una llavor com a esperança de futur, una llavor que ha fructificat en la llarga quarantena de servitud: els companys morts, el sacrifici definitiu dels quals ens esperona a tots, els companys mutilats, els condemnats a treballs forçats, els presos, els exiliats, els amagats, els torturats, els processats en llibertat provisional, els mutilats i sancionats, els extorquits, els acomiadats del camp, de la mina, de la fàbrica, de la càtedra, de la magistratura, de l'administració, els estudiants impedits de seguir llurs estudis, els depurats, els discriminats, els cecs, els sords, els muts... Em vull referir a tots aquells que han sofert persecució perquè no volgueren renunciar a llur dignitat d'homes, perquè no volgueren acceptar la victòria d'uns pocs sobre la voluntat de la majoria. Per a tots ells és l'amnistia. L'amnistia que volem no és un petit afer que afecta sis-cents presos, com minimitza el ministre espanyol Areilza, és una mesura transcendental que afecta tota la nostra societat

250*Ibid.*, pp. 20-22.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

traumatitzada per una funesta guerra civil. És la liquidació de la més llarga divisió entre ciutadans. És la porta de la democràcia i de les llibertats. Ella sola ha centrat la campanya unitària més general en aquests quaranta anys de servitud. Ella ha tingut la virtut màgica de reunir en un clam únic els diferents pobles, els diferents partits, les classes socials i les generacions. Només han callat els vencedors. L'amnistia és per a tots, però els vencedors no la volen perquè tenen el poder i són autoamnistiats des del principi.

«L'avantguarda catalana ja fa temps que camina. La llarga marxa del poble vers el seu alliberament ha tingut un pròleg dilatat. El camí cap a una autonomia en l'àmbit de l'empresa, en l'àmbit sindical, en l'àmbit municipal, en l'àmbit comarcal, en l'àmbit de cada regió dels Països Catalans i en l'àmbit de tota la nació ha estat assíduament fressat pels capdavanters. Ara, però, és hora que la massa sencera del poble entri en fermentació i comenci la seva emancipació.

»En nom de totes les víctimes, de tots els represaliats, de tots els capdavanters del nostre país en lluita per la llibertat, goso alçar la veu i fer una crida general al poble sencer perquè surti de la postració obligada de servitud en què ha viscut. Ara no es tracta només de fer quatre crits al carrer. Es tracta de no col·laborar ni una vegada més en el paper de servitud, de sortir del niu de l'egoisme i d'ocupar amb voluntat i seny adults les nostres responsabilitats. sense oblidar-ne ni una.

»Estiu de 1976. Final d'una etapa i començament d'una altra. Durant tot l'estiu tindrà lloc la Marxa de la Llibertat. Al llarg del descans estival, se't prega, ciutadà, que et posis a caminar, que recorris les viles i comarques i, com un vent encès de llibertat que tot ho aixeca, desperta els adormits que trobis en el teu camí.

»Que tots ens trobem amb tots».

En el cos de la crida es demanava als Captaires de la pau i als amics que durant tant de temps havien vetllat amb mi per l'amnistia davant la presó Model de Barcelona, que consideressin la vetlla acabada i canviessin aquella acció per la Marxa de la Llibertat.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

I els pregava que em presentessin a mi -pres voluntari- «de continuar indefinidament lligat al número 155 del carrer d'Entença, mentre no hi hagi amnistia, com un cordó umbilical entre els captius forçats que cal que neixin a la llibertat i els caminants voluntaris que han d'infantar un nou poble lliure».

«Companys, marxeu valents i en pau!»

L'organització cresqué. Començà en terres del Principat i es va estendre arreu dels Països Catalans. S'estructurà en: 1, servei d'ordre; 2, butlletí intern «Fent Camí»; 3, intendència i llocs per dormir; 4, economia; 5, sanitat; 6, premsa; 7, material; 8, topografia, itineraris, costums; 9, coordinació de marxes; 10, actes, contingut, mètodes no violents. Crec que es pot ben dir que Àngel Colom Colom fou el gran animador de la Marxa, i potser també caldria assenyalar la tasca de coordinador de les marxes que va fer Josep Besora. Antoni Tàpies féu un cartell francament expressiu: les quatre barres en forma de quatre fletxes cap amunt coronades per la petja d'un peu de caminant. S'imprimí en unes samarretes que esdevingueren l'uniforme «militar» distintiu de la marxa, sempre sota l'amenaça de l'enemic.

El 20 de maig, en el palau blau-grana de Barcelona se celebrà el festival «Poble català, posa't a cantar», on cinc mil veus cridaren eixordadorament: «Visca la Marxa de la Llibertat! Poble català, posa't a caminar!²⁵¹»

Dos dies després, el 22 de maig, el ministre espanyol de la governació, Manuel Fraga Iribarne, tot i reconèixer «la bona voluntat dels seus organitzadors», anuncià per Ràdio nacional d'Espanya, a dos quarts de dues de la tarda, i a Televisió espanyola, a les tres, l'absoluta prohibició de la Marxa, amb amenaça d'eficaç repressió, que complí immediatament. Però amb una formidable capacitat de reacció, tres hores més tard es reuniren els secretariats de la Marxa de trenta comarques i representants de quaranta-una entitats i partits polítics i decidiren no desconvocar-la. L'endemà,

²⁵¹*Ibid.*, p. 23.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

amb la imaginable sorpresa de Fraga, aparegueren en la premsa, de bracet, la prohibició i la resposta ardida dels setanta-un col·lectius. Refermaven els objectius: autodeterminació i amnistia. Es responsabilitzaven de l'ordre i el civisme. Preveïen l'augment del turisme intern (!) i extern. I mantenien la convocatòria. Aquell mateix dia 23 de maig, a petició dels organitzadors, jo vaig analitzar la nova situació creada en un segon document, «La Marxa de la Llibertat després de la prohibició governativa»:

«La Marxa de la Llibertat, estiu 1976, resta prohibida per Manuel Fraga Iribarne, ministre espanyol de governació, justament un mes després d'acomplir-se'n l'anunci joiós, en una clara diada de Sant Jordi. Jo vaig fer-ne la crida al poble català i em demanen que parli ara que ha estat negada. Abans que jo, amb una rapidesa de resposta admirable, han parlat altres persones i en especial l'assemblea de la Marxa. Han parlat bé, encertadament. Han respost el que calia respondre. Poca cosa més es pot dir pel que fa al text de la desautorització.

»Tanmateix, vull fer una consideració de fons sobre la persona que ha desautoritzat la Marxa: Fraga. Ell formà un grup anomenat dels «oberturistes» que s'oposà al grup, minoritari, anomenat «búnquer» per la dreta i al grup majoritari de l'oposició per l'esquerra. El búnquer polític compta actualment amb l'alta finança emmaridada amb els grans terratinents espanyols.

»Fraga, sota la capa d'imparcial, ha pres partit, mal que li pesi, a favor del búnquer. Aquell és el seu niu natural, d'on eixí i on tornarà si no esdevé un miracle. El búnquer treballa amb diners. No són els diners de Moscou els que determinen la lluita, sinó els diners del «Búnker español de crédito» i els seus. Amb els diners paguen generals, policies, guàrdies civils, programes televisius i agressions dels ultres. Prohibir, com fa Fraga, una acció de masses per al búnquer no té cap importància, senzillament perquè el búnquer no té masses. En canvi, l'oposició, en comptes de treballar amb diners, treballa amb homes. Per a l'oposició la conscienciació de les masses, la mobilització de les masses, l'organització de les masses, és quelcom d'essencial. I la prohibició d'una cosa com la Marxa de la

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Llibertat és voler clavar el punyal al brau. El búnquer pot renunciar a una gran concentració perquè no és la seva força. Fraga seria àrbitre just si, en prohibir la concentració d'homes que suposa la Marxa de la Llibertat, alhora prohibís la concentració de capital que suposa el hòlding del Banc espanyol de crèdit. I això ja sabem que no ho farà.

»Sentint-ho molt, senyor Fraga, nosaltres no el podem obeir. Vostè és un àrbitre comprat. Prou ens agradaria que un matí ens despertéssim amb la bona nova que vostè ha pactat amb l'oposició per reduir el búnquer que tant de mal ha fet als pobles de l'Estat espanyol. Això sí que seria una feina històrica digna d'un gran estadista. Les generacions futures el venerarien. ¿Però no és cert que el ianqui no li deixa fer això i no és cert que tota la seva força li ve del ianqui?

»El calvari dels cops de porra, dels cops de culata, de les multes, de les detencions, de la presó, de les amenaces, de les tortures, de la mort serà una vegada més el pa de cada dia per al poble català. Però amb tot el dolor que això comporta, he de tornar a dir com deia el dia de Sant Jordi:

*Poble català,
posa't a caminar!*²⁵²

El 3 de juliol a la tarda, «nerviosos però contents», els marxaires envaïren la vorera del carrer d'Entença. Vingueren a acomiadar-se per incorporar-se al punt de partida de cada columna. Abraçades. Emoció. Començaren setanta-dos dies seguits d'enfrontament amb els aparells repressius de l'Estat espanyol. Arribaven noves alarmants sobre el moviment de força pública en les capçaleres de columna. Que valents, els marxaires! Jo em sentia petit davant ells i elles. El meu company fidel de penes i fatigues Ferran García Fària, de llarga barba blanca, m'abraçà trasbalsat. Ell també marxava, així com Eulàlia Rubió. Hi havia molta gent jove, però no hi faltava gent gran com Ferran o el matrimoni Enric Gomis

252Marxa..., *Ibid.*, pp. 29-32.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

i Teresa Carreras. Durant el mes de juny plogueren les adhesions d'entitats, partits polítics, grups i associacions. Més de dues-centes²⁵³. En recomano l'anàlisi.

4 de juliol, dia gran. S'iniciava la Marxa de la Llibertat. Heus ací el meu comiat:

«COMPANYS, MARXEU VALENTS I EN PAU!

»Ja marxa la Marxa de la Llibertat.

»Marxeu, valents!

La justícia, la llibertat, la pau no són negociables.

La pròpia responsabilitat de la vida d'un poble no és negociable.

Avui comença el camí a l'Escala, Oliana, Esterrí d'Àneu, la Sénia, Girona, Guardamar...

Demà passat sereu a Castelló d'Empúries, Organyà, Llavorsí, Alcanar, Cassà, Alacant...

Per damunt de cops, detencions, multes, judicis... la Marxa torna sempre a començar, valenta, durant setanta-dos dies.

»Marxeu en pau!

La pau que dóna haver encertat el camí.

La pau de qui no explota, de qui no es deixa explotar. Pau dura i suau ensems.

Meravellós exèrcit pacífic.

Enfront de cavalleria i porres i metralletes.

Pau que no violentarà ningú i tocarà el cor de tots.

Que vencerà el vencedor i es deixarà vèncer pel vençut. Fins a establir en la nostra terra la Victòria de la Pau.»

El trajecte i calendari de les columnes fou el següent:

COLUMNA 1 «TRAMUNTANA»: L'ESCALA (4-7)

²⁵³*Ibid.*, pp. 268-272.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Castelló d'Empúries (6-7)- Figueres (8-7)- Banyoles (10-7)- Besalú (11-7)- Olot (16-7)- Joanetes (18-7)- Sant Pere de Torelló (20-7)- Sant Quirze de Besora (21-7)- Manlleu (22-7)- Torelló (23-7) - Vic (24-7) - Centelles (25-7)- Tona (26-7)- Sant Hilari (27-7)- Osor (28-7)- Viladrau (30-7)- Anglès (2-8)- Santa Coloma de Farners (4-8)- Tordera (6-8)- Palautordera (8-8)- Cardedeu (10-8)- Llinars (11-8)- la Garriga (12-8)- l'Ametlla del Vallès (13-8)- Lliçà (14-8)- Parets (15-8)- Mollet (16-8)- Caldes de Montbui (17-8)- Palau de Plegamans (18-8)- Sentmenat (19-8)- Sabadell (20-8)- Cerdanyola (21-8)- Valldoreix (21-8)- Sant Cugat del Vallès (21-8)- Castellar del Vallès (22-8)- Terrassa (24-8)- Castellbisbal (26-8)- Olesa (27-8)- Montserrat (28-8)- Masquefa (30-8)- Piera (31-8)- Capellades (1-9)- Igualada (2-9)- Sant Martí de Tous (4-9)- Santa Maria del Camí (5-9)- Santa Coloma de Queralt (6-9)- Sarral (7-9)- Solivella (8-9)- l'Espuga de Francolí (10-9)- POBLET (12-9).

COLUMN 2 «LLUÍS COMPANYS»: OLIANA (4-7)- Organyà (6-7)- la Seu d'Urgell (8-7)- Bor (11-7)- Puigcerdà (15-7)- Alp (17-7)- la Molina (18-7)- Toses (19-7)- les Planes (20-7)- Planoles (21-7)- Ribes de Freser (21-7)- Sant Joan de les Abadesses (22-7)- Camprodon (24-7)- Ripoll (27-7)- la Pobla de Lillet (29-7)- Fígols (31-7)- Berga (2-8)- Gironella (3-8)- Puig-reig (4-8)- Navars (6-8)- Balsareny (7-8)- Sallent (8-8)- Artés (9-8)- Navarces (9-8)- Manresa (10-8)- Catllús (11-8)- Súria (12-8)- Cardona (14-8)- Navès (16-8)- Oliu (18-8)- el Miracle (19-8)- Solsona (20-8)- Calaf (22-8)- Castellfollit de Riubregós (24-8)- Sant Martí de Sèsgaioles (26-8)- Cervera (27-8)- Tarroja (28-8)- Ivorra (28-8)- Guissona (29-8)- Agramunt (31-8)- Anglesola (1-9)- Tàrrega (3-9)- el Tarrós (5-9)- Bellpuig (6-9)- Vilanova de Bellpuig (7-9)- Belianes (8-9)- Tarrés (10-9)- POBLET (12-9).

COLUMN 3 «FRANCESC MACIÀ»: ESTERRI D'ÀNEU (4-7)- Llavorsí (6-7)- Sant Romà de T. (7-7)- Sort (8-7)- Llessui (9-7)- Gerri de la Sal (10-7)- la Pobla de Segur (14-7)- Tremp (16-7)- Llimiana (17-7)- Vilamitjana (18-7)- Isona (20-7)- Folquer

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

(21-7)- Ponts (23-7)- Artesa de Segre (25-7)- Balaguer (27-7)- Linyola (29-7)- Mollerussa (31-7)- Bell-lloc (2-8)- Bellvís (4-8)- Vilanova de la Barca (6-8)- Lleida (7/9-8)- Torreforta (10-8)- Albesa (10-8)- Rosselló (11-8)- Alguaire (12-8)- Almenar (13-8)- Alfarràs (14-8)- Almacelles (16-8)- Sucs (17-8)- Valmanya (19-8)- Alcarràs (20-8)- Torres de Segre (21-8)- Serós (24-8)- Maials (25-8)- Llardecans (26-8)- la Granadella (27-8)- el Soleràs (28-8)- l'Albagés (29-8)- Juneda (1-9)- Torregrossa (2-9)- les Borges Blanques (4-8)- Arbeca (6-8)- Belianes (8-8)- Tarrés (10-8)- POBLET (12-8).

COLUMNA 4 «RAFAEL DE CASANOVA»: LA SÈNIA (4-7)- Ulldecona (7-7)- Tortosa (11-7)- Terra Alta (18/24-7)- Matarranya (25/28-7)- Ascó (4-8)- la Figuera de Falset (8-8)- Cambrils (17-8)- Reus (19-8)- Alcover (23-8)- el Morell (25-8)- Tarragona (26/27-8)- la Riera (28-8)- Torredembarra (29-8)- Salomó (31-8)- Valls (4-9)- Picamoixons (6-9)- Montblanc (9-9)- Vilosell (10-9)- POBLET (12-9).

COLUMNA 5 «ABAT ESCARRÉ»: GIRONA (4-7) Cassà de la Selva (6-7)- la Bisbal (8-7)- Torroella de Montgrí (10-7)- Palafrugell (12-7)- Llafranc (13-7)- Palamós (14-7)- Sant Feliu de Guíxols (16-7)- Tossa (18-7)- Lloret (20-7)- Blanes (22-7)- Canet (24-7)- Arenys de Mar i Arenys de Munt (25-7)- Mataró (26-7)- Argentona (27-7)- Premià de Mar (28-7)- Badalona (29-7)- Tiana (30-7)- Santa Coloma de Gramenet (30-7)- Barcelona (31-7/1-8)- l'Hospitalet (2/3-8), el Prat (4-8), Sant Boi (5-8)- Cornellà de Llobregat (6-8) - Sant Just Desvern (7-8)- Sant Feliu de Llobregat (8-8)- Molins de Rei (9-8)- Martorell (10-8)- Sant Sadurní d'Anoia (11-8)- Sant Pere de Ribes (12-8)- Sitges (14-8)- Vilanova i la Geltrú (16-8)- Calafell (18-8)- Segur de Calafell (19-8)- Cubelles (21-8)- la Nou (22-8)- l'Arboç (23-8)- Vilafranca (28-8)- Torrelles (31-8)- Valls (4-9)- Picamoixons (6-9)- Montblanc (8-9)- Vilosell (10-9)- POBLET (12-9).

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

COLUMNNA 6 «PAÍS VALENCIÀ»: GUARDAMAR (4-7)- la Xopada (8-7)- Gandia (12-7)- Sueca (18-7)- Castelló de la Plana (1-8)- Valls (4-9)- Picamoixons (6-9)- Montblanc (8-9)- Vilosell (10-9)- POBLET (12-9).

COLUMNNA 7 «FRANCESC SOLER»: RIA (22-7) Codalet - Prada de Conflent - Marquixanes - Vinça Bulatenera - Illa - Mefiac - Millars - Tuir - TOLUGES (24-7).

COLUMNNA 7 bis «JOSEP DE LA TRINXERIA»: ARGELERS (22-8)- els Banys - Ceret - Morelles - Sant Genís- Sant Andreu - ARGELERS (23-8).

A LES ILLES: diversos actes a Eivissa (4-7, 4-9), Formentera (12-8) i Mallorca (juliol).

Immediatament, va produir-se un de vessall de càrregues policials, retencions, detencions en condicions inhumanes, amenaces i insults en els llocs de detenció, empresonaments, creació de coaccions, pànic i terror en les poblacions, multes, agressions i incendis provocats per l'extrema dreta. La resposta fou moltes vegades la vaga de fam o el sant tornem-hi. Els caminants sortien de la presó i tornaven a la Marxa i tornaven a la presó... i multes i més multes acumulades sobre les mateixes persones.

El dia 14 de juliol, el president Josep Tarradellas envià un missatge ben significatiu a la Marxa. Si més no per completar el recull d'escrits del president publicat per Josep Benet²⁵⁴, n'incloc ací el text complet:

«Senyor Àngel Colom Colom,
del secretariat permanent de la Marxa de la Llibertat
BARCELONA.

254Benet, Josep, *El president Tarradellas en els seus textos (1954-1988)*, Empúries, Barcelona, 1992.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Benvolgut senyor:

Us agrairé que vulgueu acceptar el meu cordial reconeixement per l'atenció que ha tingut el vostre secretariat de delegar el senyor Jordi Menéndez Pablo per tal d'informar-me dels vostres anhels, encaminats a possibilitar que sigui ben positiva la tasca que tan encertadament esteu realitzant.

»Estimo, al mateix temps, els documents que el senyor Jordi Menéndez Pablo m'ha entregat, així com les àmplies informacions que m'ha donat referent a aquests mateixos documents i també les seves impressions i sentiments pel que fa a les primeres etapes de la Marxa de la Llibertat.

»No cal dir-vos que em dol profundament la repressió de què han estat objecte els ciutadans que hi han pres part, els quals mereixen el meu reconeixement i la meva admiració. Això ens obliga, al meu entendre, a ésser cada dia més exigents i a tenir present tothora que, solament amb una actitud ferma i plena d'un alt sentit de responsabilitat avui i el dia de demà, aconseguirem els nostres propòsits.

»El primer d'aquests crec que ha d'ésser exigir una urgent amnistia política. Després, el restabliment de la Generalitat de Catalunya amb els drets i atribucions que el poble català i espanyol van acceptar. No podem oblidar tampoc els altres drets que tenim, com també els diferents pobles d'Espanya, d'aconseguir totes aquelles llibertats polítiques, econòmiques i espirituals que mai no hem deixat de reivindicar.

»Confio que em voldreu excusar si us dic que, tot i felicitant-vos per la vostra iniciativa de portar a terme la Marxa de la Llibertat, em sembla que caldria evitar el perill que en cada moment pogués representar, ni de lluny ni de prop, d'estar lligada o influïda per una organització política, vingui d'allà on vingui. La Marxa de la Llibertat pot i ha de marcar una fita en el combat per fer triomfar els ideals de llibertat del nostre poble i per aconseguir-ho crec que no pot ni ha de tenir altra significació que no sigui la d'un moviment profundament arrelat a la nostra terra i als anhels dels catalans.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

»Una vegada més us repeteixo el meu agraïment per la vostra atenció i us prego que tant vós com tots els vostres companys vulgueu acceptar els meus millors sentiments d'amistat. Us abraça!

JOSEP TARRADELLAS²⁵⁵»

Àngel Colom Colom declarava poc després:

«La majoria dels partits del Principat -amb alguna excepció, d'altra banda ben comprensible- estan adherits a la Marxa. Normalment l'adhesió hauria de significar un compromís real i pràctic en aquesta lluita per part de cadascun d'aquests partits. Desgraciadament no és sempre així. Costa molt poc signar una adhesió. Ja costa més de posar-hi el propi coll, sobretot quan hom sap que allò és prohibit i reprimat. Alguns poden al·legar aquesta «estranya lluita no violenta» que -diuen- no comprenen; d'altres parlen molt de mobilització, però sempre tenen «quelcom més important a fer.» Personalment, crec que tenim massa privilegis per perdre, massa prejudicis de valor, massa confiança en les paraules, buides d'un ressò de la base popular. Aquestes paraules meves volen ser una crítica de l'actitud, crec, força inconseqüent de molts partits catalans envers la Marxa de la Llibertat. No obstant això, vull també cridar ben alt que alguns partits hi han dedicat i hi dediquen tots els esforços²⁵⁶».

En la valoració de la Marxa es diu: «La Marxa s'ha potenciat poc per part dels qui podien fer-la més gran, més mobilitzadora políticament. Caldrà pensar que no interessava prou? I, si fos així, a quines forces no interessava? No és la mobilització la principal característica en aquesta etapa de lluita i de retrobament col·lectiu de les llibertats? No voldríem haver de pensar, en conseqüència, que avui comptin més els pactes i les negociacions que no pas la voluntat

255*La Marxa...*, *Ibid.*, pp. 39-40.

256*Avui*, 11-VIII-1976.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

popular²⁵⁷.

Tanmateix, aquesta nostra petita i estiuenca Marxa catalana fou l'admiració del món. No fou com la d'Israel, quaranta anys a través del desert. No fou la Llarga Marxa dels comunistes xinesos. Ni l'èpica peregrinació d'un poble narrada en el *Crist de nou crucificat*, de Nikos Kazantzakis. La nostra nació, abandonada pels seus líders, mancada de multituds alienades pels quaranta anys de servitud, reduïda a petits grups fidels espontanis, peregrinà dintre si mateixa per desvetllar-se del seu ensopiment perllongat. I ho féu de la manera més creativa, enveja de propis i estranys.

Pocs dies després d'acabar la Marxa, Jordi Domingo em féu present d'una bella ceràmica feta per ell esmaltada i emmarcada en fusta, composta de nou rajoles on figurava el mapa dels Països Catalans amb els itineraris de totes les columnes.

²⁵⁷*La Marxa...*, *Ibid.*, p. 223.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Dimecres, 7 de juliol

Madrid. «El desinterès dels protagonistes per aclarir el període que va de la mort de Franco a les primeres eleccions democràtiques, el juny de 1977, constitueix una espècie de forat negre de la democràcia. Els fets, tot i que dispersos, són coneguts, però s'ha posat bona cura a no interpretar-los²⁵⁸.» De juliol de 1976 a juny de 1977 transcorregué l'any més decisiu de l'anomenada transició espanyola a la democràcia. Hi dedicaré la segona part d'aquesta obra. El dia abans d'aquest 7 de juliol, Suárez féu la seva primera allocució televisada i parlà de la reforma política. Expressà el desig de sotmetre-la a referèndum al 15 de desembre, de negociar amb l'oposició democràtica i de convocar eleccions generals abans del 30 de juny de 1977. El dia 5 de juliol, havia entrat en vigor la llei d'associacions polítiques. En aquest dia 7 ja havien sol·licitat set partits polítics llur legalització.

També en aquest 7 de juliol aparegué la llista del primer govern d'Adolfo Suárez (president), que fou muntat per Alfonso Osorio (vicepresident segon i ministre de la presidència), amb gent de segona fila que no fes ombra ni creés problemes al flamant nou president. No fos cas que es repetís a l'esquena de Suárez la conspiració tramada per fer caure l'anterior president de govern, Carlos Arias:

D'Unión del pueblo español (UDPE, partit de Suárez): Fernando Abril Martorell (agricultura), Ignacio García López (Movimiento), José Lladó Fernández Urrutia (comerç).

D'Unión democràtica espanyola (UDE, partit d'Osorio): Eduardo Carriles (hisenda), Enrique de la Mata Gorostíza (relacions sindicals), Andrés Reguera Guajardo (informació i turisme).

Del grup Tácito (democristians juvenils): Landelino Lavilla (justícia), Francisco Lozano (habitatge), Marcelino Oreja (afers estrangers).

258Gregorio Morán, *El precio de la transición*, Planeta, Barcelona, 1991, p. 24.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

De Reforma democràtica (tecnòcrata): Leopoldo Calvo-Sotelo (obres públiques).

De Fedisa, societat anònima política: Carlos Pérez de Bricio (indústria).

Del Grup parlamentari independent, provinent com Suárez del franquista Seu (Sindicato español universitario): Rodolfo Martín Villa (governació).

Dos independents, funcionaris de carrera: Álvaro Rengifo (treball), Aurelio Menéndez (educació).

Els ministeris militars no foren renovats: Fernando de Santiago y Díaz de Mendivil (vicepresident primer), Félix Álvarez-Arenas (exèrcit), Gabriel Pita da Veiga (marina), Carlos Franco Iribarnegaray (aire).

Els quatre ministres militars eren clarament franquistes. Els tres ministres de la UDE, en canvi, abandonaren llur capdavanter, Federico Silva Muñoz, considerat massa franquista. Aquest fins i tot es veié obligat poc després a abandonar la seva estimada criatura, la *Unión democrática española*. Marcelino Oreja abandonà el seu protector José María de Areilza. Aquest, insistentment pregat per emissaris de Suárez i del mateix rei d'Espanya, refusà de participar en el nou govern. Després intentà rectificar, però massa tard. Manuel Fraga senzillament va restar a la cuneta; era massa intransigent. Antonio Garrigues y Díez-Cañabate, ben vist pel Rei, tampoc no seguí. No hi figuraven ni falangistes històrics ni membres de l'Opus Dei²⁵⁹. La major part dels prohoms del règim s'inhibiren de participar en aquest nou govern, convençuts que en el millor dels casos duraria poc i, en el pitjor, ni Suárez arribaria a confegir la llista dels seus ministres. Boicot! Tanmateix, el misteriós home gris del govern anterior, Alfonso Osorio -que amb el Rei s'ho havia jugat tot a la carta Suárez proposada per Fernández-Miranda-, convenientment ajudat, reeixí a fer la llista en seixanta hores. Després de la jura del nou govern davant el Rei, el dia 8 de juliol al

259Bernat Muniesa, Enciclopedia Espasa. Suplemento 1975-76, Barcelona, p. 798.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

matí, en sortir, el Rei digué a Osorio en veu alta: «Moltes gràcies, Alfonso, moltes gràcies».

El 16 de juliol, es féu públic el programa:

- es demanarà al rei d'Espanya una amnistia per als delictes polítics,
- eleccions generals abans del 30 de juny de 1977,
- reconciliació nacional,
- reconeixement de la diversitat dels pobles integrats en la indissoluble *unidad de España*.

Que la sacra unitat d'Espanya perillava era una temença estesa arreu del Regne, i, a tota la geografia catalana, era la causa que els actes d'afirmació nacional o simplement d'expressió autòctona fossin contestats sovint de manera amenaçadora i fins terrorista per escamots ultraistes. Així, en aquest juliol, una bomba esclatà a l'estadi Llevant, de València, la nit abans de la «trobada dels pobles».

Madrid. «Adolfo comença a governar submergit en la desconfiança i el descrèdit de gairebé tota la classe política²⁶⁰.» Tot fent-li un pèssim favor, es manifestaven satisfets Mariano Sánchez Covisa, de l'extrema dreta, Raimundo Fernández Cuesta, camisa vella falangista, Gregorio López Bravo i Laureà López Rodó, de l'Opus Dei. En canvi, des dels primers moments del nomenament de Suárez, hi estigueren en contra Manuel Fraga, Antonio Garrigues, José María de Areilza, Ignacio Camuñas, Ricardo de la Cierva. Les tres Borses espanyoles caigueren en vertical. «Ningú no creia en nosaltres llevat del Rei», digué el vice-president Alfonso Osorio²⁶¹.

260Morán, Gregorio, Adolfo Suárez. *Historia de una ambición*, Planeta, Barcelona, 1979, cfr. pp. 305-308.

261Alfonso Osorio, *Trayectoria política de un ministro de la corona*, Planeta, Barcelona, 1980, p. 259).

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Però aviat l'hàbil Osorio animà Suárez a demanar una gestió del Rei a prop de Giscard d'Estaing perquè el president del govern francès, Jacques Chirac, el rebés amb tots els honors, cosa que s'efectuà el 13 de juliol²⁶².

Però, el 18 de juliol, esclataren les primeres bombes de la nova organització GRAPO (Grups de resistència antifeixista primer d'octubre). Havien aparegut primerament a Portugal durant el triomf de l'esquerra en la Revolució dels clavells. En foren expulsats davant les ires populars que els acusaven de ser agents provocadors de la CIA. El parentiu idiomàtic els facilità de refugiar-se a Galícia. I des d'allí començaren a actuar a l'Estat espanyol. Eren agents de la CIA? Veuríem que intervindrien just quan avançava el procés reformista, sembla, per impedir-lo. Josep Ramoneda, en «Arreu», diria: «Cada ciutadà té una teoria pròpia sobre el GRAPO, algunes d'elles amb graus d'imaginació bastant alts, però totes, absolutament totes, miren cap a dos punts: els serveis d'informació de les grans potències i l'extrema dreta». Era la CIA encara un reducte nord-americà de dretes enfrontat a la política dominant a la Casa Blanca de Gerald M. Ford? El congrés dels Estats Units, davant les disfuncions imperants, encarregà ja a finals de 1975 a una comissió presidida per Frank Church una investigació sobre les activitats de la CIA a propòsit de polítics estrangers. «La CIA usava els mètodes més sinuosos, pròxims a la política-ficció, apareixia relacionada amb misteriosos assassinats, tals com els del primer ministre del Congo Patrice Lumumba, el general xilè René Schneider, el president vietnamita Ngo Dinh Diem, el dictador dominicà Rafael Trujillo i el president indonesi Ahmed Sukarno. També aparegué la CIA involucrada en atemptats contra Fidel Castro²⁶³».

Algun crític de la primera part d'aquesta obra, des d'«El País», m'acusà d'aixoplugar-me sota una fàcil teoria conspiratòria. El permanent estat conspiratori de la CIA nord-americana, reconegut pel mateix congrés dels Estats Units, no té volta de full! Fins i tot contra la política que s'imposava a Washington en aquells dies, que

262Ibid., p. 146.

263Muniesa, *op. cit.*, p. 818.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

va fer passar el poder dels integristes republicans al liberal demòcrata Jimmy Carter.

Evidentment, la línia del canvi de règim segons el rei d'Espanya coincidia plenament amb aquesta darrera. L'ambaixador dels Estats Units Wells Stabler, que, com l'ambaixador francès Jean-François Deniau²⁶⁴, fou omnipresent en els llocs i moments clau de la derogació del franquisme, animava en aquests dies (22-VII-76) Alfonso Osorio, de la Democràcia cristiana franquista, i Joaquín Ruiz-Giménez, de la Democràcia cristiana de l'oposició, perquè s'unissin per constituir un partit de centre-dreta moderat per guanyar les futures eleccions²⁶⁵.

El 14 de juliol, Suárez obtingué de les corts l'èxit de l'aprovació de la reforma, molt sensible per al règim, del codi penal²⁶⁶, que fins aleshores havia estat una espasa de Dàmocles suspesa sobre els partits de l'oposició i els exiliats retornats o per retornar. Però no serien acceptats com a legals els partits «que, sotmesos a disciplina internacional, pretenguin instaurar un règim totalitari», frase d'Osorio adreçada a impedir la legalització del partit comunista, tabú dels militars. El totalitarisme només podia venir de dintre! Tanmateix, fins i tot Torcuato Fernández-Miranda, el gran triomfador i artífex de l'operació Suárez a presidència, agotnat en el racó de poder real que li donava l'èxit, veia amb mals ulls les primeres passes de Suárez. Havia donat massa preponderància a la democràcia cristiana («operació Osorio») i massa poca al bloc obert del Movimiento. A *Tato*, l'estratègia li començava a fugir de les mans. I Suárez, fortament avalat pel Rei i secundat o dirigit? per Osorio, anava prenent possessió de les palanques del comandament. En la mateixa línia conspirativa suara esmentada, Suárez emprà a bastament els oficis de Juan de la Cierva y Hoces, germà de

264José Luis de Vilallonga, *El Rey. Conversaciones con D. Juan Carlos I de España*, Plaza & Janés, Barcelona, 1993, p. 109 i altres.

265Osorio, *op. cit.*, p. 192.

266Vegeu-ne els aferrissats debats a les Corts franquistes el 9 de maig de 1976 explicats en *Trayectoria política de un ministro de la Corona*, d'Alfonso Osorio, Planeta, Barcelona, 1980, pp. 81-85.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

l'historiador, nebot de l'inventor de l'autogir i familiar d'Alfonso Díez de Rivera y de Hoces, marquès de Huétor de Santillán, «home del cercle més proper al Rei, com antany ho fou de Franco». «El coneixement de Juan de la Cierva li havia arribat a Adolfo per mitjà del rei d'Espanya, puix que hi hagué un temps que aquest empresari de l'electrònica, que posteriorment fugí als Estats Units, assetjava el palau de la Zarzuela amb les seves visites²⁶⁷.» Des de 1975, com a delegat del govern a Telefònica, Suárez escoltava les converses polítiques. Ja aleshores emprà els serveis subtils del «servidor del Rei» Juan de la Cierva, format tècnicament als Estats Units en els mètodes més avançats i que fruïa de gran prestigi. Quan Adolfo Suárez pujà a secretari general del Movimiento en qualitat de ministre, en 1975, va fer-se instal·lar per Juan de la Cierva línia privada entre casa seva i el seu despatx ministerial, i a més va ésser connectat amb el Rei per telèfon directe²⁶⁸. Però en ésser nomenat president del govern espanyol, «es desenrotllà fins a límits difícilment imaginables la seva passió per les escoltes telefòniques; tot el vell règim va ser sotmès a control, i llurs converses, incloent-hi les més banals, foren rigorosament transcrites. En alguns casos sotmeté els controlats al surrealista acte d'entrega del dossier d'escoltes. La passió arribà a atènyer la sofisticació dels bolígrafs transmissors, els micròfons petits com agulles de cap i altres galindaines de la tecnologia nord-americana que posà a la seva disposició Juan de la Cierva²⁶⁹».

Si això és el que se sap, què no serà allò que no es pot provar!

Diumenge, 11 de juliol

Es produïren manifestacions per l'amnistia a molts indrets dels Països Catalans. El nou govern espanyol era submergit en un mar de dubtes. En alguns llocs com Barcelona (11-VII-76) van ésser

267Morán, Adolfo Suárez..., pp. 311-312.

268Vegeu *op. cit.*, pp. 34-35.

269*Ibid.*, pp. 311.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

prohibides. Altres foren autoritzades, com la de Lleida o la de València, que resultà gloriosa amb cent mil manifestants²⁷⁰. El dia 5 de juliol, al nou estadi de la Unió esportiva Llevant, de València, trenta mil persones havien aclamat la triomfal reaparició de Raimon, als crits de «País Valencià, País Valencià, País Valencià!²⁷¹».

A començament d'any jo havia participat en una manifestació pro amnistia a Badalona. Començà amb por a la plaça de l'ajuntament. No estava autoritzada. Es veia la força pública estacionada una mica més enllà. Però aqueixa vegada no intervingué. De seguida va anar-s'hi afegint gent i més gent. Grandiositat emocionada en el passeig del mar. Silenci de crits en passar davant l'hospital. Civisme! Acabà multitudinària a la mateixa plaça de l'ajuntament. La gent demanava unes paraules meves finals.

El cap de la guàrdia municipal em cedí els altaveus del seu cotxe patrulla! I els vaig dir: «Fraga ha cridat *La calle es mía*, i jo us dic que el carrer és del poble. Avui ho heu demostrat. I aviat l'amnistia també serà nostra.» Ara, a 3 de juliol, Badalona feia un míting per l'amnistia i els feia tramesa del següent comunicat:

«Un pres estrany, que s'està a la part de fora de la muralla de la presó de Barcelona, us envia unes paraules d'adhesió al vostre acte per l'amnistia. No puc ser-hi present, perquè estic lligat al meu lloc, però m'uneixo a la vostra nova afirmació de la voluntat de democràcia. Recordo amb entusiasme la manifestació badalonina per l'amnistia, a la qual vaig tenir el goig d'assistir. I veig que encara no us heu cansat de pledejar per una amnistia que no acaba mai d'arribar. Un poble constant en la seva militància és un poble que aconseguirà l'alliberament.

»Ara, davant els anuncis de concessió d'una amnistia retallada, només vull afegir que no podem parar fins a la consecució d'una amnistia total per als delictes d'intenció política i laboral. La liquidació d'una guerra, els efectes de la qual han estat mantinguts

²⁷⁰Josep Ferrer, *Semblança de Salvador Casanova i Grané*, introducció a Salvador Casanova i Grané, Per una nova Ibèria, Barcelona, La Magrana, 1988, p. 45.

²⁷¹Avui, 6-7-76.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

durant quaranta anys, exigeix aquesta mesura radical. No és qüestió de fer justícia sobre els agressors de les dues bandes. És qüestió de fer concòrdia en el si d'una sencera ciutadania fins ara posseïda pel dimoni d'una guerra civil i nacional».

El dia 11, se celebrà la XVIII sessió de la permanent de l'Assemblea. Amb la participació de setanta-dues delegacions i més d'un centenar de persones. Jo no hi vaig assistir. Era «empresonat» voluntàriament al peu de la presó Model de Barcelona en demanda d'amnistia. Batista i Playà²⁷² constataren les profundes divisions que hi havia entre els partits. «Els quatre més moderats, EDC, CDC, UDC i PSC-R, no hi assisteixen. Josep Pallac va més enllà i afirma que l'Assemblea és un òrgan de mobilització popular i no de direcció política.» En canvi, Pallac, tot seguint Tarradellas, volia una assemblea nacional provisional diferent de l'Assemblea. Por del comunisme? Por d'una democràcia secundada per la base? L'Assemblea decidí enviar una delegació a Saint-Martin-le-Beau per tal de preparar el primer encontre oficial, que fou rebuda a 18 de juliol. Tarradellas els explicà que volia una Assemblea nacional provisional amb el vist-i-plau de l'Assemblea i del Consell de forces polítiques. L'Assemblea no desapareixia, però era marginada de mica en mica.

En aquesta XVIII sessió, Salvador Casanova, no gens suspecte de comunisme, juntament amb altres, exigí que l'Assemblea fos l'única veu negociadora, i va aconseguir-se que en el comunicat final és reafirmés la voluntat de ruptura democràtica, el suport a la Marxa de la Llibertat i la celebració unitària de l'Onze de Setembre²⁷³. És interessant observar que en aquestes altures prohoms del país que després afluirien aparatósament encara formaven clarament en el bàndol de la ruptura:

Declaraven en «La Vanguardia²⁷⁴» Anton Cañellas (UDC) a propòsit del nomenament de Suárez: «S'evidencien les limitacions

272Batista, A. i Playà, J., *La gran conspiració*, Empúries, Barcelona, 1991, p. 223.

273Josep Ferrer, en Salvador Casanova, *op. cit.*, pp. 45-46.

274*La Vanguardia*, 4-7-1976.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

de la Reforma. Cal continuar treballant per arribar a una alternativa democràtica»; Narcís Serra (CSC): «Tot plegat mostra el carreró sense sortida del reformisme. El nou govern espanyol hauria de negociar amb l'oposició restaurar la democràcia, proclamar l'amnistia i obrir un període constituent. Al Principat, a més, caldria que tornés l'Estatut de 1932» (els mateixos punts que els de l'Assemblea!); i Josep Benet (Assemblea i simpatitzant del PSUC) amb contundència: «La solució donada a la crisi representa la mort del reformisme. Ara només hi ha un camí vàlid per restablir pacíficament la democràcia: és el de la ruptura que predica l'oposició democràtica. Crec que després d'aquesta solució, seran molts els reformistes de bona fe que reconeixeran que l'oposició tenia i continua tenint raó en els seus plantejaments».

D'altra banda, els partits anaven fent el seu camí. Esquerra Republicana celebrà amb gran eufòria, el 4 de juliol, la seva primera Assemblea des de 1939 a l'interior del país amb la presència d'antics dirigents, molts d'ells llargament represaliats: Heribert Barrera, Josep Maria Poble, Jaume Miravittles, Francesc Viadiu, Concepció Ferrer, Antoni Bergós, Salvador Grau-Mora, Víctor Torres, Josep Subirats, etc. El seu consell executiu restà constituït així: president, Josep Rodríguez Papasseit; secretari general, Heribert Barrera, i vocals, Felip Calvet, Albert Alay, Concepció Ferrer, Josep Maria Poble, Josep Fornas, Josep Feliu, Jordi Puig, Josep Frigola, Salvador Grau-Mora, Alfons Peidró, Cristià Aiguader, Pau Giner, Víctor Torres, Frederic Rahola Aiguader, Carles Sala, Francesc Viadiu, Maria Rosa Viadiu, Boi Fuster, Josep Subirats i, després, Joan Casanelles i altres tornats de l'exili²⁷⁵. Acabada llur primera assemblea, alguns militants em vingueren a visitar al carrer d'Entença i m'entregaren en record una peça musical, *La pau*, de C. Giral C. amb lletra de Salvador Grau-Mora.

El 30 de juliol, es fundà el Partit Socialdemòcrata, promogut

²⁷⁵Josep Subirats Piñana, *La Transició des del Senat*, La Llar del Llibre, Barcelona, 1991, p. 27.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

per Jaume Casanovas. El primer d'agost, els diaris notificaren la inscripció d'Unió Catalana, adscrita a Unión Democrática Española, com a primer partit català constituït d'acord amb la nova llei d'associacions polítiques. N'eren capdavanters Santiago Udina Martorell, Pere Coll Noguer, Ferran Bau Carpi, Josep Maria Bofill Bofill i Antoni Negre Villavecchia, entre altres. Aquesta formació pertanyia al règim; no era opositora.

El Consell de forces polítiques pogué reprendre les seves activitats empantanegades pel contenciós entre els dos Partits socialistes del Principat. El 6 de juliol, arribaren a un acord: els seguidors de Josep Pallac es dirien, entre parèntesi, (reagrupament) i els seguidors de Joan Reventós, entre parèntesi, (congrés). Jordi Pujol, pel seu compte, el 4 d'agost, anà a veure Tarradellas. Li digué que no era partidari de l'Assemblea nacional provisional. El PSUC la refusà frontalment. El 28 d'agost, el PSC-C, al seu torn, digué a Tarradellas que allò que convenia era només una Cambra nacional provisional exclusivament de caràcter consultiu. Ací es revelà per primer cop la divergència de CDC i PSC-C respecte a Tarradellas. Uns no el volien com a protagonista, els altres sí²⁷⁶.

El diumenge 29 d'agost, se celebrà la XIX sessió de la permanent de l'Assemblea amb cent setze delegacions i cent vuitanta-sis participants. El PSUC era contrari a la cita de l'Assemblea amb Tarradellas. Tampoc, com CDC, el PSUC no la volia.

I, a més, el PSUC i CCOO s'oposaven a donar un suport específic a les reivindicacions de la Taula de Forces Polítiques del País Valencià. El pontífex, Santiago Carrillo, des de París posposava l'autonomia per al País Valencià. En canvi, hi estaven d'acord CDC, ERC, PSC-R, Partit Carlí, PSAN, MEC i UDC.

A llur torn UDC, PSC-R, CDC i FNC estaven en contra que l'Assemblea anés, el 4 de setembre, a Madrid per a la reunió de les instàncies unitàries de tot el Regne, cosa que agradava al PSUC, PSC-C, MEC i altres. Tot plegat, un llastimós galimaties, resultat d'una elemental avidesa d'un poder que ja es flairava. Com més

276Vegeu Batista i Playà, *op. cit.*, p. 224.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

necessària era la unitat per als Països Catalans més es dividien en partits per motius d'egoisme de grup o d'obediència forana.

Dimarts, 20 de juliol

Aquest dia es modificà la meva situació. Vaig passar de davant a dintre la presó Model. Els fets causants d'aquest nou empresonament foren els següents: en el mes de febrer s'acostaren al meu lloc del carrer d'Entença uns nens del col·legi dels jesuïtes de Sarrià que volien participar en un concurs literari de la seva classe. Estaven summament colpits per les continuades actuacions de la policia al carrer. L'argument de llur treball consistia en la «conversió» d'un policia. I em venien a demanar que els escrivís la carta que havia de convertir el policia. A peu dret, la vaig redactar allí mateix. Els la vaig donar i desaparegueren. El març, reaparegueren contents. Havien guanyat el premi. M'entregaren una còpia de la carta i me'n regraciaren. Jo no n'havia guardat cap còpia. Per les conseqüències que se'n seguiren, n'incloc la conclusió:

«Abans de tancar aquesta carta, escrita a peu dret davant la presó, interrompuda mil vegades per les moltes persones del poble que s'adhereixen a la meva petició d'amnistia, et voldria fer una confessió estranya. M'heu pegat, m'heu detingut, m'heu insultat moltes vegades. Saps què penso, per exemple, quan estic arrupit a terra, les mans al cap per protegir-lo, mentre rebo la pluja terrible dels vostres cops de porra? Sento una fonda tristesa perquè us vegeu obligats a pegar-me. Em sap greu ésser ocasió que perdeu la vostra dignitat d'homes pegant a un company innocent i indefens. I m'avergonyeixo de l'acumulació d'avantatges que m'ha deslliurat de veure'm obligat a ésser un policia d'aquest règim, mentre que vosaltres, mancats d'altres sortides, provinents de terres potser explotades per gent de la meva terra o d'altres terres, us veieu forçats a fer el trist paper que feu. Jo, ric de possibilitats, vosaltres, caiguts en la ratera fatídica de trinxadors del poble».

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

El dia que vaig recuperar la còpia d'aquella llarga carta un amic del carrer d'Entença me la demanà per llegir-la. Li va agradar i em demanà permís per fotocopiar-la a la papereria de la cantonada. Després vaig guardar-me'n la meua còpia i no vaig pensar-hi més. Al mes d'abril, ja s'havia escampat pertot. S'havia traduït a no sé quants idiomes. S'havia llegit fins i tot per la ràdio a Dinamarca i a Austràlia. Em sembla que aquest és un exemple de com «volen» les notícies, sense diners, sense cap control dels mitjans de comunicació, sense cap campanya premeditada de publicitat o de promoció. Es diu que estem atrapats en una societat mediàtica i que els amos dels mèdia són els amos de l'opinió. Jo sempre he cregut que els medis més poderosos no ho són tot; que roman per sota una indestructible societat immediàtica que funciona de meravella quan la informació és útil per al poble. El seu sistema de propagació és exponencial: arrencada lenta, final fulgurant. Fins i tot els mitjans poderosos d'informació es veuen obligats a recensionar allò que sense llur control ha esdevingut notícia (efecte multiplicador!).

Però en aquest cas la troca es va embolicar. M'arribà la nova confidencial que la carta corria de mà en mà subreptíciament pels cossos de policia i guàrdia civil espanyols.

Se'm digué que alguns policies d'Alacant havien abandonat el cos de resultes de la seva lectura.

I l'autoritat militar obrí, el mateix mes d'abril, el procediment previ 296-IV-76. Em notificaren que a 9 de juliol em presentés a declarar. La nota em fou lliurada per un motorista en la voravia de la presó on jo romania com si fos el meu domicili oficialment reconegut! *Citado legalmente en el lugar donde habitualmente se encuentra*. No se m'indicava el motiu. El dia 9 a les deu del matí, em vaig presentar al jutjat militar de la Porta de la Pau, número 31, de Barcelona -porta farcida de representants de la guerra! El jutge em rebé molt amablement. En demanar-me el carnet d'identitat li vaig dir que no en tenia. Abans de començar el vaig avisar, en espanyol, que la declaració només la faria en català²⁷⁷.

²⁷⁷Avui, 10-7-76.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

-Pero usted demuestra saber bien el castellano.

-Si, lo domino y lo considero un bello idioma. Pero es un derecho elemental poder declarar ante juez en el propio idioma.

-Por decreto 31/10/1975, en los juicios militares se debe declarar en castellano. Es un «inexorable presupuesto judicial».

-I un campesino del Pirineo, cómo se defenderá?

El jutge inicià la presa de declaració amb la pregunta del meu nom. Jo només vaig poder fer: «Lluís». El jutge em va interrompre i m'amonestà que la meva actitud podia constituir desobediència, manca de respecte a la persona de l'instructor, possible denegació d'auxili a l'administració de justícia o desacatament. No hi va haver res a fer. Jo no vaig cedir. I el procediment restà bloquejat per aquesta dificultat idiomàtica fins i tot abans que jo pogués saber de què es tractava. De moment, em deixaren anar.

Vaig rebre una nova citació, el 18 de juliol, aquesta vegada amb motiu: *por falta de irrespetuosidad y como testigo de las diligencias previas*. El dia 20, a les deu del matí, tornava a ser al jutjat militar. Se'm comunicà que m'havia fet creditor d'una multa de 1.000 pessetes o un arrest substitutori de quinze dies. Vaig dir en català que no pagaria la multa i m'entengueren perfectament. Duia a la butxaca un bitllet de 1.000 pessetes. No era per manca de diners. A més em comunicaren que les diligències estaven relacionades amb la *Carta a un policia armat*. Es veu que feia forat. M'emmanillaren i se m'endugueren a l'interior de la Model.

En entrar vaig sentir una ovació dels trenta «captaires» que feien la guàrdia per l'amnistia amb crits de «llibertat» i «amnistia²⁷⁸» i, en el meu interior, una emoció pels vells records que se'm desvetllaren. Un cop a dintre, em registraren com és de rigor. Trobaren les 1.000 pessetes! «Crèiem que no les tenia.» Les guardaren en dipòsit. M'aïllaren, però de seguida vaig aconseguir

278Ibid., 21-7-76.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

connectar amb els presos polítics. El meu empresonament resultà una visita «als de dintre» per a millor comunicació amb els que lluitaven «a fora». Immediatament, el captaire de la pau Joan d'Armengol, membre de la columna «Tramuntana» de la Marxa de la Llibertat, començà la vaga de fam al peu de la Model en solidaritat amb els detinguts de Ripoll i amb mi.

Aquest mateix dia, el ministeri espanyol d'informació i turisme va denunciar el meu llibre *Entro en el gran buit*²⁷⁹, perquè contenia possibles afirmacions delictives que es podien interpretar com a difamatòries del bon nom de les forces armades i dels tribunals de justícia i com a temptatives de justificació indirecta de diversos actes de terrorisme, incloent-hi el perpetrat en el carrer del Correu de Madrid²⁸⁰.

L'endemà, 39 polítics catalans manifestaren llur solidaritat amb la meva actitud en el jutjat militar. Manifestaren que «si existeix alguna disposició legal en vigor que es troba en contradicció amb aquest dret col·lectiu universalment reconegut (l'ús de la pròpia llengua), cal que la legislació sigui modificada talment que no siguin vulnerats els drets del poble català a l'ús oficial de la seva llengua sense cap restricció». Signaven: Jordi Carbonell, Antoni Tàpies, Josep Benet, Xavier Folch, Pere Portabella, Ricard Lobo, Empar Pineda, Joan Anton Sánchez Carreté, Claris Matheu, Jordi Llimona, Agustí de Semir, Rafael Ribó, Miquel Sellarès, Enric Nosàs, Xavier Castellà, Montse Olivan, Joan Camps, Salvador Casanova, Quim Capdevila, Ramon Bastardes, Joan Domingo Linde, Jacint Humet, Felip Soler Sabarís, Josep Cullell, Xavier Tobajas, José Herreros, Carles Causa, Ferran Fullà, Eulàlia Berenguer, Joan Senent-Josa, Joan Reventós, Jordi Marsal, Joan Martínez Alier, Miquel Roca Junyent, Narcís Serra, Joaquim Pibernat, Borja Aragay, Albert Ponç i Miquel Esquirol²⁸¹.

El nou empresonament va escampar-se pertot arreu. Una

279Xirinacs, Lluís M., *Entro en el gran buit*, Nova Terra, Barcelona, 1976.

280*El Correo Catalán*, 20-7-76.

281*Mundo Diario*, 21-7-76.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

mostra. El butlletí intern del vaixell «Angelina Lauro» recollia la notícia de la ràdio nacional d'Itàlia: Lluís Maria Xirinacs é stato arrestato a Barcellona. Egli si sarebbe rifiutato di pagare una multa di mille pesetas per aver risposto in lingua catalana ad un giudice militare. Egli dovrà rimanere in carcere quindici giorni.

També, el dia 21, vingué a la presó a veure'm el jutge militar coronel Nieto per notificar-me que Josep Dalmau, Esteve Genovès i Jaume Rodri havien pagat la multa de 1.000 pessetes en paper d'estat²⁸². Després em preguntà si deposava la meua actitud. Li vaig respondre negativament i, en conseqüència, em denegaren la llibertat. Malaguanyats diners!

El 23, la policia espanyola féu avortar diversos intents de manifestació de l'Assemblea per l'amnistia a Barcelona. Al vespre, l'Assemblea en protestà i protestà també enèrgicament per la meua detenció²⁸³. El 27, la policia «escombrà» els captaires de la pau de les portes de la presó i hi patrullà tot el dia perquè no s'hi tornessin a posar. El diumenge 1 d'agost, arribava la columna «Abat Escarré» de la Marxa de la Llibertat a Barcelona. Fou reprimida amb contundència per la força pública. Com també un intent dels marxaires davant la presó. Jo els sentia des de la cel·la cridar «amnistia». L'actuació de les forces governatives, ara no comandades per Fraga sinó pel «liberal» Rodolfo Martín Villa, havia estat tan barroera com la precedent.

Finalment, el 3 d'agost, acomplerts els quinze dies substitutoris de la multa -que fou pagada!-, vaig ser posat en llibertat i em vaig reintegrar l'estatge fix del peu de la presó. Durant els quinze dies vaig ser envaït de paquets vinguts de gent de fora. La mare, Vicenta Alcover i el bar veí Model m'obsequiaren cada dia amb els més suculents menús que podia imaginar. Immediatament després d'haver sortit, vaig rebre una altra citació *por el delito de injurias a un cuerpo determinado del ejército* (el delictes de la carta al policia armat).

El dia 5, davant el jutge, em vaig tornar a ratificar en la

282El Correo Catalán, 23-7-76.

283Avui, 24-7-76.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

meva actitud de parlar només en català. El jutge m'acomiadà i em digué que ja m'avisaria de la seva resolució. Tornava a ser lliure sense haver cedit en res. I del tema de fons de la meva situació mai no se'n pogué parlar. La paraula màgica «Lluís» barrava el pas inexorablement a l'exercici de la justícia. No sabien què fer. Els embolics del règim n'impedien la resolució. D'una banda, la policia espanyola era un cos militar, cosa absurda en un sistema democràtic. De l'altra, el meu delictes era de jurisdicció militar, també absurd en democràcia. I en tercer lloc, la llengua de l'exèrcit era l'espanyol. Això ja no era tan absurd. Com es podria fer la guerra a l'enemic amb tantes llengües com hi ha en la *patria única e indivisible*? El pobre jutge era presoner del propi sistema.

Dies abans del meu nou empresonament, aparegueren pel carrer d'Entença dos bascos que em preguntaren què opinava de la lluita armada en general i d'ETA en particular. Immediatament, es formà una ampla rotllana d'oients altament interessats. Els dos interlocutors em semblaren pertanyents a ETA. Des del País Basc se seguia de prop i amb gran simpatia la nostra campanya per l'amnistia a la porta de la Model. Jo sabia que en aquell temps ETA era dividida en dues tendències: la més militar i la polític-militar. Jo els vaig dir que molta gent d'ETA em semblava que lluitava espontàniament sense gaires consideracions estratègiques, com a mecanisme automàtic de defensa d'un poble oprimat que desconeix altres formes de lluita menys primàries. Però que si el que volien saber era la meua opinió estratègica, els repetiria consideracions de Lenin. Ell deia que la lluita armada és de minories que, en ésser obligadament clandestina, separa els lluitadors del poble. No era, doncs, segons ell, recomanable en una llarga situació d'inferioritat. En aquesta situació era millor la lluita de masses semiclandestina, la conscienciació del poble, la participació del major nombre de persones, els fets públics amb ressò a l'estranger, etc. Lenin reservava el cop militar a situacions molt puntuals i de forma molt concentrada. La discussió fou viva. El públic esdevingué gernació. En acabat, els dos bascos se n'anaren. Pocs dies després, precisament aquest dia 20 de juliol, Eduardo Moreno Bergaretxe, alias Pertur,

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

defensor d'idees en línia amb el que parlarem, aparegué mort. Va ésser mort per la discrepància estratègica?

Divendres, 30 de juliol

Madrid. El test d'una autèntica democratització, tant en l'interior com en l'exterior del Regne, era la concessió de l'amnistia política. Les lluites per aconseguir-la havien estat infinites. El sistema franquista i, en especial l'estament militar, s'hi resistien amb totes les forces. L'oposició i les democràcies estrangeres la posaven com a condició *sine qua non*. No calia que fos gaire generosa, era només una qüestió d'imatge. El franquisme era impresentable. Suárez l'havia promesa en el seu programa. En un consell de ministres, presidit pel Rei i celebrat a la Corunya a 30 de juliol, es concedí finalment una certa «amnistia» per als delictes d'intencionalitat política i d'opinió tipificats tant en el codi penal com en els codis especials, així com per als objectors de consciència.

En la primera part d'aquest llibre hem descrit l'epopeia popular de la demanda d'amnistia. La migradesa atorgada en aquest 30 de juliol solament atia les demandes, que no van parar fins a l'octubre de 1977, quan es concedí una amnistia mitjanament acceptable. Vegem ara els estira-i-arronsa de les altures.

Alfonso Osorio²⁸⁴, nascut en 1923 a Santander, era monàrquic i democratacristià conservador (de la UDE de Federico Silva Muñoz). Amb Franco, fou subsecretari de comerç, president de RENFE i procurador a les corts pel terç familiar. Abans de morir Franco ja sabia que seria ministre. En el seu llibre citat no vol dir com -«algun temps abans, no importa ara a través de qui ni de quina manera, vaig saber que estaria assegut a la taula del consell de ministres²⁸⁵»- ni vol referir la major part de les paraules del Rei en les múltiples entrevistes que hi tingué -«deliberadament he deixat al marge les meves conversacions amb el Rei²⁸⁶»-. Només el rei d'Espanya sabia si seria ministre. Ja el 13 de novembre, abans de la mort de Franco, Osorio deia que «la resposta només la pot donar el

284Vegeu Alfonso Osorio, op. cit.

285*Ibid.* p. 46.

286*Ibid.* pp. 11-12.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Rei²⁸⁷». Arias, el desembre de 1975, el nomenà vicepresident, per imperatius superiors i a contracor -«el meu nomenament com a ministre de la presidència no s'havia produït a plena satisfacció del president». Arias no es fiava d'ell ni del Rei -«la impossible entesa de Carlos Arias amb el Rei²⁸⁸»-. Separava el despatx del seu flamant vicepresident del de la presidència. Temia un espionatge a favor de la casa reial? «Crec que el president pensava que jo podria esdevenir una mena d'espia instal·lat dintre la seva organització més íntima.» Osorio reconeixia «singularitats en el seu nomenament²⁸⁹». Tothom intrigava per ser ministre i l'avisava que evités quedar fora de la llista. Ell no en dubtava gens, es féu escàpol de les intrigues i se n'anà a pescar a les Illes Canàries. Es coordinà privadament amb Carlos Pérez de Bricio, futur competidor de Suárez per succeir Arias²⁹⁰, amb qui l'unia comuna lleialtat al Rei²⁹¹. Tot just nomenat ministre, era pregat pel rei a despatxar directament amb ell, si podia ser cada quinze dies!, tot saltant-se el cap de govern, Carlos Arias, i «a utilitzar el telèfon roig tantes vegades com considerés que hi havia algun tema que exigís directament atenció reial²⁹²». Tot això, com es veu, explicat per ell mateix.

Immediatament, sense ni poder escoltar tranquil·lament el discurs programàtic del president del dia 28 de gener de 1976, marxà a Washington per explicar als amos la gestió de llurs encàrrecs. Osorio havia suggerit a Arias un discurs, que aquest refusà de fer, i després li demanà com el faria per tal d'explicar-lo als nord-americans. Com que Arias no se'n fiava, l'obligà a no llegir-lo fins que fos a l'avió. Osorio explicà candorosament com en tatxà els trossos negatius per explicar-lo als nord-americans. L'original sencer era inadmissible. Així, retocat, va explicar-ne el contingut a Henry

287*Ibid.* p. 45.

288*Ibid.* pp. 97 i 102.

289*Ibid.* p. 49.

290*Ibid.* p. 96.

291*Ibid.* p. 48.

292*Ibid.* p. 49.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Kissinger²⁹³ i a altres prohoms de la política i les finances nord-americanes. Acabava la relació de la seva estada als Estats Units amb la frase: «Els Estats Units esperaven el Rei per al futur²⁹⁴».

Aquest és Alfonso Osorio. A partir d'aquest moment utilitzà tota la seva força com a vicepresident i ministre de la presidència per desbancar un Arias encara massa fidel al franquisme, com he explicat en la primera part d'aquest llibre, i jugà les seves cartes en contra de Fraga, d'Areilza i fins de Silva Muñoz, el seu coreligionari en la democràcia cristiana conservadora, i a favor de Suárez, amb qui pactà de caminar plegats des del 27 de març del 76²⁹⁵ i de qui esdevindria l'ombra inseparable i la mà dreta. Fins que seria arraconat. Tant Suárez com el Rei li n'expressaren llur agraiement. Ell, com hem indicat, trià la majoria dels components del segon govern de la Corona.

Però els amos d'ultramar urgien la concessió de l'amnistia promesa. Els mateixos amos només volien una amnistia petita, ajustada, la mínima imprescindible perquè funcionés com un aval democràtic en el concert de les nacions del món, el convenient només per a l'oposició moderada. Els nostàlgics de Franco la refusaven. El govern deixava passar els dies, però l'Estat espanyol era en fallida econòmica. L'Índex del cost de la vida va sortir de mare com mai. Al maig era de 4'3 %, equivalent a un 51'6 % anual. A Suárez li calia un emprèstit internacional. Els polítics internacionals li feien xantatge. Un consorci de bancs nord-americans, europeus i espanyols estaria disposat a concedir un crèdit de mil milions de dòlars, un baló d'oxigen per al govern, «un crèdit i un suport a la democràcia», com entendria el diari «Pueblo». «Un crèdit d'uns milions de dòlars a canvi de l'amnistia», vaig dir jo²⁹⁶.

El cert és que Suárez no els convencé i els envià Alfonso Osorio²⁹⁷. Aquest explicà la interessant entrevista? (mena de prèvia

293 *Ibid.* pp. 62-63.

294 *Ibid.* p. 64.

295 *Ibid.* p. 92.

296 Citat a *Triunfo*, 21-8-76, p. 63.

297 Osorio, *op. cit.*, pp. 156-157.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

per entendre aquella «ammistia»). «El dia 20 (de juliol), em vaig entrevistar en el meu despatx de Castellana 5, a petició de Suárez, amb el corresponçal del «Washington Post» a Madrid, Miguel Acoca».

Dos dies després, Acoca deia en el seu diari: «L'actitud d'Osorio contrastava amb la mantinguda per Manuel Fraga, ja que aquest cercava d'imposar la reforma des de dalt, mentre que Osorio, aparent home fort del gabinet Suárez, buscava un compromís amb els recents autoritzats partits abans d'acudir al poble²⁹⁸».

Amnistia vigilada. Oposició, sí. Comunistes, no; si més no, durant un temps. El poble, tampoc. Si més no a l'hora de configurar el nou sistema. Política des de dalt, però dissimulada. Fraga és massa barroer. Es tracta de les tesis autoritaristes, esmentades en la primera part d'aquest llibre²⁹⁹, de l'ideòleg pro-americà Juan José Linz Storch de Gracia. Osorio esmenta, a més, en aquest pròleg a la concessió de l'«amnistia», les consultes al Club de Roma, Edgar Faure, designat pel parlament europeu i la Santa seu romana.

El dia 30, es concedí l'«amnistia». Immediatament, per amansir les forces armades, se celebrà una gran parada militar naval a mar obert. El Rei, Suárez, tres ministres militars i Osorio la contemplaven des del iot Azor, el vaixell estat de Franco. Els militars n'estigueren contents³⁰⁰.

El mateix Osorio veia que es tractava d'un planteig híbrid entre indult i amnistia. Els grups polítics no reconeguts, amnistiats, no fruien de cap immunitat per al futur. Els exiliats podrien tornar, però s'haurien d'atenir a la normativa vigent. Els delictes de sang no serien amnistiats. Molts polítics veien que això, sobretot per a la pacificació d'Euskadi, era fatal. Osorio ho justifica: «Vaig formular aquesta objecció a Adolfo Suárez, el qual m'indicà: "Ja he parlat del tema amb Landelino (ministre de justícia); deixem-ho així. Tot i que de veritat allò que fem és concedir un indult que anomenarem

298 *Washington Post*, 22-7-76.

299 Veure primer esment a Linz en el primer volum, pàgina 114.

300 Osorio, *op. cit.*, p. 161.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

amnistia³⁰¹».

L'endemà, l'editorial del diari «Avui» -dirigit aleshores per Josep Faulí Olivella- deia clarament: «Finalment ha estat concedida una amnistia, encara que parcial. Alguns presos polítics -potser fins a dos-cents- gaudiran dels beneficis de la llibertat. Un conjunt de persones resoldran els seus problemes particulars envers els tribunals i l'administració. I poc més, encara que sigui molt en comparació amb el que estem malauradament acostumats a veure. No és aquesta -no cal dir-ho- l'amnistia que s'anhelava i que ha estat demandada arreu per grans gentades. Aquella amnistia -cal dir-ho- encara l'esperem³⁰²».

Mentre les altures intrigaven com sempre, el mateix dia de l'amnistia parcial, en el palau dels esports de Barcelona, a les nou del vespre, un poble amb dotze mil veus -la cabuda de l'estadi era de deu mil seients- cridaven d'una manera eixordadora «Amnistia sense exclusions» i «Sí, sí, llibertat, amnistia total». N'era convocant l'Assemblea, que celebrava el seu primer acte legal. Fins i tot hi havia la Unió de soldats democràtics, fortament aplaudida. Es llegiren inacabables adhesions, entre les quals la meua des de la presó Model. Hi intervingueren Miquel Sellarès (presentació), Agustí de Semir (l'amnistia), Salvador Coromina (manifest) i Pere Portabella (cloenda). Coromina es limità a llegir íntegre el manifest per la ruptura de l' Assemblea.

La ruptura era encara la gran bandera unitària.

L'acte fou rigorosament «unitari de l'oposició democràtica». Fins el Centre català demanava «una total amnistia política». El president Tarradellas, en canvi, no envià missatge d'adhesió³⁰³.

301*Ibid.*, p. 16. Suárez declarà al periodista francès Philip Granier-Raymond que li preguntava quan es podria fer el batxillerat en basc o en català, «La vostra pregunta -perdoneu-me- és idiota. Trobeu-me, primer, professors que puguin ensenyar la química nuclear en basc, en català. Siguem seriosos» («Paris Match», 20-8-76). Les protestes foren abundantíssimes.

302*Avui*, 31-7-76.

303*La Vanguardia*, 30-7-76.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Quatre diaris de Barcelona havien renunciat a cobrar la publicitat de l'acte.

El dia 3 d'agost, vaig sortir al carrer. No per l'amnistia, ans per haver complert els quinze dies d'arrest.

Aquests darrers temps tots els «captaires de la pau» patíem un nerviosisme comprensible. «Potser vindrà l'amnistia i podrem marxar a casa!» En sortir de la presó tothom em preguntava què faria. Em vaig tornar a estacionar a la seva porta. La nova amnistia era encara una incògnita. El dia 4, es publicà en el Boe de Madrid.

Sortiren de la presó set objectors i els militars de la UMD. Tornaren de l'exili Josep Peyrats i Germinal García, de la CNT. A mi, finalment, no sabent com respondre a la meva negativa a declarar en espanyol, també, per cansament, m'amnistiaren. El 20 de setembre, el general auditor decidí (en espanyol): «Fer(-me) aplicació de la gràcia d'amnistia».

Madrid. Un altre fet significatiu esdevingut aquells dies va ésser la insurrecció del presos socials de Carabanchel. Uns tres-cents presos dels mil dos-cents que hi havia (de polítics, un centenar) es manifestaren per l'amnistia, enfilats espectacularment a dalt la teulada amb pancartes que deien «indult general, tots som iguals», en les quals es palesava llur desig de reinserir-se en una nova societat normalitzada. És una pràctica comuna, testificada en molts moments històrics de sortida d'una situació política de manca de llibertats, la concessió d'un indult general a tot encausat i condemnat en concomitància amb la concessió d'amnistia política. Així havia succeït darrerament a Portugal en la superació del salazarisme. Els presos socials també demanaven llur oportunitat.

Molts entesos estudiaren i valoraren l'abast d'aquesta amnistia. L'Assemblea i el Consell de forces polítiques es pronunciaren per l'amnistia total. Patèticament, Manuel Vázquez Montalbán deia: «Ha pensat alguna vegada qualsevol polític de saló oficial i coll blanc que la campanya d'amnistia fa vint anys que és al carrer i ha costat més empresonaments, judicis, dolor històric que

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

qualsevol altra reivindicació política?³⁰⁴». El dia 9 d'agost, jo vaig prendre la meua decisió.

Ens havien concedit un tros d'amnistia. El procés era el següent:

El poble exigia l'amnistia, tant que els països democràtics havien negat el suport polític i econòmic a l'Estat espanyol si no la donava. El règim l'havia donada, però en la mesura que li convenia. No havia preguntat al poble quina amnistia volia. Amnistia contra un crèdit d'uns milions de dòlars. Després va cobrir-se l'operació amb el mantell de la reconciliació. La política és així.

Tanmateix, teníem un tros d'amnistia que calia apreciar en la seva vàlua. El nou equip de govern espanyol havia donat a l'oposició allò que cap règim no democràtic no sol donar mai. Les amnisties, les concedeixen els règims entrants als oprimits del règim sortint. En canvi, ací no entrà cap nou règim. Això produïa la contradicció d'una amnistia sense ambient legal propici. Una amnistia rara. Massa avançada. Calia ràpidament reformar la legalitat vigent. Era, doncs, un motor del canvi. Més val així. Jo, en aquell règim, del qual em vaig manifestar discrepant, li agraiïa l'esforç que va fer, esforç intel·ligent, de donar una amnistia més enllà del que l'estabilitat del règim permetia. Era una forma d'autodestrucció parcial. En llenguatge religiós, una forma de penediment en vista a la reconciliació. Llàstima que fos una operació forçada. Llàstima! No pot haver-hi gràcia en la política? Sempre les coses col·lectives hauran de moure's per raons de necessitat?

Però aquesta era la seva amnistia. La nostra era diferent. Era l'amnistia total. Com la va donar Franco per als seus en 1939³⁰⁵. Amb algunes variacions pròpies del nostre moment. Volíem neteja completa, amnistia per als fets de sang, per raons laborals, acadèmica, per als considerats «delictes comuns», resultat d'haver

304 *Mundo Diario*, 21-8-76.

305 El 23-9-1939 Franco concedí una amnistia per tots els fets delictius realitzats a favor del Movimiento Nacional, contra la República, des del 14-4-1931 fins al 18-7-1936 (*Blanco y Negro*, 7-8-76, p. 21).

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

substituït el codi penal humanitari de 1932 pel codi penal endurit de 1944 i per lleis arbitràries de procediment criminal i de perillositat social. La liquidació dels efectes dels trenta anys de dictadura era tan important com la liquidació dels efectes dels tres anys de guerra.

Jo havia anat consultant la gent com volia l'amnistia des de principi d'any. El poble té terror del terrorisme. Però no només del petit terrorisme de l'oposició, sinó també i més encara del terrorisme fet des del poder. O tots a la presó o fem foc nou i tornem a començar d'una forma civilitzada. ETA i FRAP, quan morí Franco, feren una treva de dos o tres mesos. Ells no volien la violència pel gust de la violència.

Sabíem que aquesta amnistia total no vindria fins que no entrés l'oposició en el poder. Amnistia total i trencament democràtic són sinònims. Volíem, doncs, amnistia total, fins i tot pel bé dels responsables del règim, pel bé dels policies i dels guàrdies civils. De manera que senzillament, jo vaig seguir esperant davant la presó de Barcelona. La presó és un símbol entenedor per a la gent. Estava molt cansat. No em trobava gaire bé. Potser em calien unes vacances. Però no podia ser. Els que continuaven represaliats tampoc no tenien vacances. No era encara hora de descansar. Si alguns dels amics que em fan companyia necessiten reposar, que ho facin. Mai no he obligat ningú a venir amb mi. L'espera es fa molt llarga, però el bé que esperem és molt gran.

El 22 d'agost, Amnistia internacional escrivia al president de govern espanyol Adolfo Suárez:

«No podem ni volem ocultar la decepció de l'anomenada amnistia que, en realitat, sembla una revisió de sentències per a un limitat nombre de casos polítics. Vint dies després de la declaració oficial, són posats en llibertat només 165 presos polítics i encara plana una foscor sorprenent sobre l'amplitud definitiva de la revisió. A més, diverses persones han estat detingudes i interrogades per suposats delictes polítics de la mateixa natura que en els casos amnistiats, i entre elles també persones que acaben de sortir de la presó. Manifestacions estrictament pacífiques han estat atacades per

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

la policia en una forma que poc facilita la reconciliació esperada, per exemple els atacs a la Marxa de la Llibertat o a grups reunits en el carrer d'Entença de Barcelona».

En efecte, el butlletí de la Marxa encapçalava el seu editorial amb el títol *No hi ha amnistia per a la marxa* i explicava la persistent repressió dels caminants³⁰⁶, i sota els murs de la presó Model, dos dies després de concedida l'amnistia, la policia espanyola continuava impeding enèrgicament que es formessin grups de persones. Fins a arribar a desallotjar algun bar veí en determinats moments³⁰⁷.

Per si no bastés la policia, els escamots feixistes no paraven. A València, el 5 d'agost, un artefacte va fer saltar la llibreria L'Aranya. El 10, igualment a València, una bomba va fer malbé els locals de Nova Cultura.

Dimarts, 10 d'agost

Madrid. En aquest dia va tenir lloc la primera entrevista del president Suárez amb Felipe González, líder d'un partit que emergia després de quaranta anys d'incomunicació. El PSOE era, doncs, el primer partit de l'oposició espanyola d'esquerra que traïa els pactes d'actuació unitària davant el règim fets per la Coordinació democràtica («Platajunta»). El dia abans del nomenament d'Adolfo Suárez (2-VII-76), trenta-dues personalitats de l'oposició publicaren una declaració, promoguda per Carlos Ollero, contra el procés de reforma seguit fins a aquell moment pel règim³⁰⁸.

En la llista no hi havia encara cap polític del Principat. Encara funcionaven unitàriament. Però tan bon punt s'ensumaren eleccions, segons les primeres promeses del nou president de Madrid, matiners (6-VII-76), Josep Pallac i Ramon Trias Fargas

306 *Fent Camí*, butlletí de la Marxa de la Llibertat, 7-8-76.

307 *Avui*, 1-8-76.

308 Osorio, *op. cit.*, p. 155.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

s'entrevistaren, en secret, com farien tots els altres que els seguiren, amb Adolfo Suárez en persona³⁰⁹. Segurament, foren els primers que traïren la necessària «única veu pactant» dels catalans del Principat. Suárez constatava les primeres esquerdes en la unió política del Principat.

Ell, amb el seu olfacte polític, posà mans a la feina de dividir el bloc de l'oposició. Ja havia rebut, el 12 de juliol, el centrista José María Gil-Robles Quiñones; el 14, Luis Gómez Llorente, membre de l'executiva del partit socialista; el 16, José María Gil-Robles Gil-Delgado (fill del centrista suara esmentat); el 21, Carlos Ollero; el 28, Joaquín Ruiz-Giménez, i el 3 d'agost, Raúl Morodo. El 10, sopà amb Felipe González.

L'onze d'agost, va rebre Jordi Pujol, de Convergència democràtica, i Josep Pallac, del Partit Socialista-Reagrupament.

Suárez tornà a parlar amb Felipe González, el 2 de setembre, i amb Enrique Tierno Galván, el 4.

Més matiner, Alfonso Osorio ja havia parlat amb José María Gil-Robles Quiñones, líder de la Federació Popular Democràtica, englobada en l'Equip democratacristià, compost, a més, per la Unió Democràtica del Principat (Anton Cañellas), pel Partit Nacionalista Basc, per Unió Democràtica del País Valencià i, més endavant, per la Izquierda Democràtica de Joaquín Ruiz-Giménez, i tots plegats, integrats en la Unió Europea Democratacristiana.

Es tractava de la democràcia cristiana espanyola oposada al règim. Les converses foren el 9 de febrer, el 21 d'abril i el 12 de juliol. Gil-Robles, que sempre exclouïa els comunistes del seu horitzó de democràcia, sorprenentment, encara es manifestava radicalment rupturista, més enllà que Santiago Carrillo! El 14 de juliol, rebé Joaquín Ruiz-Giménez; el 25, Joaquín Garrigues Walker; el 8 d'agost, Manuel Jiménez de Parga, i el 9, Anton Cañellas.

Darrere aquesta ofensiva del règim, aparegueren çà i lla cites «clandestines» i reunions híbrides que preludiaven el futur consens «contra natura» entre autocràcia i democràcia. Ja en 27 de juliol, sorgí una nova declaració de les personalitats que encara no

309Morán, *El precio*, *Ibid.*, p. 189.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

feia un mes havien repudiat la reforma, ara favorable al discurs programàtic del govern³¹⁰. És també significativa l'entrevista de Garrigues, representant dels interessos dels Rockefeller en el regne d'Espanya, tinguda amb Osorio, detallada així per un greu *chivatazo*:

«M'explicà la reunió que s'havia celebrat en la seva casa d'Aravaca, el dia 5 d'agost, amb l'assistència de Ramon País, Joaquín Muñoz Peirat, Joaquín Satrústegui, Jaime Miralles, Vicente Piniés, Raúl Morado, Miquel Roca Junyent, Josep Pallac, Joan Reventós, Antonio Garda López, Manuel Azcárate, Enrique Barón, Alejandro Rojas-Marcos, Antonio García-Trevijano, Ignacio Camuñas, Francisco Fernández Ordóñez, José Manuel Peiró, José Ramon Lasuén, Carlos Ollera i José Mario Armero, en la qual els membres dels partits polítics allí representats van proposar que s'exigís a tots que la negociació amb el govern es realitzés de manera ordenada i col·lectiva. Li [Osorio] vaig indicar a Joaquín Garrigues que calia evitar posicions enravenades en temes com la ruptura, fins i tot la ruptura pactada, perquè no hi havia una altra sortida per a l'entesa amb el govern que la línia reformista³¹¹.» Osorio, com Suárez, de seguida detectà les clivelles de l'oposició híbrida: desunió, desacord sobre l'acceptació dels comunistes i desacord sobre el tema de les nacionalitats. I també jugaria hàbilment amb aquestes diferències. L'oposició seria ribotada encenall en encenall.

Per la seva banda, Rodolfo Martín Villa, ministre de la governació, «fosc desvelador de les flaqueses catalanes, car havia estat governador de Barcelona³¹²», s'entrevistà amb Jordi Pujol. I tot plegat a l'esquena de Tarradellas i de l'Assemblea. Només Jordi Pujol havia anat a Saint-Martin, el 4 d'agost, però per posar dificultats a la formació de l'Assemblea provisional proposada per Tarradellas.

310Osorio, *op. cit.*, p.155.

311Osorio, *op. cit.*, p.164.

312Morán, *Adolfo Suárez...*, p. 331.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Divendres, 30 d'agost

Madrid. Les consultes de Suárez a l'oposició irritaren talment el sector més conservador del règim, que Suárez les frenà tot i haver-les sostingudes amb molta discreció. I, sense deixar de pressionar l'oposició, es dedicà més a donar forma a un fort partit del govern.

En les files reformistes del règim destacaven tres famílies polítiques: la UDPE (Unión del Pueblo Español), el grup precursor d'AP (Alianza Popular) i les innumbrables branques de la democràcia cristiana franquista.

A la UDPE pertanyia Adolfo Suárez. Havia estat fundada per gent provinent del Movimiento Nacional. Eren els anomenats neofalangistes: Fernando Herrero Tejedor, José Solís Ruiz, Rafael Mombiedro de la Torre, Cruz Martínez Esteruelas, Javier de Carvajal, Enrique García Ramal, Carlos Pinilla, Noel Zapico i Francisco Labadie Otermín. Posteriorment, entre altres, s'hi afegí Fernando Abril Martorell³¹³.

A petició de Javier de Carvajal, la plana major d'UDPE demanà la celebració d'un dinar amb Suárez, que se celebrà el 28-VII-76. Aspiraven a ser el partit del govern.

Pocs dies després, a l'hostal Reyes Católicos de Santiago de Compostel·la, es reuniren les grans «vaques sagrades» de l'era pre-suarista: Manuel Fraga Iribarne, José María de Areilza i Pío Cabanillas, provinents de Fedisa, marginats del govern per massa estrets de mires, la «gran dreta espanyola» que acabaria constituint Alianza Popular. També hi assistiren Gabriel Cañadas, dels joves democratacristians anomenats «Tàcito», i el català Antoni de Senillosa. Estaven eufòricament segurs de la brevetat del govern Suárez i que ells heretarien el poder.

Però els més nombrosos i amb més força i probabilitats per

313Osorio, *op. cit.*, p. 262.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

reeixir eren els democratacristians. Ells anirien a poc a poc monopolitzant l'espai polític de centre i acabarien constituint el nucli central de la UCD (Unió de Centre Democràtic). Així els del règim cobrien la gamma més àmplia de l'espectre polític i deixaven l'oposició en una marginalitat esquerrana i desairada. UDP (Unión Democrática Española) -el grup més nombrós- era fundada per Federico Silva Muñoz, Alberto Monreal Luque, Virgilio Oñate, Alfonso Osorio, Carlos Pérez de Bricio, Juan Luis Osorio, junt amb els catalans Santiago Udina Martorell, Ferran Bau i Artur Suqué. Posteriorment, s'hi afegiren Eduardo Carriles, Andrés Reguera i Enrique de la Mata Gorostízaga. Uns quants aconseguiren ministeris. La UDP ja estava molt treballada per Osorio. Aquest convidà a dinar el 13-VII-76 els representants d'IDC (Izquierda Democrática Cristiana) Fernando Álvarez de Miranda i Iñigo Cavero. També invità Carlos Ollero, home clau per acostar l'oposició. El dia 15, celebrà un magne sopar³¹⁴ amb assistència de set ministres, representants d'UDE, del grup «Tácito», d'IDC, i fins de l'ala més dialogant de l'oposició cristiano-demòcrata la Izquierda Democrática de Joaquín Ruiz-Giménez. Tots volien un partit únic democratacristià per a les eleccions. Preveïen captar un 30% dels vots. Finalment, el 30-VIII-76, se celebrà una reunió amb assistència dels anteriors, més l'afegitó d'alguns provinents del grup pro-aliancista poc contents amb Fraga, per discutir la fundació d'un gran partit de centre.

Suárez, astut, ho mirava tot sense comprometre's encara a res.

314*Ibid.*, p.191.

Divendres, 10 de setembre

Madrid. La meua opinió és que aquest dia representà l'estocada del *diestro* de l'anomenada transició. Anem a pams.

El règim volia una transició suau i moderada -la reforma-. Darrere seu, bramava l'extrema dreta. Però ja era en minoria. Els més llestos del vell règim havien entès la jugada i s'hi havien avingut, malgrat llurs complexes divisions i trasbalsos interns. Militars, financers, centristes, neofalangistes. Aquest era, a més, el pla trilateral de les grans potències -Estats Units, Europa, Japó- per dominar econòmicament l'espai espanyol.

L'oposició rupturista havia estat esmicolada hàbilment pel tàndem Suárez-Osorio. Només calia atreure-la amb algunes ofertes llaminereres. Calia cedir. Calia desmuntar. Però no els desmuntaria ningú! Els mateixos franquistes es desmuntarien del vell cavall per muntar el cavall nou de trinca d'un règim «democràtic» imposat des de dalt. El vell sistema era tan poderós i preponderant encara en el sistema que estava naixent, comparat amb la dividida oposició, que es podia permetre el luxe de tenir a la dreta de l'operació Suárez una gran formació conservadora discrepant, però àvida de deixar estructures passades i d'adherir-se a les noves. Talment, que el vell sistema forniria govern (centre?) i oposició (dreta!) del nou règim que es preparava. I així l'oposició antifranquista era relegada a les portes de l'infern. L'extrema dreta conspirava debades en un popular i històric hotel de Niça, assessorada pel partit Misino italià, on elaborà una llarga «llista negra» de progressistes: Núria Espert, Ana Belén, Lola Gaos, Carlos Saura, Maria del Mar Bonet, Joan Manuel Serrat, Guillermina Motta, Manuel Díez Alegría, Manuel Gutiérrez Mellado, Antonio Añoveros, Mariano Gamó, Joan Oliver, Terenci Moix, Josep Solé Barberà, Lidia Falcón, Joan Reventós, Josep Andreu Abelló, Joan Coromines, Miquel Roca Junyent, Josep Pallac, Francesc de Borja Aragay, Joan Prats, Jordi Pujol i jo mateix. Van intentar, aquell 18 de juliol passat, el cop de força anomenat *Retoño Azul*. L'extrema vigilància els havia obligat a retardar-la fins al 22 d'agost. Però no hi feia res. Ara preparaven *Otoño Azul*.

A l'ombra, el falangista Torcuato Fernández-Miranda havia redactat el procediment definitiu per desmuntar el règim des de dins i tornar-lo a muntar en forma de democràcia. Democràcia forta,

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

democràcia vigilada, democràcia governable. De Gaulle havia fet una operació simètrica -convergent des de l'altre extrem- de la democràcia *tout court* a un règim presidencialista, de la quarta a la cinquena República francesa. Suárez es dedicà, els dies anteriors al 10 de setembre, a preparar tothom per a rebre el gran anunci positivament. El dia 2, es reuniren Alfonso Osorio, Leopoldo Calvo-Sotelo i Pío Cabanillas per preparar els centristes. Cabanillas acabaria essent trànsfuga de la «gran dreta» per esdevenir centrista. En aquesta operació n'arrossegarà molts. Aquell mateix vespre, Suárez sopà amb Felipe González, que li prometé entrar en el joc, tot i que encara veuria la reforma com a ruptura.

Més orgullosos, però en el fons equivocats, el dia 3, acudiren a dinar amb Suárez, llur coreligionari i amb Alfonso Osorio, tres representants de la Unión del pueblo español (UDPE): Cruz Martínez Esteruelas, Francisco Abella i Javier de Carvajal. Demanaren de presidència o de secretaria general del Movimiento tota l'ajuda financera necessària per esdevenir el partit del govern³¹⁵. Marxaren contents i enganyats.

Aquest mateix dia, Laureà López Rodó era tractat per Suárez a empentes perquè se situés en l'oposició de dretes³¹⁶.

Madrid. L'oposició antifranquista, escalivada pel divisionisme practicat per Suárez, celebrà una solemne reunió, el dia 4 a l'hotel Eurobuilding. Noranta-sis representants de Coordinació democràtica i de les instàncies polítiques de «les nacionalitats i regions».

L'Assemblea, empesa pels comunistes i per l'imperatiu de col·laborar a nivell estatal espanyol pel quart dels seus punts fonamentals, hi era representada per Jordi Carbonell, Josep Benet i Miquel Sellarès. Hi faltaven, significativament, les quatre plataformes unitàries de l'oposició basca, però molts components hi assistiren a títol individual. Els «abertzales» hi eren radicalment en contra. Protagonitzarien una gran agitació. La seva repressió

315Osorio, *op. cit.*, p. 201.

316*Ibid.*

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

ocasionà la inoportuna mort d'un jove a Ondarribia, el dia 9. I també hi era absent el Consell de forces polítiques, dividit per la meitat en les qüestions principals. El resum del pomposament anomenat «Pacte de Madrid» era: ruptura pacífica negociada amb el govern i amb els poders fàctics³¹⁷. Ja no es demana un govern provisional. I Suárez no negociaria el text de la Llei de reforma. Però el mateix dia 4, Tierno Galván s'entrevistà amb Suárez, que li va descriure els trets del caramel. El 6, Osorio va veure Carlos Ollero. El 8, Manuel Jiménez de Parga. I el 9, Anton Cañellas.

Madrid. Però el que resulta més sorprenent és que en aquells dies Suárez decidí (?) establir contactes regulars supersecrets amb Santiago Carrillo, secretari general del Partit Comunista. Això era organitzat per un interlocutor singular, José Mario Armero, president de l'agència de notícies Europa Press, «figura molt més important d'allò que pot donar a entendre el seu càrrec periodístic». Era en el centre d'un triangle curiós, format pel govern Suárez, el Partit Comunista i el Departament d'estat EUA, on Armero sempre fruï de notable prestigi com a analista i exacte previsor³¹⁸. Prenem-ne nota. A partir d'aquests dies, Felipe González i Santiago Carrillo es traïren mútuament. A l'encara feble partit de González li destorbava un poderós partit comunista a la seva esquerra. A Carrillo li destorbava la pròpia tradició esquerrana i li calia fer-se perdonar el passat. González proposaria a Suárez el retard en la legalització del PCE i Carrillo es mostraria a Suárez més moderat que el PSOE.

Madrid. Tot plegat, petits problemes. La fidelitat, ja se sap, no és virtut de polítics. Calia adhesions més importants. Suárez comptava amb la neutralitat de la jerarquia eclesiàstica, dirigida per Vicent Enrique Tarancón. La XXIII Assemblea plenària de la Conferència episcopal espanyola havia definit ja, del 15 al 20 de desembre de 1975, la seva estratègia per a la *transició*: «Els interessos eclesials s'inscriuen dintre els interessos que el sistema en

317Avui, 5-9-76.

318Morán, *Suárez...*, p. 336.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

conjunt preferentment representa i serveix, de tal manera que l'oposició manifestada (per la jerarquia) a l'estat present del règim franquista, fins i tot l'existència de peticions que, si fossin ateses, portarien a configurar un nou règim de diferent naturalesa, s'obren exactament com a intent, ben explícit, d'aconseguir la persistència del sistema com un tot³¹⁹».

L'intervencionisme intensíssim en l'etapa franquista era substituït acomodaticíament per una neutralitat asèptica («mentre la *transición* vagi per on va»), expressada en contínues notes i manifestacions públiques de la Conferència i de jerarquies particulars, així com per llurs consells a cau d'orella donats als democratacristians³²⁰, perquè mantinguessin un aconfessionalisme polític formal.

Manuel Vázquez Montalbán deia aleshores: «Hi ha signes externs que revelen un compromís ampli i profund de la jerarquia catòlica amb l'operació Suárez: la quantitat de ministres que procedeixen d'elevats càrrecs de l'Acció catòlica (Osorio, Reguera, Lavilla, Oreja...) i, fonamentalment, l'avís que sembla haver rebut Ruiz-Giménez de part de Vicent Enrique Tarancón i del Vaticà per tal de forçar l'arribada de Coordinació Democràtica al port del pacte amb el govern³²¹».

Més dur de pelar semblava l'estament militar, engrandit i privilegiat per Franco fins a límits inimaginables. El 8 de setembre, Suárez convocà els vint-i-nou capitans i tinents generals i caps de servei més importants per explicar-los les etapes de la reforma. Es legalitzarien tots els partits menys el comunista. I es guanyarien les eleccions. Els entusiasma. Només algun nostàlgic remugà pels passadissos. Eren els primers d'estar-ne informats detalladament! Aquesta era la versió dolça en circulació³²².

Tinc damunt la taula un télex, copiat a mà, sense signatura i

319J. J. Ruiz-Rico, *El papel político de la Iglesia católica en la España de Franco* (1936-1971), Tecnos, Madrid, 1977, p. 263.

320Osorio, *op. cit.*, p. 195.

321Arreu, 25-10-76, p. 3.

322Morán, *Suárez...*, p. 310.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

amb data 22-IX-76. Es tracta d'un informe confidencial: «Segons notícies procedents directament de Gutiérrez Mellado la reunió del president Suárez amb els militars, abans de fer públic el programa de la reforma (8-IX-76), no fou tan cordial com ells mateixos i la pròpia premsa asseguraven. Alguns dels militars assistents amenaçaren amb algun tipus d'intervenció en què la figura principal fóra Álvarez-Arenas. Suárez prengué nota del que deien i es produí una gran tensió, tot i que aparentment es féu creure que allí no passava res. Ahir dimarts, com veladament s'anuncià en la crònica política, els militars, durant l'audiència setmanal, feren avinent al rei que estaven absolutament en contra de l'actuació de Martín Villa en el País Basc, tornaren a esmentar el cop, sol·licitaren al rei la destitució de Suárez i la dissolució de l'actual govern i demanaren fins i tot un nou gabinet dut per militars. Avui Gutiérrez Mellado, que com saps és militar de caràcter, però bastant liberal i del qual altres tinents generals afirmen que té implicacions amb la CIA, per desprestigiar-lo, és nomenat vicepresident primer. Fa dos dies, amb seguretat, ell no sabia res d'aquest afer. Totes aquestes dades coincideixen amb els rumors continuats a propòsit d'un possible "aixecament" dels militars més dretans, sembla que encapçalats per Álvarez-Arenas i amb els quals es trobaria en contacte continuat el mateix Fernando de Santiago y Díaz de Mendivil. Tot això s'ha anat gestant en contra de les decisions del govern, que semblaven massa "avançades" al sector militar més immobilista. El tema de les nacionalitats, que espanta especialment aquests militars, i la seva actualització amb la visita i concessions de Martín Villa en el País Basc, haurien precipitat la crisi. Pel que fa a Gutiérrez Mellado, es mostra bastant partidari d'Adolfo Suárez, tal com ha dit en els darrers dies a alguns dels seus amics. I especialment en conèixer les passes de la seva reforma. Sembla que el seu nomenament junt amb el destitució de Fernando de Santiago y Díaz de Mendivil s'hauria decidit definitivament el dimarts a la tarda. El suposat moviment militar voldria sotmetre a pressió d'una banda al govern i d'altra donar suport, en el seu moment, a unes corts no partidàries del projecte de reforma, per tal que el refusessin o el modifiquessin en

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

totes les seves parts».

La fortuna empaitava Suárez. Cabalment, en aquests dies passaven a la reserva el general integrista Carlos Iniesta Cano i l'amic de Carlos Arias i vicepresident del govern sota Adolfo Suárez, Fernando de Santiago y Díaz de Mendivil. La destitució d'aquest del seu càrrec polític -dimití a la força- serví en safata a Suárez l'oportunitat i el valor de substituir-lo, el dia 22 de setembre, pel «seu militar», Manuel Gutiérrez Mellado, que havia estat cap dels serveis secrets, comandant general de Ceuta i cap de l'Alt estat major central, home inclinat a un oberturisme a l'americana i a la professionalització i despolitització de l'exèrcit en la línia de Manuel Díez Alegría, de caràcter vehement, cosa que produí variats incidents militars, i d'una excessiva confiança amb què gairebé tot l'exèrcit el seguia. Gregorio Morán diu que té «una biografia tan apassionant que caldria la ploma d'Eric Ambler o Le Carré per donar-li el seu ritme³²³». Tanmateix, ell garantiria, al llarg de tots els següents governs de Suárez, la no intervenció dels militars en la transició, en contra de les excuses d'amenaça de cop militar esgrimides pels partits oportunistes. Ell portaria endavant una reforma militar que deixaria en minoria els militars ultra recalcitants:

-Ascendirà i situarà militars reformistes: Antonio Ibáñez Freire, Vega Rodríguez, Gómez de Salazar, etc.

-Crearà el càrrec de general en cap de l'Estat Major.

-Unificarà els ministeris militars.

-Rebaixarà per decret l'edat de jubilació de l'exèrcit.

El secret d'aquest control dels militars? El suport del Rei i d'allò que el Rei tenia al darrere. El recurs enfadós de l'oposició a la pressió militar -al «soroll de sabres»- per justificar les seves febleses, causades per llur ambició i desunió, és un autèntic i culpable bluff. Amb Gutiérrez Mellado, l'exèrcit en el seu conjunt obeiria els Estats Units. Diu Víctor Mora: «James Reston, periodista del "New York Times", expert en qüestions militars, ha pogut

323*Ibid.*, p. 311.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

escriure que estratègicament parlant, Espanya és per als Estats Units (com un gran portaavions). D'altra banda, la penetració de la CIA a Espanya és un fet i es veu, cada vegada més, no solament en els medis de certs grups d'extrema esquerra, on sovint militants irreprotxables són descaradament manipulats, sinó també en els medis de certs grups del separatisme petitburgès ibèric».

Josep Lluís Pitarch potser coneix les desfilades organitzades de catalanistes i socialistes que anaven a Nord-amèrica invitats a estudiar el model americà, despeses pagades: gent de Convergència, Eliseu Climent, Alfons Cucó, Alfonso Guerra, etc. A mi, més endavant, m'invitarien des de Buffalo Joan Xancó i Pere Masdevall, prometent-me que a Nova York em presentarien vells catalans exiliats que m'explicarien detalls de les seves col·laboracions amb la CIA des de la Segona guerra mundial i les promeses nord-americanes d'alliberament dels catalans.

Cabalment, aquells mateixos dies els Estats Units d'Amèrica donaven el seu vist-i-plau a la política de Suárez ratificant el Tractat d'amistat amb Espanya. Al Consell d'Europa, primer Maurice Faure i després el conservador britànic Peter Kirs, defensaven la reforma dissenyada pel govern espanyol al 8 de setembre. El 23 de novembre, massa tard, Felipe González encara intentà que el parlament europeu avalés la seva ruptura. No ho aconseguí. Maurice Faure, amic i conseller d'Alfonso Osorio, s'hi oposà rotundament³²⁴. El govern, una vegada més, li havia passat al davant.

Finalment, el consell de ministres aprovà el projecte de llei per a la reforma política, que constava de cinc articles, tres disposicions transitòries i una final que li conferia caràcter de llei fonamental en grau, doncs, d'afectar altres lleis fonamentals vigents, i Adolfo Suárez, el mateix dia 10 a les deu de la nit, va llegir-ne per televisió els punts mestres i els tràmits a seguir:

«Immediatament, seria enviat al Consell nacional el projecte per a la seva aprovació.

»-A continuació, amb la mateixa intenció, seria tramès a les

³²⁴Osorio, *op. cit.*, pp. 215-216.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

corts.

»-Abans del juny de 1977, eleccions per sufragi universal, directe i secret a corts, compostes de congrés i senat. D'aquesta manera, els grups polítics que avui es presenten amb voluntat de protagonisme i que són respectables, però que els manca el comandament popular, començaran a ser representatius del poble.

»-La iniciativa de qualsevol revisió constitucional correspondrà al govern i al congrés.

»-Aleshores es podran tractar amb rigor: la institucionalització de les regions dins la permanent unitat d'Espanya, la definitiva reforma sindical, la reforma fiscal, etcètera³²⁵».

Era el gran gol de Suárez! Des de l'editorial «Triunfo», l'home d'esquerres que era Eduardo Haro Tecglén deia: «L'oposició democràtica està en un moment greu. Ha deixat passar temps i oportunitats. Totes les iniciatives estan corresponent al govern³²⁶».

Dissabte, 11 de setembre

Per primera vegada en la seva història, el 10-VIII-76, es reuniren l'Assemblea, el Consell de Forces Polítiques, Acció Democràtica, club Catalònia, CNT, Democràcia Social Cristiana, Lliga Liberal i Partit Socialdemòcrata per constituir una comissió per a la celebració de l'Onze de Setembre³²⁷. Poc després s'hi afegiren Centre Català i Estat Català.

El dia 5 de setembre, se'n va fer pública la crida unitària. «L'Onze de Setembre no és una commemoració establerta per cap poder. És un fet nascut espontàniament del poble. Cal que sigui, de nou, en aquest 1976, la imatge visible de la resurrecció d'un poble tot sencer.» Exigia l'amnistia política sense exclusions, el

325Avui, 11-9-76.

326Batista i Playà, *op. cit.*, p. 234.

327Avui, 11-8-76.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

reconeixement de tots els partits polítics sense excepcions i la restauració de la Generalitat abolida per la força. Es volia celebrar al Parc de la Ciutadella, de Barcelona, a les cinc de la tarda. I s'instava a la col·locació de senyeres i domassos als balcons de tot el Principat³²⁸.

S'intentava que n'esdevingués la primera celebració legal des de 1939. El dia 6, Salvador Sánchez-Terán, governador civil de Barcelona, en comunicava la desautorització a una comissió reduïda formada per Manuel Almodóvar (Reforma Social), Jordi Tries Sagnier (Acció Democràtica), Pere Portabella i Josep Benet (Assemblea), Miquel Sellarès i Joan Ramon Colomines. A més, prohibia l'ús de la paraula «nacional» aplicada a Catalunya³²⁹.

La comissió mantenia la convocatòria. Llavors el governador suggerí que es fes la concentració a Sant Boi de Llobregat, on morí Rafael Casanova en 1743 i on aquest té la tomba. La raó principal de les cauteles governatives: «La decidida voluntat d'evitar qualsevol possible alteració del programa reformista que preconitza el govern de Madrid³³⁰».

A la vigília s'havien venut vint quilòmetres de senyera. S'havien exhaurit les existències de drap de senyera, de banderetes per a cotxes i per a solapes. A més dels balcons particulars, bancs, entitats i empreses en cobrien les seves façanes. La façana picassiana del col·legi d'Arquitectes de Barcelona exhibí quatre-cents vint metres quadrats de senyera. Sols el conegut fabricant de teixits Bertrand Serra havia venut dotze mil metres de senyera.

Ramon Planas va dir en un acte preparatori, davant cent vint-i-cinc metges i estudiants a l'Hospital Clínic de Barcelona: «Fa un any era impensable aconseguir un ventall tan ample de forces com el que es dona ara. La Diada no ha de ser una jornada més, folklòrica, sinó una jornada decidida de lluita per aconseguir les llibertats nacionals³³¹».

328 *Ibid.*, 5-9-76.

329 *Tele/eXprés*, 8-9-76.

330 *Avui*, 9-9-76.

331 *Ibid.*, 10-9-76.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

No sé si Ramon Planas pensava que aquest tan ampli ventall es devia a la influència unitària de l'Assemblea. Mentrestant, es preparaven molts altres actes a diverses ciutats. Finalment, a darrera hora de l'avantvigília, el governador autoritzà la concentració a Sant Boi, cosa que va ésser acceptada per la Comissió.

Durant el dia 10 van ploure les adhesions, van proliferar les normes i advertiments per a la celebració material de l'acte, i esclatà un entusiasme general indescriptible.

Adolfo Suárez s'esgargamellava per la televisió explicant la llei de reforma tot just aprovada pel govern de Madrid, però els catalans no tenien orelles per a una música tan llunyana.

Jo no em mouria de la voravia del carrer d'Entença. Havia fet un pacte de no moure'm i calia complir-lo tot i que el cor se'm delia per anar a Sant Boi. A peu dret, al carrer, vaig redactar la següent adhesió:

«Lluís Maria Xirinacs, pres voluntari davant la presó Model de Barcelona, identificat moralment amb els presos, exiliats, perseguits i represaliats que no poden assistir a la celebració de l'Onze de Setembre, s'adhereix de tot cor a la celebració i renova el compromís de lluita fins a aconseguir l'emancipació total del nostre poble tan llargament oprimit».

El president Tarradellas hi feia arribar un encès missatge cridant a la unitat, perquè -deia- encara no era el moment dels partidismes.

Mitja hora abans de la concentració, Jordi Carbonell, un dels tres oradors que hi intervindrien, tingué la delicadesa de passar per la voravia de la presó on jo romania. Em féu a mans una còpia del seu discurs perquè jo pogués llegir-lo abans que fos públic, i ens abraçàrem emocionadament:

«Parlo en nom de l'Assemblea, que és avui el poble en lluita pacífica per les seves llibertats polítiques i nacionals... Parleu tots vosaltres amb la vostra presència multitudinària, veu atronadora. Una victòria que no serà el resultat de la violència ni de l'hàbil maniobra dels que són a dalt... Ara, en la unitat d'aquesta gran majoria on caben fins i tot els dèbils que un dia van desertar i els

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

errats que un dia no van veure clarament on era el lloc, no hi caben els traïdors... L'amnistia general és una exigència absoluta. No en tenim prou amb un simulacre de llibertats democràtiques. Volem democràcia real, que permeti als interessos populars de fer-se valer dins una pluralitat d'opcions polítiques. No volem reforma! Volem ruptura per establir l'ordre veritable, l'ordre democràtic! Els nouvinguts sou benvinguts, sou nous catalans... Les institucions i els principis de l'Estatut del 1932 no és tot el que voldríem. No és el que teníem en 1714. El nostre poble és moderat. Ara, som intransigents en la nostra moderadíssima posició, perquè no volem que la prudència ens faci traïdors... El manifest per la ruptura, peça mestra de la nostra política d'avui, explícita en el terreny concret que entenem que volen dir els quatre punts de l'Assemblea: govern provisional en un període constituent a nivell d'Estat i govern provisional de la Generalitat en el mateix moment de la ruptura democràtica».

Enceses paraules que feien entreveure mals averanys de futures traïcions.

La manifestació aplegà unes cent mil persones. Va representar una victòria cívica i nacional, davant els mateixos catalans, davant les autoritats espanyoles.

«La Diada de l'Onze de Setembre de 1976 és un fet essencial en el procés polític de la transició del postfranquisme³³², especialment en esguard de l'oposició espanyola, la representació de la qual en la diada restà profundament sorpresa. No pas, dissortadament, en esguard del poble espanyol, com sempre desinformat per les seves autoritats³³³. Pel que fa a l'oposició mundial, el diari liberal anglès «The Guardian» afirmà: «El volum de les manifestacions d'aquests dies posa en relleu la necessitat urgent que el govern i l'oposició de Madrid arribin a un acord sobre

332Salvador Sánchez-Terán, *De Franco a la Generalitat*, Planeta, Barcelona, 1988, p. 154.

333Batista i Playà, op.cit., cap. 18.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Catalunya i el País Basc³³⁴».

Com a negociador amb les autoritats espanyoles de Barcelona, cal assenyalar-hi el paper de Pere Portabella. L'home de l'ordre: Miquel Sellarès. I l'orador: Jordi Carbonell.

L'editorial d'«Avui» resumí el després de la Diada: «Malgrat que TVE, una vegada més, ha desinformat en lloc d'informar, la celebració de l'Onze de Setembre ha estat enguany un èxit cívic molt important. Cal subratllar-ne:

- »1. La voluntat de negociació.
- »2. El gran ventall de l'oposició catalana, que participà en la gestió amb una amplària mai no assolida.
- »3. La participació dels nous catalans.
- »4. L'ordre que presidí el dia.
- »5. El contrast amb la Marxa de la Llibertat que diumenge acabà a Poblet, convertida en un seguit d'incidents a causa d'una prohibició poc meditada.

»L'Onze de Setembre d'enguany ha estat un dia històric i obre un període que pot ser molt positiu, si el país és fidel al programa reivindicatiu formulat i el govern espanyol comprèn que és impossible de desatendre aquesta reivindicació³³⁵».

Diumenge, 12 de setembre

Madrid. En una circular interna adreçada als governs civils, el ministre espanyol de governació, Rodolfo Martín Villa, ordenava:

- no permetre cap acte públic del partit comunista,
- cap manifestació per l'amnistia,
- si calia, fins a desallotjar les esglésies,
- no permetre res que no fos dins la més estricta legalitat

334*Avui*, 14-9-76.

335*Ibid.*

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

vigent³³⁶.

El dia 12 de setembre era el dia final de la Marxa de la Llibertat i en aquell dia havien de confluïr les vuit columnes al monestir de Poblet. Des de dies abans, el monestir era autènticament assetjat per la força pública. Eren vigilades totes les entrades del recinte. Ni la via fèrria ni les carreteres veïnals es deslliuraven dels controls. Les ciutats veïnes, Montblanc, l'Espuga de Francolí, Vilosell i Vimodí, sofrien la més gran repressió. S'havia detingut gent a Tàrraga i a Montblanc. També foren detinguts quaranta-cinc caminants a Vilosell. Àngel Colom fou detingut a Lleida durant els dies de la cloenda. A més, no hi mancaren amenaces, apallissaments i atemptats de l'extrema dreta. La inquietud planava sobre tots els que volien participar en la cerimònia de cloenda de la Marxa. Però aquesta seguia endavant. Les columnes anaven confluïnt des dels quatre punts cardinals al seu darrer destí. La revista de la Marxa, «Fent Camí», treia el seu darrer número, el 4, amb data 11 de setembre.

Des de dimarts dia 7, membres de les columnes «Abat Escarré», «Rafael de Casanova» i «País Valencià» van participar en la neteja de la plaça major de Montblanc. Hi van plantar l'«Arbre de la llibertat», es repartiren clavells. Precedits del batlle, anaren a l'església de Sant Marçal, on llegiren adhesions i es cantà *Els segadors*. La guàrdia civil espanyola, com hem dit, practicà diverses detencions. El captaire de la pau Ferran García Fària fou durament colpejat. Però des de darrera hora de dimarts dia 7, quatre membres de la columna «Abat Escarré» eren dins el monestir a fi de fer els preparatius necessaris per a l'acte final. Dimecres s'hi van afegir quatre més de la columna «Tramuntana». Tanmateix, quan dos marxaires, Juli Garcia i Josep Arasa, intentaven entrar al monestir, dimarts a la nit, foren detinguts per la guàrdia civil, maltractats i abandonats a les muntanyes de Prada, des d'on van baixar a peu. A primeres hores de la matinada de dimecres, aconseguiren arribar de

336Osorio, *op. cit.*, p. 206.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

nou a Poblet, on foren novament detinguts, despullats i maltractats. Un dels dos aconseguí entrar més tard al monestir. A dos quarts de deu de la nit de dimecres, sense permís ni de l'arquebisbe de Tarragona ni de l'abat de Poblet, la guàrdia civil va entrar a la sagristia vella del monestir i va expulsar-ne els nou caminants. De primer invitaren els caminants a sortir-ne voluntàriament. En refusar aquests, van entrar violentament. La força pública va haver d'arrossegar els caminants a l'exterior del recinte³³⁷. El pare abat es desplaçà a Montblanc per exigir llur alliberament.

«Mig amagats entre els avellaners, veiem sobrevolar l'helicòpter i ens sentim com a preses de caça. Manquen tan sols dos-cents metres per arribar a la porta del monestir. La nostra intenció de despistar els controls de les forces de muntanya amb els seus gossos i l'helicòpter que ens sobrevolava s'ha dut a terme. Sortim dels avellaners. No ens detenen, ja som dintre Poblet. Victòria!³³⁸».

Vuit marxaires i unes quatre-centes persones simpatitzants van congregar-se en el monestir. A les dotze del migdia, el pare abat començà a oficiar-hi una missa. En acabat, aparegué una senyera al costat de l'altar major i, en presència del pare abat, prengué la paraula Jacint Humet en nom de l'Assemblea, els quatre punts fonamentals de la qual havien constituït el lema de la Marxa. El seu parlament es pot resumir en això: «La Marxa ha quedat ben endins de nosaltres» i «la Marxa no sols no ha acabat, ans no ha fet més que començar.» Un dels marxaires intervingué a continuació. Digué que cap dels que havien de parlar no havia pogut arribar per causa dels controls i de les detencions. Llegí el document final de la Marxa i el lliurà al pare abat. «Han negat al poble el dret a caminar per la seva terra.» Vull fer constar el nom dels vuit valents que trencaren el setge policial espanyol: Joan d'Armengol Boluda, Josep Xaubet Vilanova, Xavier Bantula Janot, Rafael Llobet, Vicenç Griera Moga, Juli Garcia Català, Joan Serra i Pere Jové, signants del digne document final de la Marxa, improvisat a causa de les

337Avui, 9-9-76, 10-9-76.

338Colom i Rosés, *op. cit.*, p. 198.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

circumstàncies. El pare abat, Maur Esteva, tancà l'acte remarcant la importància històrica de Poblet dins el conjunt dels Països Catalans³³⁹.

Molta gent desviada de Poblet es concentrà a Tarragona, on es manifestà pels carrers. Va ésser reprimida amb contundència per la policia i es reuní en uns locals d'Acció catòlica, on es llegiren les adhesions de la Catalunya del Nord, de les Illes i del País Valencià al costat de les adhesions d'Euskadi. També fou llegit un comunicat del president Tarradellas:

«Com n'és d'esperançadora per a Catalunya la vostra noble i fervorosa gesta de fer reviure per tots els indrets de la nostra terra la ferma voluntat de no renunciar a la nostra personalitat nacional ni a la defensa dels nostres drets.

»Heu recorregut tots els àmbits del nostre país portant un esperit de generosa concòrdia i un anhel pacífic i humà, com a defensa davant les incomprendions i entrebancs de tot ordre que hi heu trobat; els uns motivats per aquesta incomprensió i d'altres per un esperit incompatible amb la nostra dignitat de catalans que volem viure lliurement.

»La vostra Marxa de la Llibertat, no en dubteu en cap moment, marca una fita important en el nostre combat de cada dia per fer renéixer les nostres institucions nacionals. La vostra tossuda i abnegada fidelitat envers el nostre poble, estigueu segurs que mereixen estima i respecte de tots els catalans que lluitem per les nostres llibertats.

»El vostre imposant exemple i la vostra exaltada abnegació en el combat de cada dia és la més honrosa aportació i la que perdurarà per sempre més, puix que ha resultat una acció eficient i un coneixement absolut de la nostra raó, que forçosament ens permetrà una esclatant victòria.

»A tots, doncs, catalanes i catalans que sou aquí aplegats i a tots els altres que han compartit els vostres anhels, us prego que vulgueu acceptar, en nom de Catalunya i en el meu personal, la profunda admiració i agraïment, car heu honorat magníficament

³³⁹Avui, 14-9-76.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Catalunya i heu afirmat d'una manera convincent el dret que tenim de governar-nos nosaltres mateixos; la vostra tasca incomparable i la vostra lluita i victòria, per tal que tot el nostre poble afirmi la seva personalitat, l'heu aconseguida i això no ho oblidarem mai.

»Lluny de la meua pàtria i amb el record de Poblet que tant ha representat per als catalans, us prego que vulgueu acceptar una emocionada abraçada! Fins aviat. Visca Catalunya³⁴⁰».

Des de la meua particular «presó» del carrer d'Entença, també els vaig enviar un missatge de cloenda que començava així:

«Andorra, Catalunya del Nord, les Illes, el País Valencià i el Principat arriben, al final de la Marxa de la Llibertat, a un punt de convergència que ha sorprès els mateixos organitzadors, com a culminació d'un procés les arrels del qual es perden en els segles darrers. Aquesta convergència no és encara política, es tracta d'un moviment popular espontani, més o menys desenrotllat en les diverses regions. No és un moviment artificial i voluntarista. És la saba nacional que, en una primavera imparabile, puja des del tronc comú antic i passa a vivificar les diferents branques fins ara potser esmorteïdes per un llarg hivern advers³⁴¹».

L'Onze de Setembre a Sant Boi, en el millor estil «polític» de negociació i regateig, va ésser autoritzat per Martín Villa. La Marxa de la Llibertat, simultània i paral·lela, va ésser perseguida acarnissadament pel mateix ministre de governació, igual com tantes altres manifestacions populars a tot el Regne, fins i tot amb morts. Començava, doncs, a palesar-se el doble tractament de les autoritats. Tot allò que no portés perill a la reforma empresa pel govern seria tolerat. La resta, no. El canvi es faria des de dalt. Temptació poderosa per als partits assedegats d'altures. Per què no abandonar el poble, traïr la gent i deixar-se estimar per aquell que té el poder? Començava, doncs, també a palesar-se l'abandó del compromís de representativitat que tot polític honrat contrau amb el poble, i l'abandó de la unitat poble-polítics, força imprescindible per canviar

340 *Ibid.*

341 Colom i Rosés, *op. cit.*, pp. 207-208.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

de veritat un règim antidemocràtic. El contrast de les dues actuacions esdevingué colpidor. Per falta d'espai renuncio a contraccor de copiar senceres les assenyades reflexions d'Agustí Ponç en «Avui» sobre la Marxa de la Llibertat³⁴².

Per tancar aquest gloriós fet de la Marxa de la Llibertat vull fer una petita reflexió sobre la relació de moviments i partits en la societat actual.

Hi ha una tendència acadèmica d'origen fortament dretà a menysvalorar el paper dels moviments socials en la formació d'opinió i de decisions públiques. La complexitat de la vida moderna fa creure que el poble no hi entén res i que només disposen de capacitat decisòria eficaç uns professionals de la política, tècnics en teoria de sistemes³⁴³. Coincideix amb les teories de Zwiñiew Brzezinski, ja esmentades en la primera part d'aquesta obra i portada a terme per la comissió trilateral. Aquesta teoria s'ensenya a les nostres facultats de ciències polítiques i fa que els futurs polítics en surtin amb una gran animadversió a l'autèntica participació popular -avui cal parlar asèpticament de «societat civil»-, que és la base de la vera democràcia.

Enric Gomis, bon patriota i marxaire de la llibertat -sempre en companyia de Teresa Carreras-, solia xiular-me a les orelles:

«Fes un partit polític. La resta és perdre temps».

També xiulà aquesta mateixa música a l'oïda d'Àngel Colom. Jo aquí veig l'explicació no solament del salt a l'Esquerra Republicana, que més endavant farà Colom des de la Crida, sinó sobretot el canvi de mentalitat i d'actitud que experimentaria en relació amb els moviments populars.

Jordi Sánchez, que seguí la petja de Colom dins la Crida fins a ocupar-ne la cúspide a l'ombra d'aquest, arribaria finalment -com, en efecte, ha succeït en 1992- a dissoldre la Crida ell mateix contra

342Avui, 17-9-76.

343Vegeu Niklas Luhmann, *Sistemes socials, Fi i racionalitat en els sistemes*.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

el parer de molts³⁴⁴, Sánchez després no ha dubtat en articles de premsa a dedicar la crítica més despietada a tota acció de base, especialment a l'actuació de l'Assemblea d'unitat popular dels Països Catalans acabada de crear. La considera anacrònica i ineficaç. Que la dreta, per exemple Manuel Ortínez, consideri el poble un destorb ineficaç és comprensible, però que gent esquerrana de sempre digui la mateixa cosa, em fa pensar que aquesta gent ha basculat cap a la dreta o s'ha enlluernat pels exemples de connexió esquerrana amb el poder. Fer partit és democràcia. Però tallar les arrels per on ha de pujar la saba democràtica de la base és radicalment antidemocràtic.

Reconec que la societat moderna és complexa i que un ciutadà individual mitjà no pot abastar-ne el conjunt. Allò que necessitem no és bandejar el ciutadà mitjà ni mantenir-lo sistemàticament desinformat, com es fa avui. El que cal és permetre el desenvolupament de l'organicitat social territorial i sectorial, des dels nivells més locals fins als més generals sense solució de continuïtat. Aquests òrgans podran donar bona resposta a la complexitat dels problemes socials. Els organismes biològics en són un exemple cel·lular. I no oblidem que, posats a no saber, els complexíssims vivents pluricel·lulars ni saben biologia. Els tècnics sols tampoc no són una solució. Es burocratitzen, lluny de realitats i de responsabilitats, i s'enceguen, com hem vist en el fracàs de la planificació des de dalt dels règims de l'Est. Els fracassos dels tècnics de l'Oest s'anomenen elegantment «crisis cícliques».

La Marxa no volia ser res més que l'inici de la vera marxa del poble català cap a la llibertat. El 16 i 17 d'octubre, a Ripoll s'aprovà una «campanya de dinamització» vers un control popular del poder. El document principal tenia els següents apartats:

1.- Què és la dinamització? Autogestió. Cultura popular en tots els terrenys de creació material i espiritual.

2.- Quines són les bases? Lluita de classes. Autogestió. Reconstrucció dels Països Catalans. No-violència.

3.- Quines són les seves finalitats? Curt termini:

344Cruïlla, n. 12, p. 26.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

desvetllament de la consciència de poble i de classe. Mitjà: formació de consells populars per a un control de la gestió de poder. Llarg: autogestió general i desaparició de les classes.

4.- Què és la mostra? Exposició: seqüències estàtiques o mòbils punyents, reflex viu de la problemàtica del poble.

A més de la campanya de dinamització, s'intentà la vertebració de la lluita no violenta amb la fundació del «Col·lectiu d'acció no violenta dels Països Catalans» (Canvi), al marge de qualsevol interès de partit determinat, moviment ample segons un mètode de lluita, «del qual desconeixem el grau de força revolucionària que té».

Cloc aquesta epopeia de la nostra Marxa de la Llibertat tot deixant simplement anotat el bell fet espontani que al País Basc, a l'estiu de 1977, també es desenvolupà una Marxa de la Llibertat inspirada en la nostra, tal com alguns bascos havien promès a Poblet, a Tarragona i al carrer d'Entença de Barcelona, encara més concorreguda que la nostra perquè no fou prohibida, tot i que sí, sovint, reprimida amb energia. Des de davant la presó Model, el 23 de setembre, els vaig enviar la meva ressonant adhesió.

Diumenge, 19 de setembre

Madrid. Dels dos exèrcits disposats en ordre de batalla descrits al final de la primera part d'aquest llibre³⁴⁵, en aquell moment de la nostra història, el franquista portava la iniciativa i l'oposició portava una desorientació majúscula, que es volgué dissimular més tard amb prudències, pactismes i consensos. Suárez s'ha fet amo, amb el seu exèrcit de dretans, del territori polític de centre. Política-ficció. No li havia calgut compartir res amb el centre real de l'exèrcit opositor. Entenguem-nos. Havia dit que estava

345Xirinacs, Lluís Maria, *La traïció dels líders I*, Llibres del Segle, Girona, 1993, pàgines 373-379 de la primera edició, pàgines 327-332 de la segona edició.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

disposat a cedir peces importants de la dreta franquista: volia que el Consejo Nacional del Movimiento, les corts de procuradors, l'estructura política dita Movimiento nacional (partit únic), el Sindicat vertical, etc., desapareguessin i les lleis fonamentals i l'organització territorial canviessin i que tot plegat donés lloc a un senat i un congrés sorgits de les urnes, a uns partits polítics -excepte de moment el comunista- i uns sindicats pluralistes i a la possibilitat d'una constitució i d'una regionalització salvada la unitat de la pàtria- pactades. La major part d'aquestes importants concessions eren reivindicades per tota l'oposició... però les proposava el vell règim. El contingut era avançat. L'extrema dreta no el volia. Carlos Arias no havia pas seguit per ací. Manuel Fraga, a dures penes i a distància prudent. La democràcia cristiana deixà de seguida despenjat el seu líder, Federico Silva Muñoz. Aviat també a Alfonso Osorio li començaren a pesar les cames. És curiós que els que anaven endavant més lleugers eren els d'extracció falangista, Torcuato Fernández-Miranda, *alias Tato*, el ver pare de la reforma fins en aquell moment, i Adolfo Suárez, l'usurpador i beneficiari de la reforma. Venien d'uniques antigues afinitats nacionalsocialistes i nacionalsindicalistes amanides, com és sabut, amb ingredients de menyspreu antiburgès, i tenien encara una «revolució» pendent que els va espifiar Franco. Eren considerats o simplement etiquetats d'extrema dreta, però, és clar, rarament associats a la dreta convencional, enfront de la qual podien semblar fins i tot anarcoides i esquerranosos. No els calia conservar tanta riquesa com als democristians. El contingut era indubtablement avançat. Però, qui faria la lletra menuda dels reglaments? Ells, els franquistes, i només ells. Res d'un govern provisional paritari amb gent de l'oposició. Tot el procés restava íntegre en mans del sistema. Tot era lligat i ben lligat, sense cap buit jurídic, per obra de l'insigne *Tato*.

Què passava, doncs, amb l'oposició? Anem ací també per pams. Des de l'aspecte de la lluita de classes, el regne d'Espanya era dividit i passava una fase de dubtes. El comunisme internacional era en crisi. L'oposició de dreta i centre posava greus obstacles a la possibilitat de col·laborar amb el Partit Comunista, d'altra banda el

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

més fort en organització. Als socialistes tampoc no els convenia aquest soci fort per l'esquerra. Tots es traïen mútuament amb gran gaubança de Suárez. A més, Santiago Carrillo intentà guanyar la carrera d'aparèixer com el polític menys radical del món. Ho veurem aviat.

Des de l'aspecte de la lluita nacional, Espanya -sigui del règim, sigui de l'oposició, sigui de dretes, sigui d'esquerres- no considerava els Països Catalans una nació d'igual a igual, com tampoc Euskadi o Galícia. Això també desuní l'oposició i desencadenà un reguitzell de traïcions entre les forces polítiques internes de les tres nacions oprimides. En aquest aspecte, l'únic dogma inamovible era la «sagrada unitat de la pàtria espanyola», darrera voluntat de Franco confiada al Rei abans de morir³⁴⁶, recollida pietosament per tots els seus successors del consensus. Antes roja que rota. El nacionalisme serbi, ai!, espanyol, *iiber alles*, «per damunt de tot». Això és gros! Passa per damunt l'anticomunisme visceral del règim -*baluarte de Occidente contra la barbarie del Este*- amb el suport incondicional dels Estats Units i de bona part de l'oposició. Veurem tot seguit que el problema de la legalització del Partit Comunista, carregada de dificultats, es resolgué abans que la legalització de la Generalitat de Barcelona.

Entrem a casa nostra en aquesta anàlisi. Del 10 de setembre -anunci de la reforma- fins al 15 de desembre -referèndum de la reforma- tingué lloc la més tímida lluita dels partits de l'oposició per frenar l'ofensiva política del règim en el seu procés de cancel·lació franquista. Després, res de res. La rendició pura i simple, endolcida per la magnanimitat dels vencedors. Argument hipòcrita d'autodefensa dels partits catalans? La voluntat democràtica popular expressada en el referèndum?

De vegades, en fer aquesta crònica, em sembla que somnio. M'envaeixen vagues sensacions parapsicològiques de *dejà vu*. Tot en sordina, rebaixat, oníric. On havia vist abans això de barallar-nos

346Vilallonga, José Luis, *El Rey*, Plaza & Janés, Barcelona, 1993, p. 228.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

entre nosaltres mentre l'enemic comú avançava inexorablement? Els fets de maig de 1938? PSUC i ERC contra POUM i CNT? Veiem què passà després. La gran polèmica de la tardor d'aquest decisiu any 1976 va ésser entre tarradellistes i comunistes. Tots eren catalans. Però el fons de la lluita estava entre l'anticomunisme occidental i l'antioccidentalisme comunista. Dos pols irreconciliables, tot i que el comunisme estava, si més no en continguts, en franca descomposició i esdevenia més la defensa d'interessos d'una antiga i monolítica organització que la d'uns principis ideològics. I sempre que occidentals i comunistes es barallen puguen els feixistes, que acaben servint els interessos occidentals.

Els líders polítics comunistes catalans -contràriament a molts vigorosos intel·lectuals comunistes- veien els Països Catalans dintre Espanya -cada vegada cridaven més fluixet: «Som una nació!»- diferenciats d'altres espais culturals, però a dintre. En això coincidien amb tota Espanya incloent-hi els franquistes. La «solidaritat entre les diverses nacions de l'Estat espanyol» (quart punt de l'Assemblea) esdevindria la solidificació de «l'única nació espanyola» (article 2 de la constitució espanyola). És natural que empenyessin l'Assemblea a participar en les incipients -i tocatardanes- instàncies unitàries espanyoles. El tarradellisme, en canvi, assumia d'antuvi la independència de dret d'una «nació» catalana -la regió del Principat- enfront la nació espanyola. Calia pactar d'igual a igual. Calia una única veu pactant. Com que Suárez no volia renunciar a la legitimitat espanyola de la victòria de 1939, així tampoc el tarradellisme no volia renunciar a la legitimitat històrica de la Generalitat de 1931-39. És lògic, doncs, que refusés que «els catalans» negociessin amb Suárez immersos en l'oposició espanyola. Així, la polèmica quedà servida. I la divisió també. I la derrota d'una posició catalana. Amb gran acontentament de capitalistes (darrere Tarradellas) i comunistes (darrere el PSUC) internacionals, dreta i esquerra foranes.

L'Assemblea, ja en aquells moments, era desconjuntada i

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

estripada en dos trossos. La base seguia creixent, estenent-se, lluitant i jugant-se-la, com hem vist, tant en la Marxa de la Llibertat com en la gran aflluència de l'Onze de Setembre. Les elits partidistes, en canvi, la feien servir com a escambell per pujar i situar-se. El dia 19 de setembre, es reuní la XX permanent. Es valorà la reunió unitària de l'oposició celebrada a Madrid, el 4 de setembre, que ja hem comentat. Però els polítics estaven dividits. El 16, s'havia reunit el Consell de forces polítiques. S'havia produït un tràgic empat sis a sis entre els tarradellistes i els pro-comunistes. Els primers no acceptaven la participació en la negociació de l'oposició conjunta espanyola. Els segons no solament la veien bona, sinó que consideraven que era una ocasió crucial. No assistir-hi era per a Gregorio López Raimundo una deserció. El nucli del tarradellisme era l'anomenat Front d'esquerres (PSC-R de Pallac, ERC de Barrera i EDC de Trias Fargas). El PSC-C de Reventós intentava fer de pont. El CDC de Pujol acabà decantant-se cap a les posicions comunistes. La lluita de classes era un obstacle per a la lluita nacional. Tant patrons (Pujol) com proletaris (López Raimundo) volien Espanya sobre els Països Catalans.

L'Assemblea era especialment vigilada pel PSUC (Pere Portabella), PSC-C (Salvador Coromina) i CDC (Miquel Sellarès). En la seva cúpula dominava, doncs, la tendència antitarradellista. Avalà l'anada a Madrid i els acords presos allí, «malgrat que aquests acords no recullen les reivindicacions polítiques catalanes en el moment actual». Els antitarradellistes, tan diligents en l'acompliment del punt quart de l'Assemblea, havien oblidat el punt tercer! La propera reunió unitària espanyola es faria a València, el 25. El CFPC era perfectament dividit per la meitat i no hi aniria. L'Assemblea decidí anar-hi, però amb el mandat que tota negociació «ha de passar pels quatre punts programàtics de l'Assemblea i pel manifest de la ruptura³⁴⁷». Sí, sí, la pobra base ja podia anar posant condicions!

Per causa d'aquesta reunió de València, també a Madrid els socialistes (Enrique Múgica) abandonaren els pro-comunistes

³⁴⁷Batista i Playà, *op. cit.*, p. 232.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

(Antonio García-Trevijano). I a Galícia, el *conselho* també se separà de la *taboa*. És interessant, per veure la correlació de forces i les absències, la composició de la Comissió d'enllaç de l'oposició espanyola reunida a València:

Per Coordinadora democràtica:

- Simón Sánchez Montero (PCE)
- Antonio García-Trevijano (independent)

Per l'Assemblea de Catalunya:

- Jordi Marsal (PSC-C)
- Josep Benet (independent)

Per la Taula de València:

- Carles Dolç (MC)
- Doro Balaguer (PCE)

Pel Consell de les assemblees de les Illes:

- Néstor Torres (PCE)
- Isidre Forteza (MC)

Per la Coordinadora de forces democràtiques de les Canàries:

- Díaz de Aguilar (independent)
- José Carlos Mauricio (PCE)

Per la Taboa de Galícia:

- Ángel Guerreiro (PVG)
- Andrés Eguivar (PSOE)

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Dotze representants. Cinc del PCE i tres simpatitzants seus. El Front d'esquerres del Principat no hi anà i dubtà de la validesa d'unes votacions a la permanent d'una Assemblea dominada pel PSUC. Tot i que aquesta reunió fou titllada de massa rupturista per alguns components de la Coordinadora democràtica, el principal escull fou el tema de les reivindicacions autonòmiques³⁴⁸. El fet que l'Assemblea, pressionada pels pro-comunistes, assistís a les reunions de l'oposició espanyola i que el Front d'esquerres dubtés de la independència de l'Assemblea, anava allunyant progressivament Tarradellas d'aquest organisme que realment era unitari en la base, però que cada vegada era més manipulat per uns partits antitarradellistes.

Imaginem-nos com seria el reencontre Assemblea-Tarradellas a París, el 3 d'octubre. Era una reunió llargament desitjada i promoguda pels homes de l'Assemblea que més tractaven de mantenir-ne la independència respecte al PSUC: Joan Camps, Ricard Lobo, Salvador Casanova, etc. Però les cúpules havien enverinat l'ambient. La comissió era formada per Francesc Arbolí, Rossend Audet, Joan Camps, Josep Anton Codina, Salvador Coromina, Domènec Font, Antoni Gutiérrez, Carles Castellanos, Ricard Lobo, Francesc Martí, Enric Nosàs, Jaume Mata, Domènec Pallerola, Empar Pineda, Ramon Planas, Josep Maria Rodríguez, Miquel Sellarès i Eugeni Semis³⁴⁹.

Tarradellas no acceptà l'escrit del secretariat sense cap signatura. No hi havia hagut acord! I la reunió no serví per a res més que perquè el president s'adonés que existia una certa base que li era afecta, amb la qual continuaria els contactes. Però allí Tarradellas llançà la idea d'una reunió d'ell amb el CFPC, l'Assemblea i altres forces polítiques no alineades, «en la qual hom pugui avançar vers l'assoliment d'una sola veu per a Catalunya».

El 17 d'octubre, cinc anys després de la seva fundació, tingué lloc la XXI permanent de l'Assemblea. S'aprovà la celebració

348*Ibid.* p. 234.

349*Ibid.*

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

de la reunió proposada per Tarradellas, amb l'oposició d'Antoni Gutiérrez, del PSUC. S'aprovaren les conclusions de la reunió de València amb els vots en contra de CDC, ERC, PCE-ML, PSAN-P i PSC-R. Hi hagué una amenaça d'abandó per part del Front d'esquerres. La permanent va fer seu un informe d'una comissió del secretariat sobre el projecte de llei de reforma política³⁵⁰ en què se'l rebutjà frontalment per antidemocràtic i anticatalà.

La XXII permanent, monogràfica per tractar en profunditat la proposta de Tarradellas, tingué lloc el 30 d'octubre a Vilanova i la Geltrú. Finalment, es destapà la caixa dels trons. Es produí un enfrontament radical entre els grups sota la influència del PSUC i la resta de l'Assemblea. El tema central? Si Tarradellas havia de ser el portaveu unitari de les negociacions polítiques amb el govern espanyol en nom de Catalunya o si aquesta era feina dels partits i Tarradellas representava només la garantia dipositària continuadora de la legitimitat històrica de la Generalitat. El PSUC titllava els tarradellistes de folklòrics i aquests el PSUC de reformista. Quaranta delegacions votaren a favor de la proposta de Tarradellas. Vint-i-dues s'abstingueren. Nou hi votaren en contra: assemblea d'intel·lectuals, artistes i professionals, assemblees de Rubí i de Santa Coloma de Farners, CCOO, Federació Socialista Catalana del PSOE, Joventuts Comunistes, PSUC, UGT, Socis de l'Ateneu³⁵¹.

El que farà després Tarradellas ja es veurà, però de moment l'Assemblea optà per Tarradellas majoritàriament. I crec que amb encert. D'una banda, el PSUC ja havia entrat en la via de fet de la reforma suarista tot seguint el PCE, com veurem. Per al PCE era força més important assolir la seva legalització que la legalització de la Generalitat de 1931-39. D'altra banda, el PSUC al·legava, amb raó, que un president exiliat des de feia trenta-set anys era desconexedor de la realitat interior. Igualment pensaven els convergents.

Aquesta objecció, tanmateix, tenia fàcil solució: formar tots pinya a l'entorn del president i aquest delegaria a una comissió

350Arreu, 1-11-76, pp. 18-19.

351Batista i Playà, *op. cit.*, p. 236.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

unitària la negociació menuda. Però aquesta solució no resolía el gat amagat: tant el PSUC com CDC volien arraconar Tarradellas i també l'altre contrincant, i heretar el comandament de la democràcia en solitari o en posició privilegiada. És possible que Tarradellas desitges el mateix. Però ell tenia a favor la representació acceptada públicament per tots. Calia, doncs, una entesa entre totes les parts. Aquesta era probablement la proposta de Tarradellas. I aquesta fou la voluntat majoritària de l'Assemblea. Que consti.

I aleshores, l'única veu pactant hauria pogut fer costat a les altres instàncies oposidores no catalanes com volia el PSUC i obligava el quart punt de l'Assemblea.

No cal dir que acabava d'embolicar la troca el fet que ni Tarradellas ni Pujol ni el PSUC no volien saber res del fet i el concepte de Països Catalans, mentre que molta gent de l'Assemblea, sí.

En resum, les baralles de l'oposició aplanaven el camí a la perpetuació afectiva del règim. La societat es desestabilitzava a preu fet.

A Guipuzkoa i Bizkaia la campanya pro-amnistia total assolía alts graus de virulència. Se celebrava la commemoració dels cinc afusellaments del setembre de 1975.

Uns policies mataven un jove a Santa Cruz de Tenerife.

L'extrema dreta en matava un altre a Madrid.

El primer d'octubre tingué lloc una vaga obrera important.

El dia 4, foren morts en atemptat el president de la Diputació provincial de Guipuzkoa, Juan María Araluce, i els seus quatre escortes.

En aquests dies sortia una revista catalana nova, «Arreu», d'afinitat marxista, en la qual vaig ser convidat a col·laborar. Vaig redactar-ne la «Tribuna» del número 1, ja que el corpus de la qual feia una crida a l'oposició.

«L'oposició, fins a l'estiu, tenia molt prestigi davant el món, amb les seves actuacions serenes, populars, unitàries, majoritàries i valentes. Ja sé que en qüestió d'interessos, de lluita de classes, de reivindicacions nacionals, hi ha posicions irreductibles. No demano

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

ni fusions ni confusions. Demano un pacte on tothom sàpiga cedir part del que vol en particular en bé del que volem tots. Que les concessions provisionals siguin repartides equitativament. I que el pacte sigui ràpid. Procediment d'urgència!

»Us ho demano a tots en nom de tants homes que esperen la llibertat i, en especial, dels quaranta morts que ja no l'esperen i d'aquell milió de morts que ja tots sabeu³⁵²».

Cap de setmana del 2 i 3 d'octubre

Es reuniren a Ripoll a l'entorn de la no-violència més de dues-centes persones. Agermanament, Amnistia internacional, Amics de l'Arca, associacions de veïns, caminants de la Marxa, captaires de la pau, comissió de treballadors aturats, Drets humans, grups no violents i no alineats de l'Assemblea, objectors de consciència, Pax Christi, Persona i Comunitat, resistents a la guerra, SIPAJ, etcètera. Hi eren representades dinou comarques: Alt Empordà, Anoia, Bages, Baix Camp, Baix Llobregat, Baix Urgell, Barcelonès, Berguedà, Conca de Barberà, Garraf, Garrotxa, Gironès, Maresme, Osona, Ripollès, Segrià, Tarragonès, Vallès Occidental i Vallès Oriental. Els ponents foren: Jacint Humet (anàlisi política), Lluís Fenollosa (antecedents de la no-violència) i Vicenç Fisas (la no-violència en l'àmbit internacional).

Va sorgir la idea de crear un Casal per la pau tal com es testimonia en un dels punts del seu comunicat final:

«Les darreres accions no violentes (contra la pena de mort, amnistia, objecció de consciència, Marxa de la Llibertat...) ens plantegen la necessitat de centrar avui els nostres esforços cap a una societat nova i pacífica. Cerquem poder-nos enriquir amb les experiències dels diferents grups, entitats i comarques que porten lluites no violentes, per dissenyar uns objectius més amplis i millorar els mètodes d'acció i treball. Uns 200 lluitadors i lluitadores no violents dels Països Catalans, després d'aquesta assemblea hem decidit:

352Arreu, 25-10-76, p. 4.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

»Crear, dins les possibilitats i necessitats de cada comarca i localitat, un centre d'informació, formació i acció anomenat Casal de la pau, que potenciï l'organització comarcal i la coordinació amb els altres nuclis no violents dels Països Catalans.

»Lluitarem amb tota la nostra fúria per la victòria de la pau³⁵³».

Pocs dies després vaig lliurar a les edicions autogestionades de Pax Christi el pròleg del llibre que esmentava més amunt, *Marxa de la Llibertat*, al qual pertany aquesta consideració:

«Fraga menyspreava la Marxa de la Llibertat. Deixava fer. Pobrets! Què poden fer si la força és meva? No serà pas com la Marxa Verda dels marroquins contra el Sàhara. Els marroquins tenien tot l'aparell de l'Estat darrere seu. Aquests pobrets, què tenen? No serà la Llarga Marxa de Mao. Aquells anaven armats i tenien un Estat enorme, la URSS, a favor seu. Aquests pobrets, què tenen?»

»Però succeí que el palau blau-grana, sota un lema innocent -"Poble català, posa't a cantar"- s'omplí de gom a gom. Succeí que les adhesions creixien desmesuradament, que el ressò internacional s'anava tornant comprometedor. I caigué la prohibició governamental. I, amb la prohibició, vingueren dos mesos i mig de repressió despietada. "Absurd!", deia la gent davant la desproporció entre força i caminants. "Absurd!", deia la mateixa guàrdia civil. "Absurd!", telefonava el cap de policia de Girona a Madrid. I tanmateix, no crec que fos gens absurd. Fraga hi veia més. La Marxa era més».

El 30 i 31 de gener de 1977, el mateix dia del XIX aniversari de la mort de Gandhi, es constituí al Tibidabo de Barcelona el Col·lectiu d'acció no violenta (Canvi) dels Països Catalans, que no tindria pas llarga vida. La causa de l'ensorrament d'aquest moviment popular potser no fou externa, sinó interna: la incompatibilitat dels seus dos líders més assenyalats, Martí Olivella i Àngel Colom? Més

353Vegeu *Canigó*, 9-10-76, p. 23. i *Hipòlit/exprés* (ciclostilat), Ripoll, 2/3-10-76.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

tard, en una línia molt semblant, es constituïria la Crida i també massa aviat hauria de plegar. En els nostres dies s'ha fundat l'Assemblea anomenada d'Unitat Popular, preocupada pels mateixos temes de base territorial i acollidora dels molts moviments vius de base social i de caire sectorial. Quan es farà realitat la via catalana a la democràcia?

Diumenge, 10 d'octubre

Madrid. Tan bon punt Suárez féu el tret de pistola, qui primer es va llançar a la cursa pel poder va ésser l'impetuós Manuel Fraga Iribarne, que encara es creia imprescindible i que encara veia el govern Suárez en els llimbs de la provisionalitat. El dia 13 de setembre, reuní a El Bodegón de Madrid José María de Areilza i Pío Cabanillas. Els digué que volia fundar un partit conservador a l'estil anglès que es diria Alianza Popular. Hi estaven d'acord Laureà López Rodó, Gonzalo Fernández de la Mora, Licinio de la Fuente, Federico Silva Muñoz, Cruz Martínez Esteruelas i Enrique Thomas de Carranza. Amb ell, los siete magnificos. Es pensava tenir l'Opus (López Rodó), el neofalangisme d'UDPE (Martínez Esteruelas) i la Democràcia Cristiana d'UDE (Silva Muñoz). El setge sobre Suárez era tancat! Ja tenia els estatuts fets i en lliurà un exemplar a cadascú. Areilza i Cabanillas restaren bocabadats. Fraga estava encegat i no va adonar-se que en alguns produïa l'efecte contrari del que volia produir³⁵⁴. Alfonso Osorio, en un sopar, el dia 24, intentà d'atreure'l a l'operació centrista. Fraga refusà.

El dia 10 d'octubre, sens dubte amb excessiva precipitació, sortí a la llum pública Alianza Popular.

Mentrestant, Alfonso Osorio -no ho oblidem, vicepresident del govern espanyol- no perdia el temps i iniciava amb tota intensitat i amb tot el pes que li conferia el càrrec l'«operació centre», tot guardant-se la carta Suárez en les altures per tal de jugar-la en el moment i lloc oportuns. Un petit grup inicià amb reunions periòdiques el camí que dugué a la fundació d'UCD. Tota l'operació

354Colom i Rosés, *op. cit.*, pp. 9-10.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

és explicada admirablement en les seves memòries³⁵⁵.

Ràpidament, aquest grupet convocà per al dia 23 de setembre, a l'hotel Ifa, representants d'Unión Democrática Española (UDE) -sol·licitada també per Fraga-; d'Unión Demócrata Cristiana -de Jesús Barros de Lis-; del grup «Tácito», format per democratacristians joves; de Fedisa -del rovell de l'ou dels dominis de Fraga-, i altres. Aquesta operació féu esclatar la UDE en la reunió de la seva comissió gestora, el 27 de setembre. La UDE va escindir-se en dues, el 6 d'octubre. Una, encapçalada per Silva Muñoz, dins la qual es comptava el català Santiago Udina Martorell, que se n'anà cap a Alianza Popular. L'altra, encapçalada per Alberto Monreal Luque, on hi havia quatre ministres d'UDE del govern, es decantà cap al centrisme. Aquesta darrera tendència monopolitzà el nom d'UDE, legalitzà el partit (9-X-76) i celebrà la seva primera assemblea general el dia 9 de febrer de 1977. El president era Luis Angulo i el secretari general, Alberto Monreal Luque. Dins les famílies del règim tot succeïa com un llampec.

Des del 16 d'octubre, Rodolfo Martín Villa intentà unir socialdemòcrates, falangistes evolucionats i fins i tot membres dels Círculos José Antonio.

El dia 21, a l'hotel Mindanao, Fraga cuità a presentar Alianza popular, envoltat dels seus grans. Havia perdut en el camí Pío Cabanillas i José María de Areilza. Es vantava, però, de controlar 183 procuradors en corts de les següents famílies polítiques: UNE, grup regionalista de López Rodó, UDPE, alguns d'UDE i grup ANEPA. Suárez els hauria de tenir un respecte en les properes passes de la reforma.

El dia 23, Cabanillas, Areilza i el grup Tàcito crearen un nou partit que es digué Partit Popular. El 6 de febrer, celebraren el seu primer congrés. Pío Cabanillas en fou el president; vicepresidents, José María Areilza i Emilio Attard, i secretaris, José Luis Álvarez, Juan Antonio Ortega Díaz-Ambrona i Juan Pedro Pérez Llorca.

I des d'un punt de vista internacional, la victòria de Jimmy Carter i dels demòcrates nord-americans, el 2-XI-76, amb el 50,1 %

³⁵⁵Osorio, *op. cit.*, pp. 194 ss.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

dels vots sobre el 48% dels obtinguts pel republicà Gerald M. Ford, reforçarà la línia «centrista» de Suárez, més del gust dels demòcrates nord-americans enfront de la línia conservadora de Fraga, més del gust dels republicans. Carter guanyà amb un programa basat en l'extensió dels ajuts socials i en la defensa dels drets humans. La CIA, com ja hem dit, no el seguiria i seria un planter continuat de conspiracions a tot el món força al marge de la política governamental dels Estats Units.

Dissabte, 23 d'octubre

Madrid. L'oposició franquista anava reaccionant lentament rere l'operació divisionista de Suárez. Ja hem comentat la reunió plenària del 4 de setembre i la conflictiva reunió de la comissió d'enllaç, celebrada a València, el 25-XI-76. Dissabte 23 d'octubre, es constituí definitivament la Plataforma d'organismes democràtics (POD), composta d'unes vuitanta organitzacions democràtiques d'oposició de tot el Regne espanyol -entre les quals es comptava l'Assemblea de Catalunya i diverses forces polítiques basques-, encarregada de negociar amb Suárez les condicions de la *transición* a la democràcia. Eren punts pactats per tots els presents:

Formació d'un govern provisional (ruptura).

Eleccions lliures (previstes en la reforma).

Amnistia (ruptura).

Estatut d'autonomia per a qui el reivindicqués i, en especial, restabliment provisional «dels principis i institucions configurats en els antics estatuts d'autonomia, aprovats o plebiscitats -del Principat, Euskadi i Galícia- i formació dels seus respectius governs» (ruptura³⁵⁶).

Els partits catalans antitarradellistes acceleraven el pas per deixar Tarradellas marginat. En llurs maniobres arrossegaren l'Assemblea, contra el parer de bona part dels seus membres. Galdós espectacle!

356Vegeu Batista i Playà, *op. cit.*, pp. 236-237.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

És curiosa l'habilitat d'aquests partits d'imposar a la resta de grups espanyols una redacció autonomista copiada literalment del tercer punt de l'Assemblea i embolicada amb circumloquis alambinats i barrocs per evitar d'esmentar el nom clar de «la Generalitat», exigència de Tarradellas. Tanmateix, sense que segurament no se n'adonessin els espanyols, en la complicada redacció en què ja no apareix el dret a l'autodeterminació del tercer punt de l'Assemblea, aquest dret, tanmateix, hi roman implícitament afirmat quan es parla de «restabliment provisional».

Però de quin poble? El català és poble sencer o és només un tros -ben minoritari per cert, 16%- del poble espanyol, o un tros -encara més petit- del poble francès? Català, ho és únicament el del Principat o també el valencià, l'eivissenc, el mallorquí, etc?³⁵⁷.

L'operació POD era perfectament imprecisa. La posició de Tarradellas era clara pel que fa exclusivament al Principat. Defensors dels Països Catalans, només n'eren partits minoritaris, tot i que en els medis de l'oposició catalana en aquells dies gairebé no es podia emprar cap altre nom referent a la nació catalana. Per exemple: Josep Benet, Jordi Carbonell, Raimon Pelegero, Agustí de Semir, Antoni Tàpies i jo mateix signàvem per aquells dies un manifest a favor de la nova revista «Arreu» on es deia: «El fet de llegir i secundar Arreu és prendre partit per les classes populars dels Països Catalans³⁵⁸».

El diari «Avui», nascut en el dia de Sant Jordi de 1976, organitzà descaradament les seves seccions tot distingint clarament Països Catalans i Espanya -això es reflectia fins en els comunicats meteorològics-, amb el consegüent escàndol dels espanyolistes. El Congrés de Cultura Catalana (abril de 1976-desembre de 1977), que aleshores se celebrava amb tot el seu esplendorós desplegament arreu dels Països Catalans, constituí el principal artífex de

357Aquest problema a nivell de la disciplina històrica ha estat recentment molt ben tractat per Enric Pujol en *El descrèdit de la història*, Llibres del Segle, Girona, 1993.

358Arreu, 22-11-76, contraportada.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

l'acceptació d'aquest nom per designar la nació catalana³⁵⁹. Aquest fet dugué a muntar unes importants jornades de debat sobre els Països Catalans a la universitat de Barcelona del 10 al 12 d'octubre de 1976. Els vaig enviar la següent adhesió:

«En un moment històric què, contra totes les previsions del racionalisme dels darrers segles, la vitalitat de les nacions s'està demostrant abassegadora, em plau adherir-me de tot cor a les vostres importants jornades de debat sobre els Països Catalans, de Barcelona, i, en la impossibilitat de participar-hi, us desitjo que la vostra tasca sigui duta a terme amb una gran exigència i rigor i amb el màxim d'objectivitat. La vostra responsabilitat és seriosa en aquests moments».

A Madrid, els tres representants del PCE a València es manifestaren rotundament en contra del concepte de Països Catalans³⁶⁰. Pocs anys caldrien perquè arribés a fer vergonya a la majoria dels polítics esmentar-los! Com diu el jove historiador Enric Pujol: «En els territoris catalans sotmesos a la corona d'Espanya es pateixen les conseqüències dels intents de legitimació de les claudicacions polítiques i ideològiques fetes a la fi del franquisme. La renúncia a la ruptura democràtica comportà l'acceptació acrítica de la monarquia espanyola i la necessitat de posposar indefinidament bona part de les reivindicacions de la població organitzada contra la dictadura³⁶¹.» Ens ha quedat, tanmateix, una relíquia d'aquells dies gloriosos que les coses es podien dir pel seu nom: la plaça dels Països Catalans, davant l'estació de Sants, a Barcelona.

El dia 5 de novembre, a València, la llibreria Tres i Quatre va sofrir el seu setè atemptat com a càstig pel seu catalanisme i, més

359Es pot trobar a *Arreu*, 13-12-76, p. 28, la relació dels àmbits del Congrés, les etapes, el treball, el patronat, el consell assessor, el finançament, i les entitats, Caixes i bancs que li donaren suport.

360*Avui*, 12-10-76.

361Pujol, Enric, *op. cit.*, pp. 12-13.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

en concret, per la seva difusió perseverant del concepte de Països Catalans.

Segons Benet³⁶², potser la reunió més significativa de l'oposició espanyola tingué lloc en el despatx de Raúl Morodo, el 27 de novembre següent. Nomenà vint-i-dos grups polítics i sindicals de la POD i més de deu grups observadors.

Conclusions en set punts:

- Reconeixement de tots els partits polítics i organitzacions sindicals.
- Garantia de les llibertats polítiques i sindicals.
- Dissolució del Movimiento i neutralitat política de l'administració pública.
- La vera amnistia política.
- Utilització equitativa dels mitjans de comunicació.
- Negociació de les normes del referèndum i de les primeres eleccions.
- «Reconeixement de la necessitat d'institucionalitzar políticament tots els països i regions integrants de l'Estat espanyol i que els òrgans de control dels processos electorals es refereixin també a cada un dels seus àmbits territorials».

En aquestes reunions assistia, com a representant de la Federación socialdemócrata, Francisco Fernández Ordóñez, que després seria ministre d'hisenda de Suárez (UCD) i, més endavant, ministre d'afers estrangers de Felipe González (PSOE). En aquesta ocasió, fins i tot formà part de la ponència encarregada de redactar aquestes conclusions i formaria part a continuació de la Comissió dels nou delegada per la POD per negociar amb Suárez, D'ell afirma G. Morán: «Fernández Ordóñez es comunicava amb Adolfo Suárez

³⁶²Benet, *op. cit.*, pp. 351-352.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

abans i després de cada reunió dels Nou», «posava al corrent Suárez dels més mínims detalls³⁶³», El ministre de l'interior, Rodolfo Martín Villa, se sorprenia que el president s'enorgullís d'estar més ben informat que el mateix ministre de l'interior sobre les passes i decisions de l'endiastrada comissió.

Aquest senyor, anys després, escriuria: «La lectura d'aquest document amb la perspectiva que el temps procura i el fet d'haver-se acomplert en la seva integritat demostra l'encert del seu plantejament³⁶⁴».

I és citat amb gran satisfacció per Benet, per provar l'encert d'aquestes gestions de l'oposició, desqualificades per Tarradellas, en les quals Benet representava l'Assemblea amb Pere Portabella únicament, tots dos pro-comunistes. En la POD i, per tant, coresponsables dels «Set punts» també hi havia: Miquel Roca Junyent per CDC, Alexandre Cirici Pellicer pel PSC, Josep Illa i Víctor Fuentes per la «Taula» valenciana, Ernest Sena i Josep Maria de Rivero-Zardoya per Unió Democràtica del País Valencià, Llibert Cuatrecasas per UDC i Antoni Gutiérrez Díaz pel PSUC. Tots ells hi eren contra la voluntat del president Tarradellas, contra la voluntat de l'altra meitat dels components del CFPC i contra bona part de l'Assemblea. Era qüestió de pujar al carro del vencedor com fos, tot i trencar així una veu única pactant dels catalans. Com riuria Suárez per dintre: dividits i espiats. Amb raó deia Ortega y Gasset que només els castellans tenien el talent adequat per concebre i governar Espanya. També Benet formà part de la ponència de redacció dels «Set punts» famosos.

Fem-hi, doncs, un petit comentari:

1. Fernández Ordóñez té raó, tots els partits polítics i organitzacions sindicals han estat reconeguts, al final. Però, com? Sempre aviso que la traïció fou feta tan subtilment que el poble, del tot, no se n'adonà mai. «En la perspectiva que el temps procura.» Quin cinisme! Abans de les eleccions només foren legalitzats els

363G. Morán, *Suárez...*, p. 364.

364Fernández Ordóñez, Francisco, *La España necesaria*, p. 72. Citat en Benet, *op. cit.*, p. 352.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

partits que convingué al règim. I els partits legalitzats abandonaren a llur sort els marginats. Per tant, les eleccions no foren democràtiques. I, com veurem en detall, partits com el comunista i, fins a cert punt, el socialista, foren empesos a relegar llurs principis (republicanisme, marxisme, leninisme, etc.) per esdevenir legals. Això tampoc no s'assembla gens a la democràcia.

2. Sobre les llibertats, només cal recordar la llosa de plom del consens que planà sobre les cambres legislatives a l'hora de redactar la Constitució espanyola.

3. L'aparell de l'Estat espanyol heretat del franquisme continuà dictant tota l'administració; fins i tot en les noves administracions autonòmiques s'encastaren obligadament grans blocs de funcionaris i d'estructures velles. Ortínez explica la por de Tarradellas i la seva esposa la primera nit de dormir a la Casa dels Canonges, a Barcelona, després de llur retorn. I l'interrogant interior, de si serien detinguts en baixar de l'avió a Madrid o a Barcelona. S'arribà a la celebració de les eleccions amb una manca de llibertats escandalosa. Per això ells guanyaren les eleccions.

4. Una altra qüestió escandalosa: s'anà al referèndum i a les eleccions sense l'amnistia. Votaren aquells que els franquistes volgueren. I l'oposició legalitzada traïdorament s'hi avingué. Els elegits, tot i que molts eren de l'oposició, no mogueren ni un dit per assolir l'amnistia! I quan molt més tard es concedí l'amnistia, es féu amb importantíssimes excepcions, com veurem.

5. Tant per al referèndum com per a les eleccions la televisió fou descaradament utilitzada a favor dels hereus de Franco.

6. No es negocià la llei electoral. El govern i les corts franquistes la feren com millor els convingué. I l'oposició «reinserida» tampoc no la volgué canviar després de la Constitució espanyola de 1978.

7. Arribem finalment al sempre recargolat capítol de les autonomies. S'eliminà la paraula «nacions» o «nacionalitats» i fou substituïda per la de països. Feblesa! S'obrí el camí a la desastrosa solució del «café per a tots», «institucionalitzar tots els països i regions integrants de l'Estat espanyol». Abans deien: «Tots els que

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

ho reivindicuin.» Més feblesa! Vulgar canvi de les províncies per les regions. I, finalment, «el reconeixement de la necessitat d'institucionalitzar» representava la renúncia, primer, del restabliment provisional previ a la Constitució i, segon, de l'exercici del dret a l'autodeterminació. Encara més feblesa.

8. Jo hi afegiria un greu punt 8: renúncia a la ruptura que representa la formació prèvia d'un govern provisional obert.

9. I un greu punt 9: la renúncia a plebiscitar la monarquia imposada pel franquisme.

Els catalans que hi intervingueren, trencant tots els pactes i dividint totes les instàncies unitàries, poden estar orgullosos d'aquestes bases! No és comprensible que els tarradellistes caiguessin en la temptació d'obrir una via oposada? Començava en aquest moment la gran batalla. «La batalla s'ha desfermat i els principals partits ja fan un doble joc, conscients que cal guanyar posicions per ser els primers a la línia de sortida. Els líders mouen tots els fils, mentre que només es convoquen les bases per a les mobilitzacions i, quan no, ni se les informa del que està passant *au-dessus de la mêlée*³⁶⁵».

El 28 de novembre, es tornaren a reunir a Madrid trenta-una organitzacions polítiques i sindicals, entre les quals hi havia l'Assemblea, on es plantejà l'abstenció en el referèndum de la reforma si no es garantien unes condicions mínimes. El ministre de governació, Rodolfo Martín Villa, respongué que la propaganda abstencionista era il·legal! Acumulació de més por per a una oposició ja tan afeblida.

(En aquest mateix dia 28 se celebrà la XXIII comissió permanent de l'Assemblea. S'aprovà el lema: «Per la democràcia, absteniu-vos de votar al referèndum.» La base seguia diàfana i transparent. S'abstingueren de votar CDC, UDC i els no alineats de

365Batista i Playà, *op. cit.*, p. 238.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Barcelona. El PSC-R ni hi assistí. També, coherentment, els grups més radicals criticaren el punt setè de la POD, contradictori amb el tercer punt de l'Assemblea. Però el PSUC s'imposà per la via del tremendisme: «Altrament, caldria agafar els fusells»).

La POD era massa gran i per tant poc operativa. Es decidí de nomenar una comissió negociadora amb el govern espanyol. Seria de nou membres (Comissió dels nou): Anton Cañellas (democràcia cristiana espanyola), Joaquín Satrústegui (liberalisme), Francisco Fernández Ordóñez (socialdemocràcia), Felipe González i Enrique Tierno Galván (socialisme), Simón Sánchez Montero en nom de Santiago Carrillo (comunisme), Valentín Paz Andrade (Galícia), Xabier Arzalluz (Euskadi) i Jordi Pujol (Principat). A l'esquerra del PCE no s'acceptà ningú. Es féu pública el primer de desembre.

La tria de Jordi Pujol com a representant del Principat marginà de la carrera de competitivitat els comunistes i l'Assemblea. I va començar el lamentable duel entre Tarradellas i Pujol. Però als comunistes espanyols i catalans els encantava que el representant del Principat fos dretà. Els convenia fer creure al poble que els nacionalismes són coses de la dreta. Mentre no poguessin ells fabricar una Catalunya des del comunisme, era millor que Catalunya fos de la dreta.

El Principat tingué un lloc reservat en la Comissió dels nou. Per a una població que suposa un 17% de la d'Espanya se li concedeix un 11 % de representació! Un contra vuit! Tota autodeterminació esdevé impossible. Ignoro i desitjaria saber com fou elegit Jordi Pujol per representar els catalans del Principat. Benet digué en el seu llibre que se'l designà «en una reunió conjunta del Consell de forces polítiques i de l'Assemblea³⁶⁶.» Hi estava d'acord tot el Consell i tota l'Assemblea? De l'Assemblea es tractava només del secretariat? Qui hi assistí...? En un seu article en «Arreu» Benet diu: «L'Assemblea no ha pogut intervenir en el nomenament del delegat dels organismes polítics i sindicals del Principat a la

366Benet, *op. cit.*, p. 354.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Comissió negociadora de Madrid³⁶⁷.» Batista i Playà afirmaren que Pujol gaudia del suport dels partits més moderats de l'oposició catalana. Manuel Campo, en «Arreu», digué que foren tretze els partits que el votaren com a representant. El PSC dubtà. Tarradellas va indignar-se: «El fet més greu que he conegut en la meua llarga vida d'exili».

En el secretariat de la permanent de l'Assemblea del dia 2 de desembre, davant l'oposició dels radicals, Benet i Marsal, representants en la POD, dimitiren i l'Assemblea cessà d'estar-hi representada, «greu error», segons Benet³⁶⁸. Ell no veia l'error de la marginació activa del tarradellisme en l'Assemblea -si aquesta havia de ser unitària. Només veia l'error de separar-se de la línia del PSUC, que sistemàticament amb CDC la volien separar de Tarradellas. En el seu moment el PSUC la «castigaria» destruint-la.

Els dies 6, 7, i 8, l'Assemblea intentà celebrar el cinquè aniversari de la seva fundació. I tornà a patir les suspensions governatives i la dura repressió policíaca a Barcelona i Vilanova i la Geltrú.

Aquest era el govern neutral amb qui calia negociar la transició! I Adolfo Suárez rebé públicament Enrique Tierno Galván i Jordi Pujol -l'espanyol i el català!- com a representants de l'oposició, el dia 23 de desembre. «La manipulació de la història ha portat a considerar la reunió del president amb l'oposició democràtica unida com un jaló en el camí de la reforma. La veritat és diferent. Res no s'explica del menyspreu absolut que sentia Adolfo Suárez cap a la dita Comissió dels nou. En primer lloc perquè un membre de la comissió -Francisco Fernández Ordóñez- l'informava puntualment de tot el que s'hi tractava. I el que és més important, perquè el president havia anat polsant l'opinió de tota l'oposició, però d'un en un. Totes òbviament secretes³⁶⁹».

367Arreu, 13-12-76, p. 7.

368Ibid.

369G. Morán, *El precio de la transición*, p. 189.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

A partir d'ara seguiria aquesta política de no rebre mai l'oposició reunida. Una autèntica burla del brau.

El 19 de desembre, se celebrà la XXIV permanent de l'Assemblea amb rècord d'assistència: cent dinou delegacions i cent noranta-vuit persones! La batalla era important. Els partits empentaven totes les representacions on dominaven. Tanmateix, els resultats foren, al meu entendre, esborronadors. Malgrat les manipulacions d'alguns partits, pràcticament la majoria de l'Assemblea s'abstingué, es desentengué del garbuix de les intrigues partidistes dels negociadors on la causa catalana no tenia validor:

1. Acceptació dels set punts de la POD?: 57 sí, 39 abstencions, 18 no.

2. Acceptació de la Comissió dels nou?: 47 sí, 48 abstencions, 20 no.

3. Continuació de la representació -de Benet i de Marsal- a la POD, contra el succeït en el secretariat?: 48 sí, 57 abstencions, 10 no.

Que lluny que érem dels grans consensos d'antuvi, tan propis d'una instància minimalista unitària! La defensa abrandada de la negociació de Madrid a esquena del president Tarradellas anà a càrrec d'Antoni Gutiérrez Díaz (PSUC), de Miquel Roca Junyent (CDC) i de Jordi Marsal (PSC). L'argument principal: el perill de marginació de l'Assemblea en les negociacions. La realitat era que participant-hi l'Assemblea representaria un 11 % d'un 11 %. Un 1'25% en el mar espanyol de la vuitantena de grups i grupets de l'oposició. En canvi, una Assemblea i uns partits catalans, tots ells encapçalats per Tarradellas, tractant amb el govern de Madrid, al marge de les negociacions espanyoles, hauria estat una força negociadora imponent. Però els petits galls dinamitarien aquesta possibilitat. Els oficials s'amotinaven contra el cap i dividien escandalosament una tropa que ens calia fèrriament unida. I tots els amotinats volien substituir el cap. Alguns, com Pujol, Guti i Benet, ni acceptaven de fet aquesta benedicció de disposar d'un cap legítim, possible única veu pactant del Principat. L'ambició els convertí en

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

traïdors. I al capdavant Suárez, com antany Roma, no pagà res als partits traïdors, fora d'un lloc de comparsa a la seva cort, com Herodes en la cort de Tiberi i Calígula. I ells, amb la seva actitud infidel tan matinerà, serviren l'excusa perquè també després Tarradellas acabés tancant pactes sense ells. I Benet acusarà Tarradellas d'uns fets, la vera causa dels quals mai no explicaria i en la qual ell tingué un paper de protagonista.

Divendres, 26 de novembre

Manuel Ortínez, igualadí, en 1948, als vint-i-vuit anys, ja començà a ostentar responsabilitats importants en el sector tèxtil i, a partir de 1961, en el sector bancari, fins a arribar a ser conseller representant de la Unió de Bancs Suïssos. En 1965 fou nomenat director general de l'Institut espanyol de moneda estrangera (Ieme). Havia estat membre dels consells d'administració de Pirelli, Prenatal, Kuoni, Hero, Bohringer, Hisalba i president de la filial espanyola d'Hispano Olivetti. Ha escrit un llibre: *Una vida entre burgesos*³⁷⁰, fou amic de Josep Pla i no s'amaga de dir que és representant de multinacionals, però que no és ric, només «gestor de negocis en els quals no participa».

Només un honorat contrabandista de divises, Florenci Pujol, el pare de l'actual president del govern de Catalunya, i el seu soci jueu alemany, David Tennenbaum, fundadors més endavant de Banca Catalana, li eren imprescindibles. Les operacions fraudulentas es feien totes a Tànger. Allí Josep Andreu Abelló -aquell que presidiria la primera sessió plenària de l'Assemblea amb el vist-i-plau dels comunistes-, que vivia com un príncep àrab, i el seu soci Antoni Pedrol Rius tenien un banc anomenat Banco Inmobiliario, on es trobaven els homes de negocis espanyols. «A Tànger les pessetes es convertien fàcilment en dòlars. Les pessetes així convertides apareixien a Estats Units o Suïssa. No hi havia comprovant de cap mena.» A aquest Manuel Ortínez, contrabandista de divises, el

370Ortínez, Manuel, *Una vida entre burgesos*, Edicions 62, Barcelona, 1993.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

ministre de comerç de Franco, Faustino García Moncó, perfectament informat, li oferí en 1965 la responsabilitat del control oficial de les divises! Amb el permís previ del president Tarradellas!

Poc temps li calgué per volar als Estats Units, encarregat discretíssim del govern espanyol d'ajudar econòmicament la campanya presidencial del candidat demòcrata Hubert Humphrey. Un altre encarregat -diu- ajudaria alhora Nixon. «Vaig conèixer els membres del seu equip, especialment els seus íntims amics, Walter Heller, assessor econòmic, i Patrick O'Connor, tresorer del partit demòcrata i advocat lobysta a Washington que hauria estat cap de la CIA si hagués triomfat Humphrey i que representava als Estats Units els interessos de diverses institucions espanyoles. Calia establir bons contactes per tal d'eludir, en cas de necessitat, la via oficial de les ambaixades, els representants oficials, etc, per accedir al president, o al seu loby, a través de vies més directes³⁷¹.» Els demòcrates, en 1968, perderen per un marge escàs. Fins a 1976 no reprengueren una ascensió eficaç, amb Jimmy Carter. Als republicans els agradava més la línia Fraga. Als demòcrates, la línia Suárez.

Més endavant, cap al 1980, els republicans de Ronald Reagan enfilaren el camí que duria a la defenestració de Suárez. Sembla que la hipòtesi de les promeses a Tarradellas, esmentada en la primera part d'aquesta obra³⁷², anava més lligada als demòcrates nord-americans (en aquells temps, els de Franklin D. Roosevelt) que als republicans. Perquè va ser a través d'aquest Manuel Ortínez pro-demòcrata que en 1977 a Tarradellas se li retornà la Generalitat de 1931-39.

En 1954, Josep Tarradellas havia estat elegit president pel ple del parlament en l'exili -solament nou dels vuitanta-nou diputats amb Benet sucant-hi pa-, per la renúncia del president Josep Irla, successor de Lluís Companys.

En 1955, el cambonià Manuel Ortínez, de bracet amb Josep

371 *Ibid.*, pp. 90-91.

372 Xirinacs, *La traïció dels líders I*, pàgina 80 de la primera edició i pàgina 77 de la segona edició.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Pla, ja començava a visitar Tarradellas. En 1956, Tarradellas havia dit a Ortínez rotundament que si ell vivia més que Franco tornaria a Barcelona com a president de la Generalitat³⁷³.

El 1957, i durant uns quinze anys, a instància d'Ortínez, el consorci d'industrials tèxtils cotoners del Principat que dirigia passà quantitats regulars de diners per al manteniment de Tarradellas (= Generalitat), sense contrapartides tangibles. També hi col·laboraren catalans de l'exili. Així, les visites d'Ortínez a Tarradellas esdevingueren regulars. En els successius encontres Tarradellas anava explicant a Ortínez la seva teoria de l'Estat català futur: pacte d'igual a igual entre Catalunya -res de Països Catalans- i Espanya. Cap supeditació. Però unió entre Catalunya i Espanya sota el vincle d'un mateix rei, si la majoria dels espanyols volien rei. Tarradellas no volia renunciar a ser la més alta veu representativa del Principat, per vanitat, potser, però en tot cas també per deure irrenunciable. La negociació amb el regne d'Espanya dependria d'ell, tot i que fos republicà, mentre el Rei l'acceptés. El seu ferm antiseparatisme pragmàtic fou un altre motiu de divisió amb forces de l'interior, però en això no pas amb comunistes, socialistes i pujolistes, com tampoc amb ERC i un llarg etcètera.

Vull afegir que si les forces polítiques gaudien del dret de ser la realitat a l'interior, el president gaudia del dret de ser la legitimitat històrica. Era una autèntica sort gaudir de les dues instàncies: la vida de cada dia i el dret fonamental de governar. Juntes s'haurien menjat el món. Tarradellas s'inclinà davant la dreta, i Benet no li ho perdonà. Però alhora, per un altre camí, a esquena de Tarradellas, els partits determinants de l'interior, incloent-hi el comunista, també s'inclinaren indignament davant la dreta espanyola. Resultat? Un desastre.

En 1959 ja Ortínez demanava a Tarradellas -en nom de qui?- que hauria d'acceptar els símbols i institucions dels vencedors de la Guerra d'Espanya: l'himne nacional espanyol, la bandera espanyola no republicana i la monarquia instaurada per Franco. Tarradellas ho acceptava a canvi de la restitució de les institucions democràtiques

³⁷³Ortínez, *op. cit.*, p. 123.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

de govern del Principat³⁷⁴. Era coherent amb la seva discutible posició, a l'estil *Commonwealth* britànica, d'acceptar la monarquia i potser la bandera monàrquica. L'himne, si es proposava com a himne «nacional» espanyol, no podia ser acceptat coherentment.

Les primeres relacions entre Ortínez i el príncep Juan Carlos de Borbón daten de 1966. Per parlar del futur, de la restauració monàrquica, es reunien a casa de Joaquín Garrigues Walker, a Aravaca, un grup de dotze polítics:

El príncep; Joaquín Garrigues Walker, representant dels interessos dels Rockefeller a Espanya; Antonio Fontán, de l'Opus, degà de la universitat de Pamplona; Abelardo Algora, president de l'Associació nacional de propagandistes; Alberto Ballarín Marcial, notari, neofalangista d'UDPE; Carlos Fernández Novoa, catedràtic de dret a la Universitat de Santiago; Antonio Villar, advocat; Jaime Urquijo, secretari general d'Energía e Industrias aragonesas; Antonio Barrera de Irimo, president de la companyia Telefònica; Pere Duran Farell, president de la Catalana de Gas i de la Maquinista; Jaume Carner, president de Banca Catalana, i Manuel Ortínez.

Els empresaris catalans matinaven molt per preparar a Madrid el futur polític. Algun dels assistents va trencar la confidencialitat convinguda i n'informà Franco. No cal dir que Juan Carlos de Borbón hi assistia d'amagat³⁷⁵.

En 1968 Juan Carlos de Borbón compartí dues setmanes amb Ortínez a l'Institut espanyol de moneda estrangera. Conversaren «més del futur del país-que de política monetària³⁷⁶».

Ja Suárez fet president i passada la gran celebració de l'Onze de Setembre a Sant Boi, Ortínez, que es té per home d'estat i no pas per home de partit ni per home del poble ras, féu el primer pas en vista a la restauració de la Generalitat des de dalt. Se li va acudir una idea lluminosa, a Calella de Palafrugell. Tot seguit la comentà amb l'escriptor Josep Pla i amb Josep Quintà, amic seu i pare de l'intrigant periodista Alfons Quintà. Demanà audiència a Alfonso

374Ibid.

375Ibid., pp. 93-95.

376Ibid., p. 133.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Osorio, a qui ja coneixem i a qui ell coneixia de quan era director de l'IEME i Osorio sots-secretari del ministeri espanyol de comerç. Es veieren en 3-XI-76. El convencé de la conveniència de l'operació després d'una llarga història sobre la gran força de l'Espanya plural tradicional. «Plantejament Iluminós», segons Osorio. El resum d'Osorio de l'operació retorn era aquest:

- Restablir la Generalitat de 1931-39.
- Invitar Tarradellas a venir a Madrid.
- Visita de Tarradellas al rei d'Espanya.
- Acceptar la monarquia i la unitat d'Espanya.
- Confirmar-lo com a president de la Generalitat.
- Negociar amb ell des de Madrid les funcions d'una Generalitat restablerta³⁷⁷.

Ortínez visità Tarradellas. Osorio parlà amb Suárez. També en parlà amb Joan Mas Cantí i Carles Güell de Sentmenat, del Cercle d'economia de Barcelona. Finalment, Ortínez i Osorio es reuniren amb Suárez i, a petició de Tarradellas, Suárez designà un emissari autoritzat per ell com a interlocutor. Aquest fou el tinent coronel Andrés Casinello Pérez, cap del Servei central de documentació (SECED) de la presidència del govern de Madrid i afecte a la Segona secció d'informació de l'estat major espanyol. «Implicava, doncs, el govern i l'exèrcit.» Aquest Casinello ja havia espiat Carlos Arias, quan aquest era president de govern i ell segon cap dels serveis de presidència, a favor d'Adolfo Suárez, que era el correu de Torcuato Fernández-Miranda. Fou decisiu en la ràpida caiguda d'Arias. Abans ja havia estat l'organitzador dels serveis d'informació de l'almirall Carrero Blanco a les ordres del coronel San Martín. Aleshores simultanejava aquesta funció amb la d'ocult

³⁷⁷Osorio, *op. cit.*, pp. 319-320.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

«assessor» per a qüestions de seguretat i censura en la televisió espanyola, de la qual aleshores era director general Adolfo Suárez. I abans, assessorava Suárez, quan aquest era vicesecretari del Movimiento sota Herrero Tejedor. Aleshores era a càrrec de Suárez el servei d'informació del Movimiento³⁷⁸.

Ortínez, des de la seva òptica, diu: «Era un militar clàssic, però nord-americany i preparat».

El gat vell Andrés Casinello anà a veure el gat més vell Josep Tarradellas a Saint-Martin-le-Beau, el 26 de novembre, acompanyat per Manuel Ortínez. El dia abans, l'astut Tarradellas havia publicat a Barcelona un article en què exposava els seus punts de vista³⁷⁹. En aquest article desqualificava les negociacions catalanes barrejades amb les de l'oposició espanyola. «Cal que el govern espanyol sàpiga que l'única veu pactant és la del president Tarradellas -veu amb la qual cal que estiguin d'acord tots els partits catalans d'oposició, no s'oblidi, estiguin presents o no en els organismes unitaris del Principat-, puix que aquest és l'únic conducte pel qual el Principat pot integrar-se en una nova democràcia espanyola».

És clar que si hi havia més d'una veu, el sistema se'n beneficiaria a expenses del Principat. La pretensió de ser l'única veu era correcta. I ningú més qualificat que ell per personificar-la. Però no deia l'única ment pensant, essencial darrere la veu. La ment podia ser la unió dels partits, sindicats i instàncies unitàries.

Però els partits no ho permeteren. Aquesta és la traïció.

Els hauria fet cas Josep Tarradellas? No ho sabem. A alguns partits més respectuosos amb ell bé que els feia cas (ERC, PSC-R). I més endavant fou Tarradellas l'home que cedí el protagonisme als partits contra el parer dels seus assessors més íntims, Josep Lluís Sureda, Josep Maria Bricall i Manuel Ortínez. No era bona la disjuntiva partits-Tarradellas. Calia fer possible partits i Tarradellas. Jordi Pujol va ser una de les peces clau per fer impossible l'entesa del president amb els partits. Seva n'és la responsabilitat.

378Morán, *Suárez...*, pp. 49, 83, 234, 292 i 341.

379*Destino*, 25-11-76.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Casinello en quedà captivat. En el seu informe el veu pobre, digne, afable. «És una pena que Espanya hagi perdut durant molts anys talents com aquest.» Per a Tarradellas aquell era un dia històric. Sembla que Casinello entenia que Tarradellas volia instal·lar-se a Barcelona com a president de la Generalitat, tot i que fos sense més atribucions que les del president de la Diputació de Barcelona, Joan Antoni Samaranch, mentre les corts de Madrid no fixessin les seves noves atribucions.

Pujol, durant el mes de desembre, des de la Comissió dels nou, s'hi oposà frontalment. Tarradellas volia d'antuvi fer un acte de sobirania, volia el dret, volia l'honor, volia els principis. No demanava grans competències. Demanava el reconeixement formal. Deixà per després el regateig dels continguts i de les atribucions. Això és la ruptura. Pujol volia control gradual i creixent de poder dins un possibilisme reformista, com sempre havia fet i com sempre seguiria fent. El pas a pas. I seguí les seves negociacions amb Suárez. L'operació retorn va refredar-se. Suárez comentà a Ortínez: «Pujol traurà majoria i nosaltres l'hi ajudarem. La col·laboració amb Pujol és més fàcil que amb Tarradellas. L'un és vell, no té ni un cèntim i viu a molts quilòmetres d'Espanya, i l'altre és jove, té milions i viu a la cantonada³⁸⁰».

Els arguments antitarradellistes per a Josep Benet encara no tenen sentit en aquest moment, que tanmateix és el decisiu i morbosament ens entreté en moments posteriors que només són la pura conseqüència d'aquests que tractem ara i la importància dels quals ell silencià. Suárez no elegí Pujol perquè era més d'esquerres ni deixà Tarradellas perquè frenava l'esquerra. En el desembre del 76 l'operació retorn no es plantejà segons aquests criteris. De les consideracions d'Ortínez, més aviat es dedueix que la contesa era entre els vells burgesos catalans i els de l'Opus, multinacionalistes comandats per Domingo Valls Taberner i representats en la política per Manuel Ortínez, d'una banda, i, d'una altra, els nous burgesos catalanistes, Lluís Carulla, Joan B. Cendrós i Jordi Pujol, molt «nacionalistes» i poc nord-americanyistes, representats en la política

380Ortínez, *op. cit.*, pp. 145 i 206.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

pel darrer.

Dimecres, 15 de desembre

Madrid. El govern espanyol restà astorat. Aquell decisiu 15 de novembre, en el referèndum sobre la llei de reforma política, havia guanyat àmpliament el «sí», prop de tres quartes parts dels possibles votants:

Sí	72'91 %
No	2'01 %
Abstenció	22'60%
En blanc	2'33%
Nuls	0'15%
<hr/>	
Total	100'00%

Una vegada més havia guanyat Suárez. La seva iniciativa i les divisions dels contraris havien descol·locat definitivament l'oposició. No es pot negar que el govern espanyol es mereixia aquesta victòria. Mentre l'oposició discutia i es repartia un pastís inexistent a urpades i mossegades, el govern espanyol disciplinava severament el franquisme. D'ençà que era anunciat el projecte de reforma, «a la concepció de Torcuato Fernández-Miranda, segons la qual calia que la reforma passés de la llei a la llei, sense buits ni ruptures, li anava arribant l'hora de creuar els esculls del *Consejo Nacional del Movimiento y de las Cortes Españolas*³⁸¹».

La votació de la proposta del govern en el *Consejo Nacional del Movimiento*, el 8 d'octubre, havia estat de 80 vots a favor, 6 abstencions i 13 en contra; entre aquests tretze hi havia els de Gonzalo Fernández de la Mora, José Antonio Girón de Velasco, Mariano Calviño de Sabucedo y Gras, Carlos Iniesta Cano, Alfonso Pérez Viñeta, Blas Piñar, Diego Salas Pombo i Jesús Suevos. El *consejo* es féu elegantment l'harakiri. Votà la seva autodissolució.

381Morán, *Suárez...*, pp. 312-313.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Però discutí molt. S'hi introduïren innumbrables retocs reaccionaris. Això no se sol dir en les històries de la sortida del franquisme. Tot hi apareix net i elegant.

Anirem veient com el règim va desmuntant ell mateix les seves institucions, cosa que sembla admirable, però va posant inexorablement les seves condicions perquè en els moments decisius ells tinguin un avantatge -antidemocràtic- sobre l'oposició. La democràcia es concedirà el menys democràticament possible. Un exemple: aquest dia memorable, Fernández de la Mora guanyà per ampla majoria una proposta seva de reservar una part del senat (que seria el substitut del *consejo nacional* i fins i tot n'heretaria la seu a la plaça de la Marina) per als representants nomenats a dit antany per Franco -los 40 de Ayete-. Això produiria que en la primera legislatura postfranquista hi hagués 40 senadors de designació directa -a *dedo*- pel successor de Franco -nomenat a *dedo* per Franco-, el rei d'Espanya. Quaranta vots són molts vots!

El 18 de novembre, tingué lloc la votació homòloga a les corts. Presidí i dirigí hàbilment el debat Torcuato Fernández-Miranda. La dreta recalitrant era en minoria. L'os dur de pelar va ésser el nou grup polític, Alianza Popular, que, com ja hem dit, dominava bona part de procuradors en corts. Liderat per Fraga Iribarne, era partidari d'una reforma, però no pas de la reforma de Fernández-Miranda i Adolfo Suárez, els quals eren vistos com els usurpadors falangistes del protagonisme en el traspàs del règim que, en rigor, pertanyia a Fraga.

És instructiu de veure les esmenes introduïdes pel grup de Fraga, totes evidentment amb fins partidistes, però vestides de preocupacions democràtiques. Edgar Faure havia recomanat a Osorio el criteri proporcional en les eleccions.

A l'hora d'escriure aquest llibre, els diaris van plens del fracàs del sistema proporcional a l'Estat italià. Sembla més racional, més cartesianament i il·lustradament democràtic. Però ha donat uns resultats negatius. Ha donat peu a l'acusació de partitocràcia que la dreta fa a les democràcies clàssiques occidentals regides per aquest procediment. El mandat imperatiu que té l'elegit, basat en la

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

sobirania del poble, és burlat pels partits, que governen i intriguen a llur gust a l'esquena d'uns electors desvinculats dels seus elegits. Va ésser adoptat arran de la Revolució francesa, perquè evitava els caciquismes d'origen medieval, sobretot en el camp, en uns temps que encara era molt forta la demografia agrícola i, per tant, el nombre de votants camperols.

Fraga, molt llest, demanà per al Regne espanyol, on encara la població agrícola i el caciquisme són importants, la introducció de criteris majoritaris: la circumscripció seria la província i caldria un nombre inicial mínim de diputats en cada província.

A l'Estat italià acaben de corregir el sistema electoral: 25% proporcional i 75% majoritari. La seva població actual ja és predominantment urbana. Allí és una bona correcció, potser exagerada. Fóra potser millor 50%-50%.

A les Castelles el criteri fraguà era reaccionari. En general, als Països Catalans li resultà desfavorable a causa de la seva diferent distribució demogràfica. També Alianza Popular fou la responsable de la introducció de percentatges mínims de sufragi per accedir a escó, que donaria peu a l'adopció de l'antidemocràtica llei Hondt, amb l'excusa d'evitar l'excessiva fragmentació i fomentar la governabilitat. Amb ella, en el futur, només seria possible l'alternança de dos grans partits. Una democràcia es mesura pel respecte a les minories. Amb el càlcul Hondt, difícilment un partit petit pot arribar a triomfar.

El cert és que la votació nominal donà 425 vots a favor de la reforma, 59 en contra i 13 abstencions³⁸². Un autèntic suïcidi de la cambra. Suárez exultava de joia. Però amb un testament del règim complicat i tortuós redactat per donar la victòria a la dreta en les decisives primeres eleccions que determinarien els autors de la nova Constitució espanyola.

Ja només restava salvar l'obstacle del referèndum. Era tan contrària al règim la població com pretenia l'oposició? El feliç resultat en la dissolució del *consejo nacional* i de les corts

382 Osorio, *op. cit.*, pp. 232ss, 246 i 245. S'hi pot trobar la llista dels 59 votants del no.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

franquistes i la ràpida convocatòria del referèndum donava a Suárez un avantatge incalculable. Mentre el règim anava retocant al seu gust la llei de reforma política, majoritàriament l'oposició, sempre a la defensiva i en retirada per la seva desunió, no pogué influir gens en la llei de reforma ni gosà oposar-s'hi frontalment. Durant la campanya algunes de les posicions foren les següents:

- Per al sí: Alianza Popular, Unión Democràtica Española, Unión Demócrata Cristiana, Partido Popular, Reforma Social Española i Partido Socialdemócrata Español.
- Llibertat de vot: Equipo Español de la Democracia Cristiana (Gil-Robles i democratacristians de l'oposició), Partido Popular demócrata cristiano, Alianza Liberal, Partido Demócrata Popular i Partido Liberal.
- Per l'abstenció: Federación Socialdemócrata, PSOE, Partido Socialista Popular, Asamblea de Catalunya, PNB i Galleguistes independents, PCE, PSUC.
- En blanc: Círculos José Antonio.
- Per al no: Falange Española y de las JONS i Fuerza Nueva³⁸³.

Com fou la campanya? Suárez, en les seves memòries, diu: «En el referèndum de desembre de 1976, l'esquerra desenvolupà una activa campanya legal -sense cap destorb- a favor del no o de l'abstenció³⁸⁴.» Gregorio Morán l'esmena així: «Ningú millor que ell, aleshores president, pot saber que, el desembre de 1976, des de tots els mitjans públics i privats, no hi hagué pràcticament més que propaganda institucional, que la policia detenia l'esquerra, el centre i, fins i tot, la dreta democràtica, entre altres coses perquè ningú no

383*Ibid.*, pp. 251 ss.

384Suárez, Adolfo, *Historia de la Transición*, 2a. parte, Diario 16, p. 446.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

estava legalitzat llevat del Movimiento Nacional. Els detinguts es comptaren per centenars i es tractà d'un referèndum amb característiques plenament franquistes³⁸⁵».

No oblidem que no hi havia amnistia, que el cens era fet pels franquistes i que el recompte de vots també seguí les pautes dels referèndums dels temps de Franco. També cal dir que la votació va ésser feta sota el signe de la por al desconegut amenaçant. Perquè tres dies abans, el misteriós GRAPO segrestà un dels grans de la banca, el més gran de les empreses elèctriques espanyoles, i també el president del consell d'estat, Antonio Oriol Urquijo.

La perla de la campanya va ésser aquesta nota del ministre espanyol de governació, Rodolfo Martín Villa: «La propaganda política a favor de l'abstenció, és a dir, de la no participació en el referèndum, en principi, no és lícita -el govern la combatrà amb totes les seves forces. Madrid es veu amb el suport de la gran majoria del país, que desitja la participació política. Defensar l'abstenció és anar contra un deure cívic i contra un dret, per la qual cosa seria una inconseqüència afavorir l'abstenció. El govern espanyol serà bel·ligerant en qualsevol confrontació que s'oposi a la participació dels espanyols en aquesta consulta popular. El ministeri de la governació aplicarà la llei de reunions vigent pel que fa a les activitats de grups polítics en relació amb el referèndum. Els grups legals ho tindran tot permès; és a dir, qualsevol actitud a favor del «sí», del «no» o del vot en blanc. Als grups il·legals (Partit Comunista i aquells altres grups regionals que tenen la mateixa ideologia, com el PSUC, Partit Comunista d'Euskadi, etcètera, i els situats a l'esquerra del partit esmentat) no se'ls deixarà fer res. Els grups legalitzables podran fer el que decideixi o convingui al govern³⁸⁶» Malgrat tots aquests elements coactius, més d'un vint-i-cinc per cent dels votants no es plegà al sí.

Tinc damunt la taula munió de fullets de propaganda carregats d'arguments a favor de l'abstenció. Del PTE, del Partido Socialista Popular Catalán, de la Joventut Comunista, del PSUC; de

385Morán, *El Precio...*, pp. 79-80.

386Trebball, 29-11-76.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

les associacions de veïns del Carmel, d'Hostafrancs i la Bordeta; del sector urbà del monestir de Sant Cugat del Vallès, de l'Associació Catalana d'Expresos Polítics i Socials, de l'Església de Santa Coloma de Gramenet, del Grup Cristià de Promoció i Defensa dels Drets Humans, d'una llista de 93 advocats laboralistes, del departament de drets humans de l'Associació d'Amics de les Nacions Unides. Aquest sol edità 10.000 octavetes on s'explicava per què el referèndum violava els pactes internacionals de drets humans signats pel govern espanyol en els seus articles 19 i 25 referents a la llibertat d'expressió i a les llibertats polítiques.

L'Assemblea va emetre una crida a l'abstenció, el dia 28 de novembre: «Els hereus del franquisme han comprès que el desig de llibertat dels pobles de l'Estat espanyol és irresistible i proposen un canvi com el que demana aquell principi que diu que cal que alguna cosa canviï perquè res d'important no canviï. Aquest és el propòsit autèntic de la llei de reforma política, aprovada per les corts després d'un pacte entre el govern i el grup feixista Alianza Popular».

El 24 de novembre, jo havia feia pública la meva opinió:

«Trobo absurd i ofensiu consultar el poble:

»1. Quan no hi és tot el poble per manca d'una amnistia sense exclusions que retorni els drets civils arrabassats.

»2. Quan el poble indefens no pot organitzar-se per manca de les llibertats polítiques, socials i sindicals, enfront de la imponent organització del règim.

»3. Quan es mantenen anul·lats l'Estatut del 32 i les seves institucions ben ratificats pel poble.

»El referèndum no és una consulta, és un insult».

Jo havia d'anar a votar al meu col·legi electoral, Centre moral de Sant Martí de Provençals. La papereta posava en espanyol: «Aprova el projecte de llei per a la reforma política?» En la tramesa hi havia el projecte en espanyol i en català. Així cuitaven que tothom ho entengués! No em vaig moure del carrer d'Entença. Declarava en el «Diari de Barcelona»: «Avui per a mi no ha estat un dia gaire

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

diferent dels altres. Han passat moltes persones pel carrer d'Entença, bastant desorientades, enquesta de consell. Jo no tinc el poder de la televisió ni dispo de 1.500 milions de pessetes per fer propaganda. He donat, doncs, els meus consells en petites dosis, tot procurant aclarir les àrees polítiques a què corresponen cadascuna de les opcions³⁸⁷.» L'actitud d'abstenció fou la darrera resistència seriosa de l'oposició negociadora. Després començà la desbandada general, el camp qui pugui. El president Tarradellas havia fet un manifest a propòsit del referèndum on deia: «En compliment del meu deure vaig entendre des del primer moment que, històricament més que políticament, el referèndum del dia 15 ens hauria d'haver exigít, si no unanimitat d'opinió, almenys una resolució àmpliament majoritària. Parlo en el sentit dels interessos permanents dels catalans. Raons molt complexes, sense cap intervenció meua i al marge dels meus anhels, no han permès la formació d'aquesta unitat que crec hauria estat el triomf, potser el primer triomf esclatant, de la catalanitat retrobada³⁸⁸».

I començà també descaradament el regnat de la mentida-contrainformació pública, encobriment i tergiversació de la història-, dels oportunistes i de la irresponsabilitat dels nostres dirigents més determinants. La mentida per contrainformació és dir: «Democràcia és democràcia; vots són vots; el poble ha votat sí majoritàriament; endavant, doncs, amb la reforma; cal saber perdre.» Cal dir-ho amb veu ben alta: aquell no fou un referèndum democràtic. No hi havia amnistia, el govern convocant era parcial. Ell tenia el control exclusiu dels mitjans de comunicació públics i legals. Els termes de la consulta no eren pactats. L'oposició encara era il·legal. La coacció governamental i policial i els atemptats eren al carrer. Els controls del recompte eren incontrolats. Etcètera. Però als més ben situats de l'oposició els convenia empassar-se la consulta i se l'empassaren oportunísticament, tot consagrant irresponsablement l'inici d'una nova i més refinada autocràcia encoberta sota una aparença de democràcia. El recurs a la por de

387 *Diario de Barcelona*, 16-12-76.

388 *Canigó*, 18-12-76, p. 13.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

l'amenaça militar no fa més que reforçar l'argument. Si la pressió militar era certa, cosa molt discutible mentre hi hagué Gutiérrez Mellado al capdavant de la defensa, per què no reconeixem, doncs, que som encara sota la dictadura militar, en comptes d'enganyar sistemàticament l'opinió pública amb la falsa imatge de democràcia que ens volen fer creure que tenim?

El resultat del referèndum ascendí Suárez als cels i l'assegué a la dreta del rei d'Espanya.

Dimecres, 22 de desembre

Antes roja que rota. Els dos grans problemes de la restauració monàrquica constitucional foren el Partit Comunista i la Generalitat de 1931-39. Abans de les eleccions fou legalitzat el PCE. Ell pogué concórrer a la consulta electoral. La Generalitat s'hagué d'esperar.

Macià, en el final de la dictadura del seu temps i des del seu exili, es presentà, en un acte de provocació molt del seu estil i del meu gust, a les autoritats espanyoles. Ara, al final de la dictadura, qui es presentaria, semiprovocativament, va ésser Carrillo. Les coses començaren amb un assaig general a petita escala. El secretari general del PSUC, Gregorio López Raimundo, va ésser detingut a Barcelona en 22-X-76. Ja és casualitat que després de tants anys de conspirar des de la clandestinitat cabalment fos detingut aleshores. No s'hi exposà intencionadament? Immediatament, mig milió de pasquins. Ja eren preparats! Cotxes amb altaveus pels carrers. Assemblees a les fàbriques. Amenaça de vaga general. Ostentació de força. Immediatament, totes les forces vives s'enganxaren al carro. L'Església protestà enèrgicament per boca del cardenal Jubany. Els empresaris feren el mateix per boca de Pere Duran Farell. El Consell de forces polítiques també ho féu a través de l'anticomunista Josep Pallac. Jordi Pujol aconseguí una entrevista amb el governador civil espanyol a les nou del vespre del mateix dia. Pressions de Madrid, de Bilbao, d'Europa. Sánchez-Terán era al bell mig d'un huracà tropical. El mateix dia López Raimundo fou posat en llibertat. El

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

partit podia estar content. L'assaig havia funcionat a la perfecció³⁸⁹.

Poc temps després, el 28-XI-76, José María de Areilza, home del règim, component altament qualificat del flamant nou Partit popular, escissió pro-centrista d'Alianza Popular -Areilza flairava que el poder acabaria anant a parar al centre-, es volgué apuntar un gol en el procés postfranquista tot saltant per damunt de Suárez. Convocà a casa seva, a Aravaca, una reunió dels capitosts de l'oposició: Enrique Tierno Galván, Santiago Carrillo, que era en clandestinitat, Felipe González i Joaquín Ruiz-Giménez. Tierno i González, amb aires de suficiència i commiseració, dedicaren la reunió a fer comprendre a Carrillo que, per al bé de tothom, el Partit Comunista hauria de suportar alguna dilació en el procés de la seva legalització. González deia: «Perquè Suárez no acceptarà els comunistes.» Carrillo suportà impàvid aquell reguitzell de consideracions. Al final de la reunió s'esplaià llargament en un discurs de política general i al final digué distretament: «Fa dos mesos que mantinc contactes regulars amb el president Suárez³⁹⁰.» Es tractava dels contactes ja referits per mitjà de José Mario Armero. Una gerra d'aigua freda. Ell els havia traït tots, tots l'havien traït a ell i Suárez havia jugat amb els uns i amb els altres. Havia enganyat els partits de l'oposició, els partits del règim i els militars. «El Partit Comunista és inacceptable.» I mentrestant, d'amagat, negociava amb Carrillo, a qui també anava entretenint.

Una setmana després, el govern espanyol autoritzava la celebració del XXVIII congrés d'un PSOE, que encara no estava legalitzat! El socialisme europeu hi corregué per prestigiar el PSOE. Hi assistiren Willy Brandt, Olof Palme, Michael Foot, Pietro Nenni, etc. Carrillo s'indignà i convocà una desafiant conferència de premsa clandestina per explicar la línia del Partit Comunista. El secretari general aprofità per carregar els neulers del replegament dels comunistes en les seves exigències al fet que «un seguit de partits catalans i altres, en aquest estira-i-arronsa, han reduït ells mateixos

389Vegeu *Arreu*, 25-10-76, pp. 10-11.

390Morán, *Suárez...*, p. 334.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

les seves demandes. Si acceptem l'ajornament és seguint els partits de les nacionalitats³⁹¹». La policia només en tingué esment *post factum*, amb el consegüent ridícul. Els efectes del desafiament seguirien el seu curs.

Un Carrillo que feia el que volia des de la clandestinitat, fins al punt de tenir contactes regulars amb Suárez, va ésser detingut al 22 de desembre, després de les 5 de la tarda. L'endemà ja era a l'hospital penitenciari de Carabanchel, on també a mi m'havien «hostatjat» durant prop de dos anys. Al partit li calia provocar una decisió del govern. El Rei i Suárez, sota certes condicions que Carrillo deia estar disposat a complir, en volien la legalització, però ni l'exercit, ni molts partits, ni tan sols molts dels seus mateixos ministres no ho volien. Va ésser l'entrega de Santiago Carrillo una escena pactada entre ell i Suárez?

Ara es repetiria, corregida i augmentada, la demostració de força del partit. Al cap de vint-i-tres hores, ja es feien manifestacions. Durant la nit es realitzaren abundants pintades. L'endemà al matí es publicava un manifest signat per més de 6000 intel·lectuals, artistes i professionals, evidentment preparat amb antelació. També ara polítics opositors en demanaren l'alliberament. Finalment, el dia 30 de desembre, Santiago Carrillo era deixat en llibertat provisional sota fiança i amb un carnet d'identitat a la butxaca!³⁹²

391Arreu, 13-12-76, p. 5.

392Osorio, *op. cit.*, pp. 255-258.

Dissabte, 25 de desembre

*Pausadament,
sense cridar,
però tossudament,
mantindrem el parlar
i el dolç arborament
de la nostra nissaga resplendent
i de tota la gent.
Amnistia, amnistia, amnistia!*

Anton Sala-Cornadó

En conferència de premsa celebrada el dia 4 de novembre, s'havia fet pública la constitució de l'Associació de familiars i amics dels presos polítics. La seva junta gestora era formada per Joan Pons Rovira, Guillem Sánchez Juliacs, Jaume Inglès Català, Joan Jaques Prats, Enric Monforte Tena i Josep Espinet Prades³⁹³. Després «que la lluita per l'amnistia es veié seriosament trastornada per la maniobra del segon govern de la monarquia espanyola de donar un indult anomenat amnistia», després que «el decret reial d'amnistia només era una apropiació de la paraula que el carrer exigia i cridava, però l'indult fou reduït i discriminador i, sobretot, no fregà en cap moment l'esperit de l'amnistia que tots desitjàvem», «una nova campanya en la lluita per l'amnistia total es va obrir a partir dels familiars i amics dels presos polítics³⁹⁴». El lema: *Per Nadal, tots a casa*.

Programa de la campanya:

1. Setmana de l'amnistia del 12 al 19 de desembre: actes en llocs públics.
2. Manifestació unitària per l'amnistia, el dia 19 de desembre.
3. Congrés de familiars de presos i exiliats polítics a Eibar per als dies 11 i 12 de desembre.
4. Homenatge a Xirinacs de part del poble dels Països Catalans i adhesions i delegacions espanyoles, basques i gallegues

³⁹³Avui, 5-11-76.

³⁹⁴Solidaritat, desembre de 1976, p. 2.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

en complir-se el dia 25 un any de la seva permanència davant la presó Model de Barcelona.

5. Recollida de signatures de tots els ciutadans de l'Estat espanyol que ho desitgin en favor d'una amnistia total.

6. Petició pública d'amnistia per totes les entitats i corporacions que ho desitgin.

7. Tramesa de paquets, postals, diners i altres presents a tots els presos des del primer de desembre fins Nadal.

Al desembre, efectivament, a Eibar, coordinaven les seves accions per reprendre la campanya d'amnistia l'Associació de Familiars de presos i exiliats d'Euskadi, Comissions Gestores Pro Amnistia d'Euskadi, Associació de Familiars i Amics dels Presos Polítics, Comissions de Solidaritat i Associació d'Expresos (aquestes tres del Principat), Associació d'Expresos de València, Alacant i Castelló de la Plana, Associació de Familiars i Amics de Presos Polítics de Galícia, Associació de Familiars i Amics dels Presos Polítics de Madrid, Comissió de Solidaritat d'Expresos Polítics de Madrid i Associació d'Expresos Polítics de Madrid. Emeteren un comunicat duríssim contra el govern. Allà es llegí una meva ponència en la qual demanava *Amnistia total*.

Sincerament, jo ja estava cansat de campanyes per l'amnistia i de l'aprofitament del Nadal per forçar-la. El rei d'Espanya no la volgué donar en començar el seu regnat. Arias havia donat un indult-insult. Suárez havia donat un indult amb el nom d'amnistia. I mentrestant, es continuava detenint, torturant, empresonant, processant més presos polítics. Recordava amb amargor com, feia un any, Martín Villa havia dit al pare abat de Montserrat i aquest a mi que l'amnistia es concediria aviat. Ara se'm feia costa amunt tornar a iniciar una campanya per l'amnistia. Però als presos, que havien somniat en una ràpida sortida i que encara eren reclosos, se'ls feia encara més costa amunt la presó. I els seus familiars i amics havien tornat a alçar la bandera: *Per Nadal, tots a casa!* (l'any anterior, dèiem *Per Nadal, cada ovella al seu corral!*).

Fins i tot volien fer un homenatge a aquell home cansat i esgotat, que veien com a «l'especialista de l'amnistia». (Lector,

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

potser tu també et sentiràs exhaust de llegir tants intents frustrats. La concessió de l'amnistia encara tardarà un any més! Però la història no és una novel·la on et pots saltar els períodes avorrits).

Calia animar-se. Altrament, què hi feia tant de temps sota els murs de la Model? I em vaig decidir a fer una nova crida als cristians (que viuen espiritualment el Nadal) i a tots els homes de bona voluntat que desitgen una societat fraterna, referent a la consecució de l'amnistia per Nadal.

«Avui nombroses protestes troben en les esglésies -deia a la meua crida- l'indret més idoni per tancar-se i per fer-se sentir. Doncs, què us sembla aquesta proposta en dos punts? Els dies 28 de novembre, 5, 12 i 19 de desembre, que són els quatre diumenges d'Advent, preparació del Nadal, serien precedits de quatre vetlles nocturnes de dotze hores, de 9 del vespre del dissabte fins a les 9 del matí del diumenge, realitzades parròquia a parròquia, temple a temple, tots els que vulguin a tot arreu. Cadascú el temps que pugui. On siguin dos, dos i on siguin tres-cents, tres-cents.

»El segon punt de la proposta, com a final de la campanya, consistiria a mantenir la màxima concentració de gent davant totes les presons espanyoles, de nou del matí a nou del vespre, el dia 24, vigília de Nadal. Cadascú el temps que pugui. Si aquell dia no hi havia temps per comprar i matar el gall, què hi fa? No caldria suspendre els presents de Nadal mentre Jesús no sigui ací?».

I de nou es posà en marxa una campanya per l'amnistia. No fou la darrera vegada. «Més de mil adhesions individuals i moltes de col·lectives, d'entitats i associacions abonaren la petició *Per Nadal, tots a casa*»³⁹⁵. El dia primer de desembre, «Diada mundial del presoner per la pau», el moviment de lluita no violenta, fruit de la Marxa de la Llibertat, aconseguí envoltar tota la presó (perímetre de sis-cents metres) amb una fila de persones que es donaven les mans i que guardaren durant mitja hora el silenci que ja era «tradicional» en aquell lloc del carrer d'Entença. La festa acabà amb la inevitable

395Avui, 15-12-76.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

intervenció contundent de la policia³⁹⁶.

«El nas vermell, les mans fredes i el cor calent d'emoció, som al carrer d'Entença just a l'hora fixada; a poc a poc, estrenyent-nos ben fort les mans, anem fent rotllana, en silenci, corpresos, tibants. Tota la presó voltada d'amics, il·luminada d'esperança! A les nou en punt esclata un gran aplaudiment, els presos contesten de darrere de les reixes, els ulls espurnegen, l'emoció creix... però no vessa, no pot vessar! Sirenes, llumetes blaves, cascs que llueixen en la nit freda i una gran esbandida!» (D'una carta de Montserrat Figueres).

El propi moviment organitzà el mateix dia al migdia una manifestació d'encartellats en quatre punts de Barcelona.

A Girona es penjava una gran gàbia amb un ninot que duia el cartell d'«Amnistia Total».

En nom de tots els nens de la Llagosta, l'Esplai m'envià una adhesió a la campanya. També me l'enviaren «gent de Sant Just Desvern». Marià Jiménez i Esteve Rodoreda iniciaren una vaga de fam amb la mateixa intenció a la parròquia de Sant Andreu del Palomar. S'hi adheriren la parròquia de Crist Rei, l'Associació de Veïns i el Grup de Drets Humans de la Sagrera.

Robert Pons Rovira envià sengles telegrams al president de la Conferència episcopal, al director general de presons i al president del govern espanyol en la vigília de Nadal. El jesuïta Agustí Valls Fortuny adreçà una carta punyent als bisbes i abats del Principat demanant-los un compromís i avalant-la amb l'anunci d'un dejuni. S'editaren adhesius amb el lema de la campanya i acudits de Cesc i de Peric. «Agermanament» edità el número de desembre dedicat a un poema meravellós de Mario Benedetti, uruguaià, en adhesió a la campanya.

Mataró concentrà 3000 manifestants del Maresme, el dia 18 de desembre. L'Associació de veïns de Sant Genís i Lladoner va fer una crida a tots els veïns perquè s'hi afegissin. 51 veïns del barri de la Sagrera es tancaren a la nit del 4 al 5 en una capella de la

396Vegeu Xirinacs, *La traïció dels líders I*, pàgina 299 de la primera edició i pàgina 264 de la segona edició.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

parròquia de Crist Rei. El mateix feren unes cent persones del barri del Carmel, el dia 12, a la parròquia de Santa Teresa, i la Comissió de solidaritat de Nou Barris celebrà un acte pro amnistia, el dia 11, amb assistència d'unes dues-centes persones. Redactaren un manifest per l'amnistia els joves de Manresa del Grup Pro No-violència, la Joventut Comunista, el Moviment de Joves Socialistes, els joves del Partit Carlí, els joves de Convergència Democràtica i les Joventuts Socialistes d'Alliberament Nacional.

Moltes entitats editaren christmas per felicitar el Nadal amb els lemes de la campanya, per exemple el Col·legi de llicenciats en filosofia, lletres i ciències. Me'ls enviaren a «Davant d'Entença, número 155, domicili habitual de LXD» o «Davant la presó Model». Els Col·legis d'aparelladors i arquitectes tècnics, de doctors i llicenciats, d'enginyers industrials, de farmacèutics, de metges i de perits agrícoles organitzaren al Col·legi de metges un acte, el dia 22 de desembre, en què parlaren Cesáreo Rodríguez de Aguilera (jutge espanyol), Guillem Sánchez Juliàcs (economista) i Joan Colomines Puig (metge) sobre amnistia total. I vuitanta-cinc entitats d'Església -Facultat de teologia, Institut catòlic d'estudis socials, Centre Eiximenis, Encontre Permanent d'Entitats d'Església, Moviment d'Universitaris i Estudiants Cristians, etc- signaren un escrit sobre l'amnistia promogut per Justícia i Pau. El dia 10 de desembre, s'inaugurà a la Fundació Miró de Barcelona l'exposició «Artistes per l'amnistia» que recollia quinze cartells d'altres tants artistes.

La sol·licitud de manifestació per al 19 de desembre «va ésser signada pel que en podríem dir el tot Barcelona democràtic», més de cent signatures: l'encapçalaven vuit familiars de presos polítics i seguiren tota la junta, onze representants de la Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona, els presidents de 21 associacions de veïns de Barcelona, onze entitats d'Església, 21 forces polítiques i sindicals (entre les quals vuit de l'Assemblea, dos de l'Assemblea d'Intel·lectuals dels Països Catalans, PSC-R, CDC, FNC, PSC, PSUC, PEU, MCE, PSOE, PTE, CCOO, USO), setze entitats cíviques i culturals (entre les quals, dues universitats) i catorze artistes i intel·lectuals.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Munió de parròquies seguiren la consigna de vetllar els quatre diumenges d'Advent. Em consten, en documents farcits de signatures, Sant Francesc de Sales, Sant Ildefons, Sant Ignasi i Sant Josep Oriol de l'Eixample, Sant Medir a l'Hospitalet, Crist Rei a la Sagrera, Nostra Senyora de Bellvitge, Santa Isabel d'Aragó, Sant Pau del Camp, Ateneu Montserrat (amb una magnífica guia de les vetlles), Caputxins de Sarrià, Sant Andreu del Palomar, Santa Teresa del Carmel, Mare de Déu de l'Ajuda, Sant Ramon de Collblanc, Santa Engràcia, Sant Martí del Clot, Pius X i Grup de joves de Sant Pius X, grup d'Hostafrancs, Sant Paulí i Sant Adrià de Besòs, Sant Miquel i Santa Maria de Cornellà, parròquia de Reus, comunitats de base de Badalona, l'Arrabal, Santa Rosa, Singuerlin i Fondo de Santa Coloma de Gramenet, Sant Esteve de Granollers, Sabadell, Sant Celoni, Balaguer, Sant Llorenç de Terrassa, etcètera.

Errenderia, al País Basc; Palomeras i altres, de Madrid.

També un grup de cristians, amb el meu amic Paco Cuervo, des d'una església d'un barri de Múrcia, ens féu arribar la nova dels diumenges d'Advent reservats per a l'amnistia amb una carta preciosa redactada a les 5 del matí i un christma amb el lema de la campanya, «fet per un amic de Cartagena». Maria Assumpció Milà de Salinas escrivia des de Sevilla que havia proposat la meva campanya a les comunitats de base. «Esperem trobar-nos un grup davant la presó, el dia 2».

Trenta persones passaren en vetlla la nit de Nadal en solidaritat a Alforja del Baix Camp. I uns cent tarragonins es concentraren, el dia 24 a les cinc de la tarda, davant la presó provincial, entre els quals figuraven JEC, JSAN, PSAN, PSUC i CCOO.

El 15 de desembre, la secció alemanya d'Amnistia Internacional envià el següent telegrama al rei d'Espanya: «Preguem a vostra majestat que proclami, amb motiu de les festes nadalenes, una amnistia per a tots aquells que encara són empresonats per motius polítics. Botticher, president.» Segons les Comissions de Solidaritat, en restaven 258.

Entrem en el capítol dels homenatges. Com més cansat em

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

sentia de la lluita per l'amnistia, començaren a ploure'm homenatges. Semblava el *clown* trist de Picasso que riu per fora i plora per dins.

A l'octubre, en ocasió de la concessió del premi Nobel de la pau, a l'opció del qual m'havia tornar a presentar l'equip «Taula» (Josep Dalmau, Jaume Rodri i Ricard Lobo) i de la «concessió» del qual vaig tornar a quedar exclòs (el van declarar desert), Joaquim Vallès escrivia:

«Som molts els que estàvem esperant que uns senyors de Noruega es determinessin a donar el premi Nobel de la pau a Lluís Maria Xirinacs. Es veu que no es van decidir a fer-ho, per les raons que cada un pot imaginar-se, i van acordar de deixar-lo desert.

»Els qui tenim un contacte quotidià amb Xirinacs, que l'acompanyem sovint en la tasca gegantina d'esperar durant dotze hores diàries, des de fa deu mesos, que s'obrin de bat a bat les portes de la presó de Barcelona, i amb elles les de totes les presons d'Espanya, al clam sublim d'amnistia, nosaltres, en canvi, sí que li atorguen el nostre premi.

»Res de discursos, res de preparatius, absolutament cap organització ni vestimenta de diumenges. Tot va consistir que, durant tot l'endemà de saber-se la nova que no hi havia premi per a ningú, dotzenes de rams de flors van ésser col·locats damunt la voravia del carrer d'Entença, enfront la Model, al peu i a la soca d'un arbre que, com el nostre amic Lluís, també fa guàrdia tot esperant el moment ansiat de l'alliberament».

La no concessió del premi a ningú fou titllada de «veritable escàndol» pel «Dagbladet», d'Oslo. A final de mes, Joan Oliver escrigué un sarcàstic article en «Avui»: *La fundació Nobel, una andròmina?* Quatre dies abans, Jordi Maluquer afirmà en el mateix «Avui»: «El Nobel és la coronació de l'ordre establert.» Carlos Álvarez Cruz m'escrivia, el desembre: «¿Tan buit de significat trobaren els parlamentaris noruecs el teu pacífic apologisme dels que no poden defensar-se, la teva lluita per la pau, el teu continuat enfrontament, sense altra arma que la de la dignitat, contra la injustícia, l'elevat to de la teva silenciosa veu?³⁹⁷»

397Correspondència de diàleg eclesial, novembre 1976, pp. 24-25.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Ja hem vist que entre els actes de la campanya dels familiars i amics dels presos pro amnistia hi havia programat homenatjar-me, el 21 de desembre. El 29 de novembre, vaig escriure:

«Els amics d'aquest home que espera davant la porta de la presó són sobretot amics de l'amnistia total. Fa molt fred per Nadal fora de casa, en l'exili, en l'atur, en la presó. Molt fred. Molt. Voleu escalfar aquesta fredor amb el vostre homenatge?»

En realitat, era una festa d'aniversari de l'estada dels «captaires de la pau» davant la presó. Ferran García Fària i els altres captaires també continuaven mantenint l'aposta. La cita era a les vuit del vespre. Durant tot el dia molta gent va anar al carrer d'Entença a portar rams de flors. Plovia a bots i barrals. En el forat del gros arbre «sagrat» de la vorera hi havia instal·lat un bell i petit pessebre. També s'hi col·locà una placa commemorativa del primer aniversari, un gran ciri amb la paraula «amnistia» gravada, així com una corona de flors amb la senyera catalana.

Es reuniren unes tres-centes persones que intentaren reproduir l'anella, agafades les mans, a l'entorn de la presó, del dia 1 de desembre. Però immediatament arribaren un autobús i tres jeeps de la policia espanyola que varen actuar enèrgicament. Esbandiren la gent i arrencaren barroerament pessebre, placa, ciri i corona. El lema de la campanya institucional del referèndum que tants milions havia costat al contribuent, lema amaçat durant tres setmanes, deia: *Parla, poble, parla*. Una senyora digué a un policia: «El poble ha parlat en el referèndum. On és la democràcia?» Un policia respongué: «Ja la tindran, senyora, ja la tindran.» Un altre féu: «Jo no sé què és això!»

Hi hagué lesionats que calgué recollir i dur al dispensari. Joaquim Jordi Sardà Montoliu en presentà denúncia al jutjat. Homenatge frustrat per la democràcia de Suárez!

El 23, vaig fer aquest balanç de l'any transcorregut:

«El proper 25 de desembre, el dia més trist de l'any per als que són tancats a la presó, farà un any que em vaig posar a la voravia de la presó Model de Barcelona en exigència d'amnistia. Pres en el carrer perquè el poble no oblidí mai els seus presos. Veu de la voluntat del poble, mil vegades manifestada, enfront d'un

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

règim que en aquest post-franquisme té segrestats dos-cents quaranta polítics com a ostatges, com a penyora, per negociar la rebaixa de la democràcia amb l'oposició democràtica.

»Malgrat la bàrbara intervenció de les forces d'ordre i dels escamots d'ultradreta, ha estat un any fecund. He conegut el poble. El poble ha baixat al carrer amb la cara alta i ha pres possessió del carrer per convertir-lo en un lloc natural de debat dels seus greus problemes. Veïns, treballadors, estudiants, intel·lectuals, bohemis, pagesos, estrangers, periodistes, cineastes i *lumpen* abundós, persones desmanegades per una estructura social despietada.

»La major alegria meva ha estat de veure'm comprès, estimat i fins imitat pels obrers. Les vostres lluites i la meva, tan diferents en aparença, s'han ajudat mútuament. Ací han vingut els obrers en lluita de la SEAT, de Laforça, de la Roca, de Telefònica, de Pirelli, d'Aismalíbar, de Motor Ibèrica, de Transports, de Matacàs, del Port de Barcelona i d'un llarg etcètera. Les vagues obreres s'han fet més llargues, la militància creix i s'estén. Alguns obrers acomiadats s'han fet captaires de la readmissió a les portes de les fàbriques i l'amnistia laboral ha esdevingut la germana inseparable de l'amnistia política.

»Any fecund!

»El dia 21 de desembre, em van voler fer un homenatge. Jo vaig demanar que fos un homenatge al pres sense amnistia. I van venir a fer mitja hora de silenci tot abraçant la presó en un anell humà pacífic i ferm. La força pública sense entranyes ho impedí. Els presos cridaven emocionats des de rere de les reixes.

»No hem vençut encara. Però és a prop el dia que l'home treballador vencerà la fera de rapinya».

En la vigília del Nadal de 1976 tampoc no hi hagué amnistia.

Jo esperava que fossin moltes les persones de bona voluntat que es concentrassin com nosaltres a la porta de totes les presons del Regne espanyol per passar aquesta Nit de Nadal a prop dels que esperen l'amnistia.

Les coses esdevingueren així:

«Durant els dies 24 i 25 es produïren diverses

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

concentracions a la voravia de la presó Model de Barcelona per homenatjar Lluís Maria Xirinacs en el seu primer aniversari de presència davant la presó a favor de l'amnistia total. Al llarg de tot el dia 24, gran quantitat de persones, moltes d'edat madura, feren acte de presència a la Model. A mitja tarda del 24 arribaren a congregars'hi unes 600 persones, algunes de les quals vingudes de Terrassa, Sabadell, Rubí i altres poblacions. La policia, que hi féu acte de presència des de primeres hores del matí, invitava constantment a desallotjar l'indret.

»Nit de Nadal, agitada. De dos quarts de nou a les nou de la nit, prop de 500 persones pogueren dur a terme la mitja hora de silenci, sota tolerància de la policia. Acabat el silenci, la policia s'esmerçà amb contundència a desallotjar l'indret. La circulació va ésser tallada en tots els carrers que envoltaven la presó, mentre gent en dispersió cridava "Amnistia total" i "Llibertat". A les dotze de la nit es realitzà una nova concentració. Va ésser tallada de nou la circulació per la policia, i es produïren crits i carreres pels voltants de la presó fins a les dues de la matinada. Sembla que també s'hi presentaren elements d'extrema dreta.

»Els presos, tot movent llumins i encenedors, feien arribar llur agraïment als congregats. La concentració a la porta de les presons es produí pràcticament a tota la geografia del Regne en la nit de Nadal, tot responent a la crida feta per Xirinacs i els captaires.

»Concretament, es tenen notícies de les concentracions en la presó de València i, fora dels Països Catalans, en les presons de Màlaga, Múrcia, Saragossa, Jaén, Martutene i Carabanchel. En aquesta darrera, es congregà un miler de persones.

«Homenatge a Xirinacs. La tendència general continuà al llarg de tot el dia 25. A la una d'aquest dia de Nadal, i davant unes 800 persones, foren lliurats a Xirinacs pel doctor Joan Pelegrí i Agustí de Semir els plecs que contenien les firmes en homenatge a Xirinacs i en pro de l'amnistia total. Xirinacs, en un breu parlament, agrai la distinció de què era objecte i va ésser aplaudit pels congregats. "És extraordinària l'espontània solidaritat popular. A la tarda del dia 25, sense haver-hi res d'organitzat o convocat, es

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

reuniren moltes persones amb nosaltres a la voravia de la presó", ens comentaven Xirinacs i altres captaires³⁹⁸».

Em consten moltes més manifestacions: a la presó de Manresa, convocada per joves no violents; a la presó provincial de Mallorca, convocada per l'Assemblea Democràtica de Mallorca, i a la Trinitat de Barcelona, per grups de feministes; a Terrassa, Sabadell, Badalona, Granollers; a Tarragona, Lleida, Girona, Esplugues, Sant Feliu de Llobregat i al Vendrell. El dia 26, encara «la força pública patrullava per la ciutat de Barcelona, fins i tot circulant amb els seus vehicles per l'andana central de la Rambla a les hores de més afluència de transeünts; vigilància que no va saber evitar l'assalt a dues llibreries, amb robatori dels llibres exposats.» El dia 28, fou refusat un ram de clavells per als presos de la Model que aterrà als nostres peus.

Quant a l'homenatge, vaig rebre una original felicitació de Josep Maria Ainaud de Lasarte amb la fotocòpia d'una crònica de l'engarjolament d'Antoni Gaudí als 72 anys³⁹⁹, coincidint amb el 50è aniversari de la mort d'aquest. També em felicità la mare de l'etarra capturat a Barcelona, Ruiz de Apodaca.

Salvador Grau-Mora em deia en la seva nadala:

*Volem una pàtria lliure,
plena d'amor i de pau;
on tothom hi pugui viure
i ningú s'hi senti esclau.*

Em felicitaren la revista «Pax», del Moviment no violent, i Francesc Noguero, en nom de l'Associació dels amics de les Nacions Unides. Des de París, amb el passaport espanyol encara «congelat», Marcos Ana em deia: «Malgrat que lladressin tots els gossos de la Nit, no podrien enfosquir la llum que construïm», i citava Paul

398 *Catalunya Express*, 27-12-76.

399 Martinell, César, *Gaudí*, Barcelona, 1967.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Eluard: «Jo no puc sentir-me lliure mentre resti un germà meu presoner».

Cabalment, en aquells dies la policia segrestava la versió espanyola -editada per Akal- del meu llibre *Diari d'una vaga de fam*, relatiu a fets de 1970-71, per la denúncia del ministeri d'informació ratificada pel jutjat d'ordre públic, de Madrid. També havien segrestat *L'Assemblea de Catalunya*, de Josep Maria Colomer, de l'editorial Avance. Continuava «la Nit d'Espanya».

Però allò que més em colpí va ésser el lliurament de signatures, acuradament distribuïdes en grups de 18 per full de paper de barba, amb el número del document d'identitat i tot, com si fos quelcom d'oficial, amb una ponderada exposició de motius seguida de les firmes d'Antoni Pelegrí, Miquel Sellarès Perelló, Pere Portabella Ràfols, Salvador Coromina Romagosa, Agustí de Semir, Jordi Marsal, Raimon Obiols, Jacint Humet, Jordi Gil, Joan Reventós, Alexandre Cirici, Jaume Casanovas, Robert Pons Rovira, Àngel Colom, Josep Maria Balcells, Josep Ribera, Francesc Arbolí, Anton Cañellas, Blanca Serra, Salvador Casanova Grané, Claris Matheu, Carles Causa, Xavier Folch, Santos Hernández, Francesc Frutos, Alfons Carles Comín, Joan N. García Nieto, Francesc Candel i així fins a cinc-centes firmes.

Tanco aquest apartat amb les antinadales que va oferir-me la meva cosina llunyana i poetessa insigne, Olga Xirinacs:

La boira cobreix la torre i glaça els peus dels pobres.

Nadal no pot ser una acumulació de dones a la cua del peix.

Mira com llueixen les cistelles als ulls dels pobres.

*El color del whisky és el mateix dels ulls de la Puri quan ve puntual
per l'almoïna i fa pudor de misèria.*

*La neneta d'abric estretó i bambes foradades que somriu perquè
encara és petita.*

*Les postals de Nadal ens omplen el cor d'angelets de paper i de
paraules repetides.*

Acceptem l'infant nascut de mare soltera?

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

1977

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Dijous, 6 de gener

Dimecres al vespre, el president Tarradellas rebé un telegrama d'adhesió al missatge que diria l'endemà. Signaven el telegrama molts partits. Significativament, hi faltaven CDC i el PSUC. Dijous a les 11 del matí, l'ultramodern hotel Plm-Saint Jacques, a París, era en ebullició. S'hi trobaven periodistes de tot arreu, Radio France International, TVE i fins i un càmera del PSUC. Hi faltaven «La Vanguardia», «La Prensa» i «La Soli». El secretari de la presidència de la Generalitat exiliada, Lluís Gausacs, llegí el llarg missatge de Tarradellas commemoratiu dels seus vint-i-cinc anys de president i adreçat directament a la premsa.

«La meva tasca ha estat, és i serà la d'unir, no la d'intervenir en les divergències que puguin existir entre els partits polítics. Aquesta actitud ha estat positiva i ha permès de veure com Catalunya, unànimement, reclama avui la restauració de la Generalitat.» Josep Ramoneda comentà que, tot i pretendre unió, el que feia Josep Tarradellas era dividir. Premià el PSC-R, ERC i altres partits d'extrema esquerra que li eren addictes i castigà CDC, UCD, PSUC i tots els que no li n'eren⁴⁰⁰.

Ramoneda no és just. Tarradellas no deia que unia fins i tot aquells que no es volien unir amb ell. Tarradellas deia que no intervenia en les disputes entre partits, naturals en una societat liberal. Demanava la unió de tots amb ell com a president. La responsabilitat de la desunió era, doncs, dels partits antitarradellistes.

«Considero el meu deure reivindicar un cop més el restabliment de la nostra Generalitat, la total amnistia política i la legalització de tots els partits polítics sense exclusions».

Altres partits catalans i espanyols havien manifestat reticències a la legalització dels partits comunistes. Tarradellas, no.

«Abans de les eleccions al parlament espanyol, caldria que fos constituït un organisme unitari, el qual, mentre no fos restablert el parlament català, tindria les funcions d'assessorar i de proposar al president de la Generalitat la política que s'ha de dur a terme, tant pel que afecta Catalunya com la política catalana dins l'Estat espanyol. És evident que el president no podrà realitzar una política

⁴⁰⁰Arreu, 10-01-77, p. 2.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

si prèviament no és aprovada per la majoria de l'organisme esmentat».

Tarradellas apreciava la feina feta pels organismes unitaris de l'interior: Assemblea i Consell de forces polítiques. Tenia una frase infeliç sobre l'Assemblea: «Que ja ha portat a terme la seva comesa», que fàcilment es podia llegir com el cant del rèquiem per a l'Assemblea. Fou aquesta la primera sentència de mort dictada contra l'Assemblea? Com podia dir que havia complert la seva comesa si no s'havia assolit cap dels quatre punts bàsics? Vull creure que no s'entén així, perquè deia tot seguit: «Que tothora ha merescut el meu elogi i el mereix encara.» «No podem creure que un home que ha donat proves d'un bon equilibri polític i ètic consideri acabada l'Assemblea⁴⁰¹» Salvador Coromina (PSC-C) deia: «No interpreto que el president digués que l'Assemblea és morta. L'Assemblea és viva i té molta feina a fer per aconseguir cobrir els seus objectius, que són els seus quatre punts, i per continuar en el camí d'aprofundir la democràcia⁴⁰².» Si Tarradellas volia excloure l'Assemblea del seu proposat organisme unitari, s'equivocà de mig a mig i demostrà, com tants altres polítics, que volia governar d'esquena a la base del poble.

L'Assemblea en aquells dies estava en plena campanya *Salvem Catalunya per la democràcia*, on per primera vegada feia denúncies ecològiques⁴⁰³, com la crítica a l'abocador d'escombraries de Garraf, al projecte de transvasament d'aigües de l'Ebre a Barcelona, a la urbanització de la península dels Alfacs, als projectes d'embassaments a Rialb i Ribera d'Ebre, a les centrals nuclears d'Ascó i de Vandellós, al desviament del Llobregat i a la implantació al Camp de Tarragona de la refinèria.

El dia 16 de gener, celebraria la seva XXV permanent per

401Jordi Roig (Cervelló. Baix Llobregat), en *Avui*, 25-1-77.

402*Avui*, *Ibid.*

403Per a l'ecologia en la transició vegeu Xavier García, *La transició apassionada, 1975-1980*, Fundació Roger de Belfort, Barcelona, 1989.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

endegar la campanya a favor de l'Estatut. El nombre de delegats assistents hi era més nombrós que mai. Les seves taules de no alineats havien editat un magnífic comentari als quatre punts de l'Assemblea. I l'Assemblea, a més, tenia ja nomenada una comissió per impulsar l'única veu pactant del Principat.

Això a part, el plantejament coratjós de Tarradellas de voler pactar amb Espanya per una única veu pactant era transparent i just. Si som una nació -«Catalunya no és un partit polític, Catalunya és una nació»- els nostres partits, ni que fos de moment els del Principat, no podien barrejar-se amb els partits de l'oposició espanyola, màxim si aquests partits espanyols volien «impedir la recuperació de la Generalitat». La nostra exigència de sobirania reclamava l'única veu pactant, i els partits amb més ambició de guanyar havien abandonat la unitat. «Un fet gravíssim.» Benet diria que Tarradellas proposava només un organisme consultiu sense sobirania⁴⁰⁴. Com sempre, tergiversava les paraules de Tarradellas, que, explícitament, afirmava que no podria fer cap política no aprovada majoritàriament per l'organisme unitari.

Benet, en un article en el «Brusi», es despatxà tot dient coses com que Tarradellas introduïa en la política «factors messiànics i mítics, que podien degenerar en una mena de peronisme a la catalana⁴⁰⁵».

En el torn de preguntes, a l'hotel parisenc, Tarradellas havia dit: «No tornaré a Catalunya si no és com a president de la nostra Generalitat.» «No és qüestió d'allò que jo faci tot sol, sinó de l'entesa que ha de tenir lloc al voltant de la Generalitat.» «No faig política de partit, sinó de país.» «Catalunya és encara un poble sotmès.» «La Generalitat no pacta amb la monarquia en concret, sinó amb el règim que hi ha a Espanya».

Sobre l'organisme unitari, «en opinió del president, hi hauria d'haver un consell superior integrat per deu membres». «El dit organisme hauria d'esdevenir un bloc electoral i presentar-se amb el programa de restabliment de la Generalitat, sempre que les eleccions

404 *Avui*, 9-1-77.

405 *Diario de Barcelona*, 11-1-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

presentin prou garanties democràtiques⁴⁰⁶».

La pilota era llançada.

L'onze de gener, moria Josep Pallac. El 13, convocades per ERC i moderades per Joan Cornudella, s'afanyaven a reunir-se disset organitzacions. Signaren un telegrama al president donant-li suport per constituir l'organisme unitari proposat per ell les següents catorze organitzacions: Partit Comunista d'Unificació, Moviment Comunista, Partit del Treball, Reforma Social, Estat Català, Front Nacional, PSC-R, Democràcia Cristiana (històrica), Federació Catalana Històrica del PSOE, ORT, Moviment Republicà Democràtic, Partit Socialista Popular, PSAN-P i ERC. També signaren el Partit Socialdemòcrata, el Bloc Obrer i Camperol dels Països Catalans i el Partit Carlí. En aquesta reunió no van signar la Federació Catalana del PSOE renovat i el PSC-C⁴⁰⁷, i després s'hi negaren el PSUC, CDC, la Lliga, EDC i UDC, que va enviar un telegrama pel seu compte.

Immediatament, dilluns disset a la nit, es reuniren, a la seu de la Lliga, la Comissió dels dotze -que amb l'Assemblea donaven suport a Jordi Pujol en les negociacions de l'oposició democràtica amb l'Estat espanyol- i set formacions més (MEC, Partit Carlí, PSC-R, Reforma Sindical, Estat Català, FNC i PTE). La Comissió del dotze era formada per la Lliga, Partit Socialdemòcrata, CDC, Federació Catalana del PSOE renovat, PSC-C, PSUC, Esquerra Democràtica, Centre Català, Democràcia Social Cristiana, UDC, CCOO i UGT. Aquestes tres darreres no assistiren a la reunió. El resultat fou nul. Tots acceptaren la «veu pactant unitària». Però els Dotze no renunciaren a la via espanyola de la negociació. L'«única veu», la reservaven només per als temes autonòmics. Pujol, només fins a les eleccions. Molts altres, mentre no s'hagués aconseguit el restabliment de la Generalitat. El PSUC, sense Tarradellas. Un guirigall⁴⁰⁸.

El dia 21 de gener, una ponència nomenada pel grup dels

406 *Avui*, 7-1-77.

407 *Ibid.*, 14-1-77.

408 *La Vanguardia*, 19-1-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

disset partits tarradellistes, en vista de les dificultats, emeté un esborrany de document titulat *Per aclarir l'actual situació política* en 8 punts:

1. Derogació del decret de Burgos de 5-IV-38 de suspensió de l'Estatut de 1932 per part de Franco.

2 i 3. Tot i que no se n'aconsegueixi la derogació, les institucions de l'Estatut de 1932 encara tenen vigència.

4. L'article 4 de l'Estatut indica que és el president qui assumeix la representació del Principat.

5. Reconeix a la Comissió dels nou la capacitat negociadora de la llei electoral i de les garanties electorals democràtiques mínimes. Es legitima la negociació amb el govern de Madrid dels aspectes generals de la política que no afectin directament les nostres institucions.

6. Sobre el restabliment de la Generalitat de 1931-39, el que cal és només treure els obstacles per a l'elecció del parlament de Barcelona. Qui ha de dur la negociació és el president amb el suport de totes les forces polítiques del Principat.

7. Després caldrà actualitzar l'Estatut de 1932.

8. Tota altra via de negociació és perillosa i ofereix arguments «als enemics del país».

S'hi afegia que era necessari perllongar el compromís unitari a l'entorn al president, si calia, fins després de les eleccions, fins a la seva plena consecució. «Mundo Diario» en digué cable dels partits tarradellistes a la Comissió dels nou⁴⁰⁹.

Durant la darrera setmana de gener, Tarradellas va rebre les quatre o cinc propostes d'organisme unitari i les estudià. Mentrestant, el dia 30 aparegué un manifest «Pel restabliment de la Generalitat i el retorn immediat del seu president Josep Tarradellas», signat d'antuvi per 407 persones, de variadíssimes tendències, entre les quals vaig comptar-me i on no figurava cap de les primeres figures polítiques del Principat. Una vegada més la base volia unió. «Estem profundament preocupats per la unitat de tots els catalans. El

409 *Mundo Diario*, 22-1-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

senyor Tarradellas pot tornar de l'exili. El president, però, no pot fer-ho. Tarradellas és el president de tots els catalans del Principat. Perquè mai Catalunya no pugui ser venuda per trenta monedes... fem nostra la crida del president Tarradellas per la unitat a l'entorn seu».

Divendres, 14 de gener

Per aquells dies arribà al clímax la projecció pública positiva del meu missatge. En un dels seus llargs articles sobre art, Antoni Tàpies em citava:

«Tot home verament realista sap el pes enorme de l'idealisme⁴¹⁰».

I era ben cert. El meu idealisme havia arribat a fer forat. Només alguns exemples. «Serra d'Or» de gener de 1977 parlava del meu llibre, *Futur d'Església, al panorama de la literatura religiosa*⁴¹¹, Antoni de Moragues Gallissà, president del Foment de les arts decoratives (FAD), el desembre del 1976, em comunicà el meu nomenament com a membre del jurat de l'opinió dels premis Fad 1976 d'arquitectura i d'interiorisme. Ester Sòria em va fer una entrevista en «Presència Evangèlica», de Barcelona⁴¹², El número 9 del primer de gener de 1977 de «La Humanitat», d'Esquerra Republicana, publicà un article meu titulat *Partits i Poble*, on estudiava la responsabilitat social que correspon als partits i la destriava de la que correspon al poble⁴¹³, La redacció d'ERC afegia: «L'Esquerra, partit popular per excel·lència, coincideix amb les seves conclusions.» (No sé si avui, arran del que ha passat amb la dissolució de la Crida, ERC podria dir el mateix). La revista «Mundo», entre els seus candidats a «Català 76», avançava aquests noms: Josep Tarradellas, Jordi Pujol, Lluís Llach, Josep Maria

410Avui, 21-10-76.

411Serra d'Or, gener 1977, p. 32.

412Presència Evangèlica, núm. 31, Barcelona, pp. 16-17.

413La Humanitat, 1-1-1977, p. 3.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Sociás Humbert i jo. Fou elegit Josep Pallac a títol pòstum⁴¹⁴. «Catalunya Express» també em va fer una entrevista i em dedicà un gran pòster a tot color en les pàgines centrals⁴¹⁵. «Cambio 16» dedicà un apartat a l'aniversari de la meua estada davant la preso⁴¹⁶.

També «El País Semanal» em dedicà la portada i dues grans pàgines⁴¹⁷.

Em deia en una carta l'entrevistador, Ismael Fuente: «Espero que aquesta amnistia arribi aviat perquè tu puguis abandonar aquest presidi voluntari del teu despatx de vuitanta per cinc metres quadrats del carrer d'Entença».

El comitè provisional de «An International Consultation in Search of Non-violent Alternatives» (NVA) comunicà a Arcadi Oliveres que em triava com a participant de l'Estat espanyol a la reunió de Derry (Irlanda del Nord) del 24 al 28 d'abril de 1977. No cal dir que no hi vaig anar. També per aquells dies de desembre de 1976 la comissió «Lluís Maria Xirinacs» havia editat una oda que m'havia escrit Joan Brossa amb una portada i contraportada fetes per Antoni Tàpies.

Tot això representava un enorme potencial de poder que calia que jo em jugués a favor del poble que me l'havia donat. Sempre he pensat que tots tenim una mica de poder i que de vegades espontàniament o institucionalment -en les eleccions- el cedim a mans d'un o de pocs. Això encara no és dolent. Dependrà de l'ús que facin els electes d'aquest poder que no és seu i de l'abandó de la vigilància per part del poble sobre aquest ús. Jo tenia molt poder en les mans. Fins aquell moment havia fruit de la benvolença del poble i dels partits de l'oposició. Com es veurà tot seguit, me'l vaig jugar, aquest poder. A partir d'aleshores em continuà el favor del poble, però començà el declivi del suport que fruïa de la majoria dels

414 *Avui*, 20-1-76.

415 *Catalunya Express*, 31-1-77.

416 *Cambio 16*, 2-1-77, p. 12.

417 *El País* (Semanal), 2-1-77, pp. 1 i 4-5.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

partits. Abans la guerra era contra els franquistes. En aquell moment començà la guerra contra els meus. Hauria de sentir moltes vegades: «Tu no hi entens, en política. No t'hi has de ficar.» De vegades als partits els sembla que la política només és cosa d'uns professionals, en contra del parer de Plató, que deia: «La política és una cosa massa important per abandonar-la a mans dels polítics».

Avui, dia 14, a la Fundació Miró, té lloc la cloenda de l'exposició, anunciada com a Homenatge a Catalunya a l'entorn del gest i la figura de Lluís Maria Xirinacs. «Obra Plàstica i Literària. Del 29-XII-76 fins al 15-1-77». L'exposició ha estat promoguda per un grup d'artistes i liberals adherits a la comissió Pro Nobel Xirinacs -Joan Miró, Antoni Tàpies, Jaume Rodri, Maria Cirici, Núria Llimona, Santi Surós, Lluís Bosch Cruañas, Alexandre Grimal, Díez-Gil i Amèlia Riera-, els quals, en carta oberta en la premsa del 8 d'octubre de 1976, havien invitat els artistes catalans a constituir-la amb llurs obres plàstiques i literàries. En aquesta carta als artistes era invocat allò que fou estendard durant molts segles en les terres catalanes: afany de justícia i de llibertat, sense brutalitats, presons, vencedors i vençuts⁴¹⁸, «Dins d'aquest marc explícit del nostre país, i com a símbol de la voluntat de redreçament dels Països Catalans com a poble, avui fa un paper important la figura de Lluís Maria Xirinacs, reconeguda per les diverses i àmplies instàncies polítiques, socials, culturals i religioses de dins i de fora de la nació.

»1) La proclamació incansable de la dignitat de tots els homes i de tots els pobles fent una crida a l'exercici de les llibertats i dels drets humans i la denúncia de la violació d'aquests drets.

»2) El rebuig de la pena de mort i l'ofertament de la seva pròpia vida per tal de despertar les consciències sobre el valor inalienable de la vida humana.

»3) La defensa de les minories ètniques i de les nacionalitats oprimides.

»4) Les formes d'acció no violenta que ha utilitzat per promoure una pau basada en la justícia.

418 *Mundo Diario*, 8-1-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

»Al marge de si li concedeixen o no, aquest any, el premi Nobel de la pau, voldríem que quedés constància de la proesa que ha estat, per a Catalunya, que hagi emergit de la seva entranya de poble lliure la personalitat de Lluís Maria Xirinacs.

»L'aportació que sostenim un grup d'artistes adherits a la comissió Pro Nobel Xirinacs és la següent:

»Proposem un homenatge a la figura de Lluís Maria Xirinacs, ja que el seu testimoni ha aconseguit de cridar l'atenció mundial i de ser acceptat com a candidat al Nobel de la pau 1976 (enguany amb tres-cents signatures de professors de totes les universitats de l'Estat espanyol).

»Aquest homenatge a Catalunya a l'entorn de la figura de Xirinacs fóra constituït per obres d'artistes catalans que serien exposades a la Fundació Miró durant els mesos d'octubre o de novembre i que després restarien dipositades i exposades permanentment al Museu que l'Abadia de Montserrat està habilitant al lloc que ocupa l'actual restaurant. Hi ha també en projecte l'edició d'un llibre amb totes les obres que constituïran la donació».

Al darrere figuraven 180 signatures, entre les quals es compten: Andreu Alfaro, Miquel Arimany, Josep Benet, Joan Brossa, Maria Aurèlia Capmany, Josep Maria Castellet, Alexandre Cirici Pellicer, Modest Cuixart, Salvador Espriu, J. V. Foix, Joan Fuster, Josep Guinovart, Joaquim Horta, Jordi Llimona, Jordi Maluquer, Miquel Martí Pol, Joan Miró, Terenci Moix, Francesc de B. Moll, Joan Oliver, Enric Ortenbach, Teresa Pàmies, Manuel de Pedrolo, Joan Perucho, Josep Maria Piñol, Baltasar Porcel, A. Ràfols Casamada, Jaume Rodri, Xavier Rubert de Ventós, Josep Maria Subirachs, Santi Surós, Antoni Tàpies, Jordi Teixidor, Joan J. Tharrats, Joan Triadú, Francesc Vallverdú, Pau Vila i Joan Vilacasas. Aportaven obres i textos a l'exposició cent setanta-vuit artistes plàstics i escriptors. No podem reproduir-ne cap quadre, però sí alguna de les poesies:

HOME AMB UNITAT

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

*De vegades molts se senten vençuts,
més que vençuts, destrossats,
més que destrossats, sense vida.
De vegades molts se senten destrossats.
En acabar el dia hi ha milions de destrossats.
En acabar el dia hi ha milions d'unitats
que formen part dels cossos destrossats.
Tot això passa en acabar el dia.
Però sé que avancen unitats d'unitat, en acabar el dia.
Avancen unitat a unitat,
totes les unitats d'unitat, en acabar el dia.
De vegades molts, en acabar el dia, tornen a sentir-se unitat.
L'endemà molts se sentiran destrossats,
més que destrossats, vençuts,
més que vençuts, sense vida.
Però és inevitable, germans:
a la nit agafaran forces per al nou dia.
Cal caminar amb fe i amb energia,
com cada unitat d'unitat,
perquè ens trobem molt a prop del dia de la
GRAN UNITAT.*

Joaquim Horta

HOMER A PIC I PALA

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

*Ens succeïm quan som, en l'acte d'ésser en la paraula
i, recollits en la claredat de la fosca,
cridem la lletra d'unes cançons que s'esmorren
com l'eina que ha servit i ensopega amb un roc
però l'alça, l'arranca del solc.
Homer a pic i pala
manobre amb les mans brutes i el front que et sua,
la teva alba, dins espetega i obre morts
en el futur ara viu com un gra d'ordi
que l'humus conserva.*

Manuel de Pedrolo

NO TE N'OBLIDIS MAI

*Aprèn l'aspra lliçó
d'aquell que t'ha guardat
dins l'aire mort el do
del vent de llibertat.*

*Recorda la fredor
d'un cor antic parat.
No sollaràs la flor
el nom de llibertat.*

*Guaita de nit, pastor
al prim son del ramat,
mantén l'alta cremor
del foc de llibertat.*

Salvador Espriu

El dia de la inauguració, 29 de desembre de 1976, l'auditori era ple de gom a gom. Jaume Rodri, que feia d'introducció, anuncià que la Comissió volia organitzar per al 14 -el dia que encapçala el

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

present capítol- un acte col·lectiu en què prendrien la paraula els representants de tots els partits polítics catalans. Lluís Bosch Cruañas va fer ús de la paraula en nom dels artistes. Josep Dalmau parlà de la síntesi catalana entre el pactisme i l'arrauament i pledejà a favor d'una instància suprema de pau i treva en moments de tensió. Joana Villemur hi llegí un comunicat meu en el qual advocava per la unitat:

«Els Països Catalans, emplaçats en una cruïlla geogràfica on conflueixen amples corrents comercials, econòmics i culturals, han estat dissortats durant els darrers segles en les seves oportunitats polítiques i militars. Els avantatges els mantenen encara avui, després de tant de temps d'opressió, desperts i vius en la seva voluntat nacional; potser la més desperta i viva de les nacionalitats oprimides d'Europa. Tanmateix, les llargues contrarietats els neguen en un mar de dubtes i de divisions.

»Té sentit ple, doncs, avui reivindicar la unitat catalana, la unió lliure dels Països Catalans.

»No us dono, doncs, les gràcies per l'homenatge perquè no és per a mi. Només us dic: manteniu-vos sempre units al servei d'aquest poble. A la presó de Carabanchel, els presos polítics no catalans envejaven com la ciutadania catalana ha sabut treballar el meu cas i com vosaltres havíeu sabut convertir la meua lluita en una gran campanya de tot un poble davant totes les nacions del món.

»Per cloure, doncs, aquestes paraules us repeteixo: manteniu-vos sempre units al servei d'aquest poble⁴¹⁹».

Era un sever avís contra la falta gravíssima de la imprescindible unitat dels nostres líders en uns moments cabdals de la nostra història col·lectiva. Josep Dalmau escrivia: «Precisament davant l'erosió que havia sofert l'oposició catalana a partir de l'Onze de Setembre, la Comissió pro Nobel Xirinacs va creure oportú d'organitzar la cloenda de l'exposició per convertint-la en plebiscit popular i aplegar de nou totes les forces -i més- que feren possible l'Onze de Setembre. Calia redreçar la unitat necessària, per fer un

419Avui, 30-12-76.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

front comú i recuperar de moment l'Estatut de 1932. Tots -els partits, els primers- hem de saber desaparèixer momentàniament de la superfície per evitar el gran obstacle: la fragmentació del conjunt català⁴²⁰».

Perduda l'oportunitat del referèndum, la primera formació política que abandonà la unitat i anuncià la seva participació en les eleccions va ésser Unió Democràtica. De seguida, com un castell de cartes, va esfondrar-se la unió de l'oposició del Principat. Després anuncià la mateixa cosa CDC. A continuació ho féu el PSC-C i la fuita cap a Suárez fou coronada pel PSUC. S'havia acabat la unitat. Jo m'havia esgargamellat demanant «la unió de Lliga (de Catalunya) a Lliga (comunista revolucionària-LCR) sense fusions ni confusions». Endebades.

Som en el dia 14 de gener. El considero el dia més decisiu de la meua vida al servei del meu poble. Vaig trencar la meua promesa de no abandonar la guàrdia de la presó per assistir a la cloenda de l'exposició dels artistes. Tots els partits hi eren invitats. No podia faltar a la cita excepcional muntada amb gran esforç per refer la unitat perduda dels catalans del Principat. Vaig passar la setmana anterior amb dolors de part. Què havia de dir en aquella gran ocasió? Uns esborranys en substituïen uns altres. Un parell d'hores abans de l'acte vingué al carrer d'Entença Josep Dalmau. Em llegí la seva intervenció. Esperava que jo li llegís la meua. No ho vaig fer. Temia les pressions a la baixa. No sé si vaig ho encertar, però no vaig consultar amb ningú el meu text.

A dos quarts de vuit del vespre començà l'acte. La sala només podia contenir quatre-centes persones. Primerament, es projectà el film sobre l'Onze de Setembre a Sant Boi que va realitzar l'AMAV de l'ajuntament de Barcelona. Seguidament, introduí l'acte Jaume Rodri i es guardà un minut de silenci en record de Josep Pallac. Parlà en nom de la Comissió Josep Dalmau. A continuació, a tres minuts cadascun, intervingueren els representants de divuit formacions polítiques. Impressionava veure'ls tots junts en la fila zero de la sala.

420 *Ibid.*, 12-1-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

-Josep Maria Figueres, de la Lliga de Catalunya: «El poder espanyol no vol entendre la idea de Catalunya».

-Enric Nosàs, del PSC-R, «emocionat per la recent mort de Josep Pallac».

-Pau Miserachs, del DSCC-H, féu una crida a anar junts en la «resistència», amb un fort cop de puny a la taula.

-Victòria Armendàriz, de l'ORT, exigí «democràcia de i per al poble».

-Lluís Fernández Carbó, de Reforma Catalana.

-Alfons Peidró Montllor, d'ERC, recordà la manera de legislar que des de l'edat mitjana tenien els catalans.

-Jordi Vilanova, del Consell Nacional Català: «Actualment, la consciència de poble dels catalans s'ha desvetllat».

-Joaquim Jou, de la Federació catalana del PSOE, havia deixat el llit per acudir a l'acte.

-Joan Cornudella, del FNC: «Cal retornar a la mentalitat de poder».

-Josep Miró Ardèvol, d'UDC: «Nosaltres vam ser el primer partit català a dir que aniríem a les eleccions. Però, si hi ha un sol pres polític a la presó, no hi anirem».

-Jacint Humet, del PSC-C, recordà que Catalunya havia estat capdavantera en la lluita per l'amnistia.

-Empar Pineda, del MEC, féu una crida a la unitat de tots els partits per exigir abans de les eleccions el retorn de les institucions de 1932.

-Joan Senent-Josa, del PTE, pledejà per la unitat del combat, pel retorn del president Tarradellas i per una candidatura unitària catalana.

-Josep Badia, del Partit Carlí, demanà comprensió al poble «perquè els polítics tenim de vegades visió curta».

-Gregori López Raimundo, del PSUC, a propòsit de la denegació de l'amnistia digué: «L'acusació de terrorisme als que són a la presó és resultat del caràcter dictatorial dels governants».

-Jordi Pujol, de CDC, em demanà que a causa de l'esforç que calia de pragmatisme polític «als que ens veiem en l'obligació

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

d'ésser pragmàtics ens recordis que les coses no són tan simples... T'ho demano per favor: continua!»

-Francesc Arbolí, del PCU: «Després de quaranta anys d'opressió, no han pogut!»

-Xavier Nart, del PSPC, parlà de la violència estructural i digué: volem «la llibertat que no ens donen aquests dèspotes il·lustrats, que ho fan tot per al poble i sense el poble⁴²¹».

- També hi havia un representant d'Estat Català.

Al final es llegí el següent missatge del president Tarradellas:

«En ocasió de la clausura d'aquest homenatge a Catalunya a l'entorn del gest, que mai agraiem prou, de Lluís Maria Xirinacs, que els artistes i literats heu fet amb la vostra aportació personal, em plau fer palès el reconeixement als catalans que han sabut fer renéixer el nostre país de la prostració a què havia estat reduït de manera violenta.

»El pensament lúcid i l'actitud tenaç i fidel de Lluís Maria Xirinacs prefigura la unitat i la concòrdia dels catalans que lluitem per obtenir les nostres llibertats.

»A vosaltres que tant heu contribuït al renaixement del nostre país, us dic moltes gràcies i fins ben aviat».

Abans del missatge de Josep Tarradellas, jo havia adreçat a la sala una Crida a la unitat dels catalans, en la qual em referia a l'actualitat com a temps crucials per als Països Catalans i tractava de reportar l'expectativa d'unitat que aleshores es palpava en la ciutadania. Demanava als polítics que fossin els primers a voler la unitat i per això els remetia a la consideració del patrimoni polític dels catalans. Finalment, mentre no fos restablert l'Estatut de 1932, advocava per la convocatòria d'un parlament provisional o nova Assemblea que absorbís la primera i la superés en obertura fins on fos necessari.

421Vegeu J. F. Valls en *El Correo Catalán*, 15-1-77 i Ignasi Riera en *Arreu*, 24-1-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

«La Vanguardia» no en digué res. «Avui» en publicà una ampla selecció de fragments⁴²², «Canigó» va transcriure íntegrament la meua intervenció⁴²³. En l'habitual emissió de Ràdio Miramar dedicada als captaires de la pau, de 22-1-77, Heribert Barrera aprovà en essència la meua crida a la unitat dels catalans amb una lleu reticència a la proposta concreta. Insistia simplement en la proposta tarradellista de «cambra provisional». Per l'altre extrem -el de l'antitarradellisme- la revista «Arreu», per mà d'Ignasi Riera, dedicà una pàgina a l'«Homenatge a Lluís M. Xirinacs⁴²⁴». Expressà el seu acord en una llarga llista de punts. «Ara bé: és amb un parlament provisional, previ a les llibertats, que això s'aconseguirà?»

Per cloure aquest apartat vull afegir una reflexió sobre el dret que tenia jo de fer propostes com aquestes. Heribert Barrera, tot referint-se a mi, deia a la ràdio: «Ell és la nostra consciència.» Josep Dalmau em veia com un nou abat Oliva presidint un concili de pau i treva. Els diferents polítics que intervingueren en la sessió també expressaren coses semblants i jo he de valorar molt alt que s'avinguessin a assistir i participar en una reunió tan atípica. Ignasi Riera, en l'article esmentat, acabava: «No seré jo qui negui credibilitat al clam d'un profeta. Encara que no hagués fet cap proposta concreta, la proposta de Xirinacs va sempre més enllà.» A Joan Baptista les autoritats d'Israel, esverades, li preguntaren: «En nom de qui, a títol de què, amb quina autoritat bateges?» Joan deia que batejava per «preparar al Senyor un poble perfecte.» I es presentava a si mateix com «una veu que clama en el desert». En la Bíblia, *desert* vol dir «àmbit de deseiximent de tots els lligams d'interessos».

422Avui, 16-1-77.

423Canigó, 22-1-77, amb esmena d'errada de 29-1-77.

424Arreu, 24-1-77.

Dilluns, 24 de gener

Madrid. Alianza Popular presentava, per aquells dies, el seu programa polític i es feien públiques les llistes de les noves i significatives adhesions obtingudes de totes les anteriors famílies del règim, especialment del falangisme de la UDPE: José Solís Ruiz, Tomás Allende Garcia-Baxter, Javier de Carvajal, Rafael Mombiedro de la Torre, Jiménez Quílez, Pedrosa Latas, Juan de Arespachoga, Juan José López Ibor, Claudi Colomer Marqués, Emilio Romero, Mercè Salisachs, Paco Camino, Noel Zapico, etcètera⁴²⁵.

Suárez derogà el decret-llei sobre terrorisme i suprimí el Tribunal d'ordre públic, però tot seguit creà l'Audiència Nacional, un nou tribunal especial encobert. I alhora anava avançant la redacció de la llei electoral, talment que ja gairebé la tenia enllestida, a l'esquena de l'oposició, que romania embardissada en les seves lluites internes. El seu segon de bord, el vicepresident Alfonso Osorio, dinà, el 24 de gener, amb l'ambaixador dels Estats Units, Wells Stabler, per preparar el viatge d'Osorio a Washington i rebre-hi les benediccions del nou equip de govern nord-americà. El 27, el realitzà. Parlà amb Jimmy Carter i amb Cyrus Vance⁴²⁶. A la tornada manifestà: «He trobat una bona disposició cap a Espanya i la seva reforma política. Això em fa sentir moralment sostingut».

A Barcelona, Jordi Pujol (CDC) i Ramon Trias Fargas (EDC) arribaren a un pacte electoral.

En tot l'Estat espanyol augmentaven les campanyes per l'amnistia total. Semblava imminent la seva concessió⁴²⁷. També, vaga de professors, de transport i d'escombraries.

Madrid. En aquell moment esclatà amb tota la seva força la

425Arreu, 17-1-77, p. 12.

426Osorio, *op. cit.*, pp. 265 i 277.

427Arreu, 3-1-77, pp. 6 i 9.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

reacció de les dretes espanyoles, que foren secundades per les seves homònimes internacionals en vista a provocar un cop d'estat involucionista que aturés la *transición*, amb les millors tècniques de la desestabilització concentrada en pocs dies. El cop d'estat no succeí, però els nens del *Kindergarten* restaren profundament espantats i votaren sí a tot. Les cròniques l'anomenen la «setmana tràgica de Madrid». Juan Antonio Bardem en féu una pel·lícula -*Siete días de enero*- amb guió de Gregorio Morán.

El pla de l'extrema dreta semblava dissenyat de la següent manera: a) Provocació a l'esquerra matant un noi en una manifestació per l'amnistia. b) L'«esquerra» -els GRAPO- segrestà el general Villaescusa i així provocava l'exèrcit, tot induint-lo al cop d'estat. c) Represàlia de la dreta matant uns advocats laboralistes o uns dirigents de CCOO. d) Represàlia de l'esquerra -un altre cop els enigmàtics GRAPO- matant policies i guàrdies civils. e) I així anar provocant el cop d'estat⁴²⁸.

Els fets esdevingueren d'aquesta manera. Antonio Oriol Urquijo encara era segrestat pels GRAPO -des de l'onze de desembre-. L'onze de gener, el jove Juan Manuel Iglesias moria en un enfrontament amb la policia, a Sestao, durant una manifestació. Diumenge 23 de gener, un grup d'altres espanyols, italians i argentins, que actuaven contra una manifestació per l'amnistia, a Madrid, van matar d'un tret l'estudiant Arturo Ruiz García. A les deu del matí, el tinent general Emilio Villaescusa, president del *Consejo supremo de justicia militar*, fou segrestat pels GRAPO. A la una del migdia, a propòsit d'una manifestació en protesta contra la mort del dia abans, un pot de fum de la policia matà l'estudianta María Luz Nájera. I a tres quarts de deu de la nit, en el despatx laboralista de CCOO, situat al carrer Atocha, número 55, tercer pis, de Madrid, els ultres José Fernández Carra, Carlos García Juliá i Fernando Lerdo de Tejada, enviats pel secretari del sindicat vertical del transport, van disparar frontalment i abundosa sobre les nou persones que hi eren reunides. Quatre restaren malferides. Cinc van morir: Luis Javier Benavides, Enrique Valdelvira Ibáñez, Ángel Elías Rodríguez

428*Ibid.*, 7-2-77, p. 4.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Leal, Francisco Javier Sauquillo i Serafín Holgado. Sembla que buscaven Joaquín Navarro, president del sindicat del transport de CCOO. Encara els GRAPO van matar dos policies i un guàrdia civil, el 28 de gener, per figurar que l'oposició d'esquerres s'hi tornava i així anar cargolant més l'espiral de la violència.

Però això no era gens cert. Als ultres els sortiren els trets per la culata. Els partits, els sindicats, les universitats, les associacions de veïns llançaren comunicats de condol i protesta.

El 26 de gener, en una reunió autoconvocada, a la qual assistiren 21 partits polítics, quatre centrals sindicals i l'Assemblea, s'aprovà un enèrgic comunicat sobre els fets de Madrid⁴²⁹.

El funeral dels morts del carrer Atocha de Madrid, celebrat el dia 25, que partí del Col·legi d'advocats de Madrid, fou una sereníssima manifestació gegantina de dol. El Partit Comunista Español hi efectuà una presència massiva i organitzada. L'oposició no es deixà atrapar en aquella terrible provocació. Suárez es convencé que les eleccions no tenien sentit sense el Partit Comunista en el joc⁴³⁰. En canvi, en el funeral dels policies es cridaren visques a Franco, a l'exèrcit i a la guàrdia civil, i mots d'ordre com «l'exèrcit al poder!». El general Gutiérrez Mellado hagué d'imposar-se: «Qui porti uniforme, ferm i en silenci. Qui sàpiga resar, que resi.» Però a l'acte el capità de navili, Camilo Menéndez canonitzà el que seria l'eslògan de l'extrema dreta militar: «Per damunt de la disciplina hi ha l'honor!⁴³¹» Aquest capità de navili intervindria en el 23-F de l'any 1981.

El dia 26, en una reunió extraordinària del consell de ministres de Madrid, s'aprovà un crèdit de 4.000 milions de pessetes per habilitar la força pública. El dia 28, en un altre consell de ministres, es decretà l'estat d'excepció.

La pantomima final amb què es tancà aquesta setmana tràgica fou l'alliberament d'Oriol Urquijo i de Villaescusa per la

429CDC *informacions*, 10-2-77, pp.12-13.

430Osorio, *op. cit.*, pp. 276-27.

431*Desatado y bien desatado*, El Periódico, Barcelona, 1985, pp. 93-97.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

polícia. Els comentaristes, benèvolament, titllaren l'operació de fàcil.

L'editorialista d'«Arreu» parlà d'alliberament «miraculós». Tots semblaven dir que la policia sabia des de l'inici on eren els segrestats. El govern de Madrid decretà matèria reservada el tema dels segrestaments. Martín Villa es dedicà a detenir gent de l'oposició d'esquerres que s'havia de tornar a amagar com en els vells temps. Fins i tot es tornà a torturar. El ministre de governació posà al capdavant de l'operació de rescat Roberto Conesa, El Orejas, policia ultradretà, que havia estat prou esquerrós en temps de la República espanyola i que havia delatat els seus coreligionaris en venir Franco. Especialista a infiltrar-se i desarticular grups d'extrema esquerra, PCE-ML, FRAP, etc, semblava que ho sabia tot sobre els enigmàtics GRAPO.

«Els malèvols asseguruen que si els GRAPO no existissin, Conesa hauria d'inventar-los.» Recordo que per aquells dies jo havia avisat públicament de la molt possible direcció ultradretana dels GRAPO i poc després em venien mares doloroses, de fills pertanyents als GRAPO detinguts, torturats, empresonats i processats, i em preguntaven quina font tenia jo per dir el que deia. Elles venien comissionades pels seus fills. «Tants de sacrificis i angoixes per no res?, per ajudar la dreta sense saber-ho?» I certament, en la base dels GRAPO els militants anaven de bona fe esquerrana. Martín Villa dedicà grans elogis a la policia per la seva eficàcia.

Una petita reflexió sobre uns esdeveniments desconcertants. La premsa es trobà confusa. D'una banda, l'estratègia de la desestabilització més descarada. De l'altra, la reforma anava avançant: reforma militar⁴³², legalització dels partits, etcètera. Als Estats Units, en aquells moments, hi havia dues concepcions del món: la imperialista dels republicans, la CIA i bona part del Pentàgon i de bona part de la població influent del sud i de l'oest nord-americà que volia mà dura amb l'estranger. Només s'aguanta l'imperi si es té mà dura amb els enemics. Però acabava de guanyar

⁴³²Arreu, 14-2-77, p. 7.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Jimmy Carter, demòcrata. Darrere seu s'amagava l'internacionalisme de la Trilateral i de bona part de la població influent del nord i de l'est nord-americà. Es creuen tan prepotents que es pensen poder prendre's el luxe de democratitzar bona part del món. Sempre, però, democràcies vigilades, governables, «fortes». Són més poderosos que els altres i imposen la seva línia. Però conserven íntims lligams amb ells per fer-los servir quan el riu surt de mare. És per això que em plau anomenar-los «extrem centre». A l'Estat espanyol es reflectia en el govern (Osorio o Villa), en els militars (Milans del Bosch o Gutiérrez Mellado), en la policia (Conesa o Sáinz), en els partits hereus del règim (Alianza Popular o Unión de Centro Democrático). Són dues polítiques diferents. Totes dues de dretes. Una, dretana i conservadora de tota la vida, aimant de la llei i de l'ordre. L'altra, d'un centre especial. Sempre amb la vara de freixe amagada rere la porta. Martín Villa era el perfecte pont entre les dues. Suárez, comandat pel Rei, era l'avançat del carterisme destinat, de moment, a triomfar a Espanya. Quan en 1980 va guanyar Ronald Reagan, republicà, als Estats Units, les coses començaren a girar a l'Estat espanyol -operació *Galaxia*, el 1981- i abocaren al 23-F del 1981, on les dues faccions explicaren també un cop d'estat aparentment intel·ligible.

El 30 de gener, la XXVI permanent de l'Assemblea, convocada i celebrada de nou enmig de mesures de seguretat pròpies de l'antiga clandestinitat, qualificà de «gravíssima» la situació i reiterà que, atesa la conjuntura, «cal arribar a la creació d'un òrgan unitari entorn del president de la Generalitat⁴³³». Hi assistiren cent trenta-tres delegats de vuitanta-sis delegacions. Com es pot veure, l'Assemblea, per la base, no cessava d'eixamplar-se. Ja disposava d'una secretària a les tardes, Maria Àngels, als locals del CIDOB (Llúria, 125, Barcelona). A part dels fets de Madrid, continuà la picabaralla sobre la unitat. El PSUC volgué privar l'Assemblea de la participació en el procés unitari i amb CCOO abonaven la negociació dels Nou amb el govern de Madrid i fins i tot

433Batista i Playà, *op. cit.*, p. 245.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

manifestaven llur aprovació d'alguns aspectes concrets de la reforma de Suárez. En canvi, els no alineats només volien la presència de l'Assemblea en reunions unitàries. El PSOE expressà la seva poca afecció a Tarradellas. El MEC proposà anar a les eleccions amb una candidatura unitària. CDC i altres s'hi oposaren. Els partits més esquerrans denunciaven les eleccions com a no democràtiques. S'elegí una comissió de delegats de l'Assemblea per representar-la en reunions unitàries i davant les autoritats formada per Empar Pineda (MEC), Miquel Sellarès (CDC) i Salvador Coromina (PSC-C) en nom dels partits, per Joan Guinovart i Salvador Casanova en nom de les comarques, per Agustí de Semir en nom dels independents i pels membres de sindicats que corresponguessin i que aquests elegirien en el moment que calgués⁴³⁴.

Diumenge, 13 de febrer

Un cop fet l'esforç que era a la meua mà per empentar la unitat, em vaig tornar a centrar en la presència davant la Model per l'amnistia. Estava molt cansat. Els metges remugaven. Amics meus de l'Assemblea proposaren, en la darrera permanent, la meua substitució davant la presó. Ferran García Fària s'hi oferí. Però jo no ho vaig acceptar. «Els presos tampoc no fan vacances».

Per tercera vegada se'm presentava candidat al Nobel de la pau. La documentació fou avalada per setanta professors universitaris de l'Estat espanyol, encapçalats per Ramon Trias Fargas, Josep Antoni González Casanova, Manuel Jiménez de Parga, Antoni Badia Margarit i Fabià Estapé Rodríguez. Aquells dies fou premiada per Flash-Foto, com a millor «foto de premsa» de 1976, una imatge obtinguda per Manuel Armengol de la manifestació per l'amnistia del primer de febrer de 1976, de Barcelona, on voleiaven porres, pistoles i culates de fusell sobre el cap dels captaires de la pau.

Què feia el nostre país mentrestant? Heus ací la lenta però progressiva davallada als inferns de la submissió (versus sobirania!).

434Avui, 1-2-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

El 20 de gener, Jordi Pujol era rebut privatament per Suárez. Pujol volia ser el protagonista de la negociació directa Barcelona-Madrid. Unitat sí, però amb ell al davant i només per als temes institucionals catalans! Mentrestant, la Comissió dels nou elaborava un projecte alternatiu al del govern de Madrid de llei electoral. El 24 de gener, Suárez va rebre una delegació de la Comissió on figurava Jordi Pujol. El 27 de gener, se celebrà una entrevista entre Miquel Roca Junyent -secretari general adjunt de CDC- i Tarradellas a petició d'aquest últim. Molt bones paraules, però no s'aclarien.

El 3 de febrer, la Comissió dels nou redactà un document de consens de l'oposició sobre l'estructura futura de l'Estat espanyol. Hi quedaven implicades les institucions del Principat, tractades així al marge de la unitat dels partits. Sembla que Suárez, fort en la seva línia de programa, es negà a considerar aquest tema abans de les eleccions. Dit d'una altra manera: no va reconèixer d'entrada -ni reconeixeria mai de sortida- la sobirania de cada nació i obligà a votar sobre cada nació a *todo el pueblo español*.

El 8 de febrer, Suárez continuà exercint la iniciativa més inconsiderada i va obrir la porta perquè els partits poguessin legalitzar-se, segons les regles del govern, amb un decret-llei sobre normativa de les associacions i partits polítics. Calia fer la inscripció a governació. Aquest decret-llei va ser obra exclusiva d'Adolfo Suárez, Landelino Lavilla, Rodolfo Martín Villa i Alfonso Osorio, sense cap intervenció de l'oposició democràtica. El Tribunal suprem espanyol entendria la il·legalització d'un partit segons el codi penal vigent⁴³⁵, I «comença el campí-qui-pugui preelectorals⁴³⁶. Primer UDC, com resta dit. CDC tenia por de quedar a la cuneta i va cedir a presentar-se sense garanties i abandonant a llur sort els partits que no es legalitzaren. Després es passà de bàndol el PSC-C. I finalment, cloïa la llista dels eixorivits el PSUC. Tots els partits que preveïen de poder situar-se bé electoralment van abandonar la resta, malgrat l'antidemocratismes palès de les eleccions. «Visqui jo i morin els Països Catalans!»

435Osorio, *op. cit.*, p. 271.

436Josep Ferrer, en *Casanova, op. cit.*, p. 51.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Davant maniobres tan divisionistes, urgentment es convocà una «cimera del Principat» a Sant Cebrià del Rosselló per constituir el -desitjat per uns i refusat per altres- consell consultiu, els dies 12 i 13 de febrer. A causa de la transcendència del moment, vaig gosar enviar un comunicat a Josep Tarradellas i als representants dels organismes unitaris i forces polítiques del Principat allí reunits, a títol informal de tribú de la plebs, com deien els romans, de *defensor civitatis*, com els agradava de dir als florentins renaixentistes, o de defensor del poble, com plau de dir als moderns:

«Excuseu-me la intromissió en la vostra reunió. Però la importància del moment m'obliga a adreçar-vos unes paraules breus i directes:

»Els catalans no acabem de presentar-nos d'una faisó clara davant Madrid, com féu Macià en diverses ocasions. Els interessos immediats de grup o de classe estan passant davant els interessos nacionals.

»Reconstruirem la nació abans o després de les eleccions, però el poble pressiona per lluitar-hi des d'ara, i sou els polítics els que encara poseu obstacles i els que podríeu retirar-los. La febre electoral us distreu de la vostra responsabilitat com a catalans. Per fer la nació calia reconciliació mútua entre els partits que ara tenim, el president que ara tenim i l'Assemblea que ara tenim.

»Voldria que fóssiu com un Macià col·lectiu i crec urgent que aquest nou Francesc Macià col·lectiu travessi la frontera i estableixi senzillament la Generalitat provisional en aquest període provisional d'excepció que ens ha tocat de viure».

Més clar no ho podia dir. Calia un acte col·lectiu, unitari de sobirania, senzill i transparent, però contundent i ardit. Un fet aital de Macià l'any 1931 col·locà d'un cop Catalunya com a nació davant la faç del món. Encara vivim d'aquell fet. Ara no. Tot eren subterfugis. S'acceptava la reforma. Es feien pactes per separat. Es feien magnes reunions i consells més enllà de les fronteres... La por d'una nova guerra civil fou l'excusa per als egoïsmes personals i de grup més inconfessables. No hi hagué dignitat. Que fàcil que li ho

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

posàrem a Suárez!

El dissabte dia 12, a les sis de la tarda, es reuniren al saló de sessions de l'ajuntament de Sant Cebrià decorat amb grans senyeres:

1. Mesa presidencial.

Josep Tarradellas.

Josep Batista Roca, del Consell Nacional.

Lluís Gausachs, secretari de presidència.

Joan Cornudella (FNC), moderador de la reunió.

Sebastià Bonet.

Romà Planas.

Quico Vila Abadal.

Joan Olibó.

2. Delegacions

Assemblea: Agustí de Semir, Miquel Sellarès, Empar Pineda, Joan Guinovart, Àngel Parera, Salvador Coromina.

Convergència Democràtica: Jaume Camps.

Esquerra Democràtica: Martí Pera.

Estat Català: Roger Rodés, Miquel Soler, Salvador Bartolí.

Esquerra Republicana: Heribert Barrera, Josep Fornas, Cristià Aiguader.

Front Nacional: Josep Guillem, Josep Munté.

Lliga: Modest Sabater.

Moviment Català Republicà Democràtic: Eugeni Semis, Andreu Rodamilans.

Moviment Comunista: Ignasi Álvarez Dorronsoro.

Organització Revolucionària de Treballadors: Victòria Armendàriz.

Partit Carlí: Manuel Caballero, Josep Badia.

Partit Comunista Marxista-Leninista: Manuel Pedrosa.

Partit Comunista d'Unificació: Francesc Arbolí, Josep Oliver.

Partit Socialdemòcrata: Jaume Casanovas, Tomàs Torrent.

Partit Socialista d'Alliberament Nacional: Jordi Moners, Joan Tarabal.

Partit Socialista d'Alliberament Nacional Provisional: Joan

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Sala, Núria Sabaté, Carles Castellanos.

Partit Socialista (Congrés): Joan Reventós, Jesús Salvador.

Partit Socialista (Ex-reagrupament): Teresa Pallac, Amadeu Cuito, Josep Buiria, Raimon Martínez.

Partit del Treball (Comitè Nacional): Joan Anton Sánchez Carreté, Ramon Planas.

Reforma Social Catalana: Manuel Almodóvar, Josep Merino, Joan Clua.

Unió Democràtica: Joan Sansa, Ferran Camps.

Unió de Republicans: Jordi Carreres, Josefina Jové.

Solidaritat Obrera: Xavier Casasses, Montserrat Santamaria.

3. Observadors:

Captaires de la Pau: Ferran García Fària, Joan Soler, Bruniselda Sagristà, Montserrat Duocastella, Josep Estanyol.

No alineats: Ricard Lobo, Àngel Colom, Enric Gomis.

Unió General de Treballadors: José Real.

A més, hi assistiren quinze periodistes i una trentena entre exiliats i residents catalans fora de l'Estat espanyol.

Tots els comentaristes destacaren l'absència del PSUC. Tarradellas ho suavitzà: estaven representats per l'Assemblea, amb la consegüent distorsió del paper d'aquesta. També hi faltaven la Federació Socialista Catalana del PSOE i el Partit Socialista Popular, homologat amb l'espanyol de Tierno Galván. No creien en Tarradellas. Jaume Mata (PSPC) hi era a títol personal. La causa fonda: llur espanyolisme. També era greu i significativa l'absència dels caps de fila Jordi Pujol (CDC) i Anton Cañellas (UDC), que feien la guerra pel seu compte. Això permeté a llurs grups respectius esgrimir l'excusa de no comprometre's a res, amb la qual cosa invalidaren tota la reunió, perquè Tarradellas molt prudentment no volgué concloure res sense ells. També esperava endebades la presència del Centre català de Joaquim Molins i Carles Ferrer Salat. El president es manifestà no partidari de les precipitacions. La gent deia: «Tarradellas ha jugat molt fi aquesta vegada». (No hi era Benet per desmentir-ho).

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Els mitjans d'informació esclataren en triomfalismes: «La Generalitat, refermada», «Organisme consultiu, ja», «Jornada històrica per a la política catalana», «Ampli acord», «S'accepta la proposta del president», «Acte de president».

Pels passadissos se sentia: «És la major victòria obtinguda fins ara», «Un dia importantíssim per a Catalunya», «Aquesta setmana serà la clau per al nostre futur», «Un triomf de la unitat». Però no s'arribà de fet a l'establiment del consell consultiu. El document final ajornà fins al dia 23 de febrer la seva configuració definitiva. CDC no es volgué comprometre a res. «No penso en ningú -digué el president, tot referint-se als components del consell-; els partits nomenaran els components i jo els donaré a conèixer».

Tarradellas hagué de fer dues declaracions ambigües. La primera: «Jo mai no m'he atribuït d'esdevenir l'única veu pactant de Catalunya.» Aquesta frase fou interpretada com una mà estesa als negociadors catalans a Madrid. Però podia ser entesa com que l'única veu cantant era ell amb el consell consultiu, interpretació amb què no s'autoritzaaven les negociacions amb espanyols a Madrid. L'altra frase: «La veu pactant no serà la meua», inclina la interpretació de la primera cap al segon sentit. «Penso que l'organisme consultiu no ha de ser només consultiu, sinó operatiu, i ha de tenir força política.» «No prendré mai cap acord sense l'aquiescència dels partits.» «S'ha acabat la política de Saint Martin-le-Beau; ara cal que aquesta es faci des de l'interior.» No era jo sol a dir que calia fer la política unitària des de l'interior de Catalunya! «Si torno a Catalunya, el primer que faré és un decret pel qual delegaré les meves funcions.» Tot això anava molt en la línia meua d'única veu pactant conjunta i en l'interior. Però, amb l'actitud dels absents, tot s'estava esfondrant.

S'aprovà un document final redactat per Agustí de Semir, Empar Pineda, Miquel Sellarès, Àngel Parera i Joan Guinovart, de l'Assemblea, Joan Cornudella i Josep Guillem Vallribera, de FNC, Heribert Barrera i Josep Fornas, d'ERC, i Joan Reventós i Eduard Martín Toval, del PSC-C. Cabalment, el PSC-C intentà en tota la reunió fer de pont -«pas de ballet»- entre els «13» centrífugs

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

pujolistes i els «17» centrípets tarradellistes. La cosa més remarcable, repetida dues vegades, del comunicat final fou l'afirmació ferma del «necessari restabliment de la Generalitat i el retorn del seu president, Josep Tarradellas, abans de les eleccions⁴³⁷.» No s'aconseguirà res de tot això.

Crec que els dies següents foren decisius per fer reeixir la traïció en profunditat. En superfície tot és terriblement confús. Entre la superfície i la profunditat es desenvolupa «una fase de política de conxorxa de maniffasseria», «un moment en què la situació política és d'allò més lleig i enrevessat, amb pactes fets d'amagatotis entre totes les forces polítiques hagudes i per haver», com deia Josep Ramoneda⁴³⁸. Fem-ne la crònica succinta i que el lector jutgi.

Tarradellas va deixar mig plantats els tarradellistes de Sant Cebrià. Restà pendent dels que creia enemics de Catalunya que pactaven amb Madrid a la seva esquena. En veure's només acceptat plenament per grups com el PSAN, PSAN-P, PTE, MCE, veié que quedaria atrapat políticament per minories radicals d'esquerra. Els partits amb perspectives de guanyar les eleccions, excepte el PSC-C, que es mantenia en l'ambigüitat, jugaven a la contra. El mateix dilluns, dia 14, la comissió negociadora es reuní a Madrid amb Suárez. Pujol i Cañellas proposaren a Suárez, en un apart, una reunió directa amb les forces polítiques del Principat. Era la punyalada a Tarradellas. Suárez continuava rient dintre seu. Alfonso Osorio, el dia 4, just arribat a Madrid dels Estats Units, s'havia vist amb Manuel Ortínez per activar el retorn de Tarradellas. Abans s'havia entrevistat amb moltes personalitats de la dreta del Principat. Tots d'acord, excepte Santiago Udina Martorell, d'Unió Catalana. En canvi, Carles Ferrer Salat, del Centre Català, absent esperat de Sant Cebrià, n'era un entusiasta. Els extrems es toquen també en política. Tarradellas, abrigallat per l'extrema esquerra i refusat pel centre esquerre, acabaria recollit per la dreta! El 19 de febrer, Tarradellas va rebre a l'hotel France, de Perpinyà, Carles Sentís, periodista i reformista perfectament relacionat amb Madrid. El dia 5 de febrer,

437*Tele/eXpres*, 14-2-77.

438*Arreu*, 28-2-77, p. 2.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Alfonso Osorio despatxà amb el rei d'Espanya sobre el retorn de Tarradellas. Li va dir que calia que el retorn fos iniciativa de la corona d'Espanya i no el resultat de pressions populars⁴³⁹. Immediatament, Ortínez obtingué audiència reial! El pas següent, insinuat per un Rei que veia Suárez reticent?, va ser fet el 17 de febrer. Una carta contundent d'Ortínez a Suárez, amb còpia per a l'amic Osorio. Tarradellas aportava el Principat a Espanya i a canvi Espanya definiria una Generalitat en les corts espanyoles!⁴⁴⁰

Suárez era feliç. Els catalans li havien posat el Principat damunt la taula perquè triés com el volia. Se sentia prepotent. Refusaria les dues cartes -la pujolista i l'ortinezista- i en triaria una tercera, que esdevindria equivocada i refusada. Càstig al seu orgull. Es recordaria que el consell de ministres del govern Arias del 20-11-76 creà una comissió per a l'estudi d'un règim especial per a les quatre províncies del Principat, a l'estil de la Mancomunitat de Catalunya dels temps de Prat de la Riba. El 9-IV-76, se'n designà el president, Frederic Mayor Zaragoza, i els vocals, entre els quals destacava Joan Antoni Samaranch, president de la Diputació de Barcelona, que estava agrupant alcaldes catalans per fer un partit. Guanyat el referèndum de la reforma política, Suárez, el 20-XII-76, va venir a Barcelona carregat de presents nadalencs per al país: el reconeixement públic del fet diferencial català i la cooficialitat de la llengua catalana. La comissió del règim especial li va fer a mans el projecte de consell general del Principat, que hauria d'estar format pels diputats i senadors catalans de les primeres eleccions i per tres representants de cadascuna de les quatre diputacions centrals i encarregat de la redacció del projecte d'estatut d'autonomia. La sorpresa de tots fou que Suárez, deixant de banda les propostes de Pujol i d'Ortínez, en el consell de ministres de 18-11-77 per reial decret creà el «Consell General de Catalunya», en contra del parer d'Alfonso Osorio i amb l'entusiasme de Rodolfo Martín Villa, i de Salvador Sánchez-Terán. Aquesta proposta no prosperaria, tot i que el català que sempre anava endavant en les posicions dimissionistes i

439Osorio, *op. cit.*, p. 323.

440*Ibid.*, p. 324.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

de feblesa, Anton Cañellas (UDC), afirmés: «Hem d'estudiar si, malgrat les seves limitacions, pot ser aquest un camí per anar endavant⁴⁴¹.» Immediatament, el president Tarradellas, l'Assemblea i el Consell de forces polítiques rebutjaren la proposta.

El tristíssim colofó d'aquest capítol tingué lloc el dia 2 de març a la tarda a l'hotel Railly de Perpinyà, on se celebrava la primera reunió (!) del nonat -com Sant Ramon- Consell Consultiu de la Generalitat proposat per Tarradellas. Hi assistiren l'Assemblea, Bloc dels Països Catalans, Consell Nacional Català, ERC, Estat Català, FNC, Lliga, MEC, MCRD, PCC, PCE-ML, PCU, PSAN, PSAN-P, PSC-C, PSC-R, PSDC, Reforma Social Catalana, SOC, Unió de Republicans i Esquerra Nacional, aquesta com a observadora. Aquesta vegada no solament hi faltaven el PSUC i la FSC-PSOE, sinó que tampoc no hi eren CDC, EDC ni UDC. La divisió era ja pràcticament consumada. La majoria dels representants volien que aquell dia allí mateix es tanqués la constitució del consell. ERC, FNC, PSC-C i PSC-R, en canvi, aconsellaren tenir paciència per rescatar els fills pròdigs. Els representants d'aquests quatre partits havien dinat prèviament amb Tarradellas! El president finalment no tancà el consell i proposà que un «home bo» des de l'interior del Principat maldés per recuperar les ovelles perdudes. Era *vox populi* que aquesta funció impossible recauria en Frederic Rahola⁴⁴². Pobret!

Divendres, 11 de març

«A la seva esquena, clavat a la porta, un retrat de Lluís Maria Xirinacs retallat d'alguna revista.» Ho explicava Vicent Bernat, enviat a París pel setmanari «Destino», en una entrevista feta a Fernando Arrabal. Li preguntava què el lligava a la personalitat d'aquest català: «Un desig comú: que l'amnistia sigui un fet real. No el conec personalment, però és una figura que m'entusiasma. És un home que amb la seva tasca personal ens està donant una lliçó

441Arreu, 21-2-77, p. 3.

442Avui, 3-3-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

exemplar. La seva actuació sembla una utopia, tot i que és innegable que ell sol ha influït moltíssim per tal que l'anelhada amnistia sigui quelcom perfectament assolible.» «Ja a la porta, ens entrega un plumier de fusta dedicat a Lluís Maria Xirinacs. En el seu interior hi ha tres plomes xineses, cadascuna d'un color: roig, groc i morat⁴⁴³.» Efectivament, me'l van fer a mans. Gràcies, Fernando, el republicà! Ell també havia escrit una carta a Franco que li valgué l'exili. A ell, per tant, també li era necessària l'amnistia per tornar.

La revista «Ozono» del mes de febrer dedicà un esplèndid dossier sobre el tema de l'amnistia, amb la relació completa de tots els presos polítics a desembre de 1976. «Volem deixar aquí constància d'aquesta "lluita sorda i constant" en quest de la reconciliació (que alguns tracten desesperadament d'impedir) i de la vera llibertat que aquest país mereix i ha de menester. I l'amnistia és l'única clau que pot obrir-nos aquestes portes⁴⁴⁴».

El clam per l'amnistia total no cessava mai. El govern havia deixat anar alguns presos amb comptagotes. Es diu que, interpretant l'«amnistia» de 30-VII-76 amb «generositat», podrien sortir la meitat dels presos. A altres, caldria aplicar-los l'extradició. Es tornà a parlar d'un nou indult⁴⁴⁵. No es volia donar l'amnistia total que es demanava a tot arreu. Els bascos es feien la il·lusió que tots els presos serien alliberats abans de l'Aberri Eguna (diada de la pàtria basca per pasqua florida, enguany el 10 d'abril). Suárez ho havia promès a la Comissió dels nou⁴⁴⁶.

«El director general de consumidors (que també era procurador a corts per Biscaia), Martín Fernández Palacios, bo i citant el ministre de la governació, afirmà que hi hauria amnistia total abans del propvenent Dijous Sant, que agafaria fins i tot els delictes de sang; els seus autors haurien de sortir d'Espanya⁴⁴⁷.»
Simpatitzants de l' Athletic de Bilbao, vinguts a Barcelona a propòsit

443*Destino*, 27-1-77 pp. 6-7.

444*Ozono*, febrer 1977, pp. 33-44.

445*El Correo Catalán*, 18-2-77.

446*Mundo Diario*, 30-3-77.

447*Avui*, 2-3-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

d'un partit de futbol, molts d'ells ex-presos polítics i antics militants d'ETA, s'acostaren al carrer d'Entença a saludar-nos. Abans del partit també ens saludà el delegat de l'Athletic, de pas cap a l'entrenament al Camp Nou.

Després d'una llarga recollida de signatures, els captaires de la pau adreçarem a Juan Carlos I, rei d'Espanya, aquesta missiva, datada en 21-11-77:

«Fa uns mesos que el govern de l'Estat espanyol ens demanava el "sí" per a una reforma política. Els familiars i amics dels presos polítics i els captaires de la pau us demanem el "sí" per a l'amnistia total, com a element bàsic i indispensable per a la democràcia».

Cada dos dies sortien cap a Madrid dues mil firmes.

El dijous 24 de febrer, el secretariat de l'Assemblea aprovà una nova campanya: «Volem l'amnistia.» Es proposà de celebrar un acte amb aquest fi al palau blau-grana. Hi parlaren: Agustí de Semir (Drets humans), Magda Oranich (Moviment Feminista), Pere López Valentí (sindicats), Albert X. Pons Valon (Associacions de Veïns), Joan Pons Rovira (Familiars i Amics dels Presos) i Pere Portabella (Assemblea).

El 3-III-77, s'ajornà l'acte al dia 13, i es canvià el lloc, que seria en el Palau Municipal d'Esports de Barcelona.

Aquest mateix dia ens va venir a veure (diàleg llarg) i venia a demanar amnistia total amb nosaltres (en el silenci del vespre) el Living Theatre, encapçalat per Julian Beck, home de denúncia radical i profètica⁴⁴⁸.

Mals auguris anunciaven ja en el dia que no hi hauria amnistia en el consell de ministres de Madrid del dia 11-III-77. Només l'exercici del «dret de gràcia» -que té el Rei segons la llei orgànica de l'Estat- exceptuària els autors materials dels fets de sang. Una autèntica amnistia comportaria, a més, la desaparició en el codi penal dels delictes pels quals havien estat privats de llibertat els

448*Ibid.*

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

presos amnistiats. La impressió era que el Rei feia el que podia, endogalat pels poders fàctics que no volien l'amnistia. Madrid pensava deixar anar poc a poc els presos per evitar una concessió de l'amnistia. Jo insistia que una oposició unida ja l'hauria aconseguida fa temps.

Mentrestant, el dia 10, el governador civil de Barcelona, Salvador Sánchez-Terán, denegà el permís per al míting sobre l'amnistia del dia 13.

Finalment, el consell de ministres del dia 11, després de vuit hores de reunió, aprovà un decret-llei sobre mesures de gràcia i un decret sobre indult. «Servint la voluntat de conciliació que la Corona simbolitza i per assolir la integració total dels espanyols en una convivència solidària.» L'indult obria «vies singulars per a l'aplicació de mesures individualitzades». El gota a gota.

«Catalunya Express» encapçalava l'edició de l'endemà en lletres de pam: «AMNISTIA PASSADA PER AIGUA.» Que lluny restava la promesa de Martín Villa a l'abat de Montserrat, Cassià Just, de novembre de 1975, dies abans de la mort de Franco, sobre la imminència de l'amnistia!⁴⁴⁹

«Sota la pluja d'aquest matí, Lluís Maria Xirinacs ha tornat a pujar com cada dia a primera hora per la voravia dreta del carrer d'Entença per situar-se davant la presó Model de Barcelona. Ell ha manifestat que pensava seguir la seva vetlla per l'amnistia i que en tot cas la seva decisió la prendrà a la vista de l'aplicació del decret aprovat ahir i de l'actitud que prenguin els presos, el poble i els partits polítics de l'oposició». Aquell dia 12, els periodistes de tots els diaris passaven davant la Model a mirar el «termòmetre de l'amnistia», segons frase de Carles S. Costa, del «Diario de Barcelona». «Sortir presos no és igual a amnistia», li faig⁴⁵⁰.

Jo condicionava la meva decisió al parer de l'oposició. No trigà a manifestar-se. En els diaris de l'endemà de la concessió de l'indult i la «gracieta», apareixien impressionants anuncis: «TOTS PER

449Xirinacs, *La traïció dels líders I*, pàgina 247 de la primera edició i pàgina 219 de la segona edició.

450*Catalunya Express*, 12-3-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

L'AMNISTIA TOTAL⁴⁵¹.» Es mantenia la convocatòria del míting per al diumenge dia 13, malgrat l'indult i malgrat la prohibició fonamentada en la concessió de l'indult. Plovien les adhesions a l'acte. S'impartien directrius per fer una manifestació si les portes del palau eren tancades. Es feien crides a l'actuació pacífica i ordenada. Entitats com l'Associació Catalana de la Dona protestaren per la suspensió del míting. Tot un desafiament! Associacions de veïns, com la del barri gòtic de Barcelona, organitzaven tancades durant tota la nit anterior per «vetllar les armes».

Enric Sopena comentava: «El fet que hagi estat suspès governativament el míting sobre l'amnistia previst per a aquest matí significa, en el fons, que l'esperit profund que ha envoltat totes les peticions d'amnistia -el clam de tot un país, expressat de cent formes, amb morts i amb ferits, amb esqueixament i amb il·lusió- no s'ha aplicat a l'ampliació de les mesures de gràcia. Els catalans reivindiquen l'Estatut i la Generalitat, però el govern Suárez opina que ja està bé amb un consell general. Amb l'amnistia està esdevenint una cosa igual. Cada parcel·la de llibertat li està costant a aquest país un devessall d'energies sense precedents⁴⁵²».

Malgrat la prohibició, el diumenge dia 13, més de quatre mil persones s'aplegaren a la plaça del marquès de la Foronda a l'esplanada de la font de Montjuïc a les dotze del migdia. S'hi podien veure Agustí de Semir, Josep Benet, Empar Pineda, Miquel Núñez, Francesc Arbolí, Antoni Gutiérrez, etc. Amb un megàfon improvisat, primerament Guillem Sánchez Juliacs llegí les nombroses adhesions rebudes. A continuació, Pere Portabella assenyalà que la unitat era imprescindible per aconseguir l'amnistia total. I finalment vaig intervenir jo: «Anem arrencant la victòria de la pau. Ens cal l'amnistia total per a la dignitat de tots i perquè l'Estat sigui veritablement al servei del poble. Aquesta reunió d'avui és la nostra força. Us demano d'acabar l'acte amb dignitat».

A continuació la gent baixà al Paral·lel, en manifestació pel carrer de Lleida. Al Paral·lel la força pública fou inexorable i va

451 *Diario de Barcelona*, 13-3-77.

452 *Mundo Diario*, 12-3-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

dispersar-se la concentració. Els salts de manifestació, aleshores, s'estengueren per tota la ciutat i durant tot el dia. Aferrissades foren les batusses amb els antidisturbis a les Rambles, en el carrer d'Entença en direcció a la Model i al barri de Sant Andreu, on Rafael Valencia Sánchez-Garrido, de vint-i-dos anys, va ésser ferit greu de bala al vespre.

A Donosti, en el País Basc, en una manifestació simultània, José Luis Aristizabal morí per l'actuació de la força pública ple d'hematomes i amb tots els ossos del crani trencats⁴⁵³.

Si s'haguessin permès els actes programats a Barcelona i Donosti, res d'això no hauria passat.

I continuà el carroussel. La parròquia de Sant Andreu convocà concentració per al dia 19. En aquest mateix dia «El Papus», revista humorística barcelonina, publicà un còmic a doble pàgina on, després d'una llarga llista de reivindicacions per l'amnistia de totes les maneres possibles, es veia com surten uns presos emocionats que acabaven cridant *Viva Cristo Rey!!!* El dia 21, encara no havia sortit cap dels quaranta-set presos polítics catalans. M'entrevistà sobre aquest tema un enviat del «The Times». L'article del rotatiu anglès acabava així: «El govern (espanyol) ens vol fer creure que la dictadura acabà amb el referèndum de desembre passat. Però no és així, ni ho serà fins que no hi hagi una veritable amnistia.» Àngel Sánchez comentà: «La pressió popular ha adquirit nivells de plebiscit. Hi ha hagut sang i morts en demanda d'amnistia. Els presos polítics surten per una porta i entren per l'altra⁴⁵⁴.» Vaig declarar en el periòdic «Noticias» que la nova mesura de gràcia és *un indulto para escurrir el bulto*⁴⁵⁵. El dia 22, el ministeri de justícia espanyol aplicà indults a 364 presos. Només en sortiren al carrer 217. Els altres tenien més causes pendents. D'aquests quasi tots eren presos no polítics.

De la Model sortiren 25 presos, cap de polític⁴⁵⁶. Semblava

453 *Diario de Barcelona*, 13-3-77.

454 *Avui*, 15-3-77.

455 *Mundo Diario*, 22-3-77.

456 *Noticias*, 22-3-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

un escarni. «El Paps» es quedava curt! «Xirinacs suportava la pluja i el fred. Caminava carrer amunt, carrer avall amb rapidesa. Gripós i d'aspecte desmillorat, en preguntar-li per la seva salut, ens respongué: *fluixet*».

El primer d'abril, s'estrenaria al Tívoli, de Barcelona, l'obra teatral *L'arquitecte i l'emperador d'Assíria*, de Fernando Arrabal, protagonitzada per Adolfo Marsillach i José María Prada, dirigida per Klaus Grüber, director del teatre de l'Estat de Berlín, un dels millors directors del món, i decorada per Arroyo, també de fama mundial. Tot un esdeveniment. Maria Àngels Llinàs va anar a París a entrevistar l'il·lustre exiliat. Vindria a l'estrena? No. «Tenia tantes ganes de venir a Espanya! Però resulta que, com que els presos no surten, jo no torno per solidaritzar-me amb tots els homes de les terres d'Espanya, començant per Xirinacs en la seva missió de reconciliació⁴⁵⁷.» Arrabal podia tornar a l'Estat espanyol des del 17-XII-76. Willy Brandt havia aconseguit de Suárez tots els permisos. Però no tornaria sense amnistia.

Gairebé tots els partits polítics havien pres el compromís de no presentar-se a les eleccions si restava un sol pres polític en les presons espanyoles⁴⁵⁸. Quinze dies després de la publicació del decret-llei només eren excarcerats una dotzena de presos polítics.

457 *Catalunya Express*, 23-3-77.

458 *Tele/eXpres*, 29-3-77.

Dimarts, 15 de març

«Madrid. Sota la presidència d'Adolfo Suárez s'ha reunit el consell de ministres en el palau de la Moncloa. El govern, en compliment del mandat contingut en la llei bàsica per a la reforma política, ha aprovat un decret-llei en què es contenen les normes electorals que han de regular les primeres eleccions per a les futures corts espanyoles⁴⁵⁹».

Finalment, sortí la llei electoral. Es publica en BOE de Madrid, número 70, del 23-III-77⁴⁶⁰.

No puc en aquest llibre fer un comentari complet a aquesta fita tan important de la sortida del franquisme. Quan pensem superficialment en la democràcia ens crida l'atenció el joc dels representants en unes corts espanyoles ja constituïdes. Hi ha, tanmateix, un rerefons molt important que sol passar desapercbut: el camp de joc, les regles del joc. Si no es para esment en aquests extrems, és fàcil fer passar el gat autoritari per la llebre democràtica. Una de les regles del joc més decisiva és la llei electoral.

D'antuvi, una vera democràcia potser hauria de començar per unes eleccions municipals. Cal aixecar el poder des del poble, de baix a dalt. Això no es tingué en compte. Planava en l'ambient l'experiència de 1931. Més encara. Si els catalans érem una nació caldria fer unes eleccions catalanes a part de les espanyoles; altrament, serien els espanyols els sobirans a determinar com han de ser els Països Catalans. Tampoc això no es tingué en compte. Aquesta llei electoral per a les corts espanyoles, l'havien feta a porta tancada Adolfo Suárez (UDPE), Alfonso Osorio (UDE), Landelino Lavilla (UDE), Ignacio García (UDPE) i Rodolfo Martín Villa (del Seu), tots cinc homes provinents del règim franquista, dos democratacristians col·laboracionistes i dos del Movimiento franquista.

El delegat del parlament europeu, Maurice Faure, havia influït fortament Osorio⁴⁶¹. L'oposició es negava a participar en el procés electoral si no podia participar en l'elaboració de la llei

459 *Mundo Diario*, 30-3-77.

460 *Avui*, 16-3-77.

461 Text íntegre a l'*Avui*, 24-3-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

electoral. L'oposició -a través de la pomposa Comissió dels nou, que tenia un text alternatiu- havia estat burlada i, contra tota ètica, acceptaria la burla i després les eleccions. En canvi, els condicionaments a la llei imposats per les corts franquistes serien integrats en el text final. «AP ha obtingut una llei electoral netament favorable, inclinada cap a les zones rurals i conservadores, en detriment de les urbanes i ideològicament més obertes», ens diria Josep Maria Puig Salellas. Teníem una monarquia segons la voluntat de Franco i unes eleccions segons l'esperit de Franco. Encara avui (1994) és vigent aquesta llei electoral.

Només uns comentaris superficials. No caldria, per garantir la puresa democràtica, que Adolfo Suárez fos inelegible, com ho són els seus ministres en la llei? No s'havia fet una llei a la seva mida i conveniència? Ell guanyaria les eleccions. A l'hora de fer la llei segurament faria anar intensament la calculadora. «El sistema electoral és el de representació proporcional amb candidatures completes, bloquejades i tancades, la presentació de les quals es reserva als partits i federacions constituïts d'acord amb les normes reguladores del dret d'associació política, a les coalicions i a candidatures independents.» Aquest sistema adoptat, com es veié a l'Estat francès en la IV República i a l'Estat italià en els nostres dies, representa un autèntic segrest del vot en favor dels partidismes més eixelebrats i corruptes.

Els candidats esdevenien presoners dels comitès centrals dels pocs partits guanyadors. Només calia a Suárez coaccionar aquests pocs partits. Només hi podrien participar els partits legalitzats per les autoritats judicials encara franquistes. Per a la distribució dels escons se seguiria la coneguda regla d'Hondt, un altre atac a la democràcia que exclou els partits petits, evita la renovació dels partits en les corts, impedeix que el petit pugui créixer (falta de respecte a les minories), perquè exigeix, si més no, el tres per cent dels vots emesos en la circumscripció, i reparteix els escons desigualment segons els vots obtinguts, talment que el meu vot a un partit pot anar a un partit totalment oposat al meu. La distribució d'espais televisius farà que la limitació de les

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

intervencions dels partits de les nacionalitats pugui tenir com a conseqüència que els partits estatals els ofeguin.

S'imposà un senat retrògrad i conservador, que ni serviria de «cambra de les autonomies», cosa que es criticaria en el futur. La circumscripció era la província, amb total falta de respecte a les demarcacions pròpies de cada nació de l'Estat. Dominava numèricament les províncies conservadores. En totes aquelles amb un nombre d'escons inferior a sis el sistema es devia majoritari amb avantatge per al caciquisme local en zones encara amb molta mentalitat agrària tradicionalista. Se subvencionava la campanya amb diners de l'Estat només si es guanyava escó. Calia, doncs, avançar els diners i, si no es guanyava, carregar amb un deute que impedia successives presentacions. En canvi, els guanyadors sempre es podrien mantenir en el poder. L'aportació de diners privats no era prohibida. Guanyaria el més ric o el que disposés d'amistats més riques. Les estadístiques ho corroborarien.

La campanya electoral oficial seria de vint-i-un dies, però els partits moderats des d'ara es llançarien desficiosos a una campanya electoral de fet. Es descartaria alegrement als Països Catalans la formació d'una candidatura unitària per al congrés. Tal volta per al senat? Però UDC, sempre tan oportunista, sempre tan matinera a abandonar els amics de lluita, ja anuncià, insolidària, un Miquel Coll Alentorn com al seu candidat al Senat. Començà la cacera dels independents insignes per part dels partits. Jordi Negre els entrevistà. Agustí de Semir respongué amb unes meravelloses paraules que subscriu íntegrament: «Crec que en el moment actual alguns independents han de mantenir-se en la lluita popular de base, perquè no ha arribat l'amnistia total, ni el principi general de llibertat, ni el reconeixement de la personalitat i l'autogovern dels catalans del Principat. Molts sectors es mobilitzen en l'àmbit de la lluita popular i no estan d'acord que, un cop hàgim votat, la presència del poble hagi de desaparèixer fins a les properes eleccions. L'Assemblea cal que sigui, segons la meva opinió, un organisme per a la presència directa del poble, i no un succedani de parlament, moltes vegades incòmode, però d'acció real. La seva

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

funció és clara, per exemple, en la reivindicació de certes lleis del parlament del Principat com ara la de municipis de 1934, que dóna als ciutadans una presència permanent en la gestió dels elegits i no limitada simplement al moment electoral. Aquesta funció de vigilància constant, de vigilància democràtica, crítica i fiscalitzadora és essencial per a la mateixa democràcia. I convé que s'exerceixi en l'àmbit popular, sense deixar-la en exclusiva als partits».

Jordi Carbonell justificà la seva actitud de no anar al congrés en cap partit: «Els punts de l'Assemblea no han estat aconseguits ni és previsible que s'aconsegueixin abans de les eleccions. No crec en la democratització que anuncia el senyor Suárez: haurem de continuar lluitant, en una nova època i en unes noves condicions, però continuar lluitant al capdavant, per una autèntica democràcia. Cal que l'Assemblea continuï. Com? No se'n poden donar fórmules. L'Assemblea és la representació més genuïna del poble i només ella, unitàriament, pot decidir les formes de la seva necessària adaptació a les noves circumstàncies en què cal desenvolupar la lluita».

Pere Portabella deia: «L'Assemblea és tan arrelada en la realitat ciutadana que ningú no pot pretendre que "ja podem tancar la barraca".» També ell veia necessària la unitat per l'amnistia i per la Generalitat i l'Estatut. Josep Benet també refusà anar al congrés, però veia molt bé el que feien UDC, CDC i PSUC⁴⁶².

A mi, en aquells dies, no em passava pel cap anar a cap elecció i a cap partit no li passà pel cap de demanar-m'ho.

Per cloure aquest apartat transcriu com a resposta a l'oportunisme regnant la visió del PSAN. Per veu de Josep Huguet, en un article publicat en «Manifest», portaveu del comitè de zona de Manresa (abril 77), titulat *No anirem a les eleccions. Volem l'Estatut*:

1) Volem el restabliment de la Generalitat de 1931-1939 i el retorn del president Tarradellas.

2) Volem l'establiment d'organismes autònoms transitoris al País Valencià i a les Illes.

3) Volem eleccions al Parlament de Catalunya, al Parlament

⁴⁶²Vegeu Osorio, *op. cit.*, p. 281 i ss.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

del País Valencià i al de les Illes.

4) Volem que aquestes eleccions es realitzin en un règim de veritables llibertats democràtiques i nacionals, i per això volem que siguin convocades i organitzades per les respectives institucions autonòmiques que reivindicuem per a cada regió dels Països Catalans.

5) Volem que aquestes eleccions siguin de base comarcal, per tal que la realitat socioeconòmica de les diverses comarques del nostre país (i no les artificioses i inacceptables divisions provincials) hi siguin ben representades.

6) Volem que els parlaments dels Països Catalans elaborin i aprovin els estatuts d'autonomia que s'hauran de sotmetre a plebiscit popular.

7) Volem que, un cop plebiscitats els respectius estatuts d'autonomia pel poble del Principat, el País Valencià i les Illes, es respecti la voluntat sobiranament expressada del nostre poble, sense que les *cortes españolas* debatint novament i retallin els textos estatutaris.

8) Volem que en la futura constitució de l'Estat espanyol es reconeixin aquests drets i que no s'hi inclogui cap disposició que impedeixi la mancomunació o unió de diferents regions autònomes quan així ho decideixin lliurement. Això és el que direm durant tota la campanya electoral.

Dissabte de glòria, 9 d'abril

Madrid com queda dit, en 8-II-77 aparegué el decret-llei sobre la normativa de les associacions i partits polítics. Ja no caldria abaixar el cap sota la secretaria general del Movimiento, com era preceptiu en temps del govern Arias. Tanmateix, el tribunal suprem de Madrid, a instància del ministeri de la governació, podria aturar la legalització dels grups que segons el seu parer atemptessin contra aspectes del codi penal franquista vigent. La sala de govern del tribunal suprem expressà a Landelino Lavilla la seva disconformitat pel fet que ells s'havien de pronunciar sobre la legalitat o il·legalitat

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

de les associacions polítiques⁴⁶³. Lavilla se'n féu el desentès. I el tribunal es venjà inhibint-se en el cas del Partit Comunista, com veurem. En la pràctica es paralizà la inscripció dels organismes comunistes, àcrates i republicans⁴⁶⁴. Se'n legalitzaren 194 i restaren il·legals 67. Els legalitzats, malgrat les promeses fetes, abandonaren els il·legals en la cursa electoral!

L'endemà, Martín Villa parlà amb Enrique Múgica per tal que tingués preparada la documentació del PSOE. Li prometé que seria inscrit a governació sense perill d'ésser dut al tribunal suprem⁴⁶⁵. L'entesa entre Suárez i Felipe González era tan gran que es parlà de «Pacte de la Moncloa». González abandonà la ruptura i els compromisos unitaris.

Suárez feia creïble la democràcia amb una oposició dolça que jugava el seu joc.

Però pocs dies després la presidència encarregà una enquesta que, amb gran espant del govern, donava al PSOE un 30% de possibles vots en les futures eleccions. I s'acabà en sec la lluna de mel. Amb un d'aquells típics gestos d'infidelitat de Suárez, aquest féu que governació legalitzés -abans que el PSOE renovat de González- el PSOE històric de Murillo. Això sembrà la confusió en les eleccions a l'hora de votar socialisme i dividí el vot.

El PSOE muntà en còlera. Abandonà la Comissió dels nou, negociadora unitària amb el govern. S'acostà al PSC-C de Catalunya. Aquest se separà del grup de tretze partits antitarradellistes que secundaven Pujol com a única veu pactant del Principat.

Suárez tractà de calmar el PSOE i el va legalitzar ràpidament. Però alhora mantenia l'aparell efectiu del *Movimiento* per usar-lo a favor seu en les eleccions. El 8-III-77, féu treure el jou i les fletxes de la seva seu del carrer madrileny d'Alcalà, 44. Operació façana.

463 *Tele/eXpres*, 26-3-77.

464 Osorio, *op. cit.*, p. 290.

465 Bernat Muniesa, *Enciclopedia Espasa, Suplemento 1977-78*, p.476.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Estimulà l'operació «Concòrdia Catalana», al capdavant de la qual hi havia Joan Antoni Samaranch, president de la Diputació de Barcelona. Com a secretari general hi havia Marcel·lí Moreta i en ella s'hi trobaven Josep Maria Socias Humbert, alcalde de Barcelona, Ramon Guardans, president de la Junta d'obres del port de Barcelona, Carles Sentís, president dels periodistes, Pau Roig, de la Confederació Hidrogràfica del Pirineu Oriental, Joan Antoni Maragall i Alegre Marcet, de FECSA⁴⁶⁶. En formaven part molts diputats de la Diputació de Barcelona i molts alcaldes i regidors. Els «petits cacics» de Samaranch d'Esplugues, Granollers, etc. També rondaven aquesta formació Acció Regional Catalana, de Laureà López Rodó, i la Democràcia Social Cristiana, de Pau Miserachs, d'Igualada⁴⁶⁷. La mà llonga de Suárez arribà lluny. Convencé Giscard d'Estaing perquè el seu ministre de l'interior, Poniatowski, prohibís l'homenatge que l'oposició catalana preparava al president Tarradellas. I a l'interior començà adeleradament l'operació «Centre», a l'estil del PRI mexicà, per perpetuar-se en el poder. No sabia com fer-ho. Volia que hi dominés el falangisme, i a través de Martín Villa encarregà les primeres tasques a Fernando Suárez, que provenia del SEU.

Però aleshores l'oposició se li arborà. L'amenaçà de retirar-se de la contesa electoral. Fins i tot el nouat Centre Democràtic de prohoms del règim s'afegiren a l'amenaça. En el si del govern Suárez es dibuixà una perillosa dissidència. Alfonso Osorio no volia que en el futur partit de centre manessin els falangistes. Volia que l'operació «Centre» fos comandada per la democràcia cristiana del règim. I cabalment, després de múltiples negociacions, en aquest febrer es formà una gran coalició, que s'anomenà Centro Democrático i que estava composta per:

Partido Popular: Pío Cabanillas, José María Areilza, Emilio

466Osorio, *op. cit.*, p. 280.

467«Recorda que en el seu llit de mort -em diu don Juan Carlos-Franco prengué les meves mans entre les seves i em digué que l'única cosa que em demanava era que preservés la unitat d'Espanya». Vilallonga, *El Rey*, p. 153.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Attard, José Pedro Pérez Llorca, Miguel Herrero de Miñón, Antonio Rosón, etc.

El grup «Tácito»: Landelino Lavilla, Iñigo Cavero, Marcelino Oreja, José María Belloch, Andrés Reguera, Fernando Álvarez de Miranda, etc.

Unión Democrática Española: Alfonso Osorio, Enrique de la Mata Gorostíza, etc.

Partido Demócrata: Joaquín Garrigues Walker.

Partido Socialdemócrata: Francisco Fernández Ordóñez, Gabriel Cisneros, Rafael Arias Salgado, Jaime Ignacio del Burgo, Luis González Seara, Joan Hortolà.

Partido Liberal: Enrique Larroque.

El control era en mans d'Osorio, Lavilla i Leopoldo Calvo-Sotelo⁴⁶⁸. El 2-III-77, soparen a Mariscal, de Madrid, Alfonso Osorio, Fernando Álvarez de Miranda, Iñigo Cavero i l'omnipresent Anton Cañellas, que ja s'havia vist amb Joaquín Ruiz-Giménez, amb José Maria Gil-Robles i amb el mateix Adolfo Suárez, per preparar «llur» operació «Centre⁴⁶⁹». A Suárez el destorbava Areilza. Osorio ho plantejà en un altre sopar el 19-III-77. Suárez pressionà el 21 sobre Fernández Ordóñez i Álvarez de Miranda; el 22 sobre Pío Cabanillas i José Luis Álvarez i el 25 sobre Joaquín Garrigues i Ignacio Camuñas. El dia 22, Suárez amb bones paraules deixà Areilza a la cuneta⁴⁷⁰. Astutament, sense proposar-se encara com a cap de llista, va fer servir la seva posició per conduir les aigües al seu hort. A més va veure que els democratacristians tenien més força que els falangistes i es decantà per aquells.

El 4-IV-77, es va fer la fusió definitiva que fundà el Centre Democràtic. El president n'era Fernando Álvarez de Miranda. Es nomenaren quatre vicepresidents: Geminiano Carrascal, Luis Angulo, José Ruiz Soler i Antonio Masa. N'eren secretaris Iñigo Cavero, Francisco Rodríguez i José Almagro. Alberto Monreal era

468Arreu, 14-3-77, p. 4.

469Avui, 2-2-77.

470Morán, Suárez, p. 327-328.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

del consell polític⁴⁷¹. El 15-IV-77, es va fer pública la convocatòria d'eleccions generals. Suárez considerà aquesta operació tan prioritària que va empènyer Leopoldo Calvo-Sotelo a deixar el ministeri d'obres públiques i dedicar-se exclusivament a preparar Centre Democràtic per a les eleccions. Tot el poder, ben antidemocràticament, estava abocat a autopetpetuar-se. El 26-IV-77 va celebrar-se una reunió d'una comissió de ministres per fer les llistes electorals de Centre Democràtic. I el 3-V-77, ben estudiadament just abans que es tanqués l'admissió de candidatures electorals (8-V-77), s'arribà a l'acord que fundà la Unió de Centre Democràtic (UCD) i per televisió Suárez anuncià que ell seria cap de llista de la UCD. Cínicament, deia «sense cap suport de l'Estat⁴⁷²». Abans havia anat als Estats Units a «demandar permís», on s'havia sojornat del 24 al 30 d'abril⁴⁷³.

Però recuperem el fil de l'oposició.

A Barcelona esclatà la bomba. El PSC-C es va unir amb el PSOE i va desaparèixer la Federació Socialista Catalana que liderava Josep Maria Triguera Fernández, absorbida en el nou PSC-PSOE. Josep Ramoneda comentà: «El PSC possiblement hi surt guanyant amb aquest pacte, que té molt de realista. Però el PSC deixà en aquest pacte bona part de l'esperit del seu congrés⁴⁷⁴: la majoria dels seus components nacionalistes i marxistes revolucionaris⁴⁷⁵.» Jo aquells dies deia: «El PSC, en el seu fervorós congrés, havia carregat el carro de catalanistes i revolucionaris i, un cop ple i tancat, ha virat cap a Madrid i ha entregat el carregament a mans del PSOE.» S'acabà la seva obediència catalana. Una traïció més. La força antitarradellista de la FSC-PSOE empenyé el PSC a col·laborar a fer fracassar l'organisme consultiu.

471 Osorio, *op. cit.*, p. 299.

472 Morán, *Suárez*, pp. 330-331.

473 Osorio, *op. cit.*, p. 304.

474 Morán, *Suárez*, p. 339.

475 Osorio, *op. cit.*, p. 305.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

El gran argument del PSC era de barrar el pas al possible lerrouxisme d'un PSOE ficat a Catalunya. Però, dolorosament, he de dir que, en els anys que han seguit, majoritàriament no he vist la desitjable catalanització respectuosa dels immigrants per part dels socialistes catalans, sinó més aviat el manteniment de llur condició d'origen per assegurar el vot dels immigrants que altrament anirien a parar a altres opcions més clarament autòctones. És conegut el fervor dels neoconvertos. Pregunteu-ho a alguns psicoestetes.

Ja teníem, doncs, les quatre opcions principals que s'havien passat a l'enemic, que anirien veient més perill en l'Assemblea i en Tarradellas que no en Suárez i les corts de Madrid: UDC-CDC-PSC/PSOE-PSUC. Poulantzas diria que fou una transició trista sota l'hegemonia de les classes dominants⁴⁷⁶. Espanya seria com les potències occidentals van voler que fos: amb dos models de capitalisme en «suau» contradicció: Alianza Popular (a l'estil ianqui republicà, de la CIA i del Pentàgon) i el govern reformista de Suárez i la democràcia cristiana (a l'estil ianqui demòcrata i de la trilateral del moment), i amb una esquerra socialdemòcrata passada per aigua, «gestora» de les feines brutes del capitalisme, com havia dit Reventós que no s'havia de fer.

El PSOE abandonaria el marxisme i el PCE, el leninisme, en un procés de rebaixes imparable. Suárez, molt fort, en març, aprovà la nova llei sindical i legalitzà CCOO, UGT, CNT i USO. La secretaria del *Movimiento* esdevingué secretaria de presidència! i la seva gent va ésser rebeguda per diversos sectors de l'administració. Presenciàrem una meravellosa metamorfosi de crisàlide. Però tot el que resta dit en aquest apartat no vol ser res més que un pròleg del que explicaré a continuació: la rocambolesca legalització del Partit Comunista.

Sorprenentment, el rei Juan Carlos en persona conta que fou el primer de connectar amb Santiago Carrillo en vista a la futura legalització del Partit Comunista, ja en l'any 1974, quan encara només era príncep i quan tot el règim hi podia estar radicalment en

⁴⁷⁶Vegeu Xirinacs, *La traïció dels líders I*, pàgines 356-357 de la primera edició i pàgines 312-313 de la segona edició.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

contra. És aquesta una dada inestimable per ajudar la meua hipòtesi que realment el Rei vigilà la derogació del franquisme (per la part que li tocava). Són divertides les temeroses frases que sobre aquesta qüestió n'iniciarien la confidència a José Luis de Vilallonga, dinou anys després.

-«La veritat és que no sé si t'hauria d'explicar això. Encara avui és un tema tan delicat... Hi ha gent que quan s'assabenti que jo ja pensava legalitzar el Partit Comunista essent encara príncep d'Espanya... Diran... no ho sé... Diran que em disposava a enganyar-los... a trair-los⁴⁷⁷».

Explica que conegué Nicolae Ceaucescu, president de la Romania comunista, a les festes commemoratives del xa de l'Iran a Persèpolis. Aleshores el líder romanès li digué que coneixia molt bé Carrillo, estiuant a Romania.

A la primavera de 1974 convocà «un amic molt íntim» -creiem que es tractava de Manuel Díez Alegría, ambdós de pura corda pro-ianqui- «i de qui no diré el nom, puix que no crec que li agradi veure's barrejat públicament en aquesta història». Li féu l'encàrrec de sondejar només verbalment Carrillo, en el més absolut secret. No li agradava la missió. «Li vaig explicar que era l'únic en qui podia dipositar tota la meua confiança», va dient el Rei. El juny de 74, via Europa, volà el missatger a Bucarest. Endebades lliurà una carta de presentació del príncep d'Espanya. Fou detingut durant dos dies. Finalment, el rebé Ceaucescu. De viva veu li féu avinent que comunicés al seu amic Carrillo que el futur rei d'Espanya legalitzaria el Partit Comunista si Carrillo confiava en ell i no s'hi oposava. El missatger tornà quinze dies després d'haver partit.

Potser per no delatar l'intermediari, el Rei no explica allò que ens explicaria Gregorio Morán, en 1991, quan encara no serien publicades aquestes revelacions: «Quan el tinent general Manuel Díez Alegría, aleshores cap de l'alt estat major, féu un viatge a Romania, no suficientment explicat al Generalíssim, fou destituït fulminantment. Ningú que conegués Díez Alegría i les coordenades intel·lectuals i polítiques en què es movia un cap de l'exèrcit, no fóra

⁴⁷⁷Arreu, 7-3-77, p. 2.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

capaç d'imaginar-se aquest home enfilant contactes amb forces antifranquistes en l'estranger i menys encara amb Santiago Carrillo i el Partit Comunista⁴⁷⁸.

»Un mes o dos abans que Juan Carlos d'Espanya fos definitivament nomenat cap d'Estat (1975), un ministre romanès entrà clandestinament a l'Estat espanyol, ajudat pels comunistes. Fou avisat l'intermediari a Madrid i finalment es veié amb el príncep. Ceaucescu responia: "Carrillo no mourà un dit fins que no sigueu rei. Després caldrà concertar un termini, no gaire llarg, perquè es faci efectiva la vostra promesa de legalització." El Rei digué a Vilallonga: "Vaig respirar tranquil per primer cop des de feia temps. Carrillo no llançaria la seva gent al carrer"».

Explicació diàfana de com no hi hagué vaga general a la mort de Franco tot i que fins a l'últim dia els comunistes feren creure als seus adeptes que així es faria⁴⁷⁹.

Però en morir Franco i convertit Juan Carlos en rei d'Espanya, les coses encara restaven lligades. El termini «no gaire llarg» fou d'un any i mig! Arias no era de la corda del Rei. I Carrillo esperà, amb Arias pacientment i amb Suárez d'una faïçó intel·ligent i ardida. Imità el Macià dels anys 30. Des de França saludà l'«amnistia» de 30-VII-76 com un pas endavant cap a la reconciliació, però insuficient, sobretot per a la pacificació d'Euskadi.

Com ja resta dit, des de setembre de 1976, Suárez va establir un pont supersecret amb Carrillo, que era a Niça, a través de José Mario Armero, ja caracteritzat més amunt. Armero presentà, de seguida, unes quartilles de Carrillo a Suárez en les quals li feia avinent que no volia «girar la truita», que calia un govern provisional de reconciliació nacional de la dreta, el centre i l'esquerra. Si no es podia fer immediatament (que fàcilment renuncià Carrillo a un govern provisional!), exigí al govern Suárez que legalitzés tots els partits (també, ben fàcilment, renunciaria a això), que fes eleccions a corts constituents i que, mentrestant, governés

478 *Ibid.*, 14-3-77, p. 2.

479 José Luis de Vilallonga, *El Rey*, p. 105 i ss.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

per decret -lleï d'acord amb la oposició (condició igualment oblidada). També demanà un passaport per tornar a l'Estat espanyol acollit a la llei d'«amnistia» del juliol. Això ho explicà Alfonso Osorio⁴⁸⁰, que contra Suárez veia impossible la legalització del PCE mentre fos vigent l'article 172 del codi penal tot just reformat (14-VII-76), que vetava el pas als partits «que, sotmesos a disciplina internacional, pretenguin instaurar un règim totalitari», expressament inclòs a suggeriment d'Osorio per evitar la legalització del PCE. Osorio patia el contagi de l'anticomunisme visceral característic de la gent de la CIA.

Suárez negocià per separat amb tots els grups determinants de l'oposició. Els dividí i els enfrontà. Carrillo va saltar-se la unió de l'oposició i s'oferí a la baixa, més a la baixa que el PSOE!, per tal de ser legalitzat. El PSOE també abandonà Carrillo. El 8 de desembre, en el seu congrés, Felipe González va dir públicament: «No farem tota la nostra lluita en funció de la legalitat del Partit Comunista.» I Carrillo, dos dies després, començà el seu estil de provocacions controlades. Va entrar clandestinament a l'Estat espanyol i va fer a Madrid una conferència de premsa descarada, tot aprofitant l'element sorpresa. La policia no el va trobar. En canvi, com a test preparatori, deixà que fos detingut l'antic company *Nogués* -Gregorio López Raimundo, secretari general del PSUC- al xamfrà dels carrers Indústria i Sant Quintí de Barcelona. Com reaccionà Suárez? Èxit! Fou alliberat tot seguit. El procediment funcionà! Així, doncs, es va deixar detenir ell mateix el 22 de desembre. I fou deixat anar el 30 en llibertat provisional sota fiança.

Tarradellas defugí sistemàticament aquests procediments. Sempre va manifestar els seus temors d'ésser detingut. Evidentment, no era Macià.

Madrid. Després de la carnisseria d'Atocha (24-1-77), el PCE va fer la seva gran manifestació de força i de serenitat en els funerals dels assassinats. Suárez, definitivament, es convencé de la impossibilitat de portar a bon fi la *transición* amb un PC fora del joc. I Carrillo continuava forçant les coses. El 8 de febrer, Jean Kanapa i

480Morán *El precio*, pp. 41-42.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Jacques Denis, del PCF, Sergio Segre, del PCI, i Manuel Azcárate, del PCE, es van veure a Madrid per preparar-hi una propera cimera eurocomunista. Governació la desautoritzà el dia 15 i el dia 22 remeté al tribunal suprem els estatuts del PC i la seva sol·licitud de legalització. Martín Villa, com Osorio, estava convençut que la barrera esdevindria insuperable. Cal dir que les consignes rebudes per Osorio en el darrer viatge de gener als Estats Units eren de retardar la legalització.

«Cyrus Vance s'ha mostrat partidari que anunciem la legalització del PC després de les eleccions, bo i aconsellant-me que milloréssim els nostres serveis d'informació i de seguretat⁴⁸¹».

Però Suárez no aguantà més i, contra el parer del seu vicepresident Osorio, celebrà, el diumenge 27 de febrer, una reunió directa, també secretíssima, amb Carrillo en el xalet d'Armero. A part d'Osorio, només la coneixien el Rei i Torcuato Fernández-Miranda. Vuit hores. El resultat? Carrillo acceptava la bandera vermella i groga (renunciava a la bandera republicana) i la monarquia borbònica. Cap de les dues coses no eren encara acceptades pel PSOE. Franco ens imposava la monarquia i eternitzava la seva victòria sobre la legalitat republicana.

En aquest afer, el poble no hi tindrà res a dir. La Itàlia postbèlica (1945) havia estat consultada i votà república. Què haurien votat els pobles de l'Estat espanyol si haguessin estat consultats? Però Carrillo no es parà aquí. Prometé, com ho havia fet anys abans a Juan Carlos, que no hi hauria vagues generals i que defensaria la unitat d'Espanya. Més papista que el Papa. Morán comentà que disgustaren a Suárez les contínues expressions de Carrillo: «Si Déu vol», «que Déu ens ajudi». Encara més. Carrillo pregà a Suárez que no deixés enverinar els conflictes. Ell s'oferia com negociador, com a «fre de les agitacions⁴⁸²».

Ací, al meu entendre, va consumir-se la traïció del PC de Carrillo als pobles de l'Estat espanyol i a la classe treballadora.

481Vegeu Xirinacs, *La traïció dels líders I*, pàgina 246 de la primera edició i pàgina 218 de la segona edició.

482Osorio, *op. cit.*, pp. 166-167.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

El 3 de març, al saló Escorial de l'hotel Melià Castella de Madrid, tot desafiant la desautorització del ministeri de la governació, va tenir lloc la cimera eurocomunista. Es van trobar Georges Marchais, del PCF; Enrico Berlinguer, del PCI, i Santiago Carrillo, del PCE. Envejable la unitat dels eurocomunistes! Era llur força! Al vespre soparen amb Enrique Tierno Galván (PSP), Francisco Fernández Ordóñez (PSD) i Luis Yàñez (PSOE). Van entrar a saludar-los José María de Areilza (PP) i Joaquín Ruiz-Giménez (ID).

A l'octubre de 1976 una enquesta havia donat un 25% als que acceptaven la legalització del PCE i un 35% als que no. El 16 de març de 1977, una enquesta governamental donava un 40% al sí i un 25% al no. Aquestes xifres empenyeren Suárez. Però, el dia 31 de març, la sala quarta del tribunal suprem, com hem dit més amunt, s'inhibí de la decisió sobre la legalització del PC. «Traslladà íntegrament el problema al govern⁴⁸³. Suárez es determinà a legalitzar. Tranquil·litzà Osorio pel que fa a l'exèrcit -ja vetllava Gutiérrez Mellado, que després es veuria que no havia vetllat prou-. I pel que fa al Rei, «hi està d'acord perquè creu que no hi ha cap altra solució». Li deia que hi havia un dictamen favorable de la junta de fiscals del tribunal suprem. En realitat, Suárez i Gutiérrez Mellado deien mitges veritats a Osorio i als militars, que *post factum* se sentirien estafats.

Enmig de les vacances de Setmana Santa, un bell Dissabte de glòria, Suárez, sota la seva responsabilitat, legalitzà el PC. L'onze d'abril, l'almirall Gabriel Pita da Veiga, ministre de marina, dimitia. Tota la marina estava disgustada contra Suárez i Gutiérrez Mellado. Carlos Franco Iribarnegaray, ministre de l'exèrcit, estava afectat. Félix Álvarez-Arenas Pacheco, ministre de l'aire, estava disgustat. El 12, va tenir lloc una reunió borrascosa del consell superior de l'exèrcit, que arribà a Alfonso Osorio a través del seu militar de confiança, Alfonso Armada⁴⁸⁴, on s'expressava la repulsa general

483 *Ibid.*, p. 280.

484 Vegeu Morán, Suárez, pp. 337-338 i *El precio de la transición*,

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

d'un exèrcit amoixat i aviciat per Franco i al qual els reformistes acabaven de pujar els emoluments. Intentaren resoldre aquell desori Miguel Vega i Antonio Ibáñez Freire, director general de la Guàrdia civil.

Suárez va suar per trobar successor en el ministeri de marina. Finalment, Pascual Pery acceptà.

El 3 de maig, es va legalitzar el PSUC. El dia 13 de maig, arribà la Pasionaria -Dolores Ibarruri- de la Unió Soviètica, en un avió de l'Aeroflot, després de 38 anys d'exili.

Antes roja que rota. Abans de les eleccions, perquè pogués participar-hi, el Partit Comunista era legalitzat. En canvi, la legalització de la Generalitat restaria per a després de les eleccions per tal que no hi pogués tenir presència. No tota la responsabilitat era de Suárez. El PC havia pressionat més que no la Generalitat. La falta de pressió d'aquesta tenia origen en la desunió dels partits catalans. Però també cal notar que Santiago Carrillo s'abaixà els pantalons molt d'hora a compte d'obtenir la seva legalització.

pp. 190 i *Diumenge de Pasqua*, 10 d'abril.

Pàgina 198.

Diumenge de Pasqua, 10 d'abril

Amb frase de Josep Ferrer, comença ara «la penosa i inútil brega menada per Xirinacs dins l'Assemblea per aconseguir una candidatura unitària de les forces polítiques nacionals davant la convocatòria d'eleccions -en condicions no gaire democràtiques- per a les corts constituents espanyoles⁴⁸⁵». Començava ací l'explicació dels meus últims esforços per lluitar contra la divisió de les forces catalanes, per evitar l'inevitable en imminència de les eleccions: que la sobirania de la nació catalana no fos afirmada abans de les eleccions i restés diluïda en diverses candidatures en unes eleccions que no eren les nostres. Si som una nació, aquell era el moment històric, esperat durant quaranta anys, per reafirmar-ho davant el món. Al dessorre, el president Tarradellas pledejava per la unió. Per davall, el poble confiava i seguia els partits. Però els partits no atengueren raons i es consumà la provincialització dels Països Catalans. Els fets, els vaig viure així.

«Mundo Diario» exhibia aquest titular, el 2 de març: *L'oposició escindida*. Batista i Playà puntualitzen: «Es produeix de facto una divisió entre CDC, UDC i PSUC, que donen suport a la Comissió dels nou, i els dos PSC, ERC i els partits d'extrema esquerra, que abonen la posició de Tarradellas⁴⁸⁶.» Tarradellas aniria cedint i, per tant, perdent la unitat. Els tres partits dissidents -ja hem vist com aviat se'ls afegí el PSC-C no solament no cediren, ans anaren cada cop més endavant en els seus designis particulars.

El 6 de març, se celebrà la XXVII permanent de l'Assemblea, on els partits destil·laren llur divisió davant la indignació de les representacions independents que només volien la unitat. El clima de batalla era l'oposició del Consell Consultiu Català (CEC) contra la Comissió negociadora espanyola (CNE). Aquest 6 de març, CEC va fer un gol a CNE. L'Assemblea acordà incorporar-se com a membre de ple dret al CCC. Hi votaren en contra i perderen PSUC, CDC, Bandera Roja i les sindicals CCOO i USO. El llarg debat sobre si continuar o no en la CNE no acabà en res. Les delegacions es desanimaren.

A la XXVIII permanent del dia 20 de març només assistiren

485 Osorio, *op. cit.*, p. 285.

486 *Ibid.*, p. 289.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

cinquanta delegacions. «La latent bicefàlia política esdevenia present i protagonista: o l'organisme consultiu o la comissió negociadora⁴⁸⁷».

La solució salomònica d'Agustí de Semir -no incompatibilitat dels dos organismes- no va reeixir. Empar Pineda (MEC) fou contundent. La CNE no havia servit per a res. Suárez havia fet el que havia volgut, mentre entretenia l'oposició en tertúlies inacabables. La repressió no es va aturar. L'amnistia total no es va donar. No es van legalitzar tots els partits. Res dels drets nacionals. Tot plegat només havia servit per reforçar Madrid i la seva operació de centre. S'hi oposaren endebades CDC, Benet, independents i CCOO. El resultat de la votació fou de 31 vots favorables a la retirada del suport a la CNE (PSAN, ERC, PSC-C, MEC, ORT, PTE...), 14 en contra (CDC, PSUC, CCOO...) i 9 abstencions (de delegacions comarcals i de l'Assemblea d'intel·lectuals), El resultat de les dues permanents és indicatiu de la voluntat majoritària. Els perdedors al·legaven que moltes delegacions eren minsament representatives. Però, contra ells, es podia al·legar que les seves «grans» delegacions eren minsament democràtiques internament. Les decisions es prenen sense cap mena de consulta a la base de les mateixes organitzacions i fins i tot enganyant-la, com hem vist en el tema del Partit Comunista i la vaga general o l'opció republicana contra la monarquia.

Els partidismes destrossaren l'Assemblea. Tanmateix, encara Salvador Coromina i Jordi Carbonell afirmaven taxativament la necessitat de la pervivència de l'Assemblea després de les eleccions, però només en l'aspecte mobilitzador per arribar a assolir els quatre punts programàtics que es reconeixen que encara restaran pendents. Les campanyes de l'Assemblea van entrar en crisi. La campanya «Salvem Catalunya per la Democràcia» es va suspendre. L'altra campanya, «Volem l'Estatut», la darrera, tingué més sort. Se'n nomenà una comissió. S'organitzaren actes, mítings i recitals. Es repartiren dos milions d'adhesius. A Berga hi participaren dues mil persones, a Mataró sis mil, a Sant Cugat del Vallès tres mil, a Ripoll

487Josep Ferrer, en *Salvador Casanova, op. cit.*, pp. 49-50.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

mil, a Barcelona dues-centes mil. Culminà en la diada de Sant Jordi amb milers de persones al carrer. La capacitat de convocatòria de l'Assemblea continuava intacta. La mort només era a l'aguait amagada darrere les columnes del palau encimbellat dels polítics prepotents -alguns es creuen amos del poble ignorant-.

Aparentment, Pujol cedia i es retirava de la Comissió negociadora dels nou. Però ho farà perquè veia que el centre de gravetat ja no estava en les negociacions, sinó en les eleccions. Tanmateix, CDC continuava donant suport a la CNE juntament amb Lliga catalana, UDC, EDC, Centre Català, PSDC, PSP de Catalunya, PSUC i CCOO. Tots ells acceptaren impertorbables -o joiosos?- que Suárez no volgués tractar el tema de la Generalitat amb Tarradellas abans de les eleccions, que fes prohibir un homenatge, que manés a la policia segrestar un cartell que deia: «Tarradellas, el nostre president.» Suárez, sense enemics de talla, arrasà. El Partit Comunista se li havia retut i participaria en les eleccions.

Els catalans també hi participarien tot i la bufetada que Suárez propinà a Tarradellas. Samaranch, per la dreta, també tirarà la tovallola i acceptarà l'ambaixada a Moscou per preparar el seu gloriós futur internacional olímpic.

El clam d'unitat, que pujava des de la base, a finals de març, esdevenia eixordador. La convocatòria d'eleccions era imminent. Dos-cents ciutadans de la comarca del Baix Camp signaren un manifest de crida a la unitat: «Creiem fermament que els ciutadans hem de votar formant un sol bloc, que hem de guanyar com a poble i que sense aquesta victòria de tots és impossible cap esperança. Creiem que l'interès del poble ha d'estar per damunt de qualsevol altre. Que mai un poble no es pot sacrificar per un home i que sempre els homes s'han de sacrificar pel seu poble. Demanem, doncs, que es plantegi urgentment la necessitat de fer un bloc unitari que ens agrupi a tots de cara a les eleccions⁴⁸⁸.» Els no violents deien en l'editorial de «Pax»: «Tothom parla d'unitat. És en boca de tots els partits, car una posició contrària, ara, no seria ben vista pel poble,

488Batista i Playà, *op. cit.*, p. 247.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

i les eleccions -eleccions?- són a prop. El poble, que veu la situació sense cap condicionament previ, troba la unitat dels catalans com una cosa evident i necessària⁴⁸⁹». Jo al carrer d'Entença captava diàriament aquesta voluntat popular.

Jordi Pujol, a finals de març, adreçà una carta als secretaris generals del PSC-R, ERC, UDC, i EDC i es reuniren el 31 de març en el seu despatx per parlar de la constitució d'un Front Democràtic per Catalunya. Les delegacions eren agrupades així:

- CDC-EDC: Jordi Pujol, Miquel Roca i Macià Alavedra.
- Front d'esquerres (ERC, PSC-R, FNC i EC): Josep Verde Aldea, Joan Cornudella Barberà, Heribert Barrera i Josep Planxart.
- UDC: Josep Miró Ardèvol i Llibert Cuatrecases.

Pujol faria una bella proposta. Tots plegats a les eleccions. Es deixaven fora PSC-C, PSUC, etc. Els cinc primers llocs de la candidatura única, per als cinc partits convocats: CDC, EDC, ERC, PSC-R i UDC. El nom de Pujol aniria el cinquè de la llista per donar exemple d'absència de personalismes. Però UDC ja dóna per suposat que cadascú anirà pel seu compte. Com a màxim, es podia pensar en una aliança en les candidatures per al senat o cambra alta espanyola⁴⁹⁰. El PSC-C i el PSUC hi farien una candidatura conjunta, l'Entesa dels catalans d'esquerra. Hi entraria també ERC, que en el seu vuitè congrés i després fins a les eleccions sofriria greus contradiccions, estranys atacs d'«entrisme» i sobretot la no legalització. Com si el sistema temés un cop com l'antic de Francesc Macià. La memòria espanyola era molt fidel, i l'al·lèrgia als actes de sobirania catalans, com el de Pau Claris (1640) o el de Francesc Macià (1931), insuportable.

Vaig passar, doncs, a l'ofensiva, immediatament abans que es convoquessin oficialment les eleccions.

489Arreu, 21-3-77, p. 9.

490Avui, 31-3-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

En un article publicat en «Avui», jo demanava la transformació de l'Assemblea en parlament provisional amb prou entitat per originar un govern provisional dels catalans:

«La lluita de classes divideix els catalans. Però hi ha un altre motiu validíssim d'unió: l'antifeixisme, la democratització. Si volem fer una constitució democràtica en el marc antidemocràtic que encara patim, només ho farem a base d'una unió fèrria dels demòcrates.

»Aquest fou el secret de l'Assemblea: la unió de partits, sindicats, assemblees, associacions, etc. Cal que l'Assemblea ampliada a tots els que vulguin els quatre punts i que encara no hi siguin -de Lliga a Lliga- esdevingui el nostre parlament provisional. Cal que, de l'aprovació d'aquest parlament, en surti un govern provisional dels catalans. Cal que aquest govern confegeixi la candidatura unitària per a les eleccions amb candidats dels partits i candidats de les representacions del parlament provisional. I convé que aquest govern nomeni els nostres representants en les comissions negociadores amb el poder de Madrid».

«Catalunya Express», amb una certa temença -«tot seguint el criteri d'independència informativa»- en reproduí els paràgrafs més significatius i posà de gran títol *Xirinacs critica durament els partits*⁴⁹¹.

Josep Ferrer s'hi refereix: «La resposta vingué de Miquel Sellarès tres dies després en el mateix diari, quan a l'article *Catalanisme popular i militància* declarava taxativament que la lluita unitària havia arribat "al seu punt límit"⁴⁹²».

El dia 5 d'abril, Joan Oliver responia en la meua línia amb un article, també en «Avui», que Josep Ferrer titllà de patètic: «Encara hi som a temps. Poc significa la meua veu. Aquesta crida només vol ser un crit d'alarma, gairebé desesperat, que tingui si més no la gràcia de fer obrir els ulls d'alguns distrets.» Li ho agraeix, entre altres, Carme Salinas: «Es té molta grandesa quan no hi ha neguit a dir, com tu fas, que estimes, admires, sents l'altre. Ja ho sou així, els

491Pax, març-abril 1977, p. 3.

492Avui, 1-4-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

poetes. Pateixes per si no és escoltada la seva crida forta i sàvia. Perquè tu també has clamat i saps el que és clamar sense resposta⁴⁹³».

R. Armengol, de Santa Maria de Besora, Ripollès, va dir: «Molt bé, Joan Oliver: a mi, l'article de Lluís Maria Xirinacs em féu dir que solament pel camí per ell assenyalat hi arribaríem⁴⁹⁴.» El mateix dia, el Grup de Drets Humans dels Caputxins de Sarrià s'adheriren a la meua crida: «Demanem als partits polítics catalans que, fent-se ressò del clam col·lectiu, pensin només en Catalunya, exigint el restabliment immediat de l'Estatut de 1932 i preparant una llista electoral unitària amb vista a les eleccions per tal que la solidaritat catalana del Principat sigui un fet⁴⁹⁵».

Jordi Maluquer insinuà: «Qualsevol candidatura independent amb un programa elemental -restablir les institucions- i que integrés gent tan diversa com Semir, Carbonell, Montal, Llach, Tàpies, Xirinacs, mossèn Dalmau, etcètera, podria assolir una majoria clara.» Però ja no creu en una candidatura única⁴⁹⁶.

Salvador Grau-Mora escrivia en «Avui»: «Els articles de Xirinacs i de Joan Oliver són dignes d'ésser meditats seriosament pels dirigents de la nostra política nacional. Haurien d'ésser necessàriament la pedra de toc i el revulsiu que, deixant de banda personalismes, s'abrandessin i oïssin el clam d'aquests dos homes⁴⁹⁷».

El dia 10 d'abril, vaig tornar a la càrrega en el mateix diari, amb un article titulat *Acte de sobirania*, que conclouïa així:

«Aviat farà tres mesos que vaig demanar al poble català i als seus polítics el restabliment de la Generalitat provisional a partir de l'únic òrgan important de sobirania de què ara disposem: l'Assemblea. Faig una nova crida al poble català perquè exerceixi

493 *Catalunya Express*, 1-4-77.

494 Josep Ferrer en *Salvador Casanova*, op. cit., p. 51.

495 *Avui*, 13-4-77.

496 *Ibid.*, 5-4-77.

497 *Ibid.*, 7-4-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

tota la sobirania que ara pot exercir. I, al meu entendre, aquest acte de sobirania consisteix en:

»La convocatòria oberta, amb tota urgència, de la segona sessió de l'Assemblea.

»La crida al president perquè vingui a presidir-la.

»La conversió d'aquesta Assemblea en parlament provisional.

»La formació del consell executiu».

L'endemà, 11 d'abril, vaig cursar al secretariat de l'Assemblea i a totes les delegacions una nota que deia: «En aquests moments que passen en vista a l'esdevenidor nacional i després de la Crida de Montjuïc, de la carta al president Tarradellas i als representants dels partits i òrgans unitaris reunits a Sant Cebrià i dels articles *Unitat* i *Acte de sobirania*, em sembla d'extrema urgència la convocatòria d'una permanent de l'Assemblea amb un punt únic com a ordre del dia: "Proposta de formació de la Generalitat provisional"».

Hi reproduïa els quatre apartats de la crida *Acte de sobirania*. Jo volia que fos immediatament. Els prudents em recomanaren el 15 de maig per a la permanent -a un mes de les eleccions!- Em vaig comprometre a exposar i defensar aquesta única proposta.

La intenció d'aquesta proposta agosarada era, evidentment, deixar ben palesa la sobirania del poble català. Calia fer constants actes d'afirmació catalana abans del fet electoral dictat per Madrid. Calia que fossin d'arrel popular, perquè la sobirania ve del poble. D'ací venia el protagonisme de l'Assemblea. Calia anar a les negociacions i a les primeres eleccions espanyoles unitàriament. Calia no donar protagonisme als elegits -diputats i senadors- en unes eleccions a unes corts foranes. Calia que fossin supeditats a un govern provisional autòcton. Calia, com més aviat millor, convocar eleccions autòctones! Tot això, tan clar, se n'aniria en orris! Els polítics nostrats demostraren en la pràctica no tenir cap sentit de la sobirania nacional. Eren uns polítics provincians, amb una cresta

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

com una casa, que, pensant-ho bé, no tenien ni la més mínima idea de la responsabilitat que comporta ésser català.

Tarradellas, en el seu missatge de la diada de Sant Jordi (23-IV-77), s'esplaiava així: «No ens hem d'enlluernar per promeses que ens fan i que, com totes les que ens han fet darrerament, tan sols estan encaminades a fer-nos adormir, a fer-nos oblidar els nostres drets i les nostres feixugues responsabilitats davant els greus esdeveniments que s'apropen. Els fets de tot ordre que es produeixen han de fer-nos malfiar dels propòsits del règim. En tots ells, encara que hom vulgui dissimular-ho, s'hi veu la voluntat de no acceptar de cap de les maneres el nostre resolt propòsit d'estructurar Catalunya tal com nosaltres desitgem. Per altra banda, no podem donar la nostra confiança a cap govern que no accepti el principi de la nostra personalitat nacional».

(Per què el llarg text d'aquesta proclama tampoc no es troba en el voluminós recull de textos de Tarradellas fet per Josep Benet?).

Quatre dies després de la meua petició, el 15 d'abril, Adolfo Suárez convocava eleccions generals a tot l'Estat espanyol per al dia 15 de juny. Pòquer! Poc abans, el govern havia apujat les pensions de la seguretat social i havia al·ludit per primera vegada als «problemes dels pobles d'Espanya». Encarrilava totes les forces polítiques del país a dimitir les seves reivindicacions i a entrar en un consensu contranatura que aplegava feixistes i demòcrates en la més meravellosa confusió. No es posaria en dubte la naturalesa del marc institucional. S'acceptaria la monarquia sense reticències. S'abandonarien tots els projectes rupturistes. Restaria legitimat el passat històric: els drets adquirits des del 18 de juliol de 1936. I s'abandonaria la reclamació d'un «govern provisional» per al trànsit a la democràcia.

1. A canvi, se semilegitimava l'oposició democràtica. Es concedia una semiamnistia. Se semireconeixien les nacionalitats. I es rehabilitaven alguns funcionaris republicans⁴⁹⁸. Això produí el fatal

498 *Ibid.*, 3-5-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

«distanciament entre l'elit política i el cos social⁴⁹⁹».

Amb aquesta maleta plena d'èxits, els reis d'Espanya viatjaren a explicar-ho a Alemanya (19-IV-77) i Adolfo Suárez va fer el mateix als Estats Units (24-IV-77). Els amos!

El poble català, en canvi, continuava demanant el que volia. El crit de «Volem l'Estatut», segons campanya de l'Assemblea, va atènyer el seu to culminant en la diada de Sant Jordi, 23 d'abril. L'acte final concentrà tants milers de persones a la plaça de Sant Jaume, al carrer Fivaller i a les Rambles de Barcelona com mai fins en aquell dia no s'hi havien concentrat. Una autèntica marea humana. Una delegació de l'Assemblea entregà a l'alcalde de Barcelona, Josep Maria Socias Humbert, l'escrit que sol·licitava el restabliment de l'Estatut de 1932. Els diaris de Barcelona eren en vaga i no restà constància del significatiu esdeveniment.

Suárez treballà en les altures. El poble pressionava des de la base. Els homes destinats a relacionar aquests dos fets s'estaven barallant entre ells per les engrunes de poder que s'endevinaven en el futur proper.

La llebre mecànica havia estat posada en marxa davant seu i els havia fascinat.

Dimarts, 26 d'abril

«Una proposta de Lluís Maria Xirinacs, en plena batalla electoral, va agafar desprevinguts els principals partits polítics⁵⁰⁰».

En la reunió del secretariat de l'Assemblea de dilluns 21 d'abril es distribuí un dossier amb la meua proposta de Generalitat provisional. A més de la proposta hi figuraven la crida de Montjuïc del 14 de gener, la carta al president Tarradellas i als reunits a Sant Cebrià i els articles *Unitat* i *Acte de sobirania*. Era preceptiu que la permanent -òrgan sobirà i màxim entre plenàries de l' Assemblea- fos convocada a iniciativa del secretariat. Va ésser convocada,

499Muniesa, *op. cit.*, 1977-78, p. 475.

500*Ibid.*, p. 490.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

doncs, una nova reunió del secretariat per tractar el tema. I «atès l'important caràcter d'aquesta proposta, es requerí la presència de Lluís Maria Xirinacs, perquè fos ell mateix qui l'exposés».

«Fonts properes a l'Assemblea indicaven que la discussió podria ser molt difícil, puix que la importància del tema tractat implica una presa de posició que certs partits del dit organisme no semblen gaire decidits a adoptar, ens uns moments en què el que interessa és la campanya electoral⁵⁰¹».

Vaig demanar formalment al secretariat la reunió de la permanent per abans de les eleccions⁵⁰². La data es fixà per al dia 15 de maig. El mateix dia 21, un jove de vint anys, Esteve Rodoreda, iniciava una vaga de fam a l'església de Sant Miquel del Port, a la Barceloneta, «decidit a aportar la meua més il·lusionada adhesió d'unitat; fóra interessant de continuar-la mentre hi hagi esperança d'arribar a una candidatura única». Demanava que s'iniciés una campanya de recollida de signatures a favor de la unitat⁵⁰³.

Abandonà el 3 de maig, dia del tancament d'acceptació oficial de coalicions electorals com a candidatures, un cop perdudes les esperances d'obtenir la candidatura única. Lamentà «el poc cas que, a causa de personalismes i falta de visió de certs polítics, s'ha fet a la creixent insistència d'unitat».

Sense cap intervenció meua, prengué força una iniciativa ciutadana de gent independent i de gent de la base de nombrosos partits que convocava els polítics a una taula rodona, «que tindrà lloc al convent de caputxins de Sarrià, el dia 26, dimarts, a les deu de la nit». «Lluís Maria Xirinacs -deia- ha accedit a intervenir en l'acte com a moderador.» I seguia una llarga llista de signatures -1.758, recollides en una setmana- que avalaven la convocatòria. L'escrit de convocatòria fou redactat per Joan Oliver. Seríem més escoltats a Madrid «davant una Catalunya unànime i forta que no pas davant una Catalunya dispersa, fraccionada o potser híbrida o amb excés de botifleria i de lerrouxisme».

501Batista i Playà, *op. cit.*, p. 251.

502*Diario de Barcelona*, 21-4-77.

503*Mundo Diario*, 21-4-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Assistiren a la reunió:

- Independents de l'Assemblea a títol personal: Lluís Maria Xirinacs, que presidia, i Ricard Lobo, que moderava.
- Secretari: Ramon Vidal Planell, caputxí.
- Representant de l'organisme consultiu: Frederic Rahola.
- Lliga de Catalunya: Josep Maria Gené i Joaquim Torres.
- Democràcia Social Cristiana: Martí Codina i Xavier Llobet.
- Esquerra Democràtica: Agustí Mercè Varela.
- Convergència Democràtica: Jaume Camps i Borràs.
- Partit Socialdemòcrata: Jaume i Rafael Casanovas Artigas.
- Esquerra Republicana: Salvador Grau-Mora, Jordi Puig i Claret.
- Esquerra Nacional: Jordi Gil i Jordi Aligué.
- Partit Socialista d'Alliberament Nacional: Jordi Moners.
- Partit Socialista d'Alliberament Nacional-Provisional: Blanca Serra.
- Partit Socialista-Reagrupament: Xavier Rocha.
- Partit Socialista-Congrés: Jacint Humet.
- Partit Carlí: Josep Badia i Joan Cabré.
- Partit Socialista Popular (de Tierno Galván): Alexandre Mas Llorens.
- Moviment Comunista: Empar Pineda i Marta Bolívar.
- Partit del Treball d'Espanya: Francesc Arbolí, Sans.
- Partit Comunista: Fèlix Valero.
- Organització Revolucionària de Treballadors: Avelino

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Hernández.

- Lliga Comunista Revolucionària: Àngel Turón.
- Organitzadors: Mont, Malgueta, Esteve Genovès, Carme Pérez, Carme Avellana i Ignasi Genovès.
- Captaire de la pau: Agustí Valls Fortuny.

Absents: Centre Català, Unió Democràtica, Estat Català, Partit Socialista Unificat i Front Nacional.

El moderador obrí l'acte bo i presentant als reunits la inquietud de la base popular que motivava la reunió. De cara a les eleccions el poble es trobava desorientat. A continuació vaig exposar el tema central: «El poble -em sembla- vol una candidatura unitària del senat i del congrés.» Raons vàlides: els partits encara no legalitzats se sentirien així «legalitzats» de fet. Se solucionarien problemes subsegüents de govern. Érem en una rara etapa intermèdia entre feixisme i democràcia, calien eines elementals i unitàries. Hi havia tres blocs electorals importants: Fraga-Suárez-oposició. Si aquesta es fraccionava, perdia. Calia que la candidatura catalana fos interclassista. La tasca de les noves corts espanyoles seria més de fer una constitució que de governar. Calia, doncs, encara unitat.

Jaume Casanovas (PSDC) avalà la candidatura unitària. Arbolí (PTE) va dir que enlloc del món no s'havia fet mai una reunió com aquesta. Era pessimista pel que feia a la candidatura unitària. Es perdé l'oportunitat en fracassar l'«Organisme consultiu» a Perpinyà. Codina també advocà per la candidatura unitària i sense els líders dels partits, perquè estaven massa marcats políticament. Rocha (PSC-R) era discordant. Alemanya, Itàlia i Portugal també sortiren del feixisme i cada partit anà a les eleccions per separat.

(Però el feixisme havia estat vençut en aquells països! -observació de J. Casanovas).

La candidatura única seria el retorn al partit únic franquista. (Comparació matussera. Només es tractava de la *transición*. I ací la unitat era de concòrdia de tots). J. Puig (ERC) ho veia difícil pel poc

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

interès demostrat en el retorn del president Tarradellas. Turón (LCRC) sostenia la idea unitària, però la veu inviable. X. Llobet volia la candidatura única, atesa la impreparació del poble. A. Hernández (ORT), també partidari, es mostrà pessimista per la no voluntat dels partits principals. Carme Pérez increpà durament els partits que actuaven d'esquena al poble. Humet (PSC-C) va dir que si fos realitzable ho subscriurien tots; només ho veia al senat per defensar els quatre punts de l'Assemblea. Badia (Partit Carlí) es queixà que els partits que foren ajudats en llur legalització ara abandonaven els il·legals. «Si els líders anéssim dos mesos de vacances, les bases dels nostres propis partits farien la candidatura unitària.» El programa simple de la candidatura: democràcia-Catalunya-justícia social-retorn de Tarradellas. Camps (CDC): no a la candidatura única al congrés; sí al senat si UDC accepta els comunistes. Gil (EN) deia que calia concentrar els vots en els legalitzats. Pineda (MEC) creia que per desgràcia la jugada ja estava feta. Mas (PSP) veia que els partits no podien unir-se, ni tan sols els socialistes. Tarradellas era qui havia de fer la crida unitària. (Pel cas que li feien!). Rahola deia que Tarradellas rebia milers de cartes en aquest sentit. Ell ja demanava, però ja només era possible la unitat envers el senat. Turón (LCRC) i Valero (PCC) plantejaren el boicot total a les eleccions per part de la classe treballadora. Mercè Varela (EDC) deia que calia arribar on es pogués en la candidatura unitària. Sans (PTE) pensava que certs partits s'havien deixat enlluernar per Suárez. Rocha (PSC-R) no acceptava que als partits legalitzats se'ls acusés de faltar a l'ètica política perquè anaven a les eleccions.

(Vaig pensar: tanco la reunió acceptant el fracàs. Però tothom pot veure de qui n'és la responsabilitat).

En acabat, es reuniren els convocants i signaren una declaració on afirmaven: «En nom dels milers de ciutadans que van firmar la proposta i una vegada celebrada la taula rodona que ha tingut lloc en el convent dels caputxins de Sarrià, declarem que, davant les poques setmanes que falten per a les eleccions, veiem amb angoixa que la manca d'aquest objectiu comú no únicament afebleix la força de cada partit en els comicis, sinó que els deixarà

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

dividits per a futurs debats de transcendència nacional».

El 29 d'abril, jo escrivia una altra crida en la qual proposava una nova llista electoral que reunís les condicions següents:

«1. És alternativa. Si els partits de l'oposició s'unissin, aquesta llista es faria enrere. Si no s'unissin continuaria endavant.

»2. Tant per al congrés com per al senat es faran les llistes d'aquelles províncies que trobin candidats adequats. Tant de bo que n'hi hagi en totes.

»3. El lema únic: DEMOCRÀCIA, CATALUNYA, JUSTÍCIA SOCIAL.

»4. Un programa senzill: lluitar en el parlament i, en el seu cas, a l'hora de fer una constitució nova, per:

a) DEMOCRÀCIA: amnistia total, legalització dels partits i sindicats i canvi de les lleis lesives dels drets humans.

b) CATALUNYA: el restabliment de la Generalitat i de l'Estatut i el retorn del president Tarradellas, com a marc per exercir la nostra autodeterminació i, en l'àmbit de l'Estat, el respecte constitucional a les nacionalitats i a les regions que la componen.

c) JUSTÍCIA SOCIAL: correcció de la legislació i de la direcció econòmica al servei de la majoria, millor distribució del profit del treball i reforma fiscal.

»5. És una llista d'independents oberta tant a gent independent com a gent de partits que vulguin presentar-se com a independents.

»6. Ens calen persones qualificades al màxim en la política, les lleis, l'economia, etc.

»7. Tots els components es comprometen a defensar per damunt d'interessos de grup l'interès col·lectiu de la democràcia als Països Catalans.

»8. Jo no em mouré, fins a les eleccions, de davant la presó per motius electorals si no hi ha amnistia total.

»9. No hi ha mitjans de finançament»

Del diumenge 1 al dissabte 7 de maig

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

El 29 d'abril, s'obrí el termini oficial de presentació de candidatures. El 3 de maig, acabava el termini de presentació de coalicions electorals. El 8, es tancà la presentació de candidatures. El 25, començà la campanya electoral, que acabà el 13 de juny. El 15 de juny, les eleccions. En aquests dies d'activitat febril, totes les línies d'investigació històrica que seguim en aquest llibre s'encreuen: eleccions, Assemblea, el tema de Tarradellas, l'amnistia, etcètera, de manera que seran tractades en el seu conjunt.

Diumenge primer de maig

El dia abans, jo havia convocat els mitjans informatius al «despatx» del carrer d'Entença i els havia comunicat la meua proposta de candidatura unitària i alternativa d'independents per al congrés de Madrid, si els partits no s'unien. Jo l'avalava, però no hi participava. No tenia la intenció de presentar-me a les eleccions⁵⁰⁴. Tots els diaris en parlaven. Vaig fer de seguida una llarga llista d'independents. Els amics del carrer d'Entença els avisaren. Els amics no violents cediren el Casal de la Pau de Barcelona, carrer Bruc 26, per reunir-los. «Els seus promotors confien a plasmar el sentir unitari del poble català, tot deixant de banda els protagonismes i constituint un ampli grup d'oposició interclassista⁵⁰⁵.» En aquest mateix dia es desfeia la possibilitat d'una candidatura unitària per al senat de Madrid que integrés des de la Lliga fins al PSUC, perquè UDC no volia participar en una llista electoral on figuessin comunistes⁵⁰⁶. Una enquesta de presidència del govern de Madrid donava del Principat la següent radiografia en vista al congrés:

504Ibid., 22-4-77.

505La Vanguardia, 1-5-77.

506Diario de Barcelona, 1-5-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

- 10% a la dreta: Concòrdia Catalana, Convivència Catalana (Alianza Popular), Lliga, etc.
- 25% al centre-dreta: UCD, Centre Català, UDC.
- 25% al centre-esquerra: CDC, EDC, FNC, PSC-R.
- 20% als socialistes: PSC-C, PSOE.
- 10% als comunistes: PSUC.

Cap resultat no es preveia per a la tot just muntada candidatura a l'esquerra del PSUC, anomenada Candidatura d'Unitat Popular pel Socialisme (CUPS)⁵⁰⁷.

Llevat de CCOO (!), totes les centrals sindicals es manifestaren en la diada del Primer de maig, bo i desafiant l'estricta prohibició governativa. Una vegada més i en vigílies electorals, Barcelona esdevingué un camp de batalla entre les forces d'ordre i els manifestants, matí i tarda. L'angoixa també visità el carrer d'Entença. Hi hagué incendis i contusions, una mica pertot arreu. Sembla que es disparà un tret des d'un balcó. Hi hagué un noi ferit.

Dilluns, 2 de maig

Vigília de tancament d'acceptació de coalicions per a les eleccions. Desfici de pactes i contrapactes. UDC i CC es volien presentar a part d'UCD, com a centre-dreta català (opció democristiana). Com a centre-esquerra -Front Democràtic per Catalunya- es volien presentar coalitzats CDC, EDC, PSC-R i FNC. Aquests dos darrers van trencar el Front d'Esquerres. Volien anar junts ERC i el PTE, ambdós no legalitzats. El PSUC, legalitzat aquest dia, aniria sol.

Dimarts, 3 de maig

Vaig rebre adhesions innumbrables a la meva proposta. Gent

⁵⁰⁷*La Prensa*, 6-5-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

com Joan Muntada Macau (Girona) i Daniel López Bribian (Barcelona), del PNC, o la meua estimada parenta escriptora Olga Xirinacs (Tarragona). Aquest dia es consumà la divisió de les forces polítiques del Principat:

-Convivència Democràtica: AP, Unió Catalana, de Santiago Udina; Partit Democràtic Català, de Josep Antoni Linati; Unió Democràtica del Progrés Social, de Josep Antoni Trabal, i Unió Lleidatana, de Joaquim Viola.

-Concòrdia Catalana: Partit Conservador, Catalònia Partit Polític Català i Partit Social Regionalista.

-Unió del Centre i la Democràcia Cristiana Catalana: UDC i CC.

-Pacte Democràtic per Catalunya: CDC, EDC, PSC-R i independents de FNC.

-Esquerra de Catalunya: ERC i PTE.

-Candidatura d'Unitat Socialista: Federació Catalana del PSOE, PSC-C i un grup escindit del PSC-R encapçalat per Rodolf Guerra.

-Candidatura d'Unitat Popular pel Socialisme: persones individuals del Partit Carlí, MEC, Oposició d'Esquerres escindits del PSC-C, Alliberament Combat, Geni, Taula de no alineats de l'AC, PSUC, PSC-C, PSAN-P.

-PSUC, sol.

-ORT, sola.

-Front per a la Unitat dels Treballadors: LCR, Organització d'Esquerra Comunista, Acció Comunista i POUM.

Per al senat:

-Catalunya i Democràcia: UDC, CC, CDC, EDC, PSC-R i FNC.

-Entesa dels catalans: PSC-C, ERC i PSUC⁵⁰⁸.

La candidatura de la CUPS potser era la més unitària, dintre el seu esquerranisme. Hi figuraven persones com Ramon Llorca (ex-

508*Tele/eXpres*, 2-5-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

pres polític), Josep Badia (carlí), Fèlix Cucurull, Claris Matheu i Empar Pineda (MEC), Salvador Casanova, Magda Oranich i Marc Palmés (advocats laboralistes), Núria Casals i Rafael Gispert (CONC), Josep Redorat (rector d'Ascó), Jordi Mollón, Assumpta Cabré, Josep Ramon Badia, etc. L'Entesa dels Catalans no volgué acceptar ningú de la CUPS per al senat de Madrid. Amb una arrogància digna de millor causa deien: «A l'esquerra del PSUC no hi ha més esquerra.» Una delegació de la CUPS es presentà al carrer d'Entença per oferir-me encapçalar la llista de Barcelona. Amb gran dolor i molts dubtes de si encertava o m'equivocava en la decisió, m'hi vaig negar. No veia aquesta candidatura prou unitària, malgrat la bona voluntat dels seus components.

Mentrestant, acudiren a la reunió del Casal de la pau tots els independents convocats per mi en vista a formar una candidatura unitària. La majoria de convocats hi assistiren. No s'hi cabia, a la sala. Feia un goig indescriptible veure tantes personalitats juntes. Però el resultat fou, una vegada més, nul. Hi havia massa «independents» en l'òrbita de certs partits que ho impediren. Jo puc restar tranquil. L'ocasió bé que els l'havia fornida. Però el vent centrífug atret per la borrasca de la promesa d'un escó a Madrid era imparable. Talment que, com es pot veure, les llistes del congrés palesaren una completa dispersió, i les del senat, una radical polarització amb l'equívoc de la Candidatura d'Esquerres -entesa d'uns catalans- de voler monopolitzar l'Entesa dels Catalans.

Tarradellas, que se sentia cada vegada més marginat, inicià una nova estada a Perpinyà, on ja estigué del 14 de febrer al 5 de març amb l'objectiu de constituir l'Organisme consultiu. Va refusar encapçalar cap candidatura de les que s'havien ofert a incloure'l, ni tan sols per al senat. Volia ser el president de «tots els catalans», és a dir, de «tots els catalans del Principat». Tampoc no volia que l'Organisme tingués cap relació amb les eleccions.

Madrid. La gran notícia va ser la publicació d'acord de formació de la Unió de Centre Democràtic al despatx de l'ex-ministre Leopoldo Calvo-Sotelo. S'hi ajuntaren el Partit Popular, de

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Pío Cabanillas, que va marginar definitivament José María Areilza; Unión Social Democrática, d'Eurico de la Peña; els Socialdemòcrates Independents, de Casado; la Federació de Partits Demòcrates i Liberals; els Social-liberals, de Clavero Arévalo; Unión Democrática de Múrcia de Pérez Crespo; Unión Canaria, de Olarte; Agrupación Regional Extremeña, de Sánchez de León; Partido Liberal, d'Enrique Larroque; Partido Demócrata Popular, d'Antonio Jiménez Blanco i Ignacio Camuñas; Partido Social Liberal Andaluz, i Federación de Partidos Demócratas y Liberales, de Joaquín Garrigues Walker. A més, se'ls afegirien grups que havien estat en una certa oposició fins a la vigília: Partido Democristiano, d'Álvarez de Miranda; Partit Gallec Independent, de Meilán Gil (de l'Opus Dei); els Progressistes Liberals de García Madariaga, la Federación Socialdemócrata, de Lasuén, i el Partido Socialdemócrata, de Fernández Ordóñez.

Un magnífic exemple d'unió de centre-dreta i centre-esquerra, de gent del règim franquista per arrasar en les eleccions! La guinda final: Suárez finalment anuncià per televisió que encapçalaria la candidatura d'UCD per Madrid⁵⁰⁹. Amb molt cinisme avisà que aquesta candidatura operaria sense gens de suport de l'Estat.

Dimecres, 4 de maig

La Comissió pro Nobel Xirinacs, el Grup de Captaires de la Pau del carrer d'Entença i el Secretariat del Manifest per al Restabliment de la Generalitat i el retorn del president Tarradellas em demanaren que em presentés com a candidat a senador per Barcelona. Va ésser com un cop de maça al cap. La petició deia:

«Que Lluís Maria Xirinacs es presenti tot sol com a candidat al senat de Madrid per la "província" de Barcelona.

»1) Tenint en compte que al Principat no ha estat possible d'obtenir i presentar una candidatura unitària ni per al congrés ni per al senat, car els interessos i condicionaments de grup han dominat

509Avui, 4-5-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

per damunt de l'interès comú.

»2) Tenint en compte que en aquests moments ha quedat paralyzada la Plataforma Unitària del Consell de Forces Polítiques i pràcticament neutralitzada l'Assemblea per la dispersió de les forces de cada grup polític.

»El fet de presentar-se tot sol volem que tingui dos significats:

»a) Que la seva persona no pugui ser manipulada per cap força ni de centre ni de dreta ni d'esquerra, ans que estigui oberta de la mateixa manera a tots els grups, persones i entitats, i mantingui la independència que ha servat fins ara. Per això no convé que es barregi el seu nom en una llista electoral.

»b) La seva presència al senat de Madrid en nom del Principat (candidatura provincial de Barcelona per motius legals) serà provisional, mentre no es recuperi l'Estatut del 32 i no hàgim celebrat el retorn del president Josep Tarradellas⁵¹⁰».

Vaig demanar vint-i-quatre hores per meditar-ho.

510Morán, Suárez, p. 339 i Osorio, *op. cit.*, p. 291.

Dijous, 5 de maig

En la vida sovint s'actua més per intuïció que per raons. La intuïció m'obria pas a una solució senzilla: a mi m'era igual presentar-me com no. Volia allò que convingués. Per gust preferia no fer-ho. No s'havien legalitzat tots els partits, no s'havia donat l'amnistia real que es pretenia, la Generalitat no era legalitzada i, davant aquests fets, no havia tingut lloc el menor gest de sobirania honorable abans de participar en unes eleccions per a unes corts alienes que pretenien legislar sobre nosaltres. Tarradellas havia cedit *pro bono pacis*. Si això era blasmable, més ho era l'actitud dels que no li volgueren fer costat. Si jo, in extremis, cedia, també seria menys culpable que els que havien cuitat a inscriure's a la cursa electoral els primers de tots, bo i abandonant els altres a la cuneta. Els partits oportunistes forçaven Tarradellas i a mi, cadascú des d'un lloc ben diferent, a prendre semblants posicions inevitables, que per cert no ens agradaven gens. Jo no volia dedicar-me a la política de les altures.

Vaig triar, doncs, un «test» i un jutge. El jutge? El poble. El test? L'article 32 del decret-llei de 18-III-77 de Madrid, sobre normes electorals, exigeix, en el supòsit de candidatures independents proposades per electors, un nombre de signatures proporcional a la població de cada província. Com que Barcelona és una província molt populosa, calien tres mil signatures per avalar la candidatura. Només disposàvem de tres dies per reunir-les. El dia 8, es tancava l'admissió de candidatures. La llei exigia l'acreditació de la identitat dels signants. Díficil operació. Si es recollien les tres mil signatures autenticades en el temps rècord de tres dies era senyal que en la ciutadania hi havia prou interès en el projecte. Altrament, no. Esdevenia un petit plebiscit previ a la consulta electoral. Això em donava una gran tranquil·litat. Es faria allò que el poble volgués.

Però, encara, vaig posar una altra condició d'acceptació, que, com jutjarà el lector, era prou confusa perquè es prestés a discussió si seria acomplerta o no. Les meves condicions foren aquestes:

«Primera. No tinc diners per fer campanya. Caldrà, doncs, finançar-la a l'estil pobre amb aportacions espontànies.

»Segona. Vull restar fidel a la permanència davant la presó durant el període electoral amb les mínimes excepcions que

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

exigeixen les aparicions en televisió i altres mitjans que permet la llei.

»Tercera. Observo un perillós fenomen alienador: s'enlaira un home i s'inhibeixen els altres. Per evitar això, ara jo em presento a senador, però em retiraré abans del dia de les eleccions si no hi ha una realitat d'acord amb els principis configurats en la meua proposta de Generalitat provisional i de retorn del president Tarradellas abans de les eleccions. No vull anar a Madrid si no tinc darrere un poble unit al qual informar i al qual obeir. No vull coaccionar el poble, però em nego a presentar-me si la ciutadania no fa l'esforç d'unitat que és al seu abast.

»Quarta. Em presento sota el triple lema:

- a) Democràcia: amnistia total, legalització de tots els partits i sindicats i canvi de les lleis opressores dels drets humans, incloent-hi el dret de vaga.
- b) Autodeterminació: restabliment de la Generalitat i de l'Estatut com a marc inicial per exercir l'autodeterminació i, en l'àmbit de l'Estat espanyol, el respecte constitucional a les nacions que en depenen.
- c) Justícia social: correcció de la legislació i de la direcció econòmica al servei de la majoria. Millor distribució del profit del treball i reforma fiscal⁵¹¹».

En aquests moments jo tenia encara pendent la meua proposta feta a l'Assemblea. La meua condició deia que, si no es feia un acte inicial de sobirania, no aniria a les eleccions. Però els que em demanaven que em presentés a les eleccions, ho feien per si fallava la unitat. Em demanaven que si no funcionava la realitat efectiva de la unitat catalana, funcionés la materialitat del testimoni de la unitat. Els polítics es defensaran d'aquesta sortida imprevista tot ridiculitzant el testimonialisme de la meua candidatura. Però quin remei quedava si les altres sortides havien estat bloquejades per ells mateixos? Restaria una petita llum enmig de la negra nit.

511Avui, 5-5-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Divendres, 6 de maig

Se'm presentaren uns amics a la presó: «Cal que et facis immediatament el carnet d'identitat i el passaport per anar a les eleccions i per visitar Tarradellas, que t'espera.» Fins aleshores i, com queda dit, des de l'any 1972 jo era un indocumentat. L'auguri d'una miqueta més de democràcia permetia que jo tornés a ser legal. Equip 122 de Barcelona. Número: 16.310.612. La majoria dels meus conciutadans gastaven els números de més de 30.000.000.

Tot seguit, des del carrer Bruc 26, es posà en funcionament la maquinària de recaptació de signatures. No imagineu una burocràcia mecànica. Bona part del poble bullia en l'ànsia de la unitat. Moltes persones no solament s'adherien, ans també es posaven a buscar-ne d'altres amb un efecte exponencial, com totes les reproduccions biològiques. Si es diu que és molt incòmode governar assegut sobre les baionetes, també es pot dir que és molt còmode actuar d'acord amb la gent.

Exemples: vaig rebre una carta de l'advocat Elies Rogent. «El meu suport no és vàlid. No tinc DNI. L'any 1950 em varen inscriure *Elías*. No vaig renovar-lo. Malgrat tot, compta amb mi i amb el meu suport moral per a qualsevol cosa.» Maria Montserrat Barenys Busquets, del secretariat d'artistes, em deia: «Em sembla molt bé la teva idea de presentar-te com a senador. Coratge. M'hi adhereixo.» «El regidor Soler Padró, la candidatura del qual per al senat espanyol va ser refusada per la junta electoral, ha fet pública una carta oberta en què mostra la seva adhesió a la candidatura de Lluís Maria Xirinacs per al senat.» La CUPS també m'elegí com a la seva candidatura per al senat, sense exigir-me res. Un anunci pagat per la pròpia butxaca de l'anunciant feia: «Xavier Casassas, identificat amb la posició de Xirinacs, s'adreça als milers de ciutadans que en 1971 donaren suport amb la signatura i el vot a la seva presentació -i la de Joan Barenys- com a candidats a les corts espanyoles, amb l'objectiu de defensar els Països Catalans, la democràcia i els treballadors, per DEMANAR-LOS que donin suport ara a la candidatura de Lluís Maria Xirinacs per al senat de Madrid en el seu intent de representació unitària dels catalans. FEU ARRIBAR LA VOSTRA SIGNATURA A BRUC 26⁵¹²».

512 *Ibid.*, 6-5-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Contraexemples: aquells dies, passejava jo tranquil·lament per la voravia del carrer d'Entença i de cop i volta un cotxe molt accelerat frenà bruscament davant meu i cavalcà damunt la voravia. En sortir d'una revolada Antoni Gutiérrez Díaz, l'home del PSUC a l'Assemblea, i em digué amb vehemència: «Lluís, t'equivoques en presentar-te a les eleccions. En política s'hi ha d'entendre.» Entrà al cotxe i marxà rabent sense permetre'm ni tan sols de prendre alè. Molt més parsimoniós, amb la seva característica inclinació lateral del cap, però també ben irreductible, Josep Benet intentà endebades convèncer-me que desistís i avalés l'Entesa dels Catalans. El Guti havia dit: «Ens oposarem als intents d'explotació del sentiment nacional amb propòsits aventuristes. Quaranta anys de lluita al servei dels interessos nacionals de Catalunya ens fan comprensius davant neguits i impaciències, però també ens fan inflexibles davant verbalismes maximalistes que, lluny de fer avançar, podrien obrir el camí a l'aventura i, amb ella, a la involució⁵¹³.» No cal dir en quina mesura jo discrepava d'aquestes paraules.

Dissabte, 7 de maig

Un últim i desesperat esforç d'unitat, ja que l'endemà es tancava l'acceptació de candidats. «Aquests últims dies s'han fet esforços desesperats per formar la Candidatura d'Unitat Nacional per al senat espanyol. Aquesta iniciativa va partir fonamentalment dels no alineats de l'Assemblea davant el fet que les candidatures del senat quedaven polaritzades en dos grups excloents. La idea era que aquesta candidatura fos integrada exclusivament per independents, que poguessin ocupar al senat tots els escons del Principat. Per tant, pensaven presentar candidatures completes per les quatre circumscripcions del Principat.

Les personalitats que havien acceptat ja de formar part d'aquesta candidatura eren: Frederic Rahola, Jordi Carbonell, Josep Dalmau, Lluís Maria Xirinacs, Jaume Sobrequés, Agustí de Semir, Anna Bofill, Eduard Bonet, Ricard Lobo i el president de l'Orfeo

513*Ibid.*, maig de 1977.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

lleidatà, Virgili⁵¹⁴.» Es volia presentar amb un programa simple: exigència de l'Estatut i retorn de la Generalitat de 1931-39 i del seu president Tarradellas. Aquesta candidatura s'hauria constituït únicament si les altres dues haguessin estat retirades i s'haguessin introduït en la nova els independents que formaven part de les altres dues (Josep Benet, Francesc Candel, Pere Portabella, Jaume Sobrequés, etc.). No va ser possible. Ni el PSC-C ni el PSUC no ho van acceptar. «Hom pretenia d'evitar que qualsevol dels altres dos grups pogués fer creure que l'Assemblea avalava aquests dos blocs.» De fet, l'Entesa dels Catalans faria mans i mànegues per apropiari-se la representació de l'Assemblea, emprant tota classe de mitjans, com el de pagar-li un deute d'un milió de pessetes.

És curiós l'esforç d'unitat dels no alineats al voltant dels partits que es veien guanyadors. Josep Dalmau era un dels principals promotors de la meua candidatura. Tanmateix, ell, com jo mateix, estava disposat a retirar-la si encara era possible una mínima candidatura unitària ni que fos només al senat. Jordi Carbonell, proper al PSUC, també l'acceptava.

Una reflexió sobre l'unitarisme. Benet m'argüia: «Si vols unitat, en comptes de presentar-te, avala'ns; altrament fas encara més divisió.» Però aquest argument, que s'ha repetit manta vegada posteriorment, és fal·laç. Primerament, ells impediren la candidatura unitària. En segon lloc, en feren una, no només no unitària sinó que fins i tot impedien a la majoria dels partits del propi camp de formar-ne part. Després se n'apropriaren el nom i la representació unitària que no tenien. Després volien que els refusats -unitaris i partits- els avalassin. «Si voleu la unitat, per què no entreu tots al meu grup?» Això no era unió, això era egocentrisme de la més pura jeia antidemocràtica. La candidatura d'independents davant aquesta actitud es retirà. La meua, no.

La vox populi clamava més fort que mai per la concessió de l'amnistia abans de les eleccions, com és preceptiu en el ver pas cap a una democràcia i com sembla que havia promès Suárez. L'endemà es tancaven les llistes i restaven exclosos d'esdevenir candidats els

514 *Ibid.*, 7-5-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

presos, encausats i exiliats. Com volia Franco! Si el 15 de juny no són lliures, ni tan sols podran exercir el dret de vot. Com volia Franco! Però els partits ambiciosos i egoistes no s'esforcen a aconseguir altra cosa que vots, sigui com sigui. Joan Pons Rovira, pare de Josep Lluís Pons Llobet, en una roda de premsa, anunciava una nova setmana per l'amnistia que comença avui, dia 7 de maig, a tot l'Estat espanyol. Deia: «És una aberració que encara hi hagi presos polítics. Si Suárez vol unes eleccions lliures, cal que hi hagi llibertat per a tothom. Ells, que parlen de democràcia, estan mantenint a la presó els mateixos presos caiguts durant el franquisme⁵¹⁵.» Des del dia 6 fins al dia 8, una cinquantena de companys, familiars i amics de presos, tant polítics com socials, entre els quals es comptaven persones vinculades amb la CNT, FAC i PCE(ml), es tancaren a la parròquia de Sant Josep Oriol de Barcelona per una amnistia total sense exclusions:

- Per als presos per raons polítiques i laborals.
- Per al retorn dels exiliats.
- Per als objectors de consciència i soldats empresonats.
- Per als condemnats per la llei de «perillositat i rehabilitació social».
- Per a les dones empresonades per una legislació discriminatòria.
- Amb la revisió de totes les lleis que perpetuen a la presó els presos socials anomenats «comuns».

Em plau deixar constància d'aquestes reivindicacions que explicaran a un públic desconixedor del problema les posteriors reivindicacions d'indult per part dels presos no estrictament polítics (presos socials), reivindicació a la qual la major part del poble es giraria d'esquena, sota la demagògica publicitat de la política dominant, amb nom de «seguretat ciutadana». Què més podia

⁵¹⁵*Ibid.*, 1-5-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

desitjar l'aparell de repressió franquista gairebé encara intacte?

Vaig enviar als tancats a Sant Josep Oriol la meva adhesió:

«Em feu enveja en el vostre tancament, en la vostra vaga de fam, en la vostra lluita ferma i directa per l'amnistia. Jo, ací, estic atribolat. M'estiren per totes bandes. Però sabeu que estic lluitant per l'amnistia, que el meu primer punt sempre serà l'amnistia mentre continuï pendent. Endavant! La gran muralla de quaranta anys va caient. Ja han sortit uns quants presos de gran condemna. Ja tenim uns quants partits. Acaben de legalitzar la CNT. Van caient, una a una, les pedres de la gran muralla. Gràcies al poble! No ens aturem!»

A dos quarts de vuit de la tarda d'aquest dia 7, la força pública desallotjà violentament els reunits a Sant Josep Oriol i retirà les pancartes al·lusives a l'amnistia que creuaven el carrer Diputació⁵¹⁶. Tot això en vigílies d'eleccions.

En el Principat es van recollir 13.500 signatures i es van trametre al rei d'Espanya certificades notarialment (notari Ignasi Zabala). A Euskadi se'n recolliren dues-centes mil! 645 professors, estudiants i personal no docent de les tres universitats de Catalunya adrecen al Rei un escrit amb la mateixa precisió. També els presos li enviaven instàncies personals en què demanaven l'amnistia total. Les condicions a la presó s'enduriren. Els polítics van ser dispersats. Es prohibí que tres polítics passegessin junts al pati. Dels 34 presos polítics de la Model, encara no processats, uns 20 eren cenetistes detinguts a partir del 30 de gener, i els dos últims, el diumenge 1 de maig. També sis soldats de la USD esperaven l'amnistia.

L'oficina electoral de la meva candidatura, en aquesta mateixa línia, feia públic que havien estat tramesos telegrams per demanar la immediata llibertat dels presos polítics catalans, «en compliment de la promesa del govern», al president del govern, al vicepresident primer, tinent general Gutiérrez Mellado, al vicepresident segon, Osorio, i al ministre de governació, Martín Villa. Vam signar el comunicat, Josep Dalmau, Frederic Roda,

⁵¹⁶*Ibid.*, 7-5-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Jaume Rodri, Josep Camps, Marçal Moliné, Jaume Ramonet, Mercè Agell, jo i molts altres.

Diumenge, 8 de maig

Finalment Tarradellas, definitivament abandonat pels partits electoralistes -UDC, EDC, CDC i PSUC-, davant el perill de restar marginat de tot el procés de *transición*, va prendre la decisió ajornada fins a aquest moment de constituir l'Organisme Consultiu, totalment al marge del procés electoral. Una seixantena de persones, de l'Assemblea, de Solidaritat d'Obrers (SOC) i de 19 partits polítics, s'aplegaren a Sant Cebrià del Rosselló, més carregats d'il·lusions que de pes polític efectiu. Des de 1956, el president no havia fet cap acte institucional. Aquest seria el primer. Malgrat el pessimisme per les absències antiunitàries, es prengueren els següents acords:

- Instituir la figura de delegat general del president.
- Instituir l'Organisme consultiu de la presidència.
Finalitats:
 1. Reivindicació dels drets nacionals.
 2. Altres finalitats com l'amnistia total i la immediata legalització de tots els partits polítics.Composició:
 1. President: el de la Generalitat o el seu delegat general.
 2. Delegacions d'organitzacions polítiques i socials (dos membres cadascuna). L'Assemblea (quatre membres).
 3. Cada delegació disposarà d'un vot.
 4. Delegats directes del president, sense vot.
- Instituir la comissió permanent de l'Organisme Consultiu, formada per un mínim de sis i un màxim de deu membres,

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

proposats pel ple de l'Organisme Consultiu⁵¹⁷. Els assistents es deien els uns als altres que la unitat no assolida abans de les eleccions caldria assolir-la després. La reunió acabà amb el cant entusiasta d'*Els Segadors*. Qui no es consola és perquè no vol.

Mentrestant, a les 12 de la nit es tancava el termini de presentació de les candidatures a les eleccions espanyoles i, amb això, s'encarrilava el final del drama. Al Principat, després del fragor de la batalla de la gestació de les candidatures, les llistes més destacades foren:

CONGRÉS

Dreta:

- Alianza Nacional 18 de julio (de Blas Piñar i José Antonio Girón de Velasco).
- Alianza Popular-Convivencia Catalana (Manuel Fraga Iribarne):
Barcelona: 1. Laureà López Rodó.
Tarragona: 1. Ferran Bau Carpi.
Lleida: 1. Joaquim Gias Jover.
Girona: 1. Ferran Duran Salmerón.
- Falange Española de las Jons.

Centre-dreta:

- Unión de Centro Democrático (Adolfo Suárez):
Barcelona:
1. Carles Sentís Anfruns.

⁵¹⁷*Mundo Diario*, 5-5-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

2. Manuel Jiménez de Parga.

Tarragona:

1. Joan Sabaté.

Girona:

1. Joan Gich Bech de Careda.

– Unió del Centre i Democràcia Cristiana de Catalunya:

Barcelona:

1. Anton Cañellas Balcells (UDC).

2. Carles Güell de Sentmenat (CC).

Tarragona:

1. Josep Francesc Llevat Briansó.

Lleida:

1. Simeó Miquel Perera.

Girona:

1. David Marca Cañellas.

Centre:

– Pacte Democràtic per Catalunya:

Barcelona:

1. Jordi Pujol Soley (CDC)

2. Ramon Trias Fargas (EDC)

3. Josep Verde Aldea (PSC-R)

Tarragona:

1. Josep Sendra (CDC)

Lleida:

1. Joaquim Arana (PSC-R)

Girona:

1. Joan Paredes (PSC-R)

Centre-esquerra:

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

- Esquerra de Catalunya (Front Electoral Democràtic):

Barcelona:

1. Heribert Barrera (ERC)
2. Manuel Gracia Luño (PTE)

Lleida:

1. Joan Grau Segarra (ERC)

Girona:

1. Ramon Bonaterra Prat (ERC)

- Socialistes de Catalunya:

Barcelona:

1. Joan Reventós (PSC-C)
2. Josep Maria Triginer (FSC-PSOE)

Tarragona:

1. Josep Vidal Riembau «Pep Jai» (PSC-C)

Lleida:

1. Felip Lorda (FSC-PSOE)

Girona:

1. Ernest Lluch (PSC-C)

Esquerra:

- Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC)

Barcelona:

1. Gregorio López Raimundo.
2. Antoni Gutiérrez Díaz.

Tarragona:

1. Josep Solé Barberà.

Lleida:

1. Pere Ardiaca.

Girona:

1. Carles Caussa.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

- Candidatura d'Unitat Popular pel Socialisme (CUPS)
Barcelona:
 1. Salvador Casanova Grané.
 2. Josep Lluís Pons Llobet (pres polític).
- Candidatura dels Treballadors de Barcelona (ORT)
- Front per a la Unitat dels Treballadors (LCR, OIE, Assemblea, i POUM)

SENAT

- Democràcia i Catalunya (CC, UDC, EDC, CDC, PSC-R i FNC):
Barcelona:
Pere Pi Suñer (EDC), Miquel Coll Alentorn (UDC) i Francesc Viadiu (ERC)
Tarragona:
Gabriel Ferrater (indep.), Miquel Rossell (PSC-R) Enric Vendrell (UDC)
Lleida:
Maria Rúbies (CDC), Joan Cornudella (FNC) i Celestí Pol (UDC)
Girona:
Francesc Ferrer (CDC), Teresa Juvé, vídua de Pallac (PSC-R) i Pau Genovès (UDC)
- Entesa dels Catalans (PSC-C, ERC, FSC-PSOE i PSUC):
Barcelona:
Josep Benet Morell, Francesc Candel i Alexandre Cirici Pellicer.
Tarragona:
Josep Anton Baixeres Sastre, Carles Martí Massagué i Josep Subirats Piñana.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Lleida:

Felip Solé Sabarís, Josep Ball Armengol i Rossend Audet Puncernau.

Girona:

Jaume Sobrequés, Salvador Sunyer i Pere Portabella.

- Independents:

Barcelona:

Eduard Tarragona i Lluís Maria Xirinacs.

Tarragona:

Manuel Aragonès Virgili⁵¹⁸.

La meva candidatura testimonial al senat espanyol finalment reeixia. La secretaria de la meva candidatura notificava, el dia 8: «Després de trenta-dues hores justes d'haver iniciat la recollida de signatures per poder-se presentar com a senador, s'havien ja ultrapassat amb escreix els límits oficials, car es tenien ja quatre mil signatures. Les oficines del carrer Bruc 26, brunzien d'activitat. Centenars de persones de totes les edats i condicions passen a lliurar el seu aval amb un desig unànime de participació en aquesta tasca. Malgrat que la xifra oficial ja sigui aconseguida, pensem continuar rebent les signatures fins avui diumenge al migdia⁵¹⁹.» A dos quarts i deu minuts d'onze de la nit d'aquest dia 8 de maig, quan només faltaven vuitanta minuts per cloure el termini de presentació de candidatures, Josep Dalmau Oliver i set companys més em presentaren com a candidat a senador. El representant legal era l'incombustible advocat dels marginats, no violents, objectors de consciència al servei militar i «altra gent de malviure», Antoni Pelegrí Partegàs. Les signatures autenticades d'electors proposants, que havien de passar de tres mil només a la «província» de Barcelona, havien assolit la quantitat sorprenent de set mil tres-centes seixanta-dues. Tot un referèndum. Això em donava una certa

518 *Diario de Barcelona*, 8-5-77.

519 *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, editat a l'exterior, n. 2, maig de 1977, pp. 1-2.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

seguretat en l'encert de la decisió de presentar-me. Com s'ho havia manegat el candidat independent a senador Eduard Tarragona per recollir-ne més de deu mil? També això era un referèndum a favor d'ell?

Aquest mateix dia Salvador Alsius titulava un comentari seu: «Xirinacs: hi ha un futur senador davant la Model?» I afegia: «Alguns polítics estan mosquejats amb Lluís Maria Xirinacs. Una cosa és demanar amnistia i fins i tot fer crides en pro de la unitat. Però d'això, pensen alguns, a fer-los la competència electoral i a posar en evidència llurs punts flacs...» Explica que la meua presentació era condicionada a la no formació d'una candidatura unitària. Explica també la popular i superabundant recollida de signatures en tres dies sense problemes⁵²⁰.

Aquest dia, es reunien a Granollers les assemblees democràtiques comarcals i locals de l'Assemblea per estudiar-ne la situació actual i les perspectives del futur immediat, convocades per les cinc assemblees que habitualment participaven en les sessions del secretariat: les de Banyoles, l'Alt Camp, Granollers, Sant Boi i Osona.

520Avui, 10-5-77.

Dilluns, 9 de maig

La periodista Assumpció Colom de Mateo deia també: «Fins ací no ha tingut gaires detractors. Però, ah!, amics: algú l'empenyé a la presentació d'una candidatura per al senat: ara ja se li comença a negar el pa i la sal⁵²¹»

Immediatament jo feia públic el següent «AVÍS»:

«M'he presentat com a candidat a senador en les properes eleccions, en un darrer intent subsidiari desesperat de servir al desig de representació unitària catalana. Ja he dit que no és cosa del meu gust: que tracto d'interpretar un suposat desig majoritari que els vots confirmaran o desmentiran. També he dit que no vaig amb afany competitiu. Respecto i, fins i tot, en les actuals circumstàncies veig inevitables les línies i blocs ideològics que presenten candidatures, especialment per al congrés espanyol. No dramatitzem. El procés electoral és sobretot un sondeig d'opinió. Els esforços i diners esmerçats a seleccionar candidatures i a fer campanya electoral representen un treball previ, sovint força poc democràtic, per preparar el sondeig. Objectivament, jo no sé si encerto o no encerto la voluntat del poble en presentar-me ara, en posar o no posar condicions a la meva elecció i en mantenir-me com a candidat o retirar-me abans del 15 de juny.

»Qui em presenta, qui s'adhereix a la meva campanya, qui m'ajuda econòmicament, els set mil tres-cents seixanta-dos avaladors, cal que sàpiguen la relativitat d'aquesta col·laboració. Per presentar-me he de menester tots els catalans del Principat quelcom més que això. Tot això us ho agraeixo, però és massa fàcil. És un fenomen alienador catapultar una persona a les altures amb el mínim esforç d'un vot perquè ens resolgui els nostres problemes unitaris nacionals. Això atura la promoció del poble. Genera paternalisme en el senyor senador i infantilisme en els seus addictes votants.

»Dic aquestes coses per evitar que algú se senti defraudat. He condicionat taxativament la meva presentació en aquestes eleccions a un reconeixement previ als principis mínims irrenunciabls configurats en la meva proposta de Generalitat provisional, que es debatrà en la propera permanent de l'Assemblea,

521 *Ibid.*, 8-5-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

el dia 15 de maig, amb aquests quatre punts de debat d'ordre del dia:»

1. Convocatòria de la segona sessió plenària de l'Assemblea.
2. Petició que sigui presidida pel president de la Generalitat de Barcelona, Josep Tarradellas.
3. Conversió de l'Assemblea en parlament provisional.
4. Nomenament del consell provisional executiu.

Aquesta és la meva proposta. Si voleu votar-me a mi, cal que vulgueu acceptar aquelles coses que jo proposo. Altrament, quin sentit té la vostra confiança en mi?

»No tenim millor organisme nacional sobirà que l'Assemblea del Principat. Encara que no declaradament, és el nostre únic parlament. Crec que qui l'ataca, ataca els Països Catalans; qui se n'inhibeix, els ofega, i qui hi participa, directament o mitjançant les assemblees de base, fa viure els Països Catalans. Cal també aprendre a ésser-hi en minoria. Els conservadors o els laboristes anglesos, quan perden, no dinamiten llur parlament. No impedim nosaltres l'únic parlament que tenim.

»També crec que la nostra sobirania -si és que la volem exercir com a poble- exigeix que abans d'anar a les corts de Madrid, constituïm formalment les nostres corts, bé que hagin de ser encara malauradament provisionals. Cal aprendre a ésser demòcrata a casa abans d'assajar democràcies foranes. O no volem la democràcia?

»És cert que els partits tenen ara molta feina amb la campanya electoral. Però si Convergència Democràtica treu de les llistes Miquel Sellarès per dedicar-lo a la política unitària, no podrien tots els partits destinar alguns membres destacats a ajudar a dur endavant aquesta acció unitària urgent i transcendental per a tots els catalans? Ningú no s'oblida de respirar quan està treballant.

»L'òrgan representatiu i rector del Principat no és Xirinacs, per més senador a Madrid que se'l vulgui fer. Tampoc no ho és cap partit en particular. És l'Assemblea, oberta a tothom, amb els seus quatre punts que defineixen perfectament bé els mínims democràtics encara no assolits, i cal que esdevingui el nostre parlament

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

explícitament sobirà.

»Aviso els partits, els sindicats, les comarques i municipis, les associacions de veïns, les institucions culturals, etc., que diumenge que ve, dia 15 de maig, es decideix si volem o no volem, abans de les eleccions al parlament de Madrid, posseir el parlament provisional. Hi està en joc la nostra sobirania.

»Malgrat que el poble desitgi usar la meva candidatura com un plebiscit nacional, el poble no podrà comptar amb aquest plebiscit si abans no es dóna la institució nacional per excel·lència, el seu parlament, en un acte senzill però responsable.

»No és un xantatge. És simplement un avís⁵²²».

Malgrat les crítiques, encara avui crec que la meva posició era correcta i òbvia per a qui cregués que som una nació. Si a Madrid l'oposició havia renunciat a la formació d'un govern provisional democràtic per endegar les eleccions, per què ens n'havíem de privar nosaltres, tenint com teníem un parlament de fet, des de feia més de cinc anys, ben farcit de les persones demostradament més responsables del país? I si les nostres forces polítiques havien decidit fer cap a les eleccions espanyoles, com podien fer-ho si no disposaven d'un poble unit a la rereguarda? Aquests partits, eren només partits espanyols?

Tanmateix, hi havia un element pertorbador que impossibilitaria la reeixida de la meva proposta. Els polítics amb opció real de poder en les democràcies eixides de la revolució francesa tradicionalment han menyspreat el poble i han governat sense el poble. No volen la participació ciutadana. Només conserven el ritual formal dels seus vots, obtinguts pel poder del diner, del control dels mitjans de comunicació, de l'abús del poder que ja es té i per una autolegislatió per afavorir-se. Per això es parla de democràcia formal.

En concret, en el nostre cas, el PSUC (pare de la criatura), el PSC-C (en menor grau en aquest moment) i CDC-EDC-UDC ja no volien l'Assemblea. I Tarradellas, que ja havia dit alguna cosa

522Diario de Barcelona, 8-5-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

confusa en aquest mateix sentit, va cuitar a constituir l'Organisme Consultiu enfront l'Assemblea i astutament va fer el pas de concedir-li quatre llocs en comptes de dos llocs que concedeix a cada partit, però només un vot. Tota l'Assemblea, només un vot! D'aquesta manera, com podia prosperar la meua proposta de transformar l'Assemblea en parlament provisional? Era una batalla perduda a la bestreta. Però serà bo que tothom es defineixi clarament i pública.

Dimecres, 11 de maig

Frederic Sánchez i Miquel Inglés, ja ex-presos polítics, en aquests dies, escriuen a propòsit de l'amnistia abans de les eleccions: «Es presenten unes eleccions que no cobriran els requisits que la Comissió negociadora de l'oposició considerava en un principi com mínimes garanties d'un joc net. Entrarem al període electoral amb demòcrates en les presons i en l'exili, sense haver tractat de superar les conseqüències d'unes lleis autoritàries, d'un règim social injust, sense llibertat per a totes les organitzacions polítiques i sindicals, sense el restabliment dels estatus d'autonomia, en definitiva, sense llibertats mínimes⁵²³.» Una bona llista de trampes antidemocràtiques que l'oposició oportunista acceptà. Jo continuava afirmant que una victòria electoral no em faria abandonar el carrer d'Entença en la lluita per l'amnistia⁵²⁴.

Miquel Lladó, en les seves cròniques de Ponent, escrivia sobre l'ambient preelectoral a les terres de l'agricultura: «L'ambient preelectoral esdevé cada dia més dens i palpitant. La tesi de Xirinacs és compartida pels homes del camp: personalitzar la vertiginosa diversitat de partits i d'opinions en una candidatura única. Hom espera el moment de votar amb cert nerviosisme, provocat pel confusionisme regnant. El camperol, que creu en l'aglutinació dels homes del camp en un sol cos cooperatiu, pensa també en una candidatura única per aconseguir la reivindicació base dels Països

523Ibid., 9-5-77.

524Catalunya Express, 10-5-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Catalans: l'autonomia⁵²⁵».

Dijous, 12 de maig

Tots aquests dies sortia en «Avui» un gros anunci en què es reclamaven signatures per a la meua proposta de Generalitat provisional. Alguns, com Daniel López, ja em saludaven com a líder nacional⁵²⁶.

El meu fidel company captaire de la pau Ferran García Fària escrivia durament un article titulat *Consummatum est*, on deia: «Malgrat els concrets compromisos adoptats fa uns mesos pels partits polítics democràtics de l'Estat espanyol, integrats en la coordinadora que havia de dialogar amb el president Suárez, el diàleg no s'ha celebrat ni els compromisos no s'han complert. S'havia quedat que no es participaria en les eleccions legislatives, si no es concedia prèviament: 1, amnistia total; 2, reconeixement de tots els partits polítics que ho sol·licitessin i 3, restabliment de l'Estatut de 1932, arrabassat per la dictadura franquista. Cap d'aquestes premisses no s'ha acomplert. Tanmateix, els partits s'han llançat frenèticament a fer actes preelectorals malgrat que: l'amnistia només ha arribat a una mica més de la meitat dels processats o condemnats polítics; han restat a la cuneta 67 grups polítics sense legalitzar i l'Estatut de 1932, malgrat el plebiscit popular expressat per més de 200.000 persones en la Diada de Sant Jordi proppassada a Barcelona i massivament a altres ciutats, viles i pobles de Catalunya, no ha estat retornat... Que ningú no s'enganyi. L'única responsabilitat de la derrota del poble caurà exclusivament en els dirigents que, per les seves foraviades ambicions personals i miopia política, ens conduiran al desastre⁵²⁷».

525 *Diario de Barcelona*, 11-5-77.

526 *Garbo*, 1/7-5-77.

527 *Avui*, 11-5-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Divendres, 13 de maig

La situació dels presos bascos era dramàtica. Semblava ja segur que no es donaria amnistia abans de les eleccions. Els considerats responsables de delictes de sang segurament serien expatriats. Una colla d'expresos i familiars bascos em van venir a veure al carrer d'Entença. A Barcelona, els presos que restaven, especialment els cenetistes, se senten abandonats pels partits. Va fer-se una nova tancada a l'església de Sant Miquel del Port a la Barceloneta. El temple era ple de cenetistes i de bascos residents a Barcelona. A aquests darrers vaig adreçar-los una salutació:

«Tot i residir lluny de la vostra terra, amb aquell braó característic del vostre poble, insistiu col·lectivament en la consecució d'aquesta amnistia total que és la porta de la llibertat. És una gran alegria per a mi. Us sento ben a prop de la meva inacabable lluita. Tots plegats hem arrencat una bona colla d'anys de presó a aquest règim nefast, sempre famolenc de sang i de repressió. Falta encara el més difícil, però anem venent i l'enemic es bat en retirada. Cada dia que passa es veu obligat a cedir en alguna cosa. Sempre amb vosaltres, L.I.M.X».

Confusionàriament, era presentada Entesa dels Catalans com a la candidatura més unitària. Josep Benet invità les altres candidatures a unir-nos a la seva. Però Democràcia i Catalunya proposà el mateix per la seva banda. Hi havia dos galls al galliner. També és interessant fer constar ací les següents paraules de Josep Benet, capdavanter de l'Entesa: «La nostra candidatura és unitària i per tant el seu programa s'inspira en els quatre punts programàtics de l'Assemblea⁵²⁸.» Fets posteriors farien veure com es va enganyar l'electorat amb aquesta afirmació.

528 *Ibid.*, 12-5-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Dissabte, 14 de maig

Núria Albó, futura alcaldessa democràtica de La Garriga, va escriure en contra de la meua candidatura, perquè no la trobava «gaire adient en un país on l'excessiva intervenció clerical en política ha estat tan perjudicial». Provocà una allau de protestes. ¿No sabia Núria Albó que els mals del clericalisme polític d'antany eren deguts a la intromissió de la jerarquia com a tal en el terreny polític i que ara, en canvi, la jerarquia manifestava la seva voluntat de no intervenir i que no intervinguessin els clergues com a tals en la política? Durant els dies de la meua senadòria no vaig rebre cap consigna de cap estament eclesiàstic, ni vaig actuar mai com a eclesiàstic. O és que els sacerdots han d'abdicar la seva humanitat per ser-ne?

Va alçar-se una densa polseguera de cartes als directors dels diaris contra Núria Albó.

Diumenge, 15 de maig

Considero que va ésser la jornada més decisiva d'aquells dies i de cap manera una petita etapa més de la llarga, confusa, intricada i secreta sortida del franquisme. Es reuní la XIX permanent de l'Assemblea a instàncies meves per decidir sobre la meua proposta de parlament provisional. Ja el fet de l'assistència de només cinquanta-tres delegacions (el nombre de delegats, un centenar), aproximadament una quarta part de les existents, constituí un signe ben clar del boicot que s'hi exercí per part dels que -en condicions de controlar moltes delegacions- estaven en contra de la proposta. Jo hi vaig assistir per defensar-la. La sessió començà a dos quarts d'onze del matí. Una sèrie de maniobres d'entreteniment -mocions prèvies- anaven endarrerint el moment d'obrir el principal punt de l'ordre del dia. S'hi introduïen temes com els greus fets del País Basc o l'amnistia total, tots prou urgents, certament. Catalans i bascos

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

continuaven tancats a Sant Miquel del Port de Barcelona.

Finalment, vaig començar:

«Tota novetat potser sempre costa d'entendre's.» Vaig preguntar: qui defensa Catalunya? Catalunya ha de menester el seu organisme nacional, ara. No el té. Tot succedani és inferior a l'Assemblea. Res no té com ella un poder tan gran de convocatòria. Res com ella no pot dir que integra l'immens món del treball. Només volem una Generalitat provisional mentre no tinguem res més.

»Aquesta proposta no va contra Tarradellas, el comprèn. No va contra el procés electoral en curs, el reforça. Defuig el provincianisme que ho vol fer dependre tot de Madrid.

»El tema important és que els partits que tenen més expectatives a Madrid s'oposen a tota autoconstituïció catalana prèvia a unes eleccions espanyoles. Bloquegen l'Assemblea. Li imposen llurs *diktats*. L'amenacen. Criden en to comminatori. Jo els amenaço a ells. No interpreten llur base, simplement hi juguen, la instrumentalitzen. Hi ha força delegacions espantades. No gosen autodefinir-se. Ells estan orgullosament segurs que el poble no pot fer res sense ells. No són verament demòcrates. El poble, després de quaranta anys de franquisme, és adormit. Només vetlla desinteressadament pel país alguna gent independent de veritat. Ens caldrà una reconstrucció de l'Assemblea, delegació per delegació, en línia estrictament nacional?»

L'historiador gironí Jaume Sobrequés, aleshores delegat de les institucions municipals de cultura de Barcelona, m'havia vingut a veure els últims dies al carrer d'Entença per aprofundir la meua proposta, envers la qual es manifestava molt interessat. Ara, davant la permanent reunida, feia una explicació sobre els punts en què el meu projecte podia considerar-se «constitucional» i valorava la proposta en el sentit que tenia en principi una barreja de propòsits ja assolits en altres temps històrics: el govern provisional instaurat després del 14 d'abril de 1931 i el definitiu després que, el setembre de 1932, entrés en vigor el text de l'Estatut. En deixar anar jo aquelles paraules dures: «Els catalans que menen certs partits no són verament demòcrates», Miquel Sellarès, en nom de CDC, replicà

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

vivament que la vera representativitat es demostraria amb els resultats electorals, tot ignorant l'antidemocràticitat de molts aspectes d'aquestes eleccions i el fet que es fessin a Madrid abans d'una autodeterminació dels catalans. Es mostrà en contra de les votacions indicatives de l' Assemblea. Fou esbroncat per la concurrència.

En el debat es veié que la majoria era a favor de la meua proposta. Gent com Salvador Casanova o Empar Pineda bregaren fort en la seva defensa. Però la taula, ocupada com sempre pels homes representants o propers a CDC (Miquel Sellarès), PSC-C (Salvador Coromina) i PSUC (Pere Portabella), introduí subreptíciament, com qui no diu res, un factor decisiu que ho distorsionà tot: la possibilitat que no fos debatuda en la permanent l'aprovació o no d'aquesta proposta, sinó que es passés aquesta comesa a la segona sessió plenària de l'Assemblea. La primera i fins ara única sessió plenària havia tingut lloc el 7 de novembre de 1971⁵²⁹. De fet, es tractava d'un subtil ajornament de la qüestió, en un moment en què el factor temps era decisiu. Qui dia passa any empeny. Calia evitar de fer un acte de sobirania abans de les eleccions espanyoles. Precisament, el rei d'Espanya rebia ara Anton Cañellas, la primera entrevista amb un representant de l'oposició democràtica del Principat, en la qual prometia el restabliment de la Generalitat i de Tarradellas per a més endavant⁵³⁰. Els catalans no elegirien rei. El Rei triaria els Països Catalans que ell volgués. Un rei, fins ara il·legítim, que en el dia 14 de maig, finalment, havia rebut al palau de la Zarzuela de Madrid, de mans del seu pare Juan de Borbón, els drets dinàstics per renúncia d'aquest.

L'espanyolisme dels partits al·ludits restava palès. Si la decisió es prenia en la sessió plenària, caldria una altra sessió per realitzar la proposta. Tarradellas no era convocat a la segona sessió. En cas que fos aprovada la proposta, caldria fer-ne una tercera. Impossibile abans de les eleccions! Proposar, doncs, aquesta possibilitat era voler negar l'acte de sobirania. I acceptar-la, negar

529 *Diario de Barcelona*, 12-5-77.

530 *Mundo Diario*, 14-5-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

l'acte de sobirania.

A mitja tarda es votà -sempre es tractava de votacions indicatives- i el resultat donà 38 vots a favor de celebrar la segona sessió plenària abans de les eleccions per decidir sobre la meua proposta, 10 abstencions, entre les quals la del PSC-C, i 4 vots en contra, els de CDC, PSOE, PSUC i Joventuts Comunistes. Semblava una victòria de la proposta. Victòria pírrica, com hem assenyalat. Es nomenà una comissió per preparar la segona sessió per al dia 29 de maig.

L'organisme consultiu de Tarradellas -dissenyat com una mena de confús i tàcit parlament provisional-, paral·lelament, continuava endavant, com hi continuaven els partits «espanyolistes», adelerats a preparar la cursa electoral. La permanent nomenà els seus quatre representants a l'inútil organisme de la Generalitat: Ricard Lobo, Agustí de Semir, Elisabet Mas i Joan Guinovart.

La tensa permanent es tancà a les nou del vespre. Ja era ben fosc! Francesc Cusí resumia: «El debat de més de quatre hores acabà amb un desplaçament⁵³¹» Una insuportable tristesa m'envaïa.

En un document immediatament posterior, signat per CDC, FNC, PSC-R, PSOE, PSC-C, PSUC, UGT i CCOO, es deia que no es compartia la decisió de la darrera permanent (mals perdedors!). Al·legaven falta de quòrum en l'assistència per prendre decisions i falta de temps per preparar la segona sessió. Malgrat això, acceptaven la convocatòria, però en canviaven el contingut (!): un ampli debat sobre el paper de l'Assemblea en el nou marc històric que es faria en dues fases: l'obertura, el 29 de maig, i la clausura, la segona quinzena de juny⁵³², després de les eleccions.

Aquella mateixa nit, autèntica nit, temps rúfol, engripat jo perquè somatitzo aviat les meves hores baixes d'esperit, vaig emprendre una irreflexiva, absurda, dolorosa i desesperada vaga de fam. La primera acció meua en què els adversaris eren els meus antics companys de lluita antifranquista. No seria la darrera. A partir

531Vegeu Xirinacs, *La traïció dels líders I*, pàgines 51-62 de la primera edició i 53-62 de la segona edició.

532Tele/eXprés, 16-5-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

d'ara, l'enemic «nacional i de classe» era més a prop. Aquest dia marcava un canvi fonamental de la lluita. La mort en la nostra societat no només amenaçava des de fora. També ascendia feréstega des de dintre. Abans d'estirar-me al llit, vaig escriure'n el comunicat:

«Començo una vaga de fam, adreçada als líders d'Unió Democràtica, de Convergència Democràtica, del Partit Socialista ex-Reagrupament, del Partit Socialista-Congrés, de la Federació Socialista del PSOE i del Partit Socialista Unificat i a llurs aparells polítics, perquè s'oposen a la constitució del parlament provisional abans de les eleccions i perquè reflexionin sobre llur actitud.

»Crec que cal que tots els que se senten catalans signin la proposta de Generalitat provisional abans de la segona sessió plenària de l'Assemblea, convocada per al 29 de maig. Aquesta recollida de signatures esdevindrà un referèndum nacional preelectoral. Ja en tenim onze mil.

»I crec que cal que tots els signants s'enquadrin en les corresponents assemblees comarcals o locals o en les corresponents associacions de veïns per participar en l'Assemblea del 29 de maig. Aquest enquadrament esdevindrà un empadronament preelectoral».

Dilluns, 16 de maig

La comissió preparatòria de la segona sessió plenària, reunida amb tota diligència, n'emet la convocatòria oficial per a les deu del matí del dia 29 de maig.

«L'ordre del dia serà: plantejaments programàtics i organitzatius sobre els quals s'ha d'avançar en la lluita popular dins el marc de la nova situació històrica que vivim: »Proposta de formació de la Generalitat provisional del Principat, feta per Lluís Maria Xirinacs.

»Altres propostes.

»Per motius d'operativitat, no ens podem comprometre a recollir aquelles propostes que ens arribin després del dia 23. Us preguem que feu tots els passos per assistir a la reunió amb el mandat suficient i ampli del vostre grup a fi d'assegurar una màxima operativitat a la sessió.

»Atesa la importància cabdal d'aquesta II sessió plenària, apel·lem al vostre sentit cívic i patriòtic per tal que feu conèixer aquest acte, popularitzeu i impulseu l'Assemblea a fi que la 11 sessió plenària pugui ser allò que realment ha de ser: l'autèntica expressió de la voluntat del poble».

Ja es deia, sense amagar-ho gaire, que el PSUC havia decidit proposar desfer l'Assemblea en la segona part postelectoral de la II sessió. La creia inútil, després de les eleccions. Els responsables d'aquest partit foren els primers jutges que sentenciaren a mort l'Assemblea, que era en aquells moments plena de vida, de sentit i de força. Calia no entrebancar Santiago Carrillo, en la seva missió de «pacificador d'Espanya», pactada amb Suárez, amb intempestives mobilitzacions populars al Principat. Durant la campanya electoral, CDC i PSC-C ja cuitarien a fer emmudir el PSUC. «Si la gent sabés que volem desfer l'Assemblea, ningú no ens votaria».

Dimarts, 17 de maig

González Casanova, del PSC-C, m'obsequià amb un article on considerava dos errors meus: la meva candidatura al senat de

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Madrid i la meua proposta de Generalitat provisional (error més greu, segons ell). «Ambdós errors neixen, segons la meua opinió -diu-, d'una visió irreal de la política catalana i espanyola: només interessen un sector de partits i grups, molt respectables, però que no han sabut representar eficaçment la voluntat popular d'un canvi democràtic per vies no insurreccionals⁵³³.» M'avisava que alguns m'empenyien al cabdillisme carismàtic. I creia que desprestigiava l'Assemblea i que la llançava a «una delirant política insurreccional» sense suport de la població i amb refús explícit de l'únic camí democràtic viable: les eleccions. Tota altra cosa és ajudar l'adversari.

Jo creia exactament el contrari. El cabdillisme, el practicaven els partits que manipulaven l'Assemblea. No era veritat que abans de les eleccions democràtiques certs partits haguessin «sabut representar eficaçment la voluntat popular». El crit popular creixent de «Som una nació» palesava la voluntat popular d'afirmació clara de la nostra sobirania. Això obligaria tots els partits a manifestar-se partícips del catalanisme més pur durant la campanya electoral. I això exigia una resposta clara dels líders polítics. Qualificar d'insurreccional el prudent acte de sobirania que jo proposava era acceptar com a legítim el sistema vigent, abans que cap elecció el ratifiqués. «La meua proposta no és insurreccional, llevat que es consideri que el procés seguit pel PCE per aconseguir la seva legalització també ho és⁵³⁴.» Pensava que era ingenu políticament voler anar a Madrid sense cap rereguarda de força. Damià Escuder preguntava a Pujol: «No has pensat mai que el poble català, el votant i tu mateix, "necessita" anar sostingut i protegit per un "parlament provisional", si és que vols un triomf autèntic per a Catalunya?⁵³⁵» Creia jo, finalment, que els valedors de l'adversari eren els que s'avenien a totes les condicions antidemocràtiques imposades per Suárez a l'anomenat procés de reforma. González Casanova passava a engrossir el bàndol dels adversaris.

533 *Punto y Hora*, 19-5-77.

534 Batista i Playà, *op. cit.*, p. 252.

535 *Ibid.*

Dimecres, 18 de maig

Els diaris es feien ressò de la meva vaga de fam. Havia mantingut silenci durant dos dies tot esperant la resposta a la meva interpel·lació directa a determinats dirigents polítics. No volia atacar ningú. Atribuïa la manca de respostes a la feïnada electoral dels partits⁵³⁶. No volia que la segona sessió de l'Assemblea representés una escissió de la unitat. Aquesta proposta meua, si no obtenia consentiment, no era viable. No volia tampoc pertorbar les eleccions. Volia dotar la representació catalana a Madrid d'una imprescindible rereguarda real i que era destinada a créixer de Salses a Guardamar, de Fraga a Maó. Altrament, la correlació de forces ens arrossegà a allà on no volíem.

Ahir plovia a bots i barrals. Jo estava mal arrecerat davall una cornisa. La grip em feia tremolar. Fred humit. Vaig veure que sota un paraigua se m'acostava Jordi Pujol en persona, aquesta vegada també com una nit de gener de 1971 dins un abric gruixut. «Lluís, he vingut a retre homenatge al teu gest. No pensis que sóc insensible a la teua vaga de fam, però vull dir-te personalment que ni jo ni el meu partit no acceptarem la teua proposta. No perdis temps ni forces amb nosaltres. I opino que els altres partits que s'hi oposen continuaran en llur actitud. La teua proposta no té sortida.» Jo li vaig fer: «I per què us hi oposeu tan decididament?» Tot mirant-me fit a fit em digué: «Perquè cadascú de nosaltres vol manar».

Cap altre representant dels partits interpel·lats no em digué res. Empesos pels periodistes, alguns feren declaracions als diaris, enmig de grans lloances a la meua persona:

PSC-C. Joan Reventós: «És el secretariat del partit qui ha d'opinar». Joan Josep Urenda: «La proposta pot posar en perill l'existència de la mateixa Assemblea».

UDC. Josep Miró Ardèvol: «Mesura absolutament inviable com a resposta política, quan falta menys d'un mes per a les

536 *Mundo Diario*, 17-5-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

eleccions».

CDC. Miquel Sellarès: «Crec que la seva posició pot augmentar la confusió».

PSC-R. Josep Verde Aldea: «No creiem que tingui cap utilitat per a Catalunya. El procediment que proposa no ens sembla que respongui a les necessitats actuals».

PSUC. Es reserva l'opinió.

FSC-PSOE. Els periodistes ni es molesten a demanar-los l'opinió.

R.M.P. diu que, segons sembla, hi ha contactes entre alguns partits interessats per tal de donar-hi una resposta conjunta⁵³⁷.

Avui són proclamades les candidatures per la circumscripció de Barcelona; divuit per al congrés i vuit per al senat⁵³⁸. Els capitosts -que han girat l'esquena a Tarradellas i a l'Assemblea- hi figuren en primera fila. Com deia Josep Dalmau, que també discrepava de la meua proposta, «els partits, en aquests moments, ja són màquines llançades cap als seus objectius». La veda d'escons ha estat llevada. I afegia Dalmau: «La candidatura de Xirinacs supleix allò que els partits no han pogut aconseguir: una candidatura del Principat sense mistificacions».

Per tancar adequadament aquell infaust dia 18 de maig de 1977, cito un paràgraf d'una carta adreçada, aquell mateix dia, per Manuel Jiménez de Parga, segon de la llista electoral d'UCD per Barcelona -després de Carles Sentís-, a Leopoldo Calvo-Sotelo Bustelo, expressament alliberat del seu ministeri per Suárez a fi de dedicar-se de ple al partit en el procés electoral: *Aunque arrecie estos días la campaña catalanista, no creo que haya motivos para tomar el asunto en serio. Se trata de una finta electoral. Veinte años aquí me han enseñado que estos catalanes hablan más que hacen.*

En l'inici de la campanya electoral, Jiménez de Parga digué: «Repto els altres partits polítics que em demostrin qui és més sucursalista. Jo mantinc aquí que l'opció catalana menys sucursalista

537Ibid., 19-5-77.

538Avui, 19-5-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

és la nostra (UCD)⁵³⁹.» Quines coses que es deien!

Dijous, 19 de maig

Mentrestant, l'amnistia era pràcticament oblidada pels partits. A Euskadi les coses s'encrespaven. Es temia una «ulsterització» d'Euskadi, però els partits no es movien.

Les manifestacions reduïdes i puntuals a la regió de Barcelona eren reprimides amb feresa. En canvi, el PSUC reuní cent mil persones a Gavà per la seva «Festa de la legalització».

A mi em venien a veure fins i tot policies, guàrdies civils i funcionaris de presons de paísà que em simpatitzaven. Dins la Model, aquests funcionaris pro amnistia, pro indult i pro democratització de les presons eren sotjats pels seus companys. Luis García Esquivada, inspector de primera classe del cos general de policia, adscrit a Barcelona a la segona brigada regional d'investigació, fou suspès provisionalment de funcions i restà pendent de resolució de l'expedient disciplinari que se li obrí per la suposada falta greu d'uns comentaris informals fets amb els seus companys en què es manifestava partidari d'una amnistia total «sense retallades». Creia que més de la meitat del cos pensava com ell⁵⁴⁰.

Divendres, 20 de maig

Meteorologia endimoniada. Vent. Fred. Pluja. L'horta de Barcelona feta un llac. Un mort a Vilanova i la Geltrú. Cinquanta hores de pluja seguida a Girona. Cinquanta milions de pessetes de pèrdues de cireres al país de les cireres, Sant Climent de Llobregat.

Acabo la vaga de fam. Ho comunico a la premsa:

«Al cap de cinc dies d'haver iniciat una vaga de fam, en

539 *Ibid.*, 18-5-77.

540 Vegeu *Avui* i *Catalunya Express*, 18-5-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

condicions molt adverses, amb la intenció que els grups polítics que s'oposen a la formació d'un parlament provisional abans de les eleccions reflexionessin sobre llur actitud, hi poso fi perquè crec que hi han reflexionat, com algun d'ells m'ha manifestat, i vull fer un acte de confiança en llur sentit de responsabilitat davant la propera sessió plenària del dia 29. Cal anar a aquesta sessió en un clima serè i no crispat. Tampoc no volia abandonar la meua vetlla davant la Model en favor de l'amnistia i les difícils condicions m'hi haurien obligat si persistia en la vaga. Agraïxo de tot cor el suport incondicional dels que en aquests dies m'han acompanyat».

E.A.P. es congratulà que abandonés la vaga. El seu argument: «Amb Franco, sí. En la democràcia, la lluita política cal que sigui més seriosa, més eficaç, més responsable⁵⁴¹.» Per ell, com després per la majoria, ja teníem democràcia. Tota una victòria de l'habilitat d'enganyar de Suárez. Per ell tota la lluita no violenta dels joves de la democràcia alemanya dels anys setanta contra les instal·lacions militars era absurda. La lluita mundial dels objectors, també. A part que en el cas d'ús de la no-violència en sistemes autoritaris aquesta mena de lluita sigui poc seriosa, ineficaç i irresponsable! Pobre Gandhi! La llei mai no encaixarà la justícia. En tots els sistemes, per legals que siguin considerats, sempre es donen injustícies que justifiquen l'ús de procediments legítims però il·legals. Alguns esdevenen tan eficaços com ineficaços poden arribar a ser molts procediments legals. Amic E.A.P, contra la consciència no es pot fer res.

Dissabte, 21 de maig

Sobre el tema de la celebració de la segona sessió plenària de l'Assemblea, el PSUC va sorprendre l'opinió pública. Volia que s'ajornés fins després de les eleccions, en comptes d'acceptar la data acordada del 29 de maig. Proposava l'octubre! Alhora, presentà un estudi sobre les funcions de la instància unitària a desenvolupar en el

541Avui, 19-5-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

període postelectoral⁵⁴².

Sobre el tema de l'amnistia, feia dos dies que el PSC-PSOE condicionava la seva continuació en el procés electoral a la posada en llibertat dels presos polítics encara empresonats. Ahir, la mateixa formació política enviava al president del govern espanyol el següent telegrama: «Considerem indispensable la immediata llibertat presos polítics abans obertura període electoral⁵⁴³.» Aquest mateix dia va respondre el consell de ministres de Madrid amb una mesura de commutació de la pena de presó per la d'estranyament (exili) a qui ho demanés. Resposta salomònica. Els que ho vulguin quedaran en llibertat, però a l'estranger, on, a més, no podran votar. D'amnistia, res. El mateix dia el rei d'Espanya rebia el PSOE -Felipe González i Javier Solana-. El PSC-PSOE aniria a les eleccions.

Diumenge, 22 de maig

Tot s'accelerà en l'inici d'aquesta setmana que era la del començament de la campanya electoral. Sortien anuncis en diferents diaris demanant ajuts de diverses menes per a la meua candidatura parlamentària. Ja el dia 21, s'havia publicat una completa justificació de la meua candidatura, signada per Josep Dalmau, del grup de no alineats, en bona part tot responent a l'article de J. M. González Casanova⁵⁴⁴. Avui rebo una simpàtica comunicació escrita a mà en un full quadriculat arrencat d'un quadern escolar que fa així: «Amunt el nostre país. Et fem costat. Fem costat a tot allò digne i honorat de cara al poble. Amb les presses hem deixat un disc que teníem signat per a tu. Quan sigam aquí, la pròxima vegada, te'l passarem. Una abraçada ben forta. Vixca els Països Catalans!» Signen Els Pavesos, grup del País Valencià.

542Ibid., 24-5-77.

543Tele/eXprés, 20-5-77.

544Mundo Diario, 21-5-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Dimarts, 24 de maig

Inici de la campanya electoral. Per a alguns partits la resta de preocupacions són punyetes. Ja he dit que eren com llebrers darrere la llebre mecànica muntada per Suárez en el canòdrom electoral. Sense resistència de cap mena. Una pura pena! UCD, el partit del govern de Madrid, farà pocs mítings. Adolfo Suárez, el president, explicà a Alfonso Osorio, el vicepresident, que confiava plenament a guanyar perquè tenia la televisió⁵⁴⁵. Digué repetitivament per la pantalla màgica: «Puc prometre i prometo.» Tanmateix, per reblar el clau, prenia mesures, ben antidemocràtiques en aquell moment, com apujar les pensions de la seguretat social⁵⁴⁶. I deia que coincidia «amb aquells que, des d'una perspectiva de desenvolupament democràtic, aspiren a una institucionalització de les regions⁵⁴⁷».

En el pol oposat, la meua candidatura, sense cap dubte, purament testimonial -un sol vot i en el senat, què podria aconseguir?-, esdevindria l'esperó incòmode que atiaria els altres a afinar la nota. Quan les coses són clares no calen testimonialismes. Quan les coses són tèrboles i boirosses calen fars de llum groga especial. La boira no era pas culpa meua. Vaig enviar a la premsa el següent comunicat:

«M'heu demanat que accepti de presentar-me en aquestes eleccions en solitari.

»Sóc un home pacífic, no volia ésser senador, però no m'hi he pogut negar. La gent ha vist el meu camí de pau per assolir la llibertat i la justícia i creu en aquest camí.

»Jo vull la vera pau que és l'harmonia de totes les llibertats, no la falsa pau, anomenada ordre, que és el predomini de la llibertat de pocs sobre la llibertat de molts. Tinc enemics, però no em sento enemic de ningú i he tractat, en tots els anys que fa que lluito, de

545 *Avui*, 21-5-77.

546 *Mundo Diario*, 21-5-77.

547 *El Correo Catalán*, 21-5-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

resoldre les gravíssimes contradiccions socials sense fer morts ni lesions, sense fer mal a ningú. Algunes vegades he estat jo qui he rebut».

Era una campanya *sui generis*. Semifeixista, semidemocràtica. Tots plegats sense experiència i alguns amb una ambició desmesurada i incondicionada. Hi havia aspectes ben divertits. Una exposició dels primers candidats en el dia de llur primera comunió. O bé una periodista nord-americana que em preguntava si jo tenia assessor d'imatge o si havia pensat en el model de camisa per sortir a la televisió. I em confessava que els altres caps de llista enquestats tampoc no curaven gaire de llur imatge.

Jo havia posat com a condició que no m'ocuparia de la campanya i que no em distrauria de la vetlla per l'amnistia. Les presons encara retenien molts polítics. La meva candidatura convocà una roda de premsa en el bar «Model» del carrer d'Entença. Els periodistes em preguntaven: «No penses que aquesta presentació teva (davant la Model) com a candidat pot anar en detriment de la teva imatge?» (Sempre el carai de la «imatge»). Els responia ingènuament: «És un fet real que la gent actua segons el model que té. En aquest cas, la meua actitud política s'entronca en les raons religioses.» Em deien: «Has pensat, en el cas que surtis elegit senador, quina llengua empraràs al senat?» «Mireu -els vaig fer-, no vull anar a Madrid a inventar-me els Països Catalans, sinó a servir-los. Jo, aquest tema, el tractaria abans en el parlament provisional per prendre una posició en comú.» Sobre la segona sessió plenària m'esplaiava així: «No podem anar a Madrid sense tenir resolta la condició parlamentària pròpia: seria com un cos que funciona sense cap si s'accepta que som un fet nacional i no regional. El mal és que des de fa quaranta anys nosaltres estem funcionant com un cos sense cap i sembla que ens hi hem acostumat».

Els titulars deien: «Xirinacs: campanya electoral diferent.» Josep Dalmau manifestà en la roda de premsa: «Anticampanya podria anomenar-se, primerament perquè no tenim diners. El fonament de la nostra campanya serà l'ajut que la gent senzilla ens

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

pugui donar. Ara ja comptem amb publicistes i tècnics en comunicació que ens donen suport. Els darrers dos dies, i pels anuncis que hem publicat a la premsa, ja hem rebut unes sis-centes mil pessetes i ens han ofert vuit locals diferents per muntar-hi la nostra oficina electoral. Volem fer constar que els possibles errors en la campanya no volem que s'imputin al candidat, sinó que la responsabilitat, si la seva imatge (sempre la "imatge"!) fos desvirtuada, se'ns n'hauria de passar compte a nosaltres⁵⁴⁸».

No sé si ara com ara cal relatar un últim i desesperat esforç de la comissió de la meva candidatura per assolir, per la circumscripció de Barcelona, una representació unitària a Madrid. La proposta, traslladada als partits afectats, era de fondre les tres candidatures -l'«Entesa dels catalans», «Democràcia i Catalunya» i la meva- en una, formada per Francesc Candel de la primera, Miquel Coll i Alentorn de la segona i jo de la tercera. La resta d'aspirants d'aquestes candidatures per Barcelona es retirarien.

Jo no vaig intervenir directament en la campanya. Recordo que Jaume Rodri era una font permanent d'idees imaginatives. El cartell amb la meua cara era un adhesiu de quatre per vuit centímetres, però amb un gran contrast de colors que cridava l'atenció i feia acostar per veure de què es tractava. Res de tanques de sis metres quadrats. En deien el «micropòster». Apareixia també en les capses de mistos. Un altre cartell ho era per una banda i es podia fixar a les parets. Per l'altra era un interessant diari de notícies del procés de la «meua» campanya electoral. Recordo que s'obtingué un préstec de Banca Catalana avalat per unes quantes persones de nom. Jo no vaig avalar res. Com digué Josep Dalmau, se'ns oferí un publicista notable, Marçal Moliné, del despatx «Moliné, Monfort, Lorente, Borsten, SA». Crec que no cobrà res per la seva competent col·laboració. Li semblà una bona opció invertir la major part dels diners en falques radiofòniques. «Tinc -deia molta confiança en la ràdio. Tot ho hem bolcat allà». És curiós que en general els polítics vigilin molt la televisió i els diaris, però poc la ràdio. En canvi, són molt amples les capes de la població que l'escolten. Els resultats

548Osorio, *op. cit.*, p. 313.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

cantaren. Oh, ironies del destí!, no sé si és cert, però algú em digué que en el mateix despatx es dissenyaven les candidatures de CDC-UDC, PSC-PSOE i la meua. Als espais oficials de televisió i als pocs mítings que vaig fer es brindà a acompanyar-me Frederic Roda, amb la seva mestria en el tracte de la presència pública. Jaume Ramonet, provinent d'Esquerra Republicana, féu d'enèrgic secretari de campanya. I Antoni Pelegrí funcionà a la perfecció com a representant legal. Em deixo al tinter una munió d'altres destacats col·laboradors.

Però cal afegir en honor a la justícia que el procés desencadenat per uns pocs va prendre com el foc. S'escampà, incontenible. Reeixiren innumbrables iniciatives espontànies en els àmbits més inversemblants i en els més inaccessibles. Val a dir que jo feia anys que, per la meua forma de lluita no violenta de desobediència civil, actuava sempre en públic i per això ja tenia mitja campanya feta, mentre que la majoria dels líders polítics, per la seva forma de lluita, havien hagut de romandre anys i panys en la més negra clandestinitat.

Aquest dimarts, governació va suspendre el míting que havia decidit celebrar l'Assemblea, en la seva darrera permanent, a favor de l'amnistia total i de la legalització de tots els partits polítics. Hi havia de parlar Agustí de Semir sobre l'amnistia, Josep Badia en nom dels partits no legalitzats i un representant del País Basc.

En el mateix dia va reunir el secretariat de l'Assemblea amb caràcter extraordinari per estudiar la complexa situació que s'estava creant a l'entorn de la segona sessió plenària. A més de la meua proposta, ja n'hi havia dues més sobre la taula, com he deixat dit més amunt. Tot plegat va ésser estudiat pels diversos partits polítics, per les agrupacions territorials i per la comissió creada especialment per preparar la segona sessió. A cinc dies de la segona sessió plenària, el secretariat encara no havia donat cap directriu de com se celebraria⁵⁴⁹. Quina diferència amb l'acurada preparació de la primera sessió!⁵⁵⁰

549Muniesa, *op. cit.* 1977-78, p. 483.

550*El Correo Catalán*, 21-5-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Dimecres, 25 de maig

Madrid. Alfonso Osorio explicà que ja el 21 de març l'havien visitat Carles Ferrer Salat, Joan Mas Cantí i Carles Güell de Sentmenat, tots ells del Centre Català i homes de negocis, per a pressar-lo en el tema de l'operació Tarradellas, «moderada personalitat» a llur criteri. Endebades. Tot i la convicció d'Osorio en aquest sentit, Adolfo Suárez no en féu cas. Digué que Tarradellas només representava un petit sector de la burgesia. Avui, dia 25 de maig, era el dissenyador mateix de l'operació Tarradellas, Manuel Ortínez, qui, esfereït pel possible resultat de les eleccions, agafà la ploma i va escriure, nerviós, al vicepresident Osorio una carta on augura en el Principat un fracàs de la UCD i el triomf d'un catalanisme incontrolat des de Madrid. Deia que podia resultar explosiva la reunió de la majoria dels elegits presidida per Tarradellas i recomanava una curiosa llista de noms per a la designació reial de senadors que es preparava⁵⁵¹. Però Pujol tenia línia directa amb el president espanyol, mentre que Ortínez només en tenia amb el vicepresident. I Suárez creia que si no guanyava la UCD guanyaria Pujol i aquest fou lligat i ben lligat per la bona cara de Suárez.

L'operació Tarradellas va ajornar-se per a molt després de les eleccions, quan Madrid veïés que no solament no havia guanyat la UCD, sinó que ni tan sols havia guanyat Pujol, home de confiança de Suárez. I el Principat restà a mans dels socialistes, l'oposició d'UCD.

Dijous, 26 de maig

Una colla de partits convocats per UDC acordaren d'evitar agressions verbals entre candidats. Ja abans els socialistes del Principat havien obert boca en aquesta mateixa direcció. Havien

⁵⁵¹Avui, 24-5-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

promès que no pensaven atacar les persones ni aturar-se en llurs circumstàncies històriques i professionals⁵⁵². Aquest acord, que no sempre fou complet, era en principi un acord positiu. Però inicià una operació que adquirí proporcions gegantines d'encobriment del passat històric, incloent-hi l'etapa d'eixida del franquisme, que danyarien profundament les generacions subsegüents. Ja no sabran qui havia estat qui. I tant les actuacions feixistes fetes durant el franquisme com les actuacions infidels i traïdores de l'oposició *quisling* durant l'inici postfranquista no impediren que els que les havien perpetrades esdevinguessin els amos de la nova situació dita democràtica.

El PSUC tornà a subratllar la necessitat d'arribar a una candidatura unitària per al senat⁵⁵³. També això en principi estava bé. El principal responsable de la falta d'alguna forma d'unitat era el partit UDC, que no havia volgut de cap manera unir-se amb els comunistes. Però els socialistes i comunistes tampoc no hi van ajudar gaire amb llur Entesa dels Catalans. Primerament, perquè volien ser ells l'eix de la candidatura unitària. Volien que pleguessin les altres, tot donant acollida en la seva alguns dels altres partits. En segon lloc, el nom d'Entesa dels catalans era confusionari si només l'usufructuaven uns pocs partits. Altra cosa fóra si s'haguessin dit «Per l'Entesa dels catalans» o «Entesa d'uns catalans». I en tercer lloc, taxativament van excloure tot partit a llur esquerra. Per acabar-ho d'adobar, pretengueren heretar l'Assemblea i fer-se responsables de la consecució dels aspectes que restaren pendents dels quatre punts fundacionals.

D'altra banda, en la mateixa reunió -la darrera en recerca de l'unitarisme al senat-, Josep Benet remarcà que la proposta feta per la comissió pro Nobel, que donava suport a la meua candidatura en el sentit d'agafar un candidat de cadascuna de les tres coalicions -Francesc Candel, Miquel Coll Alentorn i jo-, «no era viable perquè només s'emmarcava en la circumscripció de Barcelona i el que calia era que el sentit unitari es donés en les quatre circumscripcions del

⁵⁵²La Vanguardia, 24-5-77.

⁵⁵³Avui, 25-5-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Principat⁵⁵⁴». Amb el cor a la mà, no crec que aquest fos el motiu del refús.

554Vegeu, Xirinacs, *La traïció dels líders I*, pàgina 44 de la primera edició i pàgina 46 de la segona edició.

Divendres, 27 de maig

La meua candidatura ja té local, passeig de Sant Joan, 8, de Barcelona, espaiosa planta a peu pla i oberta al carrer que s'inaugura avui. Anava coronada amb un cartell de 25 metres quadrats, amb l'efígie meua de dos pisos d'altura, obra d'Eladi Duc, que no m'agradava gaire, i el rètol «XIRINACS AL SENAT». Assistiren a la inauguració uns dos-cents col·laboradors de la campanya. Anaven arribant adhesions. La Candidatura dels treballadors (ORT) al congrés, representada pels tres candidats, Miquel Luciano Casadevall, Victòria Armendàriz Jusué i Maria Josep Tugues Orts, m'ho comunicà davant la presó. Recomanaven votar-me a mi per al senat. La mateixa cosa féu Reforma Social Catalana⁵⁵⁵. Dies després m'arribà el rumor que les moltes peticions de militants van fer que CDC permetés als seus poder deixar de votar un dels seus candidats per votar-me a mi. Aquesta generositat se'm presenta com una cosa inaudita en una formació política que tenia moltes probabilitats de triomfar. Una perla en un fangar.

Jo cremava els darrers cartutxs per la meua proposta d'acte de sobirania. Aquest dia, vaig abandonar el carrer d'Entença a mans dels fidels companys Captaires de la Pau i, d'acord amb ells, vaig anar a entrevistar-me amb el president Tarradellas a Perpinyà⁵⁵⁶. La cita era preparada pel sol·lícit matrimoni Esteve Genovès-Carme Avellana, que m'hi dugué amb el seu cotxe. Rebuda de *grandeur*. Em vaig sentit tractat com un cardenal. L'entrevista durà sis hores. Vam dinar junts. Ell invitava amb la més exquisida cortesia. Vam repassar la situació. El vaig informar detalladament de la meua proposta de constitució d'un parlament provisional en la segona sessió de l'Assemblea del dia 29 de maig. Ell es manifestà disposat a tot, a condició que no es tractés d'aventurismes. Quina por li feia la meua proposta! Calia comptar amb la unitat de les principals forces. I ací abaixà la guàrdia, abandonà aquell llenguatge de vellut que emprava en les seves declaracions públiques quan parlava dels partits dissidents. Especialment perdé la continència quan parlà de Jordi Pujol. Em deia que l'havia destinat per a dofí seu i que l'havia

⁵⁵⁵Osorio, *op. cit.*, p. 326. El text íntegre de la carta és a Ortínez, *op. cit.*, pp. 249-251.

⁵⁵⁶Avui, 26-5-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

traït. M'arribà a dir que Pujol havia fet els diners de Banca Catalana gràcies a la protecció de Franco, que frenava, policialment i prohibint els sindicats, les reivindicacions dels assalariats de la seva Banca. Per a ell, Pujol era l'obstacle. Vaig tornar a Barcelona amb la bona consciència d'haver intentat la unió a un elevat nivell. Però la impressió era que Tarradellas tenia lligats mans i peus.

Finalment, el mateix dia, el secretariat de l'Assemblea aclarí els detalls organitzatius de la segona plenària a celebrar demà-passat, diumenge. El procediment es definiria en la mateixa sessió. A més de Portabella, Sellarès i Coromina, en la taula, hi figurarien Guinovart, per les comarques, i un membre dels no alineats. Per la importància de l'esdeveniment hi foren invitats «nombroses entitats i personalitats per tal de cobrir tots els aspectes de la vida social i política⁵⁵⁷». Hi van acudir companys representatius del País Valencià, les Illes, Catalunya del Nord i Andorra. També els antics consellers i diputats de la Generalitat que encara vivien, els rectors de les tres universitats de Barcelona, alguns partits polítics catalans no integrats en l'Assemblea, el Congrés de cultura catalana i Frederic Rahola, representant del president Tarradellas.

La comissió organitzadora reclamà a les delegacions: «Feu tots els passos que calgui per poder assistir a la reunió amb el mandat suficient i ampli del vostre grup, organització, assemblea democràtica, etcètera, a fi d'assegurar una màxima operativitat a la sessió».

El màxim de representants per grup era de tres persones. Feia una crida «atesa la importància cabdal de la plenària en el gran moment històric que passa el poble català» per fer conèixer l'acte «a fi que la sessió pugui ser allò que realment ha de ser: l'autèntica voluntat del poble català». Consciència del moment no en faltava. I obertura de convocatòria tampoc, en un ambient on la censura i la clandestinitat ja havien saltat pels aires. Tots els diaris anunciaren l'esdeveniment. Cap ciutadà no en podia al·legar ignorància. Realment, la segona sessió esdevenia per si mateixa, en aquella irregular situació, un ver parlament provisional. En aquest moment

557Ibid.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

el seu abast anava molt més enllà de la voluntat inicial del seu primer gran promotor, el PSUC. Les posicions que s'hi prenguessin generarien greus responsabilitats històriques. L'ordre del dia deia: «Plantejaments programàtics i organitzatius sobre els quals s'ha d'avançar en la lluita popular, dins el marc de la nova situació històrica creada: proposta de formació de la Generalitat provisional feta per Lluís M. Xirinacs; altres propostes⁵⁵⁸».

Fins ací, l'aspecte gloriós de l'esdeveniment. L'altra cara de la moneda era el *maremàgnum* de propostes. En el moment de tancar-ne l'acceptació eren sis.

La primera era l'originària meva, ja explicada, que havia desencadenat tot el procés.

La segona era de vuit partits i organitzacions sindicals (els «grans» es definien, segons «Mundo Diario»): CDC, CONC, FNC, FSC-PSOE, PSC-C, PSC-R, PSUC i UGT. «Suggeria, en síntesi, valorar el treball realitzat per l'AC, analitzar el moment polític i definir el paper de l'Assemblea en el nou marc històric. Igualment, proposava continuar les mobilitzacions pels quatre punts i potenciar la campanya "Volem l'Estatut"⁵⁵⁹».

Vuit independents -Agustí de Semir, Ricard Lobo, Jordi Carbonell, Carles Jordi Guardiola, Ricard Boadell, Elisabet Mas, Ramon Moragues i Joan Guinovart⁵⁶⁰- presentaren la tercera proposta. Com que els quatre punts de l'Assemblea no havien estat assolits, demanaren a tots els candidats demòcrates el compromís de no integrar-se en el consell general, la constitució d'una assemblea dels parlamentaris elegits i que el poble no votés els partits que no assumissin en llur programa els quatre punts de l'Assemblea.

La quarta proposta d'OCE-Bandera Roja demanava la ratificació dels quatre punts de l'Assemblea, la denúncia de la reforma política de Suárez, que apuntalava un règim sense legitimitat popular, la preparació des de l'Assemblea de les eleccions municipals i la necessitat d'ampliar el debat després de les eleccions.

558Ibid., 27-5-77.

559Ibid., 26 i 27-5-77.

560Mundo Diario, 27-5-77. També altres diaris.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

La cinquena proposta de la Unió de Republicans volia reconvertir l'Assemblea en assemblea republicana per al restabliment de les institucions republicanes i el retorn del seu president.

I la sisena, presentada per la candidatura Esquerra de Catalunya -ERC, PTE, Estat Català, CSUT, ACD i AMC-, volia que es constituís una «assemblea de parlamentaris, integrada pels diputats i senadors elegits que, presidida per Josep Tarradellas, proclamés vigents els principis i institucions configurats en l'Estatut de 1932⁵⁶¹».

«Enllaç», des de Ripollet, deia: «Donem suport a la iniciativa de Xirinacs de constituir l'Assemblea en parlament provisional presidit per Tarradellas. Us demanem que considereu la importància d'aquests fets i la necessitat de participar des del vostre lloc en aquesta iniciativa» (20-V-77).

L'assemblea de les terres d'Urgell també va prendre l'acord de donar suport a la meua proposta. «Les primeres funcions -deien- d'aquest parlament provisional serien les de preparar unes eleccions veritablement lliures i democràtiques perquè el nostre poble pogués elegir els seus representants al parlament de Catalunya». A més, volien que l'Assemblea continués per assolir el que manqués dels quatre punts fundacionals (22-V-77).

I el PSAN va emetre el següent comunicat escandalosament diàfan, que no em sé estar de citar llargament: «En la situació de crisi en què havia caigut l'Assemblea darrerament, considerem que la proposta de Lluís Maria Xirinacs ha estat, ja abans de ser discutida a la segona plenària, el revulsiu dinamitzador que de fa temps molts esperàvem. L'esperit clarament rupturista dels punts programàtics de l'Assemblea havia estat progressivament bandejat per molts partits en llur replantejament d'una política cada vegada més supeditada a la iniciativa i als interessos del govern Suárez, i avui no solament podem observar que no s'ha pogut incrementar i capitalitzar aquell grau de mobilització popular aconseguit ara fa uns quinze mesos per l'Assemblea, sinó que amb l'afany de treure uns 561L'Indépendant, de Perpinyà, 28-5-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

fruits partidistes immediats en el marc de la política del postfranquisme (els està dient carronyers), molts membres de l'Assemblea han provocat la involució d'aquest organisme unitari i la desmobilització popular general. Davant d'això, donem suport a la proposta de Xirinacs, que, a més d'alternativa política a la pseudodemocratització del govern Suárez, pot llançar el poble català a una mobilització sense precedents» (27-V-77).

Dissabte, 28 de maig

En aquests darrers dies, alta densitat i alta tensió. A dos quarts de nou del matí, mitja hora abans d'incorporar-me al «despatx» del carrer d'Entença, amb un grup d'amics vaig visitar el monument a Rafael de Casanova, tot just restaurat i retornat en el seu lloc tradicional de la ronda Sant Pere, on el patriota caigué ferit l'onze de setembre de 1714. Espontàniament, el guàrdia municipal que vetllava el monument renovat es quadrà davant meu i em saludà cordialment. Altres persones que passaven em reconegueren i s'aturaren a saludar-me i a parlar amb mi. Un bon grup de treballadors que esmorzaven en un bar proper, potser a l'espera d'un judici a la veïna magistratura de treball, en adonar-se de la meua presència, sortiren al carrer i em dedicaren una ovació i uns aplaudiments espontanis. Una corona del Futbol Club Barcelona m'havia passat davant. El dia anterior, el monument havia estat reconstruït, com també el de Francesc Layret a la plaça de Goya-Sepúlveda. Símbols de l'esperit nacional i social de Catalunya. Després, de nou, a les portes de la presó.

Allí em vaig adherir a la campanya que demanava l'alliberament dels tres membres del Gari, Camilleri, Inés Torres i Rouillan, de Tolosa de Llenguadoc, presos a la Santé de París per causa de llurs accions provocades per l'existència del règim del general Franco. Quan ja era senador vaig anar expressament a París a testificar a favor d'ells.

Mentrestant, a Sant Cebrià del Rosselló, el president Tarradellas constituïa definitivament l'Organisme consultiu en un

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

acte celebrat al Sindicat d'iniciatives i turisme. Es lliuraren les credencials als delegats de les 23 organitzacions i partits polítics representats: Assemblea, Acció per a la Unitat Socialista, Consell Nacional Català, DSCC, Esquerra Nacional, ERC, Estat Català, FNC, Lliga de Catalunya, Moviment Català Republicà Democràtic, MEC, ORT, Partit Carlí, Partit Socialdemòcrata, PSAN, PSAN-P, PSCE, PSC-R, PST Català, PTE, Reforma Social Catalana, SOC i Unió Republicana. CDC hi envià només com a observador Jaume Camps. No hi eren UDC, PSUC, FSC-PSOE, UGT i CONC com a més significatives. Els nomenaments aparegueren en el número 2 del Diari oficial de la Generalitat en situació il·legal.

La «bomba» periodística fou la declaració de Tarradellas d'estar disposat a tot, com m'havia dit a mi el dia abans. Són frases seves: «Sapigueu que si el dia de demà l'Organisme consultiu, d'acord amb el poble de Catalunya, manifestés de manera massiva la necessitat del meu retorn, estic disposat a tomar passí el que passí. El dia que hi hagi cinc-cents mil catalans que ho demanin massivament, tornaré, encara que sigui a peu». Tanmateix, s'assegurava en la quantitat de demandants! I a continuació manifestà el disgust per la seva marginació abans de les eleccions.

(Jo crec que ell no ha volgut jugar-hi res. Molt diferent del Macià d'antany i del Carrillo d'enguany. Anirem veient que, com Tarradellas, és costum dels polítics catalans tractar amb absurds i estèrils miraments el govern de Madrid, gens sensible a les «elegàncies». Gandhi deia que les elegàncies s'han de tenir amb els amics. Amb els enemics, fermesa).

«El fet que Madrid -continuava Tarradellas- no tingui cap actitud de comprensió pels drets del nostre poble m'ha obligat a reconsiderar la meua actitud i a ser present en el combat que Catalunya haurà de sostenir per obtenir la seva llibertat.» Condemnava «una situació que no ha fet possible ni la total amnistia, ni la legalització de tots els partits polítics, ni el reconeixement de cap dels drets que Catalunya té i que forçosament ens han de portar a governar-nos nosaltres mateixos.» Preguntat si veia el retorn possible abans de les eleccions, hàbilment respongué:

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

«En principi no vindré abans del 15 de juny, però no ho descarto totalment».

Tenia una lleu esperança en el resultat de la segona sessió de l'Assemblea a celebrar l'endemà? Els periodistes li van preguntar sobre la meua entrevista del dia anterior. Evasivament, respongué: «Com a Organisme consultiu, no hem d'opinar⁵⁶²».

Una ullada als articles de la premsa. Manuel Nadal, *Homes a batre*⁵⁶³, es queixà que jo fes la meua proposta tan tard, quan el retard fou obra intencionada dels que pensaven com ell. El molestà l'article de Jordi Vila Abadal en «Avui⁵⁶⁴» en què defensava la meua actitud, que ell, en canvi, considerava de política-ficció. Afirmà que «les cartes fa temps que estan donades». L'acte de sobirania que jo demanava, ell el considerava «bugades domèstiques i posicions perfeccionistes o paradoxals».

Molt més dur va ser el segon article de González Casanova⁵⁶⁵. Criticava la meua proposta de Generalitat provisional i l'anunci del meu secretariat electoral. Acceptava que «un poble és ell mateix sense que ningú no li hagi de donar permís per ser-ho». «Però -deia- un autogovern que no sigui resultat d'una victòria militar només s'aconsegueix mitjançant lleis.» Sembla estrany que tot un catedràtic de dret polític ignori quantes lleis no s'han obtingut per mobilitzacions populars, no violentes i respectuoses, però fermes, al llarg de la història. S'esmena del seu article anterior: «No diré que tot això, si es produís, fos una insurrecció perquè no es parla per a res d'ocupar el Govern civil.» Què no diria González Casanova de la massiva manifestació de l'Onze de Setembre següent, que havia de provocar la vinguda fulminant de Tarradellas i la improvisació precipitada d'una llei per acollir-lo en un buit jurídic existent? A un poble oprimat des de fa més de dos-cents anys sense cap força ni militar ni paramilitar ens confon vilment amb els

562 *Mundo Diario*, 27-5-77.

563 *Avui*, 29-5-77.

564 *Ibid.*, 27-5-77.

565 Batista i Playà, *op. cit.*, p. 252.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

feixistes perquè fem onejar banderes catalanes, cridem que som una nació i cantem *Els segadors!* I s'oblida que els signes feixistes reals encara es mantenen dreçats en la major part dels territoris de la geografia espanyola, catalana, basca, gallega! El mateix dia li vaig respondre:

«Estimat J. A. González Casanova: Els teus articles sí que semblen delirants. En el primer, em titlles d'insurreccional: ara, en el darrer article teu, titulat *Cuidado con el delirio*, em titlles, juntament amb altres, de misticista antipolític i irracionalista i, per acabar-ho d'adobar, que vorejo el feixisme. Podries aturar una mica el teu neguit? Podríem parlar més serenament i amb més objectivitat sense tirar-nos els plats al cap?

»Tu ets savi en teoria de l'Estat. És cert que quan hi ha lleis es governa amb facilitat. També és cert que sovint els pobles han accedit a l'autogovern per una victòria militar. Però també és cert, i tu ho saps prou bé, que l'exercici decidit del poder en la il·legalitat, sense cop armat, especialment quan hi ha buit de poder opressor per les causes que sigui, duu a la legalització del poder. L'origen del dret gairebé sempre és el costum prelegal: dret costumer o consuetudinari. Tenim un bellíssim exemple en l'acte il·legal i no militar protagonitzat pel grup de Francesc Macià el 14 d'abril de 1931 i dies següents, que provocà posteriorment una normativa legal d'Estat, no del meu gust, però verament innovadora. Allò que jo demano és més moderat, més serè, més col·lectiu, menys aventurista i realment possible ara. No és un acte a base de senyeres, crits i cants, que pugui crear problemes d'ordre públic. És un acte polític senzill i digne. I té present que una nació, i penso que tu creus en Catalunya com a nació, és sobirana i el seu dret emana de la seva voluntat d'existir com a nació, no d'una concessió vinguda de fora. Tu renunciïes a la nostra sobirania, excepte si s'imposa per les armes. Qui és l'insurreccionista? Madrid fa molt bé de no donar-nos l'autogovern. Seria un contrasentit. No és la seva feina. És feina exclusivament nostra.

»Ja governem en part. Els partits polítics, les organitzacions de masses, les nostres institucions culturals, educatives, territorials,

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

ja són en part un poder paral·lel al poder antidemocràtic vigent legalment. I tu ho saps. Per què combats la culminació d'aquest poder paral·lel il·legal que seria la constitució d'un parlament provisional del Principat?»

Jordi Maluquer oferí la proposta -encara- d'una convenientíssima candidatura unitària per al senat. Proposà noms de diferents formacions. Molt bé. Li'n faltaven alguns. Creia que serien fàcils de trobar. A mi m'excloïa. I em demanava «un bonic gest per la unitat». Tots els gestos que vulgui. Si sortís aquesta candidatura, jo fóra feliç de retirar-me. Era el meu somni més estimat per al qual tant havia lluitat endebades. No reeixirà. I no per culpa meva. Però al final es féu la pregunta: «I d'en Xirinacs que en fem?» No calia fer-ne res. Ja estava prou ocupat demanant l'amnistia impossible. Va dir: «Alguns dels que admiràvem Gandhi, Luther King, creiem que el testimoni espiritual va sempre lliure, fora de les estructures polítiques, més aviat al costat de les reivindicacions sense poder.» No em veia al senat⁵⁶⁶. Jordi Maluquer ha estat un històric de la no-violència. D'aquest tema en sap una muntanya. Quan Lanza del Vasto -«Shantidas»- anava a Barcelona sojornava a casa de Maluquer al carrer de la República Argentina on jo vaig conèixer l'impressionant deixeble de Gandhi. Com Maluquer podia ignorar o oblidar que Gandhi fou el president del partit polític més important de l'Índia, aleshores i ara, que fou diputat i que fins i tot parlà en la cambra dels comuns de Londres? Maleït espiritualisme occidental que justifica l'abandó de la política als aprofitats!

Tanco aquell dia amb l'esment consolador d'un altre article, aquest d'Oriol Pi de Cabanyes, en què tractava de comprendre'm i d'ajudar-me, titulat *Un enemic del poble*?⁵⁶⁷ Com ell moltes, moltes veus sense nom, sense firma en les pàgines d'opinió dels diaris, gent que no confonia les coses.

566Avui, 29-5-77.

567Ibid.

Diumenge, 29 de maig

En aquests dies jo sostenia alhora tres batalles diferents de clara incidència política i no gens testimonials. La primera era la de l'obtenció de l'amnistia total, que anava fent el seu llarg camí des de 1974 i que no acabaria fins a l'octubre de 1977. La segona era la de la representació unitària dels catalans del Principat a les corts de Madrid. Encara restava una minsa esperança d'èxit -només en l'àmbit del senat- en propostes com la de Jordi Maluquer. No reeixia. La tercera era l'acte de sobirania de constituir un parlament provisional. Els partits espanyolistes no ho volien. Tarradellas hi restava obert, però anava avançant els peons en la línia força més modesta de l'Organisme consultiu. Jo havia captat que la meua proposta en la línia de sobirania era acollida per la gent no lligada a interessos polítics propers. Queia bé. Era oportuna. En el nostre moment històric més important de la segona meitat del segle era el més adient. La decisió s'havia de prendre aquest diumenge en la segona sessió plenària de l'Assemblea. Era, per tant, un dia crucial. No se'm podrà retreure d'haver oblidat el marc adient per fer-ho. Costa moure tota una Assemblea de la riquesa i varietat de la nostra. Avui era el dia. Es podia fer. S'havien celebrat convocatòries del secretariat i de la permanent. Si ens havíem precipitat en la preparació per comparació a la convocatòria de la primera sessió, com esmenten a tall d'excusa els «grans» en la seva proposta -«calia que la present convocatòria hagués estat presidida per aquelles formes, objectius i condicions⁵⁶⁸»-, no va ésser per causa meua. Ho havia demanat en el mes de gener! Era per llurs maniobres dilatòries constants ja explicades. Reconec, això sí, que els vaig posar contra la paret, pel bé transcendental dels Països Catalans. Calia «rendibilitzar» -perdoneu l'expressió- quaranta anys de morts, exilis, tortures, presons i patiments de tota mena del nostre poble.

Era una ocasió única. L'enemic ancestral estava distret i ocupat en el seu propi procés de *transición*. La solució era imaginativa, sorprenent. No sortiria «L'Avi» al balcó després de les eleccions. Sortiríem tots abans de les eleccions pel «balcó» de l'Assemblea i obligaríem Madrid a legislar el que ens convingués per a satisfacció del legalista González Casanova. Però, com he dit a

⁵⁶⁸*Ibid.*

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

propòsit de la darrera permanent, ja era tard. En l'ambient atabalat dels assistents hi havia emoció pel resultat de l'acte. Per a mi l'acte només tindria com a funció la de servir de testimoni notarial de la falta de voluntat dels líders més determinants de considerar-nos, als catalans, nació. És dur acusar algú de traïdoria. Cal tenir-ne proves.

Pocs dies abans se'm va acudir que potser mancava un últim detall previ al debat sobre la meua proposta de la segona sessió plenària de l'Assemblea. Si Jordi Pujol, in extremis, hagués rectificat la seva actitud, potser els altres líders no haurien gosat deixar-lo sol. Allò que jo portava al cap només podia ser proposat a Jordi Pujol. Ell s'entenia amb els anticomunistes d'UDC i amb els comunistes del PSUC.

Vaig decidir un matí, abans de les nou, hora de la meua incorporació diària al carrer d'Entença, d'anar a parlar, cara a cara, amb Pujol. M'acompanyà i em féu de testimoni l'entrançable Esteve Genovès. La cita era al despatx que tenia Pujol en la casa del costat de Banca Catalana al Passeig de Gràcia de Barcelona. La secretària ens digué que Pujol encara no havia arribat⁵⁶⁹. Esperàrem tres quarts d'hora. En aquelles hores damunt la taula ja hi havia un dossier dels articles de premsa seleccionats per algun secretari sol·lícit per estalviar a Jordi Pujol de passar les inacabables pàgines de tots els diaris. Finalment, ens rebé.

El meu missatge era senzill: «Imagina't, Jordi, que el diumenge 29 entres a la sala de la sessió plenària i anuncies que t'adhereixes a la proposició de constituir-la en parlament provisional. I que a continuació reclames la presència per presidir-lo de Josep Tarradellas. Es convoca per d'aquí quatre dies la constitució d'aquest parlament i es fa en un acte senzill. Tindries el suport entusiasta de desenes de delegacions. Partits com ERC, PSC-R, també els tindries al teu costat. El sempre dubitant i oscil·lant PSC-C cauria de la teua banda. També s'hi decantaria a favor UDC, atreta per l'actitud del teu CDC. Gosarien dir que no els comunistes? Voldrien restar sols? I si així ho feien, seria pitjor per a ells, s'autoexclourien de la unitat dels catalans del Principat.» Li vaig explicar que Tarradellas et volia

569 19-5-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

com a dofi -de moment, conseller en cap?- També li vaig fer avinent que Tarradellas estava cansat d'esperar algun signe de part de Madrid i disposat a venir, «si calia a peu», quan se'l cridés unitàriament.

Si Pujol acceptava de representar aquest paper, apareixeria davant l'opinió com l'artífex de la unitat amb avantatges incalculables. Vaig notar que a Jordi Pujol li trontollava el cap. Li vaig dir que no volia resposta. Ja ens trobaríem a la plenària i allí jo ja veuria pels fets què havia decidit. Aquesta incursió meva fou mantinguda en la més absoluta discreció.

Dia bell i lluminós que contrastava amb el dia de la primera sessió. El lloc de la celebració també contrastava. Aleshores fou un temple de la Barcelona vella. Aquesta vegada, el Club Mundo, un imponent saló d'actes en un dels edificis d'un imperi editorial situat en la part alta de Barcelona i cedit pel magnat de la premsa Sebastià Auger, home que havia encomanat la direcció del diari «Mundo Diario» a periodistes filocomunistes. En el frontispici del saló, cobert per una elegant cortina, una senyera vertical baixava de les altures. La taula presidencial també tenia la senyera vertical al mig. Hi havia fins i tot telèfons al fons de la sala per poder consultar in situ els -significativament- absents estats majors dels grups més moderats.

Hi assistiren 115 delegacions que fóra llarg d'anomenar, amb 249 delegats. La mesa era ocupada per Pere Portabella (pro PSUC), Miquel Sellarès (CDC), Salvador Coromina (PSC-C), Joan Guinovart (comarques) i Antoni Matabosch (no alineats). Els invitats presents eren: Segimon Negre, Vidal Aunós, Josep Ferrer Ferrer, Conrad Lobo, Francesc Viadiu, Joan Pelegrí, Josep Laporte, Manuel Font Altaba, Partit Socialdemòcrata, Col·lectius d'Obrers en Lluita, LCR i Organització d'Esquerra Comunista. L'acte era totalment obert als periodistes. L'obertura de la sessió era convocada a les deu i s'inicià cap a les onze.

Primerament, s'exposaren vuit propostes: la meva, la conjunta de CDC, CONC, FNC, PSOE, PSC-C, PSC-R, PSUC i UGT (els espanyolistes); la dels vuit independents, la de les terres

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

d'Urgell, la d'Unió de Republicans, la d'OCE-BR, la del PSAN i una de nova del PSAN-P. Jo vaig començar amb la meva proposta, que vaig ampliar i que actuà de catalitzador de bona part de les intervencions del matí, sobretot per part de les delegacions territorials. Antoni Gutiérrez, en nom dels vuit partits «grans», s'hi oposà rotundament «perquè aquesta proposta de Xirinacs no s'adequa a la correlació de forces d'avui a Catalunya i a l'Estat.» Només acceptà la representativitat eixida de les eleccions espanyoles. Jordi Carbonell, en nom dels vuit independents, féu una proclama per la unitat. Antoni Gutiérrez assenyala que en últim cas acceptaria la proposta dels independents si se'n retirava l'al·lusió a una assemblea de parlamentaris. Les dues proposicions que polaritzaren les discussions foren la meva -majoritària- i la dels independents, que salvava un acte de semisobirania: constitució d'una assemblea de parlamentaris després de les eleccions espanyoles.

Els partits «grans» es mantenien durs al marge de les dues propostes. Abans de dinar, la mesa decidí nomenar una comissió oberta perquè elaborés una nova proposta de síntesi a debatre a la tarda. En aquest primer torn, segons el meu diari, parlaren a favor de la meva proposta: els no alineats (Santos Hernández), Alt Empordà, Arenys de Munt, Col·lectiu no violent (Àngel Colom), Cerdanya (Gallart), PSAN-P, PSAN (Jordi Moners), PC-ML i Canet de Mar.

A favor de la proposta dels independents: PSC-R, Montgat, Banyoles, PSPC (Jordi Gil) i Premià de Mar. A favor de la meva i sinó a favor de la dels independents: ERC, MCC, Partit Carlí, Rubí, Terres d'Urgell, Assemblea de la Dona, Arbúcies, Comissió pro Nobel (Josep Dalmau), Torredembarra, Sant Pere de Ribes-la Roqueta, Joventut d'ERC, CESUT (Linde), Esplugues de Llobregat i Joventut Socialista d'Alliberament Nacional.

Dubtosos: Eduard Bonet (pro Tarradellas), Baix Penedès, les Corts (Aragay), Granollers (Salvador Casanova), Joventut Comunista, FNC, ORT, Cornellà, Gràcia, Sagrera, UDC, Girona, Moviment de la Joventut Comunista, Sant Feliu de Llobregat i PCC.

I a favor de la proposta dels «grans» partits: Osona, PSC-R

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

(Enric Nosàs), Sant Cugat del Vallès, l'Hospitalet de Llobregat, Terrassa, Tolosa de Llenguadoc i Sabadell. Recordo que als urinaris Pere Portabella se'm posà nerviós al meu costat i, tot mirant ben amunt les rajoles de València de la paret, em remugà per damunt de la divisòria de porcellana: «No saps bé com ens estàs enredant la troca per mantenir-te tossut en la teva posició.» No pas política de passadissos, sinó d'urinaris!

Jo no vaig dinar. El disgust m'atenallava la boca de l'estómac. D'una banda, moltes territorials m'atiaven entusiasmades a mantenir la meva proposta. D'altra, els partits espanyolistes no movien un dit al meu favor. A ells no els agradava ni tan sols la proposta dels independents. Jordi Pujol, evidentment, no respongué als meus suggeriments. Es consumava la divisió de l'Assemblea. Per salvar -tan sols uns mesos més!-la unitat de l'Assemblea, amb el cor destrossat i sentint a les meves oïdes retronar les recriminacions dels que havien apostat per mi, vaig cedir. Agustí de Semir clamava com el vell profeta en el desert tot demanant la unitat per damunt de tot. Quan es parlava d'unitat la gent aplaudia rabiosament. Vaig renunciar a l'acte de sobirania abans de les eleccions, «en el benentès que la banda contrària, els vuit partits i sindicats, renunciessin també a la seva posició i acceptessin de fer un acte de sobirania després de les eleccions, però abans d'anar a Madrid.» Què n'hauria tret, de mantenir-lo?

Era ben palès que no hi havia consens. La sang no va arribar al riu. Tenia raó Jiménez de Parga. Els nostres «grans» partits eren tots plegats una colla de burgesets que no volien arriscar res. I el mateix cal dir del grupet d'independents que els facilitaren la sortida del carreró on jo els havia volgut conduir. Tota aquella gent espantadissa ja tremolava només de pensar en una reunió no legitimada dels parlamentaris elegits i feta abans d'anar a Madrid. A part dels que eren clarament anticatalans. Encara hi hagué molts estira-i-arronsa, al llarg de la tarda, entre els defensors de la segona i els de la tercera proposta. Pel meu gust, foren tediosos i renuncio a relatar-los. Els representants dels partits feien cua i es disputaven els telèfons per consultar llurs consells executius. Tot plegat feia riure.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Canviar alguna cosa perquè tot restés igual!

Finalment, es passà a la votació -sempre indicativa- de la proposta final a favor d'una assemblea de parlamentaris electes (en les eleccions de Suárez), que aniria a parar al comunicat oficial de l'Assemblea. Resultat: 52 vots afirmatius; 38 abstencions, entre les quals es comptaven CDC, UDC, OCE-BR, PCE-ML, Rosa Sensat i Joventuts Comunistes. Moltes abstencions ho foren per manca de mandat de les seves respectives assemblees, davant el continuat canvi de les propostes. I cinc vots negatius: PSUC, PSOE, CONC, Associació Catalana d'Expresos i Sant Cugat del Vallès. Aquest vot trencà per dintre les oportunistes coalicions electorals: Pacte Democràtic i Socialistes de Catalunya.

El comunicat de la segona sessió plenària de l' Assemblea tenia quatre apartats:

En el primer, l'Assemblea es refermà com l'organisme de major confluència del poble en la seva lluita unitària global per al recobrament del poder polític i les llibertats fonamentals i la consecució de l'amnistia total.

«L'Assemblea comprèn un amplíssim ventall de forces socials i polítiques, que en la seva diversitat i pluralisme tenen l'objectiu comú de retrobar la sobirania del poble, instaurar l'ordre democràtic i restablir el poder polític català. L'Assemblea és un lloc de convergència on cap tothom que assumeixi els seus quatre punts, llevat dels que s'autoexclouen.

»En aquests moments de transició política en què hi ha convocades unes eleccions que, malgrat llur importància, no han estat plantejades dins un veritable marc democràtic que les legítimi, la incidència democràtica dels quatre punts de l'Assemblea resta intacta. En conseqüència, la segona sessió plenària confirma la voluntat de l'Assemblea de continuar les seves tasques mentre aquests punts no hagin estat resolts.

»Davant les eleccions convocades per al dia 15 de juny, l'Assemblea demana de tots els partits, coalicions i candidatures que es defineixin de manera clara pels quatre punts; igualment demana a tots els catalans del Principat que no donin el seu vot a aquells

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

candidats que no reivindicuin els quatre punts de l'Assemblea en el programa electoral».

En el segon, el comunicat actualitzava els quatre punts de l'Assemblea:

«L'amnistia ha de ser total, i significa no solament l'alliberament de tots els presos polítics i la possibilitat de retorn de tots els exiliats, sinó també la declaració d'acabament de la situació de guerra civil i de totes les seves conseqüències: diferència entre vencedors i vençuts, entre els mutilats i les vídues d'un camp i de l'altre, discriminació en els funcionaris i altres situacions semblants.

»L'exercici de les llibertats democràtiques fonamentals exigeix la supressió del règim d'autoritacions administratives prèvies, de les discriminacions selectives per part de l'administració que es tradueixen en inseguretat jurídica, desigualtat entre grups i persones, exclusions de partits, etcètera.

»L'Assemblea rebutja el consell general. Reclama l'abrogació del decret de 5 d'abril de 1936 que suprimia l'Estatut. Demana que els diputats i senadors elegits en les properes eleccions es constitueixin, abans d'anar a Madrid, per a la formació del parlament de l'Estat espanyol, en assemblea de parlamentaris sota la presidència de Josep Tarradellas, segons acord de l'Assemblea, el qual serà concretat en la tercera sessió plenària d'aquesta. Demana el retorn de Tarradellas abans de les eleccions. L'assemblea de parlamentaris així constituïda actuarà segons l'esperit de l'Estatut de règim interior de Catalunya de 25 de maig de 1933 i especialment emprendre la tasca de convocar eleccions per a un nou parlament».

El comunicat demanava a totes les candidatures que assumissin clarament aquests compromisos.

Sobre el quart punt de l'Assemblea, aquesta demanava el poder polític «per a cadascuna de les diferents nacionalitats i regions» de l'Estat espanyol. Equivocació que afavorirà el cafè aigualit per a tots.

El tercer apartat preveia la urgència de l'adequació de l'Assemblea als nous temps. De fet, en refusar la meua proposta, l'havien despenjada. Calia salvar les aparences. Però en el fons la

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

volien morta i enterrada. El secretariat creà «comissions de treball per articular un projecte que sigui comunicat a totes les delegacions abans del 10 de juny».

Finalment, es convocava per a la segona quinzena de juny la tercera sessió plenària de l'Assemblea per tal de debatre els següents punts: a) Situació política després de les eleccions. b) Propostes d'adequació de l'Assemblea a la nova situació. c) Concreció dels acords amb l'assemblea de parlamentaris.

Si llegim amb atenció aquest comunicat, copsarem que, fora del reconeixement d'un acte de sobirania de l'Assemblea abans de les eleccions, tota la resta d'extremes de la meua proposta per durs que semblessin hi són recollits. Com si el corcò d'una mala consciència menés la ploma dels redactors de la proposta finalment votada: representativitat màxima de l'Assemblea, antidemocràticitat de les eleccions en curs, continuïtat de l'Assemblea, amnistia total, no exclusió de partits, constitució d'un parlament provisional propi amb l'acord, si més no, de l'Assemblea i presidit per Tarradellas, que havia de tornar abans de les eleccions; i que fos aquest parlament qui convoqués unes inèdites i pròpies eleccions. La pobra «meravellosa» Assemblea, inutilitzada, s'haurà de reunir urgentment -no fos cas que s'evaporés en l'espera- per adequar-la al nou panorama. Belles paraules dels garlaires mestres en gair saber. D'aquesta llista poca cosa es féu realitat. Aquest dia 29, va ésser un nou i important graó de baixada, de renúncia a la sobirania. A cada bugada perdem un llençol. Quants llençols hem perdut?

Al final de la sessió, tothom desfilà cansat. El PTE no havia cessat de reclamar que es nomenés una comissió de treball per preparar el retorn del president. Pocs hi creien. Aquell Tarradellas murri, que sens dubte havia seguit pas a pas el debat de l'Assemblea, l'endemà feia pública la seva nova posició, que parava compte en el resultat de la votació del dia 29 de l'Assemblea:

«No puc tornar tenint alguns partits en contra. Cal ser audaç, però també responsable. Tornaré com a president de la Generalitat i

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

per ocupar el meu lloc a la Plaça de Sant Jaume, no per amagar-me en un pis de Barcelona. Si tots els partits i el poble m'ho demanen, estic disposat a venir. Però no puc fer-ho si incremento la confusió⁵⁷⁰».

Dilluns, 30 de maig

Diu el mite que quan les tropes franceses i espanyoles vanceren les catalanes a les muralles de Barcelona, l'onze de setembre de 1714, penetraren pels carrers deserts i se n'admiraren. La gent havia tornat al treball silenciós. L'un feia sabates i l'altre teixia roba. Ningú no alçava el cap de la feina per mirar els exèrcits invasors.

L'endemà del que jo aleshores considerava una severa derrota meva, tranquil·lament escrivia:

«El dia 29 de maig de 1977 marca una fita històrica. La segona sessió plenària de l'Assemblea determina -per l'endemà de les eleccions del 15 de juny i abans que els electes participin en la constitució de les corts espanyoles- l'inici en el Principat del procés constitucional català. Els delegats del més ample ventall de forces polítiques i socials emplacen els futurs electes a constituir l'assemblea de parlamentaris sota la presidència de Josep Tarradellas. Els comptadíssims vots en contra mereixen tot el nostre respecte. Hi ha diverses formes de col·laborar en la nostra reconstrucció nacional. Monopolitzar-ne el mètode no és democràtic. Certs aücs i xiulades hi sobraren. Tanmateix, el to general fou d'una gran maduresa política. El nostre poble en pot estar orgullós. Pau, seny, ordre, dignitat, gosadia. Exercici de poder sobirà».

Podia estar content. Si més no, s'havia salvat el mínim i simbòlic acte unitari de sobirania pel qual seria reconegut Josep Tarradellas i, amb la presidència d'aquest, serien convocades eleccions legislatives autòctones amb l'abstenció o el vot en contra no ho oblidem, però-, vergonyosos, d'alguns dels més importants

570Mundo Diario, 28-5-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

partits del Principat.

I vaig continuar en la meva demanda de l'amnistia unànimement acceptada per la darrera Assemblea. Una assemblea de parlamentaris constituïda abans d'anar a Madrid i presidida per Tarradellas complia -ben mínimament per cert- allò que jo havia exigít. Dic mínimament, perquè no m'agradava que s'hagués bandejat l'Assemblea, ni que el criteri per elegir els seus components fos la llei electoral dictada pel govern de Suárez, ni que es constituís, com així fou, sense el retorn i sense la presidència de Tarradellas.

El diari «Avui» anava publicant circulars de la meva candidatura. En la tercera, es deia d'ella que «no hi ha ningú al darrere; tothom és al davant.» «No compteu amb Xirinacs per a cap acte que es faci de nou del matí a nou del vespre.» «No enganxeu cartells damunt altres cartells i molt menys si pertanyen a candidatures democràtiques catalanes⁵⁷¹».

Madrid. L'inefable *Tato*, Torcuato Fernández-Miranda, president de les corts espanyoles i moltes altres coses, a més d'artífex prodigiós del disseny de *transición española* realitzat per mitjà de la promoció de Suárez com a cap del govern⁵⁷², desorientat pel tracte displicent i altiu rebut de part de Suárez, avançà la seva dimissió -que es faria efectiva després de les eleccions-. Rebría el Toisó d'or i un títol ducal com a premi dels serveis prestats a la pàtria.

Dimarts, 31 de maig

Ahir, dilluns, no hi havia diaris. Avui anaven plens de referències a la segona sessió de l'Assemblea. Vull destacar-ne les profuses explicacions de vot.

571 *Avui*, 28-5-77.

572 *Ibid.*

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Miquel Sellarès (CDC) explicava l'abstenció del seu partit: «En el moment oportú decidirà l'estratègia a seguir, tot i que, naturalment, no té inconvenient en la creació d'una assemblea de parlamentaris elegits pel poble després de les eleccions⁵⁷³.» Eren, els convergents, conscients o no de les trampes d'aquestes eleccions? Començava ací el procés futur d'acabar creient-se les pròpies mentides? I continuava: «Pel que fa al nostre vot diferenciat amb els partits FNC i PSC-R, cada partit actua segons la seva estratègia, puix que ells són membres de l'Organisme consultiu i CDC-EDC només hi assisteix com a observador. El Pacte Democràtic per Catalunya (la coalició electoral) és quelcom de molt més important que uns vots afirmatius o unes abstencions en el si d'un organisme unitari».

Mostrava ja ara el menyspreu que tenia pel present i futur de l'Assemblea. I una certa displicència per la conveniència de fer un acte de sobirania unitari -l'assemblea de parlamentaris- abans d'anar a Madrid.

«L'abstenció de CDC i UDC posa de relleu que allò que no es vol és que aquesta assemblea de parlamentaris sigui presidida per Tarradellas. Si més no, així ens ho han explicat», deia el periodista J. Cusi⁵⁷⁴. Una vegada més la pugna nefasta Pujol-Tarradellas, on Pujol tallava i Tarradellas callava. Responsable: Pujol.

Enric Nosàs (PSC-R), en canvi, deia: «Creiem que l'assemblea de parlamentaris és un intent seriós per tal que, sota l'autoritat moral de Tarradellas com a dipositari de la Generalitat, s'arribi al més lluny possible per aconseguir la recuperació de les nostres institucions abans que l'afer sigui debatut en unes corts que no ens serien actualment favorables.» Sembla difícil entendre com dues posicions tan diferents, aquesta i la de Sellarès, poguessin coexistir en una mateixa candidatura. Ací sí que es mostra sentit de nació, sentit de sobirania.

Però serien esclafats pels altres. Tarradellas vindria tard. No presidiria cap assemblea de parlamentaris. Ni el mateix Estatut ni les

⁵⁷³Mundo Diario, 22-5-77.

⁵⁷⁴Destino, 19-5-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

eleccions a un parlament català es farien sense la intervenció prèvia de Madrid. Ans al contrari, a la Catalunya central es formaria un absurd doble poder -Tarradellas-assemblea de parlamentaris- que ningú no hauria gosat imaginar. I tot plegat desembocaria en el major dels desencisos per part de tants i tants lluitadors de base burlats ignominiosament.

Molt més clarament espanyolistes, el PSOE i el PSUC, votaren en contra de l'assemblea de parlamentaris. Diríem que per a ells, de fet i malgrat certes paraules, «Catalunya» era només una regió d'Espanya. Per què no volien l'acte de sobirania? Pere Ardiaca (PSUC) deia: «Crec que és un error greu, molt greu. No hi ha manera real de construir en les actuals circumstàncies aquesta assemblea parlamentària.» Només veu un consell per negociar amb Madrid.

El PSC-C, que havia votat afirmativament a l'assemblea de parlamentaris en contra del PSOE coalitzat electoralment, callà. Però el seu adepte, González Casanova, tan actiu en els darrers dies a combatre la meua proposta, puntualitzava així el seu pensament: «Una assemblea de parlamentaris, concebuda com un grup de pressió, com a òrgan d'unió entre la societat catalana i les corts, bé podria ser una flama viva que mantingués el foc de la reivindicació autonomista. Però sense caure en el deliri que pot governar pel seu compte ni que el senyor Suárez pactarà amb ella directament⁵⁷⁵».

Hi era ben palesa la supeditació total a Madrid. En la circular número 4, la secretaria de la meua candidatura es queixà: «Un atac aspre i nerviós contra la candidatura de Xirinacs va publicar González Casanova (PSC-C) en «Mundo Diario». La resposta d'en Lluís, contundent i aclaridora, el diari no la publica. Què passa?⁵⁷⁶».

575 *Avui*, 31-5-77.

576 *Ibid.*

Dimecres, 1 de juny

Jordi Solé Tura abunda en la idea de González Casanova de formar un consell o govern de la Generalitat per negociar amb Madrid. Com ell, ni esmenta Tarradellas ni vol cap acte de sobirania. Vol un estatut i res més⁵⁷⁷.

Pilar Gelabert, en un número de «Destino» on surt la meua fotografia en color i a primera plana entera, comentava sobre la segona sessió de l'Assemblea: «En definitiva, allò que s'estava debatent era si existiria o no assemblea de parlamentaris i si seria o no presidida per Tarradellas, cosa que implica imprescindiblement el seu retorn.» «Malgrat el consens majoritari, cal dir que en la política catalana pesa més la qualitat que la quantitat: els vots en contra del PSUC i del PSOE o les abstencions de CDC i UCD compten tant com les 51 delegacions que votaren a favor⁵⁷⁸».

Pilar Gelabert en el mateix text jutjava la meua proposta: «La proposta de Lluís Maria Xirinacs de convertir l'Assemblea en un "govern provisional" com a "acte de sobirania" era inviable per la seva radicalitat.» «El Maginet», requadre d'«Avui» i portaveu del meu secretariat electoral, deia: «N'hi ha que no veuen què pot fer Xirinacs al senat. Hem vist el que va fer a l'Assemblea diumenge passat: lligar, dinamitzar, empènyer. Potser no s'arribarà tan enllà com ell proposa, però fa que les coses avancin⁵⁷⁹».

Aquest mateix dia vaig rebre una dolguda carta d'Ignasi Riera. El fereix -«em vaig sentir personalment ferit i al·ludit»- la meua afirmació, segons ell, que «els militants de partits polítics no són veritables catalans». Jo havia dit: «Els catalans que menen certs partits no estimen Catalunya. Instrumentalitzen les seves bases.» Deia més endavant: «Un cop més, cauran al damunt nostre les acusacions de traïció, d'enemics del poble, de contrarevolucionaris.» I «sento que et presentis en contra de gent com Cirici, Candel o Benet, representants tant del poble com de Catalunya, com de l'Assemblea.» Sempre he admirat la bona fe i la dedicació d'Ignasi Riera al poble concret. Conec molts Ignasis Rieres en la base del

577Vegeu Xirinacs, *La traïció dels líders I*, pàgines 361-371 de la primera edició i 316-325 de la segona edició.

578*El Correo Catalán*, 31-5-77. Aquesta declaració i les següents són la resposta a una enquesta d'aquest diari.

579J. Cusí en *Mundo Diario*, 31-5-93.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

PSUC i d'altres partits i sindicats considerats populars. Tanmateix, no he entès mai com ell i els altres han pogut amagar el cap sota l'ala -complicitat, ignorància?- davant la venda grollera del poble (classe treballadora i nació catalana) al poder ianqui-espanyol feta per Felipe González i Santiago Carrillo secundats pels seus seguidors «sindicals» i «regionals».

Dijous, 2 de juny

La parada de la campanya electoral anava avançant. La meva candidatura s'anava desplegant. Ja tenia delegacions a tots els districtes de Barcelona i s'anava constituint ràpidament per comarques i viles. Avui teníem dret a una pàgina gratuïta d'anunci als dos diaris de propietat estatal (la «Soli» i «La Prensa», que pertanyien al difunt Movimiento). Van negar-se a publicar-lo perquè els sembla que eren poc respectuosos envers Alianza Popular. Ells havien publicat un anunci amb una frase fortament tendenciosa: «Espanya, avui amb robatoris i terrorisme: si vols l'alegria de la gent al carrer, vota Alianza Popular» (en espanyol). En el nostre anunci dèiem: «Qui hagi posat aquest anunci, que faci el favor d'explicar-nos què insinua». Aquest nostre anunci era aprovat i segellat per la junta electoral provincial.

A dos quarts de vuit del vespre, al Club Mundo se celebrà una taula rodona sobre la imatge política i humana del president Tarradellas. Hi intervingueren Jesús Salvador (PSC-C), Amadeu Cuito (PSC-R), Pere Ardiaca (PSUC), Vicenç Munné (director del «Diari oficial de la Generalitat»), Llibert Cuatrecases (UDC) i jo mateix. La gran discussió: si Tarradellas havia de tornar abans o després de les eleccions. Tota la taula va inclinar-se per la primera opció, excepte PSUC i UDC⁵⁸⁰. Jo em refermava que «els Països Catalans s'han d'autoconstituir abans d'autogovernar-se» i que Tarradellas «no vol venir al Principat a governar, sinó a constituir un poder català, ser un instrument provisional de devolució de la sobirania al nostre país» i que suposa la «clau de volta» de les

580"Entre la «rauxa» i el «seny»" en *Mundo Diario*, 31-5-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

institucions de l'Estatut de 1932. Cal, doncs, que retorni com més aviat millor, tot i que això comporti risc, perquè altres, també d'edat avançada, l'han corregut i ara són legals. Insisteixo en la necessitat de l'assemblea de parlamentaris i concloc amb rotunditat: «Tarradellas és un insigne exiliat que ha de menester l'amnistia dels catalans, més que la del govern Suárez⁵⁸¹.» Tarradellas va fer sentir la seva veu directa, via telefònica: «Sapigueu que el meu esperit està més enfortit que mai», «fins aviat». És escoltat dempeus per tot el públic. Corre de mà en mà un comunicat de la comissió del manifest pel restabliment de la Generalitat i el retorn del president Tarradellas, adreçat als partits polítics i a tot el poble. Es queixa que certs partits no accepten Tarradellas i així donem un pèssim espectacle de desunió a Madrid.

Alhora, al Col·legi d'advocats se celebrava una altra taula rodona sobre eleccions i drets humans. Formaven part de la taula PSUC, Col·lectius d'autonomia, PSC-R, PSCE, MC, CDC, i PSAN-P. Sorprenentment, el tema del debat era la presentació de la meva candidatura per al senat de Madrid. Alfons Carles Comín, del PSUC, i Miquel Sellarès, de CDC i en representació del Pacte Democràtic, atacaren virulentament la meua candidatura. Comín seria el primer a insinuar quelcom que enverinaria l'ambient en dies posteriors: la meua candidatura afavoria els antidemòcrates i anticatalans, ja que dividia els «nostres» vots. Em defensaren Montserrat Oliván, del MEC, i Jaume Lorès, del PSCC. Aquest, que defensà estrictament la meua persona, afirmà que eren altres les candidatures messiàniques que manipulaven el nom de Catalunya, que no només jo era un mite sòcio-polític. Eva Serra, del PSAN-P, arribà a dir que no era la UCD de Madrid sinó CDC la defensora de l'opció de la reforma oficial al Principat⁵⁸².

581 *Avui*, 1-6-77.

582 «La autonomia de Catalunya» en *Mundo Diario*, 1-6-77.

Divendres, 3 de juny

A tres quarts de tres de la tarda i durant deu minuts, acompanyat i presentat per Frederic Roda, vaig fer la decisiva presentació de la meva candidatura per la televisió, gravada el dia abans a la nit. Responia a diverses preguntes que em formulava un grup de persones. «Desitjaria no haver de fer mai més cap vaga de fam.» «Espero que la nova democràcia no sigui salvatge, sinó que tingui un rostre humà.» Vaig afirmar que la primera cosa a aconseguir des del senat era l'autogovern dels Països Catalans. Els del meu secretariat em titllaren de natural, fresc, seriós i improvisat. Josep Desumbila va dir: «La jornada tingué un destacat protagonista, Lluís Maria Xirinacs. Al Principat i les Illes només. Per la seva popularitat indiscutible, però també perquè el seu és l'espai de propaganda electoral més reeixit dels que hem vist fins ara. En efecte, tant pel contingut, un contingut que el diari resumia ahir en la secció corresponent extraordinària, com pel continent, és a dir, l'intel·ligent ús del mitjà, *la mise en scène* desplegada⁵⁸³».

A les nou del vespre, una gravació de ràdio molt acurada, dirigida per Marçal Moliné. Cada cop que me la feia repetir per millorar-la em sortia pitjor. Evidentment, sóc improvisador i mal artista convencional. De resultes d'això, vaig arribar tard a un míting de les deu de la nit a Sabadell, d'unes 4.000 persones que havien esperat amb indicible paciència.

583Destino, 1-6-77.

Dissabte, 4 de juny

El secretariat de l'Assemblea, en compliment de l'encàrrec rebut de la segona sessió plenària, ens envià a tots els candidats un qüestionari per tal que ens definíssim sobre tres punts, cosa que jo vaig fer aquell dia:

1 «Accepto els quatre punts programàtics de l'Assemblea de Catalunya».

2 «Expresso el meu meu rebuig i compromís de no integració en el consell general decretat pel govern Suárez».

3 «Assumeixo els compromisos detallats en l'apartat tercer (sobre el restabliment de les institucions i dels principis configurats en l'Estatut de 1932):

a) sobre l'abrogació del decret de supressió de l'Estatut (5-IV-1936) per Franco; b) sobre la constitució de l'assemblea de parlamentaris amb acord de l'Assemblea i presidida per Tarradellas, que caldrà que retorni abans de les eleccions, i c) sobre la convocatòria d'eleccions per a un nou parlament.

En un altre ordre de coses, a la una del migdia, al passeig de Sant Joan, 8, es féu la presentació a la premsa i a tots els interessats del bell poema dedicat a mi, «Germans, obrim els ulls», escrit per Jaume Chalamanch, acuradament editat per la comissió «Xirinacs al senat» i amb un prefaci de Manuel de Pedrolo, titulat «Que la mirada sigui clara». Se'n fa una primera representació al carrer. Se'n suggereixen noves representacions com a actes electorals. Que felicitat puc ser jo de gaudir d'una campanya poètica! Luxe de déus! I no precisament èpica, sinó lírica.

Diumenge, 5 de juny

Més de trenta cotxes van sortir pels pobles de la circumscripció tot fent campanya per la meva candidatura amb rebuda sempre entusiasta i alguns cops espectacular, com va ser el cas de Sitges. A la nit, un dels cotxes dels nostres voluntaris, guarnit amb cartells de la meva candidatura, aparegué amb totes les rodes rebentades, els vidres trencats i altres desperfectes.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Dimecres, 8 de juny

Abans d'ahir, dilluns, la Candidatura d'Unitat Popular pel Socialisme (CUPS) anuncià per televisió que abonava la meua candidatura per al senat.

Aquest dimecres, vaig tornar a parlar per televisió a tres quarts de set de la tarda. El secretariat deia que la candidatura anava agafant fort. Es palpava. Sobretot després de la primera intervenció televisiva. «Nois, quin monstre informatiu, quina potència!» El secretariat també es referí a afers més negatius: «Atacs molt durs contra la candidatura de Xirinacs a Manresa i contra la seva persona a Badalona. Ens agradaria més *fair play*, però es comprèn l'ardor del debat electoral⁵⁸⁴.» I sempre vénen els atacs de l'Entesa dels Catalans, circumscripció de Barcelona. Mai, però, de Francesc Candel. Jo ni una sola vegada no vaig parlar ni parlaré malament d'ells. Ans al contrari, sempre recomanava als electors -ja que podien votar tres candidats- que votessin els dos que volguessin de l'Entesa. Josep Benet, en una conferència de premsa concedida a Manresa després del míting d'ahir, en referir-se a la meua candidatura, va dir: «És un gravíssim error.» Segons ell, la gent que m'envoltés prendria els vots precisament a l'Entesa dels Catalans. «Podem perdre per culpa seva. S'ha deixat endur per un grup de gent amb molta bona fe, però que no coneix gens la política de Madrid i les seves servituds.» Crec que hauria dit millor: «les nostres servituds envers Madrid».

Potser Benet no pensava que cada elector podia votar tres candidats per al senat, però en sortien els quatre més votats. Ells i jo! No pas ells o jo. L'Entesa tenia impossibilitat metafísica de conquerir el quart lloc. Millor farien de tenir-me per amic que per enemic. Poca política sabien! També, per acabar-ho d'adobar, va criticar el funcionament de l'Assemblea. «Avui està convertint-se en un parlament», va dir. Tant de bo!, pensava jo. «El mecanisme de

584Avui, 1-6-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

votacions és contrari al seu esperit. Allò que no pugui assumir-se per consentiment no és responsabilitat seva.» Bella manera de matar-la⁵⁸⁵. En descàrrec de Benet i per explicar les seves pors, cal dir que algun dels meus promotors, Josep Dalmau o Jaume Ramonet, eren aferrissadament anticomunistes, però no em consta que manifestessin aquestes inclinacions durant la campanya.

Alexandre Cirici Pellicer, en el míting d'aquell dimecres de l'Entesa a Mataró, deixà anar la desafortunada frase que tot seguit alçaria polèmica al llarg de la campanya i que no va ésser ben acceptada entre el seu propi públic d'avui: «Votar Xirinacs és votar Alianza Popular⁵⁸⁶.» En les successives cartes al director de diversos diaris va aixecar-se una gran polseguera de protestes. Cirici matisaria: «El que vaig dir és que, tot dividint el vot, es beneficia AP⁵⁸⁷».

En canvi, Manuel de Pedrolo va escriure un dels seus magnífics articles on trencava francament una llança a favor d'un «Xirinacs que no és un home polític, una cosa que de segur ell mateix confirmaria si l'interroguéssim.» «Cap de les seves accions no ha estat mai política en el sentit convencional».

La meva opinió és molt clara i senzilla, aleshores i ara (som en 1994): les cambres legislatives no han de ser lloc de polítics professionals. És el lloc natural dels representants del poble. Hi pot anar una mainadera, un botifarrer, un poeta, una ballarina, un minaire, etc. La forma jurídica de les lleis que s'hi han de fer és responsabilitat dels lletrats de les corts, que per això els paguem. Altra cosa diria dels ministres del govern, aqueixos sí que han de ser professionals de la política. I un altre error, al meu entendre, és creure que els diputats i senadors hagin de ser juristes per fer les lleis ben fetes. L'horrible monopoli que els juristes tenen de les corts les converteix en un tribunal permanent on el president fa de jutge, uns d'advocats defensors i altres d'acusadors o fiscals. El país cau

585 *Mundo Diario*, 3-6-77.

586 *El Correo Catalán*, 3-6-77.

587 *Ibid.*

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

així en un legalisme allunyat de la realitat social.

Pedrolo lloà les frases de la meva publicitat: «És que Catalunya ha de demanar permís a algú per ser Catalunya? Un poble no necessita que l'autoritzin a ser poble. Ho és, i prou.» I afegia: «Caldria que ens formuléssim aquesta interrogació: no és res més que política el fet català? Temps enrere, es va posar molt de moda la diguem-ne consigna de "Catalunya no és negociable". Algú tan profundament polític com el dirigent de CDC sostreia amb aquestes paraules el dret a ésser nosaltres mateixos, a sobreviure com una entitat diferenciada, a autogovernar-se, del domini de la política en el sentit esmentat i que, a la pràctica, tothom admet. Xirinacs, a la campanya electoral del qual pertanyen aquelles frases que citava anteriorment, continua establint aquesta diferència quan els altres ja l'han abandonada.» «A Madrid, naturalment, hi haurà tot allò de les disciplines de partit i de les aliances i enteses tàctiques se'n dirà "consens", afegeixo jo- que (als polítics) els constrenyiran al joc de la confusió per al qual ja portem tots plegats un bon entrenament. Per què fer sempre el viatge al centre amb l'ànim disposat a totes les transigències que el moment polític aconsella?» «Cal accentuar la força d'aquesta presència (de Catalunya a Madrid) i em sembla que ningú no ho pot fer més bé que aquells darrere els quals només hi ha un compromís: ésser la veu de llur poble, i una intenció: fer-la valer encara que el cerimonial en pateixi⁵⁸⁸».

Finalment, set anys després dels fets, i precedit de llargues edicions clandestines a l'Estat espanyol i públiques a Itàlia i a França, sortiria editat en català (Ed. Nova Terra, Barcelona) el llibre *Vaga de fam per Catalunya. Diari de vint-i-un dies*.

Divendres, 10 de juny

Albert Manent, independent i vell amic de Josep Benet, atacà també la meva candidatura amb l'argument que calien experts en política lligats a les estructures de partits i jo no en sóc i he anat

588Avui, 5-6-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

sempre per lliure⁵⁸⁹. Benet fa poc declarava en «Por Favor» que els tres de la seva candidatura tampoc no eren polítics professionals! No parlo dels previsibles atacs polítics i personals dels enemics. En canvi, els del Pacte democràtic (CDC, EDC, PSC-R, i FNC) gentilmente recomanaven: «Si algun nom d'aquests no us convenç, podeu substituir-lo pel de Lluís Maria Xirinacs», i la popular entitat Promotora de Cultura Popular, «Enllaç», refermà l'adhesió a la meua candidatura: «Creiem que cal que els partits polítics es vagin acostumant a un control popular cada cop més exigent de llur gestió⁵⁹⁰.» Ja curarien prou, no gaire temps després, certs partits tinguts per democràtics d'esclafar tot control popular.

Un dia desfarien l'Assemblea amb la major part de les seves assemblees territorials, un altre dia entrarien en les cooperatives, en les associacions de veïns, etcètera i les emmordassarien; un altre dia, en llurs espais d'«Avui», farien callar Xirinacs (per recomanació d'Albert Manent), Manuel de Pedrolo i Fèlix Cucurull *et sic de caeteris*.

En una entrevista que em va fer E. A. Moliné li vaig dir: «És una campanya amb una gran pobresa de mitjans i és la més autogestionada de totes. Penso que ha agafat una volada extraordinària, i per això m'han dolgut algunes intervencions d'altres candidats contra mi, més que res, pel mal que es fan ells mateixos; no pas pel que em fan a mi. Aquesta actitud seva provoca que molta gent no els voti, quan de fet són perfectament compatibles al costat del meu nom en una candidatura.» «Si surto senador, faré tot el possible per treballar amb totes les forces democràtiques. L'unitarisme és una especialitat meua, però especialment amb els altres representants demòcrates dels Països Catalans. I en cada problema concret, la meua debilitat serà per a aquells que defensin els interessos dels més desvalguts⁵⁹¹».

En la quarta tertúlia electoral del Club Mundo, comentava Pere Fons: «Tots volen Xirinacs». «Uns més, altres menys; pocs

589 *Ibid.*, 8-6-77.

590 *Ibid.*, 7-6-77.

591 *Mundo Diario*, 8-6-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

sense reserves, la majoria amb condicions. La concurrència estigué d'acord que si més no a Xirinacs no era prudent atacar-lo de front. ERC per primera vegada en públic recomanà votar Xirinacs. Els representants de la CUPS manifestaren que la candidatura Xirinacs era "una denúncia de la desunió de l'esquerra"; "tot i que diguin que Xirinacs és un boig, a mi m'agradarien dos-cents Xirinacs a les corts espanyoles", comentava Magda Oranich.» «La sessió es tancà, quasi obligadament, amb Xirinacs. El líder antilíder, candidat anticandidat, és un símbol. El votaran, segons han fet públic els responsables de la seva campanya, fins i tot no pocs guàrdies civils. Xirinacs, me vas⁵⁹²».

En Jordi -sis anys- m'ho explicava: «Jugo a policies i Xirinacs».

Dissabte, 11 de juny

Andreu Claret, periodista de «Cambio-16», publicava en un diari una llarga defensa seva contra «Cambio» pels insults contra mi, contra el PSUC i contra el Pacte Democràtic que «Cambio⁵⁹³» li atribuïa. Aquest setmanari, en canvi, li vetà la publicació d'una entrevista molt positiva amb mi encarregada per ells mateixos⁵⁹⁴.

Va arribar-me un consol inesperat:

CANÇÓ DELS EXEMPLES

*Macià, el coronel, se'n torna a casa
per defensar les nostres llibertats
després d'haver llençat al pou l'espasa.*

*Ve Kruixev i enarbora una sabata
a l'Assemblea de les Nacions*

⁵⁹²*Ibid.*, 11-6-77.

⁵⁹³*Avui*, 8-6-77.

⁵⁹⁴*Diario de Barcelona*, 10-6-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

i es fot d'aquells farsants parlant en plata.

*Joan Vint-i-tres, home de bé, pontífex
sant i murri, dispara d'amagat
el Concili del qual va ser l'artífex.*

*I ve Paul Sartre i amb un gest insòlit
refusa el Nobel, premi de patums,
i els acadèmics suecs fa anar de bòlit.*

*Joan Vinyoli també es tomba d'esquena
al botifler que de Madrid estant
li ofereix un guardó de mala mena.*

*Abans Valverde, fent-se solidari
d'un col·lega vilment destituït,
deixa el seu càrrec per a no tornar-hi.*

*I Lluís Xirinacs, que és pura essència
de pau, respecte i ric entestament,
combat sols amb amor la violència...*

*Em revifo i exulto d'alegria
en veure que hi ha homes avui dia
de coratge inoït, de seny pregon,
generosos i sense hipocresia
en un món corromput fins qui sap on.*

I del seu puny i lletra afegeix: P. Q.

11 juny 77

Estimat i admirat Lluís:

Acabo d'escriure aquests versos de «carrer» pensant en tu.

Pàgina 295.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Te'ls dedico cordialment.
Pere Quart.

Diumenge, 12 de juny

És un dia singular per a mi. Setze anys després, el recordo especialment. És l'únic dia de la campanya que m'he permès faltar de la meva cita diària al carrer d'Entença. A primera hora del matí ja s'ha format, davant la Model, una gran concentració de cotxes de tota mena i procedència. Sortim d'allí en una allargassada, alegre i vistosa columna, amb senyeres, cartells, altaveus i aldarull de botzines. Fa un vent desagradable. La volta del cel és grisosa. El cel no se sent alegre. El meu cor, tampoc. Aquestes eleccions! El cotxe on jo vaig encapçala la comitiva. És un escarabat Volkswagen descapotable de Teresa Carreras i d'Enric Gomis, protectors de sempre i antics caminants de la Marxa de la Llibertat. Una marxa obre aquest llibre i una altra de ben diferent el clou.

10.30, la Garriga. 11.15, Centelles. 12, Tona. 12.30, Taradell. 13.00, Vic. 13.30, Manlleu. 14.00, Torelló. Dinar al bosc. 16.00, Sant Hipòlit de Voltregà. 17.00, Moià. 17.30, Castellterçol. 18.00, Sant Feliu de Codines. 18.30, Caldes de Montbui. 20.00, Granollers. 21.00, Sant Andreu del Palomar. 22.00, l'Hospitalet de Llobregat.

Al carrer, a les places, al passeig de Centelles, al balcó de la casa de Prat de la Riba, a Castellterçol; a cobert sota la Porxada de Granollers; dempeus en el cotxe descapotat com un vulgar president dels Estats Units, damunt un cotxe a la plaça Major de Vic, despentinat pel vent, cansat de tants discursos, emocionat de les acollides meravelloses i inenarrables, astorat davant el fervor i la credulitat de la gent, trist de formar part de la carrera espanyola de cavalls organitzada per Adolfo Suárez (Tots cavalls de la mateixa quadra?). Tots plegats havíem obert el camí més llarg de retorn a la pàtria. Jo em sentia el pallaso trist, mentre alegrava tothom. Quantes esperances no eren ja traïdes d'antuvi? Mai un canvi de règim no fou tan ben vist pels mateixos prepotents del règim superat.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Les cent primeres famílies d'Espanya del temps de Franco, segons el famós llibre de Ramón Tamames, continuarien amigues, primer sota UCD i després sota el PSOE.

Dilluns, 13 de juny

Darrer dia de la campanya electoral. El comitè pro Xirinacs de Badalona envià a Cirici Pellicer un escrit de protesta per les seves declaracions de Mataró. D'altra banda, és significatiu que alguns electors rebessin en el seu domicili la papereta beix per al senat espanyol omplerta defectuosament. Compta amb quatre «x» en els noms de Benet, Candel, Cirici i Xirinacs. Aquesta papereta fóra declarada nul·la. Només es poden votar tres candidats.

Renuncio a historiar els grans mítings fets a partir de les nou del vespre: Sabadell, Badalona, Mataró, Manresa, Berga, Igualada, Vilafranca del Penedès, etc. Arribava baldat a casa. I l'endemà al matí, de nou a la Model. Més de mil persones a Mataró. Al poliesportiu de Manresa, tots de comú acord, en retirarem les cadires i tots restarem dempeus perquè hi cabessin tots els que, altrament, no haurien pogut entrar.

Les enquestes d'opinió i en concret «El País» feien guanyar els tres candidats de l'Entesa a les quatre circumscripcions del Principat. A la de Barcelona, em posaren davant de l'Entesa. Benet declarava respecte a la seva segona victòria: «Així, la nostra candidatura, que es presenta com un equip de treball, podrà veritablement i de manera col·lectiva servir Catalunya i el poble català⁵⁹⁵».

Dimarts, 14 de juny

Dia de reflexió. Doncs reflexionem:

1. S'ha arribat a les eleccions sense la concessió d'amnistia total. L'Associació de familiars i amics de presos polítics i les

595Ibid.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

comissions de solidaritat s'han adreçat en un comunicat a l'opinió pública, verament indignats⁵⁹⁶. Des del dia 5 de juny, la majoria dels presos polítics de la Model (homes) i la Trinitat (dones), de Barcelona, són en vaga de fam. Demanen l'amnistia total tant per a ells com per als presos socials. A partir del 8 de juny, comencen a sortir presos bascos cap a l'exili sense amnistia. Deixen en llibertat Eva Forest, la qual em visità al carrer d'Entença. Són també alliberats, amb altes fiances, els sis membres del Front d'Alliberament (FAC): Marta Bonet Farran, Francesc Vázquez Morilla, Joaquim Sardà Montoliu, Jordi Company Querol, Lluís Guijarro Guerrero i Jordi Delgado Vives. Restaven encara vint-i-nou presos polítics catalans -del MIL (1), Partit Carlí (1), Acció Comunista (1), FRAP (1), GRAPO (4), PCI (2), LCR (1) i CNT (10)- a la presó. Aquests dies abans de les eleccions es fan grans concentracions en silenci davant la Model, de vuit i mitja a nou del vespre.

Vaig rebre el telegrama: «Sentim profund deure de solidaritzar-nos amb la teva causa contra la violència. (Poble Euzkadi reconeix el teu gegantí esforç pro amnistia i llibertat). Una abraçada des d'aquestes terres ferides per la violència» (Comissió Xirinacs d'Euskadi).

També de Tolosa de Llenguadoc ens arribà la nova de la posada en llibertat, a l'Estat francès, dels tres membres del Gari després d'uns trenta mesos d'empresonament. Les nostres peticions anteriors tenien el seu efecte sobre París. Tanmateix, jo restaria en guàrdia permanent hi hagués o no eleccions. Pensava que, si sortia elegit, la primera proposició de llei que presentaria a les corts de Madrid seria la d'amnistia total. L'esberrany s'anava fent en el despatx de l'advocat laboralista, amic i antic deixeble meu, Marc Palmés, que m'havia fet costat en les grans manifestacions prohibides de 1976 i que havia defensat Jon Paredes Manot, Txiki, i assistí a la seva execució vora el cementiri de Cerdanyola en 1974.

(Sobre aquell dia solemne, no resisteixo de copiar el següent document que tinc sobre la taula:

596Avui, 10-6-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Penas que pide el fiscal:

Policía Don Cándido García Graña por sedición, 1 año y 6 meses.

Policía Don Manuel Rodríguez Martínez por sedición, 6 años.

Policía Don Severino Escudero Martínez por sedición, 10 años.

Policía Don Prisciliano García Gómez por insulto a superior, 20 años.

Policía Don Celestino Moreno Fernández por insulto a superior, 20 años.

Policía Don Vicente García Egea por insulto a superior, 20 años.

Policía Don Angel Escorial Hernanz por insulto a superior, 20 años.

Policía Don José Izquierdo Monterroso por insulto a superior, 20 años.

Policía Don Manuel de la Fuente Ruiz con dos causas: por sedición, 2 años; por insulto a superior, 20 años.

Recuerdos de los nueve policías del pueblo a Luis María Xirinacs. 7-VI-77).

2. S'ha arribat a les eleccions sense haver legalitzat molts partits polítics que han hagut de desistir de la cursa electoral o han hagut de participar-hi en inferioritat de condicions. A més, la llei electoral, l'ús de la televisió i la disposició de diners han estat elements distorsionants de la campanya. Alfonso Osorio explica com ell féu publicar una enquesta Gallup contrària a la UCD i favorable al PSOE per estimular els seus electors a no abstenir-se⁵⁹⁷.

3. L'amnistia total i el retorn de Tarradellas són els dos grans oblidats tant per Madrid com pels partits del Principat guanyadors de les eleccions. Es feren algunes declaracions formals i prou. El pla Ortínez dormia el son dels justos. Ni somniar el retorn de

597 *Catalunya Express*, 11-6-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Tarradellas abans de les eleccions. Simplement, els partits esmentats no el volien. I més en general, tampoc volien cap forma de restauració de la Generalitat abans de les eleccions. AP, UCD, PSOE i PSUC, perquè volien, en el millor dels casos, que la devolució de l'Estatut i de les institucions passés per Madrid. CDC, EDC, PSC-R, UDC i CC, perquè volien que l'Estatut i les institucions passessin per ells com a protagonistes. El PSC-C, durant la campanya electoral, es mantingué al costat de Tarradellas, però en el míting final, potser pel fet d'endevinar-se guanyadors, es decantaren cap a la mateixa actitud dels anteriors. Només ERC va ésser una excepció de fidelitat al president. Aquest havia adreçat un missatge en imminència de les eleccions, el dia 12 de juny⁵⁹⁸, en què ocultava el divisionisme intern. «Catalunya avui, com en totes les lluites que ha menat durant aquest segle, dóna un gran exemple d'unitat.» Era una tàctica de Tarradellas dir el que no és com si fos. L'empraria més endavant amb Suárez amb èxit. Ara no li valdria res.

4. Reflexiono sobre la meua candidatura. Jordi Maluquer, en la seva Pre-política, en diu: «Tot s'ha desmesurat al seu voltant. Els atacs frontals no tenen raó d'ésser. És un ciutadà com els altres, amb el mateix dret que els altres i amb una trajectòria moral inqüestionable. Si ho creu, pot, doncs, perfectament presentar-se com a senador. Altra cosa és si se sentirà còmode en aquesta funció tan limitada. Per altra banda, se'l presenta com a símbol de la unitat. És un home que, certament, ha intentat la unitat. En presentar-se, però, ha afegit una opció més a les que hi havia. Aquesta paradoxa ha de situar les coses al seu lloc. No és de cap partit i com a únic programa té els quatre punts no assolits encara de l'Assemblea⁵⁹⁹».

Una carta al director signada per Elisenda (Barcelona) deia: «Fins aquí no ha tingut gaires detractors. Però, ah!, amics. Algú l'empenyé a la presentació d'una candidatura per al senat de Madrid; ara ja se li comença a negar el pa i la sal. Sé que a molts els agradaria més de veure'l com a màrtir entre els homes que com a senador. Per què? Al cap i a la fi cal suposar que defensarà els

⁵⁹⁸*Cambio 16*, núm. 288.

⁵⁹⁹*Mundo Diario*, 11-6-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

mateixos ideals. Sincerament, m'ho he preguntat i no hi he trobat una explicació vàlida. Potser sempre necessitem homes-símbol per immolar⁶⁰⁰».

Vaig escriure en el meu diari: «Hi ha una raó central seriosíssima per a la meva candidatura. Tinc fundades sospites que el poble català, immigrants i autòctons, vol aprofitar justament aquestes primeres eleccions per votar la catalanitat, per autoafirmar-se com a nació davant l'intent abassegador del poder espanyol. Abans constituir-nos que no que ens constitueixin el que ells vulguin. És el dret més elemental d'una nació. (González Casanova dirà que cada votació és un acte d'autodeterminació. Doncs cal aprofitar-lo per fer-ho).

I cap ni una de les altres candidatures no és constituïda en vista a aquesta bàsica reivindicació. Cada partit o bloc representa un tros real de Catalunya, però no pas Catalunya sencera. (Pedrolo ho diu). I puc pretendre jo aquesta representació? Se m'ha demanat aquest servei. No pels meus mèrits. Mereix un drap groc amb quatre barres vermelles representar Catalunya? El que val no és un drap o un Xirinacs. El que val són els Països Catalans i ara tenim una ocasió inequívoca de plebiscitar el Principat. És un acte legítim de sobirania que esmena la servitud d'aquestes primeres eleccions a Madrid segons llei de Madrid. Podria negar-me a servir de la millor manera possible aquesta voluntat irrenunciable del poble? He procurat de mil maneres que altres assumissin aquesta greu responsabilitat i no ha estat possible. L'he acceptada jo. Si encerto o no, el poble ho dirà demà».

Els Benet, els Cirici, els González Casanova, els Maluquer, amb llur gasiu i estret recompte de vots, tenen raó. Vull la unitat i amb la presentació de la meua augmento el nombre de candidatures entre les quals repartir els vots. Paradoxa! Però, primer, jo no sóc culpable de la divisió. Ella és un fet abans de presentar-me jo. Com pot parlar d'unitat un Benet que no ha volgut dins l'Entesa la bona gent de la CUPS i altres formacions d'esquerres? Cínicament, els digué:

600Avui, 14-6-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

«A l'esquerra del PSUC no hi ha més esquerra. Doneu-nos suport des de fora.» Això m'ho explicà ell mateix a mi un dia que vingué a vora la Model a fer-me desistir de la meva candidatura. Però n'hi ha més. La política dels electes no s'acaba el dia de les eleccions. Ni tan sols hi comença. Després de les eleccions, l'Entesa, com totes les altres formacions vencedores, ERC només a mitges, entrarà en les estratègies del consens i abandonaran escandalosament la defensa dels quatre punts de l'Assemblea compromesa innombrables vegades en la seva campanya electoral. El meu era un vot especial. Obria un canal de representació per manifestar una voluntat que no podia canalitzar-se per cap més camí. Qui ho negarà? Votar-me a mi era assegurar mínimament, per desgràcia, a Madrid la presència de la reivindicació dels quatre punts de l'Assemblea avalada per les persones més conscients de tot el poble català durant set anys de lluita, sense enganys. I si no, d'on vingué el famós «desencís» posterior?

5. Mentrestant, Madrid vetllava perquè es complissin els seus propòsits. Guanyaria la UCD. El darrer dia de la campanya, a Barcelona, passaven camions per la Diagonal i llançaven la propaganda d'UCD a palades. El terra de la calçada era cobert d'uns quants centímetres de gruix de paper. I la força pública, guàrdia civil, policia armada i cos general de policia, formà part d'una gran *Operación Ariete* per «protegir el vot». En aquesta operació entrava l'Exèrcit espanyol, per si hi fos necessari! Es dictaminà reducció de permisos militars de cap de setmana i possibles aquarteraments. A Madrid, la reunió preparatòria havia estat presidida pel mateix Suárez⁶⁰¹. La rumorologia era intensa. Temia Espanya la repetició d'un acte com el de Macià de l'any 1931 o qualsevol acte de sobirania?

Es deia que la Plaça de Sant Jaume de Barcelona seria fortament vigilada. I que hi havia força militar apostada per envair el Principat. El dia abans de les eleccions, Manuel Gutiérrez Mellado, vicepresident del govern espanyol, en persona, advertí per ràdio que no consentiria que s'intentessin «actes de força o situacions de fet».

601 *Ibid.*, 5-6-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Voleu dir que ens mereixíem tanta por?

Dimecres, 15 de juny

La meta mítica! Les primeres eleccions, després de quaranta-un anys. Finalment, podíem votar els nostres representants. La meravellosa amiga Marie Lafranque, de Tolosa de Llenguadoc, ja ens avisava en les seves visites al carrer d'Entença:

«No us feu gaires il·lusions amb el desitjat sistema democràtic. Jo fa molts anys que el visc i no hi ha raó per estar-ne gaire orgullós.» «Llibertat, per què?», preguntava Lenin. Perquè el peix gros es pugui menjar el xic legalment? Els comunistes de l'Est, la democràcia occidental, l'anomenaven despectivament democràcia formal. Com si diguessin: «Sembla democràcia, però no ho és.» Els mateixos occidentals, per curar-se en salut, la descriuen: «El menys dolent dels sistemes polítics.» Per als grans filòsofs grecs era l'imperi de les mitjanies. La Revolució francesa només havia cobert un terç de l'ideal. I a costa dels altres dos. Llibertat sí. Però la igualtat i la fraternitat?

Més en concret. Per què la confecció de les llistes era tan antidemocràtica? Per què llistes tancades i bloquejades? Per què el finançament de la campanya electoral no era per a tots igual? Per què era adoptada la llei d'Hondt, que robava vots als petits per donar-los als grans, i impedia que els petits arribessin mai a fer-se grans? No es mesura la democràcia pel respecte i la igualtat d'oportunitats oferta a les minories? Per què els representants han d'obeir més els partits que no els seus electors? Per què els percentatges dels resultats mai no inclouen les abstencions i així enganyen la gent inflant els números de cada representació? Per què l'executiu surt de la majoria del legislatiu en comptes de sortir per elecció directa? No és, efectivament, això dictadura (no separació del legislatiu i l'executiu)? Així aniríem criticant aquest idolatrat sistema.

Encara més concretament. Per què no es concedí l'amnistia a

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

possibles votants opositors represaliats pel règim? Per què no es legalitzaren tots els partits prèviament a les eleccions? Per què no es preguntà prèviament si volíem monarquia o república? Per què no es votà per endavant la sobirania nacional? Per què no es començà per eleccions municipals, segons un procés més democràtic de baix a dalt? Per què no es féu prèviament un govern provisional per guiar democràticament el procés electoral? Per què no es negocià amb l'oposició la llei electoral? Per totes aquestes vergonyes i algunes més passaren els nostres «negociadors». En veritat, cal dir-ho clar, per a oprobi nostre, no es negocià res. La Comissió dels nou va ésser una fantasmada.

Finalment, què hi feia un xicot com jo en una festa com aquella?

Totes aquestes consideracions omplien el meu cap, mentre el meu cos, a primera hora del matí -les vuit-, feia cua tot esperant que s'obris el col·legi electoral de la cantonada Consell de Cent-Meridiana, en el meu barri barceloní del Clot. Els fotògrafs em descobriren i enlluernaven la gent amb els seus flashos. Una dona es queixava: «Totes les fotografies són per a aquest senyor perquè s'assembla a en Xirinacs».

A les nou en punt sóc a l'«oficina» de la Model, com cada dia. La gent, excitada. Jo, tranquil. En el fons del meu ésser la victòria m'era absolutament indiferent. No contendia per gust, sinó per ètica. El vespre anterior, havia tingut algun motiu d'inquietud. «El candidat Xirinacs fou dels que menys s'immutaren durant les hores immediates a les votacions, però la seva normalitat es veié amenaçada, malgrat tot», ens diu.

«Quan finalitzava la seva jornada de la Model, cap a les vuit i mitja, es presentaren vuit o deu individus joves comandats per un de gran corpulència. Aquest s'havia fet passar per amic nostre fa algun temps, però després veiérem que no era pas un amic, precisament. Entraren a la presó a saludar la guàrdia civil espanyola. Un cop de nou al carrer, clavaren un paper en un arbre on hom podia observar el rostre de Santiago Carrillo dibuixat i unes poques paraules: Es busca viu o mort. 12.500 assassinats. Els moderats

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

empasquinadors -només deixaren un pòster- llançaren visques a la guàrdia civil i a l'exèrcit espanyols. Quan Xirinacs abandonà la seva "oficina", els joves cridaners seguiren el candidat, però degueren perdre'l de vista, puix que d'ells mai més no se'n sapigué res. "Aquests mateixos nois ens feren una visita el 20 de novembre." El líder independent no dóna més importància a l'afer⁶⁰²».

L'individu corpulent era el famós Alberto Royuela, cap a Barcelona de la guàrdia de Franco, l'home de les subhastes, suposadament implicat en la mort del porter d'«El Papus», que altres vegades s'havia presentat desafiant i fins amb cadenes i garfis a les mans empaitant la meua gent i que pocs dies abans de les eleccions es presentà per dir-me:

«Et votaré a tu perquè, d'entre tots els bojos que es presenten, tu ets el més poc boig de tots».

Quin honor! I quin argument per a González Casanova! I em féu present d'un llibre seu sobre el feixisme.

Ten, medítalo, em va dir.

Després de les nou del vespre em vaig retirar una estona per descansar. A mitjanit, Frederic Roda m'acompanyà a la Llotja, on el governador civil havia instal·lat les pantalles de televisió per tal de seguir les peripècies del recompte de vots. Era plena de gom a gom. Cada candidatura al congrés tenia com una oficineta adossada a la paret. Tot el centre era ple de pantalles alineades que anaven cantant resultats.

A mitjanit, la UCD guanyava a Espanya i els socialistes als Països Catalans. Jo també ja era guanyador, amb una mica més de mig milió de vots, darrere de Josep Benet, que s'acostava al milió i mig, i de Francesc Candel i d'Alexandre Cirici, que passaven del milió. A les altres tres circumscripcions del Principat també guanyava l'Entesa. De CDC només dos senadors, un a Lleida i l'altre a Girona. I un més d'UCD a Tarragona. Tothom em felicitava. Si tant pesava la voluntat popular -tot i els defectes d'aquestes eleccions-, ni l'Entesa ni jo ho havíem fet tan malament. Recordo dues anècdotes. En l'oficina del PSUC hi havia Antoni Gutiérrez i

602Osorio, *op. cit.*, p. 315.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Alfonso Carlos Comín. Estaven eufòrics, eren els segons en el congrés de Madrid. En veure'm, després de felicitar-los jo per la victòria de l'Entesa, em felicitaren també ells. I amb gran astorament meu i davant meu Comín comentà a «Guti»: «L'èxit de la candidatura de Xirinacs és degut a un ressorgiment del clericalisme.» Després, sense escoltar res, calculaven des de la lluita de classes que la meua victòria era positiva perquè barrava el pas a Josep Maria Pi Sunyer i Eduard Tarragona. «Encara haurem tingut sort. Haurà quedat tot a casa».

Vaig acabar de fer el tomb i vaig abandonar el bell i bulliciós recinte gòtic. Ja es dibuixava la victòria socialista per al congrés. En el cancell, em vaig topar amb la plana major del Pacte per Catalunya, encapçalada per Jordi Pujol, que entraven a la Llotja a cap cot. Després de tanta ambició i tants cops de colze, només eren la tercera força, darrere dels dubitants socialistes i dels dolents comunistes. L'«esquerra», francament, els havia passat al davant. En un d'aquells gestos característics seus, Pujol, en veure'm, també sense deixar-me dir res, s'apartà dels seus, em prengué pel braç i em xiuxiuejà a l'orella, entre llampegades fotogràfiques: «Lluís Maria, encara som lluny de la victòria, haurem de lluitar molt.» Em deixà. Ell entrà a fer front a l'adversitat i jo me'n vaig anar a dormir.

Entre les moltes felicitacions que rebria els dies següents, només trio aquesta:

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

«Estimat i admirat Lluís Xirinacs!

»Malgrat les mancances d'una campanya improvisada, precipitada, amb poca publicitat i amb pocs mitjans econòmics, heu aplegat més d'un milió de vots, els vots -penso jo- més autèntics, més conscients, més lleials de tots els que han estat emesos. Els sufragis que heu obtingut són ben vostres, no són fruit de cap pacte «polític», no prometen als electors cap avantatge personal, material. Són un cor de veus ben acordades al voltant de la vostra figura d'home que viu profundament el seu poble i en sofreix, en ànima i carn, les injustícies i les iniquitats de què ha estat víctima.

»Prou sé que el triomf no us envaneix, però sí que us aferma en la vostra actitud de sembrador de pau i d'amor. A Madrid sereu un exemple de puresa entre tantes conductes tèrboles, una veu senzilla, dreturera enmig de molta demagògia i de no poca fal·làcia. Un testimoni de veritat.

»No tot és podrit a Dinamarca!

»Accepteu els meus braços commoguts i la meva besada de pau.

Joan Oliver
17 juny 77»

CONCLUSIÓ

Com els drames clàssics, aquesta obra tindrà tres parts: exposició, nus i desenllaç. Acabo d'escriure el nus de l'eixida del franquisme des de l'àrea més populosa de les nostres terres. Dispenseu-me, els ciutadans de les altres àrees. Tant de bo hi abundessin els treballs referits a la mateixa avinentesa! Per cert, un nus envitricollat, gordià? La primera part, *La sembra laboriosa*, veié la llum pública en 1993 i historià un llarg període -de 1971 a juny de 1976- preparatori de l'eixida estricta. Aquesta segona part, *Una pedregada seca*, que espero veure publicada en aquest 1994, descriu minuciosament un curt període -de juliol de 1976 a juny de 1977-, que comprèn l'any de l'eixida estricta del franquisme. Al meu entendre, és l'any decisiu. Allò que seguirà en el desenllaç, explicat en la tercera part -de juny de 1977 a 1982-, que potser es publicarà en 1995, en serà una pura conseqüència. Prou il·lustrativa -pels fruits els coneixereu- perquè mereixi ésser escrita. Però conseqüència, a la fi. En el brogit de la vida real es determinen les condicions de la nostra llibertat (primera part). En el fons amagat de l'esperit humà es prenen les decisions lliures i responsables (segona part). I en la superfície objectiva es manifesten els resultats, les conseqüències a les quals cal atènyer-se (tercera part). Demano excuses per la llargària d'aquesta part central de la trilogia. És la part decisiva. O s'ha amagat al públic o s'ha tergiversat i, en tot cas, es presenta a les noves generacions confusa i borrosa. Calien llum i taquígrafs. Pràcticament tot és escrit i ben escrit en els diaris. Però qui llegeix els diaris de fa quinze anys?

Els diaris d'aquests dies van plens d'unes significatives declaracions del president Jordi Pujol, en el darrer debat parlamentari de política general principatina, en les quals reconeix que els líders autòctons, en el seu dia, es van precipitar i no negociaren bé les bases del finançament autònom (a cap de les regions històriques catalanes); que ens vam allunyar massa dels dos estatuts bascos, de Vitòria i de Pamplona. El seu conseller d'economia, Macià Alavedra, precisa que fou «un sistema mal dissenyat en l'Estatut i en la llei orgànica de les comunitats autònomes (LOFCA).» És bo que Pujol, finalment, critiqui un dels molts mals efectes del procés de sortida del franquisme. En culpa el

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

PSC, PSUC i UCD⁶⁰³. Quin dia criticarà les decisions que els causaren? Josep Benet acusa Tarradellas de vendre's el Principat -«Catalunya» ens diu ell- per un plat de lleties. Pur efecte de no haver ajudat gens Tarradellas ni políticament ni econòmicament per part dels partits que el critiquen. I això no es diu.

Els dos exemples pertanyen a fets posteriors als narrats en aquestes dues primeres parts. El lector hi trobarà les claus d'aquests i d'altres errors posteriors. És poc intel·ligent perdre temps en els efectes i mantenir sense anàlisi i sense crítica les causes. És poc intel·ligent de queixar-se de la collita perduda, si es podia contractar una assegurança contra les pedregades intempestives. El poble que confià i seguí aquests líders té més excusa. Era intencionadament mal informat i sempre els col·lectius són més lents en les seves reaccions que els seus capdavanters. El poble va embadalir-se per la democràcia anunciada i aviat es desencantà de la democràcia obtinguda. Ja ho explicarem en la tercera part. Però cal explicar ací les determinacions prèvies dels líders. Cal repassar l'estat del gran exèrcit català de què disposàvem i que quedà descrit al final de la primera part d'aquesta obra⁶⁰⁴.

El president Tarradellas, en aquest any crucial, intentà la unitat sota la seva presidència. Res a objectar-hi. Es comportà amb extrema prudència. Buscà de no ferir els partits de l'interior que el combatien. Potser hauria obtingut més si s'hagués definit en el propòsit de delegar el govern de la Generalitat a un conseller en cap sortit d'eleccions interiors. En això fou confús i dubitatiu. Per afany de poder o per millor servei al país? Qui ho sap? Segons els retrets que li farà Ortínez d'abandó de poder en mans dels partits, no devia ésser per ambició. Benet en pensarà el contrari. També hauria pogut obtenir més si s'hagués presentat a l'interior del país, no com un ciutadà qualsevol sinó amb l'expressa voluntat d'encapçalar l'Assemblea, convertida en parlament provisional. Tal com Carrillo entrà a Madrid tot encapçalant el partit més organitzat de l'oposició

603Avui, 12-6-77.

604Vegeu Xirinacs, *La traïció dels líders I*, pàgines 375-376 de la primera edició i 328-329 de la segona edició.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

espanyola il·legal. Però ni alguns partits importants de l'interior no ho volien, ni ell -ben equivocadament, crec- volia cedir protagonisme a l'Assemblea, que, en els darrers temps, encara que no agradés a Benet, era molt més que un pur apèndix del PSUC.

Els partits oportunistes abandonaren la ruptura i acceptaren la reforma. Aquesta és la més greu decisió. Acceptaren una llei electoral no negociada amb els demòcrates. Anaren a les eleccions sense amnistia prèvia i amb partits encara no legalitzats. I tots ells evitaren la candidatura unitària i la realització d'un acte de sobirania nacional catalana abans de les eleccions espanyoles. Així, les eleccions esdevingueren no un acte d'autodeterminació, sinó un acte de servitud. Moral d'esclaus. No puc aquí repassar les actituds de cadascun dels partits deslleials. Em refereixo només als més determinants.

Unió Democràtica, per obra del seu líder, Anton Cañellas, cuità massa de pressa a negociar amb Suárez a l'esquena dels altres partits i de Tarradellas. Refusà Tarradellas. Fou el primer partit que acceptà la reforma i les eleccions antidemocràtiques de Madrid. Faltà a la seva paraula de no anar a les eleccions si no eren legalitzats tots els partits. Refusà una mínima candidatura unitària al senat de Madrid. La seva coalició obtingué dos diputats. I... Cañellas acabaria en la UCD!

Convergència Democràtica, per obra del seu líder Jordi Pujol volgué ocupar el lloc central en la defensa del Principat. També cuità a negociar amb Suárez massa aviat i massa intensament pel seu compte, al principi, i com a representant del col·lectiu polític dissident de Tarradellas, després, ben barrejat amb l'oposició espanyola -la Comissió dels nou-. Refusà Tarradellas, que insinuava ajudar a ser el seu home de confiança. I no acceptà la funció sobiranista de l'Assemblea. Crec que, per la seva situació política en aquells moments i pel seu passat, Jordi Pujol és el principal responsable de la migradesa de resultats de la restauració monàrquica pel que fa a les reivindicacions nacionals. Les eleccions els castigaren a no ser dels guanyadors. La seva coalició ocupà el

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

tercer lloc del Principat amb sis diputats i dos senadors.

El Partit dels Socialistes (Congrés) anà dubtant entre Pujol i Tarradellas, més decantats per aquest darrer. Inclinat per un programa d'atenció a les classes treballadores, en els primers anys de l'Assemblea -ells eren MSC aleshores-, anà molt a remolc del PSUC i després sucumbí a les pressions unionistes del PSOE, antitarradellista i anticatalanista, i esdevingué sucursalista. Arrossegà en aquesta operació gent catalanista de tota la vida que no gosà o no volgué canviar de navili. De vegades i segons on, anà contra el lerrouxisme i de vegades i segons on, el practicà. Encara ara. En moments decisius discrepà del PSOE i acceptà un acte moderat de sobirania catalana, l'Assemblea de parlamentaris. Però en el darrer moment -en el míting de final de campanya-, tot preveient la pròpia victòria electoral, exigí a Tarradellas «delegar les seves funcions en el polític català que hagués obtingut més vots i aquest, al seu torn, formaria un consell general provisional compost pels polítics més votats⁶⁰⁵.» El dia 14 de juny, Joan Reventós, Jesús Salvador i Josep Maria Triginer volaren a París per convèncer Tarradellas. Però poques hores després cedien davant Gregorio López Raimundo, Antoni Gutiérrez, Jordi Pujol, Ramon Trias Fargas, Josep Verde Aldea i Anton Cañellas, que els frenaren la proposta «per por de desestabilitzar el país⁶⁰⁶».

Crec que guanyà les eleccions més perquè la majoria estava cansada de franquistes i temia el comunisme que no per mèrits propis. Onze diputats, i l'Entesa, quatre senadors seus. En tot cas, s'apuntà al reformisme més per feblesa que per decisió.

Aquesta mateixa feblesa li faria perdre l'oportunitat de governar provisionalment el Principat.

Les mateixes raons feren guanyar les eleccions al PSOE, en l'àmbit de l'Estat espanyol. «Tots els defectes d'aquest partit, la seva falta de consistència, la fragilitat dels seus líders, l'absència d'arrels; pràcticament, la seva història es reduïa a la refundació en el congrés de Suresnes (1974) i una trajectòria durant el franquisme minoritària

605 *Ibid.*, 14-6-77.

606 *Diario de Barcelona*, 9-6-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

i mandrosa. Aquests defectes resultaven virtuts⁶⁰⁷».

Esquerra Republicana arrossegava molts problemes. Trigà a tenir un liderat clar. Tampoc no era clar el seu programa. «Esquerra» molt centrista. «Republicana» de la República espanyola. Tanmateix, s'arreglerà en l'actitud d'unitat, tant respecte al president com a l'Assemblea. No fou mai sucursalista, tot i que en els darrers mesos patí escissions i fosques turbulències d'entrisme de gent estranya. Com si Madrid tingués por i tractés d'evitar una atzagaiada a l'estil d'una «república catalana de Macià» en algun moment crucial, no va ésser legalitzada abans de les eleccions i es veié obligada a aliar-se amb un partit d'àmbit espanyol com el PTE. Obtingué un diputat i un senador.

El Partit Socialista Unificat era el partit més fort del Principat i l'ànima inicial de l'Assemblea. Era, a més, embolcallat d'una pila d'independents afins, intel·lectuals, professionals, artistes, eclesiàstics, etc. Fins que arribà Suárez amb la seva reforma. Al meu entendre, des d'aquell moment, el partit començà a equivocar-se. Segurament, teledirigit per Carrillo. L'internacionalisme proletari! Fins que, graó a graó, ha acabat perdent tota la seva força. Els líders comunistes se sentien més responsables dels obrers del món que dels Països Catalans. Cosa comprensible, tot i que allò de Marx que els obrers no tenen pàtria només és veritat en l'aspecte d'obers. En el cor humà de cada obrer hi batega una pàtria. El comunisme ha tingut molt bons teòrics del tema de les nacionalitats. Però llur pràctica històrica en aquest terreny ha estat gairebé sempre catastròfica. Contra Tarradellas. Contra la sobirania nacional. Arrecerats darrere un Estatut a concedir des de Madrid, feren primer i desferen després l'Assemblea amb la consegüent alegria dels altres partits guanyadors, excepte ERC. Crec que són els principals responsables que perdéssim l'única força política dels Països Catalans capaç d'obtenir poder polític de Madrid.

I això és gravíssim. En el moment de les primeres eleccions, el seu declivi no feia més que començar. Set diputats i la victòria de l'Entesa al senat amb tres senadors afins.

⁶⁰⁷*Mundo Diario*, 9-6-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

L'Entesa dels catalans, guanyadora en el senat, ho fou per la força del PSC-C i del PSUC i, en menor mesura, d'ERC, ja explicada. Malgrat l'exclusió injustificable d'altres formacions polítiques a l'esquerra del PSUC, fou la formació més unitària. Però instrumentalitzà els quatre punts de l'Assemblea per a la seva campanya electoral i, després, els traí en acceptar el consens constitucional espanyol. També considero això ben greu.

Jo vaig sortir senador per Barcelona, darrere l'Entesa. La meua lluita fou pels Països Catalans i pels oprimits, al carrer, anys i panys. Per l'amnistia, per la sobirania, pels drets. La meua participació en les eleccions no fou per renúncia de la ruptura. Ni per concursar en la loteria de Suárez. Fou una decisió de darrera hora, vistes les actituds de les altres candidatures, empès per la gent no alineada, com a repulsa de tanta infidelitat i com a canal per vehicular en el futur constituent, ni que fos testimonialment, allò que oblidava el corporativisme dels partits.

Fins ací, l'estat major del nostre exèrcit en el Principat. En aquest moment, els seus quadres, l'Assemblea, eren tocats de mort. Ferits des de l'interior dels mateixos Països Catalans. Ferits pels «amics» que sucaven el pa en la mateixa plàtera. La destrucció espiritual de l'Assemblea era ja un fet. La destrucció material sobrevindria poc després. Amb ella hauria estat possible una «via catalana a la democràcia», correcció del racionalisme democràtic importat a l'estil de la revolució francesa. Des de les assemblees de Pau i Treva de Toluges, les corts del Principat, d'Aragó, de València, de les Illes, de Sicília i de Sardenya, des del Consell de Cent de la Barcelona medieval, passant per l'anarquisme de la primera meitat d'aquest segle, per la República catalana de 1931 i pels 32 mesos de règim socialitzat (1936-39) -«la segona república socialista del món»-, l'Assemblea s'inscrivía en una tradició de voluntat de democràcia participativa com bellament digué Fiveller al rei Ferran d'Antequera, segons la llegenda. Després de l'Assemblea, en els anys vuitanta, rebrotaria aquesta soca tan arrelada a casa nostra amb el moviment de la Crida i, ara en els noranta, amb l'Assemblea d'Unitat

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Popular dels Països Catalans. Excepte el darrer, encara vigent, tots aquests brots foren ofegats pels militars o per partits polítics corporativistes i jacobins. El poder -conservadors, partits catòlics, plutocràcia, etcètera- temia a final del segle passat la universalització del sufragi. Però des de les seves altures saberen adaptar-se. Segons el tòpic de Giuseppe Tomasi, príncep de Lampedusa: «Canviar una mica perquè tot continuï igual.» Deixaren votar tothom, però alhora, «per compensar», generaren uns lobbys, uns grups de pressió en les altures? -el neocapitalisme, no cal dir-ho, però també els militars, l'Església catòlica, les associacions empresarials i després les cúpules sindicals, etc.- tals, que o votaves «lliurement» el que volien o desmuntaven la democràcia i reintroduïen l'autoritarisme o la pura tirania. Avui molts estats democràtics pateixen descomposició pel formalisme de la seva democràcia. La falta d'ànima en el cos social, facilita un procés de corrupció creixent.

Després de les darreres eleccions -escric en 1994-, el secretari general del PSC, Raimon Obiols, declarà que hi ha un abisme entre la classe política i el poble. Una enquesta diu que un 49% dels enquestats veu més real que formal la democràcia espanyola. Però un 51% la veu més formal que real. Un 21% no creu que aquesta societat estigui mancada de valors. Però un escandalós 79% creu que sí⁶⁰⁸.

L'Estat italià es veu ell mateix actualment tan corromput que troba necessari canviar el mètode electoral en un 75%. La gent podrà votar més persones que no partits. «Cal reclamar un terreny a la sobirania popular», deia⁶⁰⁹. És una vergonya que els polítics només es recordin del poble quan tenen l'aigua al coll. El rus Ieltsin damunt un tanc demana ajuda al poble. Després se n'oblida.

L'Assemblea fou instrumentalitzada mentre no hi havia poder a repartir. La seva funció: construir l'escambell perquè uns aprofitats poguessin ascendir al poder. Després, quan ja són a dalt,

608 *La Vanguardia*, 11-11-93.

609 Xirinacs, *La traïció dels líders I*, pàgines 375-376 de la primera edició i pàgines 328-329 de la segona edició.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

cal bandejar a cops de peu l'escambell. El mal de desfer l'Assemblea fou irreparable en uns moments tan crucials. Teníem a la mà la millor eina per a una via catalana a una democràcia no merament formal. I no només per assolir els quatre punts de l'Assemblea. Per mantenir per sempre més uns òrgans de base de vigilància i seguiment permanent de l'actuació dels polítics representants. I per ben informar-se i formar opinió i decisió de baix a dalt, com sabíem fer, enmig de mil dificultats, en els temps de la clandestinitat.

El poder, sigui autocràtic o democràtic, tem un poder paral·lel i tracta d'evitar-lo o, en el seu cas, destruir-lo sia com sia. Fins i tot els quadres dirigits dels partits caven un fossat pregon per distanciar-se de les bases dels seus propis partits. «La millor fórmula per endinsar-se en el procés de transició era la consolidació de fidels estats majors i l'allunyament respecte a les bases partidàries⁶¹⁰». En aquestes coses són exactament igual Franco, Suárez i Pujol. L'equívoc d'aquesta actitud és que el poder directe del poble és un perillós poder paral·lel. I no és així. És la mateixa font de tot poder polític. Ho diuen totes les constitucions democràtiques en llur primer article: «El poder sobirà és en el poble.» No es compleix, de fet, enlloc. Només se sol deixar votar i per canals mediatitzats.

A partir d'ací, el poble, en fase de desorganització i de desmobilització, acaba acceptant allò que no volia. Crec que s'ha vist en aquest volum com, en el pitjor estil de la intriga cortesana i curialesca, els diferents grups, ambiciosos, egoistes i amb pocs escrúpols, esgarraparen vots i aconseguiren unes parcel·les de poder que encara avui defensen amb dents i ungles. El que importa és mantenir-se. L'oportunitat històrica es va perdre.

Torcuato Fernández-Miranda, ver artífex de la restauració monàrquico-constitucional -«la transició», que en diu la metodologia espanyola vigent-, volia que fos legal tota la transició espanyola per evitar la ruptura democràtica. Molts dels nostres han caigut en el parany. El resultat es veurà en la darrera part d'aquesta trilogia. Aquest any intermedi, ple de lleis que són delictes i delictes que són llei, és interessantíssim. La meravella dels fets! No he pogut resistir

⁶¹⁰*El Correo Catalán*, 9-6-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

la temptació d'explicar-lo amb deteniment. Màximament, quan ningú sembla voler-ho fer. Fa la impressió que la complicació de les negociacions, de les intrigues, dels matrimonis, de les infidelitats, de les contradiccions, dels divorcis i dels transvestismes forneixi un argument per a aquells que volen cobrir amb el vel de l'oblit un any particularment vergonyós. Sempre he tingut present les noves generacions, «filles de la restauració monàrquica espanyola», hereves innocents de tants deutes pendents. Calia informar-les. Que elles ens jutgin. No vull treure'n jo les conclusions. Som tots prou grandets. Els fets canten.

Tanmateix, caldrà un tercer volum per observar les conseqüències dels actes i de les decisions preses durant aquell any tèrbol. Qui la fa la paga. S'ha imposat com una moda el concepte que els polítics no tenen ideari ni ètica. Pragmatisme i prou. Capvespre de les ideologies. Jo crec que tan important és la política del curt termini com la del llarg. Cal harmonitzar-les i entendre'n la dialèctica que les vincula. Aquesta segona part del llibre, seguida de la tercera i estudiada en relació amb ella, pot servir de text per a un manual de política per esmenar aquella «antipolítica» que oblida sistemàticament les conseqüències de futur que condicionen certs actes de present. Tenim quinze anys de perspectiva. Els nostres líders es vengueren el futur dels seus fills per un plat de lleties: un escó permanent de la mamella de Madrid. La majoria d'ells encara hi xucla.

A la primera canonada vinguda de Madrid, l'exèrcit català va fugir. Metàfores a part, el gran argument exculpatori ha estat el recurs a la prudència política; evitar una Bòsnia i Hercegovina. Els militars no haurien permès el trencament de la unitat. La sagrada unitat de la qual Franco féu garant Juan Carlos d'Espanya en el llit de mort⁶¹¹. Però jo no he parlat mai de resistir amb les armes a una negativa clara d'Espanya a les nostres reivindicacions. No calia ni cedir ni recórrer a les armes. Calia deixar clar davant el món que eren ells els que ens deien no. Ara ha quedat clar que el no que hem rebut

⁶¹¹*Catalunya Express*, 15-6-77.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

provenia de nosaltres mateixos. Espanya ha de restar-nos-en agraïda.

No ho dic jo, sinó Heribert Barrera: «Que la transició s'hagi descabdellat de la manera que hem vist té, segurament, raons diverses. Però la més bàsica consisteix, em sembla, en l'acceptació, pel conjunt de les forces més importants de l'oposició, dels mecanismes de la reforma. Les causes d'aquesta acceptació són també múltiples, però dos homes crec que van tenir-hi el paper clau: Santiago Carrillo pel conjunt de l'Estat i Jordi Pujol pel que fa a Catalunya. No podem saber què hauria passat si s'hagués optat per la ruptura. La sortida de la dictadura hauria estat segurament més llarga i potser més dolorosa. Però la ruptura no implicava violència, sinó únicament fermesa cívica. La mateixa fermesa que va tenir unànimement l'oposició catalana quan Arias Navarro va enviar Mayor Zaragoza a Barcelona per negociar un simulacre d'autonomia. Tots vam dir que no. I al meu entendre tots hauríem hagut de dir que no a unes eleccions com les del juny de 1977, fetes per un govern on l'oposició no tenia representació⁶¹²».

En un any es malmeté la feina de quaranta anys. El camp a punt de sega es va malmetre. Una pedregada seca va abatre el blat sembrat laboriosament.

612Morán, *El precio de la transición*.

CRONOLOGIA

1976

3 de juliol

Madrid. Adolfo Suárez és nomenat pel rei d'Espanya cap del govern espanyol.

4 de juliol

Inici de la Marxa de la Llibertat.

6 de juliol

Comença el registre dels partits polítics.

7 de juliol

Madrid. Primer govern Suárez.

9 de juliol

Madrid. Es constitueix la Coordinadora de forces sindicals d'Espanya: CCOO, UGT, USO.

11 de juliol

Manifestacions per l'amnistia.

XVIII permanent de l'Assemblea sobre la Marxa de la Llibertat i l'Onze de Setembre. S'aprova un contacte amb Tarradellas, que no arriba a tenir lloc.

15 de juliol

Les corts franquistes modifiquen els articles del Codi penal espanyol referents a delictes de reunió, propaganda i associació.

16 de juliol

Madrid. Programa de govern: eleccions abans d'un any.

17 de juliol

El rei d'Espanya renuncia davant la Santa Seu al privilegi de la presentació de bisbes.

18 de juliol

Madrid. Se celebren els 40 anys de l'*Alzamiento Nacional*.

Les primeres bombes del GRAPO.

20 de juliol

Desaparició d'Eduardo Moreno Bergaretxe, Pertur.

28 de juliol

Signatura del Concordat d'Espanya amb la Santa Seu.

29 de juliol

Mítinq de l'Assemblea al Palau dels Esports de Barcelona a favor de l'amnistia.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

30 de juliol

«Amnistia» parcial.

10 d'agost

Madrid. La coordinació democràtica de l'oposició en un document exigeix la formació d'un govern provisional d'ampli consens democràtic.

19 d'agost

Madrid. Diàleg entre el govern i CCOO. La CNT renuncia a aquest diàleg.

29 d'agost

Segon encontre Tarradellas-CFPC.

XIX permanent de l'Assemblea. El PSUC no signa la proposta de contacte amb Tarradellas. No cal unanimitat, només consens.

2 de setembre

Madrid. Suárez s'entrevista amb Felipe González.

4 de setembre

Madrid. Reunió unitària de l'oposició (Coordinació Democràtica i nacionalistes). Suárez rep Tierno Galván.

8 de setembre

Madrid. Suárez explica la reforma política als militars.

10 de setembre

Madrid. El consell de ministres aprova el projecte de llei de reforma política. Suárez explica la reforma per televisió.

11 de setembre

Acte de l'Onze de Setembre a Sant Boi amb permís governatiu.

12 de setembre

Final de la Marxa de la Llibertat a Poblet sota repressió de les forces espanyoles d'ordre públic.

16 de setembre

En la reunió del CFPC empaten tarradellistes i antitarradellistes.

19 de setembre

XX permanent de l'Assemblea.

21 de setembre

Madrid. El vicepresident primer per a afers de la defensa, general De Santiago, dimiteix per oposició als projectes sindicals del govern. El

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

substitueix Gutiérrez Mellado.

23 de setembre

Madrid. Reunió dels líders de la dreta: Fraga, Fernández de la Mora, Martínez Esteruelas, Silva Muñoz, López Rodó, López Bravo i Fernández Sordo.

25 de setembre

Reunió unitària a València de l'oposició espanyola.

2/3 d'octubre

Cimera dels no violents catalans a Ripoll.

3 d'octubre

Trobament de l'Assemblea amb Tarradellas.

5 d'octubre

Euskadi. ETA mata el president de la Diputació de Guipuzkoa.

8 d'octubre

Madrid. Autodissolució el Consejo nacional del Movimiento: 80 sí, 13 no, 6 abstencions.

9 d'octubre

Madrid. Neix Alianza Popular amb Fraga, Fernández de la Mora, Licinio de la Fuente, López Rodó, Martínez Esteruelas, Silva Muñoz i Thomas de Carranza.

10/12 d'octubre

Jornades de debat sobre els Països Catalans a la Universitat de Barcelona.

11/12 d'octubre

Madrid. XXVII congrés del PSOE històric. Manuel Murillo en surt secretari general.

16 d'octubre

Madrid. Martín Villa, des del govern, promou una federació de grups reformistes.

17 d'octubre

XXI permanent de l'Assemblea: cinquè aniversari de la seva fundació. Rebuig clar i contundent del projecte espanyol de llei de reforma política.

19 d'octubre

Madrid. No s'autoritza la celebració del congrés del PSOE reformat.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

22 d'octubre

Detenció i posterior alliberament del secretari general del PSUC, Gregorio López Raimundo.

23 d'octubre

Madrid. Cimera de l'oposició espanyola. Es constitueix la Plataforma d'Organismes Democràtics (POD). Esbós de programa de ruptura democràtica.

30 d'octubre

XXII permanent de l'Assemblea. Guanya per votació la posició protarradellista.

30 d'octubre/1 de novembre

Congrés constituent del PSC-C.

2 de novembre

Jimmy Carter, nou president dels Estats Units.

5 de novembre

València. Setè atemptat contra la llibreria Tres i Quatre.

18 de novembre

Aprovació per les corts espanyoles de la llei de reforma política: 425 afirmatius, 59 negatius, 13 abstencions.

19 de novembre

Madrid. El consell de ministres aprova la normativa reguladora del referèndum sobre la llei de reforma política.

26 de novembre

El tinent coronel Andrés Casinello va a Saint-Martin-le-Beau per entrevistar-se amb Tarradellas en nom de Suárez.

27 de novembre

Madrid. L'oposició espanyola fixa en un document set condicions per participar en el referèndum en una reunió de 22 grups polítics, que té lloc en el despatx de Raúl Morodo.

28 de novembre

XXIII permanent de l'Assemblea: es recomana l'abstenció en el referèndum.

29 de novembre

Madrid. Entrevista entre Suárez i l'Equip democratacristià espanyol.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

1 de desembre

Madrid. Es fa pública la constitució i la composició de la Comissió dels nou, com a reducció operativa de la POD, per agilitar les negociacions de l'oposició amb el govern.

5/8 de desembre

Madrid. Primer congrés (XXVII) del PSOE autoritzat en territori espanyol.

10 de desembre

Madrid. El clandestí Santiago Carrillo ofereix una roda de premsa il·legal a les barbes del govern espanyol.

12 de desembre

Madrid. El GRAPO segresta Oriol Urquijo.

15 de desembre

Referèndum de la reforma: 77,6% voten, 22,3% abstenció, 72% sí, 2,4% no i 3,3% en blanc i nuls.

19 de desembre

XXIV permanent de l'Assemblea.

20 de desembre

La Comissió de les «quatre províncies» del Principat lliura a Suárez el projecte de consell general de «Catalunya».

22 de desembre

Madrid. Detenció del secretari general del PCE, Santiago Carrillo.

23 de desembre

Madrid. Suárez rep per primera vegada alguns membres (Tierno Galván i Pujol) de la Comissió negociadora dels nou.

25 de desembre

Final sense èxit de la campanya per l'amnistia total.

30 de desembre

Madrid. Santiago Carrillo és posat en llibertat sota fiança.

1977

4 de gener

Se suprimeix el Tribunal espanyol d'ordre públic i es crea en el seu lloc l'Audiència nacional espanyola.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

6 de gener

París. Tarradellas proposa en una sonada roda de premsa la creació d'un Organisme unitari del Principat.

11 de gener

Mor Josep Pallac.

14 de gener

En un homenatge a Catalunya, en la Fundació Joan Miró de Barcelona, faig la meua proposta de constitució d'un parlament provisional a partir de l'Assemblea.

16 de gener

XXV permanent de l'Assemblea. S'aprova la campanya a favor de l'Estatut del Principat.

20 de gener

Madrid. Pujol és rebut en privat per Suárez.

23/24 de gener

Madrid. Carnisseria del carrer Atocha. Elements d'extrema dreta assalten un bufet laboralista, on assassinen de sorpresa els advocats i militants comunistes que hi treballaven.

24 de gener

Madrid. Suárez rep una delegació de la Comissió dels nou.

26 de gener

Madrid. Gran manifestació cívica en ocasió de l'enterrament de les víctimes.

28 de gener

Madrid. El GRAPO mata tres policies. El consell de ministres dicta un cert estat d'excepció que no serà aixecat fins al primer d'abril.

30 de gener

XXVI permanent de l'Assemblea. Continuen les discrepàncies respecte a la participació en les negociacions espanyoles i a l'acceptació de Tarradellas. Es fa públic un manifest per al restabliment de la Generalitat de 1932 i el retorn del seu president Tarradellas.

8 de febrer

Madrid. Decret-llei sobre normativa d'associacions i partits polítics.

10 de febrer

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Madrid. Tant el PSOE-H com el PSOE-R sol·liciten llur legalització segons la nova normativa.

11 de febrer

Madrid. El PCE també sol·licita la seva legalització.

12/13 de febrer

Cimera a Sant Cebrià de Rosselló -Catalunya del Nord- per constituir el consell consultiu del president Tarradellas.

14 de febrer

Madrid. Reunió de Suárez amb la comissió negociadora de l'oposició.

14/15 de febrer

PSUC, PTE, ORT, LCR i PSP sol·liciten llur legalització.

17 de febrer

Carta d'Ortínez a Suárez urgint el retorn de Tarradellas.

18 de febrer

Madrid. Reial decret pel qual es crea el Consell general de Catalunya. Primeres declaracions de Felipe González per televisió.

20 de febrer

Suárez ve a Barcelona. Reconeix públicament el fet diferencial del Principat i promet la cooficialitat del català amb el castellà.

22 de febrer

Madrid. Governació denega la inscripció al PCE en el registre espanyol de partits i trasllada l'expedient al Tribunal suprem, segons la llei vigent.

24 de febrer

Es legalitza el PSOE-H abans que el renovat. Aquest, en resposta, abandona la comissió negociadora.

27 de febrer

Madrid. Suárez s'entrevista en secret amb Santiago Carrillo a casa d'Armero.

2/3 de març

Madrid. Cimera eurocomunista il·legal.

5/6 de març

Madrid. I congrés d'Alianza Popular.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

6 de març

XXVII permanent de l'Assemblea. S'acorda la incorporació de ple dret en el consell consultiu de la Generalitat. Desànim per la desunió.

11 de març

Madrid. Decret-llei sobre mesures de gràcia i decret sobre indult.

13 de març

Concentració per l'amnistia a Montjuïc.

15 de març

Madrid. El govern aprova unilateralment la llei electoral.

20 de març

XXVIII permanent de l'Assemblea. S'acorda la seva retirada de la comissió negociadora de l'oposició espanyola.

30 de març

Madrid. La sala quarta del Tribunal suprem es declara, a porta tancada, incompetent per decidir la legalització del PCE.

1 d'abril

Madrid. Desapareix la secretaria general del Movimiento.

4 d'abril

Llei sindical.

9 d'abril

Madrid. Suárez legalitza el Partit Comunista d'Espanya.

11 d'abril

Madrid. El ministre de marina, almirall Pita da Veiga, dimiteix per disconformitat amb la legalització del PCE.

Convocatòria d'una permanent de l'Assemblea per debatre la meua proposta de parlament provisional de Catalunya.

13 d'abril

Euskadi. El PNV es retira de la comissió negociadora.

15 d'abril

Madrid. Es fa pública la convocatòria d'eleccions generals.

23 d'abril

Diada de Sant Jordi: multitudinària culminació de la campanya «Volem l'Estatut» de l'Assemblea. Missatge de Tarradellas.

26 d'abril

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

Taula rodona als Caputxins, de Sarrià, a la recerca d'una candidatura unitària per a les eleccions.

27 d'abril

Madrid. Acord electoral entre el PSP i la Federació de Partits Socialistes.

3 de maig

És legalitzat el PSUC.

Madrid. Es funda Unión de Centro Democrático (UCD) i Suárez anuncia que es presentarà a eleccions com a cap de llista.

5 de maig

Decisió de Lluís Maria Xirinacs a presentar-se en solitari per a senador de Madrid.

8 de maig

Tarradellas constitueix oficialment el consell consultiu de la Generalitat. Es tanca l'admissió de candidatures electorals.

13 de maig

Dolores Ibarruri, La Pasionaria, arriba de Moscou després d'un exili de trenta-set anys a la Unió Soviètica.

14 de maig

Madrid. Juan de Borbón abdica en el seu fill Juan Carlos els drets dinàstics a la corona d'Espanya.

15 de maig

XXIX permanent de l'Assemblea. Es reuneix a instància de Xirinacs per debatre la proposta d'un parlament provisional.

25 de maig

Inici de la campanya electoral.

27 de maig

Madrid. Neix la Confederació espanyola d'organitzacions empresarials (CEOE).

29 de maig

11 sessió plenària de l'Assemblea. S'aprova la constitució d'una assemblea de parlamentaris amb els representants electes abans d'obrir-se les corts de Madrid i a presidir per Josep Tarradellas.

4 de juny

Els GRAPO maten dos guàrdies civils espanyols a Barcelona.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

13 de juny

Darrer dia de la campanya electoral. Explosions atribuïdes als GRAPO.

15 de juny

Eleccions generals a corts espanyoles. El rei d'Espanya nomena «a dit» quaranta senadors.

BIBLIOGRAFIA I DOCUMENTACIÓ

«Arreu», setmanari català. 10-9-76. 19-9-76. 23-10-76. 22-12-76. 6-1-77. 14-1-77. 24-1-77. 13-2-77. 9-4-77. 10-4-77.

«Ateneu», revista de l'Ateneu de Barcelona. Epíleg.

Diari «Avui». 4-7-76. 11-7-76. 20-7-76. 30-7-76. 10-9-76. 11-9-76. 12-9-76. 23-10-76. 25-12-76. 6-1-77. 14-1-77. 24-1-77. 13-2-77. 11-3-77. 15-3-77. 10-4-77. 1-5-77. 8-5-77. 15-5-77. 22-5-77. 29-5-77. 30-5-77. 6-6-77.

Batista, Antoni i Playà Maset, J., *La gran conspiració*, Empúries, Barcelona, 1991. 11-7-76. 10-9-76. 11-9-76. 19-9-76. 23-10-76. 24-1-77. 10-4-77. 26-4-77. 15-5-77.

Benet, Josep, *El President Tarradellas en els seus textos* (1954-1988), Empúries, Barcelona, 1992. 4-7-76. 23-10-76.

«Blanco y Negro», revista semanal. 30-7-76.

«Cambio 16», revista de Madrid. 14-1-77. 6-6-77.

«Canigó», setmanari català. 2-10-76. 15-12-76. 14-1-77.

Casanova, Salvador, *Per una nova Ibèria*, La Magrana, Barcelona, 1988. 11-7-76. 13-2-77. 10-4-77.

«Catalunya Exprés», diari de Barcelona. 25-12-76. 14-1-77. 11-3-77. 10-4-77. 8-5-77. 15-5-77. 6-6-77. 15-6-77. Epíleg.

«CDC informacions», quinzenal informatiu per als membres de Convergència democràtica. 24-1-77.

Colom i Colom, Àngel- Rosés i Castro, Jordi, *Caminants de la Marxa de la Llibertat, Marxa de la Llibertat, 40.000 hores detinguts*, Barcelona, Edicions auto gestionades de «PAX CHRISTI», març de 1977. 4-7-96. 12-9-76. 2-10-76.

«Correspondència de diàleg eclesial». 25-12-76.

Crónica del siglo XX. Plaza & Janés, Esplugues de Llobregat, 1986. 4-7-76.

Desatado y bien desatado, El Periódico, Barcelona, 1985.

«Destino», setmanari de Barcelona. 26-11-76. 11-3-77. 29-5-77. 30-5-77.

«Diario de Barcelona». 22-12-76. 6-1-77. 11-3-77. 26-4-77. 1-5-77. 8-5-77. 6-6-77.

«Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya», editat a l'exterior. 8-5-77.

«El Correo Catalán». 20-7-76. 14-1-77. 11-3-77. 22-5-77. 30-5-77. Epíleg.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

«El País». 14-1-77.

«Fent Camí», butlletí de la Marxa de la Llibertat. 30-7-76.

Fernández Ordóñez, Francisco, *La España necesaria*.

«Garbó», revista setmanal espanyola. 8-5-77.

García, Xavier, *La transició apassionada, 1975-1980*, Fundació Roger de Belfort, Barcelona, 1989. 6-1-77.

«Hipòlit/exprés», full ciclostilat, Ripoll. 2-10-76.

«La Humanitat», òrgan d'Erc. 14-1-77.

«La Prensa», diari vesperí de Barcelona. 4-7-76. 1-5-77.

«La Vanguardia». Diario de Barcelona. 11-7-76. 30-7-76. 6-1-77. 1-5-77. 22-5-77. 15-6-77. Epíleg.

«L'Indépendant», diari de Perpinyà, 22-5-77.

Luhmann, Niklas, *Sistemas sociales i Fi i racionalitat en els sistemes* (trad. italiana). Vegeu també, Iruzquiza, *La sociedad sin hombres*, Anthrops, Barcelona. 12-9-76.

Martinell, César, Gaudí, Barcelona, 1967. 25-12-76.

Morán, Gregorio-Adolfo Suárez, *Historia de una ambición*, Planeta, Barcelona, 2a. Edició, 1979. 7-7-76. 10-8-76. 10-9-76. 10-10-76. 23-10-76. 26-11-76. 15-12-76. 22-12-76. 9-4-77.

Morán, Gregorio, *El precio de la transición*, Planeta, Barcelona, 1991. 7-7-76. 10-8-76. 10-9-76. 15-12-76. Epíleg.

«Mundo Diario», 20-7-76. 30-7-76. 6-1-77. 14-1-77. 11-3-77. 26-4-77. 1-5-77. 15-7-77. 22-5-77. 29-5-77. 30-5-77. 6-6-77.

Muniesa, Bernat, Enciclopedia Espasa, Suplemento 1975-76, Barcelona. 7-7-76. 9-4-77. 22-5-77.

«Noticias», revista. 11-3-77.

Ortínez, Manuel, *Una vida entre burgesos*, Editorial 62, Barcelona, 1993. 26-11-76. 22-5-77.

Osorio, Alfonso, *Trayectoria política de un ministro de la Corona*, Planeta, Barcelona, 1980. 7-7-76. 30-7-76. 10-08-76. 30-8-76. 10-9-76. 12-9-76. 10-10-76. 26-11-76. 15-12-76. 24-1-77. 13-2-77. 15-3-77. 9-4-77. 22-5-77. 6-6-77.

«Ozono», revista. 11-3-77.

«Pax», revista de la no-violència. 10-4-77.

«Paris Match», setmanari francès. 30-7-76.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

«Presència Evangèlica». 14-1-77.

Pujol, Enric, *El descrèdit de la història*, Llibres del segle, Girona, 1993. 23-10-76.

«Punto y Hora», revista basca. 15-5-77.

Ruiz-Rico, J. J., *El papel política de la Iglesia católica en la España de Franco (1936-1971)*, Tecnos, Madrid, 1977. 10-9-76.

Sánchez-Terán, Salvador, *De Franco a la Generalitat*, Planeta, Barcelona, 1988. 11-9-76.

«Serra d'Or», revista de cultura catalana de l'Abadia de Montserrat. 14-1-77.

«Solidaritat», butlletí de la Comissió de Solidaritat. 25-12-76.

Suárez, Adolfo, *Historia de la transición*, dins «Diario 16». 15-12-76.

Subirats Piñana, Josep, *La transició des del senat*, La Llar del Llibre, Barcelona, 1991. 11-7-76.

«Tele/eXprés». 11-9-76. 13-2-77. 11-3-77. 15-3-77. 1-5-77. 15-5-77.

Tezanos, José Félix i altres, *La transición democrática española*, ed. Sistema, Madrid, 1993. Epílogo.

«Trebball», òrgan del PSUC. 15-12-76.

«Triunfo», revista mensual, Madrid. 30-7-76.

Vilallonga, José Luis de, *El Rey. Conversaciones con D. Juan Carlos I de España*, Plaza & Janés, Barcelona, 1993. 7-7-76. 19-9-76. 9-4-77. Epílogo.

«Washington Post». 30-7-76.

Xirinacs, Lluís M., *Entro en el gran buit*, Nova Terra, Barcelona, 1976. 20-7-76.

Xirinacs, Lluís M., *La traïció dels líders I*, Llibres del Segle, Girona, 1993. 19-9-76. 26-11-76. 25-12-76. 11-3-77. 9-4-77. 15-5-77. 30-5-77. Epíleg.

La traïció dels líders II. Lluís Maria Xirinacs.

LA TRAÏCIÓ DELS LIDERS III

Què us diré

Director: Manuel Costa-Pau

Cos de redacció:

Rosa M. Tries,

Dolors Oliver, Núria Costa-Pau, Pere Lleuger

21

LLUÍS MARIA XIRINACS

La traïció dels líders III

Libres del Segle.

1a edició: abril 1997

© Lluís Maria Xirinacs, 1997

© Llibres del Segle, 1997

17144 Gaüses (Empordà)

© Motiu de la coberta pertanyent a un gravat d'Antoni Tàpies en homenatge a Xirinacs. Fundació Antoni Tàpies. Barcelona.

ISBN: 84-920952-7-X

Dipòsit legal: B-18.100-1997

Imprès als Països Catalans.

Edició en format electrònic: gener 2015.

FUNDACIÓ RANDA – LLUÍS M. XIRINACS.

<http://xirinacs.cat> – <http://xirinacs.wordpress.com>

**CENTRE D'ESTUDIS
JOAN BARDINA**

CENTRE D'ESTUDIS JOAN BARDINA.

<http://bardina.org> – <http://chalaux.org>

LA TRAÏCIÓ DELS LÍDERS III

*Contar a la gent jove que avui té 20 anys
que en aquell temps hi havia gent absolutament generosa
i absolutament decidida a canviar el món.*

*Ressaltar els valors de la societat
i el compromís que teníem fa vint anys,
i que ara semblen dir-nos que han caducat.*

*Jo em nego a admetre-ho
i em nego a creure que ens cal renunciar
a voler canviar el món.*

Azucena Rodríguez (Madrid, 1994).

Ara és hora d'estar alerta! per quan vingui un altre juny.

Fragment d'*Els segadors*, himne nacional.

*Al pensament no li cal atènyer-se exclusivament a la pròpia legalitat,
ans pot pensar contra ell mateix sense renunciar a la pròpia
identitat.*

Si fos possible una definició de dialèctica, podria ser aquesta.

T. W. Adorno.

Obtenir el poder només té una finalitat decent: destruir-lo.

Agustí Chalaux.

*Lluitarem contra el fort mentre siguem febles i contra nosaltres
mateixos quan siguem forts.*

Ho escric tal com ací -Barcelona- i ara -a mitjan decenni dels
noranta- em sembla que ho vaig veure i ho vaig viure, un entre molts
que també ho van veure i ho van viure.

TERCERA PART. LA COLLITA PERDUDA

1977

Dijous, 16 de juny

Senador flamant. Encara que del senat espanyol, costosa figuració més aviat decorativa, senador al capdavall. Un petit «jo Claudi». D'ara endavant totes les portes tancades se m'obriren ostentosament. «Jo, senador». La gent ha vist moltes pel·lícules nord-americanes. Els senadors dels Estats Units són una gent molt influent. Els mitjans de comunicació, a partir d'ara, aniran enganxats a la meua boca. De la nit al matí hauria de saber-ho tot. Hauria de tenir les respostes més lluminoses per a tot. La policia del carrer Entença, davant la presó Model, a Barcelona, on encara romania passà de ser repressora a ser protectora de la meua sagrada immunitat parlamentària. El cap superior de policia em telefonà per comunicar-me que se m'havia assignat una escorta de protecció a la qual cada dia calia comunicar el meu programa d'activitats. No sé si em protegien o em vigilaven.

Els deien: «Déu ens guard que li passés alguna cosa!». Quan s'acostava alguna manifestació a la presó, els guàrdies, que abans ens escombraven a cops de porra, ara m'avisaven atentament a la bestreta i m'aconsellaven que em retirés per facilitar-los la protecció que em prestaven. Un cotxe oficial del *governador civil* de Barcelona, Josep M. Belloc Puig, em vingué a buscar. El senyor governador volia parlar amb mi. De què? Vaig ser conduït al palau de Governació, al Passeig de Colom. Em feren entrar, tot saltant els controls. L'antesala, plena de persones que esperaven. Em feren passar davant de tothom. El governador em rebé, afable. Ens enfonsàrem en butaques insondables. «Un cafè?» I consumírem tres quarts d'hora en una conversa insubstancial. En acomiadar-me, em digué: «Ja sap que estic a la seva entera disposició. I sempre que vulgui pot venir a prendre un cafè amb mi».

Només em volia apamar directament.

Els rectors «magnífics» de les tres universitats que hi havia aleshores a Barcelona invitaren tots els representants electes a una recepció als recintes que té a la Diagonal la Universitat de Barcelona. Només recordo que Josep Benet arribà tard, esbufegant, amb el seu rostre ascètic, esblaimat i descompost: «Es horrible!»

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

Haurem de tornar a començar amb una mera Mancomunitat de diputacions, com Prat de la Riba. De moment res d'autonomia». Ell havia ensumat que Tarradellas demanava a Madrid, d'entrada, retornar al Principat de Catalunya sobre la base provisional dels continguts de les diputacions espanyoles de les quatre províncies regionals. Era tragicòmic. El fet anava realment contra el tercer punt de l'Assemblea de Catalunya (AC), que exigia en la provisionalitat restablir la situació estatutària del temps de la República espanyola de 1931-39.

Però qui pensava, i encara menys Benet, en els punts de l'Assemblea? Jeien trepitjats indignament per terra! La nova realitat postelectoral escombrava sense escrúpols la realitat anterior. Ja ho anirem veient. De seguida disposaríem de la potestat de viatjar gratuïtament amb tren, vaixell i avió per tot el territori de l'Estat espanyol. No se'ns preguntava si el viatge era per raó del càrrec o era un viatge de plaer. Tindrem sous alts i comissions per molts motius. Tants honors i avantatges esdevenen una greu temptació per al seu receptor. El gust de sentir-se Déu! Caldria més senzillesa. Caldria evitar la professionalització política en l'àmbit del legislatiu. Les cambres parlamentàries ja disposen de lletrats pagats responsables de donar forma tècnicament jurídica a les lleis. I a propòsit de qualsevol tema, la cambra paga les consultes als experts pertinents. Jo vaig ser un repel·lent escrupolós.

Vaig arribar al final de la legislatura sense un ral a la butxaca. Tot ho havia gastat en l'exercici del càrrec. Permeteu-me que a l'inici d'aquesta tercera part us presenti els nous protagonistes en l'escena del Principat (les dades, extretes dels diaris, no eren encara les oficials):

Barcelona-diputats:

(Nombre de vots i candidatures)

1. Joan Reventós 712.272 PSC-C
2. Gregorio López R. 468.370 PSUC
3. Jordi Pujol 363.897 CDC

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

4. Josep M. Triginer 356.136 PSOE
5. Carles Sentís 354.957 UCD
6. Josep Andreu Abelló 237.424 PSC-C
7. Antoni Gutiérrez 234.185 PSUC
8. Ramon Trias Fargas 181.948 EDC
9. Raimon Obiols 178.068 PSC-C
10. Manuel Jiménez de Parga 177.478 UCD
11. Ciprià García S. 156.123 PSUC
12. Lluís Fuertes 142.054 PSOE
13. Anton Cañellas 127.463 UDC
14. Josep Verde Aldea 121.244 PSC-R
15. Eduard Martín Toval 118.712 PSC-C
16. Josep Espinet 118.319 UCD
17. Jordi Solé Tura 117.092 PSUC
18. Heribert Barrera 112.410 ERC
19. Juli Busquets 101.753 Independent
20. Joan R. Camarero 93.674 PSUC
21. Miquel Roca Junyent 90.974 CDC
21. Francesc Ramos 89.034 PSOE
22. Vicenç Capdevila 88.739 UCD
23. Marta Mata 79.141 PSC-C
24. Josep M. Riera 78.061 PSUC
25. Laureà López Rodó 74.955 AP
26. Àngel Perera 72.779 CDC
27. Rudolf Guerra 71.227 PSC-C
28. J. D. Ramírez Heredia 70.991 UCD
29. M. Dolors Calvet 66.910 PSUC
30. Carles Cigarran 64.752 PSOE
31. Carles Güell de Sentmenat 63.733 CC
32. Macià Alavedra 60.640 EDC

Barcelona-senadors

1. Josep Benet 1.328.607 Entesa dels catalans, (proPSUC)

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

2. Francesc Candel 1.263.669 Entesa dels catalans, (proPSUC)
3. Alexandre Cirici 1.198.256 Entesa dels catalans, PSC-C
4. Lluís M. Xirinacs 550.678 Independent

Tarragona-diputats

1. Joan Sabater 69.014 UCD
2. Josep Vidal (Pep Jai) 59.926 PSC-C
3. Josep Solé Barberà 41.345 PSUC
4. Josep Sendra 37.146 CDC
5. Antoni Faura 34.507 UCD

Tarragona-senadors

1. Josep Anton Baixeres 127.792 Entesa dels catalans, independent
2. Carles Martí 123.377 Entesa dels catalans, PSC-C
3. Josep Subirats 120.779 Entesa dels catalans, PSC-C
4. Emili Casals 70.222 UCD

Lleida-diputats

1. Joaquim Arana 45.428 PSC-R
2. Manuel de Sàrraga 45.191 UCD
3. Felip Lorda 27.809 PSOE
4. Josep Pau 22.714 PSC-R

Lleida-senadors

1. Rossend Audet 78.561 Entesa dels catalans, ERC
2. Josep Ball 71.081 Entesa dels catalans, PSC-C
3. Felip Solé Sabarís 64.535 Entesa dels catalans, PSC-C
4. Maria Rúbies 55.010 CDC

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

Girona-diputats

1. Joan Paredes 67.275 PSC-R
2. Ernest Lluch 60.747 PSC-C
3. Joan Gich Bech de C. 45.231 UCD
4. Ramon Sala 33.637 CDC
5. Rosa Lajo 30.373 PSOE

Girona-senadors

1. Jaume Sobrequés 108.568 Entesa dels catalans, independent
2. Salvador Sunyer 107.519 Entesa dels catalans, independent
3. Pere Portabella 103.842 Entesa dels catalans, (proPSUC)
4. Francesc Ferrer 71.389 CDC

A títol estadístic, eren electors:

per Barcelona 3.009.992

per Tarragona 317.927

per Lleida 239.248

per Girona 294.543

Total d'electors 3.861.710 100'0%

Abstencions, blancs, nuls 1.078.412 27'9%

PSC-C-PSOE (15 diputats) 869.673 22'5%

PSUC (8 diputats) 559.065 14.5%

CDC-EDC-PSC-R (11 diputats) 517.403 13'4%

UCD (9 diputats) 516.130 13'3%

UDC-CC (2 diputats) 129.002 3'4%

ERC (1 diputat) 117.077 2'9%

AP (1 diputat) 74.948 1'9%

Molta gent de tots els Països Catalans es dol de no poder votar-me a mi, car els en priva llur pertinença a zones electorals diferents de la meva. Teresa Comas Andreu i Josep Lluís Carod Rovira se me'n lamenten des de Tarragona. Jaume Rodri, en l'acte de cloenda del

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

palau blaugrana diu: «Xirinacs ha sortit senador segons llei per la província de Barcelona, però per a nosaltres ho ha estat per Catalunya⁶¹³». D'enllà també canta l'alegria. Origen: Madrid. Destí: *Puerta prisión Modelo. Barcelona*. Telegrama de Mariano Gamó: *Tu elección nos hace a todos ganadores*. I Fernando Arrabal, des de París, em telegrafia:

*Que germine el grano que entierras
Tu gloria es la esperanza
y tu triunfo, la paz
entre el clamor y el silencio.*

L'editorial de la revista *Canigó* avaluava: «És evident que ell és, de tots els qui han obtingut un escó, el que ha assolit els vots més populars, més autèntics. Un independent, sense aparells organitzatius, amb escassos cèntims, amb una campanya modesta, ha assolit un dels quatre escons al senat en litigi. I en aquest cas podem afirmar, sense que ningú no ens desmenteixi, que ha rebut els vots més significatius: els del reclam de l'amnistia i de la llibertat de Catalunya⁶¹⁴».

La meva campanya electoral costà 6.702.954'35 milions de pessetes. Per haver guanyat em correspongueren 8 milions, que foren destinats en la major part a sufragar les despeses de la campanya. La resta s'esmerçà íntegra en les campanyes sobre la nova Constitució espanyola, l'Estatut, les eleccions espanyoles i les autonòmiques del Principat. L'Entesa dels catalans rebé 75 milions. PSOE-PSC-C a Catalunya, 52. CDC-EDC-PSC-R, 31, com UCD i com el PSUC⁶¹⁵. És una injustícia antidemocràtica que només es financin els polítics guanyadors. Els perdedors, carregats de deutes, ja mai més no es podran presentar a la contesa electoral. La legitimitat d'una democràcia es mesura en bona part per la

613Avui 24-6-77.

614 25-6-77.

615Avui 18-6-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

possibilitat que el petit arribi a ser gran. Aquest finançament injust i la llei d'Hondt que lleva vots als petits per lliurar-los als grans són clarament lesius dels drets democràtics fonamentals.

Si des de Madrid em felicitava el company de presó Mariano Gamo, des de Montlouis sur Loire el president Tarradellas em féu arribar el següent telegrama: «Rebeu cordial enhorabona vostra elecció confio serà positiva. Ràpid restabliment Generalitat molt agraït afectuoses salutacions». I el 19 de juny m'enviava des de Saint-Martin-le-Beau, del seu puny i lletra, la següent missiva: «Estimat amic: sapigueu que segueixo fermament el vostre combat per tal de fer triomfar els vostres anhels nobles i generosos, que estic segur que Catalunya comparteix. Una vegada més permeteu-me expressar-vos el meu desig que vegeu realitzats els vostres ideals. Us abraç ben fort. Josep Tarradellas».

L'amnistia no havia estat concedida. Només érem elegits representants aquells que la llei de Franco permetia de presentar-nos a candidats. Fora dels actes a què jo havia d'assistir per raó del càrrec, vaig decidir de romandre davant la presó Model de Barcelona en demanda d'amnistia. Ja feia més d'un any i mig que hi romanía cada dia durant dotze hores per aquest motiu. «Uns quinze funcionaris de la presó Model, de Barcelona, s'entrevistaren ahir al carrer d'Entença amb Lluís M. Xirinacs. El felicitaren per haver assolit l'escó del senat i li van fer avinent llur desig d'amnistia total i de col·laborar en el millorament de les institucions penitenciàries⁶¹⁶».

Aquest dia escrivia en el meu diari:

«Catalunya ha sabut aprofitar unes eleccions imposades i amb greus defectes antidemocràtics. Encara hi ha presos lluitadors contra la dictadura i discriminats per la dictadura. Encara hi ha partits democràtics no legals. Les lleis vigents retallen drets fonamentals. Mans no democràtiques controlen governació, premsa, ràdio, televisió, etc. I, sobretot, encara no s'ha tornat ni un bri de

616 *Avui* 18-6-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

l'autonomia arrabassada als catalans, autonomia més necessària avui que mai, davant els gravíssims dèficits de serveis socials del territori de Barcelona i de tot el país acumulats en quaranta anys de centralisme irresponsable.

»Tanmateix, davant aquesta situació adversa, el país ha volgut expressar davant el món la seva voluntat d'existir com a poble sobirà. Ha triat un pluralisme sobre unes quantes línies democràtiques, tot minimitzant les forces residuals del franquisme. I els que han pogut han expressat la seva voluntat unitària d'autogovern pacífic i responsable en votar la meua candidatura, que vol significar aquell compromís nacional que compromet a totes les línies polítiques.

»Davant aquests resultats, haig d'exigir, primer de tot, al cap de l'Estat espanyol, en nom del poble català, l'amnistia política total, aplicable a l'Estat sencer. Haig d'exigir la derogació del decret anti-Estatut de 1938 i refusar el Consell general de Catalunya. Haig d'exigir la devolució de les Institucions configurades en l'Estatut de 1932 com a marc per a l'exercici del dret a l'autodeterminació i el retorn immediat del president Tarradellas.

»Abans d'anar a les corts de Madrid cal que els representants dels catalans del Principat fem l'acte constituent de sobirania que el poble vol, segons la línia de la proposta aprovada en la segona sessió plenària de l'Assemblea de Catalunya: "que els diputats i senadors elegits es constitueixin en assemblea de parlamentaris amb l'acord de l'Assemblea de Catalunya, el qual serà refermat en la imminent tercera sessió plenària que encapçalarà el president de la Generalitat Josep Tarradellas".

»I finalment haig de demanar a tot el poble que m'ha votat o que em volia votar el màxim de serenitat en aquests dies tèrbols. Els prego que vulguin sumar llur desig de festejar la meua victòria a les celebracions que en els propers dies tindran lloc per la victòria conjunta de les forces catalanes al Principat.

I els dies següents prometen certament que seran tèrbols.

Divendres, 17 de juny

Pretenc alertar el Secretariat de l'Assemblea de Catalunya amb el següent comunicat:

«La coalició guanyadora de les eleccions, PSC-PSOE, ha anunciat la proposta de constitució de l'Assemblea de parlamentaris per al dia 21 de juny amb la presència del president de la Generalitat Josep Tarradellas, que probablement serà acollida per la majoria de les forces elegides.

»La segona sessió plenària de l'AC aprovà aquesta constitució però afegint "amb l'acord de l'AC, que serà concretat en la tercera sessió plenària sota presidència del cap de la Generalitat Josep Tarradellas".

»Crec, doncs, necessari que es convoqui la tercera sessió plenària amb procediment de màxima urgència per al mateix dia 21 o abans d'aquest dia (per exemple, per a diumenge 19) a fi de donar compliment a aquest greu compromís conjunt. Altrament, donaríem per definitivament marginada l'AC del procés democratitzador del país quan els seus quatre punts encara no han estat assolits.

Aquest mateix dia, Joan Reventós (PSC-C), capdavanter de la llista guanyadora, havia fet unes declaracions programàtiques. Com a punt aparentment positiu i en el fons negatiu: «El nostre objectiu prioritari en aquest moment és conquerir la democràcia per a Catalunya, i això vol dir el restabliment de la Generalitat i els principis i institucions de l'Estatut d'autonomia del 1932». Són paraules calcades del tercer punt de l'AC. L'objectiu prioritari no és, evidentment, la independència del Principat. Els Països Catalans ni s'esmenten. I, contra el tercer punt de l'Assemblea, la democràcia per a Catalunya no serà l'exercici del dret d'autodeterminació com ens correspon si som una nació. L'Estatut havia deixat de ser per a ell un pas previ, com deia el punt esmentat, per esdevenir la finalitat única.

Com a punt positiu, ja ha fet gestions «per entrevistar-nos amb les més altes instàncies de l'Estat, el rei d'Espanya i el president del consell de ministres, per veure si accepten les bases per a una negociació, i la decisió de convocar una assemblea de parlamentaris». Si som una nació, cal anar al cap de l'Estat. Si som una nació, els nostres parlamentaris tenen sobirania pròpia i poden

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

constituir-se en [una?] assemblea per decidir. Els dos elements principals de la seva estratègia són «aquesta Assemblea de parlamentaris» i «que no hi haurà Generalitat sense tenir el president Tarradellas».

Com si fos a punt d'oblidar-se'n, al capdavant de les seves declaracions afegeix: «En aquest procés hi ha un element que cal tenir en compte, la mobilització popular, que ara per ara no pot fer-se servir, i sí, en canvi, la negociació. La mobilització popular hi serà, en tot cas, en el moment oportú».

Immediatament, Josep M. Triginer (PSOE), espantat per aquestes paraules tan agosarades (?), cuita a matisar: «El procés, el farem de forma responsable; no volem caure en la insurreccionalitat, però sí que volem anar al límit de possibilitats».

El cronista E. A. Moliné ens avisa clarament: «Aleshores es plantejarà l'oposició [entre la] voluntat del poble [i les] raons de procediment⁶¹⁷». Diríem: refer la nació des del poble català o des de la legalitat espanyola. Dret o concessió.

Josep Benet declararia, l'endemà: «Cal que l'Assemblea continuï com a òrgan unitari, mobilitzador en esguard d'aquells punts en què tenim consens ... Si les eleccions del dia 15 de juny a Catalunya han donat aquest resultat, i a Madrid uns altres, és perquè ha existit l'Assemblea. Han estat molts anys de sembra...⁶¹⁸».

Però la collita es va perdre. Es desaprofita el primer moment de la sorpresa. La por paralitza els nostres líders. Malgrat la ponderació de què sempre fan mostra, els periodistes Batista i Playà comenten: «El que va passar durant els quinze dies posteriors a les primeres eleccions democràtiques quedarà com un tema permanent d'estudi i conjectura. Amb la informació de què es disposa, molts analistes, especialment des de posicions d'esquerra, han acusat de tebiesa l'actitud dels socialistes catalans després de la seva victòria. Què hauria passat si haguessin exigit al carrer la restitució immediata de

617 *Avui* 18-6-77.

618 *Mundo Diario*, 19-6-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

la Generalitat?⁶¹⁹».

El vicepresident -militar!- del govern espanyol Manuel Gutiérrez Mellado, el 14, dia de reflexió abans de les eleccions que en un règim democràtic es prohibeix donar consignes, per tal d'espantar l'electorat i els polítics de l'oposició, tant catalans com bascs, avisà per ràdio que l'executiu no consentiria que la vida ciutadana «fos alterada per grups que realitzessin actes de força o intentessin situacions de fet anticipant decisions que només correspondrien a les futures corts⁶²⁰». Ni el govern de Madrid, ni Tarradellas -«vaig deixar molt clar que no volia aventurismes de cap mena, ni ocupacions del Palau, ni manifestacions estridents, res que ens pogués dur al fracàs, com altres vegades havia passat en la nostra història⁶²¹»-, ni els partits dominants.

El resultat, el fracàs, la collita perduda. L'excés de prudència convertí els nostres líders en traïdors. Entre insurreccionar-se com en els fets de maig de 1934 i supeditar-se com en els fets de juny de 1977, hi havia una tercera via, la de la ruptura democràtica, que, com fa poc Heribert Barrera ha dit i jo més amunt he citat, «no implicava violència, sinó únicament fermesa cívica; la mateixa fermesa que va tenir unànimement l'oposició catalana quan Arias Navarro va enviar Mayor Zaragoza a Barcelona per negociar un simulacre d'autonomia⁶²²»: el Consell general de Catalunya.

619Batista, Antoni-Playà, J., *La gran conspiració*, 257.

620Batista, Antoni-Playà, J., *La gran conspiració*, 256.

621Batista, Antoni-Playà, J., *La gran conspiració*, 256.

622Xirinacs, *La traïció dels líders II*, pàgina 195 de la primera edició i 175 de la segona edició.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

Dimarts, 21 de juny

Enric Garriga Trullols em fa arribar les següents paraules sobre els resultats electorals:

«Crec que som molts els que creiem que el resultat de les eleccions no justifica les editorials triomfalistes aparegudes en *Avui*: "Els partits catalans guanyen"⁶²³, "Ha guanyat Catalunya"⁶²⁴. A la Catalunya central i a totes les terres d'obediència espanyola, segons els resultats electorals, ha guanyat el sucursalisme en un 77 per cent. Com ha dit Víctor Castells⁶²⁵: "això és greu, molt greu... S'ha equivocat Jordi Pujol en dir que *serem un gran país*", ja que per molts anys continuarem essent la principal colònia de Madrid. El nou centralisme "dit democràtic" arriba de la mà de Suárez i de Felipe González. Joan Reventós ja s'ha tret de la mànega una "tercera via" que serà per als Països Catalans una "via morta" sense cap sortida cap a l'autodeterminació. El poble català no vol cap Estatut inoperant, ni cap president hipotecat per als polítics de Madrid. En canvi, els partits guanyadors volen convertir en un fi allò que el poble català vol que sigui un mitjà d'alliberament». I enumera una a una les declaracions sucursalistes dels guanyadors.

En efecte, a Madrid molts havien temut una «precipitada» proclamació de vés a saber què per al dia 16, immediatament després de les eleccions, i alguns diaris espanyols, vistos els resultats electorals al Principat sostenien -com Garriga Trullols- la tesi que l'autonomia no havia estat plebiscitària⁶²⁶, però a Reventós ni se li passà pel cap -cosa que encantà a Madrid- de convocar directament l'Assemblea de parlamentaris i demanar una votació d'autodeterminació, com farien a l'est d'Europa en llur moment Lituània, Estònia, Letònia, Eslovènia, etc. Inicia sense dubtar el llarg camí de les negociacions.

623*Avui*, 16/6/1977.

624*Avui*, 17/6/1977.

625*Avui*, 19/6/1977.

626*Tele/eXpress*, 23-6-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

Ell, Triginer i Martín Toval van anar ahir a Madrid a veure Suárez i el rei d'Espanya, per aquest significatiu ordre que indica la subjecció que acceptaven, i els digueren: «els exposem el nostre desig de convocar l'Assemblea de parlamentaris sota la presidència de Josep Tarradellas per tal que en sorgeixi un consell d'unitat, amb Joan Reventós de conseller en cap, capaç de negociar amb Madrid la restitució de les institucions autonòmiques». Abans de fer el mínim acte de sobirania, cal demanar-ne el permís a un president espanyol provinent del falangisme i a un rei triat per Franco! Des de Madrid no «concedirien» cap Estatut si no era dins el marc d'una constitució espanyola. Això féu veure a Madrid la conveniència de no perdre gens de temps resistint-se a preparar una constitució.

Però, afegeix el comentarista: «Allò que ningú no sap encara és com acabarà la proposta aprovada en la segona sessió de l'Assemblea de Catalunya, el passat 29 de maig, amb el vot del PSC-R, tot i que no del PSOE, ni del PSUC i amb l'abstenció de CDC i UDC (tot i que FNC i PSC-R votaren a favor), segons la qual en aquesta Assemblea de parlamentaris hauria d'estar representada també l'Assemblea de Catalunya. Les darreres propostes reserven la representació als diputats i senadors elegits exclusiva i excloentment⁶²⁷». Potser per apaivagar els ànims, els socialistes proposen «convocar per a la setmana vinent una gran manifestació ciutadana, de forma pacífica, abonada per totes les forces polítiques catalanes, que reivindicués les institucions autonòmiques de Catalunya⁶²⁸». A veure si callen aquests incordis de l'Assemblea de Catalunya!

El dia abans, els socialistes havien sortit amb cares llargues de l'entrevista amb Suárez, segons informadors madrilenys. Exposar a Suárez l'estratègia a seguir abans d'exposar-la al rei d'Espanya era un acte de servitud governativa impropï dels representants responsables d'una nació que exigia una consideració de rang estatal; era, a més, picar ferro fred, perquè Suárez mantenia el despit del

627 *Mundo Diario*, 21-6-77.

628 *Avui*, 22-6-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

fracàs del seu partit en les eleccions del Principat, i era, finalment, una ingenuïtat perillósíssima, com es veurà, perquè ensenyava a la bestreta les pròpies cartes a l'enemic, que prendria mesures d'urgència per contrarestar-les. Suárez es reservà temps per a respondre. Ací el greuge ja no era contra Jordi Pujol, que distancià Josep Tarradellas dels polítics de l'interior durant tot l'any anterior a les eleccions. Ara, després de les eleccions, Pujol havia passat a ocupar un discret tercer lloc en la política catalana.

Sembla que el PSC-R, endut pel característic oportunisme d'un Josep Verde Aldea, volia abandonar la coalició i junyir-se al carro dels vencedors. La primera responsabilitat política sobre la defensa de la causa nacional fou dels socialistes i la segona dels comunistes. Reventós convocà la primera Assemblea de parlamentaris per al dissabte 25 a la seu de l'antic parlament del Principat, perquè el rei d'Espanya li n'havia donat permís. Va convocar-la a corre-cuita. Cedí a les pressions de gent del seu propi partit, dels comunistes i dels convergents: aquesta vegada, encara, no presidiria Tarradellas!

«Si de cas, ja presidirà la segona», diria alegrement Reventós. Qui és ell per decidir la presidència de Catalunya? Dóna un temps preciós perquè la UCD pugui maniobrar segons els seus interessos. Reventós diu que avui mateix no ha pogut informar Carles Sentís, de la UCD, Sentís era a Madrid confabulant estratègies amb Suárez. Cañellas també anava a Madrid d'amagat. I CDC i PSUC continuaven a no veure Tarradellas com president de l'Assemblea de parlamentaris.

Dels greuges que es derivarien d'aquestes divisions Josep Benet acusarà únicament Tarradellas. Es, també, cert que Tarradellas no s'acontentà amb un passaport per presidir només una Assemblea de diputats i senadors a Madrid. Volgué retornar com a president de la Generalitat. Però aquesta condició més aviat l'honora. De tals greuges, cal considerar-ne, com a primera responsable, la feblesa dels socialistes.

En canvi, l'Assemblea de Catalunya, esperonada pels esdeveniments, convocà la seva tercera sessió plenària. Però, ai las!,

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

tingué lloc diumenge, dia 26, després de la primera sessió de l'Assemblea de parlamentaris per imposició dels partits majoritaris, amb la qual cosa s'incomplí en aquesta segona assemblea allò pactat en la segona sessió de la primera. Així va anar-se configurant la nostra galdosa democràcia. L'ordre del dia seria el següent: 1) Situació política després de les eleccions. 2) Propostes d'adequació de l'AC a la nova situació. I 3) Concreció dels acords amb l'Assemblea de parlamentaris.

El comentarista R. M. P. especula: «S'apunta que, un cop constituïda l'Assemblea de parlamentaris, l'AC seria l'organisme que li atorgaria la força i el suport del poble. Aquest caràcter d'òrgan de presència del poble a l'AsP derivaria del fet que l'AC continua essent l'organisme on es recullen les veus populars que no tenen accés a la representació parlamentària⁶²⁹». De dissolució de l'Assemblea ningú no en parla, però és en la ment de tothom.

Els partits guanyadors majoritaris ja han dictat sentència *in pectore*. Cal anar a Madrid amb la pretesa correcció característica de la democràcia més formal, sense cap element coactiu, ni cap via extraelectoral o de participació directa. A l'estil «europeu». A tot estirar, una manifestació i prou. Cap pressió permanent. ¿Ingenuïtat o donar-se al diable, és a dir, acolloniment?

629Avui, 21-6-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

Dimecres, 22 de juny

A les nou de la nit, en el Palau Blaugrana 2 -Avinguda de la *División Azul!*- tingué lloc un acte d'agraïment a tots els col·laboradors de la campanya electoral «Xirinacs al senat». La sala, de gom a gom: unes 3.000 persones. A fora esclatava una tempesta espectacular. A dins es respirava la victòria.

Intervingué en primer lloc Jaume Rodri, que en féu la presentació. «Afirmà que tots aquells que havien votat Xirinacs havien votat per l'abolició de la pena de mort, per l'amnistia total, per la no-violència, per l'abolició de la tortura i per la dignitat de Catalunya i de tots els pobles d'Espanya⁶³⁰». Josep Camps Aleu féu la crònica de la campanya. Josep Dalmau exposà el contingut de la campanya i féu abans la història de les arrels de la candidatura: les vagues de fam, la candidatura al Nobel, etc. Jaume Ramonet valorà la feina feta. Maria Runge «considerà que el fet que d'un any ençà la gent fes pinya al voltant de la Model esperant la sortida dels presos ha determinat que el carrer d'Entença perdés la seva tristor per esdevenir la Plaça del Poble, d'un poble solidari que sap pel que lluita: per l'amnistia total⁶³¹».

Es llegí un comunicat de l'Associació de familiars i amics dels presos polítics de Barcelona. També es llegí el missatge del president Tarradellas: «Avui, més que mai, em dol de no poder estar al vostre costat per mostrar-vos la meva solidaritat amb vós... Estic segur que sabreu continuar per aquest camí fins a redreçar Catalunya i fer-la lliure⁶³²». S'adheriren a l'acte ERC, JERC, ENC, EC, CUPS, PTE, ORT, PORE i MUM.

Després jo vaig agrair a tothom l'esforç fet: «Una colla de voluntats s'han concentrat en la meva persona i el meu mèrit ha estat d'obeir-vos contínuament». La diferència abismal entre pertinença popular i populisme és la que separa el fet de respondre a l'interès

630Canigó, 2-7-77.

631Canigó, 2-7-77.

632Canigó, 2-7-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

del poble i el fet de servir-se'n. «Ens convé anar tots units i aconseguir que tots els senadors de Catalunya formin un bloc unitari, que es faci l'Assemblea de parlamentaris i que sigui presidida pel president Tarradellas, que l'AsP i l'Assemblea de Catalunya no es barallin i vagin juntes i unides, i també cal que es respectin totes aquelles opcions que han quedat a la cuneta⁶³³». Tancaren l'acte el conjunt de música vocal Els Esquirols i la coral Montserrat, de Terrassa.

La secretaria del senador s'establí al primer segona del número 75 de l'Avinguda de Mistral per gentilesa de Maria Dolors Planas en l'antiga escola del seu marit ja difunt, Josep Civit, gran lluitador per les llibertats dels catalans. Hi treballaren, per amor a l'art, tota la legislatura, ardidament: l'advocat Elies Rogent, Jaume Ramonet, Núria Voltes, Vicenta Alcover, Joana Amorós, Llorenç Flos, Lluïsa Pons, Montserrat Xordà, Anna Nortés, Josep Tallada, Manel Vidal, etc.

633Avui, 23-6-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

Dijous, 23 de juny

Ahir a la tarda agafaven el tren Barcelona-París Frederic Rahola, delegat del president Tarradellas a l'interior i l'enviat especial del diari barceloní de la tarda *Catalunya Express* Albert Arbós. La moderació adoptada per Rahola, prou moderat ell mateix de natural, deixava entendre tanmateix al periodista que li estirava la llengua que els resultats de les consultes sobre l'estratègia socialista a propòsit de la recuperació de les institucions nacionals -ell i Reventós s'havien repartit la tasca d'adreçar-les a CDC, EDC, PSC-R, PSUC, ERC, UDC, CC, UCD i AP- eren molt ambivalents; deixaven massa interrogants oberts. Josep Tarradellas, pel seu compte, també anava a París des de Saint-Martin-le-Beau; hi arribà a les onze de la nit i s'hostatjà a l'hotel Mont Thabor. Els digué: «Em fa por que la gran victòria que ha aconseguit Catalunya en les eleccions no la perdem a casa nostra mateix⁶³⁴».

Avui a les deu del matí ha arribat a Orly la delegació dels socialistes de Catalunya (Francesc Ramos, del PSOE, i Jesús Salvador, del PSC-C), encapçalada pel primer diputat Joan Reventós.

La densa reunió de treball es realitza en un dels tres restaurants de l'aeroport parisenc. Tarradellas és assabentat de la via tortuosa -i jo dic: feble; els socialistes són els únics tous d'aquest drama- que emprenen ells per tal de comptar amb totes les formacions polítiques guanyadores. Però això fa palès al president, també, l'enemistat política que li professen el Pacte per Catalunya i el PSUC. «A Tarradellas també li preocupa -diu el periodista enviat- una sèrie de reunions secretes i viatges a Madrid que des de fa dies es duen a terme. Li preocupa que tot plegat no acabi afeblint Catalunya i li faci perdre força». Tarradellas no presidirà, doncs, la constitució de l'Assemblea de parlamentaris dissabte... i començarà a consumir-se la nefasta divisió entre Tarradellas i els parlamentaris catalans elegits per a les corts de Madrid: una guerra civil «freda»

634*Catalunya Express*, 23-6-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

entre polítics catalans que consumarà la nostra derrota davant Madrid.

A les sis de la tarda retornen a Barcelona en avió els socialistes. Tarradellas menja per sopar pernil, entrecot, un tros de pastís, dues cerveses i un cafè. No havia pres res des de les deu del matí. «Tot just havia fet l'últim xarrup de la tassa de cafè, l'avisaren que a l'altre costat del telèfon l'esperava Carles Sentís, número u de la candidatura per Barcelona d'UCD». En tornar, de la conferència, Tarradellas es tanca a deliberar amb Rahola fins a la matinada.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

Divendres, 24 de juny

Convocada per mi, se celebra una reunió dels grups polítics extraparlamentaris. Són invitats el Col·lectiu d'Acció No Violenta (CANVI), el Moviment Comunista de Catalunya (MCC), el Partit Socialista d'Alliberament Nacional (PSAN), l'Organització Revolucionària dels Treballadors (ORT), el grup de No Alineats de l'AC (NA), una agrupació de comarques (CO) i el PSAN provisional (PSAN-P). El Partit Carlí i el Moviment d'Unificació Marxista, que no hi assistiren.

Havien donat suport a la meva candidatura, havien estat marginats electoralment per un cúmul de mesures subtils poc democràtiques, i ara calia que jo, en una posició de pont tan peculiar entre els parlamentaris i els extraparlamentaris, els escoltés.

Salvador Casanova (CO) de Granollers, davant la negra nuvolada que amenaçava l'AC en la seva propera tercera sessió, demanava que les delegacions es presentessin amb un mandat ample per fer-la més operativa. Recomanava potenciar la creació d'assemblees democràtiques.

Santos Hernández (NA) digué: «Com voldríem que juguessis, Xirinacs? Integra't a l'Assemblea de parlamentaris. Integra't a l'Entesa dels catalans. Informa'ns de l'Assemblea de parlamentaris». Ell manifesta que la proposta preparada pels No Alineats a la tercera plenària ha quedat massa tova.

C. Matheu (MCC) és pessimista. «La cosa té mal aspecte. Porten una política de matar l'AC. Ve de lluny ja això d'anar congelant les assemblees comarcals. Ara s'ha agreujat el procés. Es porta una política desmobilitzadora. El PSUC no vol mobilitzar. El PSC-C hi té poc interès. No han negociat seriosament amb Madrid. Hi han anat sense trumfos a la mà. Creiem que cal mantenir l'AC. Caldria que l'Assemblea de parlamentaris aconseguís la derogació del decret de supressió de l'Estatut de 1938. Cal el retorn de Tarradellas. Cal redactar el nou estatut des del marc del de 1932. I cal plebiscitar el nou abans de dur-lo a Madrid.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

Exigeix cinc condicions irrenunciables:

1. La concessió de l'amnistia total.
2. L'aprovació del nou Estatut.
3. La legalització de tots els partits sense exclusions.
4. L'Entesa dels catalans ha jugat a l'Assemblea i ha jugat amb ella. Benet negà la proposta de candidatura unitària de l'AC. Que l'Entesa reti comptes a l'Assemblea de C.
5. Un termini curt per a les eleccions municipals.

Jordi Moners (PSAN) està d'acord amb els cinc punts de C. Matheu. Creu que l'Assemblea de parlamentaris sola serà un zero a l'esquerra, un òrgan de la política espanyola o s'estavellarà contra Madrid. El triomfalisme de Reventós esdevindrà un fracàs. Cal controlar aquest grup legal. No es parla d'eleccions al parlament de Catalunya. Informa d'una reunió de l'organisme consultiu de Tarradellas convocada per Heribert Barrera, on s'explicaren els diputats elegits dels partits.

Victòria Armendaris (ORT) s'adhereix als cinc punts de C. Matheu, però veu difícil llur consecució. Demà veurem el fet consumat d'una Assemblea de parlamentaris que acaba essent el refusat Consell general de Catalunya. Cal procurar que l'AC no mori, amb la lluita en les assemblees de base.

Àngel Colom (CANVI) avisa de no rebaixar cap dels punts esmentats.

Blanca Serra (PSAN-P), davant una observació de Santos Hernández segons la qual el 80% dels representants elegits són membres de l'Assemblea, fa veure que han estat elegits per al parlament espanyol i no pas per a un parlament propi. En això, explica ella, es prenen una falsa representació.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

Dissabte, 25 de juny

«El 25 de juny de 1977, després de moltes vacil·lacions i reticències inexplicables d'alguns partits, gràcies sobretot a la voluntat decidida del guanyador de les eleccions Joan Reventós es constituí l'Assemblea de parlamentaris⁶³⁵». Seixanta-tres diputats i senadors. Per la seva banda, a partir d'aleshores els bascs anirien més de pressa i amb més decisió que els catalans. El dia 19 al matí, ja havien constituït llur Assemblea de parlamentaris a la Casa de juntes de Gernika.

A la vigília, s'havien reunit d'una banda els partits amb representació parlamentària per preparar l'Assemblea. Tot restà distribuït, pactat i ben pactat. És una pràctica vil de la democràcia formal de pertot: es fan els debats reals entre uns pocs selectes -oligarquia- a porta tancada i sense testimonis per evitar sorpreses, i després, en els grans Plenaris, es desenvolupa una autèntica litúrgia fictícia de debat parlamentari. Així començava també la nostra democràcia. D'altra banda, igualment, celebraren llur reunió els dotze senadors de l'Entesa dels catalans. Semblantment, l'Entesa s'estrenava amb una altra corruptela antidemocràtica que perpetuaria en totes les seves sessions oficials: al voltant de la taula seien els senadors electes, però en una segona rotllana concèntrica, en una segona fila aparent i en una primera fila real figuraven unes personetes, enviades pels partits, que no hi havien de fer res si el mandat de representació ve dels vots directes del poble i no de les consignes obliqües d'uns partits que havien avançat diners ben d'hora recuperats amb escreix. ¿On és la font de la sobirania: en el poble -democràcia- o en els diners -plutocràcia-? Aquesta vegada, en els partits que, per haver donat suport a l'Entesa, figuraven a la llotja dels privilegiats. Els representaven Martí Torrent, d'Estat Català; Concepció Ferrer, d'ERC; Raimon Obiols, del PSC-C; Carles Cigarran, del PSOE, i Antoni Gutiérrez i Xavier Folch, del PSUC.

Cada cop que els senadors havien de decidir quelcom, els

635Casanova, Salvador, *Per una nova Ibèria*, 53.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

calia mirar a cua d'ull rere seu per veure la cara que hi posaven llurs guardians.

Oferiren als senadors, absents, que no érem de l'Entesa l'entrada a l'Entesa, que formaria així un únic grup parlamentari en el senat espanyol. Però, abans de la nostra incorporació, aquella comissió plenària cuita a elegir una comissió permanent entre els seus, no fos cas que els prenguéssim el poder. La integraven un senador per cada circumscripció: Josep Benet, de Barcelona; Pere Portabella, de Girona; Felip Solé Sabarís, de Lleida, i Josep Subirats, de Tarragona. Dos afins al PSUC i dos, al PSC-C-PSOE. I un representant de cada partit polític... no fos cas que se'ls escapés el poder, als partits! La seu s'establí a l'avinguda Infanta Carlota, avui Josep Tarradellas, números 106 i 108, de Barcelona. En Jaume Lorés n'esdevindria el secretari.

El mateix dia 25, a primeres hores de la tarda, els diputats i senadors ens congregàrem a l'hotel Manila, de les Rambles, a Barcelona. Jo era lluny de totes les conxorxes. N'hi havia moltes. I nerviosisme. Se m'acosta Joan Reventós amb aire de misteri i se m'enduu a part tot agafant-me del colze.

-Xirinacs, m'hauràs de fer un favor. Davant el parlament, al Parc de la Ciutadella, ja hi ha molta gent que ens espera. Quan vegin arribar el diputat Laureà Lòpez Rodó, d'Aliança Popular, inevitablement el xiularan i potser faran quelcom més. Podries dur-lo amb el teu auto? En veure't a tu, la gent es frenarà.

Vaig assentir-hi. Jo no tenia cotxe, però un amic del Poble Nou, alt com un Sant Pau -semblava un imponent guàrdia de seguretat- me'l deixà i el conduí. Era un cotxe petit. Es formà la comitiva. Impressionant la corrua de cotxes baixant per la Rambla escortada per policies de la guàrdia urbana. Lòpez Rodó s'entossudí de seure al davant al costat del conductor -aquesta gent de dretes sempre tant valents!- Jo anava al darrere. Vaig cercar un tema de conversa adient a un home de l'Opus Dei que havia estat ministre de planificació sota Franco.

-La inflació és un robatori?

-Sí.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

-I qui és el lladre?

-El govern.

Val a dir que mentre ell era ministre, amb tants de l'Opus, la inflació fou molt baixa i que, a partir de la defenestració de l'Opus del poder, la inflació no cessà de créixer escandalosament.

-I, se'n confessa, d'aquest pecat?

-No.

-I restitueix, com és el seu deure moral?

-No.

A les cinc de la tarda la processó d'autos oficials tombà pel monument a Colom, tocant al port; i seguí cap a l'Estació de França per entrar en el Parc de la Ciutadella. Els vehicles anaren buidant llur contingut davant l'històric, brut i fins aleshores inútil palau del parlament del Principat. Pels voltants, des de molt abans de les cinc de la tarda, hi havia gent. Ens reberen, joiosos. En arribar el meu cotxe, només veieren López Rodó. Se sentiren xiulets sorollosos i alguns començaren a picar fort contra la xapa de l'auto. La cosa pintava malament com havia previst el bon home d'en Reventós. Vaig saltar de seguida per la porta del darrere, i la gent, sorpresa per aquell acoblament contra natura, inesperat, cessà de protestar i va aplaudir-me.

L'esvaït i equívoc «acte de sobirania» s'inicià a dos quarts de sis de la tarda. Com s'enganya la gent i com ens autoenganyem! Hi havia una gran emoció i una consciència d'esdeveniment històric. Els diputats anaren ocupant uns escons -territoris litúrgicament pactats, els senadors en la darrera fila- que no els pertanyien i per als quals no havien estat elegits, mentre que els antics diputats supervivents, com eren Francesc Viadiu i Joan Casanelles, havien de romandre en una llotja d'invitats...; mentre la pobreta i màrtir Assemblea vagava pels deserts de l'oblit. Creixia la prepotència de la democràcia de delegació damunt la democràcia de participació! Però la feblesa i covardia dels capdavanters del Principat es manifestà, sobretot, en la separació del «gran-absent-per-culpa-de-tots»: el president de la Generalitat de Catalunya Josep Tarradellas. «Matar el pare!», havia sentenciat Freud. La tribuna d'invitats era plena com

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

un ou, esdevinguda insuficient.

D'antuvi, presidien els caps de fila dels partits guanyadors. Es passà llista. Els representants «prengueren possessió» de «llurs escons». I el públic esclatà en aplaudiments, a l'acte respostos pels corresponents dels diputats i senadors. Tot seguit la primera mesa fou substituïda per una mesa d'edat: Josep Andreu i Abelló (PSC-C), el més gran dels diputats i home històric, de president i, els més joves, Josep M. Riera (PSUC) i Josep Pau (PSC-R), de secretaris.

Andreu Abelló pronuncià l'abrandat discurs introductori del cas. Heribert Barrera demanà el retorn de Tarradellas per presidir l'Assemblea de parlamentaris i demanà la reinstauració de les institucions estatutàries arrabassades en un fet de guerra. L'únic que s'oposà al retorn de Tarradellas fou López Rodó. Jordi Pujol, més hàbil que no pas aquest per sortejar Tarradellas, demanà la constitució d'una Comissió permanent i s'apressà a encomanar-ne la presidència a Joan Reventós. La jugada de l'agosarat Pujol fou evitar la formació d'un consell o govern provisional pactat entre el fort Tarradellas i el feble Reventós. Pujol és responsable de l'intent de divisió entre els parlamentaris i Tarradellas. Reventós és responsable principal, per avenir-s'hi.

Ràpidament, en deu minuts de recés!, es fingí concedir un temps per consensuar una comissió que ja era dada i beneïda:

President: Joan Reventós.

Socialistes de Catalunya: Josep M. Triginer, Eduard Martín i Francesc Ramos.

Partit Socialista Unificat: Gregori López Raimundo, Antoni Gutiérrez Díaz i Jordi Solé Tura.

Pacte Democràtic per Catalunya: Jordi Pujol, Ramon Trias Fargas i Josep Verde Aldea.

Unió de Centre Democràtic: Carles Sentís, Manuel Jiménez de Parga i Antoni Faura.

Unió del Centre i de la Democràcia Cristiana: Anton Cañellas.

Esquerra de Catalunya: Heribert Barrera.

Senadors de Lleida: Maria Rúbies.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

Senadors de Tarragona: Josep Baixeras.

Senadors de Girona i Barcelona: No hi havia encara acord.

Prosocialistes i procomunistes, eren 8. De centre i de dreta, eren 9. Es comprèn com eren de sensibles els nomenaments dels dos senadors que faltaven. Les pressions posteriors col·locarien en aquestes vacants Josep Benet per Barcelona i Pere Portabella per Girona, tots dos procomunistes. A continuació Jordi Solé Tura demanà l'amnistia total i sense condicions. Aprovació unànime. Carles Sentís demanà la legalització de tots els partits polítics. ERC encara no era legal. També s'aprovà per unanimitat. I Anton Cañellas proposà l'abolició de la pena de mort després de condemnar tota violència. Cadascú, tot representant la seva formació política, llegí el seu paper assignat prèviament. Tot era pastat. M'haurien pogut encarregar a mi la defensa de l'amnistia. N'era l'especialista reconegut. No. Jo era al marge de la nova oligarquia dominant. L'encarregaren a Solé Tura.

Per exercir l'encara tendrísim dret a parlar, jo vaig prendre la paraula per doldre'm que l'Assemblea de parlamentaris s'hagués format abans que ho decidís l'AC, tal com era acordat; que calia accelerar les negociacions abans de vacances i vaig també demanar que cap diputat o senador no acceptés cap càrrec ministerial a Madrid mentre no ens haguessin tornat l'autogovern. El sempre misteriós Alfons Quintà Sadurní, en entrar m'havia xiulat a l'orella que ja hi havia un segur ministre català per al nou govern de Madrid. Fou ministre de treball Manuel Jiménez de Parga. No van fer-me cas. La meva petició fou hàbilment esquivada per Andreu Abelló: sobre postures personals no es poden prendre acords. No fos cas que s'enfadessin els de la UCD.

Excepte la posició de López Rodó sobre Tarradellas, aquesta fou la declaració oficial aprovada unànimement:

Reunits a Barcelona els diputats i senadors de Catalunya elegits el dia 15 de juny de 1977, han decidit constituir-se en Assemblea de parlamentaris amb caràcter permanent i fer pública la següent declaració:

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

L'Assemblea de parlamentaris afirma el seu propòsit de treballar per la recuperació, en el termini més breu possible, de la Generalitat, pel retorn del seu president honorable senyor Josep Tarradellas i pel restabliment dels principis i institucions configurats en l'Estatut d'autonomia de 1932. En aquest sentit l'Assemblea refusa el *Consejo General de Catalunya*.

Els parlamentaris de Catalunya es proposen treballar, en el congrés de diputats i en el senat de Madrid, per l'elaboració i aprovació d'una constitució democràtica per a Espanya, la qual ha de tenir com a requisit previ l'amnistia total i, com a elements essencials, les llibertats individuals i col·lectives, la legalització de tots els partits polítics, la proclamació i garantia dels drets de la persona humana i el dret a l'autonomia de totes les nacionalitats i regions de l'Estat espanyol.

Així mateix, els parlamentaris de Catalunya impulsaran en aquestes corts l'adopció de mesures immediates per tal de fer front a la crisi econòmica i millorar les condicions de vida de treball dels sectors populars que en són els més afectats.

El dret de Catalunya al seu autogovern és inalienable. Això no obstant, és voluntat dels parlamentaris catalans d'aconseguir l'autonomia de Catalunya per la via de la negociació amb les més altes instàncies de l'Estat i el govern d'Espanya, a partir de la derogació del decret del 5 d'abril de 1938, que abolí la vigència de les institucions autonòmiques catalanes. A tal fi, l'Assemblea de parlamentaris ha elegit en el seu si una Comissió permanent, a la qual s'ha encomanat d'emprendre, de manera immediata, aquesta tasca.

Això és tot el que s'aconseguí que els nostres líders principatins assumissin després de tants anys de lluites! Josep Benet, que no es cansaria fins a avui de criticar l'exigüitat de les conquestes de Tarradellas, no ha dit mai res de l'exigüitat dels plantejaments previs dels seus amics antitarradellistes.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

«Visca Catalunya!», d'Andreu Abelló. *Els Segadors*. Aplaudiments al final. Sortida gloriosa enmig de la pluja. Havia crescut la gent que esperava al carrer. Només López Rodó -a qui gairebé tot l'aprovat li estava bé- rebé mostres d'hostilitat. Ja en el seu cotxe, arrencà inconsideradament. Fregà un jove i rascà altres cotxes⁶³⁶. La UCD, no només no refusaria Tarradellas, ans ja havia posat fil a l'agulla per instrumentalitzar-lo.

636Vegeu *Avui* 26-6-77.

Diumenge, 26 de juny

«Com era de preveure -diu Antoni Reig⁶³⁷-, les eleccions han portat a una accentuació de les dificultats internes de l'Assemblea i a una ja real i concreta posada en perill de la seva mateixa existència com a màxim òrgan unitari del poble català en lluita per a la recuperació de les seves llibertats. La divisió no es dona entre dretes i esquerres, ans entre partits parlamentaris i la resta de forces democràtiques i populars majoritàries dins l'AC. Els primers volen reduir el paper de l'Assemblea a un instrument de mobilització quan els faci falta. Consideren que la política ha de passar únicament i exclusivament a través dels seus escons ja aconseguits a les corts madrilenyes. Els segons creuen que l'Assemblea ha de ser el suport natural i popular dels parlamentaris elegits amb els quals ha de col·laborar en les tasques unitàries que li donaren vida i arrelament popular... Aquest suport popular significa una articulació mútua. Però els partits que les urnes han fet majoritaris no volen saber-ne res de tot això; els convé creure que les urnes els han donat tota la representativitat necessària per actuar sense haver de comptar amb l'AC i que per tant aquesta ha estat "superada". En la mesura que aquesta no accepta un tal paper passiu els és molesta, i en converses particulars ja diuen que l'AC és morta, malgrat que cap d'ells no gosi escabellar-la.»

L'únic costum que romania era el de celebrar la reunió de l'Assemblea en diumenge. Ara es tractava de la seva tercera sessió plenària. En la seu barcelonina del Col·legi d'arquitectes de Catalunya. De 10 del matí a 10 del vespre. Una hora i mitja per dinar. Assistíem uns quants parlamentaris electes: Rossend Audet, Josep Benet, Pere Portabella, Jaume Sobrequès, Joan de Déu Ramírez Heredia (a títol personal), Ramon Trias Fargas i jo mateix. Hi eren presents 78 delegacions i 146 representants.

Tres eren els punts de l'ordre del dia: nova situació política, adequació de l'AC i acords entre l'Assemblea i l'Assemblea de parlamentaris. Una batalla campal impedí passar -en 12 hores!- d'un únic punt.

«El tom de propostes començà amb la lectura per Xirinacs d'una proposta elaborada per diferents grups i partits (MEC, No violents, PSAN, PSAN-P, Granollers, ORT) en la qual l'AC aconsellava a l'AsP intentar aconseguir de seguida uns poders

637 *Canigó*, 2-7-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

mínims, entre els quals la derogació del decret de 1938, la restauració per decret-llei de l'Estatut de 1932 amb unes petites esmenes⁶³⁸» i el camí cap a l'autodeterminació! Els partits dominants -a proposta de Rafael Ribó- imposaren un text ensucrat de salutació a la nova AsP. També imposaren l'abandó de l'acord de la segona plenària que membres de l'Assemblea formessin part de l'AsP. Hi proposàvem Victòria Armendaris i Empar Pineda, pels grups polítics no elegits; Josep Badia, Jordi Moners i Blanca Serra, pels grups polítics no presentats; Salvador Casanova i Joan Guinovart, en representació de les comarques; Jordi Carbonell i Agustí de Semir com a independents, i Àngel Colom i Ricard Lobo, per les organitzacions cíviques.

El corró dels partits guanyadors que havien tret profit de la minsa democràticitat de les condicions electorals funcionava a cremadent. *Catalunya Express* titulava la seva crònica *El principi del fi*⁶³⁹. A comarques la defecció dels partits dominants ja començava a fer tancar assemblees⁶⁴⁰. La impressió era que la sentència de mort de l'Assemblea era ja dictada; encara que no promulgada. «Un clima d'inquietud pel futur de l'Assemblea es respirà durant tota la sessió⁶⁴¹». Les representacions dels sectors perdedors de les eleccions proposaren una «comissió estable» per a la col·laboració entre les dues assemblees. Empar Pineda (MEC) i Àngel Colom (CANVI) en foren els esforços defensors. Significativament en contra, votaren PSUC, PSC-C, PSOE, PSC-R, CDC, UCD, Andorra, Associació d'expresos, JEC i Sant Feliu de Llobregat. Els diaris, tot usufructuant els avantatges del col·laboracionisme, deien que aquesta minoria en l'AC reunia el 80% de l'electorat, sense parar esment que molts dels que els havien votat ho feren per haver estat excloses les seves pròpies alternatives i que el que es votava aquí res no tenia a veure amb el que es votava

638Canigó, 2-7-77.

639*Catalunya Express*, 27-6-77.

640Vegeu *Avui*, 28-6-77.

641*Tele/eXpress*, 27-6-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

a les eleccions del dia 15. Dinou representacions se n'abstingueren. Al·legaven no disposar de mandat. I a favor votaren CSUT, EN, ERC, JER, FNC, MCC, BR, MUM, ORT, PCarlí, PSAN, PSAN-P, PSPC, PT, Alt Empordà, Arbúcies, Arenys de Mar, Artistes gironins, Baix Penedès, Calella de la Costa, Comissió proNobel Xirinacs, Comitè d'acció no violenta, Comissió pro retorn del president Tarradellas, Associació catalana de la dona, Gent nacional independent, Girona, Granollers, Joventut Revolucionària, Montgat, No alineats, Nova falç, Premià de Mar, Sant Pere de Ribes, Sant Pol de Mar, Sarrià, Vilanova de la Roca, Vilanova i la Geltrú. Finalment, es determinaren els disset components de la comissió estable, entre els quals es comptaven Victòria Armendaris, Salvador Casanova, Àngel Colom, Ferran Fullà, Jordi Moners, Empar Pineda i Blanca Serra.

«A causa del cansament produït per les llarguíssimes discussions, Xirinacs i el grup del qual era portaveu decidiren retirar la proposta esmentada al principi i quedà oberta l'adhesió a ella per a ser presentada per Xirinacs a l'AsP⁶⁴²». La supeditació a Madrid restà, doncs, ben palesa. Aquesta supeditació anticatalana unia contra natura conservadors, socialistes i comunistes catalans. Una vegada més i vergonyosament des de dintre de casa: *España, antes roja que rota!* Madrid marcava la manera i el ritme. Adolfo Suárez ho descriu així a uns periodistes de *L'Express*: «Les etapes finals de l'autonomia a Catalunya i al País Basc només poden ser empreses a partir de la presència, en els centres de decisió, de persones representatives, encarregades pel poble de trobar solucions definitives. Les eleccions acaben de designar aquests homes. És, doncs, ara el moment d'emprendre aquesta tasca amb realisme i eficàcia a fi que no sigui criticada permanentment per aquells que volen regular-la en el carrer, plantejant una alternativa entre la força i el repte. Podran ser trobats alguns acords. Però mantenint la unitat d'Espanya. L'exèrcit respectarà sempre la voluntat del poble, mentre no siguin amenaçades la unitat de la pàtria, la seguretat interior o

642Canigó, 2-7-94.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

l'ordre institucional⁶⁴³».

(Cal remarcar que Suárez no parla de voler el famós «café per a tots», autonomies generalitzades, com el volgueren AP, PSOE, PCE i alguns sectors d'UCD.)

El comunicat final feia així:

En la ciutat de Barcelona, a 26 de juny de 1977, reunida la tercera sessió plenària de l'Assemblea de C. ha decidit fer públics els següents acords, presos per unanimitat:

1. Valorar els resultats de les eleccions del dia 15 de juny com un triomf de les aspiracions democràtiques del nostre poble.
2. Reiterar els quatre punts de l' AC com objectius definidors de la democràcia a Catalunya.
3. Reafirmar que la consecució d'aquests objectius només serà possible amb la participació democràtica del poble.
4. Saludar la constitució de l'AsP com representació de la voluntat majoritària dels catalans. Per aquesta raó l'AC dóna el seu ple i absolut suport a les activitats de l'AsP adreçades a la recuperació de les institucions d'autogovern de Catalunya.
Per consens majoritari l'AC acorda:
5. La formació d'una comissió estable de l'AC per a la informació i la col·laboració amb l'AsP.
6. Aquesta comissió transmetrà urgentment al president de la comissió permanent de l'AsP la proposta de realitzar una gran concentració a la ciutat de Barcelona en el transcurs de la propera setmana amb el motiu de:
 - a) Manifestar el suport popular a les iniciatives de l'AsP adreçades a la recuperació de les institucions d'autogovern de Catalunya.

643Avui, 28-6-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

- b) Reafirmar els quatre punts de l'AC.
 - c) Exigir la derogació del decret de 5 d'abril de 1938 pel qual ens foren arrabassades les nostres institucions d'autogovern.
 - d) Exigir el restabliment de la Generalitat de Catalunya i el retorn immediat del seu president Tarradellas.
7. Un cop més, l'AC referma la seva solidaritat amb els pobles de l'Estat espanyol que lluiten per llur autonomia.
8. En el marc de, la reivindicació de l'amnistia total, l'AC denuncia el judici polític que a Madrid se celebrarà demà contra Joan Manzanares.

Cal remarcar que amb aquest document els partits dominants mercès a unes eleccions trucades obligaven a declarar públicament a la majoria de les representacions de l'AC el lliurament de confiança plena de l'AC a l'AsP, en contra de les conviccions d'aquesta majoria. Així es va anar teixint la gran mentida que avui encara dura. D'entre els partits guanyadors de les eleccions, només ERC, encara no legalitzada, mantenia la fidelitat a l'AC.

D'altra banda, quina importància podien tenir aquests acords quan se saltaven els acords presos a la segona sessió plenària de l'AC, encara no feia un mes? Els partits dominants només acceptaven l'AC quan els era favorable. Tot acord majoritari -en aquest cas 37 a 10 i 19 abstencions-, en aquests darrers temps, fou de fet ignorat per ells, tot i que l'AC representava les persones més qualificades del país. Es configurava la substitució d'una democràcia interna de qualitat per una democràcia externa i manipulada de quantitat. Catalunya seguia essent Espanya, i anàvem passant d'una Espanya dictatorial a una Espanya oligàrquica.

Es respirà una gran tensió al llarg de tot el dia. L'AC era tocada de mort. Comentava Josep Gifreu: «No sols públicament es féu referència a la idea que l'AC havia de "tancar botiga", sinó que, sobretot, fou en els cercles dels partits "grans" que se sentiren *sota*

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

voce expressions no gaire esperançadores per al futur de l'AC. Algú digué a mitja veu: "Qui serà capaç de dir clarament que l'Assemblea ja s'ha acabat?⁶⁴⁴". I Antoni Reig afegia: «És molt trist que les campanades a mort que sentim per l'AC siguin imputables a les formacions polítiques catalanes majoritàries que, en lloc de la col·laboració entre ambdues assemblees, volen relegar l'AC al racó dels records. Els quatre punts de l'AC encara no són assolits; ¿té sentit matar l'AC? Aleshores tot passaria pels parlamentaris i tot el moviment ciutadà, de comarques, de barris, etc., perdria el paper protagonista jugat durant els últims anys en la lluita per la democràcia i la llibertat⁶⁴⁵».

De part dels partits dominants, Jordi Carbonell acceptà el tristíssim paper de dissimular la situació. Cantà un gran elogi de l'AC i proposà per a més endavant una quarta sessió plenària per dilucidar la seva funció futura. Allò que potser ningú no s'esperava és que, tot prenent-lo pel mot, vaig entregar allà mateix -i la taula, sorpresa i contrariada, va haver d'acceptar- un document amb un projecte que jo havia preparat per dibuixar aquest incert futur. Molts han pensat simplistament -des d'una democràcia formal, potser l'única que probablement ells concebien- que l'AC ja sobrava. Heus ací la meua proposta intempestiva en el marc d'una democràcia més participativa:

Proposta sobre adequació de l'Assemblea de Catalunya a la nova situació política

- A. Utilitat a curt termini de l'Assemblea de Catalunya, que és candent en aquests moments de negociació amb Madrid:
 - 1. Vigilància sobre els quatre punts encara no assolits.
 - 2. Suplència política de les seves associacions de

644Avui, 28-6-77.

645Canigó, 2-7-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

base a nivell comarcal, municipal i de barris, mentre no hi hagi eleccions municipals.

B. Utilitat a llarg termini de l'AC:

1. Existeix un poder popular, de base o infraestructural, que és l'arrel de la sobirania. «El poder ve del poble» (Estatut de 1931). Existeix un poder polític de cúspide o superestructural, que és l'executor de la sobirania.
2. El poder polític és legislatiu, judicial, executiu. El poder popular és:
 - a) Expositiu, enquestador permanent de les necessitats del poble.
 - b) Crític, deliberatiu, denunciador i reivindicatiu davant el poder polític.
 - c) Mobilitzador en adhesió o en protesta per les actuacions del poder polític.

Entre el poder polític i el poder popular hi ha els partits que fan de pont, més o menys arrelats en el poble i més o menys introduïts en les institucions del poder polític.

3. En la societat liberal, que ara s'instaura, el protagonisme passa al poder polític, i el poder popular manté només una posició fiscalitzadora i correctora. Una societat que combat el poder polític es torna ingovernable. Si combat el poder popular, esdevé despòtica.
4. L'AC, junt amb taules polítiques (Coordinadora, Consell), ha assumit en els anys d'il·legalitat els mínims de poder polític possibles al costat del poder popular que li és inherent. Ara que l'Assemblea de parlamentaris assumeix el poder polític, cal que l'AC hi renunciï i se cenyeixi al poder popular.

C. Propostes:

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

1. Canvi de nom com a signe del canvi de funció.
Des d'ara: Assemblea popular de Catalunya, per distingir-se de l'Assemblea política de Catalunya i per tal de no trencar les arrels de tradició i d'identitat popular.
2. Supressió de les delegacions polítiques directes, tot mantenint les delegacions territorials, sindicals, professionals, culturals, etc., amb caràcter sempre obert tant al cim de l' AC com a les assemblees de base. L'Assemblea popular de Catalunya mantindrà el seu caràcter d'escola permanent de democràcia i de parlamentarisme; com una mena de sindicat nacional, com un fòrum nacional obert sense poder polític, sense interferències ni dobles poders polítics paral·lels.
3. El seu contingut serà:
 - a) La informació, consell i ajuda mútua entre les diferents delegacions.
 - b) La informació, el debat i l'acció sobre les necessitats i possibilitats col·lectives d'àmbit supracomarcal segons els punts a, b i c de l'apartat B. Exemples: unificació educativa, contaminació del Llobregat, Àrea metropolitana, Estatut, amnistia, clarificació política popular, drets humans, etc.
4. Qüestions de procediment:
 - a) Al principi: torn de les delegacions sobre problemes territorials o de sector.
 - b) Debat sobre els temes d'interès general. Informe de la comissió estable de relació amb l'AsP.
 - c) Abandó de l'imperatiu de consens propi del temps en què només hi havia una assemblea. Les qüestions es debatran en temps limitat i es passarà a continuació a

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

votació.

Perduda tota esperança, jo ja havia abandonat l'intent de convertir l'AC en el parlament provisional del Principat.

Dilluns, 27 de juny

Ara toca parlar de l'inici de la tornada del president Tarradellas. Per entendre tot el que seguirà cal veure que per damunt d'innombrables qüestions personals i històriques, d'història menuda, tota l'oposició catalana reconeixia públicament, en 1977, la legitimitat de la titularitat de Josep Tarradellas com a president de la Generalitat històrica del Principat de Catalunya i que tota l'oposició demanà el seu retorn com a president durant la campanya electoral i en la primera sessió de l'Assemblea de parlamentaris electes.

Però immediatament de celebrades les eleccions, com moltes vegades havia succeït abans, es produïren jocs ambigus de moltes de les forces guanyadores, que sembla que no acceptaven en llur fur intern allò que proclamaven en públic. Tarradellas -jo vaig parlar en tres ocasions amb ell en terres de l'Estat francès abans del seu retorn-, a part les seves possibles ambicions o conveniències personals, «es mantingué fidel a la seva promesa de no tomar a Catalunya si no era com a president de la Generalitat⁶⁴⁶». Això vol dir que calia que Madrid reconegués la Generalitat d'alguna manera, independentment del resultat d'unes eleccions convocades des de Madrid i per a anar a Madrid. Això només té un nom: dignitat catalana. Per això, malgrat molts hipotètics greuges acumulables contra ell, jo defenso Tarradellas. I això no sols no ho reconeixia Madrid. Tampoc, ni nacionalistes ni comunistes catalans. I els socialistes vacil·laven en el dubte bo i anant d'una banda a l'altra. Però veiem-ne els fets, certament sorprenents.

L'endemà de les eleccions, Tarradellas trucà a Carles Sentís, cap de llista d'UCD al Principat, el felicità i li insinuà «que ara podia fer coses, atès que era l'home de Suárez a Catalunya⁶⁴⁷». Tarradellas ha tingut paciència, no ha interferit en les eleccions, però no pot tolerar que els elegits per representar el Principat a Madrid suplantïn la reinstauració de la Generalitat amb una Assemblea, paral·lela a la Institució ja existent, desviada de la seva finalitat democràtica, i que vol prendre-li el lloc en la reinstauració de l'autogovern a l'interior del Principat.

Jo ho havia dit clarament mesos enrere. Com pot Catalunya enviar representants a Madrid si no existeix la Catalunya que els ha

646Batista, Antoni-Playà, J., *La gran conspiració*, 259.

647Batista, Antoni-Playà, J., *La gran conspiració*, 257.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

d'enviar? La Catalunya que els havia d'enviar, al meu albir era la unió estreta i eficaç de la Generalitat legítima encarnada en Tarradellas i el poble lluitador en l'interior del país encarnat en l'Assemblea de Catalunya. Tarradellas, oficialista, amant d'una democràcia formal, tal com la volien els capitosts d'Occident, reduí l'AC a un apèndix del seu Organisme consultiu. Greu error. Si no l'hagués comès, potser els comunistes no l'haurien combatut tant; potser l'Assemblea no hauria estat dissolta, i hauríem disposat d'una força unitària política i popular irrefutable davant Madrid.

Tarradellas, l'endemà de les eleccions, s'avança als esdeveniments i busca pressionar directament Suárez. Gat vell polític, endevina el despit que allotja el reformador que no ha guanyat a Catalunya, Com dèiem⁶⁴⁸: «Tarradellas, abrigallat per l'extrema esquerra i refusat pel centre esquerre, acabaria recollit per la dreta!» I recorre a un antic oficial de les tropes mores de l'exèrcit de Franco, ara periodista -avui diríem un «mediàtic polític»- ben situat i amb força audiència, tot i que havia tractat Tarradellas de somiatruïtes, i cap de llista a Catalunya del partit guanyador a Espanya. Carambola!

Però casualment, el mateix dia 16, el vicepresident espanyol Alfonso Osorio⁶⁴⁹ pregunta a Manuel Ortínez si era possible tomar a engegar l'Operació retorn de Tarradellas ideada per aquest darrer feia vuit mesos⁶⁵⁰. Ortínez ara aconsella rapidesa. Osorio consulta i al cap de dos dies telefona a Ortínez i li confirma la necessitat d'actuar. Cal que la UCD, amb Carles Sentís al capdavant, capitalitzi l'operació!

Fou Sentís triat per Tarradellas o imposat per Suárez? Quina

648Xirinacs, *La traïció dels líders II*, pàgina 191 de la primera edició i pàgina 172 de la segona edició.

649Vegeu Xirinacs, *La traïció dels líders II*, pàgines 48-50 de la primera edició i pàgines 55-57 de la segona edició.

650Vegeu Xirinacs, *La traïció dels líders II*, pàgines 117-126 de la primera edició i 110-117 de la segona edició.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

conxorxa teixien Osorio, Suárez, Tarradellas i Ortínez?⁶⁵¹. Però Ortínez lúcidament postil·la: «Allò que jo havia plantejat des del primer moment com una operació d'Estat entre la Monarquia espanyola i la Generalitat, entre dues institucions, rebaixava el nivell i es convertia en una operació de govern i en un intent d'operació de partit. La gran modificació era aquesta⁶⁵²». Canvi des de dalt, a l'esquena del poble, com Tarradellas, però digne com ell.

I això es confirma pel que segueix. Ortínez, escrupolós amb la democràcia, no volia actuar a favor de la UCD, contra el PSC-C-PSOE guanyador a Catalunya-Principat. I concerta «una entrevista confidencial amb Joan Reventós en tant que guanyador de Catalunya». Això no ho sabrien els de la UCD, En el seu llibre Ortínez afirma que fou el 20 de juny, però diu, crec que equivocadament, que Reventós visità abans Suárez el 18 i el rei d'Espanya, el 19. Les visites foren el 19 i el 20. En tot cas, abans o després de veure Suárez i el rei d'Espanya, Reventós fou informat i ho fou amb suficient antelació als esdeveniments.

L'entrevista, segons Ortínez, tingué lloc a l'hotel Victòria, de Pedralbes. A més d'Ortínez i Reventós, el primer diu que assistiren per part seva, com a testimoni, el misteriós Alfons Quintà⁶⁵³, que en el primer govern de Pujol seria el primer director de TV3, amb grans protestes de l'oposició, i, per part de Reventós, Raimon Obiols. Massa testimonis perquè fos una entrevista falsa. «Com a guanyadors, creia -diu Ortínez- que tenien el dret de saber l'estat de la qüestió i l'intent de capitalització per part de la UCD. Com a demòcrata, pensava que el partit de la majoria a Catalunya no podia restar-ne al marge. El meu deure era informar-los, i la seva obligació actuar en conseqüència⁶⁵⁴». Josep Benet acusarà l'operació Tarradellas de conspiració contra l'esquerra guanyadora. Ortínez diu:

651Vegeu Xirinacs, *La traïció dels líders I*, pàgines 79-80 de la primera edició i pàgina 77 de la segona edició.

652Ortínez, Manuel, *Una vida entre burgesos*, 150.

653Vegeu Xirinacs, *La traïció dels líders II*, pàgina 122 de la primera edició i pàgina 113 de la segona edició.

654Ortínez, Manuel, *Una vida entre burgesos*, 150.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

«Estranya estratègia d'un conspirador contra l'esquerra... Reventós i Obiols van dir-me que ho parlarien amb el comitè directiu del PSC i que ja me'n dirien alguna cosa. Encara espero⁶⁵⁵». Després Tarradellas es defensaria d'haver anat a parlar amb Suárez i el rei d'Espanya. El primer d'anar-hi havia estat Reventós. I, abans de Tarradellas, Pujol i Roca Junyent anirien d'amagat a parlar amb Martín Villa.

Demanà Reventós a Madrid la reinstauració de la Generalitat? Diu la crònica de Salvador Sánchez Terán que s'havia manifestat contrari al retorn de Tarradellas des de temps enrere: «Reventós sol·licita entrevista a s. m. el Rei i al president del Govern per a formular la reivindicació de l'Estatut d'autonomia i d'una forma molt insistent el restabliment de la Generalitat⁶⁵⁶». En tot cas només li concediren l'AsP i que la presidís Tarradellas, amb la qual cosa aquest retornava sense el reconeixement de la Generalitat històrica. Tarradellas diria més endavant: «Jo vaig decidir d'anar a Madrid un cop hagueren fracassat els socialistes⁶⁵⁷». Les coses així, si Tarradellas aconseguia una altra via de negociació, crec que l'obligació dels socialistes consistia en tornar a Madrid de braç amb Tarradellas. I no ho feren, crec jo, pressionats per nacionalistes i comunistes. Per consegüent, Benet no pot culpar d'això Tarradellas.

Ortínez, el mateix dia 20, després de la reunió amb Reventós, telefonà a Saint-Martin-le-Beau. El president acceptà, de la seva banda, el seu viatge a Madrid, acompanyat de Carles Sentís. Cedir en aquest extrem, fou responsabilitat seva, pressió de Suárez o irresponsabilitat dels socialistes?

El dia 21, Reventós sembla haver oblidat la visita d'Ortínez i, després d'obtenir el «permís» del rei d'Espanya, demanà a Tarradellas de venir, el dia 25, a presidir l'Assemblea de parlamentaris, inconscient (?) col·laborador de la jugada mestra de Madrid i d'altres...: fer venir Tarradellas sense cap reconeixement

655Ortínez, Manuel, *Una vida entre burgesos*, 206.

656Sánchez Terán, Salvador, *De Franco a la Generalitat*, 284.

657Ortínez, Manuel, *Una vida entre burgesos*, 151.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

d'una Generalitat! Tarradellas, com era d'esperar, s'hi negà. No cau en la temptació. Com podia acceptar aquesta sortida descafeïnada i refusar la millor proposta de negociació directa que s'estava gestant amb Suárez, el qual, sempre a instàncies d'Osorio, s'havia tret de la màniga i posat damunt la seva taula de negociacions la carta amagada: «aquella que un dia li va servir el superagent Casinello⁶⁵⁸», el novembre de 1976?

El 22 de juny, Suárez, que sabia tot allò que li havia dit candorosament Reventós, reuneix a la Moncloa Martín Villa, ministre de l'interior, Sánchez Terán, governador civil de Barcelona i Carles Sentís i accepten de llur banda el viatge de Tarradellas a Madrid. Com hem vist⁶⁵⁹, una telefonada de Sentís a Tarradellas, a l'hotel Mont Thabor, de París, li ho confirma. ¿Fou la nit del 22 o del 23? Batista i Playà parlen del 22, *Catalunya Expréss*, del 23. Fins aleshores no ho sabia Frederic Rahola. A partir d'ara ja ho sabrà, tot i que sembla que Tarradellas ho negui. Es van perdre tota una *Paris la nuit* per parlar-ne!

En esbrinar quan van saber els socialistes el viatge del president, es detecta tot un joc de fet-i-amagar per part dels diferents cronistes amb objecte d'evitar que algú pugui exigir responsabilitats i per altres raons. Josep Benet, tant en el seu llibre sobre Tarradellas com en la conferència que impartí a l'edifici Winterthur sobre *La transició a Catalunya*, el 5 de maig de 1992, presentada per Antoni Batista, afirma que ell desconeixia el viatge de Tarradellas abans d'efectuar-se. I que la resta de forces polítiques representades en la comissió permanent de l'AsP, reunida, segons ell però equivocadament, a la tarda del mateix dia (el 27) del viatge (en realitat la primera permanent no se celebraria fins al dia següent⁶⁶⁰, també eren sumides en la més fosca ignorància. «La notícia, diu, fou

658Batista, Antoni-Playà, J., *La gran conspiració*, 259 i Xirinacs, *La traïció dels líders II*, pàgines 122-125 de la primera edició i pàgines 114-116 de la segona edició.

659 23-6-77.

660Avui, 29-6-77 i Ortínez, Manuel, *Una vida entre burgesos*, 153.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

rebuda per tots els reunits amb una total incredulitat⁶⁶¹». Cita Sánchez Terán: «Cap dels líders catalans coneixia el viatge». I fins i tot cita el mateix Tarradellas: «La meua visita causà estupor a tothom, perquè jo no vaig dir res a ningú, li asseguro que només ho sabien la meua dona i Madrid⁶⁶²».

Se suposa que el membre de la Comissió permanent, Carles Sentís, sí que ho sabia, tot i que devia ser absent per acomplir altes responsabilitats. I els socialistes? Benet, que no creu que ho sabessin perquè li ho vaig preguntar directament a la Winterthur i així m'ho va confirmar, quedà astorat que Tarradellas, tres anys després arribés a afirmar: «Tanmateix, el moment més important no arribaria fins al dia 17 [sic (segons Benet, que frueix de prodigar aquesta anotació sarcàstica... de vegades no en té prou i posa [sic i sic])] de juny quan jo vaig decidir, després d'informar Joan Reventós, en la seva qualitat de líder del partit, que havia guanyat les eleccions del dia 15, viatjar fins a Madrid per entrevistar-me amb el president Suárez⁶⁶³». A Benet li ve que ni pintada la contradicció per reblar l'acusació de mentider que llença contínuament sobre Tarradellas.

El cert sembla ser que Tarradellas no explicà directament a Reventós el projecte de viatge; però sí ho féu indirectament a través dels «seus homes», dels quals Ortínez afirma esser-ne un, sinó el dia 17, el dia 20 o com a més tard el 25. Benet no podia llegir el llibre d'Ortínez, perquè encara no era publicat. Però hauria pogut llegir el llibre de Batista i Playà, al qual dedica un generós pròleg. Tampoc Sánchez Terán no sabia la filtració que Ortínez havia fet a favor dels socialistes.

¿Què hi diuen Batista i Playà, que tampoc no havien pogut llegir encara el llibre d'Ortínez quan publicaren el seu i que, malgrat llur independència, es bellugaven en ambients comunistes? «Sembla que no és fins al dia 25 quan Manuel Ortínez visita Reventós al seu domicili del carrer d'Anglú i li comenta la possibilitat d'un viatge

661Josep Benet, *El president Tarradellas en els seus textos*, 363.

662*Pueblo*, 13-9-77.

663*Cambio 16*, 10-2-1980.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

sorpresa de Tarradellas a Madrid⁶⁶⁴». No és en un hotel, sinó al domicili de Reventós. I no és el dia 20 sinó el 25... sembla. És cert, com veurem, que comunistes i Benet refusaren parlar del retorn del president Tarradellas durant la campanya electoral. L'Entesa dels catalans -tot i ésser-hi els socialistes-, no pogué assumir aquesta reivindicació per l'oposició dels comunistes i Benet, segons carta dirigida a mi per Joan Reventós, i, en conseqüència, els comunistes i Benet foren després marginats totalment de la informació per part d'ucedistes i socialistes.

Potser encara no saben que foren mantinguts en la ignorància per llur intransigència, fins i tot pels socialistes. I continuen defensant, sobretot Benet, que els socialistes no en saben res i que Tarradellas traï «tota» l'esquerra a favor d'una operació dretana. Molt equivocats! Els socialistes estaven d'acord en l'Operació retorn i hi van col·laborar... a una prudent distància, perquè no fos dit. Fins a avui mantenen un cert equívoc en tota aquesta qüestió.

«Jordi Pujol fou un dels primers sorpresos per l'arribada de Tarradellas a Madrid. Se n'assabentà a mitja tarda del dia 27. Rahola li havia demanat unes setmanes abans, com féu als altres partits, que determinés una data per al retorn del President. Pujol respongué que donava suport a la idea, però que no podia donar cap data⁶⁶⁵».

Què diuen, doncs, els mateixos socialistes? La meua investigació és minsa, però significativa i força actualitzada. En ocasió de la mort de Frederic Rahola, Joan Reventós escriví una necrològica en què deia: «Amb la discreció que el caracteritzava, fou el confident permanent [de Tarradellas] en el complex procés que conduí al retorn del President, amb la Generalitat restablerta. Procés que, ara que Manuel Ortínez escriu les seves memòries, confio que coneixerem en alguns detalls encara no aclarits. Fou Rahola qui em presentà Ortínez, després que els socialistes catalans haguéssim pres partit a favor del retorn del President a l'exili en una conferència que vaig haver de repetir dues vegades amb l'aforament

664Batista, Antoni-Playà, J., *La gran conspiració*, 259.

665Mundo Diario, 25-6-78.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

del teatre Romea ple de gom a gom. Com fou Rahola, acompanyat de dos homes, qui vingué a casa per a participar-me el viatge de Tarradellas a Madrid, amb cita amb Suárez i eventualment amb el Rei⁶⁶⁶».

Llegit per mi això, vaig adreçar a Joan Reventós la següent petició: «Em plauria saber les dades precises en què *a*) els socialistes van prendre partit en favor del retorn del President en l'exili i *b*) en què et visità Rahola a casa teva acompanyat de dos homes del president per participar-te el viatge de Tarradellas a Madrid..., d'aquest apartat m'interessen les circumstàncies i l'hora. ¿Són aquests extrems publicats en algun lloc?»

En una amable carta de 14-12-92, Reventós em respon: «a) Efectivament, els socialistes vam prendre partit a favor del retorn del President en l'exili i així ho vaig defensar per primera vegada en ocasió del míting celebrat al Teatre Romea, instant el poble a no participar en el referèndum convocat per Suárez per aprovar la Llei de reforma política [nov-desembre 1976]. Després ho defensàrem en la campanya electoral del juny de 1977 per a diputats (no l'Entesa pel senat) en no acceptar fer-ho el PSUC. b) Els homes del President que vingueren a casa a comunicar-me el dia del viatge de Tarradellas a Madrid, ho feren dues nits abans de produir-se el viatge. No està publicat enlloc, llevat de l'article sobre en Rahola. Sé que Manuel Ortínez prepara un llibre sobre el retorn del President».

Segons això, ¿caldrà donar més fe a Ortínez, que posa la data del 20, que a Reventós, que la fixa en el 25? Ortínez no esmenta Rahola. Eren Manuel Ortínez i Alfons Quintà els dos homes del President? O es tracta de dues visites diferents, l'una el dia 20 i l'altra el 25, amb persones diferents? Reventós precisa poc la dada, no especifica l'hora ni els representants del President. Però ell i Ortínez encara són vius, ho saben i ho poden aclarir.

No cal dir que el Govern espanyol només hi veia el seu interès i Tarradellas els vingué com anell al dit. Les presses, les tingué en

666*La Vanguardia*, 24-11-92.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

aquell moment el Govern espanyol i ell fou qui cridà Tarradellas. No és correcte afirmar que Tarradellas sols aconseguí un reconeixement poc més que formal de la Generalitat, com veurem. Però fou només responsabilitat seva? Els nacionalistes i els comunistes li feien el buit, i els guanyadors socialistes, informats, el deixaren sol.

Un altre fet que indignà Tarradellas fou, segons la seva pròpia interpretació, el d'un encontre secret amb el ministre Martín Villa, tinguda al seu despatx de Madrid, per Jordi Pujol i Miquel Roca, el dia 23 de juny, «en la qual l'executiu central expressà la seva negativa a acceptar la creació d'un consell català, que veuria com una mena de govern a l'ombra⁶⁶⁷». La idea del consell era de Reventós. Era pactada amb Tarradellas? I en l'Assemblea de parlamentaris, fou precisament CDC per boca de Jordi Pujol, la que canvià, amb gran sorpresa de tots i sense cap mena d'oposició per part dels socialistes, el consell per una mera comissió permanent de l'AsP, tal com havia dictat Martín Villa.

Per què l'historiador Benet calla totes aquestes rebaixes prèvies a les atribuïdes a Tarradellas?

«Un any després d'aquest viatge -diu la periodista M. Àngels Llinàs-, que significà per a Catalunya l'inici del procés de negociació amb el govern de Madrid per al restabliment de la Generalitat, encara segueixen essent un enigma molts punts que els seus protagonistes i organitzadors eviten d'aclarir. Les informacions són plenes de contradiccions i ningú no vol parlar de l'afer sense el permís del President⁶⁶⁸». Diu també: «La data del viatge no es pogué fixar fins després de les eleccions a causa del conflicte Tarradellas-Pujol. Un diumenge de maig [!] de 1977, en un viatge amb avió de Barcelona a París, Rahola comunicà a Joan Reventós el viatge que projectava. «No li vaig dir la data perquè encara no la sabíem», va dir Rahola a *Mundo Diario*. Tarradellas declararia: «Des de quinze dies abans de les eleccions jo ja sabia que seria cridat a Madrid d'un

667Batista, Antoni-Playà, J., *La gran conspiració*, 259.

668*Mundo Diario*, 25-6-78.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

moment a l'altre⁶⁶⁹».

Però cal anar seguint la cronologia ordenadament. El dia 24, festivitat de Sant Joan, Ortínez ja sap la data del viatge: serà el 27. Madrid no es vol ocupar de la materialització del viatge. Ortínez en tindrà cura. Des del seu despatx de l'edifici Winterthur, de la plaça Calvo Sotelo -ara Francesc Macià-, de Barcelona, telefona a Tarradellas, que no s'ho acaba de creure. La consigna és: es trobaran, el 26, a París per volar cap a Madrid. I telefona a l'industrial basc i senador per designació reial, Luís Olarra⁶⁷⁰, que els deixa el seu avió particular gratuïtament.

El mateix dia, en el convent dels caputxins de Pompeia, a Barcelona, es reuneix per darrera vegada el fantasmal Organisme consultiu⁶⁷¹, creació del propi Tarradellas, per organitzar el seu retorn. Rahola, que sabia com anaven les coses, callà i deixà treballar en el buit els participants enganyats. Tarradellas es presentaria en el marc d'un acte multitudinari a Barcelona. Tornaria d'incògnit, es digué en «petit comitè», a bord d'un avió pilotat per Jaume Mata, ex-aviador republicà i membre del PSP i de l'Organisme consultiu. «Tarradellas ens féu el salt», diria després Mata⁶⁷².

«Romà Planas, conseller del President, s'assabenta per una filtració que Tarradellas anirà a Madrid el 27 de juny, només dos dies abans, el 25. El mateix dia, segons Raimon Obiols, Tarradellas cridà per telèfon a la plana major del PSC de la Federació catalana del PSOE i els comunicà els seus plans sota promesa de guardar discreció. Però Josep Benet ha declarat a aquest periòdic que tres quarts d'hora abans que les agències donessin a mitja tarda del dia 27 la nova de l'aterratge havia mantingut una conversa amb Reventós "i puc assegurar -diu Benet- que no en sabia res. Si

669 *Avui*, 29-6-77.

670 vegeu Ortínez, Manuel, *Una vida entre burgesos*, 152.

671 vegeu Xirinacs, *La traïció dels líders II*, pàgines 188-194 i 259-261 de la primera edició i pàgines 170-174 i 228 de la segona edició.

672 *Mundo Diario*, 25-6-78.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

Reventós ho hagués sabut, hauria d'haver acompanyat Tarradellas a Madrid com a representant de la força política que més vots havia obtingut a Catalunya⁶⁷³». Benet tenia una raó com una catedral, tot i que no volia el president Tarradellas. Vénen ganes de riure pensar que en aquell mateix dia 25 els socialistes, sabedors de tot, convoquessin solemnement l'Assemblea de parlamentaris i obtinguessin de tots els assistents -excepte de López Rodó- la petició adreçada a Tarradellas que vingués a presidir l'Assemblea. «Però què heu fet!», exclamà Tarradellas en rebre telefònicament la petició.

Són les 5 de la tarda del diumenge 26 i Manuel Ortínez espera debades en l'apartament de la seva propietat de l'hotel Sheraton-Montpamasse, de París. Frisós, telefona a Clos Mosny de Saint-Martin-le Beau. Tarradellas no hi comptava! Era departint amigablement amb Francesc Vicenç i Françoise. Finalment, es convenç de la seriositat de la proposta i marxa precipitadament a París.

Arriba finalment el dia 27. A les 10 del matí Tarradellas i Ortínez arriben a l'aeroport de Le Bourget. A les 12 arriba l'avió d'Olarra des d'Espanya amb un únic passatger: Carles Sentís. Volen cap a Barajas Tarradellas, Ortínez i Sentís. Tarradellas expressa més d'un cop al pilot el temor d'ésser detingut en arribar a Madrid. Els controladors aeris de Barajas tenien ordres de donar pas preferent a l'avió presidencial. A les dotze i mitja del matí aterra l'avió. Un comissari de policia lliura al President un passaport en regla, emès segons directrius de Martín Villa. Cap periodista no n'és testimoni.

A les tres de la tarda entraven al domicili madrileny de Manuel Ortínez, carrer Francesc d'Assís Méndez Casariego, número 3. La dona d'Ortínez els tenia preparat el dinar. Carles Sentís telefonà immediatament a Martín Villa. Manuel Ortínez fa el mateix al local central del PSC a Barcelona. Si els socialistes haguessin volgut, encara eren a temps de junyir-se a la negociació. Ortínez comenta irònicament: «En pocs minuts, tots els partits catalans es van declarar tarradellistes aferrissats, partidaris des de sempre o fins

673Mundo Diario, 25-6-78.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

i tot artífexs del retorn del president de la Generalitat...⁶⁷⁴». En canvi, els periodistes principatins cuitaren a pescar un bitllet d'avió en el pont aeri cap a Madrid, on arribaren just quan Tarradellas ja sortia de l'entrevista amb Suárez.

A mitja tarda, el ministre Rodolfo Martín Villa i el governador civil de Barcelona Manuel Ortíz Sánchez es dignaren visitar Tarradellas en el propi domicili provisional d'aquest a Madrid per preparar-li l'entrevista amb Suárez. «Els quals -diu Tarradellas, orgullós- m'havien demanat hora per poder-me saludar». La visita durà prop de dues hores.

A les set i mitja del vespre fou rebut per Adolfo Suárez al palau de la Moncloa per espai de dues hores. Anava indefectiblement acompanyat de Carles Sentís. En cap moment no li donaren el tracte de president. Però li avantposaven el tractament d'honorable. «Tarradellas no acceptà cap de les deu propostes que li formulà Suárez, perquè ni la Generalitat ni el seu president eren inclosos en elles⁶⁷⁵». «La primera presa de contacte és desastrosa -narrarà Gregori Morán-; la tossuderia d'ambdós és tan evident que no tenen res de nou per dir-se: s'alcen i donen per acabada la reunió⁶⁷⁶».

Però en sortir Tarradellas de l'entrevista, succeeix un fet que ha esdevingut mític. Els periodistes, àvids, l'interroguen. Tarradellas respon tranquil: «El canvi d'impressions ha estat summament satisfactori... excel·lent». Mentrestant, Martín Villa fa la mateixa pregunta a Suárez. Aquest, sempre inclinat a Pujol i reticent amb Tarradellas, li fa: «Amb aquest vell caparrut no hi ha res a fer».

Martín Villa, decebut, surt de la Moncloa i el sorprenen els periodistes exaltats. Tot havia anat tan bé! Torna cap a Suárez, li ho explica i afegeix: «Som davant un home de talla política».

Però Tarradellas arribà a casa d'Ortínez fet malbé. A més li comunicaren que l'entrevista programada inicialment per a dimecres

674Ortínez, Manuel, *Una vida entre burgesos*, 153.

675Mundo Diario, 25-6-78.

676Morán, Gregorio, *Adolfo Suárez: Historia de una ambición*, 342.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

29 amb el rei d'Espanya restava ajornada. El capità general de Catalunya, Francisco Coloma Gallegos havia protestat enèrgicament contra la possibilitat d'una tal entrevista. En uns moments de depressió, el President ho veia tot com un fracàs majúscul. No s'adormí fins a les tres de la matinada.

«El primer vespre vam sopar a casa entre els íntims -diu Ortínez-. Crec recordar que també hi havia Joan Reventós [!]. El veig amb l'expressió a la cara de sobrepassat pels esdeveniments, cenyit per la disciplina de partit que potser no sempre coincidia amb el seu sentiment personal, arrabassat per la dinàmica política⁶⁷⁷».

Opino que Reventós pogué i volia participar en aquestes negociacions al costat de Tarradellas, però ni socialistes, ni comunistes, ni pujolistes li ho permeteren. I ell va plegar-se a llurs pressions.

⁶⁷⁷Ortínez, Manuel, *Una vida entre burgesos*, 155.

Dimarts, 28 de juny

Segueix el joc de l'acuit o de fet-i-amagar sobre les presències i absències de Joan Reventós prop de Tarradellas. Si Ortínez «creu» que ahir ja va sopar amb el President, els diaris diuen que és avui que Reventós va a Madrid. I un d'ells explica un episodi detectivesc. «Reventós, que acudí a Madrid l'endemà de l'arribada de Tarradellas, preparà una entrevista secreta amb el President a un bar de l'autopista de Burgos, i alguns periodistes, per no perdre'ls de vista, hagueren de seguir-los a 160 quilòmetres per hora en llur cotxe⁶⁷⁸». Van parlar una hora i mitja a migdia, i Reventós tornà cap a Barcelona amb un missatge de Tarradellas a l'AsP.

Abans, Tarradellas rep els periodistes catalans per primera vegada cap a les onze del matí, a casa d'Ortínez. «L'entrevista amb el president Suárez ha estat extraordinària, apassionant, però a la vegada molt tensa i molt dura, encara que sempre hi ha estat present una mútua cordialitat i simpatia. La qüestió no pot resoldre's ni en dos dies ni en dues setmanes. No puc tornar a Catalunya sense un reconeixement oficial⁶⁷⁹». Sí que li ho permetien, però ell no ho volia. Afirmà que de la visita seva a Madrid només estaven assabentats Frederic Rahola i Joan Reventós. Esmentà que sobre la conversa amb el president Suárez, ja n'havia parlat amb Joan Reventós, aquella mateixa nit [!]. Que Carles Sentís l'acompanyava com un amic... des de feia més de cinquanta anys! I que ell mai no faria res sense l'acord dels partits polítics catalans.

«No penso concloure cap acord sense el vostre consentiment i aprovació», diu en el comunicat a l'Assemblea de parlamentaris. La premsa madrilenya tractava el tema amb molt de relleu.

Després de les vuit del vespre, es reuneix per primera vegada la Comissió permanent de l'AsP, al Saló de mapes de la Generalitat, de Barcelona, i tot seran valoracions positives i encomiàstiques del viatge de Tarradellas a Madrid. La sessió dura tres hores. I es clou a les onze de la nit amb una conferència de premsa. Hi ha una sensació d'incomoditat per part dels que eren reticents al retorn del President, però ningú no ho reconeix. Gregorio López Raimundo parla d'un «èxit fabulós de Catalunya». Pujol, més subtil, tracta de resituar les respectives funcions dels dos fronts, mal avinguts, de

⁶⁷⁸*Mundo Diario*, 25-6-78.

⁶⁷⁹*Avui*, 29-6-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

negociació: «Una cosa és la negociació institucional i l'altra la negociació dels continguts polítics». Tot i que li han fet un gol inesperat, no dóna el braç a tòrcer. Abandona la lluita en el front institucional en mans del seu contrincant Tarradellas, però minimitza el seu abast: un marc sense pintura a dintre. Vol reservar la pintura per a l'AsP.

Mentrestant, a Madrid, a darreres hores del vespre, el ministre Rodolfo Martín Villa, acompanyat de Carles Sentís, visita de nou Tarradellas, amb qui parla a soles, per anar polint les gestions. S'estableix el primer esborrany d'acord sobre el retorn del President. El Rei ha amansit Coloma Gallegos i des del matí se sap que rebrà Tarradellas demà, a una hora que encara no és fixada, perquè essent dimecres el Rei té audiència militar...! i això cal que passi davant de tot. En sortir i adreçar-se als periodistes congregats, a Martín Villa se li escapa manta vegada el mot «president». Els parla del futur reconeixement de les autonomies per a totes les regions bé que amb trets especials per a les «històriques», tot en el marc d'una constitució que cal aprovar per endavant. No exclou una mena de reconeixement provisional previ de la Generalitat. Tarradellas no en dirà res als periodistes. Vol guardar silenci abans de veure el rei d'Espanya.

Dimecres, 29 de juny

Sorprenentment, a les deu i mitja del matí, sense el testimoni de la premsa, que no havia estat alertada, el president Tarradellas, acompanyat per Carles Sentís, fou rebut pel rei Joan Carles I d'Espanya al palau de la Zarzuela, amb qui va romandre tres quarts d'hora. L'entrevista havia estat demanada oficialment pel mateix Carles Sentís al general Alfonso Armada⁶⁸⁰, l'home de confiança del Rei. Aquest no tractà Tarradellas com a president. Només *don José* o *señor Tarradellas*. En un apart, el Rei s'excusà a Sentís perquè encara no podia tractar Tarradellas com a president. Demanà una mica de paciència.

La meua impressió, després de llegir la insulsa roda de premsa posterior, plena d'evasives per part del President, és que els dos estadistes no tractaren de res en concret. El rei d'Espanya es limità a picar l'ullet a Tarradellas. Gest equívoc que es pot interpretar de mil maneres, però que intenta fer còmplice de les estratègies de l'emissor al destinatari. Tarradellas encara tenia les mans buides, malgrat l'èmfasi amb què qualificà d'històric l'esdeveniment. A tot estirar, fou una operació de prestigi per anar estovant el camí. La desunió catalana no donava per a més. Es dibuixava ja la possibilitat d'una segona entrevista, amb Suárez, més operativa.

«El Rei no pactà ni negocià res, però creà el clima necessari perquè la segona reunió de Suárez i Tarradellas permetés establir un positiu clima de diàleg i unes bases molt genèriques d'entesa, les quals foren plasmades per Martín Villa en un document que, discutit per ell amb Tarradellas, permeté de fer públic el comunicat oficial de 2 de juliol, que resumeix els fruits del viatge⁶⁸¹».

Madrid veia el president Tarradellas desassistit per la majoria dels polítics catalans electes, veia com aquests mateixos polítics buscaven una línia directa amb el govern espanyol i advertia com el President i com els polítics electes no sols anaven sols, sinó, a més, llur respectiva disposició a negligir la immensa força del poble català unit en l'Assemblea de Catalunya. En nom d'algunes

680Vegeu Xirinacs, *La traïció dels líders I*, pàgines 127, 283 i 320 de la primera edició i 117, 249 i 281 de la segona edició i *La traïció dels líders II*, pàgina 224 de la primera edició i pàgina 197 de la segona edició.

681Sánchez Terán, Salvador, *De Franco a la Generalitat*, 286.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

delegacions, en la tercera sessió plenària de l'Assemblea de Catalunya del dia 26, jo havia presentat un projecte de *Recomanació política* de l'AC a l'AsP. No fou assumit. En aquest dia 29, jo, en nom de les vint delegacions que finalment l'assumiren, vaig presentar el document a Joan Reventós en invocació de la seva qualitat de president de la comissió permanent de l'AsP. D'aquesta manera sortejava l'embús en els òrgans directius que bloquejava l'AC. Quan s'infarta l'artèria principal del cor cal fer-hi, d'urgència, un *by pass*. Deia així:

L'Assemblea de parlamentaris s'ha constituït per tal d'obtenir el poder polític a Catalunya.

- 1) Es poden distingir un procés lent i un procés ràpid de recuperació d'aquest autogovern:
 - a) Procés lent de repetició del camí de 1931:
 - elaboració d'un Estatut definitiu.
 - plebiscitat pel poble català.
 - aprovació per les corts de Madrid.
 - aplicació.
 - b) Procés ràpid d'aprovació de l'Estatut del 32 actualitzat:
 - retocs mínims a l'E-32 per adaptar-lo a les actuals circumstàncies.
 - no plebiscitat (confiança en els elegits).
 - no aprovació a les corts de Madrid, ans decret-llei que anul·li el de 1938, que anul·li el del Consell general i que aprovi l'E-32 actualitzat.
 - aplicació.
 - aconseguit aquest marc, serà possible accedir

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

a l'exercici del dret a l'autodeterminació.

Es veu més convenient el procés segon per reforçar el procés triat per l'AsP i perquè és fidel al 3r punt de l'AC. Cal intentar, doncs, una negociació de poques setmanes abans de les vacances.

- 2) Prèviament, sembla recomanable obtenir per decret llei el control oficial de les quatre diputacions, ja tocades de vents dimissionaris, control possible segons la normativa legal vigent. Això evitarà l'erosió de la presència a Catalunya del president de la Generalitat sense cap poder executiu en el període que va des de la seva tornada per presidir les sessions de l'AsP fins al restabliment del marc autonòmic configurat en l'E-32. Altrament l'Estatut no es podrà recuperar fàcilment sense cap poder fàctic.

Aquest poder de fet podria prendre el nom de Diputació provisional de la Generalitat de Catalunya, mentre no arribin les eleccions a parlament de Catalunya i controlaria aquestes eleccions amb avantatges indubtables.

Signen les següents delegacions pertanyents a l'AC:

Assemblea Democràtica de l'Alt Empordà.
Assemblea Democràtica de Granollers.
Assemblea Democràtica de Premià de Mar.
Assemblea Democràtica de Vilanova de la Roca.
Col·lectiu d'Acció No Violenta dels PP. CC.
Comissió pel retorn del president Tarradellas.
Confederació de Sindicats Unitaris de Treballadors.
Esquerra Nacional.
Esquerra Republicana de Catalunya.
Gent Nacionalista Independent dels PP. CC.
Joventuts d'Esquerra Republicana de Catalunya.
Joventuts Revolucionàries Catalanes.
Joventuts Socialistes d'Alliberament Nacional dels PP. CC.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

Moviment Comunista de Catalunya.
Moviment d'Unificació Marxista dels PP. CC.
No alineats de l'AC.
Nova Falç.
Organització Revolucionària dels Treballadors.
Partit Socialista d'Alliberament Nacional dels PP.
CC.
Partit Socialista d'Alliberament Nacional dels PP.
CC. (prov.)⁶⁸².

Tanmateix, en aquells moments, tant els nostres plans d'adequació de l'AC a la nova situació, com les nostres recomanacions a l'AsP, com les decisions de la mateixa AsP, com les il·lusions de Tarradellas no eren sinó paper mullat. Es faria allò que voldria Madrid. Una vegada més, a la llargament esperada hora de la collita, tot i haver arribat «l'altre juny», la falç no era prou esmolada. Madrid hi anava imposant l'estratègia i el ritme. Directament o indirectament, amb un cop a la taula, havia instrumentalitzat i neutralitzat la nostra Presidència, la nostra Assemblea de parlamentaris i la nostra Assemblea de Catalunya. De moment, ni República, ni derogació del decret-llei infame, ni Generalitat, ni Estatut, ni autodeterminació.

682 *Avui*, 30-6-77.

Dijous, 30 de juny

En resposta a la crida formulada en la reunió plenària de l'Entesa dels catalans del 23 de juny, el dia 27, els adreço aquesta carta:

Per coincidir amb el vostre programa, que es resumeix en els quatre punts de l'Assemblea de Catalunya, i pel desig que m'anima d'actuació unitària de la minoria catalana al senat de Madrid, us prego vulgueu comunicar-me les vostres convocatòries a les reunions a les quals heu invitat els altres senadors.

Josep Benet, per la Comissió permanent de l'Entesa dels catalans, em responia, el dia 30:

La Comissió plenària de l'Entesa dels catalans, en la seva sessió del dia d'avui, ha examinat la sol·licitud del senador Lluís M. Xirinacs d'entrada a l'Entesa, i després d'escoltar l'informe d'aquesta Comissió permanent, ha acceptat per unanimitat la seva adhesió, com a senador independent, amb igualtat de drets i de deures amb els altres membres del grup.

És important per a mi assenyalar que, a part aquests escrits, vaig tenir una assentada personal amb Benet. Li vaig preguntar quines eren les condicions de la meua entrada. Ell fou claríssim: cada senador restava lliure per intervenir en el senat com i quan volgués. Només hi havia un límit: tots havíem sempre de defensar i tractar d'aconseguir els quatre punts de l'AC. L'única condició! Vaig quedar-me admirat de la fidelitat de Benet i en general de l'Entesa a l'Assemblea. Sincerament, llurs manifestacions en la campanya electoral mai no m'havien convençut. Havia vist a Benet i a Portabella arrengrer-se amb aquell PSUC que antany havia fundat i que enguany volia desfer l'AC i que, mentre no ho aconseguia, la veia com una pura eina de mobilitzacions a favor d'una política a la formació de la qual no podia participar. I tot això que Benet m'havia dit a cau d'orella ho refermà el comunicat fet públic al final de la segona sessió plenària de l'Entesa, el dia 1 de juliol... però amb una subtil variació inquietant: «D'acord amb les normes de funcionament de l'Entesa, els tres nous membres, com els 12 senadors, actuaran

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

unitàriament i coordinada en el senat en els aspectes legislatius que tinguin relació amb el programa polític de l'Entesa, això és, els principis fundacionals de l'Assemblea de Catalunya, tot gaudint en altres aspectes legislatius de llibertat d'actuació segons llur alternativa personal o política⁶⁸³».

Subratllo la subtil variació introduïda, per si ha escapat a la perspiciàcia del lector: la condició única ja no consisteix a anar units només per defensar els quatre punts fundacionals de l'AC, ans a anar units «en els aspectes legislatius que tinguin relació amb els principis fundacionals de l'AC». No queda clar si és per defensar-los o per a trair-los. Josep Benet fou elegit en aquesta plenària president de l'Entesa i portaveu del grup senatorial corresponent. No sé per què. Ell actuava més en línia amb els comunistes que amb els socialistes i, en canvi, en l'Entesa hi havia més vots prosocialistes que procomunistes.

El resultat, en els mesos següents, fou el bloqueig de la pròpia Entesa. Manta vegada jo vaig avisar els socialistes d'aquesta anomalia. Mai no gosaren remoure Benet del càrrec. Un signe més de llur feblesa.

Els altres dos membres nouvinguts provenien de CDC, que també havia acordat d'adherir-se a l'Entesa, «donada la plena coincidència d'objectius entre CDC i aquesta coalició⁶⁸⁴». Els senadors de CDC en qüestió eren Maria Rúbies Garrofé, per Lleida, i Francesc Ferrer Gironès, per Girona.

Cal dir ara que els gossos llebrers o conillers, la gent del sistema no democràtic, ara guanyadors de les eleccions, molt matiners com sempre, estaven preparant a corre-cuita el marc de reglamentació imprescindible per encarrilar les corts espanyoles, d'esquena i tot aprofitant les disputes dels conillets ingenus, els representants de l'oposició elegits en el 15 de juny. L'artífex «per la gràcia de Déu»

683 *Mundo Diario*, 2-7-77.

684 *Mundo Diario*, 29-6-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

encarregat de donar forma a tota aquesta meravella fou sobretot Antonio Hernández Gil, ara senador per designació reial, un dels no elegits i per tant un dels «quaranta de Joan Carles» imposats a dit. I no es limitaven a preparar el reglament mínim d'arrencada. També estaven preparant l'esborrany dels reglaments del congrés i del senat. Això se sabia i es permetia. Els rumors deien que caldrien 15 senadors per formar grup parlamentari al senat de Madrid. Aquesta aportació de tres senadors més va ser com anell al dit per als dotze de base de l'Entesa.

Com ja he dit, a més dels senadors, formaven part de l'Entesa -no del grup parlamentari al senat de Madrid, enterament supeditat a l'Entesa- els representants que hi volguessin enviar els partits que la promogueren: ERC, EC, PSC-C, PSOE i PSUC. Ara també hi era invitada CDC.

Divendres, 1 de juliol

A les deu del matí, acompanyat de Carles Sentís, el president Tarradellas fou rebut per segona vegada a la Moncloa pel president del govern espanyol Adolfo Suárez. L'entrevista durà quaranta-cinc minuts. El director del *Brusi*, Tristán La Rosa ho veié així: «El senyor Tarradellas no ha vingut a Madrid a demanar res al Govern: s'ha traslladat a la capital d'Espanya per negociar amb el poder central el futur polític de Catalunya; per a tractar amb el Govern sobre la recuperació de les institucions catalanes derogades per la violència i en contra de la voluntat popular en la guerra civil⁶⁸⁵».

De la reunió sortí visiblement satisfet. A continuació, «molt segur de si mateix i de la seva posició política», visità les seus dels partits espanyols socialista, comunista i Aliança Popular. Cal dir que, com ell sempre havia defensat, esdevenia l'única veu pactant de Catalunya. La companyia de Sentís fou merament decorativa. No tingué la rellevància que hauria volgut la UCD. Aquell mateix dia, Suárez va rebre a la Moncloa una comissió de generals de l'exèrcit de terra per explicar-los el significat i els propòsits de l'estada a Madrid del president Tarradellas⁶⁸⁶. Fóra interessant saber els termes exactes d'aquesta entrevista.

685 *Diario de Barcelona*, 2-7-77.

686 *Cambio 16*, 7-7-77.

Dissabte, 2 de juliol

Tarradellas, acompanyat de Carles Sentís es reuneix a les deu del matí, al ministeri de la Governació amb Rodolfo Martín Villa, i pacten el comunicat final amb els resultats del viatge del President a Madrid. A continuació se celebra una roda de premsa força evasiva. Martín Villa resumeix: «En primer lloc, el Govern accepta les peticions d'autonomia (a més de la catalana del Principat, esmenta la basca i la gallega). Segonament, la qüestió s'ha de resoldre no pas amb autonomies idèntiques per a cada cas. I, en tercer lloc, el cas de Catalunya requereix una solució amb caràcter immediat⁶⁸⁷». S'aplicarà una fórmula intermèdia semblant a l'aplicada en 1931 en espera de l'aprovació de l'Estatut de 1932.

Però el comunicat encara no era aprovat per Suárez, i durant la tarda continuaren els estira i arronsa de la negociació. Després de les set del vespre el Govern féu públic el comunicat:

En les converses entre el president del Govern i l'honorable Josep Tarradellas s'han abordat tots aquells temes que afecten la situació política i les solucions possibles per dotar Catalunya de la necessària autonomia, en el marc de les seves institucions històriques, ajustades al temps present. El règim definitiu de l'autonomia ha d'ésser establert per les corts espanyoles i s'espera que pugui ser facilitat mitjançant un procés de negociacions entre el Govern i els representants recentment elegits a les quatre províncies catalanes. S'ha tractat en les conversacions de la necessitat de constituir, en el marc de la vida local, una fórmula transitòria que, recolzada en la legalitat vigent, permeti d'anar avançant en la solució, des d'ara, de la voluntat de recuperar les institucions seculares del poble català.

La Llei de bases de l'estatut de règim local possibilita la creació de divisions territorials distintes de la província, fet amb el qual es pot restablir la unitat institucional de Catalunya.

Per crear la institució representativa de Catalunya cal la decisió associativa de les quatre províncies catalanes i la voluntat decidida del Govern, que no es demorarà, car és

687Avui, 3-7-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

previst d'acabar el text articulat adient abans de la fi del mes de juliol.

Aquesta institució assumiria competències atribuïdes a les diputacions o a l'Estat. Això permetria de restaurar la Generalitat com a representació legal i reglamentar el règim transitori d'aquesta.

Es precisà per part del president del Govern, i hi va mostrar la seva conformitat l'honorable senyor Tarradellas, que les autonomies s'han d'oferir a totes les regions espanyoles, sense que les formes concretes d'aquestes hagin de ser uniformes, car, en tot cas, cal respectar les peculiaritats sociològiques i històriques de tots els pobles espanyols dins de la irrenunciable unitat d'Espanya⁶⁸⁸.

Se'n succeïren molts comentaris, alguns de molt qualificats, com el de Josep Lluís Sureda, assessor de Tarradellas o el de González Casanova, assessor de Reventós⁶⁸⁹ o els molt posteriors de Salvador Sánchez Terán o Josep Benet⁶⁹⁰, uns més crítics que altres. Heus ací el meu:

1. Les converses no són entre dos caps nacionals: rei d'Espanya-Tarradellas. Són, per tant, un afer interior del govern d'Espanya. No es discuteixen, doncs, concessions de sobirania. En aquestes converses, els catalans no tenien sobirania diferenciada.
2. Josep Tarradellas mai no és tractat com a president legítim del Principat de Catalunya. És un senyor honorable. És cert que la paraula «honorable» té tradició de significat polític autònom. Però la referència és curta -l'adjectiu «honorable» hauria d'anar precedit, des del punt de vista tradicional, pel

688Avui, 3-7-77.

689vegeu *Tele/eXpress*, 7-7-77.

690vegeu Josep Benet, *El president Tarradellas en els seus textos*, 365-367.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

complement «molt»- i confusionària.

3. Espanya no ha de dotar Catalunya d'autonomia com qui fa una concessió. Espanya hauria de retornar *-devolution-* a Catalunya uns drets propis dels catalans que els hi va arrabassar.
4. Malgrat certes crítiques, és correcte que hi hagi un règim provisional i un de definitiu.
5. No és correcte que el règim definitiu sigui establert per les corts espanyoles. Amb aquest redactat, Catalunya és obligada a renunciar a la seva sobirania i perd, per consegüent, la seva categoria de nació. Gravíssim.
6. En aquest marc, es comprèn la forma humiliant de tractar el Principat de Catalunya «en el marc de la vida local». L'expressió és en gran mesura desafortunada. Però es refereix al període transitori. L'obsessió *-interessada-legalista* de Suárez, heretada de Torcuato Fernández Miranda, i que tan bons resultats li anava donant, dissenya un règim transitori segons la figura jurídica de Mancomunitat de diputacions. Josep Benet acusarà Tarradellas d'haver-se avingut a retrocedir al règim de Mancomunitat de principis de segle o acceptar un règim semblant al del *Consejo general de Catalunya*, ofert per Suárez l'any anterior i rebutjat pels polítics catalans. La crítica no és justa. En ambdues figures el règim es presentava com a definitiu. En canvi, ara es presentava com a forma transitòria.
7. No es reconeixia:
 - a) l'Estatut de 1932; no es derogava el nefast decret de 1938,
 - b) ni, per tant, de moment no es restablia la Generalitat en el seu sentit estrictament legal.
8. Conscient Tarradellas de la transcendental discontinuïtat produïda en la línia irrenunciable de la legitimitat catalana, dedica la tarda d'aquest dia a fer acceptar el terme «Generalitat» en el text. Ho aconseguí. Però es tractava

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

només del nom. Suárez ja havia demostrat altres vegades que no tenia problemes de noms, sinó de coses.

9. Una prova de la feblesa d'aquesta «Generalitat» és que no podrà negociar amb Madrid el règim definitiu; hauran de fer-ho els parlamentaris elegits a Catalunya en els comicis de Suárez per representar a Madrid una Catalunya inexistent jurídicament. En la transició, per tant, d'un règim a l'altre, la Generalitat i el seu president seran una figura decorativa.
10. I el president de la Generalitat provisional serà Tarradellas? També resta en l'aire.
11. Sembla que s'aconsegueixen uns terminis temporals: «anar avançant des d'ara», «el govern no es demorarà», «lleis de bases abans de la fi de juliol», però en realitat no hi ha cap termini fixat i, com es veurà, la demora va ser gran.
12. Tarradellas accepta autonomia per a tothom -«tots els pobles espanyols»-, qui la vulgui. Acabarà essent una divisió administrativa per a tothom -l'angunió «cafè per a tots»-, i Espanya passarà de tenir una cinquantena de províncies a tenir-ne a prop de vint amb un reguitzell caríssim de parlaments, juntes, banderes, himnes, policies autònomes, pressupostos, lleis, governadors generals, ministeri de les autonomies, etc, la majoria artificiosos, amb administracions doblades. Perquè, a més, per sota, ni les províncies ni llurs corresponents diputacions i governs civils no es dissoldran! Tanmateix, es palesa que ni Suárez ni Martín Villa no pretenien la igualació de les autonomies que, malgrat això, s'anirà imposant sota excusa d'evitar greuges comparatius. És evident que el concepte de nació diferent ha estat esborrat de fet. Ningú no parla ja del dret a l'autodeterminació i un referèndum en aquest sentit resta arraconat definitivament *ad calendas graecas*.
13. El colofó: «La irrenunciable unitat d'Espanya», darrer consell de Franco *in articulo mortis* al «seu» rei, condició dels militars, imposició antidemocràtica que converteix Espanya en una presó obligada de nacions. Això és

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

democràcia?

14. I tot plegat, encara només són paraules. Cal vergonyosament seguir negociant des del càstig franquista de l'exili a França.

És comprensible que a Tarradellas li quedés un rau-rau interior. «En un moment determinat -diu Josep Gifreu-, li vam sentir dir de manera furtiva: "Potser Catalunya dirà que és poc...⁶⁹¹»». Però els polítics catalans no l'ajudaren gens; el deixaren sol tot esperant veure el seu fracàs, conspiraren innoblement a la seva esquena, mentre la força persuasiva de l'Assemblea de Catalunya era bandejada per l'un i pels altres.

Tarradellas, al vespre, saludà nombrosos il·lustres catalans desplaçats a Madrid i l'endemà, a les cinc i quart de la tarda, marxà en vol regular d'Air France cap a París.

691 *Avui*, 3-7-77.

Dimarts, 5 de juliol

A porta tancadíssima es reuneix precipitadament la Comissió permanent de l'Assemblea de parlamentaris, sense ni tan sols haver redactat ordre del dia. S'ha d'anar dijous a París a parlar amb Tarradellas? Avui s'han de posar d'acord. I acorden que sí sense votacions. I, a més, malgrat les grans declaracions, en el si d'alguns partits hi ha disgust per considerar que la negociació duta per Tarradellas ha trencat unilateralment l'estratègia dissenyada pels partits catalans. A part que també la majoria, severament, considera ambigu i polivalent el comunicat sobre els acords Tarradellas-Suárez. Així, doncs, continuen les desastroses divisions internes. Les lluites pel poder possible es duen d'amagat. En públic, tot és omplir-se la boca de cants de victòria. D'aquesta reunió res no es comunica a la premsa, fora de l'anada a París. Els periodistes tenen la mosca darrere l'orella. Per què tants misteris? Es dona l'excusa: La reunió no és acabada. Es tancarà a la tornada de París.

Com sempre, Madrid no perd el temps. Malgrat les ingents dificultats de deixar contentes totes les famílies que componen la UCD guanyadora, avui el nou govern i un president no refrendat per cap parlament democràtic presten jurament davant un rei tampoc no acceptat democràticament per cap parlament ni per cap referèndum.

President: Adolfo Suárez González.

Tres vicepresidents, peces clau del nou gabinet:

Vicepresident primer (Defensa): Manuel Gutiérrez Mellado (tinent general). Desapareixen els ministres dels tres exèrcits, però el ministre únic de defensa encara no és un civil.

Vicepresident segon (Afers econòmics): Enrique Fuentes Quintana, que aconsegueix col·locar tots els ministres econòmics de la seva corda.

Vicepresident tercer (Política interior): Fernando Abril Martorell, de l'antiga Unión del pueblo espanyol (UDPE), partit de Suárez, i anterior ministre d'agricultura, home de plena confiança de Suárez.

Afers exteriors: Marcelino Oreja Aguirre, del grup Tácito i també anterior ministre d'affers exteriors, molt addicte a Suárez.

Hisenda: Francisco Fernández Ordóñez, de l'antic Partit socialdemòcrata, president de l'INI en temps de Franco, confident de Suárez infiltrat en l'oposició, encarregat d'estructurar la reforma

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

fiscal i que més endavant derivarà cap al socialisme.

Interior: Rodolfo Martín Villa, provinent del *Frente de juventudes* i del SEU, falangistes, fundador, animat per Suárez, de la Federació social independent, i també anterior ministre de l'interior. Totalment addicte al President.

Justícia: Landelino Lavilla Alsina, del grup Tácito i també anterior ministre de justícia.

Indústria i energia: Alberto Carlos Oliart Saussol, de la línia econòmica de Fuentes Quintana.

Comerç i turisme: Antonio García Díez, de la línia econòmica de Fuentes Quintana.

Agricultura: José Enrique Martínez Genique, de la línia econòmica de Fuentes Quintana.

Transports i comunicacions: José Lladó i Fernández Urrutia, també de la UDPE, de la línia econòmica de Fuentes Quintana i anterior ministre de comerç.

Obres públiques i urbanisme: Joaquín Garrigues Walker, pertanyent a la família defensora dels interessos de Rockefeller a l'Estat espanyol, de l'antiga Federació de partits demòcrates i liberals, principal propulsor del Centre democràtic, precursor de la *UCD*.

Treball: Manuel Jiménez de Parga, liberal, ucedista resident a Catalunya, que es reia dels catalans⁶⁹² i que acceptava un ministeri a Madrid abans que s'obtingués la Generalitat per al Principat.

Sanitat i seguretat social: Enrique Sánchez de León, de l'antiga Agrupació regional extremeña, vinculat amb el franquisme.

Educació: Iñigo Cavero Lataillade, d'Izquierda Democràtica, després Partit Democristià pactat amb la Unió Democràtica Espanyola a darrera hora, car altrament aquesta formació tan important restava fora del joc de govern.

Cultura i benestar: Pío Cabanillas Gallas, antic ministre de Franco, fundador d'Alianza Popular, de Fedisa i després fundador

692Vegeu Xirinacs, *La traïció dels líders II*, pàgines 285-286 de la primera edició i pàgines 250-251 de la segona edició.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

del Partit Popular.

Ministre de la presidència: José M. Otero Novas, vinculat amb el franquisme. El seu ministeri assumia les atribucions de la «Secretaría general del Movimiento».

Ministre de *Relaciones con las regiones*: Manuel Clavero Arévalo, antic social-liberal, que serà el defensor aferrissat del model autonòmic del *café para todos*. Per això el ministeri és de les *regiones*. Res no hi tenen a veure les nacions o «nacionalitats».

Ministre de relacions amb les corts: Ignacio Camuñas Solís, de l'antic Partit Demócrata Popular, que ocupava un lloc important en la Internacional liberal.

També es constitueixen sense el control de les corts franquistes dissoltes i sense el control de les corts democràtiques encara per constituir. Alfonso Osorio, vicepresident anterior, i Torcuato Fernández Miranda, anterior president de les corts, se'n van fastiguejats. Amb Osorio, marxen Eduardo Carriles, Enrique de la Mata Gorostíza i Andrés Reguera Guajardo, tots quatre d'Unió democràtica espanyola (UDE) i, els tres darrers, ministres anteriors d'hisenda, de relacions sindicals i d'informació i turisme, respectivament. Hi falta Fernando Álvarez de Miranda, de l'antic partit democratacristià, però no se'n va perquè li han reservat la presidència de les noves corts espanyoles.

Manen sense control a cop de decrets-llei. Un dels primers, el de l'organització de les dues cambres de les corts espanyoles. El camp de joc i el seu reglament de les corts seguien essent determinats per ells. L'oposició no pintava res en un afer que atenyia igualment els guanyadors i l'oposició. Quina subtilesa d'anàlisi no caldria per desemmascarar els fils invisibles de la teranyina antidemocràtica que se'ns imposà sota el nom de nova democràcia amb la complicitat d'una oposició que esperava heretar algun dia una alternativa còmoda, per més que bruta. Ja sé que les meves contínues observacions poden arribar a cansar el lector. Però aquest no és un llibre per a distracció del personal. Ja n'hi ha d'altres.

Aquest dia, a la una del migdia, Alfons Quintà Sadurní m'entrevistà en el *Dietari* de Ràdio Barcelona. I vaig dir alguna

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

d'aquestes coses. Com sempre, en sortiren cartes al director per a tots els gustos.

Dijous 30 de juny, vaig ser pregat de fer cap al despatx del magnat de la premsa Sebastià Auger. Sense embuts, em proposà d'escriure una columneta diària en el seu rotatiu *Mundo Diario*. La meva influència sobre la gent li interessava. Sorprenentment, era un home de dretes que pretenia fer negoci escampant notícies d'esquerres. El seu diari estava majoritàriament en mans de comunistes, es redactava en castellà i el comprava la massa proletària conscient. No era aquest un públic davant el qual em sentís indiferent. Vaig acceptar. M'avisà que escriure una columna diària era un turment poc conegut. M'aconsellà de buscar-me col·laboradors que m'escrivissin algunes columnes... però sempre signades per mi! Consell que mai no vaig seguir. Aviat aprendria a esperar el dilluns, dia que aleshores no sortia el diari, per descansar de la creu pesant de la columneta.

I què us diré? El dia següent, primer de juliol, vaig iniciar l'entrenament; vaig començar a escriure el meu diari, la crònica del dia anterior: *Diari d'un senador* (així s'anomenaria la columna). 30 juny 77. «Ahir veia núvols de tempesta en l'afer de les reivindicacions catalanes...» «No hi ha censura, excepte en els tres punts: monarquia, unitat de la pàtria i forces armades...» «Detenció d'un company de SEAT, mentre es manifestava a Sant Boi. Protegí una dona, fracturada de braç; ell fou seriosament contusionat, la força disparà bales; els amics s'arreglaren amb els Captaires davant la Model; la policia no transigeix; encara com sempre.»

Dijous, 7 de juliol

Ahir, diuen els diaris, Pujol i Tarradellas es reconciliaren (?) Dinaren plegats i allargaren hores la conversa, sempre a porta tancada. La realitat? Pujol, queixós de la unilateralitat de l'acció negociadora de Tarradellas, però, vençut pels esdeveniments, l'accepta com a «l'única veu pactant» del Principat i com a president, mentre no hi hagi eleccions al parlament de Barcelona. Així ben precàriament, com veurem, Tarradellas passava a davant i Pujol se situava darrere, com el recanvi. Ja arribaria la seva hora. Potser havia acabat veient que socialistes, a darrera hora amb llur victòria electoral, i comunistes, des de sempre, anant plegats, anul·laven tant Pujol com Tarradellas.

Els periodistes es queixen del secretisme dels parlamentaris. J. Fabre s'exclama: «Les eleccions no han servit per trencar la conspiració de silenci dels partits polítics catalans. Els diputats i senadors electes continuen considerant-se els únics dipositaris de les claus de l'arquimesa on es guarda l'olla que cou la política catalana⁶⁹³».

No sé si per un vici franquista o per vergonya de com es duia endavant la «democratització», se seguia practicant una política de xiu-xiu pels passadissos. P. Portabella, *la Papallona*, com se l'anomenava pels passadissos del congrés de Madrid, en fou un exemple distingit. I pitjor, J. Benet, que, com es queixava el secretari de l'Entesa Jaume Lorés, sempre preguntava quines notícies hi havia, i ell mai no en deixava anar ni una... La informació és poder, i la lluita per acaparar-ne la porció abandonada pel franquisme no havia fet més que començar. Encara avui se segueix practicant la tècnica del secretisme. El poble continua sistemàticament desinformat o contrainformat. Excusa per a prescindir del poble en la gestió de la cosa pública. Pobrets, no hi entenen.

Jo, aleshores i ara, he cregut que cal practicar el principi contrari: informar, permetre que el poble formi opinió i representar aquesta opinió fidelment. Aquells dies, començaven a sortir les meves columnes en *Mundo Diario*, que acabarien essent la meva perdició política. Dir arran de poble, dia a dia, allò que passava a les altures i dir a les altures, dia a dia, allò que passava arran de poble. La meva columna del dia 7 deia: «Nou Govern espanyol. Que es

693Avui, 7-7-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

regirà encara per les Lleis fonamentals vigents que no lliguen Govern i corts. Encara no s'ha despertat aquella premsa que esgruna els trencacolls de la política, els grans interessos econòmics ocults que s'amaguen rere les figures polítiques, que la Unió de centre democràtic es pastà pel maig en les dependències del Banc Urquijo. Ja es diu que el centre de gravetat, que sempre va ser en el Banesto, es desplaça ara a l'Hispano i a l'Urquijo. Que el tradicional tancament de les oligarquies financeres espanyoles cedeix el pas a les multinacionals, com l'imperi Rockefeller, tan ben representat per Garrigues Walker. No sé si la gent ha llegit en un raconet del diari que es permet l'establiment de bancs estrangers. Caldrà suprimir el monopoli del petroli. I la cultura o contracultura nord-americana que introdueix Carles Barral amb l'assessorament empresarial i amb l'amistat d'Albert Oliart Saussol, nou ministre d'Indústria. Estem passant d'un capitalisme feudalitzant a un capitalisme conservador a l'anglesa».

A les dues del migdia es reuneixen la comissió permanent de l'AsP i Josep Tarradellas a l'hotel Sheraton, a París. Cinc hores de reunió. Una hora de roda de premsa amb comunicat final redactat per Pere Portabella, Ramon Trias Fargas, Antoni Gutiérrez Díaz i Eduard Martín Toval, els punts fonamentals del qual són: acord profund de tots els assistents; valoració positiva de les negociacions de Tarradellas amb Suárez; cal aconseguir l'Estatut d'autonomia, la Generalitat, la presidència en la persona de Josep Tarradellas, un consell provisional. Es diu que tots els acords són presos per unanimitat. Els autèntics discrepants havíem estat marginats. Ara naixia el consensus català a la baixa. S'instaurarà un doble llenguatge entre Madrid i Barcelona. A Madrid es dirà allò que és. A Barcelona, allò que convé que sembli per tal que el poble enganyat segueixi votant els subhastadors del Principat. «Una periodista de Madrid demanà a Reventós si els catalans acceptaven el terme "regió" que utilitzà el govern en referir-se al nostre país: "Catalunya és una nació -va respondre Reventós-. Això cap català no ho dubta; si algú ens tracta de regió, és terminologia seva, no pas nostra⁶⁹⁴».

694Avui, 8-7-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

Que fàcil! Però la reunió no fou tan senzilla.

Les lluites palatines continuen sota les aparences d'unitat. De moment, Tarradellas era acorralat pels parlamentaris i es veia obligat a cedir-los els poders negociadors. Ells elegiran una comissió restringida per negociar a Madrid junt amb Tarradellas? L'elecció de la comissió es farà en la plenària de l'11 de juliol. També promet delegar les funcions executives i reservar-se les representatives quan sigui president a Catalunya⁶⁹⁵.

Mentrestant, a l'Arc de Triomf de Barcelona es restaurava l'estàtua de Pau Claris, el valent president de la nostra república -16 de gener 1641- en plena Guerra dels Segadors. A mi, em tocà llegir el poema de Ventura Gassol dedicat a Pau Claris:

*Pau Claris torna a alçar el calze;
estrenyem-hi tots la mà,
que -la copa encar és buida
i l'hauríem d'emplenar.*

«Pau Claris oposà amb astúcia poderós francès a poderós castellà. Ara estem corrent un risc semblant en donar entrada a les poderoses oligarquies nord-americanes enfront de la poderosa oligarquia espanyola⁶⁹⁶».

695Mundo Diario, 8-7-77.

696Mundo Diario, 9-7-77.

Dissabte, 9 de juliol

Al Saló de mapes del Palau de la Generalitat es reuneix la comissió permanent de l'AsP, de les deu i mitja del matí fins a prop de les tres de la tarda. Absents Carles Sentís (UCD), Josep Espinet (UCD) -aquest en substitució de Jiménez de Parga, ara ministre espanyol de Treball- i Josep Anton Baixeres (Entesa).

Es decideix convocar la segona sessió plenària de l'AsP per a dilluns 11 de juliol, a les quatre de la tarda al Palau de la Generalitat.

S'envia un parell de telegrams a Madrid, a Suárez i a Martín Villa insistint en el restabliment efectiu de la Generalitat, en el retorn de Tarradellas com a president i en la creació d'un consell provisional. Com es pot veure, continua l'acció paral·lela de la comissió permanent de l'AsP al marge de les negociacions de Tarradellas. La millora està en el fet que les peticions són aquelles acordades conjuntament. Però no són gestionades com a «única veu pactant de Catalunya». Com a mínim hi ha dos canals.

Es decideixen els criteris per elegir la comissió negociadora que, encapçalada per Tarradellas, tractarà amb Madrid. Sis membres: Reventós com a president, un del PSC-C-PSOE, un del PSUC, un de CDC-EDC, un d'UCD (posat en qüestió pels socialistes per pertànyer a l'altra part negociadora) i un senador⁶⁹⁷. Es cuita molt a nomenar aquesta comissió arrencada de la voluntat de Tarradellas, no fos cas que aquest se'n penedís.

I realment Tarradellas tremola des de París. En una carta adreçada a Reventós en tant que president de la comissió permanent de l'AsP -de la qual m'envia a mi una còpia confidencial signada i datada en 11 de juliol-, diu: «Aquests darrers quatre dies m'han arribat notícies que em fan témer certes dificultats que poden sorgir entre el president de la Generalitat i els parlamentaris [...] Des del dos de juliol, a Madrid, com us vaig manifestar, tenia el pressentiment -que certs fets em confirmen- que sorgirien dificultats que poden posar en perill els resultats obtinguts [...] Els membres que formin part d'aquesta comissió (negociadora), siguin diputats, senadors o tècnics de la meua confiança, han d'ésser designats per decret (a publicar en el *Diari Oficial de la Generalitat*), per tal que quan hagin de negociar directament amb el Govern espanyol en representació meua tinguin l'autoritat necessària per fer-ho [...]

697Vegeu *Avui*, 10-7-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

Caldria que la Comissió fos el més reduïda possible [...] Confio que aquestes suggerències us seran útils en les deliberacions que tindreu durant aquesta setmana».

És un text que canta sol, testimoni que les tensions entre president i parlamentaris continuaven: l'eterna lluita palatina en la cúpula pel poder, ben lluny de l'opinió i els interessos del poble.

El dia 12, se celebrarà «amb l'absència dels representants de la UCD una reunió de la resta dels partits polítics catalans que han aconseguit escons a les corts de Madrid, [...] Aquesta reunió -convocada amb gran reserva informativa- fou dedicada a qüestions municipals». Ho explica Enric Sopena en *Informaciones*, de Madrid!⁶⁹⁸. És una reunió clandestina, com totes les coses vergonyoses d'aquest període, que comença aquest dia a la seu del PSC-C, que n'és el convocant, però que continuarà. «Els partits coincidiren a marginar les organitzacions no polítiques -entengui's associacions de veïns- de la incidència directa en les qüestions de govern municipal».

Això enllaça amb la notícia que, justament per iniciativa del PSUC, s'ha començat a debatre el desmantellament de l'Assemblea de Catalunya. Ens trobem, doncs, amb el fet que els partits amb representació parlamentària [a Madrid] pretenen monopolitzar l'escenari polític a tots els nivells. Acorden establir unes comissions de forces polítiques per a la intervenció dels ajuntaments. Es compondran exclusivament de partits. No hi tindran cabuda els organismes de base, com les associacions de veïns. Explica que només el PSC-C, no el PSOE, oferí una mica de resistència al corró del PSUC.

En canvi la gent cantava:

*Jo mano en el parlament
i governo amb la raó,
pro sento la veu del poble
que mana millor que jo.* Atualpa Yupanqui

698 *Informaciones*, 13-7-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

Aquesta secreta reunió va tenir continuació l'endemà a la seu del PSUC per parlar de l'Assemblea de Catalunya i preparar-ne «a l'ombra» la propera permanent del dia 17, diumenge. La reunió durà dos dies! El tema: l'acta de defunció de l'AC. Hi assistiren Salvador Coromina pel PSC-C, Raimon Martínez pel PSC-R, Fèlix Macias pel PSOE, Josep Antoni Codina per UDC, Miquel Sellarès per CDC i Josep Ligerre i Rafael Ribó pel PSUC. ERC, FNC i altres, que n'esperaven la invitació, no hi foren cridats. Tots veien clar que els quatre punts no havien estat assolits. Ara deien que els havia d'assumir l'AsP. Alguns partits foren més contundents que altres en l'afany de dissoldre l'Assemblea. Els dos PSC, el primer, en boca de Narcís Serra, no creien el moment oportú per a la dissolució, però no abonaven el protagonisme que havia tingut fins ara⁶⁹⁹.

Més matiners, però impotents, els extraparlamentaris i jo ens havíem reunit al Casal de la Pau del carrer Bruc, a Barcelona, el dia 9 a les sis de la tarda per parlar del futur de l'AC. Després acudírem al sopar-homenatge als organitzadors de Pau i Treva, de Toluges, Catalunya del Nord. Hi assistien el batlle de Toluges, 25 regidors, l'exbatlle, el rector, l'exrector i gent representativa de pertot els Països Catalans. Els vaig dedicar el següent «Compromís dels companys de la germanor de Pau i Treva dels Països Catalans»:

Els companys de Pau de Déu i Treva del Senyor

- creiem que Déu no és un Senyor llunyà que governa inexorablement els destins dels homes sense llur participació, ans
- creiem que Déu és l'origen entranyable de la nostra pròpia força de germanor que resol i fa superar les nostres lluites fratricides i instaura la vera pau en el món,
- creiem que Déu es fa present entre els homes en forma de germanor humana,

699Vegeu *Avui*, 14-7-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

- que Déu es féu present en l'Assemblea de Pau i Treva de Toluges, tot posant pau entre els bel·licosos senyors germànics i tot fundant una pràctica democràtica que esdevingué tradicional en les corts de Catalunya,
- que Déu es féu present en el respecte del rei en Jaume I per les llibertats de l'Aragó i del Principat,
- que Déu es féu present en la concessió de les mateixes llibertats que aquest Rei va estendre als regnes de València i de Mallorca,
- que Déu es féu present en els tractats de pau signats pel rei en Jaume I amb els reis bel·licosos de Castella i de França,
- creiem que Déu es farà present entre nosaltres en forma de Nacionalitat catalana pacífica i col·laboradora amb la resta de les nacionalitats del món quan en el País Valencià, en les Illes Balears i Pitiüses, en el Nord de Catalunya i en el Principat s'hagi assolit el propi autogovern, com ja té, en bona part, el Principat d'Andorra, quan aquestes terres s'hagin constituït en confederació de Països Catalans, quan els Països Catalans hagin assolit una bona col·laboració i vertebració amb els altres pobles ibèrics, europeus i de tot el món.

Aquesta és la vera Pau i Treva iniciada a Toluges, en 1065, i que encara no hem vist consumada.

Els Companys de Pau de Déu i Treva del Senyor ens comprometem a dur-la a terme.

La celebració de la diada de Pau i Treva va fer-se com sempre a Toluges, el dia 24 de juliol.

Dilluns, 11 de juliol

Només hi va faltar Joan Gich, de la UCD de Girona. Eren les quatre de la tarda i en el palau de la Generalitat, a Barcelona, s'obria la segona sessió plenària de l'Assemblea de parlamentaris (AsP), que es dreçava i expandia amenaçadorament davant la presidència de la Generalitat encara a l'exili.

Reventós inicià la sessió i proposà la descentralització, la celebració de sessions en llocs diferents del Principat per tal de guanyar en popularitat. Jo vaig demanar que en el moment de fer el reglament es tingués en compte la coordinació entre plenària i comissió permanent. Com haurà vist el lector, la comissió ho decidia tot al marge de la plenària. Després Reventós explicà les característiques del període transitori, les atribucions i contingut de la Generalitat provisional promesa, evidentment molt per sota del pactat en el tercer punt de l'Assemblea de Catalunya. «Lluís M. Xirinacs, que anava prenent nota puntualment de tot el que es deia, va intervenir tot seguit: "Crec que ha estat admirable la feina feta, donat que les condicions són adverses -va dir-, però, hem de ser molt realistes i veure que les dificultats ens han fet perdre un punt. En el seu tercer punt, l'Assemblea de Catalunya demanava poder exercir el dret d'autodeterminació en el marc de l'Estatut del 32⁷⁰⁰". «Era un punt que ja teníem i que ens han tret⁷⁰¹».

Jordi Pujol féu: «Si calen algunes renúncies, les haurà de fer qui les pot fer. També el president Macià en va fer». Si més no, fou sincer. En canvi, Jordi Solé Tura seguí la cerimònia de la confusió. El tercer punt de l'AC posava els principis i institucions de l'Estatut del 32 en la fase transitòria i veia la fase definitiva per a després de l'exercici del dret a l'autodeterminació. Solé Tura digué: «El punt de partida és sempre l'Estatut del 32». I, en canvi, en les negociacions en curs, per al període transitori, es preveien el President i el consell provisional, però ni es preveia un parlament ni un tribunal de cassació catalans, com teníem en el 32. Ni avui, en 1997, no hem arribat encara a superar províncies i diputacions provincials.

I Solé Tura -mentre la comissió ja s'havia entrevistat amb Martín Villa!⁷⁰²- feia mans i mànigues per impulsar la delegació

700Avui, 12-7-77.

701Triball, 11-7-77.

702Triball, 11-7-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

negociadora. Fixem-nos en les paraules. «Cal crear una delegació de l'Assemblea de parlamentaris per tal de dur endavant la negociació amb Madrid i, alhora, mantenir una estreta vinculació amb el president Tarradellas.» Aquest, en la seva carta a Reventós, diu que és ell qui nomenarà i també diu que es negociarà amb ell. Solé Tura, en canvi, sostenia que l'ens delegatori era l'AsP i qui negociava directament amb Madrid era l'AsP.

Una gran discussió i una renyida votació motivà el fet d'incloure o no la UCD, representada per Carles Sentís, en la comissió negociadora. La UCD estaria representada en les dues bandes de la negociació. Guanyà la UCD. «Pobres catalans decapitats -deia jo- que, per elegància, votem a favor dels qui no ens volen retornar ara mateix el parlament que ens llevaren!⁷⁰³». Només entrarien en la comissió un representant de cadascuna de les quatre primeres coalicions. «Tant Cañellas com Barrera defensaren la inclusió en la delegació negociadora de representants de les forces minoritàries. Endebades. La comissió resultà així:

Joan Reventós, com president de la permanent.

Josep M. Triginer, pels socialistes.

Antoni Gutiérrez, pel PSUC.

Jordi Pujol, pel Pacte.

Carles Sentís, per UCD.

Josep Benet, pels senadors.

A proposta de Reventós, s'acordà que els noms dels membres de la delegació fossin comunicats de seguida al president Tarradellas». Calia, com a mínim, que ell els nomenés oficialment!

Diria Tarradellas: «Nomenaré als sis que l'Assemblea triï, però els nomenaré jo⁷⁰⁴». I els nomenà ell.

Verde Aldea, després d'alertar sobre el llenguatge estrictament regionalista del govern de Madrid, proposà -jo en vaig

703 *Mundo Diario*, 13-7-77.

704 *Catalunya Express*, 5-8-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

restar admirat- que els catalans formessin un únic grup parlamentari a les corts. Quina força no haguéssim tingut! No fou així. Els ucedistes i els comunistes catalans anaren amb els seus coreligionaris espanyols, i els socialistes i els del Pacte formaren respectivament dos grups separats, els segons d'antuvi units als bascs. López Rodó acusà Tarradellas de ser procliu a Madrid. «Trias Fargas digué que la veritable intenció de López Rodó era la de desunir els catalans. "Els catalans sabem que només guanyarem aquesta batalla si estem units"⁷⁰⁵». Però la desunió nostrada no venia precisament de López Rodó!

Joan de Déu Ramírez Heredia demanà agraïment i reconeixement per a l'Assemblea de Catalunya. Puntillosos, Reventós i Andreu Abelló li recordaren que molts dels que eren allí n'eren fundadors...

705*Treball*, 11-7-77.

Dimecres, 13 de juliol

El dia 8, ja s'havia donat a conèixer el text de la disposició de la presidència de les corts espanyoles sobre el funcionament de les cambres preparat pel seu president Antonio Hernández Gil, d'acord amb els partits amb representació parlamentària, on domina la UCD.

Enmig d'una tempestat econòmica que obliga al govern de Madrid a devaluar la pesseta en un 20% i d'un decret aparegut en el BOE en què es declara el 18 de juliol «dia inhàbil a tots els efectes» [!], se celebren avui les juntes preparatòries de les corts espanyoles. Es fan dues reunions per separat, una per al congrés i una altra per al senat. Comencen a les deu del matí a la seu del congrés de Madrid.

Hi havia expectació. Unes cinc-cents persones a les portes. Aïcs a López Rodó, Fraga Iribarne i Adolfo Suárez. Aplaudiments a Dolores Ibarruri, Rafael Alberti, Marcelino Camacho, Enrique Tierno Galván, Felipe González i a mi mateix. La majoria anava vestida formalment i amb corbata. No així alguns. Dies abans, en un a part d'una reunió, el paràs de Joan Reventós em digué a cau d'orella.

-Mira Lluís, quan anem a les corts de Madrid, et demano que hi vagis amb americana. Aquella gent és molt susceptible i pot pensar que ens riem de les seves institucions.

Jo havia anat a l'Assemblea de parlamentaris en cos de camisa i amb la meva bossa, com sempre, en bandolera. A Madrid, tot seguint els bons consells, hi vaig anar sempre amb americana, però sense corbata. Corregueren mitificacions florides i falses del meu *look*. Quan, retornat el president Tarradellas, ens ofería una recepció col·lectiva o m'entrevistava amb ell en particular, sempre hi vaig anar amb vestit complet, jersei de coll de cigne i les sabates enllustrades, però sempre sense corbata. Es deia, en canvi, que m'havia presentat amb texans, xiruques i motxilla, i que el President m'havia fet irònicament, amb la seva mania per les formes: «Què, mossèn, d'excursió?» En canvi, l'anècdota certa és que en la recepció presidencial de Sant Jordi, el 1978, al Palau de la Generalitat, Tarradellas em saludà amablement, tot i que jo no duia corbata, mentre, com feia amb tots els invitats, un fotògraf ens retratava. Una còpia fotogràfica n'arribaria una setmana després a casa amb la salutació del President. Però mentre ens fotografiaven, s'hi interferí Antoni Gutiérrez Díaz, impacient per saludar el President, que

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

semblava oblidar-se d'ell. Esguerrà la nostra foto. El President s'enfadà i, tot girant-se a ell, li digué en to recriminatori: «Guti, com goses venir sense corbata?»

Ens lliuren a l'entrada una tarja d'identitat provisional. Dolores Ibarruri, la *Passionària*, presidenta del PCE és l'estrella del dia. La saludo. Com també el meu torturador de l'any 1976 Manuel Fraga Iribarne. Els periodistes de TVE, intencionadament, em donen tracte preferent en llurs filmacions i fan esperar Fraga, que marxa enfurismat. Els diputats es reuneixen en la gran sala de l'hemicicle. Els pobres senadors no tenim seu. Ens reunim apilonats en una calorosa sala de comissions, de sostremort o situada immediatament sota teulada. Més endavant aniríem al palau de la Marina, ocupat fins aleshores pel *Consejo Nacional del Movimiento!* Es constituïren, interinament, les meses de congrés i senat:

Congrés:

President: Fernando Álvarez de Miranda (UCD).

V p. primer: Jesús Esperabé de Arteaga (UCD).

Vp. segon: Luís Gómez Llorente (PSOE).

Secretaris: José Luís Ruíz Navarro (UCD), Francisco Soler Valero (UCD), Pablo Castellano (PSOE), Rafael Escuredo Rodríguez. (PSOE).

Senat:

President: Antonio Fontán (UCD).

Vp. primer: Juan Carlos Guerra Zunzunegui (UCD).

Vp. segon: Ramón Rubial (PSOE).

Secretaris: Víctor Carrascal (UCD), Jaime Ignacio del Burgo (UCD), José Federico Carvajal (PSOE), Joaquín Martínez Bjorkman (PSOE).

Mana Suárez. S'enduu els millors llocs. Deixa al PSOE els pitjors. A les minories, no res. «De moment, la nostra gran victòria a Catalunya -80%- no val ací res. Avui res absolutament per a

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

Catalunya⁷⁰⁶». «A Suárez li convé que triomfi el bipartidisme. Els altres, els que no són PSOE, són més radicals per nacionalistes o per socialistes. Per això UCD, intel·ligentment, mima el PSOE. El resultat, la desfeta dels petits. Sorprenentment, van unir-se els dos grans per polvoritzar els febles. Simplement, abans d'ahir no vam existir. Molt desagradable⁷⁰⁷».

Els 350 diputats es reparteixen així els escons del congrés espanyol de dreta a esquerra:

16 Alianza Popular.

166 UCD.

22 Minoria catalana i basca.

15 Socialistes de Catalunya.

103 PSOE.

20 PCE.

8 Mixte.

Els 247 senadors -41 eren de designació reial- es reparteixen així els seus escons, també de dreta a esquerra:

115 UCD.

10 Independientes.

13 Agrupación Independiente.

10 Senadores Vascos.

23 Progresistas y Socialistas Independientes.

47 PSOE.

16 Entesa dels catalans.

13 Mixte.

Després de les eleccions, jo vaig seguir muntant la guàrdia en favor de l'amnistia total davant la presó Model, de Barcelona. Només abandonava el lloc per assistir a les reunions obligades de senador. Sempre, tanmateix, hi restava un grupet de Captaires de la pau per tal que no s'estronqués la vetlla. M'era preceptiu demanar l'amnistia

706 *Mundo Diario*, 14-7-77.

707 *Mundo Diario*, 15-7-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

el primer dia de la meva anada a Madrid. Era una autèntica vergonya que els diputats i senadors acceptessin de formar les noves cambres sense la prèvia concessió de la demanadíssima amnistia. Aquell primer dia de corts espanyoles vaig presentar-me amb una carta adreçada als 247 senadors que feia així:

Senyories:

«La voluntat popular, expressada en les primeres eleccions democràtiques, celebrades a Espanya en els darrers quaranta-un anys, ha elevat la meva modesta persona al rang de senador; tot obeint, doncs, la voluntat manifestada particularment pels meus electors, demano a ses senyories que vulguin, procedint amb justícia i seguint, crec jo, el sentir de la majoria dels nostres conciutadans, que el primer servei de les corts recentment elegides sigui d'elevat a sa majestat el Rei una sol·licitud-demanda que, per reial decret, sigui promulgada **l'amnistia política i social, total i absoluta**, per a tots aquells actes, jutjats o no, tan com pels que es trobin en tràmit policial, referents a fets esdevinguts fins al moment en què aqueix reial decret posi fi a les ferides obertes per una cruenta i innecessària guerra civil, continuada i aguditzada per quaranta anys de dictadura, que ha desequilibrat en el nostre país la significació dels valors humans, morals i religiosos. Sigui, doncs, aquest primer i urgent contacte dels nous parlamentaris un acte de pau i concòrdia entre els espanyols; de la qual cosa tan necessitats estem, si és que, efectivament, pretenem un futur democràtic amb honrat i eficient servei a la pau entre els pobles peninsulars. Atentament, els saluda⁷⁰⁸».

Però amb la carta he dut a Madrid un gros paquet amb les bases per a un projecte de llei d'Amnistia, laboriosament redactat per Marc Palmés i Magda Oranich, advocats, a instància meva, picat pulcrament a màquina per Núria Voltes i reproduït acuradament tantes vegades com diputats i senadors hi ha a les corts pel meu secretariat.

708Vegeu *Informaciones*, 13-7-77 i *El País*, 14-7-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

Abans de dipositar-lo a les respectives bústies, he comentat el fet amb els companys de l'Entesa dels catalans, reunida al hall de l'hotel Palace de Madrid abans de començar les juntes a la carrera de San Jerónimo, Josep Benet i Pere Portabella se n'han esverat. Han intentat evitar-ne el lliurament per tots els mitjans, però no han pogut. Jo era fermament decidit a tirar-ho endavant. S'hi demana amnistia per a «tots els delictes que s'haguessin comès com a conseqüència de la supressió de totes les llibertats democràtiques, nacionals i sindicals». S'exigeix el retorn dels corresponents béns confiscats i havers no complimentats. Es vol l'amnistia laboral, per a la dona, per als funcionaris, militars i objectors de consciència. I finalment es reclama un indult general per als presos socials, víctimes d'injustes lleis de perillositat social, d'enjudiciament criminal i d'injustos codis penal i de justícia militar.

Després d'estires i arronses, el PCE-PSUC fa seu el projecte i el lliura formalment a les corts perquè hi sigui discutit a partir de la seva constitució, el dia 22. Per si el clau no fos prou reblat, demano una entrevista amb el president del senat, l'opusdeista monàrquic Antonio Fontán, per fer-li a mans el projecte. Em rep afablement, però arrufa el nas davant l'amnistia.

-Per què tanta resistència? -li faig.

-La UCD està d'acord a concedir-la. Els que s'hi oposen són els poders fàctics -em respon.

No em diu quins poders fàctics. Segurament, sectors militars, sobrevalorats per l'oportunista Suárez.

Redactat per Juan M. Bandrés i signat per vuit senadors bascs i, en nom de tots els senadors del PSOE, per Ramón Rubial, el seu president, també és presentat a la mesa interina del senat un escrit que demanava una proposició de llei d'amnistia i, mentre es gestés, un prec al govern per excarcarar la totalitat dels presos d'intenció política i permetre retornar els exiliats.

«L'amnistia sobrevolà el senat. Ja de bon matí els uixers de les corts entregaven als parlamentaris una carta del senador Lluís M. Xirinacs. Sembla que la seva petició serà feta pública oficialment en

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

les corts pel grup parlamentari comunista⁷⁰⁹».

I per si no fos suficient, des d'avui i fins al 23, dia de la solemne inauguració de les corts, he demanat tres vegades audiència al rei d'Espanya per reclamar-li l'amnistia. El Rei «nostre senyor» no em rebrà, ni la donarà. «Declarada ens té la guerra».

709 *Mundo Diario*, 14-7-77.

Diumenge, 17 de juliol

Divendres dia 15 de juliol, a la tarda, un altre cop a la seu del PSUC es fa una nova reunió, continuació de la celebrada dimecres, per seguir tractant sobre el futur de l'Assemblea de Catalunya. Hi assisteixen els representants d'UDC, CDC, PSC-C, PSUC i PSOE. Preparen una proposta que és, de fet, de marginació absoluta, perquè no es gosa dissoldre-la. Antoni Gutiérrez, del PSUC, la vol desfer -m'encanta la seva valentia-, però encara no li ho permeten. Ell accepta que només pot desfer-se en una sessió plenària. S'expressa així: «Fer política seriosa vol dir preconitzar en cada moment el que hom [qui és aquest "hom"?] considera que és just. Intentar la supervivència de l'AC quan el poble, amb totes les mediatitzacions que es vulgui [!], ha manifestat la seva voluntat a través del vot, no em sembla just. La realitat és que l'Assemblea no ha estat capaç de resituar-se [Ell mateix s'ha encarregat d'impedir-ho! Quina barra!]. I la funció mobilitzadora passarà a partir d'ara més per la via dels partits que no per l'Assemblea⁷¹⁰».

De deu del matí a quatre de la tarda, es reuneix, avui diumenge, la XXX permanent de l'AC al Col·legi d'arquitectes de Barcelona, amb l'assistència de cinquanta-cinc delegacions. Només un punt en l'ordre del dia: adequació de l'AC a la nova situació política originada després de les eleccions generals espanyoles. Hi érem quatre senadors: Josep Benet, Jaume Sobrequés, Pere Portabella i jo. Moderaven, com sempre, Pere Portabella (proPSUC), Salvador Coromina (PSC-C) i Miquel Sellarès (CDC). Tots tres partits mantienien l'AC subtilment emmordassada.

Jordi Carbonell fou l'encarregat de donar la cara pels partits conspiradors. Quin paper, pobret! Que la prudència no et faci traïdor! Es tractava d'ajornar el dia de la matança i d'enganyar mentrestant el porc. Féu una intervenció llúida, però profundament equívoca. Reivindicava els quatre punts de l'Assemblea⁷¹¹. Feia confiança als parlamentaris i a Tarradellas en llurs negociacions. Demanava una estreta col·laboració entre les dues assemblees. I proposava la convocatòria d'una nova plenària. Però els quatre punts, deia, ja són assumits [?] per l'AsP, i les negociacions per

710Avui, 16-7-77.

711Vegeu Xirinacs, *La traïció dels líders I*, pàgines 54-62 de la primera edició i pàgines 55-61 de la segona edició.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

assolir-ne el tercer, també. La col·laboració entre assemblees era només aparent. De fet, hi havia una prepotent displicència de l'AsP. «No cal dir que els parlamentaris menystingueren totalment aquesta comissió i la mateixa AC⁷¹²». I la convocatòria d'una nova plenària amagava el propòsit de crear el marc per dissoldre l'AC. S'acostava inexorablement i es preparava d'una manera subreptícia el moment cabdal de la traïció. D'altra banda, hi havia seriosos dubtes que l'AsP volgués realment assolir la integritat dels quatre punts.

Sobre el primer punt de les llibertats, encara ERC i altres partits no eren legalitzats. L'accés del poble al poder econòmic esdevenia una quimera enmig d'una crisi econòmica espantosa. A quin parlamentari català se li havia ocorregut reivindicar la democràcia econòmica? No es demanava la revolució comunista. Només calia la democratització de l'estatut del Banc d'Espanya, posant en el seu consell representants de partits, sindicats i associacions; la reestructuració dels consells de les caixes d'estalvi introduint-hi dipositants, treballadors i sector oficial; el control del galimaties de les caixes rurals, en gran part dominades per l'extrema dreta; la democratització de les empreses estatals i dels organismes de la Seguretat social; l'efectiu control de la banca ultraconservadora en les seves conspiracions antidemocràtiques; l'accés dels treballadors a la informació, a la participació i a la gestió de les empreses, etc.⁷¹³.

Quant al segon punt de l'amnistia, calia empènyer aquesta amb tractor. El govern de Madrid deixava anar presos amb comptagotes per estalviar-se l'amnistia. Cabalment, avui és deixat anar de la presó de Cartagena, després de quasi quatre anys de manca de llibertat, Josep Lluís Pons Llobet, del Moviment Ibèric d'Alliberament (MIL). Però són detinguts Àlvar Valls, Carles Sastre, Josep Luís Pérez i Montserrat Tarragó, sense cap garantia constitucional. Pel que fa a l'amnistia, si no hagués estat per mi, totes les senyories haguessin

712Casanova, Salvador, *Per una nova Ibèria*, 53.

713Vegeu *Diario 16*, 15-7-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

assegut llur cul en els seients de les corts franquistes sense demanar l'amnistia. La prova es veurà a continuació.

Quant al tercer punt, ja he deixat dit que es traïa frontalment el redactat de l'AC. Es lluitava, desunidament, per un estatut definitiu que en el redactat del tercer punt només era provisional. L'autodeterminació, hom l'oblidava. I es demanava una situació provisional inferior a la Mancomunitat de Prat de la Riba! També la prova s'anirà veient en els esdeveniments que seguiran.

Referent al quart punt de la lluita solidària amb els altres pobles ibèrics, tant el PSUC com el PSOE, per no citar la UCD ja tenien bona cura de torçar-ne el sentit per rebaixar el nacionalisme català a un regionalisme de «cafè per a tots».

El Guti deia que l'AC no havia sabut resituar-se. La realitat era que ell i altres no permeteren aqueixa resituació. Prou maldà per donar-li un sentit pràctic Salvador Casanova, representant de l'Assemblea Democràtica de Granollers, bo i remarcant la necessitat de potenciar-ne els organismes de base per garantir la continuïtat, la plena representació i la descentralització. I prou vaig maldar jo per donar-hi un sentit teòric, amb la meua proposta d'Assemblea Popular de Catalunya, tot distingint entre poder polític oficial i poder popular públic⁷¹⁴. Els uns legislen, governen, jutgen des de l'altura oficial. Els altres s'informen, creen opinió, controlen i es mobilitzen a la base popular. Altra cosa és governar sense el poble. «No hi ha doble poder polític. No hi ha encreuament de competències, com tem el redactor de *Tele/Expres*. Són dos poders de naturalesa distinta, que treballen en plans distints i que es complementen. La fecunda relació entre els dos pols cal que corri a càrrec dels partits (democràtics), sobretot, puix cal que tinguin llur base en la soca social i llur cúspide en la copa política. Ells haurien de ser el tronc i les branques de l'arbre sociopolític⁷¹⁵». Els parlamentaris «són, doncs, els protagonistes, ells són, dins del possible, els que manen. Però, valga'm Déu, que no caiguin en la temptació de practicar al seu

714Vegeu *Hoja del lunes*, 18-7-77.

715*Mundo Diario*, 20-7-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

voltant una política de terra calcinada. Llegeixo en els periòdics, horroritzat, els intents de matar l'Assemblea i d'apartar de les qüestions municipals les associacions de veïns. Com si els empresaris fessin emmudir els sindicats. Fóra una democràcia salvatge, reduïda a la ferotge lluita dels [més poderosos] grups minoritaris de pressió. No fóra una democràcia amb rostre humà⁷¹⁶». Tot fou endebades.

Escric en el meu diari:

«Representat o suplantat? Josep Benet em representa, per elecció meua, en la Comissió permanent i en la delegació negociadora de l'AsP. I encara mai no me n'ha consultat res. M'he queixat manta vegada, en particular i en públic. Ell se'n defensa dient que encara no som organitzats, que els esdeveniments se succeeixen vertiginosament i no hi ha temps per a consultes. Mentrestant, es decideixen coses transcendents per a la vida del país. Altres parlamentaris es queixen del mateix.

»Dimarts, 19 de juliol, la permanent delibera sobre el document base de la negociació amb Madrid. En aquest document ha treballat Josep Benet. I no me n'ha dit res. Així s'obre el camí als personalismes, a les intrigues, a la influència de petits grups oligàrquics de pressió, a la corrupció.

716 *Mundo Diario*, 17-7-77.

Dimecres, 20 de juliol

Esclata finalment el temut motí dels presos socials de la Model de Barcelona.

Després del 15 de juny, els vint-i-vuit presos polítics de la presó de Barcelona i els molts altres de les diverses presons esperaven, en vaga de fam des del dia 5 de juny, amb paciència i una certa confiança, la «imminent» amnistia total. L'Associació de familiars i amics dels presos polítics adreçà una crida punyent al poble de Catalunya en aquest sentit. Fins i tot els objectors de consciència, presos a Figueres, conservaven les esperances. El 17, l'objector Martí Olivella, en llur nom, m'escriu unes ratlles per felicitar-me per l'elecció a senador. «Amb la clara decisió del poble, ara en gran part a les vostres mans, porteu l'espuma que ha d'encendre també la nostra llibertat». La vigília de Sant Joan, els onze objectors presos a Figueres adrecen a l'Assemblea de parlamentaris una carta admirable: «Encara des de la presó... Segons el preàmbul de l'Estatut de Núria, "el poble català voldria que la joventut fos alliberada de l'esclavatge del servei militar"... Un Estatut que expressi l'aspiració de pau...». Ni un mot per demanar la pròpia llibertat!

Però hi havia un altre greu problema. Jo havia llegit que sempre que un país passava d'un règim autoritari a un règim democràtic, l'amnistia indefugible sempre venia acompanyada per un indult general per als presos socials. Jo també demanava l'indult social en el meu projecte de llei d'amnistia política. Hi ha dues raons. La primera és que moltes condemnes són resultat de lleis i codis injustos promulgats o modificats durant les dictadures, com en el nostre cas les lleis de perillositat social (abans llei de *vagos y maleantes*), d'enjudiciament criminal, codi de justícia militar, etc. La segona és que en un clima de regeneració social, d'optimisme democràtics i de noves oportunitats, també els presos socials experimenten una passió irresistible per reconstruir llur vida espatllada.

Dedicaré aquest apartat a un tema espinós que malmeté en bona part la meva actuació de senador en comprometre-m'hi. Els presos socials, els dits «presos comuns» són considerats per part d'una societat aviciada i afalagada per candidatures demagògiques, irresponsables, àvides de poder a qualsevol preu -el tema recurrent

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

de la seguretat ciutadana- com a escombraries, com a una escòria. La presó és l'abocador humà. Ningú no el vol a prop de casa seva. Mentre un ministre roba milions amb una devaluació de la moneda o en permetre una inflació desaforada, un desgraciat que roba una gallina és tingut per un terrible perill social. «La promesa de major seguretat ciutadana», tan rendible electoralment!

Ja des de finals de 1976, la presó bull. Tinc damunt la taula una carta escrita a mà que, des de la presó Model, m'adreça un grup que s'autoanomena *Processats per delictes comuns*. «Uns que t'hem conegut en presó». «El motiu és perquè també alcis la teva veu per totes les persones que són condemnades o processades per delictes comuns. Sabem i comprenem que no és possible una amnistia, però sí un indult». Ja ho havien demanat a Suárez, a l'anomenat comte de Barcelona (Juan de Borbón), als cardenals Narcís Jubany i Vicenç Enríque Tarancón, al ministre de justícia i als degans dels col·legis d'advocats de Barcelona i de Madrid: «Sabem que molts són delinqüents nats, però n'hi ha d'altres que són fills de les circumstàncies i tal volta també de la injustícia social que encara impera. Creiem que un indult solucionaria moltes famílies destrossades, perquè hi falta el pare, el fill o el germà. Més trist, si falta la mare. Teníem esperança, però ningú no es recordà de nosaltres. I passà el que passà, rebel·lions dins algunes presons. Hi hagué promeses i tot tornà a l'ordre i després hi hagué cel·les de càstig, canvis a altres presons i altres coses que tu ja saps; ara es parla d'una altra amnistia, però per als polítics, i ningú no es recorda dels comuns. Si es concedeix l'amnistia política i no hi ha res per als comuns, possiblement tornarà a repetir-se la mateixa cosa. Ningú no ens comprèn. Només qui ha estat en presó o persones especialitzades en la rehabilitació de l'home que ha estat en presó. Sovint, ni la pròpia família...⁷¹⁷».

La pseudoamnistia de l'estiu de 1976 ja havia alçat onades d'esperança infundada. No hi hagué res per als presos socials. Com diu la carta, esclataren motins de desesperació en diverses presons,

717Vegeu *Mundo Diario*, 6-1-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

als quals seguí la repressió consegüent. No és aquí el lloc d'allargar-nos en un tema tan important per a la dignitat de l'espècie humana com és aquest. Dic, resumidament, que el moviment de presons fou ric i complex. Des de fora no se sabia l'educació que molts presos socials reberen dels presos polítics. En especial dels anarquistes, menys «aristòcrates» que altres presos polítics, molts dels quals demanaven una fossa sèptica -l'estatut de pres polític- que els distanciés de la «púrria» comuna. Des de fora tampoc no se sabia que hi havia funcionaris de presons indesitjables que fomentaven la corrupció entre els presos i funcionaris de presons pedagògics que elevaven el nivell dels presos, i que hi havia una pugna sorda entre els funcionaris corruptors de l'*ancien régime* i les noves fornades, en general, més rehabilitadores. Els primers buscaven, entre els presos, pinxos que hi mantinguessin el terror per tots els mitjans imaginables per tal que els funcionaris fossin descarregats de feina. Els segons promocionaven entre els mateixos presos líders naturals perquè organitzessin i anessin millorant el règim general de la presó. També hi hagueren les dues classes de directors de presons i fins i tot de directors generals de presons.

Els funcionaris de presons, un nou moviment. **No volem ser mers escarcellers.** La tancada protagonitzada per la major part del cos auxiliar pretén, a més de millores salarials, la dignificació de la professió. "Volem participar en la reforma penitenciària." Desig indiscutible després de la foscor dels anys de la repressió més ferotge del franquisme. La coordinadora de funcionaris ja celebrà tancades pel novembre a tot l'Estat espanyol. Jo m'hi vaig solidaritzar al desembre.

A Barcelona (Modelo), on la protesta afectà pràcticament al cent per cent de la plantilla hi hagué els seus estires i arronses. Quan Xirinacs se solidaritzà amb la protesta, tot dirigint un aplaudiment cap a la Model, el senyor Zalacaín amenaçà amb fer desallotjar els tancats per la policia, com ja

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

havia ocorregut en altres presons⁷¹⁸.

Es comprendrà que en aquest clima també els presos socials volguessin fer-se sentir i participar en la protesta. Jo, ja en gener de 1977, em vaig adherir «al contingut de la carta que trobo objectiu raonable i just, si ho miro amb ulls humanitaris i no amb un concepte fred i maquinal de la justícia⁷¹⁹». Admirablement animats per certs funcionaris, els presos de moltes presons començaren a organitzar-se per resistir a la corrupció de les presons heretades. Feien coses increïbles. Jo sé de la presó de Barcelona que els presos més dignes aïllaren els matons, els violadors, els lladres i instauraren un règim d'autogovern responsable, pactat amb el director. Fins en aquell moment, si havia hagut algun desordre, sovint fou per assolir un ordre major. Els líders castigaven els malfactors. Una vegada feren un motí «bo». Es tractava d'una galeria que era molt bruta per desídia dels funcionaris. Els líders presos anaren emmagatzemant d'amagat productes de neteja i un bon dia reduïren el vigilant, tancaren per dintre la galeria, la netejaren a fons i tomaren a alliberar el vigilant. Quan algun motí se'ls descontrolava, els més responsables impedièren l'entrada de begudes perquè els amotinats no s'emborratxessin i fessin algun disbarat greu. Tot això era possible perquè es desenvolupà un sindicat de presos dit COPEL (Comitès Organitzats de Presos Espanyols en Lluita), estès per tot l'Estat espanyol, malgrat repressions, trasllats de càstig, etc. Es tractava, doncs, d'un moviment exemplar de presos que, aprofitat, hagués donat peu a una regeneració eficaç de la població penitenciària. Tot això fou ignorat o bandejat per la societat benpensant i panxacontenta.

No és estrany, doncs, que la indignació explotés en actes incontrolables i produís estralls enormes humans i materials quan es perdé tota esperança. Això passà després de la concessió de l'amnistia, l'octubre de 1977. A part els terribles motins ofegats, fou

718 *Mundo Diario*, 2-12-77.

719 Vegeu *Mundo Diario*, 11-1-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

mort⁷²⁰ el massa comprensiu -segons alguns- director general de presons Jesús Haddad, que era inclinat a la rehabilitació dels presos. Oficialment, fou metrallat a Madrid pels GRAPO. Pels passadissos de les corts es deia que l'havien eliminat alguns directors de presons de tendència profranquista. I el substituïí Carlos García Valdés, home lloat per tots els estaments democràtics com a ferm defensor dels drets humans, que portà a terme la nova reglamentació de la reforma penitenciària, però que, de portes endins, es dedicà sistemàticament a destruir la COPEL, a castigar els seus líders duríssimament, a deportar-los al fred penal del Dueso, a fer-los passejar de nit i despullats pel pati d'aquella mala presó a temperatures sota zero... De la COPEL no en quedà res. L'odi resultant, incommensurable.

Dimecres, 20 de juliol de 1977, és al bell mig d'aquest horrible procés. Per primera vegada la «democràtica» presó de Barcelona rebentà en un inici de motí dur. «Ja ha arribat a Barcelona un intent de motí de presos. Un motí és quelcom gravíssim. En els meus dos anys de presó no me n'atrapà cap. Però els companys de presó m'explicaven, manta vegada, els fets esgarrifosos que s'esdevenien en els motins.»

Aquest dimecres: «El carrer ple de jeeps i autocars de policia. Els policies, a l'interior dels vehicles, amb escopetes de gasos lacrimògens. Les portes de la presó, tancades. A dintre, crits. Un grup nombrós de presos guanyà la teulada de la cúpula central. Lloc perillós. El diputat Rudolf Guerra i jo ens oferim com a mitjancers. El subdirector de règim (senyor Martín) ens refusa⁷²¹». Els 39 presos enfilats dalt la cúpula criden el meu nom com a negociador entre presos i autoritats. La resta de presos ja són *xapats* a les respectives cel·les. Finalment, el director en funcions (don Gregorio) m'accepta, i vénen funcionaris a buscar-me en el meu lloc habitual. M'acompanyen el senador Felip Solé Sabarís i l'advocat Marc Palmés. Entrem. Panorama desolador. Per terra menjar i vi. En l'aire, gas que fa coïssor als ulls. Des del patí parlo als de la teulada a

720 22-3-78.

721 *Mundo Diario*, 21-7-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

crits. Baixen emissaris. Desconfiança. Al final s'arriba a un cert pacte entre els presos i el director. Sortim. Es tanca la porta. Esperem que es compliran els compromisos.

«La presó de Barcelona és en pau. Els presos, després d'haver-se manifestat, compliren llur paraula i es retiraren a les cel·les. Els mitjancers, advocat i senadors, complírem la nostra. Hem avisat al president de l'Audiència de l'exigència d'una amnistia total de presos, i hem muntat torns de visita d'advocats per comprovar la situació dels presos. La direcció de la presó complí la seva paraula. Es retirà la força i ni tan sols la Junta, reunida en sessió extraordinària, no decretà cap sanció. Regna un gran optimisme en la presó de Barcelona.»

«La presó de Madrid es troba arrasada. Direcció general de presons, direcció de la presó, funcionaris, presos, familiars de presos, força pública, partits polítics que donen suport a la COPEL, tots amb els nervis destrossats. Ferits, contusionats, represaliats, traslladats. Una reforma penitenciària que arriba tard. Uns esforços desesperats per restablir l'ordre sense causar morts en vigílies de les noves corts. Tensions i odis incontenibles⁷²².»

722Mundo Diario, 23-7-77.

Divendres, 22 de juliol

«7 del matí. Surto de casa. Metro fins a Sants i un tren ràpid fins a l'aeroport, 35 pessetes. Hi trobo cinc senadors que s'esperen.

»8.30, avió. 2.560 pessetes a càrrec del pressupost de l'Estat, llegiu del poble. Veig Igualada, petiteta, amb els seus 30.000 habitants, des dels 8.000 metres de la meva senaduria. Recorro la meitat de la península Ibèrica en tres quarts d'hora.

»9.15 a Madrid. 35 pessetes d'autobús fins la plaça de Colom. Vull absorbir el viure quotidià de l'entranyable poble madrileny. El poble és saborós en qualsevol part del món. Ja a Neptú, gran desplegament policial. A l'entorn de les corts es mastega la manca d'amnistia, la tragèdia de Carabanchel. El palau sembla un pavelló reial de campanya. Té un gran *damasc* sostingut per llances medievals a manera de cobricel. L'host a son entorn.

»Les onze. Cerco amb la mirada, enmig de la multitud que espera, el moment culminant de la transició política espanyola.

Estic citat amb un company de presó, Iñaki Lozano, 18 anys de presó per motius més o menys polítics. Ell vivia al carrer. Van matar son pare, el 1939, a Vallecas, per republicà. Mentre l'espero, em volten joves que em coneixen. Parlen del motí de Carabanchel i d'altres presons. Volen que faci quelcom. Hi ha desesperança. Hi ha qui es va obrir les venes i qui se les obrirà. Porto a la cartera el projecte de llei d'amnistia. Veig difícil poder entregar-lo avui al rei d'Espanya. La litúrgia és inexorable. Arriba l'amic que esperava. La gent el mira amb respecte. 18 anys a la presó! El meu millor amic, allí. Gairebé no parlem. Què ens hem de dir? Van passant cap a les corts manats de diputats i senadors, 8.000 metres més amunt de l'amic Iñaki.

»11.30. Intento creuar el carrer. La policia no m'ho permet. Ja hi ha la companyia que retrà honors al Rei. Faig una marrada. Entro a les corts entre flaixos fotogràfics. Em sorprèn la salutació espontània del ministre d'afers estrangers Marcelino Oreja. Nous temps. L'hemicicle és a vessar. Quantes butaques, tants parlamentaris (diputats + senadors). Així de senzill. És com es féu la llei de Reforma. "Hem aconseguit que les institucions donin cabuda a totes aquelles opcions que troben suport en la societat espanyola." *Rex*

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

dixit. No sé on són els meus. Em fan senyals des de "la Muntanya". Hi pujo. Al fons. Resta un lloc, per casualitat. Al meu costat, un basc alabès del PSOE em diu que per Euskadi s'enveja la intel·ligència política dels catalans. Quatre files més avall, dos caps d'argent, Dolores Ibarruri i Gregori López Raimundo i una mitja calba, Santiago Carrillo. Lluny, a la meva dreta, Joan Reventós i, a la meva esquerra, Jordi Pujol, diluïts, perduts com la meva Catalunya. A Anton Cañellas, a Heribert Barrera, ni els albiro.

»11.45. Apareix Rodolfo Martín Villa (ministre de l'Interior). Anit, m'havia arribat un telegrama seu, que sense esmentar la paraula amnistia deia: "Agrairia que m'indiquéssis quins casos, al seu judici, resten pendents. Cordialment, Martín Villa". Aquesta matinada he remenat fitxers i he fet la llista dels presos polítics catalans que encara esperen. Són 26. Descendeixo de la darrera grada. Travesso l'hemicicle. Martín Villa deixa Fernández Ordóñez i m'atén molt bé. Un altre cop, els nous temps? Queda molt estranyat d'una llista tan llarga. Pensava aplicar "amnisties" passades que només afecten a quatre. S'espanta quan li dic que dos dels quatre esperen judici des de fa dos anys. Es guarda la llista: "Ja veurem". Els periodistes estan intrigats. Però comença la sessió.

»12. Arriben el rei i la reina d'Espanya, precedits de Suárez, primíssim, i del president de les corts conjuntes, Antonio Hernández Gil, primíssim. Tots, dempeus. No tots aplaudeixen. Després tots s'asseuen. No ho dic bé, un resta dret. No ha arribat l'amnistia reconciliadora, després d'haver-la demanada la immensa majoria del poble i dels partits. "En aquests moments crucials de la nostra història, cal que eliminem per sempre les causes històriques dels nostres enfrontaments." "Vull assenyalar la funció integradora de la Corona i el seu poder arbitral." No ha arribat l'amnistia en el millor moment, en el punt culminant del procés de reforma que estem passant. I, en el fons de la sala del congrés, es pot veure un parlamentari que roman dempeus fins a la fi de l'acte. Volem entrar a la democràcia sense passar per la porta. El Rei parla durant un quart d'hora. El millor: "La Corona desitja una constitució". Hi ha ombres. Un partit guanyà amb massa diferència perquè surti la constitució a

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

gust de tots. El pitjor: "Les comunitats regionals". Monarquia, monarquia, com vols que et preferim a la república, si ella ens donà allò que era nostre i tu no ens ho vols donar? Em cremen els peus en el terra de les corts espanyoles que encara no m'han retornat les meves corts catalanes. El Rei resumeix els atots obtinguts: pluralisme, Estat de dret, harmonia. "Només una societat que atengui els drets de les persones per a proporcionar-los igualtat d'oportunitats i que eviti les desigualtats imposades pot avui ser una societat lliure." Un esbiaix: Ens demana que vigilem el repartiment de les càrregues econòmiques. Sense dir-ho està reptant els grans que no volen pagar segons llur patrimoni, que no volen tafaners en llurs comptes. El Rei acaba. No l'aplaudeixen tots. Se'n va, senzillament. Jo també, quan m'ho permeten els periodistes, que volen saber els meus secrets amb Martín Villa. Es copien sencera la llista dels presos polítics catalans.

»12.30. La sortida. Uns m'aplaudeixen, altres em lliuren papers reivindicatius. Molts, després d'aquesta inauguració, encara se senten marginats. "El decisiu és que ningú no pugui sentir-se marginat." "La Corona desitja un exercici de l'autoritat sense discriminacions." "Estic convençut que aquestes cambres no oblidaran la necessitat d'atendre especialment els sectors menys afavorits del nostre poble." Retorno a peu a Colom. Autobús a Barajas. No hi ha avió fins les 16 hores.

»16 hores. 2.560 pessetes més d'avió. Gairebé sis mil en total, per un quart d'hora de discurs. Austeritat? No podíem haver treballat aquesta tarda a Madrid?

»Les 18. Arribo a casa. Escric aquesta crònica. Aquestes corts tan imperfectes han costat rius de sang i sofriments. Caldrà servir aqueix parlament de veritat. És el nostre fill. "Sé perfectament que aquestes corts donaran exemple a tothom d'austeritat, d'entrega i d'eficàcia." Ho prometem.

»Ja hem donat exemple d'amnistiar-nos els uns parlamentaris als altres; però, malgrat això, aquells que poden no han volgut estendre l'amnistia definitiva com cal. Caldrà continuar la guàrdia davant la presó Model. Els nous temps encara no han pogut acabar

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

amb els vells temps...⁷²³.

L'endemà, dissabte, en el camp de futbol del Madrid, tingué lloc una manifestació a favor dels 135 presos polítics que encara restaven al «ja democràtic» Estat espanyol. En aquell mateix dia es reunia el Consell de ministres de Madrid. No plantejava l'amnistia.

723Mundo Diario, 24-7-77.

Dimarts, 26 i dimecres, 27 de juliol

A les quatre i mitja de dimarts 26 se celebra la primera reunió del senat espanyol al palau del congrés. Jo aviso prèviament el perquè de l'actitud que prenc de bon començament: em mantinc dret en protesta per la no concessió de l'amnistia. No m'asseuré fins que l'hagin donada. Ja ho havia fet a la sessió inaugural, però la gran aglomeració de diputats, senadors, govern i invitats féu passar el fet desaparebut. Ara, no. Un senador dret en totes les sessions del senat és un fet detonant i molest. El President sempre es pensa que vull prendre la paraula. No es fa a la idea. I em pregunta una i una altra vegada:

-Què desitja sa senyoria?

Amb hilaritat, el conjunt rep la meva resposta invariable:

-L'amnistia, senyor president.

Tinc l'alegria de veure'm secundat pels senadors bascs, tan sensibles a la petició d'amnistia: Juan M. Bandrés. Gregorio Javier Monreal, Ignacio Oregui, Juan M. Vidarte i Federico Zabala. Entre els catalans, només em segueix Francesc Ferrer. I tinc notícia que, en assabentar-se de la meva decisió, també Francisco Letamendia i quatre diputats més han romàs drets en llurs escons. Josep Benet i Pere Portabella xiuxiuegen a cau d'orella als «enganyats» pel meu gest:

-Xirinacs és una mica boig. Això no és seriós.

En dies successius, tots aniran seient. Ningú dels esmentats no perseverarà. Acabo jo sol. No dic bé. Sorpresa. Veig que un senador de venerables cabells blancs i espinada corba, resta dempeus una estona cada dia. Se m'acosta i em diu:

-Tinc molta artrosi i no puc romandre gaire estona a peu dret, però mentre vostè s'hi mantingui, jo, a cada sessió m'hi estaré una hora, perquè el que vostè demana és just.

Aquest senador de vuitanta anys, del PSOE, de Sevilla, historiador, si no recordo malament, havia estat director de l'Arxiu d'Índies, es deia José de la Peña Cámara. I complí la seva paraula mentre no es concedí l'amnistia.

L'endemà, jo, a peu dret en la sala de sessions del senat, ocupava tota la portada de l'ABC de Madrid. En lletra molt petita se'm titllava de boig. Però la gent no acostuma a llegir la lletra massa petita. Sense diners, havia aconseguit la millor publicitat. Tots

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

els diaris en parlaven. Consideraven, és cert, el meu gest com a quelcom indigne. I tanmateix era un gest tan respectuós! No interrompia res. No molestava ningú. Es curiós que, el mateix dia, 27, tots els senadors del PSOE abandonessin la sala, en un moment donat, perquè consideraren una actuació de la presidència un xic arbitrària. Això sí que era passar-se de ratlla. Trencava el decurs normal de la sessió. Però està en la tradició parlamentària d'Occident. En canvi, la meua actitud, tan innocent, els sorprengué a tots per inusitada. Cal sempre un model prèviament perquè la ment accepti una nova informació. El senador català, Josep Subirats, irònicament ho va veure així: «Aleshores era notícia l'actitud de Xirinacs, que es mantenia dret durant les sessions plenàries del senat, com a gest de protesta per la lentitud del govern a dictar l'amnistia. Es donava el cas, però, que el president Fontán constantment aixecava la sessió per consultar els portaveus. Aleshores Xirinacs s'asseia. Mig en broma, jo explicava que nosaltres estàvem més estona drets que ell, perquè ens aixecàvem quan la sessió se suspenia. Fet i fet, les suspensions duraven més -Xirinacs assegut- que les sessions -Xirinacs dret⁷²⁴-». En el transcurs dels dies, la meua actitud anà guanyant comprensió. Gairebé un mes després, el periòdic alemany *Der Spiegel* explicava que el president Fontán, després de consultar el reglament, no trobà inconvenients en el meu capteniment. *Der Spiegel* citava *ABC*, que anava comprenent millor: «És un apremi del període legislatiu 1977 i la grandesa d'una postura moral encarnada. La seva monstruosa fortalesa resideix en la seva feblesa aparent⁷²⁵».

Finalment, el 27 a la tarda es tractà al senat el tema de l'amnistia. Els progressistes i socialistes independents -suposo per atreure a la causa els poders fàctics militars- demanaren l'amnistia per als militars professionals, mutilats, policies i guàrdies civils. Joaquín Satrústegui demana que no hi hagi cap torn contra aquesta proposta concreta. Diu que es tracta d'un acte de reconciliació. És

724Subirats Piñana, Josep, *La transició des del senat*, 37.

725Vegeu *Der Spiegel*, 22-8-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

molt aplaudit. Ens hi adherim Faustino Azcárate de l'Agrupació Independent, Rafael Calvo Ortega de la UCD, Francesc Ramos de Socialistes del senat, Miguel Unzueta de senadors bascs i jo. Grans aplaudiments.

Després s'entra en més detalls. Unzueta fa una extensa intervenció. Cita la generosa i unilateral llei d'amnistia de Franco (1939). El PSOE recorda que Ramón Rubial ja s'ha adherit a la petició. I jo faig el meu discurs de petició formal i frontal d'una amnistia total, tal com la vol el carrer:

«Tots sabem que a l'Estat espanyol hi hagué una guerra real que inicià la divisió del país, que migpartí la nostra societat en vencedors i vençuts. Durant els 40 anys que seguiren a aquella guerra, la societat restà dividida, i un estat de guerra sorda, latent però real, hi era present.

»Tota guerra, inevitablement, produeix víctimes, produeix morts; produeix víctimes de moltes menes, produeix morts per ambdues parts. Als darrers anys, a causa de la lluita per l'amnistia, la cosa s'ha recargolat més, car a més dels morts causats pels dos bàndols per tal d'imposar les pròpies opcions a l'altre, cal afegir-hi les víctimes produïdes entre els que demanaven l'amnistia. És a dir, que ha augmentat el nombre de víctimes, perquè la força pacificadora també ha sofert les seves víctimes. »L'amnistia que es demana no és un acte de justícia; si ho fos, potser cadascuna de les parts la veuria a la seva manera, i tornariem a una nova lluita. Tampoc no és un acte de gràcia, perquè aleshores resol la lluita. S'ha dit que és un acte de reconciliació; tan de bo que ho fos; però resulta difícil per a algunes de les parts afectades perdonar l'altra part, malgrat haver-ho intentat. Crec que fou José Luís Aranguren qui va dir que el més correcte és enfocar-la com un pacte de pau: que ja no hi hagi més enemics; que pleguem de passar-nos comptes del passat.

»Em sembla que resulta impolític i antijurídic mantenir un clima perpetu de semiamnisties i semiindults; clima que al carrer origina delinqüència i a la presó impaciència. Penso que durant aquest període que s'han concedit petites amnisties, petits indults, la dilació ha complicat les coses. Hem barrejat dos problemes

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

diferents: el de l'amnistia política, que és un problema conjuntural de passar d'un sistema a un altre, i un problema que és general en les societats, el problema dels presos socials. Aquests darrers dies hem vist els greus avalots ocasionats per aquesta barreja de problemes. A Barcelona, actualment, després d'un treball de pacificació que donà excel·lents resultats, en no aconseguir-se allò que es demanava, s'ha arribat ara a una situació tensíssima amb perill d'un nou motí encara pitjor, i la policia envolta la presó ja fa tres dies.

»Per tant, crec que hem d'actuar amb decisió. Després de tantes manifestacions, de tantes peticions, de tants partits que en llurs programes han inclòs l'amnistia política total com a primer punt, de tantes organitzacions unitàries constituïdes per demanar l'amnistia o bé sol·licitar altres coses que inclouen l'amnistia en el primer punt, crec que és el moment de l'amnistia política total. L'amnistia política és la porta de la democràcia; no es tracta d'una qüestió més entre les moltes qüestions que tenim pendents, sinó que es tracta de la qüestió prèvia per excel·lència.

»Crec que a les corts ens hem amnistiats tots honorablement i seria bo fer davallar aquest mateix tracte a tota la societat. També penso que durant aquests dies que es constitueixen les corts, les quals són l'exponent màxim de la sobirania del poble, en el punt culminant de l'operació de reforma, és el moment més escaient per aconseguir-la.

»I potser emparant-me en la mateixa argumentació dels que ens han precedit en la proposta anterior, seria bo que aquest senat unànimement pregués el govern que concedís un reial decret-llei de màxima urgència d'amnistia política total, amb la corresponent atenció d'indult per als presos socials. Em sembla que, encara que no ens agradi el sistema de decrets-llei, pel fet que aquest és un afer que arrosseguem del règim anterior, potser en podríem arrossegat també la metodologia, parant compte que, com s'ha vist ben clar, aquest tema mou sentiments molt pregons de tots els que som ací per representar el poble.

Des d'Andorra, un comentari editorial diria, a propòsit de conceptualitzar l'amnistia com un pacte de pau: «Qui no pot estar d'acord

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

amb aquesta definició? Un pacte de pau, una pau que foragiti per sempre de les terres hispàniques aquells records d'uns fets que enfrontaren en una lluita fratricida els fills d'aquelles belles terres i que els mantingueren dividits durant tants i tants d'anys. Tot fa pensar que l'actitud d'en Xirinacs i dels senadors bascs tindrà aviat els seus fruits⁷²⁶».

Especialment R. Calvo Ortega, portaveu de UCD, es posà nerviós. Reclamà qüestions d'ordre i indicà que era la mesa, la que devia elevar al Govern la petició. Tot plegat s'evaporaria en paraules. El 27, hi havia a Barcelona 150 presos en cel·les de càstig.

Canviant de tema. Trobo a Pío Cabanillas Gallas, ministre de cultura, pels passadissos del palau de la Carrera de San Jerónimo, M'hi acosto i li faig:

-Pío, què tenen els espanyols que no poden llegir les mateixes coses que els catalans?

Resta bocabadat:

-Què dius?

-Un llibre meu, *Vint-i-un dies de vaga de fam per Catalunya*, és editat en català des de fa temps per Nova Terra i, en canvi, l'editorial Akal té prohibit de publicar-lo en castellà. Ja n'hi ha edició en francès i en italià. És que els espanyols sou menors d'edat?

-Deixa'm les dades. Miraré què hi puc fer.

Tot es resolgué en un obrir i tancar d'ulls. L'amiguisme espanyol!

El dia 2 d'agost, en una sessió plenària del senat es presenten els diferents grups parlamentaris. El portaveu de l'Entesa dels catalans, Josep Benet Morell, fa una encesa intervenció. Comenta, en primer lloc, les dades de la representació dels catalans. És molt superior a la de la UCD i gairebé igual que la del PSOE. Explica, a continuació, la lluita popular menada a Catalunya, especialment a través de l'Assemblea de Catalunya. Com hem lluitat per l'amnistia, per les

726Poble Andorrà, 29-7-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

llibertats democràtiques, per la legalització de tots els partits, per la supressió de la legislació repressiva de la llei d'ordre públic, de la llei de premsa, dels secrets oficials, de la perillositat social. Reclama la devolució del règim autonòmic. Recorda l'afusellament del president Lluís Companys. Explica la nostra voluntat de solidaritat amb els altres pobles de l'Estat. Però exigeix ja ara un règim provisional transitori per a Catalunya. I espera que per a l'onze de setembre d'enguany la Generalitat de Catalunya ja sigui restaurada. Vaig escriure jo aleshores:

«Avui Catalunya ha ocupat l'espai que li corresponia en el senat. Ha estat glòria. Josep Benet s'ha transfigurat. L'home superprim que tots coneixem ha fet torna, molt més que els cepats senadors que parlen sempre. Aquella veu que en les reunions de l'Entesa tot just se sent, ha retrunyit poderosa sorgint de no sé on... Només restà una cosa en el tinter. El País Valencià, la Catalunya del Nord i les Illes Balears i Pitiüses foren oblidades com a nació catalana. Seran castigades al fons del sac de les regions, gemegant i plorant per llur fracàs electoral? Miguel Unzueta, portaveu dels bascs, tractà millor el problema de Navarra. És l'Estat espanyol un conglomerat bigarrat de nacionalitats i regions o, més aviat, un conjunt de nacionalitats amb llurs regions interiors? ¿És el Principat nació i València regió o, més aviat, el Principat i València, Balears i Pitiüses seran regions autònomes dins una nació que també hauria de ser autònoma en la unitat superior?⁷²⁷.

727 *Mundo Diario*, 3-8-77.

Diumenge, 11 de setembre del 1977

Vull explicar a l'abnegat lector que ha arribat fins ací, després de dos volums i mig de densa narració documentada, que d'ara endavant, com que entrem en un període de major llibertat informativa i ja a l'abast de qualsevol estudiós, reduiré la densitat i el detall del discurs eliminant-ne la referència explícita a la documentació. Així intentaré posar fi a una obra que ara mateix ha depassat tots els límits previstos. Em referiré, en les següents pàgines conclusives, a un conjunt de fets històricament recentíssims i d'un abast que aquesta tercera part de *La Traïció dels líders* pretén resumir amb la frase del seu títol: «La collita perduda». Els fets són la concessió de l'amnistia, el retorn de Tarradellas, la fi de l'Assemblea de Catalunya, la confecció de la nova Constitució espanyola, l'acceptació de l'actual Estatut de Catalunya i la conspiració espanyola del 23-F amb la pujada, a Madrid, del socialisme reformista de Felipe González.

Començo, el dia 1-9-1977, una columna diària en *Avui* sota l'epígraf «Al servei d'aquest poble» i a instàncies del seu director Jordi Maluquer. Durarà un any i mig amb absoluta assiduitat. Finalment, serà vetada per les amenaces adreçades al director per part d'alguns polítics, entre els quals, segons em consta nominalment, Albert Manent. A continuació se'm permetrà escriure quinzenalment amb problemes continus de censura. Finalment, se'm censurarà tot. Cessaré com anaren cessant les veus de Manuel de Pedrolo o de Fèlix Cucurull. La mateixa sort correrà, un any i mig després, la meua columna diària en *Mundo Diario* encapçalada per l'epígraf «Diari d'un senador». Primer foren objeccions esporàdiques a la columna de tal o tal dia, i després les objeccions van fer-se tan freqüents que n'ofegaren la publicació.

Es reprèn a les 12 del migdia la celebració tradicional de l'Onze de setembre en el Fossar de les Moreres, a Barcelona, per part dels independentistes inequívocs, enguany convocada per Gent Nacionalista Independent dels PPCC, Bloc Obrer i Camperol, Col·lectiu de Coordinació Socialista, Esquerra Nacional, Esquerra Republicana de Catalunya, Estat Català, FAC, FNC, Partit Federalista Europeu dels Països Catalans, PSAN, PSAN-P i MUM. La presentació és a càrrec de Xavier Romeu. Els parlaments, de Fèlix Cucurull i Jordi Carbonell. Com es faria habitual, té lloc un

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

esment especial per als presos independentistes. En aquesta ocasió els recordats són Àlvar Valls, Carles Sastre, Josep Lluís Pérez, Montserrat Tarragó, Ramon Trilla i Emili Simón. L'assistència es calcula entre 20.000 i 30.000 persones. Jo, que no em moc de la vorera del carrer Entença, hi envio les següents paraules:

«Una adhesió entusiasta d'un que no pot venir perquè encara no és prou independent per marxar del carrer d'Entença. Patriotes catalans, els nostres avantpassats, que foren enterrats ací, saberen morir davant l'invasor francès i espanyol. Amb la nostra vida sapiguem ser dignes de llur mort.»

Ja una setmana abans, els convocants oficials de la Diada, que anaven creixent acceleradament, aspiraven a aplegar un milió de persones en la «seva» manifestació que preparaven per a la tarda i separada de l'acte del Fossar. Formen 2.200 membres per al servei d'ordre. Fins i tot s'hi adherí Aliança Popular, Jo, com a parlamentari, faig arribar les meves més sentides adhesions a tots els actes, però, tot i que se'm trenca el cor, no em moc de davant la Model en demanda d'amnistia.

Cinc presos romanen en vaga de fam. «Ens va plaure que l'Onze de setembre el senador decidís de romandre prop dels presos, en lloc de figurar davant de la manifestació junt amb els seus companys parlamentaris. A la manifestació ja hi formàvem centenars de milers i no hi venia d'un. En canvi, sí que era just i adient donar consol i suport moral als empresonats en una diada com la que va tenir per marc tota la terra catalana i, d'una manera especial, Barcelona⁷²⁸». Vaig adreçar al president de l'AsP la següent adhesió:

«Per primera vegada, els elegits pel poble, el cap ben alt, encapçalen la gran manifestació que vol cloure quaranta anys de servitud. El poble sencer és al carrer. La magna concentració és el millor testimoni davant el món de la nostra voluntat sobirana. Tanmateix, jo em considero comissionat per tots vosaltres per mantenir la guàrdia el més a prop possible dels companys que encara resten sense llibertat i en vaga de fam per una absurda

728Josep M. Poblet, *Mundo Diario*, 20-9-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

voluntat de victòria no superada. Des de la presó cridem de tot cor: Poble català, endavant!». No fou llegida.

La gran i lenta manifestació començà a les cinc de la tarda, va discórrer pel Passeig de Gràcia i la Ronda Sant Pere i durà cinc hores. Esdevingué indescriptible. Hi assistiren molts infants i àdhuc discapacitats amb llurs cadires de rodes. Sense menysteniment de les altres manifestacions convocades arreu, «tot el Principat» va abocar-se a Barcelona. Entre un milió i quart (segons governació) i un milió i mig (segons la policia) de participants. Pràcticament tota la població disponible. Relativament al nombre d'habitants d'un país, potser és la manifestació més gran de la història humana. Es difícil demostrar-ho, però ho crec com el resultat de sis anys d'educació popular de l'Assemblea de Catalunya, amb totes les seves assemblees territorials i sectorials i amb tantes iniciatives de base com fou la «Marxa de la Llibertat». L'Estat en prendria bona nota. «Catalunya vol la Generalitat, ara» (*Avui*). Tarradellas retornaria de manera fulminant. Calgué improvisar uns precipitats decrets-llei, perquè de marc jurídic encara no n'hi havia cap. Allò era la força d'un poble unit que sap lluitar pacíficament. «Apoteosi catalana», segons la *Hoja del Lunes*. A París la qualifiquen de la manifestació pública més important d'Europa.

Divendres, 14 d'octubre del 1977

El 14 d'agost, llenço un s.o.s. d'ajuda per a l'empenta final en l'obtenció de l'amnistia⁷²⁹.

El 18 d'agost, en una plenària, l'Entesa dels catalans avala una àmplia campanya d'amnistia per als dies que aquesta es debatrà a les corts espanyoles⁷³⁰.

En la solemne tercera sessió plenària de l'Assemblea de parlamentaris, celebrada en la seu vella de Lleida, el 23 d'agost, també s'aprova la campanya per l'amnistia⁷³¹.

El dia 24, a París, una delegació de l'Entesa, formada per Rossend Audet, Francesc Ferrer, Jaume Sobrequés, Josep Subirats i jo rep informació del president Tarradellas sobre les negociacions amb Madrid. *Mundo Diario*⁷³² encara canta la confiança i ratifica el suport mutu entre Tarradellas i l'Entesa. Encara no havia esclatat l'afer Benet. Després el President em rep a soles. En acabar d'explicar-li tota la història de les peticions d'amnistia, li demano que faci pressió a Madrid per a la seva concessió. No em consta que el President posteriorment fes res en aquest sentit. Ja el 24 de juliol, la CNT havia demanat la devolució dels patrimonis de les diferents sindicals del temps republicà confiscats per la CNS franquista⁷³³. La CNT havia convocat CCOO, UGT, CT del PSAN i independents per discutir-ho. No es presentà ningú. Llevat de UGT, no tenien arrels en l'època republicana i volien heretar el patrimoni sindical dels anys del franquisme. Sempre la divisió! I aquesta vegada dins la classe treballadora.

El dia 6 de setembre, es posa en marxa una campanya popular per obtenir la llei d'amnistia política total -l'última!-, aquesta vegada per empènyer els representants «democràtics» *reacis* o oportunament distrets per donar-la! A la reunió assistiren unes quaranta delegacions. La campanya començarà immediatament després de l'Onze de setembre. Mentrestant, a l'interior de la presó, els presos polítics i alguns de socials feien vaga de fam.

El dia 8, encara hi havia violents enfrontaments a Donòstia

729 *Mundo Diario*, 14-8-77.

730 *Mundo Diario*, 20-8-77.

731 *Mundo Diario*, 24-8-77.

732 25-8-77.

733 *Mundo Diario*, 24-7-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

en la manifestació pro-amnistia convocada pel PNV i pel PSOE.

El 14, semblava que naixia un acord sobre l'amnistia entre els congressistes de la UCD, els bascos i els catalans.

El 17, manifestació per l'amnistia a Iruñea: 40.000 persones.

El dia 22, encadenats vint-i-dos membres de diverses organitzacions de l'Assemblea i encartellats davant la presó Model de Barcelona.

El dia 23, la Coordinadora Nacional de les Gestores Pro Amnistia d'Euskadi i la Comissió Catalana Pro Amnistia total demanaven l'amnistia en un comunicat conjunt. La campanya es va estendre a tot el Principat.

El 26, la junta de portaveus del congrés de Madrid decidí tramitar d'urgència el tema de l'amnistia. No passaria pels tràmits de ponència i de comissió. Aniria directament al ple. Ara entrava la premsa! Se'ls anava complicant el món dels presos amb vagues de fam, motins, COPEL, petició d'indult, etc.

El 28, en el congrés dels diputats ja es parla del ple a l'octubre dedicat a l'amnistia.

L'oposició presentà, a 30 de setembre, una proposició unificada de llei sobre amnistia, només refusada per Aliança Popular. Hi entrava amnistia laboral, militar i per als objectors. Hi van intervenir pel grup comunista Pilar Bravo i Marcelino Camacho; pel grup mixt, Donato Fuejo; per la minoria basco-catalana, Xabier Arzalluz i Miguel Unzueta, i pels grups socialistes del congrés i del senat, Plácido Fernández Viagas i Pablo Castellano.

El primer d'octubre, en el diari *Avui* es comença un requadre per a la campanya de l'amnistia. Aquesta campanya, concebuda en gran, per tal com comptava amb les adhesions inicials, originaria un estrepitós deute -causat per l'abandó de les promeses fetes pels partits- que pesaria onerosament anys i panys sobre l'espatlla de persones generoses, entre les quals vull esmentar l'advocat i després adjunt del Síndic de greuges Elies Rogent Albiol. Es planificà, ultra els actes multitudinaris, la mobilització de 15 furgonetes encarregades de recórrer durant quinze dies tots els indrets del Principat de més de 500 habitants.

El dia 2, UCD presentà un contraprojecte de llei d'amnistia, i

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

es nomenà una comissió mixta per intentar unificar-lo, abans del dia 7, amb el projecte de l'oposició.

AP seguia sense col·laborar. Els components d'aqueixa comissió mixta foren, per UCD, Rafael Arias Salgado, Luís M. Martín Oviedo i Juan Antonio Ortega y Díaz Ambrona; pels socialistes, P. Fernández Viagas i P. Castellano; pels socialistes de Catalunya, Juli Busquets; pels comunistes, I. Gallego, M. Camacho i Jaime Sartorius; pels basco-catalans, X. Arzalluz, Uriarte i Miquel Roca Junyent, i pel grup mixt, D. Fuejo i Joaquín Navarro. Tingueren lloc tota mena de pressions per reduir l'abast de l'amnistia.

El 4-10-77, un grup de caps militars visiten Suárez a la Moncloa. Sempre els poders fàctics!

El dia 6, Enrique Múgica, del PSOE, i Xabier Arzalluz, del PNB, criticaren les mobilitzacions populars. Al dia següent, Juan M. Bandrés els diu: «Obliden que si avui s'ha arribat en els àmbits oficials al clima que permet esperar una prompta amnistia, no es deu en absolut a la nostra tasca parlamentària, sinó precisament a les mobilitzacions populars». Aquest mateix dia, a les Cotxeres de Sants, de Barcelona, tingué lloc un festival per l'amnistia total organitzat per l'Associació de Familiars i Amics de Presos Polítics, en què es produïren les actuacions de Joan Manuel Serrat, Marina Rossell, Núria Feliu, Sisa i altres. Van parlar emocionadament Ion Etxabe, Marc Palmés, la mare de Ramon Trilla i el pare d'Àlvar Valls. El dia 8, vaig parlar de l'amnistia per televisió, i fou enviada al rei d'Espanya una carta en favor de l'amnistia per la Unió de soldats democràtics (USD). El dia 9, el governador civil de Guipuzkoa prohibia la setmana proamnistia. Aquest mateix dia, a Barcelona, a la casa dels Jesuïtes de Casp, tenia lloc l'assemblea plenària de la Campanya en el Principat. El dia 11, la Coordinadora Feminista de Barcelona i l'Organització Feminista Revolucionària també demanaren amnistia aduint les llargues discriminacions legals contra la dona. Es comptà amb grans concentracions a tot el Principat.

El 13, havia de tenir lloc el ple del congrés dels diputats per

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

aprovar la llei d'amnistia. Sorprenentment, ahir va ser ajornat per al dia vint. S'obre un termini reglamentari de set dies per presentar esmenes; com ocorre a qualsevol parlament. I, tanmateix, encara amb més sorpresa de tots i enmig d'una intensa rumorologia, a darrera hora de la tarda d'avui la junta de portaveus del congrés ha rectificat. No hi haurà possibilitat de presentar esmenes! Demà serà votada pel congrés -al matí- i pel senat -a la tarda- amb un procediment de superurgència fora de tot reglament!

14 d'octubre. Concessió de la llei d'amnistia. El matí, han votat els congressistes sense previ debat! Cada cap de fila política fa un discurs. El més abrandat, el de Marcelino Camacho, en nom dels comunistes: «Els comunistes hem enterrat els nostres odis i les nostres rancúnies». 296 sí, 18 abstencions d'AP i 2 no. El mateix matí, se m'acosta Josep Benet i m'encomana el discurs en representació de l'Entesa dels catalans.

-Tu ets el que has fet més mèrits per l'amnistia. Et toca parlar a tu -Em tenia por, car el tema era altament delicat- ¿Em deixaràs veure el teu discurs abans de llegir-lo en el ple?

L'hi vaig deixar llegir i me'l censurà a la baixa.

El senat reuní el seu ple sobre l'amnistia a la mateixa tarda. Quines presses després de tants anys de negar-la! 196 vots a favor i 6 abstencions aliancistes. Quan em tocà el tom d'intervenció, entre altres coses, vaig dir:

«Trobem a faltar en aquesta "amnistia per als actes d'intencionalitat política" l'extensió de l'amnistia completa fins al dia de la seva publicació; hi falta la reincorporació dels militars professionals, policies i guàrdies civils. Els mutilats republicans ara cobren una quarta part dels havers passius que cobren els de l'altra banda de la contesa. Les viudes de soldats republicans i les viudes dels morts per represàlies polítiques no cobren res. Hi són exclosos aquells que donaren suport amb les seves accions a l'objecció de consciència. No se sap si entraran en l'amnistia els acusats nacionalistes catalans, canaris, bascos. Millorarà l'actuació judicial per comparació amb les actuacions a propòsit de les amnisties passades? No es recuperen les incautacions de béns efectuades per

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

motius polítics, etc. Però existeix un altre epígraf importantíssim i oblidat que ens apropa a problemes molt vius exteriors a aquest senat. Es podria anomenar "amnistia per als actes no polítics, sancionats com a conseqüència directa del sistema polític" que tractem de superar. Casos importants són els delictes per raó de sexe, que no existien durant la República, entre els quals es compten els mal anomenats delictes de la dona, que són els únics creats de bell nou pel franquisme. Potser el més important de tots és l'apartat dels delictes dels presos socials, el cas dels afectats per la Llei de perillositat social, els casos dels menors sotmesos al Tribunal tutelar, etc. Crec necessari que aquest senat urgeixi, en el termini més breu possible, que siguin concedides unes mesures complementàries de la present Llei d'Amnistia. Aquest és el sentit del vot del grup parlamentari de l'Entesa dels catalans.»

El dia quinze d'octubre, vam celebrar a Montjuïc el final de les campanyes per l'amnistia, la concessió d'aquesta i també el final de la nostra estada davant la Model. Hi vam intervenir Agustí de Semir, caut i prudent, Magda Oranich, entusiasta i abandonada, i jo mateix. Guardo algunes notes de les meves paraules:

«Jo he demanat l'amnistia. Jo no he fet aquesta llei. L'han feta els partits parlamentaris a l'esquena del parlament, via negociació i no per via de la voluntat popular. Acte polític, no de justícia. Segons la correlació actual de forces. Acte límit: toca sostre. Encara a l'Estat espanyol domina el franquisme».

A continuació faig llista de les coses positives de la Llei. Les positives: amnistia total fins al 15-12-1976; a favor de les esquerres fins al 6-10-1977; afecta els militars de la USD, els objectors, els professionals i agents d'ordre, els estranyats, els temes laborals; es concedeix reintegració de drets, eliminació d'antecedents, l'acció pública per sol·licitar-ne l'aplicació. Les negatives ja han estat exposades més amunt. I vaig acabar:

«Cal un moviment popular català que vertebrí la immensa base del poble. Cal que sigui ajudat per tots els partits. Cal que tothom que vulgui s'enquadri i creï associacions i assemblees. Una assemblea oberta a cada barri, a cada poble. Tots els que heu lluitat

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

per l'amnistia, enquadreu-vos. No espereu que els partits ho facin tot, prou feina tenen a conquerir el control de l'Estat. No espereu que els partits us convoquin com fins ara. Des d'ara, el poble sobirà s'ha d'autoconvocar. Cal que el 6 de novembre obtinguem l'Assemblea popular de Catalunya. Perquè, no ho oblidem mai, la sobirania ve del poble. Siguem, doncs, sobirans».

En l'immediat dilluns dia 17 surt la Llei en el *BOE* de Madrid i entra en vigor ipso facto pel seu article 12.

Jo abandono la meva estada diària de gairebé dos anys⁷³⁴ davant la presó Model, de Barcelona, amb tristor. Els presos socials, perduda llur confiança, es tornaran a amotinar, a autolesionar-se, a cridar endebades, a suïcidar-se, a ser castigats, deportats, humiliats. Jo seré criticat per uns, per abandonar l'estada al carrer Entença. Des de *Mundo Diario*, Agustí Vall critica la meva absència en els dies del motí. Jo li responc amb un indignat article, que publica a tota plana *l'Avui*⁷³⁵. I seré criticat per altres pel fet de seguir demanant l'indult per als presos socials, en tanta mesura, que potser aquest fet serà la causa principal del meu descrèdit polític. Lluís Permanyer: «Xirinacs esclatà en indignació. Mentre no hi hagi indult per als presos comuns no assistirà més al senat⁷³⁶». La gent diu: «Aquest home defensa els malfactors!». Les presons són la lepra. Cap polític no pot acostar-s'hi sense resultar-ne contagiats. L'Entesa i altres organitzacions polítiques i sindicals seguiran demanant tímidament l'indult. L'indult no es concediria mai.

«*El Consejo supremo de justicia militar* ha aplicat l'amnistia al senador barceloní Lluís Maria Xirinacs⁷³⁷». Causa? La carta a un policia armat.

«El senador Lluís M. Xirinacs ha estat amnistiats per part del Tribunal suprem i se li ha anul·lat l'acusació d'un delicte incurs en la llei de premsa i impremta pel fet de ser l'autor del llibre *Entro en el*

734de 25-12-75 a 14-10-77.

735 4-11-77.

736*Destino*, 17-11-77.

737*Mundo Diario*, 8-11-1977.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

*gran buit, diari de presó*⁷³⁸».

738 *Avui*, 24-11-77.

Diumenge, 23 d'octubre del 1977

El 2-9-77, apareix a la premsa el comunicat *d'Unitat entorn del president* que signen Eduard Bonet, Josep M. Bricall, J. M. Castellet, Jordi Petit Fonserè, Jaume Ros, Francesc Vicenç, Ramon Vilades, Josep M. Oroval, Joan Cornudella, Ricard Lobo i Ignasi Ponti. M'hi adhereixo. Sembla que existeix acord entre Tarradellas i Sánchez Terán sobre el restabliment de la Generalitat amb gran nerviosisme dels parlamentaris catalans antitarradellistes.

El dia 5, Josep Lluís Sureda és expulsat del PSC-C per haver negociat amb Madrid a les ordres de Tarradellas. La comissió negociadora és convocada d'urgència per al dia 5.

El 7, havent-se negat la comissió negociadora a viatjar a París, hi van els caps de partit presents en la comissió -sàvia solució!- i reben la informació desitjada de l'acord Tarradellas-Terán.

El dia 10, l'agència Cifra publica l'esborrany dels decrets-llei de restabliment de la Generalitat, de l'establiment de les dues comissions mixtes de transferències i del nomenament de president de la Generalitat.

El dia 15, escric l'article «Acord entre Tarradellas i els parlamentaris catalans» en el diari *Avui*.

El dia 16, la comissió pro-retorn del president Tarradellas, constituïda en febrer, surt al pas d'una «orquestrada campanya de desprestigi del President». El seu manifest em cita: «No en va, Lluís M. Xirinacs, senador per Catalunya, es demana "Qui mou els nostres fils? Per què ara una campanya de desprestigi sobre el passat del President?" I encara afegeix: "El poble català sap el que vol. Volia Generalitat, ara. No vol tàctiques dilatòries, són ara massa perilloses. Anà a les eleccions, malgrat que afavorien Suárez, i les capgirà a favor del poble. Vol la Generalitat ara, malgrat que afavoreixi Suárez, i la capgirarà a favor del poble. Així hem anat sortint de la dictadura i així en continuarem sortint"».

El dia 20, es tomen a trobar a França Tarradellas i Terán. Terán duu en el seu cartipàs les protestes dels partits parlamentaris catalans que han arraconat Tarradellas. Descaradament, volen que la Generalitat provisional sigui controlada pels enviats al parlament de Madrid! «L'Assemblea de parlamentaris intervindrà en el nomenament i cessament dels consellers.» Tot es torna a embolicar.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

A Tarradellas, li cal tomar a convocar els caps de fila catalans parlamentaris.

El dia 27, es reuneix Tarradellas en terres del Rosselló amb els caps de fila dels partits parlamentaris. Ells tindran control dels consellers, però Tarradellas no cedirà en la delegació de funcions, ni com a president de la Generalitat, ni com a president de la Diputació de Barcelona. El consell serà d'unitat.

L'endemà, es reuneixen Tarradellas i els parlamentaris amb Sánchez Terán, a Perpinyà, i aconsegueixen acords vers les 11 de la nit. El Govern espanyol ha introduït un ominós article 8è que no existia en el text primitiu i que «permet al Govern dissoldre els òrgans de la Generalitat restablerta sense haver de passar ni tan sols pel tràmit de la comissió d'urgència». *El Alcázar*, tanmateix, encapçala la seva edició del dia 29 amb: *España ya no es una*.

El 29-9-77, el Consell de ministres espanyol restableix per decret-llei la Generalitat del Principat de Catalunya. Queda derogada la llei de Franco del 5 d'abril de 1938. Tarradellas es diu: «Ha arribat el moment de fer les maletes».

El primer d'octubre, a misses dites, se celebra sessió plenària extraordinària de l'AsP a propòsit dels acords sobre la Generalitat provisional. Tot era dat i beneït sense el concurs d'aquesta assemblea, els fins de la qual, com hem exposat manta vegades, no eren la reconstrucció de Catalunya, ans representar-la a Madrid de la manera com fos. Però amb l'inveterat afany de poder de molts polítics, amb una grandiloqüència fora de lloc, l'Assemblea de parlamentaris expressà «la seva aprovació solemne dels resultats obtinguts bo i donant el seu total suport a la Generalitat establerta». No es va dir, en canvi, allò que hauria calgut i que no seria: «Ens posem a disposició de la nova Generalitat per representar-la fidelment en el parlament espanyol».

Aquest mateix dia, la comissió del manifest i del retorn de Tarradellas féu una crida per a la rebuda triomfant del President.

Cal deixar bona constància d'un incident molt significatiu. L'encara independent Jaume Sobrequés trobà a faltar la referència al dret d'autodeterminació -exigència principal del tercer punt de

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

l'Assemblea- en les dotze intervencions dels caps de fila en la Sessió plenària. Intentà *in extremis* llegir un text en aquest sentit, però la mesa li ho impedí amb arguments de procediment. En el text es deia: «Voldria que no faltés avui el suport dels grups polítics que podríem qualificar d'independentistes i que per raons que tots coneixem no són ací. Malgrat que jo no he rebut pas cap comès d'aquests partits -dels quals, d'altra banda, em separen algunes diferències ideològiques i tàctiques-, voldria no equivocar-me en manifestar, en llur nom, que donen suport als acords de Perpinyà en tant que poden ésser un valuós instrument perquè un dia el poble català pugui exercir el dret a l'autodeterminació a què mai per cap causa no hem de renunciar». Intempestiu!

El dia 5-10-77, ja era conegut el calendari del retorn de Tarradellas: el 20, viatjaria a Madrid per recollir els decrets i, el diumenge 23 a la tarda, arribaria a Barcelona com a President oficial. Sortí cap a França una escorta dels Mossos d'esquadra per a la protecció del President. Bullien els rumors sobre la composició i repartiment de les conselleries.

Els dies següents foren esmerçats en els preparatius de la rebuda del President. Era amarg de veure com Pere Portabella era nomenat delegat de la permanent de l'AsP per a l'organització de l'esperat retorn. Íntim amic de Josep Benet, afí com ell al PSUC i antitarradellista com aquest partit, seria l'encarregat de preparar-li la rebuda! La tarradellista comissió del manifest pro-retorn de Tarradellas es llançà, amb un laudable intent compensatori, a intervenir en la rebuda. Féu una crida en aquest sentit, el dia 9 d'octubre. Tothom al carrer, a la Plaça d'Espanya, a la Gran Via, a la Plaça de Sant Jaume. Elisa Llumbreras és encarregada per la Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona de preparar-ne la festa popular a diversos barris de la ciutat, així com la festa central a l'avinguda de Maria Cristina, a Montjuïc, amb tres o quatre hores de danses folklòriques de tot el país. Van instal·lar-se pantalles de televisió gegants a l'entorn del Palau de la Generalitat.

En el *BOE* de Madrid del dia 18, signat pel Rei, apareix el decret de nomenament del molt honorable Josep Tarradellas i Joan

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

com a president de la Generalitat de Catalunya.

Els dies 20, 21, 22 i el matí del 23, Tarradellas esperava a Madrid. Ressonaren *Els segadors* a Barajas. Visità el rei d'Espanya («Sóc un republicà que ha acceptat la monarquia»). Visità el president del Govern, els presidents de les corts, del congrés i del senat -acompanyat de parlamentaris catalans, de representants dels partits polítics i grups parlamentaris, tot plegat amb aire de normalitat espanyola-.

El dia 20, l'AsP féu la seva crida als catalans davant el retorn del President. El 21, misteriosament, es donava l'ordre de supressió de totes les festes populars. Es digué, en nom de l'austeritat.

El dia 23, diumenge, a les tres de la tarda, sortíem, en comitiva oficial des de l'Ajuntament de Barcelona, els parlamentaris catalans en direcció a l'aeroport del Prat. Jo anava en el cotxe 19 amb Francesc Candel i Alexandre Cirici. Un minut abans de les cinc aterrava el DC-9 «Ciutat de Maó» amb el President a bord. Salutacions emocionades, i el seguici emprengué el camí de retorn. 200.000 catalans l'aclamaren a Montjuïc. La Gran Via i la Via Laietana eren atapeïdes de gent. A la plaça de Sant Jaume no hi cabia ni una agulla. Els parlamentaris junt amb moltes altres representacions ja érem dins el palau, cadascú en el lloc assignat, en el saló Sant Jordi, darrere la balconada que féu famosa Francesc Macià, l'any 1931. Arribà el President i tot foren empentes per sortir a la balconada amb ell, per fer-s'hi la foto històrica. Espectacle galdós. Els seus majors enemics polítics maldaven per sortir ben al costat seu. Hi havia gent al carrer que volia que jo sortís al balcó. No vaig voler-ho fer.

Finalment, entre ovacions i xiulets -l'agredolç de tota la festa-, sonà aquell mític:

-Ja sóc aquí.

Diumenge, 6 de novembre del 1977

El 18-9-1977, a les deu del matí, va reunir-se la XXXI permanent de l'AC a la Fundació Miró per elegir mesa nova i per debatre, durant onze hores, l'adequació de l'AC a la nova situació política. La meua proposta en aquest respecte, referida en el capítol 26-6-77⁷³⁹ d'aquest volum, aparegué detallada en la pàgina 5 del periòdic *Avui* del dia denominador del present capítol (6 de novembre). Absències significatives, la del PSUC i la de les forces sindicals. El resultat fou una nova mesa provisional, formada per Àngel Colom (no violents), Santos Hernández (no alineats) i Salvador Casanova (territorials-Granollers). I també la convocatòria de la quarta sessió plenària de l'Assemblea, en el seu sisè aniversari, per concloure el debat obert sobre la seva adequació als nous temps.

El dia 21-9-1977, vaig lliurar una ampliació de la meua proposta d'adequació de l'AC que feia així (millorada entre parèntesi alguna qüestió terminològica):

Ampliació de la proposta d'adequació de l'Assemblea

1. Els quatre punts de l'AC són vigents mentre no siguin assolits. Un cinquè punt nou podria ser: «L'AC assumeix les funcions permanents d'enquestadora, crítica i mobilitzadora davant les necessitats del poble i de la forma de resoldre les funcions que, d'altra banda, fins ara, sempre ha exercit. I renuncia a les funcions del poder oficial i a presentar candidats a eleccions polítiques.
2. Existeix (en l'àmbit polític) un nivell de poder que es pot dir oficial, superestructural o d'estat, i un altre nivell de poder que es pot dir popular (públic i no oficial), infraestructural o de base. És en aquest nivell estricte on es col·loca la proposta d'Assemblea popular de Catalunya. La causa de la baixada actual de les organitzacions de base resideix en la transició del protagonisme del 10% format pels polititzats

739Vegeu Xirinacs, *La traïció dels líders III*, pàgina 42 de la primera edició i pàgina 49 de la segona edició.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

-exclandestins de quan el poble jeia reprimat i alienat- a la manca de tot futur protagonisme per al restant 90% de massa despolititzada. Cal dinamitzar aquest 90%.

3. Proposta de qualificació del poble.

No intentar de robar-se els militants entre els partits. La cúspide dels partits està dedicada a la consecució i exercici del poder d'Estat. La base dels partits haurà de dedicar-se a promoure la dinamització popular.

- a) Dinamitzadors: bases dels partits més gent independent ja responsabilitzada.
- b) Feina: des del folklore local fins als temes polítics de més transcendència. A nivell local, els temes locals. A nivell general els temes generals. Resoldre les necessitats i promoure les possibilitats de cada lloc i col·laborar críticament amb l'Ajuntament, la Generalitat i l'Estat. Resoldre tot allò que es pugui sense acudir als poders públics, segons el principi de subsidiarietat, i per descongestionar-los. Afavorir la promoció cívica, econòmica, cultural i política d'aquest al·ludit 90% no militant de partits.
- c) Organigrama: Les unitats són l'Assemblea de barri, la de municipi, la de comarca i la de Principat. A cada assemblea hi poden assistir les associacions de veïns, organitzacions sindicals, grups culturals, esportius, d'esplai, religiosos, cívics, etc. A cada nivell segons el grau d'implantació del grup. A cada assemblea, doncs, hi participaran els delegats de les assemblees inferiors més els delegats dels grups sectorials del mateix àmbit

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

d'extensió territorial de l'assemblea en qüestió. Caldrà desenvolupar una sèrie de serveis tècnics: econòmic, cultural, esportiu, d'esplai, informatiu, etc. a l'abast de les assemblees.

- d) Finalitat (esperit): Projecte suggestiu comunitari que dóna el paper que li correspon a la immensa base popular no subjecte a militància política. Evita la marginació social provocadora de posicions radicals d'antagonisme, com ocorregué en els anys 30, que esdevingueren ingovernables. No pretén de cap manera el control del poble. Ans de fornir-li els seu espai social propi en la democràcia (real, no només formal) en relació amb els partits i com a font de la sobirania (legitimitat) exercida per l'Estat. És optimista i constructora de joia i de lluita. Una autèntica amnistia a la repressió del poble d'aquests quaranta anys.
- e) Relacions amb l'Estat, la Generalitat i els ajuntaments. Mai no presentarà candidats a les eleccions polítiques. Exercirà un servei d'enquesta permanent de les necessitats i possibilitats del lloc. Presentarà crítica, adhesió, denúncia, reivindicació davant el poder oficial. Col·laborarà i es mobilitzarà per donar suport o fer pressió davant el poder oficial.
- f) Relacions amb els partits. Que les assemblees es deixin penetrar pels partits. Que els partits es deixin penetrar per les assemblees. Cal evitar manipulacions, corretges de transmissió. Els partits no tindran delegació directa en les assemblees.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

Les discussions estrictament ideològiques (es faran en el si dels partits o) en Coordinadores (i Congressos) polítics, les discussions estrictament de política oficial es tindran a les respectives corts, parlaments, consells i plens (institucionals). Cal revestir la feina política de cada partit d'interessos populars com són els problemes econòmics, socials, educatius, urbanístics, ecològics, esportius. Temes com l'amnistia, les llibertats bàsiques, l'Estatut, els drets humans de tipus genèric cal que alternin amb temes concrets com l'atur, els preus, la qualitat de vida, l'amor, el sexe, la droga, la delinqüència, la marginació social... Cada partit ha de fer l'esforç per rebaixar l'excessiu politicisme propi de la sortida de la Dictadura en les intervencions dels seus militants en les assemblees.

4. Període de debat sobre l'adequació de l'AC.
 - 4.1. Enquadrament massiu en les assemblees de base. Creació de noves assemblees amb participació de tota mena d'organitzacions, associacions, grups.
 - 4.2. Explicació dels quatre punts de l'AC. Adhesió o incardinació a l'AC.
 - 4.3. Discussió en el si de cada assemblea de la proposta d'Assemblea popular del Principat i de les altres propostes que hi hagi sobre el futur de l'AC.
 - 4.4. Votació. Nomenament de delegats tres: dos per a la majoria i un per la minoria -per assistir a la plenària de l'AC-.
 - 4.5. Assistència a la plenària el 6 de novembre, sisè aniversari de la fundació de l'AC.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

Aquesta plenària és decisòria, és a dir, és definitiva de cara al futur de l'AC.

Tanmateix, a continuació comença una campanya d'intoxicació contra l'AC, feta sobretot des de la premsa i menada pels grans partits guanyadors de les eleccions. La paraula és «certificat de defunció».

El dia 2-10-77, la mesa va emetre un informe en el requadre «Tribuna de l'Assemblea» que havia concedit el diari *Avui*:

«-la setmana passada: reunió-debat dels partits.

»-dia 3, a les 9 del vespre, debat sobre transformació de l'AC en Assemblea popular, als Caputxins de Sarrià.

»-desmentiment d'acords del secretariat sobre el futur de l'Assemblea.

Corre una carta, datada de 4-10-77, signada pel Moviment popular (Còrcega 574, 6è, Barcelona), que promou amb urgència el debat en favor de la meua proposta de transformació de l'Assemblea i a pressa a constituir assemblees comarcals provisionals.

El dia 5, apareix un il·lustratiu article de Josep Dalmau en el periòdic *Avui* per explicar la raó d'una assemblea popular en temps de democràcia, conforme a la meua proposta. I la comissió de descentralització de l'AC fa una crida a les assemblees democràtiques en vista a llur revitalització i a l'esforç de crear-ne de noves.

El dia 6, com a resultat de dues jornades dedicades a la valoració dels documents de restabliment de la Generalitat del Principat de Catalunya, el secretariat de la comissió permanent de l'AC, entre els seus acords, emet una crítica clara. Aquests documents, que ni esmenten el dret a l'autodeterminació, punt essencial de l'AC, tampoc no accepten, ni a títol provisional, el parlament i el tribunal de cassació de la Generalitat republicana derogada en 1938. Derogar la derogació de 1938 sense restablir allò derogat és un desvari.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

Mentrestant, en la secció *d'Avui* titulada «Tribuna de l'Assemblea», van escrivint a favor de l'Assemblea popular els diferents caps de fila dels partits extraparlamentaris i la Taula de no alineats de Barcelona.

Alguns dels títols: «L'Assemblea, veu del poble», «Política a cada racó del país», «Poder assembleístic». Aquesta Taula celebra, el dia 24 d'octubre, una reunió especial en el Casal de la Pau, del carrer Bruc de Barcelona, per discutir la meua proposta d'Assemblea popular, per dibuixar el futur del Grup de no alineats, entre els qual m'hi compto, i per valorar la campanya pro amnistia total i els articles apareguts en el diari *Avui*. Convoca Oleguer Bellavista, secretari.

En una entrevista que fa Montserrat Radigales als independents Santos Hernández (No alineats), Àngel Colom (Canvi) i Salvador Casanova (Granollers), components de la nova mesa de l'AC, d'una banda, es respira voluntat de continuar l'Assemblea per donar cabuda a la participació en les tasques democràtiques als estaments socials que no tenen camí per la via institucional estrictament política. En tenen moltes ganes, que es veuran inexorablement destruïdes pels partits guanyadors. El desencís! Perquè, d'altra banda, es comença a constatar la feina de sapa que practiquen els partits més votats. No solament boicotejaran l'AC directament, sinó també indirectament tot buidant i neutralitzant l'activitat de les entitats no partidistes. Això també és traïció envers el poble. «Quan una part del sectors de l'Assemblea -els partits- ja ha trobat les seves formes d'expressió i d'actuació, és lògic que la resta de la gent, que també té ganes de treballar, tingui un instrument. L'Assemblea no assumeix la característica bàsica dels partits, que és la recerca del poder. Si el 90% de la gent formés part d'algun partit, llavors sí que els partits serien els portaveus d'un poble. Però això no és així. Un dels errors greus dels partits és que han deixat de treballar a les entitats» (Santos Hernández). Josep Dalmau, acudint a la tradició anarcosindicalista, batejarà aquesta Assemblea popular

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

amb el nom de Sindicat Cívic⁷⁴⁰.

El *Correo Catalán* parla, el dia 28-10-77, del «significatiu silenci entre les organitzacions polítiques», partidàries de la dissolució. Petits grups partidaris de la continuació convoquen una reunió en aquest esguard per al dia 3 de novembre als Caputxins de Sarrià «extensiva a totes les entitats o grups sense cap exclusió i que són mínimament interessats en la realització d'aquest projecte». S'acorda passar a la taula de l'Assemblea llur decisió que la sessió plenària sigui oberta a tothom per tal de «recollir el desig manifestat per algunes persones que, sense formar part de cap dels grups i institucions que la integren, voldrien ésser presents a la quarta sessió plenària». I aprofiten la nota periodística per fer una crida a tothom que hi vulgui ésser present.

El *Tele/Expres*, del 3-11-77 escriu: «Segons la nostra informació, els principals partits polítics han arribat a la conclusió que el millor que pot fer l'AC és procedir a la seva autodissolució [...] Tot i que sembla que vulguin evitar la més llunyana possibilitat que se'ls acusi d'haver estat els causants de la seva mort [...] Amb tota probabilitat, no acceptaran que se'ls demani l'abandó de l'Assemblea per tal que les restants representacions "prosegueixin" la seva trajectòria. Expressament, aquesta és una de les possibilitats que es pretén evitar: que algun sector pugui fer-se seu contra d'altres el cabal polític unitari que representen els sis anys d'existència de l'Assemblea. La fórmula de l'Assemblea popular té, d'altra banda, l'inconvenient que no seria acceptada ni pel partits amb representació parlamentària, ni pels altres, perquè també en restarien exclosos».

L'endemà, el secretariat convoca la quarta sessió plenària de l'AC per a les deu del matí de diumenge dia 6 en el Casal de Cultura -Cal Quirzat- de Sant Boi de Llobregat.

*Mundo Diario*⁷⁴¹: «L'organisme unitari es troba ferit de

740vegeu *Avui*, 25-11-77.

741 6-11-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

mort». Agustí de Semir no pensa assistir-hi, perquè, segons ell, «l'AC ja no existeix». Miquel Sellarès (CDC): «En retornar a la normalitat democràtica, Catalunya ja no l'ha de menester». Empar Pineda (MEC): «PSC-PSOE i PSUC, "assassins"». Claris Matheu (MEC): «L'Assemblea és morta». Josep Benet: «Caldria que s'autodissolgués». En canvi, Àngel Colom: «L'AC s'ha de transformar en una autèntica Assemblea Popular del Principat». I els independentistes (Esquerra Nacional, Gent Nacionalista Independent, Grup Socialista Independent, PSAN i PSAN-P), a més, volen que tingui aquest nou caràcter independentista i hi volen la presència dels partits que el defensen.

Gran victòria pírrica

Diumenge, 6 de novembre de 1977, sisè aniversari de la fundació de l'AC, IV sessió plenària. Cent seixanta-tres persones, seixanta-nou delegacions, vint-i-nou observadors. Dinou partits polítics, vint-i-dues assemblees territorials i vint-i-dues entitats diverses. Cap missatge del president nou de trinca de la Generalitat provisional. Els senadors Josep Benet i Pere Portabella, que havien anunciat llur assistència, no hi assistiren. Absència significativa de les grans centrals sindicals. Tampoc hi era Jordi Carbonell. Jo era l'únic parlamentari. La taula era formada per Salvador Casanova, Santos Hernández i Àngel Colom.

Llargues discussions polaritzades entre dissolució o continuïtat transformada. Jo vaig dir que volia una assemblea popular que representés «un moviment espontani del poble basat en la *praxi*». Vaig expressar el temor a què es caigués en el dirigisme i en un voluntarisme idealista «en no fer cas d'aquests moviments espontanis del poble». El greu desencís, la desmobilització i el *tantmefotisme* posteriors, que han dut al més greu egoisme ciutadà i a les encara més greus corrupcions de les institucions prepotents i descontrolades, fins a avui, em donen plenament la raó. Es votà prèviament entre dissolució o no dissolució i dissolució-transformació. Guanyà la segona proposta per 33 vots a favor, 20 en

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

contra i 4 abstencions. La votació definitiva obtingué 34 vots a favor de la transformació (59,6%), 13 a favor de la dissolució (22,7%) i 10 abstencions (17,7%). La transformació obtenia així la majoria absoluta.

En la transcendental consulta votaren dissolució els guanyadors de les eleccions del 15 de juny: PSC-C, PSUC, CDC i PSC-R. També ho feren formacions polítiques més petites: PTE, MEC, FNC, UDC, MUM i quatre assemblees locals i comarcals. Votaren transformació: EN, BR, ORT, PCarlí, PSAN, PSAN-P, ERC i 27 entitats i assemblees territorials. Entre les deu abstencions no hi havia cap organització política.

Antidemocràticament -la votació del 15 de juny no tenia res a veure amb cap ordre legal propi dels Països Catalans-, els grups perdedors no acceptaren la derrota. A les tres de la tarda abandonaren la sala amb actituds de prepotència. Brandaven tota la il·legalitat postfranquista a llur favor, volien i volen governar el poble sense el poble. Podrien anar a Madrid a regalar-los ben mort l'únic exèrcit de què disposàvem per fer-li front a canvi d'unes engrunes de poder espanyol. Es desvincularen totalment d'un possible organisme transformat i envairen els mitjans de comunicació «d'esqueles mortuòries» de l'Assemblea. Aquest fou el moment emblemàtic de la traïció. Instrumentalitzaren els votants del 15 de juny abusant del mandat rebut. Miquel Sellarès esgrimia el 85% del vot del 15 de juny. I els votants, poc entrenats en la democràcia, es deixaren manipular ingènuament.

Els partidaris de la dissolució marxaren al migdia. A la nit, en conferència de premsa, Salvador Coromina (PSC-C), Rafael Ribó (PSUC), Miquel Sellarès (CDC), Josep Anton Codina (UDC) i Francesc Arbolí (PTE), en representació dels respectius partits, lliuraren aquest text:

«Les organitzacions polítiques sota-signants, després de la quarta sessió plenària de l'Assemblea de Catalunya, volen manifestar que la seva posició significa, per a elles, l'acabament de la tasca de l'Assemblea de Catalunya i, per tant, són contràries, per la inviabilitat política d'aquesta, a tota fórmula que en representi la

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

continuitat orgànica. Ha tingut una gran influència en la incorporació d'amplíssims sectors del nostre poble a la lluita per les llibertats polítiques i nacionals. Però ara, amb la progressiva conquesta i consolidació de la democràcia, la unitat de les forces polítiques i organitzacions democràtiques s'ha d'expressar a l'entorn de les nostres institucions d'autogovern. Tot el poble, els partits polítics, les organitzacions de masses i els parlamentaris som tots responsables de la plena recuperació de les llibertats i de l'Estatut.» Signaven el comunicat els partits esmentats i, a més, ERC, malgrat que el seu delegat a Sant Boi hagués votat transformació(!), FNC i PSC-R. Allà on jau el nostre príncep, en Rafael de Casanova, també jau la nostra princesa n'Assemblea de Catalunya.

No hi havia res a fer. La dels transformadors era una victòria pírrica. Externament, el post-franquisme endegat a gust dels militars i els banquers espanyols, a gust d'Europa, dels Estats Units i de l'Església oficial, es girava inexorablement contra nosaltres amb «l'omnipotència» de llurs mitjans. I, internament, els petits partits -guiats pel model racionalista europeu de fer política- no entenien el canvi proposat: un nou model que podríem anomenar «revolució catalana», una forma d'anarquisme obert i dialogant amb els poders oficials que permetés la participació del poble en la política, que fos superador dels vells i devastadors antagonismes de la nostra mateixa història catalana entre «arquia» i «anarquia». En llurs insignificants i aferrissades lluites interpartidistes, destrossarien i devorarien goludament la peça llargament cobejada i finalment atrapada: les restes de l'Assemblea de Catalunya abandonades amb menyspreu pels més grans.

Els partidaris de la transformació continuàrem a la tarda les discussions. Ja s'evidencià la divisió entre la gent de partit i la gent popular de base. En tanta manera, que vaig arribar a dir: «potser fóra millor formar dues assemblees en comptes d'una». (Es repetiria cegament la mateixa història en els fracassos posteriors que dividiren la Crida i l'Assemblea d'Unitat Popular).

El comunicat final fou el següent:

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

Reunida la sessió plenària de l'Assemblea de Catalunya en el seu sisè aniversari, ha pres per majoria els acords següents:

1. Rebutjar la proposta de dissolució de l'Assemblea de Catalunya.
2. Iniciar un procés de transformació que l'adeqüi a la nova situació política. A tal fi s'ha acordat convocar la Cinquena sessió plenària per al 27 de novembre. Aquesta sessió plenària, així com el debat que l'ha de precedir, serà oberta a tothom i es regirà pel següent ordre del dia:
Prèvies.
 - a. Fonaments programàtics.
 - b. Discussió i adopció del nom que adoptarà l'Assemblea de Catalunya transformada.
 - c. Composició i organització de l'Assemblea transformada.
3. Acceptar per consens els següents criteris com a eixos del contingut de l'Assemblea transformada:
 - a. Descentralització i coordinació dels diferents nivells: locals, comarcals, etc.
 - b. Estructuració territorial.
 - c. Sobirania de l'Assemblea.
4. Aprofundiment del contingut dels quatre punts programàtics i possibilitat de la seva ampliació.
5. Continuar el debat obert a través de la columna diària «Tribuna de l'Assemblea» en el diari *Avui*.
6. Expressar la nostra satisfacció i agraïment per l'excel·lent acollida oferta per l'Assemblea Democràtica de Sant Boi.
7. Acordar de donar suport a la comissió cívica «Salvem el *Brusi*».

Permeteu-me una expansió «lateral». Aquell vespre, a Sant Boi, bo i acabada la dissortada assemblea, jo em sentia molt trist.

Havia après del mestre Gandhi que en moments baixos cal

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

cercar aixopluc no pas en evasions fàcils o a redós dels poderosos, ans en el poble sanítós i humil. A la porta del nostre local esperava pacientment una comissió de no sé quin barri extrem de Sant Boi per sol·licitar de nosaltres una empenteta per aconseguir un centre d'atenció sanitària per al barri. Quan calia administrar una injecció a un malalt del barri, aquest s'havia de traslladar al centre de la ciutat, a molta distància. En sortir de l'Assemblea, vaig carregar-me a l'esquena un malalt necessitat d'injecció i el vaig portar a collibè des del local a l'ambulatori del centre de Sant Boi, seguit d'una manifestació de gent del barri que demanava un centre assistencial. Si no recordo malament; el diumenge següent, vam plantar una tenda de campanya al bell mig de la plaça principal de barri en qüestió, i la infermera Encarna Velasques, de l'Assemblea territorial de Bigues-Riells, es prestà generosament a administrar injeccions a tothom que en tingués necessitat. Anècdotes com aquesta, en tinc per explicar a gavadals. Democràcia! Que fàcil és! Però no vull cansar el lector, prou creatiu per imaginar-se-les. Els detractors en diuen populisme, per denigrar-nos. I només és estil popular. Tot fugint de les horribles i perilloses «organitzacions de masses».

Com era de preveure, els petits partits es reuniren pel seu compte, el cap de setmana següent -12 i 13 de novembre- sota el lema «Independentisme, Esquerra i Països Catalans»: Gent Nacional independentista dels Països Catalans, Independents, Esquerra Catalana dels Treballadors, ECT-Nova Falç, EN, ERC-H, Estat Català, FNC, Grup Socialista Independent, MUM, Partit Federalista Europeu dels Països Catalans, PSAN, PSAN-P i Socors Català. Com a observadors hi havia: Joventuts d'ERC, Consell Nacional Català, Estat Català, Col·lectiu Eina, Partit Socialista Unificat del País Valencià i Moviment d'Unificació Marxista del País Valencià.

El dia 19, el secretariat recordà la convocatòria del dia 27. I digué significativament: «Els comentaris sortits en els mitjans d'informació en general han creat una imatge borrosa del que succeí en l'última sessió plenària del 6 de novembre, i han deixat com a ressaca la impressió que l'Assemblea de Catalunya ha mort [...]

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

Voler fer càbales sobre la mort de l'AC a partir dels clars resultats és igual a voler afirmar que els que han guanyat han perdut, i això, a part de ser democràticament fals, és un trist servei a la credibilitat dels nous mecanismes democràtics als quals hem d'ajustar-nos tots sense cap mena de privilegi».

Finalment, se celebrà la Cinquena sessió plenària de l'AC, el dia 27 de novembre de 1977, diumenge, a la sala Newman, plaça de Sant Felip Neri, Barcelona. Hi assistiren una cinquantena de delegacions, la majoria territorials. Però les posicions dominants foren capitalitzades agressivament pels partits més radicals, si més no en llurs expressions, com ara PSAN, PSAN-P, OCE(BR), EN, etc. en perjudici de la calmosa majoria territorial. Aquests partits no acceptaven de veure desaparèixer llur representació directa. Se'ls demanava un generós *harakiri* que no volien assumir. Ans al contrari, prengueren la iniciativa en sentit oposat. I consumiren temps i temps a competir entre ells al marge dels interessos de la majoria. En petit i de manera ridícula reproduïen l'espectacle galdós que els partits més grans no es cansaven d'oferir-nos. Un no podia deixar de pensar en la «raó» de les crítiques interessades de «partitocràcia» que sempre havia fet el feixisme espanyol contra la democràcia. O, si es vol, en la tírria amb què el conservadorisme francès havia empès un general de Gaulle a substituir la rònega IV República, el 1958, per una cinquena república presidencialista.

Els no violents i totes les entitats que em seguien a mi van marxar amb mi. L'Assemblea, paradoxalment, en la nostra absència, va votar a favor de les nostres exigències, excepte en el nivell inferior local, on s'admetia representació de partits, però els petits partits, «radicals, voluntaristes, idealistes i testimonials», sense representació directa en la instància assembleària general, persistiren a promoure els seus líders a través de representacions indirectes, amb la qual cosa continuaren cremant la gent enmig de discussions bizantines inacabables.

La meva retirada va valer-me una severa repremsió de l'apòstol de les assemblees de base, Salvador Casanova, incombustible al desgast de

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

les lluites dels petits partits. L'Assemblea continuà un temps fins que cessà en les seves reunions per inanició.

La Crida, en els anys vuitanta, i l'Assemblea d'Unitat Popular, en els anys noranta, han estat dos intents de ressuscitar la meua idea de «revolució a la catalana». Potser encara no és l'hora. O potser la traïció encara no ha arribat a port.

A mi no m'interessa la política superestructural quan funciona desvinculada de la base, l'única sobirania popular, com s'ha practicat d'aleshores cap ençà. Però no hi ha vida més llarga que la dels que ja han mort. Els morts no acaben de morir mai. Les decadències esdevenen inacabables. Als grans poders, els encanta mantenir morts a peu dret per enganyar les formiguetes, espantaocells per als pinsans. Jo encara vaig continuar entretingut durant més d'un any en la confecció de la Constitució espanyola i l'Estatut d'autonomia del Principat de Catalunya, destinats l'una i l'altre a instituir una falsa democràcia. En parlaré resumidament. Però permeteu-me ací de ponderar quin llençol no hem perdut en aquesta bugada anomenada «transició»! Permeteu-me de no fer-ho per boca meua, perquè no sigui dit, però sobretot perquè poden fer-ho moltíssims. Josep Badia Torres, del Partit Carlí (i no és pas anarquista, ni leninista, ni tan sols marxista!), va parlar-ne en un article aparegut en *Avui*⁷⁴² que duia per títol: «¿Assemblea de Catalunya?», Jo hi hauria posat el títol leninista de «Llibertat, per a què?».

Segons Badia Torres, la nostra societat es trobava [jo crec que aleshores i encara avui] davant un problema de fons polític molt important i que tenia múltiples manifestacions, de les quals la vicissitud de l'Assemblea de Catalunya havia estat una mostra clara i contundent. I explicava que el problema no era altre que l'existència de dos conceptes de la democràcia, l'un fictici i l'altre real.

L'un, segons ell, era el concepte purament burgès, formal (de formes) de la democràcia. Aquesta consisteix en uns mecanismes, unes institucions preconcebudes, acceptades pel capitalisme,

742 25-11-1977.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

manipulades per uns poders, dogmàticament inamovibles, ocupades per unes elits que administren, per delegació, els interessos del poble. Quan convé, aquestes elits poden fins i tot prescindir dels mecanismes legals i subscriure pactes amb el poder (com el conegudíssim de la Moncloa).

Molts creiem, com Badia Torres, que la davallada d'una democràcia formal a un despotisme il·lustrat (tot per al poble, però sense el poble) és un pas mínim; sobretot quan, com en el cas de l'Estat espanyol, la democràcia no és afermada i ni tan sols aconseguida.

I creiem que la democràcia burgesa, atenent més a la legalitat que al veritable sentit de la paraula (govern del poble i per al poble), és, en la pràctica, el mitjà, junt amb el poder dictatorial de l'economia liberal, d'aconseguir el poder sobre el poble. Poc interessa si els vots necessaris per aconseguir aquest poder s'han acumulat per la pressió, l'alienació, la publicitat, els diners, la situació conjuntural o d'altres mitjans encara menys honrats. Quants vots són motivats fins i tots per factors negatius, com per exemple la marginació dels contrincants, les coalicions «contra natura», la reacció «anti», la pressió del poder establert, etc.!

A tots els compromesos en la lluita per la superació del franquisme, a tothom que fos un veritable demòcrata, els podien satisfer aquesta mena de vots? Se'n podien sentir orgullosos?

És innegable que no. Però en l'article citat es fa aquesta advertència: «la democràcia burgesa, sota les seves regles legals de joc, amaga en molts casos i circumstàncies trapes, immoralitats i desigualtat d'oportunitats. I per moltes més raons derivades de la circumstància històrica, ¿no tingueren per ventura aquestes limitacions les «nostres» eleccions espanyoles del 15 de juny? Tothom n'és conscient, i per coherència i honradesa mínima, haurien d'ésser-ho encara més els partits que s'autoanomenen socialistes. I obrar en conseqüència.

Però en la nostra realitat contemporània no és així i moltíssims en tenen consciència. Seguint Badia Torres, la referència constant i obsessiva a les cèlebres eleccions d'aquell 15 de juny i a

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

llurs resultats ha arribat a cansar fins i tot a la militància de base dels mateixos partits que en sortiren guanyadors i, no cal dir, als ciutadans que els donaren el vot; aquesta insistència ha fomentat entre la població un ambient de desencant i avorriment de la política que, al pas que anem, arribarà a fer-nos creure perniciosos tot el mecanisme democràtic.

«Quan a la gent -escriu Badia Torres- se'ls ven un producte adulterat poden passar dues coses: que detestïn el producte o que s'habituin a l'adulteració; al nostre entendre ambdues coses són greus.

»Els maniobrerismes, els pactes i contrapactes, les *camas redondas*, els oportunismes i, sobretot, la falta d'ètica política, són suficientment abundoses per pensar que estem davant una utilització dels mecanismes democràtics per a finalitats poc clares [...] Els compromesos en l'antifranquisme, en la lluita per les llibertats, en la causa nacional i en la causa de la pau tenen un altre concepte de la democràcia.

«Un concepte molt diferent», dit en termes de l'esmentat articulista, que tot seguit especificava: «El poble no rebutja ni els partits, ni les eleccions, ni el parlament, però els situa en el lloc que els correspon. I no renuncia, ni exclou els organismes de base que sostenen els mecanismes legals, els potencien, els fiscalitzen i els donen sentit.» Un poble o uns militants que volen i exigeixen que els partits els representin i lluitin per tota la societat i no solament per un prestigi personal o partidista, i que les coses de tots no es coguin entre "estats majors", entre patums, sinó que es debatin a la base; un poble que no permetrà que se li desmuntin els mitjans d'expressió propis, ni se'l margini de la participació en política.»

Dimecres, 6 de desembre del 1978

Ara em pertoca considerar la Constitució espanyola, l'Estatut d'autonomia del Principat i la conspiració anomenada del 23-F. Tractaré de fer-ho d'un mode molt directe, a la manera d'unes pàgines viscudes i sempre lluny de la disposició de qui pretén escriure història. Els fets i les notícies són encara massa a frec de pell. Acudiré a formes d'evocació de cor, doncs, per tal de retratar més aviat estats d'ànim que no pas d'assajar inoportunes formulacions historiogràfiques.

Un cop en aquesta línia, voldria advertir el lector que tot allò que vaig presenciar, el que vaig anar sabent i el que em passà a partir d'aqueix moment, ho vaig viure amb tristor, desànim i poca convicció.

Havíem estat traïts i derrotats els catalans i les esquerres, uns catalans vius i unes esquerres vives. I ara jo, senador, em sentia condemnat a construir el fèretre i cavar la nostra pròpia sepultura. El que resta d'aqueix període, a parer meu, no és més que un llarg *morendo*: la institucionalització del statu quo assolit, el polític embolcall de la pseudollibertat conquerida. Ni la societat havia obtingut una autèntica amnistia (primer punt de l'Assemblea), ni el poble tindria autèntic accés al poder (segon punt de l'AC), ni els Països Catalans autèntic accés a l'autodeterminació (tercer punt de l'AC). Espanya no deixaria de ser la daurada presó dels seus ciutadans, una daurada presó de nacions.

Vam anar venuts a les primeres eleccions espanyoles sense haver pogut autodeterminar-nos, ni haver pogut triar entre república i monarquia, ni saber clarament si l'Estat tindria una constitució nova o no. Molt després d'aquelles eleccions, encara anàvem cridant pel carrer: «Volem l'Estatut!». Però, per conveniències de l'oligarquia, per mor que alguna nació interna intentés avançar una pròpia constitució -com féu el Principat de Catalunya en 1931-, tot seguit les corts espanyoles posaren fil a l'agulla. Es nomenà una ponència del congrés amb la col·laboració àvida i entusiasta dels nostres catalanets constitucionalistes, ja el 22 d'agost de 1977, que començà a redactar-ne l'esborrany amb qualificatiu de secret. Tal com s'anaven escrivint els articles, s'anaven filtrant a la premsa, suposo que amb la finalitat d'anar acostumant la gent als *diktats*, perquè es tractà de purs *diktats*. Una constitució és la llei de tots. Tal

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

és la condició perquè hi hagi pau social i perquè es pugui parlar de democràcia. I, en canvi, fou i ha estat la llei d'uns pocs, de l'oligarquia.

A nivell de redacció, van intervenir-hi: per UCD, Miguel Herrero Rodríguez de Miñón, José-Pedro Pérez-Llorca, Rodrigo i Gabriel Cisneros; pel PSOE, Gregorio Peces-Barba Martínez; pel PCE-PSUC, el català Jordi Solé Tura; per la Minoria catalana, Miquel Roca Junyent, i per Ap, Manuel Fraga Iribarne. La presidí Emilio Attard Alonso, de la UCD. Fou significativa i digna l'autoexclusió voluntària del PNV. Va fer-s'hi palesa la majoria de la dreta i la majoria franquíssima dels centralistes! No es practicà cap enquesta oberta. No es consultà les bases dels partits. En canvi, es consultà la cúpula militar, la cúpula financera, la cúpula eclesiàstica, els estats més poderosos del món. D'ací va eixir-ne aquella històrica confabulació *secreta a crits* que s'anomenaria «consensus». Després passà ràpidament⁷⁴³ pel congrés sense cap canvi estructural important -«Sense que es modifiqués substancialment», diu el moderat Jorge de Esteban-, amb la soterrada prohibició de no tocar res del que havia estat consensuat, que era gairebé tot. Resultat: sí, 325 (94,2%); no, 6 (1,8%); abstenció, 14 (4,1 %). Al senat, ídem⁷⁴⁴. Resultat: sí, 226 (94,5%); no, 5 (2,3%); abstenció, 8 (3,3%). Només els bascs *in extremis*, sota xantatge de no votar, aconseguiren la inclusió d'una Disposició addicional d'una certa transcendència sobre els drets històrics dels territoris forals. Després, el 6-12-1978, se sotmeté a referèndum amb procediments semi-intimidatoris, semi-franquistes; guanyà majoritàriament a l'Estat i, per tant, esdevingué obligatòria. Sí: 58,97%; abstenció: 32,89%; no: 5,25%. Només en el País Basc els vots afirmatius no obtingueren majoria enfront de les abstencions (54,5%!) i els vots negatius.

Per tal que el lector vegi una mica com anaven les coses per dintre, li explicaré succintament allò que vaig viure jo. Vaig ser l'únic, que jo sàpiga, que vaig enquestar el poble. Ho vaig fer a la primavera de 1978. Vaig posar anuncis en els diaris demanant

743del 5-5-78 al 21-7-78.

744del 18-8-78 al 5-10-78.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

esmenes a la Constitució espanyola. En vaig rebre centenars. Vaig habilitar una ampla sala amb uns calaixos on hi havia fitxes dels articles constitucionals en llurs diferents fases d'esborrany, esmenes del congrés, resultat del congrés i esmenes populars recollides per mi. També hi havia disponibles les constitucions de molts estats dels quatre continents. Aquell modest centre de documentació era posat a l'abast de tothom. Ens vam repartir la feina els voluntaris, entre els quals hi havia representacions de barris sencers. Treballàrem dia i nit per revisar-les, millorar-les, polir-les, redactar-ne de noves, etc. Finalment, l'advocat Elies Rogent i jo ens tancàrem una setmana a la seva esplèndida casa pairal de Collbató per acabar d'harmonitzar-hi tot el cos d'esmenes. Va sortir-ne una constitució nova republicana on es destacaven, resumidament, tres trets essencials: una reforma del quadre de drets i deures d'on es treien totes les restes de franquisme; una reforma del sistema polític que permetia una vera participació de la base del poble en les decisions de l'autoritat amb un mapa clar i definit de les nacionalitats i les respectives regions, i un capítol d'autodeterminació que dotava aquestes de llibertat per sortir i entrar en la federació i unir a voluntat les seves regions internes. En total, quedaren redactades, amb la corresponent motivació i amb la consegüent defensa, 150 esmenes, que convertírem posteriorment en llibre, *Constitució, paquet d'esmenes*, tret a la llum en edicions catalana i espanyola, amb portada de Cesc i amb il·lustracions de Carlos Osorio, un jove i popular quiosquer de barri madrileny. El distribuïrem per quioscs a tot l'Estat espanyol per tal que es trobés a l'abast dels ciutadans de qualsevol nivell cultural.

En plena canícula, mentre altres legisladors es bronzejaven a la Costa Brava, la meua gent suava de valent per tenir-ho tot a punt, segons terminis de presentació inexorables. Arribat el dia, just una setmana abans de finalitzar la data de lliurament, fórem convocats els senadors de l'Entesa dels catalans per mirar de presentar-hi possibles esmenes... Encara per pensar i redactar! Imagineu quin no seria l'astorament de tots en posar jo sobre la taula les tres còpies pulcrament mecanografiades en paper de barba de les cent cinquanta esmenes democràtiques. En Josep Benet em negà la possibilitat

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

d'acceptar-les. Invocà el misteriós consensus. Grans debats. Rossend Audet, d'ERC, també presentava algunes esmenes fora de consensus. També fou vetat per Benet. Llargues i crispades discussions. Jaume Sobrequés, que m'havia promès suport, va fer-se enrere amb gran disgust meu. Miquel Roca Junyent, «assessor» de part de CDC, diplomàticament, no volgué definir-se ni a favor ni en contra. Finalment, Benet tancà la qüestió: si presentàvem les nostres esmenes, ell no ens donaria la signatura reglamentària. Només calia un «vist» de la seva banda. No calia el «plau». No representava cap compromís per a ell. Malgrat això, irracionalment, ens la negaria. I si malgrat això presentàvem les esmenes, ens expulsaria de l'Entesa. Els esdeveniments prenién colors de tragèdia. *Avui*, sempre tan obert, no volgué acollir les nostres raons. La comunicació entre el dalt i el baix de la *polis* és insalvable. Audet i jo ens presentàrem, si no recordo malament, una tarda de diumenge, inexorables, a casa de Benet amb el notari Llach Puig, amic nostre i de Benet. El pobre notari no sabia quina cara posar-hi. Li pregàrem d'aixecar acta notarial del refús de Benet, tens i pà·lid, però incommovible. Fórem expulsats de l'Entesa, cas únic fins aleshores en les corts espanyoles. Galdós espectacle.

Jo vaig acudir al president del senat Antonio Fontán amb tota la documentació per protestar davant seu. Ell sotmeté el tema a la consideració del lletrat major del senat, el veredicté del qual, comunicat pel president, va ser: «Teniu la raó vosaltres, no la té Benet; però per causa vostra no vull enemistar-me amb tota la minoria catalana». I fórem trets de l'Entesa⁷⁴⁵ i incorporats en el grup mixt, ple de feixistes, falangistes i alts militars. El president del grup mixt m'ho signà tot, i vaig defensar totes les esmenes davant la comissió constitucional i davant el ple. Cada vegada que em tocava parlar, els senadors catalans anaven a l'excusat per no haver de votar les esmenes que m'havien refusat per endavant. Humorísticament, Miquel Roca comentava:

-No sé si els nostres senadors tindran prou pipí per sortir 120 vegades en cadascuna de les dues instàncies!

745 7-8-1978.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

En comissió, les meves esmenes van trobar tota mena de dificultats. Vaig queixar-me'n a la premsa. El president, pressionat per aquesta, cedí. Com era de preveure, les vaig perdre totes en votació. Algunes, com la referent als discapacitats, van rebre el suport de manifestacions dels interessats a l'exterior del senat. Endebades. Fins i tot prosperà una proposta -de no sé qui- de prohibir manifestacions davant les corts! L'endemà d'aprovada, foren esbandits sense contemplacions els manifestants discapacitats de davant el senat. Bé, totes llevat d'una. Una sola esmena del meu paquet guanyà, ja en comissió, la majoria dels vots de l'hemicicle. *Celestina* -Pere Portabella- m'ho vingué a xiular a cau d'orella, uns minuts abans d'entrar a la sala, com si fos la gran cosa! Xirinacs passaria a la història per haver influït en la Constitució espanyola! Una reunió secreta prèvia -tot es feia així, les votacions eren pura comèdia- havia mostrat la seva generositat envers la meva persona:

-Li n'acceptarem una!...

No deia res aquella esmena meva. Només recomanava moure una coma de lloc, perquè allà on era posada atemptava contra les lleis de la sintaxi de la llengua de l'Imperi. Es tractà d'una pura burla.

Al vespre del dia del solemne inici del debat sobre la Constitució al ple del senat, la gran sala era radiant. Les làmpades de cristall lluien amb les irisacions de tot l'arc de Sant Martí. Els empleats, de vint-i-un botó. Catifes i tapissos. Les llotges rebotides d'autoritats i personalitats invitades, civils i militars. Les cascades de llum dels focus televisius ens traslladaven al setè cel. L'inici de la sessió s'endarreriria per culpa del laberint enrevessat del protocol. Calia afanyar-se, altrament Televisió espanyola no podria presentar l'espectacle pel telediari del vespre. Finalment, començà la funció. L'obriria la presentació i defensa d'una esmena atípica. En l'argot senatorial en deien esmena «zero» amb innegable ressonància del *Comandante cero*, de Nicaragua. Cada esmena disposava de quatre minuts per a la seva exposició i justificació. Aquella esmena atípica disposava de trenta minuts. També en deien «proposta de la república federal». Es tractava d'una macro-proposta meva, que la

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

taula del senat havia inventat amb el resum d'unes vuitanta proposicions meves de caire estructural bàsic i que configuraven un país força diferent al que volia el consens. Figurava fora de numeració, venia a representar una esmena a la totalitat, i l'avantposaren a totes les altres. Imagineu la sala plena, la màxima solemnitat i jo, el primer orador i l'únic que pogué parlar mitja hora seguida. I, a més, tots ells aguantant la llibertat, la democràcia de base, la república i l'autodeterminació! Es votà en contra davant la televisió d'abast estatal. Darrere meu, l'integrista Carazo clamà durant els seus quatre exigus minuts que una constitució sense el nom de Déu exigia treure els canons al carrer... I la televisió abandonà apressadament la sala per arribar a temps al telediari. Jo, innocentment, vaig anar a dormir sense mirar-me la televisió. L'endemà, camí del senat, vaig entrar en una botigueta per comprar un raspall de dents. La botiguera madrilenya em reconegué i em felicità pel que havia dit. Ella hi estava d'acord! En arribar a la gran sala del senat, el grup Entesa dels catalans estava en ebullició. Benet, al bell mig, vehementment, expressava que era inacceptable el tractament televisiu de la meva intervenció del vespre passat. A la següent junta de portaveus exigí una retractació a Televisió espanyola. Un gran ridícul, que Televisió ni tan sols va prendre en consideració. Francesc Ferrer em digué a cau d'orella: «El que cou és que has parlat més temps per televisió que el mateix Suárez i que si ara es fessin eleccions per a president de Catalunya guanyaries tu».

Com aquesta, en el safareig del senat es produïren munió d'anècdotes que afectaven la meva persona. Deixem-les per a un hipotètic llibre d'humor. Es llegiria més i, potser, deixaria més content l'editor que no pas aquest pesat llibre que teniu, lector, a les mans. Només diré que la UCD tractà les meves esmenes amb deferència. Les ordenà per temes i les assignà a diferents senadors del seu grup especialistes en les matèries respectives. No cal dir que en el senat tampoc se n'aprovà cap. Reconegueren que eren propostes bones, però dictaminaren finalment: «Pertanyen a un altre país». Totalment d'acord. Jo tampoc em sento de llur país. Ho deia

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

millor el punyent crit profètic de Raimon:

Nosaltres no som d'eixe món.

Suposo que ell només es referia al franquisme. Els bascos, molt més dignes que els catalans, l'últim dia, aconseguiren un cert reconeixement diferencial i la possible unitat amb Nafarroa. I, en acabat, es practicà la votació final ja esmentada. Jo havia votat «sí» a molts articles raonables. Però, com es podia preveure, vaig votar «no» al conjunt.

1979

Dijous, 1 de març

Al final de 1978 ja eren cantades les segones eleccions. Un d'aquells dies jo tornava de Madrid a Barcelona amb avió. Abans d'arribar, se m'apropa Heribert Barrera, cap d'ERC, i em diu a cau d'orella: «Xirinacs, s'acosten les eleccions. Tu i jo hem de parlar, i un dia d'aquests et faré un truc». No em digué res més. De què em volia parlar? Segurament, de les eleccions. Em proposaria d'anar a les seves llistes? El senador Josep Subirats, del PSC, ja m'havia avisat: «Lluís, com a independent has guanyat aquesta vegada, els has agafat per sorpresa, però no et facis il·lusions, perquè les eleccions es tecnificaran i exigiran grans sumes de diners, de mode que només els partits ho podran resistir».

I ni els partits. Han hagut de recórrer a finançament il·legal! Certament, jo vaig ser empès a presentar-me a les primeres eleccions contra el meu gust. Ara fóra bo de plegar. Els amics m'ho desaconsellaven. L'argument? El poble ha dipositat en tu un capital polític -mig milió de vots només a la circumscripció electoral de Barcelona- que no pots malversar sense trair-lo. Era un argument difícil de rebatre. D'altra banda, veia que si em presentava al senat com a independent no tornaria a sortir. No tots els amics pensaven així. A més, m'angoixava repetir legislatura com a senador en una cambra perfectament inútil, tal com era constituïda. Només el congrés era operatiu. Llargues reflexions nadalenques em dugueren a la següent conclusió: Posaré el «meu» capital polític al servei de la meva nació, que ha sortit del franquisme tan malparada. Reuniré tots els grups i partits independentistes que ho desitgin, i ens oferirem tots plegats a Esquerra republicana per al congrés espanyol dels diputats. Així creixerà la presència inequívoca i la força política del Principat a Madrid. Consultat, entre altres, Josep Dalmau, no hi estigué d'acord. Digué que no em veia barrejat entre partits polítics. Ell seguia veient-me d'independent al senat espanyol. Em deia: «Tu t'has de reservar, més enllà de les lluites partidistes, com a una referència ètica indiscutible en els afers més fonamentals». Jo creia que em tenia mitificat, que els partits, amb tota llur força institucional, se'n reien pla bé de tots aquests romanticismes i que si em presentava al senat seria escombrat. Molts pensaven com ell. No

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

els vaig fer cas. Si «moría» en l'intent, seria tot intentant coses més efectives. M'emmirallava en el plantejament -semblant al meu- del senador basc Joan M. Bandrés. A ell, li sortí bé, i resultà elegit diputat. A mi, em sortí malament. Veiem perquè.

A primers de gener de 1979 vaig posar fil a l'agulla. «De primer, em deia, puc comptar amb tot el meu grup independent de qualsevol partit. En segon lloc, m'adreçaré al també independent, amic meu del cor, Fèlix Cucurull, i al seu grup, que tampoc formaven partit polític. El vaig citar a casa meva abans de Reis, i amb una gran elegància va acceptar. A continuació vaig començar els contactes amb diferents partits. D'aquesta ronda en sortí l'acceptació d'Estat català (EC), Front nacional de Catalunya (FNC), Bloc Català de Treballadors (BCT) i Partit Socialista d'Alliberament Nacional (PSAN). Si ens acceptava ERC, fórem la unió contemporània major de veritables nacionalistes i veritables homes d'esquerra alhora. Una ocasió històrica! Estàvem francament il·lusionats. Passerells!

Mentrestant, i amb les eleccions al damunt, Barrera no em cridava. S'ho havia repensat? Aleshores, vaig decidir de demanar-li audiència. Heribert Barrera rebé el grup format per un representant de cada col·lectiu. No podíem oferir massa diners per a la campanya, però tampoc vam demanar cap lloc especial en les llistes. Jo vaig cantar les excel·lències d'aquell possible consens. Barrera semblava reticent. Ens digué que ell no podia decidir res, que només podia aprovar-ho el consell nacional d'ERC. Jo, tement que hi fes una deficient presentació, em vaig oferir per defensar la proposta davant el consell i de retirar-me tot seguit perquè els seus components poguessin deliberar i decidir amb llibertat. Barrera s'hi oposà rotundament. Ja ho presentaria ell.

Passaren dies i finalment Barrera ens comunicà que el consell d'ERC s'havia negat a acceptar la proposta. Jo disposava d'amics integrants del consell d'ERC. M'explicaren, dies després, que Barrera havia fet una presentació misèrrima de la nostra proposta i que, abans que els altres poguessin parlar, ell ja la tenia desestimada. Apuntaven, com a causa de fons, la negativa de la

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

Fundació Neumann, alemanya, a ajudar al finançament d'ERC, si aquesta tolerava a la seva esquerra gent més radical socialment parlant. Esquerra Republicana de Catalunya s'anava tornant «Centre» Republicà de Catalunya. Era l'ERC de Barrera verament d'esquerra i verament independentista? Es veia que no. Li féu por el nostre grup de grups tan compacte i amb plantejaments tant clars? El cert és que la seva negativa significà un autèntic desastre. Una vegada més, es va perdre una oportunitat meravellosa. Barrera posà la barrera. Especialment, els joves d'ERC se sentiren defraudats i em cercaven per rebre consell. Recordo que més endavant a la cloenda d'un congrés d'ERC, on hi havia molts invitats d'altres grups i partits, Barrera va negar-se a invitar-me a mi, malgrat l'interès que hi mostraren alguns joves del partit. M'hagué d'invitar l'alcalde de Guissona i company del senat Rossend Audet. Vers la fi de l'acte, foren pregats d'adreçar unes paraules els invitats. Molts ho feren. Jo vaig romandre quiet i callat al meu seient per no enutjar Barrera. Però, del darrere de la sala, un grup de joves cridaren insistentment el meu nom. Vaig haver de parlar i vaig dir: «ERC pot ser el cap del carener de la política catalana o pot ser la pedra d'ensopec. Dependrà de la seva pròpia definició, actualment equívoca. És Esquerra verament d'esquerra? És republicana de la República catalana o de l'espanyola? I és de Catalunya-Països Catalans o només del Principat? Quan hagi definit aquests tres punts serà un partit clar. Esperàvem que en aquest congrés es dilucidaria tot això. Ho heu ajornat. No trigueu massa a fer-ho. Podríeu esdevenir la pedra que ens fes ensopegar tots». No haig pas de dir com la meva intervenció molestà Heribert Barrera.

Fracassat pel que fa a la meva proposta, en vigílies de les segones eleccions, jo m'hauria d'haver retirat de la política electoralista. No ho vaig fer per fidelitat a tots aquells que s'havien aplegat amb mi.

Ara comença la penosa davallada de la meva candidatura. Decidírem constituir una candidatura de coalició de grups i partits. Es diria Bloc d'Esquerra d'Alliberament Nacional (BEAN) i procuraria ser-ho de veritat. El programa fou una cosa bella i

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

engrescadora. Però les intoleràncies polítiques desgavellaren la coalició. La intransigència del PSAN que, estereotipadament, considerava Estat Català de dretes, provocà la marxa d'aquest darrer grup. El desfici per guanyar unes eleccions al preu que fos dugué el Front Nacional a deixar-nos i a sumar-se a la candidatura d'ERC (Esquerra obtindria tres diputats i Front no cap). Fet i fet, la coalició BEAN restà formada pel BCT, el PSAN, el grup de Fèlix Cucurull i el grup meu. Aquí no acabaren les desgràcies. Durant la campanya electoral, PSAN i BCT s'esbatussaren fins a límits impensables i, resultes d'això, després de la derrota⁷⁴⁶, el PSAN ens abandonà sense aportar la seva part econòmica de la campanya. Potser aleshores també podia haver estat un moment adient per abandonar la política. Però vaig ser feble. Els fidels que restaven, amb gran vocació d'actuació a la base des dels temps de l'Assemblea, em pregaren de continuar l'actuació extraparlamentària. I la continuàrem. Lluitàrem desesperadament contra l'estretor de l'Estatut d'Autonomia durant la campanya del seu referèndum, que tingué lloc al 25-10-1979.

L'ensulsiada definitiva va tenir lloc, un any després, en ocasió de les primeres eleccions al parlament de Barcelona⁷⁴⁷. Les preparàrem a consciència. Aconseguírem algunes noves adhesions. La hi demanàrem, així mateix, a Jordi Carbonell de Ballester, el qual ens la negà argumentant que la nostra campanya, tècnicament parlant, era un model de com no s'han de fer campanyes electorals! Però, mentrestant, en l'ombra, Antoni Gutiérrez Díaz, del PSUC, i Josep Benet preparaven una candidatura, primerament sota el PSUC i encapçalada per Benet, i després, per absorbir personatges com Lluís Llach i Josep Maria Espinàs, una nova candidatura sense el PSUC i encapçalada per Jordi Carbonell, de la qual desapareixia Benet. S'anomenaria Nacionalistes d'Esquerra (NE). Era absurd que presentéssim dues candidatures tan semblants. Nosaltres havíem anunciat la nostra, oberta a totes les aportacions i integracions, sense saber el projecte d'ells (NE), que va ser fet públic uns dies després, enmig de filtracions a la premsa i de maniobres polítiques. Havia

746 1-3-1979.

747 20-3-1980.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

d'encapçalar-la Benet i a darrera hora, abans de fer-la pública, fou encapçalada per Carbonell. Un clam popular demanava la fusió de NE i BEAN. No fou possible per la intransigència de tots plegats, tot i que van fer-se'n molts intents. La meva impressió és que hi havia una voluntat secreta, desconeguda per la militància de les dues bases, d'impedir-ne la unió per a l'enfonsament de totes dues candidatures. La base volia esquerra de veritat i independència de veritat. I això no podia ser! Amb la doble derrota electoral, tots carregats de deutes, el BEAN se n'anà en orris; NE, tanmateix, trigaria una mica més. Tot plegat, una vegada més: collita perduda.

Dijous, 25 d'octubre

Poca cosa he d'escriure sobre l'Estatut d'Autonomia. Posada en primer lloc la Constitució espanyola, ja es podia veure que l'Estatut no sortiria gaire bé. Naixeria baix de sostre. Només podria gestionar-lo un president de la Generalitat baixet. Molt incòmode. Desil·lusionant. Nasqué enmig de baralles interminables entre Tarradellas i els parlamentaris catalans. Vaig decidir que no en presentaria a Madrid cap esmena redactada de la meua mà. (Només en vaig presentar algunes d'alguns grups i partits extraparlamentaris a petició llur i per fer-los un servei, ja que ells no hi tenien cap accés). Amb gran sorpresa meua, en les sessions de la sala gran de l'Ajuntament de Barcelona per debatre'n el projecte -dit de Sau pel nom de l'indret on va ser redactat-, Heribert Barrera es dedicà a obstaculitzar-ne tot eixamplament que anés contra la Constitució espanyola. Carregat de raó jurídica, mostrava una gran imperícia política que m'indignava. D'una banda, les seves intervencions alertaven la minoria parlamentària centralista que hi havia en l'assemblea catalana. Les corts de Madrid ja tindrien marcats en vermell els punts a rebatre per obra i gràcia de les intempestives intervencions de Barrera. I d'altra, és sabut que en política sempre cal demanar més per obtenir poc. Si es demana el just, no s'obté ni el just. També em disgustà el tractament que es donava a les qüestions de la Vall d'Aran. Fèiem amb l'Aran allò que feia Espanya amb els catalans.

Particularment dolorós fou per a mi veure com els partits enfocaven les divisions territorials catalanes. Els preocupava poc el bé del país. Anaven, calculadora en mà, computant i triant la divisió que en el moment de fer les votacions donés avantatge al propi partit. Jo defensava una posició pro comarcalista. Recordo amb pena que el Partit Socialista nomenà per oposar-se a la meua postura Lluís Sacrest, olotí, aimant entranyable de la Garrotxa, deixeble i gran amic meu. Fou tràgic sentir a un comarcalista ferm com era ell haver d'acumular arguments en contra de la seva pròpia convicció i en contra del seu amic per obediència a un partit de tendència centralista per raó de les conveniències. Tinc la impressió que aquesta mena d'amargues experiències apartaren tot seguit Sacrest de la dedicació política.

Darrerament, sobretot Jordi Pujol, però també altres

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

provinents del socialisme i del comunisme, reconeixen que el procés estatutari fou precipitat. Aleshores, anaven alegres i confiats a l'escorxador. Calia assegurar el seient per damunt de tot. Lluís Llach, en un memorable festival donat a Madrid, cantava tot mirant de fit a fit els parlamentaris catalans invitats i asseguts en la fila zero:

No és això, companys, no és això.

Però no li'n feien cas. Abaixaven els ulls i prou. En les prestigioses conferències del Club Siglo XXI, a Madrid, sàviament gestionades pel poc simpàtic Garicano Goñi, invitaren a parlar Josep Benet. Entre el públic, tota mena de personalitats, inclosos alguns ministres. El tema: l'autonomia. Quantes coses s'haurien d'haver dit allí i no es digueren! Oportunament, aquelles conferències de tema polèmic eren privades de col·loqui. Democràcia! Tanmateix existia el costum, ben aristocràtic, d'invitar alguns selectes assistents a un posterior sopar on sí que hi havia col·loqui. Aquell dia, vaig ser un dels elegits al sopar tertúlia. Gran taula quadrada. Una vintena d'assistents. Benet havia de fer front a un cúmul de presumiblement difícils preguntes. Només en vull esmentar una:

«Deixem-nos de punyetes, els catalans voleu concert econòmic com els bascos o no? Perquè si em dieu que no en el tema econòmic; m'és exactament igual allò que vulgueu demanar en els altres àmbits.»

Aquesta pregunta tan frontal era d'Alberto Ballarín Marcial, antic falangista, en aquest moment senador de la UCD. Jo era enfront de Benet. M'hauria agradat donar-li un cop amb el peu per sota la taula, però no hi arribava. «Digues que sí que ens interessa!», em moria de ganes de xiular-li a l'orella.

Els bascos esperaven la resposta amb tota l'atenció del món. Benet inclinà el cap a dreta -Reventós- i a esquerra -Portabella- per consultar-los en veu baixa i, ja en veu alta, digué:

-Que jo sàpiga, els catalans mai no hem demanat concert econòmic.

Ballarín Marcial posà cara de felicitat i durant la resta del sopar es dedicà a fruit de la gastronomia. Els bascos, encertadament, un cop més, caminarien en la més afrosa soledat. Ara Pujol es

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

queixa: «En el tema del finançament, potser sí que en escriure l'Estatut ens vam precipitar».

Per què entretenir el lector amb més minúcies? Tot estava dat i beneït. La traïció, la *traditio*, l'extradició de la nostra sobirania, l'entrega, estaven consumades i reblades. La collita, perduda. Recordo la tristesa que m'envaïa aquell vespre que acabàrem de debatre el nou Estatut a l'Ajuntament de Barcelona. Semblava que havia de ser un dia gloriós per a la nostra nació després de quaranta anys de servitud i després de tant demanar l'Estatut d'Autonomia! Vaig sortir a la plaça de Sant Jaume, altres vegades esclatant en manifestacions, per aquella solemne porta emmarcada entre els blancs marbres del nostre sobirà En Jaume I i del valent conseller municipal Joan Fiveller. No hi havia ningú per festejar la conclusió de l'Estatut. Desembre fosc. Als catalans no interessava l'Estatut. Era només un contracte mercantil entre polítics. Vaig davallar pel carrer del Bisbe fins a la plaça de la Catedral. Era plena a vessar: la fira de Santa Llúcia. El poble, deixat en encanteri pueril, comprava molsa, suro i caganers.

Finalment, en el referèndum, jo votaria abstenció. No fos cas que amb un «no» ens llevessin les engrunes concedides als cadells catalans sota la taula dels fills de la senyoria espanyola.

Dilluns, 23 de febrer del 1981

La versió oficial del tan anomenat com grotesc cop d'estat del 23-F posa el rei d'Espanya com a salvador de la pàtria i els poders fàctics militars com a culpables de tot. No és aquesta la meva opinió, que ja vaig formular en acabar el macro-judici contra els «culpables». Anem per pams, en l'entesa que allò que diré són opinions meves deduïdes de la lectura de les declaracions dels acusats i de les informacions periodístiques, i no pas acusacions formals amb proves.

Els culpables principals són uns altres i operen per mitjà de nombrosos tentacles. Adrecem d'antuvi l'esguard a Washigton. En 1974 R. M. Nixon deixava poc honorablement la presidència dels Estats Units en la qual era succeït per G. M. Ford. Ells propiciaren un moviment de desmantellament de molts governs autoritaris d'arreu del món: Taiwan, Vietnam del Sud, Turquia, Grècia, Portugal, Espanya, etc. En la primera part d'aquesta obra⁷⁴⁸ ja vaig explicar els «entre bastidors» del cop d'estat portuguès del 25-4-74. Ja elegit J. Carter (gener 1977), avançat en el desig de democratitzar el món, es desenvolupà l'operació espanyola de superació del franquisme sota la tutela ianqui (segona part d'aquesta obra), i A. Suárez substituï l'anomenat *Carnicero de Málaga*, Carlos Arias Navarro, en la presidència del govern de Madrid: Però la ingenuïtat de Carter faria que la seva política resultés depassada pels fets. Després de la caiguda del xa de Pèrsia, el gener del 1979, una ignomínia nacional per a Nord-Amèrica seria el fracàs del rescat dels hostatges retinguts a l'Iran (abril 1980). Més perillosa, encara, s'averava la constitució d'un segon bastió pro-comunista (Nicaragua, després de Cuba) al flanc sud de les pròpies fronteres. Els *lobbies* demanaven mà dura. I en novembre del mateix any sortí elegit Ronald Reagan. Se'n deduí un gir a la dreta en tot el món influït pels Estats Units. La doctrina, que jo vaig qualificar «d'extrem centre», era la següent: calia governar amb mà forta per evitar que els estats es blindessin contra el capitalisme nord-americà, car altrament el comunisme avançava. Calia el màxim liberalisme econòmic, però desproveït del corresponent liberalisme polític. Els diferents estats políticament es classificaven en tres categories: rics, que es poden

748Vegeu Xirinacs, *La traïció dels líders I*, pàgina 165 i següents de la primera edició i pàgina 148 i següents de la segona edició.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

pagar tota mena d'aparences de democràcia; pobres, que no se les poden pagar i, per tant, governats per minories descaradament autoritàries, i modestos, conduïts per «democràcies autoritàries o governables». A partir d'aquells anys es posaria molt èmfasi en això de la «governabilitat», i esdevindria el tòpic felix per encobrir munió d'abusos d'autoritat per part d'uns i de febleses polítiques per part d'altres.

Cas paradigmàtic en què van emmirallar-se el rei d'Espanya i els capitans generals espanyols va ésser Turquia, en una península simètrica a la Ibèrica i situada a l'altra banda de la Mediterrània. Després que l'Estat turc hagué clausurat, unilateralment, les bases nord-americanes del seu territori i que n'hagué sofert el consegüent embargament d'armes, en un tres i no res les coses es capgiraren. El 12 de setembre de 1980, mentre les forces de l'OTAN efectuaven maniobres militars a Turquia -vegeu-ne el paral·lelisme metodològic amb el cop «dels clavells» de Portugal d'uns anys abans-, el general Kenan Evren donà un cop militar. Els principals líders polítics i sindicals foren empresonats. L'almirall Bülent Ulusu fou designat primer ministre. I la repressió fou duríssima: més de 30.000 detencions fins a desembre. Però al 1981 Turquia no passava gaire dels mil dòlars del PIB per habitant, mentre que l'Estat espanyol gairebé fregava els cinc mil. Aquí calia, doncs, una operació més refinada.

Jo, pel fet d'haver estat senador, seguia rebent moltes revistes importants. Poc abans dels esdeveniments, vaig rebre un número de la revista econòmica del Foment de Treball de Barcelona, amb un pròleg on es demanava un «cop de timó» polític per preservar l'amenaçada economia espanyola. En el cos de la revista es trobava un detallat article, signat per un alemany, on es criticava fortament el procés autonòmic. I posava com a exemple l'autonomia del Principat de Catalunya. Es queixava de dues coses: de l'augment exorbitant de funcionariat que ho encaria tot i de l'establiment d'una pròpia tributació autonòmica que impedia la llibertat de moviment mercantil. Era tota una premonició. També se sentia parlar críticament de l'actuació excessiva dels partits, especialment dels

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

d'esquerres, que exigien un excés de càrregues socials a l'Estat, i això era negatiu per a l'economia -per als dividendes!- També es parlava de suprimir els monopolis tradicionals.

Vegeu com en tots aquests plantejaments l'estament militar no tenia res a veure, tret que, en tot cas, hi fos instrumentalitzat -com així va ser- per grups de pressió no militar.

Els militars, en general, potser més dignes del que poden semblar en certa premsa, han esdevingut el boc expiatori del 23-F. Certament, en el si de medis militars d'extrema dreta (com en sectors civils de la mateixa tendència), des de la mort del general Franco, sempre es covaven conspiracions. Però n'estaven perfectament assabentats els serveis d'informació. Eren pocs. Llur feblesa es posà de manifest en la legalització del Partit Comunista. Només un ministre militar dimití. A la tardor de 1978, també avortà un intent de cop d'estat anomenat operació «Galàxia», protagonitzada ja per Antonio Tejero i per Saenz de Ynestrillas. Precisament aleshores jo encara era senador.

Corria pels passadissos de la política catalana la brama que el president Tarradellas, en assabentar-se del perill de cop d'estat, telefonà immediatament al capità general de Catalunya i li digué:

-Si vostès s'aixequen, vull que sàpiguen que jo estaré al seu costat per a tot [!].

Havent-se'n assabentat Madrid, el president Suárez telefonà a Tarradellas:

-Si vostè torna a fer una cosa així, serà depositat ipso facto.

Tarradellas havia patinat i, com molts altres polítics esporuguits que he conegut; havia sobrevalorat el poder conspiratori d'uns pocs militars de dretes. Incidents pareguts hi van haver en el llarg d'aquells anys, però foren comparativament insignificants.

El colp d'estat del 23-F va ser difós com un colp d'extrema dreta, venut a l'opinió a tall de gat per llebre. En aquella nit fosca, els vianants que passaren davant la seu del PSUC del carrer Ciutat, a Barcelona, foren testimonis de l'evacuació precipitada i anguniosa dels arxius històrics dels comunistes, carregats en camió amb destí

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

desconegut. Malaguanyada feina. Aquesta atribució la crec falsa i distorsionadora. En aquells dies Tejero i altres amb ell conspiraven. Ho sabia perfectament el CESID. Els petits conspiradors constituïren una benedicció del cel a favor dels grans conspiradors, dels quals parlaré tot seguit. I aquests darrers no eren d'extrema dreta, sinó d'un centre extrem. Com deia, s'emmirallaven en Turquia, beneïda per una Nord-Amèrica militarista i tot seguit reaganiana. Fins i tot la modèlica Europa democràtica es tapava els ulls davant el militarisme turc, *quisling* dels grans negocis trilaterals a Turquia.

El club de Bilderberg s'havia equivocat a Portugal. Recordem, tanmateix, allò ja dit. El general A. Spínola fou el cap conspirador amb l'aval del Club, de l'OTAN, de les potències econòmiques, de l'Església catòlica, etc. Extrem centre! Però ell no tenia mans aspres per matar, sinó que les tenia fines per manar matar. Calien mans més dures. I emparat per l'ambaixada nord-americana de Lisboa, va recórrer als coronels portuguesos esquerrans comandats per Saraiva de Carvalho. Aquella fou la gran equivocació d'Spínola. El cop se li escapà de les mans, i Portugal anà a parar a una esquerra de veritat, i els esforços del Club per recuperar les regnes perdudes consumiren anys... I es perderen irremissiblement Angola i Moçambic, les dues colònies de Portugal realment apetitoses per llur extensió i recursos. No passaria aital cosa, ara, a l'Estat espanyol. L'Spínola espanyol seria el general Alfonso Armada Comyn, antic preceptor del príncep d'Espanya, gairebé vint anys secretari general de la seva Casa i ara amic de confiança del príncep esdevingut rei, tot i que, després dels fets, aquest volgués insinuar distàncies pretèrites. El general, en comptes de mirar cap a l'esquerra per reclutar els insurgents de fet, els conspiradors, per no errar el tret aquesta vegada, acudí a l'extrema dreta en el moment de triar els col·laboradors que havien de fer la feina de xoc. En el lloc de Saraiva i els seus posarien Jaime Milans del Bosc i Antonio Tejero. La conspiració d'extrema dreta compondria l'excusa perfecta per intervenir, per «reconduir» la situació d'emergència creada per uns eixelebrats i per introduir un govern fort i unitari de salvació nacional, per damunt dels partits,

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

presidit «per un general de prestigi, fidel al Rei i respectuós de la democràcia».

Els militars d'extrema dreta implicats ignoraven aquesta perversa utilització dels seus serveis. Però des del primer moment Tejero es malfià d'Armada. El seu instint l'avisava de la trampa que anaven teixint al seu entorn. El públic també va ser mantingut en la ignorància. Les males llengües deien que la reina, aconsellada per la seva bel·licista mare grega, creia aconsellable un govern tot ell format per militars. Però s'imposà el criteri moderat del rei Joan Carles: únicament el cap de govern seria militar.

Mentrestant, estratègicament, Alfonso Armada fou aparentment allunyat del Rei a canvi de donar-li el comandament d'una divisió de muntanya a Lleida. Però en aquell crucial mes de gener de 1981 es produí la casualitat que els soldats d'Armada fessin pràctiques d'esquí a Baqueira-Beret, on coincidiren amb el rei d'Espanya, que hi practicava l'esquí com cada any. Lliscava el complot pista avall. Allí Armada i el Rei es podien veure, lluny de mirades metropolitanes indiscretes, i degueren polir el programa del nou govern: més liberalisme econòmic, menys autonomia, menys protagonisme de partits i sindicats. I sóc del parer que també poliren la composició dels ministeris. Com havia practicat Tarradellas en el govern de la Generalitat provisional, es volia repartir simbòlicament els ministeris entre els diferents partits per fer-los callar tots. El Partit Comunista també hi havia de ser? Evidentment, sí. Havia perdut força. Ja no feia por. Altrament, esdevindria de nou fort i perillós en el brou de cultiu d'una clandestinitat.

La rapidesa dels esdeveniments fa pensar que la data del cop potser ja era fixada. En aquell gener passaren moltes coses. L'alcalde Ciurana, de Lleida, era del PSC-PSOE. A casa seva hi consten reunions conspiratòries. Hi assistia el general Armada. Què hi feia? També la sovintejà i hi coincidí amb Armada el senyor Enrique Múgica, responsable del PSOE de les relacions amb l'exèrcit. Regne d'Espanya, capital Lleida. Per tot el que succeí després, sembla raonable suposar que els preparadors del cop de l'extrem centre -no pas d'extrema dreta!- comptaven amb la banca, l'Església jeràrquica,

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

el PSOE, els Estats Units, Europa, l'ala dreta d'UCD l'expresident Josep Tarradellas i la majoria de capitans generals. No crec que ni Fraga ni Carrillo en sabessin res. Destorbaven als conjurats Adolfo Suárez, cap de govern; Jordi Pujol, aleshores ja president de la Generalitat, i el lehendakari basc Carlos Garaicoetxea. No n'acceptaven ni els programa ni els governs. Resulta inexplicable el posterior i famós «tranquil, Jordi, tranquil» adreçat pel rei d'Espanya a Pujol -una volta el colp havia fallit- si abans aquest no hagués rebut amenaces de defenestració política.

Per acabar l'argumentació, nogensmenys, cal esmentar altres coses ocorregudes en aquell gener. Josep Tarradellas viatjà a Madrid per presentar aparentment un llibre sobre Joan de Borbó, el pare del Rei. Els rumors deien que hi anava per tractar de convèncer Joan de la inconveniència del cop que preparava el seu fill. No sé si Tarradellas el convencé o no. El cert és que Tarradellas, en la presentació del llibre, insistí en la necessitat d'un cop de timó a l'estil del general francès de Gaulle, de qui era fervent admirador. Mentrestant, esclatava la crisi dins UCD Adolfo Suárez es veié forçat a dimitir. El Rei l'abandonava a la seva sort. En compensació, li donaria un títol nobiliari! En la mateixa casa reial de la Zarzuela, els militars addictes al cop polític d'extrem centre posaren una pistola damunt la taula davant Suárez. L'amenaça era palesa. Aquella tarda Tarradellas, encara a Madrid, prenia un cafè en un bar en companyia del sempre informadíssim Luís María Ansón, periodista monàrquic. En un moment de la conversa Ansón digué a Tarradellas: «Ara Suárez està dimitint de cap de govern».

I així era. Quin gener! Tarradellas tornà cap a casa, via Saragossa. Allí féu parada amb la finalitat de convèncer a favor del cop al president de la Comunitat autonòmica aragonesa. Després, encara li sobrà temps per aturar-se a Lleida i saludar l'amic conspirador Ciurana. Allà repetí davant els periodistes que l'Estat necessitava un cop de timó. Encara érem a gener! Ja havia caigut Suárez. Garaicoetxea resistiria tres anys més, però finalment cauria, i els seus successors haurien de concedir l'establiment d'un pacte amb el PSOE a l'interior d'Euskadi. Pujol, envestit aferrissadament

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

en els anys següents per l'afer de Banca catalana, carregat de mil moderacions i col·laboracions externes amb el PSOE, encara resisteix avui.

Cal afegir com a cloenda d'aquell densíssim més de gener que quan Joan Carles d'Espanya tornà a Madrid de les seves vacances hivernals pirinenques també Alfonso Armada tornà destinat a Madrid com a segon en l'Estat major de l'exèrcit, sota el general José Gabeiras Montero. Coincidències.

Amb aquestes consideracions prèvies, els fets, de tots coneguts, són fàcils d'interpretar. Tejero i un escamot de guàrdies civils prenen el congrés espanyol amb el Govern en ple. Un capità amb un grup de militars de cavalleria i d'extrema dreta de la Divisió cuirassada Brunete prenia la ràdio-televisió espanyola i algunes emissores de ràdio, mentre Milans del Bosc treia els tancs a València. N'hi havia de sobres per a alarmar el Rei i perquè aquest tractés de «reconduir» la situació. Era indignant que l'extrema dreta fos així de pèrfida. La gent més revolucionària tremolava de por. Oh, misteris insondables de la Providència! Una oportuna presa televisiva, ben situada en el congrés de Madrid, permetia seguir minuciosament i en directe, sense el menor destorb, el desenllaç del colp d'extrema dreta de Tejero a tots els *españolitos*. Haig d'insistir-hi: únicament es transmetia la marxa del colp d'extrema dreta. Gent perillosa, l'extrema dreta; l'home del sac! Tenien confeccionades llistes negres on tots «els bons» érem escrupolosament consignats. Ai dels nostres colls! Tothom a amagar-se o fugir a l'estranger.

I arribem als moments crucials. Eduardo Fuentes Gómez de Salazar, de la Divisió d'intel·ligència exterior de l'Estat major de l'exèrcit, implicat de cua d'ull, ho explica en «El pacto del Capó», dins *Temas de Hoy*, Madrid, 1994⁷⁴⁹. A les sis de la tarda Tejero prenia el congrés. El seu amic Ricardo Larrainzar, subgovernador civil de Madrid, li telefona a les nou i quart -més de tres hores d'acabat el cop- i li diu: «Comprèn que tinc una responsabilitat enorme i que el desconcert és majúscul. Ningú no sap què ocorre en

749Pàgina 67 i següents.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

el fons. Em cal saber què passa de veritat». A les deu -quatre hores després- les emissores només descriuen els fets i prou. «Les dues hores següents foren de màxima desorientació.» «Les contradictòries comunicacions produïen un efecte traspalsador i sembraven incredulitat.» Però no hi hagué cap enfrontament entre els amotinats i el cinturó de militars i guàrdia civils que els envoltaven.

A les dotze de la nit -sis hores després del colp- el general José María Arzola, cap de la divisió d'Eduardo Fuentes, crida els seus subalterns al despatx. El general, amb mostres de cansament, lamentà en primer lloc la fallida dels serveis militars d'informació, que no havien estat capaços de prevenir els esdeveniments. Després, ens explicà que havia romàs les darreres hores sense interrupció amb el cap d'Estat major (Gabeiras) i que havia seguit els fets junt amb ell. De forma per a mi imprecisa, deixà entendre que els capitans generals eren amos de la situació i que s'havia pres una decisió transcendental que descrigué enmig d'una expectació impressionant.

«L'important -digué- és que fa uns moments el segon cap d'Estat major Armada ha sortit cap a les corts per oferir-se com a cap de Govern. Em consta que marxava amb totes les benediccions superiors. El conec molt bé, perquè sóc amic seu des de fa molt de temps, i vull ressaltar que no el movia altre interès que no fos el de resoldre la terrible situació. Crec que aquesta iniciativa posava fi al malson viscut. Des d'aqueixos moments, es pot dir que la normalitat s'havia recuperat.

»... Solució que a tots semblava estranyíssima i inesperada.

El coronel José Ignacio San Martín, cap d'Estat major de la Divisió cuirassada Brunete, va telefonar-li poc després per dir-li: «Eduard, això és un infern. No saps fins a quin punt arriba la meva preocupació». I passà una hora més -set des del cop de Tejero. Des d'abans de les deu -des de feia tres hores- s'anunciava un missatge imminent del Rei. El comandament militar, excepte en el cas de Milans, controlava la situació. «Allò que ningú no s'aventurava a predir era el rumb que definitivament adoptaria aquest comandament, evident amo de la situació.»

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

A la una i tres minuts el Rei es dirigí a tot l'Estat. No anuncià cap govern de salvació presidit per un militar. Tot quedava com abans. Després de molts incidents, es rendiren Milans; Ricardo Pardo Zancada, que s'havia afegit als revoltats del congrés; Tejero, etc. Serien jutjats i condemnats. També seria detingut, jutjat i condemnat el general Armada. Estrany? Què havia succeït en el congrés quan Armada presentà al primer conspirador coronel Tejero, d'extrema dreta -per primera vegada- el pla complet de la segona conspiració, la de l'extrem centre? Sembla que Tejero no acceptà l'engany, ni l'orientació centrista del programa, ni sobretot, deien els rumors, no acceptà que un comunista pogués ser ministre, en ser-li presentada la llista de govern a exigència seva. Es comentaria que l'esborronà el nom de Jordi Solé Tura com a ministre comunista. I no cedí. Armada li prometé la possibilitat d'escapar-se a l'estranger. Dignament, refusà. I va fer-se formalment impossible tota l'operació. Tejero la impedí amb la seva falta de flexibilitat. Amenaçava una carnisseria en el congrés. Milans del Bosc fou una mica més dúctil i cedí. El rei d'Espanya, després de molts dubtes, deixà caure Armada i rere seu, en conclusió de laborioses consultes que ompliren les llargues hores misterioses, seguiren tots els alts comandaments militars. En el judici, Tejero deia veritat. Armada ho encobrí tot. Tejero acusà continuadament Armada de mentider.

Com a colofó d'aquest important esdeveniment, l'endemà, el Rei, sense cap altre precedent, reuní tots els partits de l'arc parlamentari espanyol i, paternalment, els demanà unitat i moderació. El PSOE, poc després, governaria segons unes mesures molt semblants a les previstes en el programa del general Armada. La política girà més a la dreta. Es reforçà el centralisme, la rebaixa i l'homogeneïtzació de les autonomies (LOAPA). L'Estat espanyol entrà a l'OTAN. L'*Acuerdo nacional de empleo* domesticà els sindicats. Les reconversions industrials ens posaren en línia (d'inferioritat) del ferotge capitalisme circumdant. Els intents colpistes sovintejaren. ETA pujà de to... I aparegueren els GAL, els Conde i els Luís Roldán. Hores baixes foren aquelles per als polítics arrupits sota els escons de la gran sala de plens del congrés espanyol

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

de diputats, de tan difícil consecució i conservació, mentre els crits patriòtics i les bales amenaçadores de la Gran Sèrbia es clavaven en el ric catessonat del sostre. Aquells escons tan cobejats i enaltits en tots aquells anys, a costa de tantes coses, ara, paternals, els protegien de les armes de Tejero.

Jo no he dit mai «el millor feixista és un feixista mort». Sempre he demanat amnistia per a tots. Amnistia, sí. Però no res més. Vigileu, polítics eixits d'aquell consensus contra natura entre feixistes i demòcrates. Oi que el general Armada us venia com anell al dit, ni fet a mida? Amb el feixisme no es juga. És més de veritat que vosaltres. Això es va veure davant el tribunal en el judici a la conspiració. Tejero deia la veritat. Armada, no... Però Armada es mereix un monument per la fidelitat al «consensus». L'extrem centre ja té un sant màrtir. Llàstima que l'extrem centre sigui tan descregut!

Dimecres, 12 de gener del 1994

Al final d'aquesta crònica, com fan en llur respectiu final altres cròniques dedicades a la mateixa època que en aquests dies veuen la llum, tinc la temptació de consagrar una mica d'espai a un cert nombre d'escrius recents que incideixen de diversa manera en aspectes tractats per mi o que es refereixen directament a la meua obra, temptació a la qual tanmateix no cauré, excepte en el cas d'una nota de l'historiador Josep Benet publicada en *Revista de Catalunya*⁷⁵⁰ i titulada pomposament «Escrit en defensa pròpia i de la història». Considera Benet, que ha llegit la primera part d'aquesta trilogia i a la qual es remet concretament, «que unes imputacions meves afecten greument la seva honorabilitat com a advocat i com a persona».

Sobre la frase del primer volum «Com que no vaig voler respondre en espanyol -contra el parer de Benet-, vaig haver de callar durant tot el judici», Benet comenta en la seva nota: «És del tot fals. Ell mateix, en l'obra *L'espectacle obsessiu*, publica les paraules que va pronunciar en espanyol». És cert, rectifico. Vaig pronunciar unes paraules en espanyol que consten en el llibre esmentat⁷⁵¹. Era un costum meu, sempre que em negava a respondre en l'idioma oficial davant un tribunal, pronunciar-hi només unes primeres paraules educades per explicar la raó per la qual ja no hi respondria més. Així demostrava que coneixia l'espanyol i que si no l'emprava sols era per afirmar-me en el dret fonamental de defensa davant els tribunals en la pròpia llengua, tal com consta en la segona part de la trilogia.

Però dir com diu Benet que és del tot fals, és del tot fals. En tota la resta del judici -això només òbviament n'era el pròleg-, no em pertocava sinó callar, simplement perquè l'ús del català no m'era permès.

Segonament, sobre quan escric «Benet en cap moment va discutir amb mi aquella defensa», Benet comenta: «També és del tot fals». I a continuació enumera les nou incòmodes visites -calia el seu trasllat de Barcelona a Madrid- que va fer-me a la presó com a advocat meu. Es queixa: «Tantes vegades per fer-hi tertúlia?».

En aquelles visites, jo recordo que Benet em parlà de coses

750Número 75, 1993.

751Ed. Nova Terra, 1976, p. 30.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

molt interessants que no eren pura tertúlia. En aquells temps difícils, els advocats feien, a més d'advocats, de «correus de la resistència». Ens informaven dels esdeveniments. Ell, per exemple, en donà moltes dades sobre l'atemptat de Carrero Blanco. També, amb pena de ma mare i meva, serví d'intermediari del règim per fer-la acudir a pressionar-me perquè aturés la vaga de fam que jo feia. Però no diré més coses negatives respecte a la funció de correu. La major part va ser positiva. Pel que fa a la defensa, sí que parlarem de la conveniència de declarar o no en català, com resta dit, així com d'altres coses externes. Però no recordo que mai parléssim del contingut.

Primer: jo creia que el delicte de propagandes il·legals no era escriure un manifest ni signar-lo, sinó de reproduir-lo i escampar-lo. I jo no el vaig reproduir, ni el vaig escampar. Ni tan sols existeix, crec, cap manifest amb la meva signatura manuscrita -a màquina no té cap valor-, perquè no en vaig signar cap. I la meva obsessió posterior fou evitar que, si jo em negava a apadrinar propaganda, investiguessin qui ho havia fet. D'ací tota la confusió. I en dir que Benet en cap moment no discutí amb mi aquella defensa, em refereixo que en cap moment no em preguntà si jo havia reproduït i escampat el manifest que era el cos del delicte, crec. Jo no sóc advocat.

I segon, en cap moment Benet no em llegí ni em consultà l'esquema de la seva defensa. Talment, que per assabentar-me'n no tenia el recurs de respondre al jutge en català, perquè m'hauria expulsat de la sala, i vaig haver de romandre en silenci davant les seves preguntes (Ep, excepte la primera!).

Tercerament, he de criticar Benet per no dir que allò injust era la llei franquista sobre propaganda il·legal. I ho mantinc. No veig que Benet en la seva nota se'n defensí. «El règim quedà intacte». Però em faig perfectament càrrec que Josep Benet no es jugués la seva carrera en cada cas que defensava. Prou feia a acceptar la defensa de casos tan difícils. Altres advocats se'n feien escàpols.

També el critico perquè «no intentà provar la inexistència

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

del delictes, que és per on s'hauria d'haver començat, a l'estil clàssic». Benet se'n defensa tot citant el tercer «resultant» de la sentència del TOP: «La representació del processat en les seves conclusions, també definitives, estima que els fets no revesteixen els caràcters del delictes de què acusa el Ministeri fiscal i suplica la seva absolució». Gràcies, Benet! L'exemplar de la sentència que obra en el meu arxiu n'és una còpia gairebé il·legible. La tinc a disposició de qui vulgui comprovar la veracitat del que dic. No sé si davant el tribunal, mentre jo hi vaig ser present, Benet va llegir o dir aquesta conclusió. Que em perdoni si jo no la recordava en escriure el llibre en qüestió. Però tot plegat no es tracta d'una prova, que és el que jo penso que s'hauria d'haver investigat per part seva. La seva és només una afirmació conclusiva i, a més, d'interpretació ambigua. No se sap si considera no comès el delictes tipificat de propaganda il·legal o si considera il·legal la tipificació de la propaganda com a delictes.

Quart. Realment, en aquest punt, sí que hi ha confusió en els meus escrits. D'una banda, dic en *Diari de 21 dies de vaga de fam per Catalunya*⁷⁵² que he escrit un manifest, que l'he discutit amb amics, que n'han sortit dues versions i que totes dues correran per Barcelona. En el mateix escrit, més avall, també dic: «Jo mateix m'he *acusat*. He entregat, firmades, les proves acusatòries. Les han fet servir contra mi. No tinc res a amagar. He fet el que diuen que he fet». I d'altra banda, dic en *La Traïció dels líders I* que jo no havia escrit res, ni sé qui ho havia escrit ni qui ho va difondre. I afegeixo: «Degué ser algú que em va escoltar i després reproduí i escampà el text incriminat gràcies a una col·laboració espontània i anònima». Han passat més de vint anys. La memòria juga males passades. La mala passada fou confondre, sense consultar tots els textos antics referents al cas, el delictes de reproduir i escampar amb el no delictes d'escriure i signar... I, fins i tot, el no delictes de reconèixer davant el

752 Escrit a la primera de 1971, edició clandestina de 1975, amb molts obstacles per part de Benet com deixo escrit en el primer volum. Vegeu Xirinacs, *La traïció dels líders I*, pàgina 145 i següents de la primera edició i pàgina 132 i següents de la segona edició.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

jutge l'autoria del document (no de la seva reproducció i difusió). Potser Benet, si no estigués tan enfadat, m'ho reconeixeria només que analitzés acuradament una prova a favor meu, que ell mateix addueix en la seva nota, sense adonar-se de la càrrega que porta. Diu: «en la pàgina 61 del sumari consta que ell [Xirinacs] va declarar: "Que efectivament el declarant és autor d'unes fulles que han circulat a multicopista, tot i que ell no ho redactà ni va encarregar-ho, i no sap certament qui va fer-les a multicopista; que tot i que ho sapigués, no podria dir-ho per impedir-li-ho les seves conviccions [...] Duien la seva firma al peu, que coincideix amb el nom del declarant posat al peu de les fulles que ensenya i entrega"».

Sembla que amb aquesta declaració meva resulta clar que jo no he imprès, ni fet imprimir, ni escampat cap mena de manifest. Doncs, no hi ha delicte! Aquesta era, al meu judici, la línia principal de defensa, que jo trobo a faltar tècnicament parlant.

Cinquè. Jo dic: «A parer meu, la feblesa de la defensa i no la feblesa dels meus actes va ser la causa que el jutge m'imposés una pena de tres anys per un delicte inexistent». Per què Benet no intentà provar el fet real que jo no vaig delinquir? És possible que fins i tot no ho fes per culpa meva, com tractaré d'explicar, per sorprenent que sembli. Tant Benet com el Tribunal, com fins i tot el jutge instructor, confongueren, crec, l'autoria no delictiva del manifest amb el fet delictiu inexistent de la meva responsabilitat en imprimir-lo i escampar-lo. Ells, potser maliciosament; Benet, n'estic segur, per inadvertència. Quan dic «jo mateix m'he *acusat*, escric *acusat* en cursiva. Jo, enmig de la meva campanya de no cooperació amb el règim, desitjava que m'empresonessin. Gandhi i altres havien demostrat la força que donava a una causa l'empresonament injust. Però no hi havia manera. Es complia la dita gandhiana: «Si fuges del càstig, el càstig t'empaita. Si empaites el càstig, el càstig et fuig». Ells prengueren com a «prova acusatòria» allò que no era una prova incriminatòria contra mi. Només ho era contra un desconegut a determinar. Vaig dir: «No tinc res a amagar», perquè ho vaig dir tot tal com succeí.

Tant si Benet ho creu com si no, és ben veritat que vaig

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

escriure un manifest, tot i no recordar-ho en 1993, i no és veritat que jo l'imprimís i l'escampés. I «he fet el que diuen que he fet», ho vaig escriure en 1971, perquè en la declaració citada, si es llegeix atentament, només diu allò que de veritat havia fet.

Unes poques reflexions addicionals. Considero que Benet ha col·laborat en allò que critico en aquest llibre, la traïció dels líders; especialment en segar l'herba sota els peus de Tarradellas, com he explicat en aquesta tercera part del llibre. Li critica l'exigüitat dels resultats de la seva gestió pre-autonòmica, quan un dels causants primordials d'aqueix fracàs fou justament Benet, que no cessà de posar-li bastons a les rodes per un motiu partidista que s'havia de postposar als interessos en joc de la nació catalana. Considero, tanmateix, que la seva actuació en 1970-71, tot i presentar aspectes als meus ulls negatius, era realment la d'un lluitador antifranquista. Li ho reconeixia en els meus escrits antics esmentats per ell.

Tristament, cita els meus reconeixements antics en contra meu, quan serien més aviat utilitzables a favor del meu reconeixement a l'alt crèdit que em mereixia. Tristament, calla el meu reconeixement en el tros de 1993 del qual es defensa. Allà dic: «Benet intentà convèncer el tribunal, com a base de la seva defensa [que, ho torno a dir, desitjaria que es publicqués], de l'alt grau ètic de les meves motivacions. Cap amic no va poder escoltar aquella seva intervenció emocionada i eloqüent».

¿Per què calla això que en 1993 em sortí més vivament del cor que no pas la meua crítica tècnica a la seva defensa, que mantinc només per raons de racionalitat jurídica i no d'aversion? No s'hi detecta un cert desvari? I de nou, despietadament, recull una altra lloança meua cap a ell -«no em consta que Benet cobrés mai res pels serveis que em prestà, que li representaren moltes hores de dedicació i molts desplaçaments»- per clavar-me-la a la cara com a cloenda àcida de la seva nota.

He guardat per al final la consideració més arduosa d'explicar. Els

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

mètodes legals en l'ús i l'estil de lluita no violenta són de difícil ajust. Vaig explicar que Jordi Carbonell em recomanà Josep Benet per advocat, sobretot amb objecte de mantenir bona comunicació amb l'exterior de la presó, cosa que tampoc no anà prou bé. Però, Benet o no Benet, jo no volia advocat. Ni defensa. Ni carnet d'identitat. Ni presentacions a jutjat. Ni presentació al TOP. Recordeu que he deixat escrita la renúncia a l'advocat d'ofici que se m'assignà en 1972, abans dels fets a què es refereix Benet (1974). El lector deu endevinar perquè jo vaig acceptar dels amics un advocat que no havia acceptat dels enemics. Però el vaig acceptar a contracor, independentment de la persona que n'encarnava la funció. No per animadversió, ans per coherència amb la meva pròpia línia d'actuació. ¿Com podia jo acceptar una defensa, si el que volia era anar a la presó amb sentència ferma? Per això el lector també pot comprendre que a partir d'aquell moment el trenat de les dues línies esdevenia híbrid... Per culpa de ningú. Tots actuàvem segons consciència, però amb criteris diferents, no miscibles; mesclats. Emulsionats?

Faré ací una confessió que no he formulat mai, per bé que resta mig dita més amunt. Jo defugia parlar de la meva defensa amb Benet, perquè no volia la seva defensa. En cada visita temia que em preguntés: «Realment vas reproduir i escampar els papers?», Si ell em treia el no i ho defensava bé davant el Tribunal, jo no seria condemnat, i jo perseguia feia més de tres anys d'entrar en presó, condemnat, per trobar-hi un punt de suport en la meva palanca de lluita contra el règim.

Els dos diaris de la presó i la premsa d'aquell temps són testimoni de la força que té un no violent empresonat. Cosa apresada de Gandhi.

Jo tenia Benet per un gran advocat. Però vaig aconseguir que no m'ho preguntés. Quan, en les visites, ell quasi fregava la fatídica pregunta, jo procurava tirar pilotes enfora. Astúcia de la serp no violenta. Un no violent no és pas un colomet com els que representen tòpicament la pau. Per això puc afirmar que en les visites no es parlava de la meva defensa. I en quin sentit ho dic? Per

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

confessar que potser és culpa meva la confusió patida per Benet. Gràcies, Josep Benet! La teva inadvertència em forní la sentència de tres anys que jo perseguia.

Permeteu-me de cloure aquest capítol amb el contingut d'un manuscrit, em sembla que mai tramès als seus destinataris ni publicat -en el seu moment, 1974, ni tampoc en el llibre de 1993-, que tinc a disposició de qui el vulgui veure i que ara, en decidir-me a publicar-lo davant defenses tan «històriques», potser aclarirà al mateix Benet i a altres l'estat d'ànim dividit entre l'estil tradicional a Occident i el no violent d'origen gandhià de la lluita antifranquista que jo patia en aquells mateixos dies, exactament 14 dies abans del judici i l'endemà d'haver plegat de la vaga de fam més llarga de la meva vida (42 dies), quan encara només pesava 57,800 quilos:

Madrid, 12 gener 1974.

A **Josep Benet** i altres que pensen com ell.

Estimat company:

He trencat el signe [la vaga de fam] que amb tant de sofriment he concebut durant dos anys i mig i he donat a llum en quaranta-dos dies. Tu em dius que el signe ja està donat. El signe que ja havia concebut no està donat. Està trencat. [Jo demanava que recuperessin la llibertat els 112 companys de l'Assemblea de Catalunya i, en plegar de la vaga de fam, encara en restava algun en presó]. No t'ho dic enfadat. Voldria només il·luminar correctament el fet.

De primer, vull avisar-te que el meu signe no anava adreçat a vosaltres, ni als líders polítics, ni als militants conscients de les lluites del nostre poble. El signe duia la intenció de desvetllar la somnolència de les masses inconscients, endutes cap a la societat de consum i tot just sortides d'una economia de subsistència. Calia, doncs, que fos un signe fort, clar i senzill. No et pensis que volia la mort. Volia: «llibertat o mort». O canvi o refús del règim. A la mateixa duresa, la mateixa resistència, etc. D'això no n'ha quedat res.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

Tots vosaltres, des de molts dies endarrere, heu esmerçat molts esforços per convèncer-me de deixar-ho. No accepteu aquesta mena de signe. Coincidíeu escandalosament amb el pensar de tots els servidors del règim que m'envoltaven dia i nit malgrat el càstig d'incomunicació que jo patia. Prevèieu, em deïes [en les visites], amb un altre company, el flux i reflux d'accions cegues que se seguirien, per part dels que se sentirien culpables si la cosa acabava en tragèdia. Moltes reflexions se m'han fet en molts sentits. No et pensis que les refuso. Però pensa que aquestes coses són inevitables. Una penya enmig del mar sempre crea remolins i xucladors. Tot això són consideracions que classifico entre les de curt i de mig termini. Les meves eren unes consideracions de llarg termini. Quan la penya és realment forta, s'hi pot bastir un far que il·luminarà a mans vessades i salvarà dels remolins i xucladors de moltes penyes.

Em sembla, doncs, que, en no intentar aquest meu signe de posar obstacle a res del que s'està fent amb tant d'encert i seny pels lluitadors del poble, caldria mirar-s'hi molt de no posar-ne a l'aparició de signes de crida a les masses que depassin els mèdia ocupats pel règim. I vigileu de no agafar cap complex de culpabilitat, vosaltres i tothom. Per això vaig dir a tots que assumia tota la responsabilitat i vaig triar uns mitjans que ho corroboraven.

Aquestes consideracions no són perquè em dolgui el que ha passat. Ja t'he dit que la decisió de plegar ha estat meva. I us estic agraït per com us heu mogut els que podíeu fer-ho.

La meva intenció és evitar que ara es desfaci el segon signe que jo tenia preparat [judici, condemna, penal]. La conversa d'aquesta tarda [setena visita de l'advocat Benet] m'ha fet preveure aquest efecte. El meu judici també estava configurat en forma d'un signe fort, clar i senzill.

L'hauré de tirar endavant en contra dels meus amics? O, aquesta vegada, el comprendreu i l'incloureu en el vostre diari comercial: «Efecte creditici a llarg termini?». O l'hauré

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

d'enderrocar, pedreta a pedreta, concessió a concessió? Jo penso que aquesta vegada, quan no entra en joc la meua vida, sinó només uns anys més o menys de presó, ens arribarem a entendre.

Et parlo amb molta llibertat, perquè sé que penses que no puc oblidar la finor dels vostres sentiments envers mi i la vostra dedicació competent a la causa. També penso que vosaltres no dubteu que no cerco la meua glòria, sinó que lluito com jo puc i sé, d'una faïçó estranya però aprofitable... estovant els terrossos i arrencant el gram per sembrar... d'ací a cinc anys en terres noves.

Malgrat que vosaltres no em pugueu ajudar tant com voldria el vostre noble sentit, perquè en les condicions que em poso resulta difícil, com dieu, de moure les masses en el grau de consciència actual, no patiu. Ja ho sé. Justament per això ho faig. No enteneu? És qüestió de destacar una patrulla en avançada, altrament el front s'eternitza. Es tracta de clavar la falca provisional abans que l'esquerda es torni a tancar. Mentre no la puguem engrandir, si hi ha falca, que vagi patint la falca. És cruel. Però, si tenim un voluntari... A mi, no m'ho ha manat ningú. Ho puc fer. No us dic que m'ho deixeu fer. Us dic més. Aprofiteu-ho! No us titllaré de cruels. Sí, de durs. I ens calen líders durs que sàpiguen enviar voluntaris a morir. L'enemic, m'ho heu repetit a mans vessades, és duríssim. Recordeu l'himne de la Falange?

Envieu-me alguna vegada a alguna missió necessària on calgui una persona que sàpiga fer el que ja sabeu que sé fer jo.

Vostre,

Lluís Maria Xirinacs.

A títol de conclusió

Qui ha sofert la traïció? Hi ha hagut traïció. Enguany l'editorial Bromera, d'Alzira, ha editat, traduïda al català, l'obra francesa de Julien Benda, *La traïció dels clergues*, publicada en 1927. En argot parisenc, *clerc*, «clergue», vol dir intel·lectual. «No res més eclesial i sectari que un home de lletres», en frase de Gregorio Morán. Aleshores, eren els intel·lectuals francesos els interpellats per Benda. En la present obra són els nostres líders polítics els interpellats per mi. No sóc l'únic que pensa així.

En aquests darrers dies, en ocasió del vintè aniversari de la mort del general Franco i de la coronació de Joan Carles I d'Espanya, entre tonelades d'encens cremat en honor d'una «transició modèlica universal», han sovintejat crítiques coincidents amb la meva. Per exemple, González Cabezas ha comentat⁷⁵³: «L'incipient renaixement de la vella polèmica entre ruptura i reforma revela el grau de retrocés de la situació política espanyola i, allò que és pitjor, de la pròpia psicologia col·lectiva del país. L'esquerra plora i es colpeix el pit pel fet de no haver forçat la ruptura en el seu dia, tot cercant-hi l'origen culpós dels seus errors i desventures, mentre la dreta condemna aquells que usurparen i malversaren el paper reformista que s'atribuïa zelosament des de les postrimeries del franquisme. Que li ho preguntin, si no, a Manuel Fraga». I encara més als fills de Torcuato Fernández Miranda.

Manuel Trallero, en una columna titulada «La traïció⁷⁵⁴», diu: «¿Què, sinó traïdors envers els respectius idearis, foren Adolfo Suárez, Santiago Carrillo, el president Tarradellas, el general Gutiérrez Mellado o el propi cardenal Tarancón?». Nosaltres, en el nostre llibre, hem allargat la llista per fer-hi entrar i dirigir l'acusació en especial contra aquells que provenen i es nodriren dins els rengles antifranquistes.

José María Maravall, ministre d'educació del primer govern socialista espanyol i catedràtic de sociologia política, reflexiona avui així⁷⁵⁵: «La nostra democràcia és una democràcia de baixa qualitat. No es millora la qualitat amb remeis màgics. Caldria tenir audàcia,

753 *La Vanguardia*, 21-6-95.

754 *La Vanguardia*, 5-9-95.

755 *La Vanguardia*, 3-10-95.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

reinventar. Cercar noves fórmules electorals de funcionament del congrés i dels partits. I, sobretot, que el reclutament dels polítics no es concentrés en persones poc estimables [!]. Cal que siguin persones que entenguin de què va l'interès general. Aquesta gent existeix i es pot buscar. Hi ha sectors, com els poders fàctics avui anomenats societat civil, que em preocupen. Es troben en la política, però també en la banca, en els mitjans de comunicació. I existeixen en un govern que moltes vegades s'ha resistit a afrontar-ne l'evidència... Existeixen en un partit excessivament jerarquitzat; també en una oposició dedicada a la truculència i a l'insult, en alguns dirigents de la dreta. I hi ha gent que quan parla de la justícia sembla que parla de la llei de Lynch⁷⁵⁶».

(Charles Lynch, en la Guerra de la independència nord-americana, introduí la pràctica de linxar sense cap mena de judici el malfactor sorprès en flagrant delictes).

L'Assemblea de Catalunya també era un poder fàctic en aquells dies i, a més, inequívocament del poble d'on únicament surt tota sobirania legítima en democràcia. I fou enganyada i dissolta pels líders majors, la majoria dels quals encara avui manen, emmaridats amb els poders fàctics antipopulars. Ingenú Maravall ¿qui d'ells anirà a buscar polítics estimables, si els buscadors figuren entre els no estimables?

Segons Europa Press⁷⁵⁷, «el portaveu del grup basc en el congrés de Madrid Iñaki Anasagasti manifestà que "la transició espanyola no es pot basar ni en la figura del Rei ni en la d'Adolfo Suárez, perquè era el poble qui empenyia de manera decisiva, i la transició s'hauria fet malgrat aquestes persones a les quals es dóna una importància desmesurada"».

Jordi Pujol⁷⁵⁸, reconeix que «a la transició espanyola també li

756 Charles Lynch, en la Guerra de la independència nord-americana, introduí la pràctica de linxar sense cap mena de judici el malfactor sorprès en flagrant delictes.

757 17-10-95.

758 *La Vanguardia*, 29-10-95.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

falta quelcom, perquè la desaparició de la UCD (no explica per què) féu que el ritme normal d'alternança política es trenqués». Sobre la possibilitat de la independència de Catalunya durant la transició espanyola, Pujol s'excusa tot tirant pilotes fora: «Entenem i celebrem que països l'existència dels quals era molt amenaçada hagin optat per la independència, com Estònia, Macedònia, Lituània o altres. El que passa és que la possibilitat que Europa tingués més estats plurinacionals hauria estat interessant per a Catalunya».

Josep M. Colomer, en un article titulat «Una democràcia de mala qualitat⁷⁵⁹», formula una llarga llista de greuges contra la vera democràcia fets per Nova democràcia espanyola, que resumeix així: «A causa de la forma en què es portà a terme la transició, la democràcia espanyola està afectada per una excessiva concentració de poder, la qual cosa va en detriment del pluralisme i no afavoreix el consens». Aquesta excessiva concentració de poder és allò que jo anomeno la substitució d'una monarquia tirànica (règim de Franco) per una oligarquia tirànica (règim monàrquic actual).

Xabier Arzalluz⁷⁶⁰, s'exclama: «Aquesta transició, que es vol posar com a exemple, tingué unes xacres tremendes amb una democràcia molt dubtosa».

Per a Manuel Vázquez Montalbán⁷⁶¹ «hem heretat una imatge que presenta el franquisme com quelcom d'obsolet, quan el cert és que la seva ombra encara gravità sobre la vida política d'aquest país [...] Antics responsables de moltes atrocitats de la brigada social de funest record, com els comissaris Conesa, Ballesteros o Navales, exerciren càrrecs d'importància en l'organigrama de la policia «democràtica» en els primers governs de la UCD».

Però és fàcil condemnar i difícil presentar alternatives viables. Algunes de les persones que ha llegit les dues primeres parts

759*La Vanguardia*, 28-11-95.

760*La Vanguardia*, 4-12-95.

761*La Vanguardia*, 5-12-95.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

d'aquest llibre em pregunten: «Doncs, què volíem?», La meua única il·lusió, després de tant de temps d'autoritarisme franquista i post-franquista, era ajudar amb totes les meves forces a conquerir la democràcia sense adjectius, el poder polític i econòmic del poble, finalitat expressament formulada en el segon punt de l'Assemblea de Catalunya. La Constitució espanyola de 1978, en el seu article primer, com qualsevol constitució que es vulgui considerar democràtica de veritat, diu: «La sobirania nacional resideix en el poble espanyol, del qual emanen tots els poders de l'Estat». Fem abstracció ara de la paraula «espanyol». La sobirania nacional resideix en el poble. I d'ell emanen tots els poders de l'Estat. No es pot formular més clar. I per més que ara faci vergonya als guanyadors parlar de poble (tota manifestació popular és sistemàticament titllada per ells de populista), en la «seua» Constitució es diu poble amb totes les lletres. La gent, inequívocament, desitjava la democràcia. Ara, ens diuen els líders, ja fruïm de la normalització democràtica. Els seguidors dels líders, enquadrats o no en partits, la quasi totalitat dels periodistes del paper, de la ràdio i de la televisió accepten aquest judici, s'omplen la boca amb la repetició *ad infinitum* de la paraula-talismà «democràcia» i ens embafen hora rere hora amb les expressions: «ara que ja som en democràcia», «la transició de la dictadura a la democràcia», «vint anys de democràcia», «el primer codi penal de la democràcia», etc.

Si això fos així, què pretenia l'oposició rupturista? Per què es va estendre un desencís pesant com un plom? Per què es va veure ofegada tota participació popular en la política, exactament a l'inrevés que en els anys turbulents de la sortida del franquisme? Per què els socialistes hagueren de prometre un «canvi» per tal que la gent els votés? Per què ara hi ha un nou desencís sobre el canvi promès pels socialistes? La raó adduïda sempre ha estat la por. Manuel Trallero, citat més amunt, després de titllar de traïdors els líders, els justifica: «mercès a ells, sovint hem evitat matar-nos els uns als altres com a simples conills» [id]. Jo diria que cal filar prim en el moment de repartir floretes. Alguns no es cansen d'invocar el

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

«soroll de sabres» tractant, així, d'endossar als militars una culpa que és exclusivament d'ells. Jo he recollit el plany desencisat de policies, guàrdies civils, funcionaris de presons, soldats i oficials militars d'esperit verament democràtic. Els líders polítics volien heretar l'autoritarisme franquista intacte. Se l'han repartit ignominiosament uns quants franquistes i uns quants antifranquistes; uns i altres fa més de vint anys que manen, i manen amb defallences només episòdiques. Per mantenir-se en el poder, els franquistes han acceptat els antifranquistes com a còmplices, i viceversa. També molts han argumentat que les votacions del referèndum sobre la reforma i les primeres eleccions foren «faves comptades». La dreta tenia encara massa força. No s'hi podia fer res. Franco morí al llit. I, gràcies a Torcuato Fernández Miranda i al rei d'Espanya, el mateix sistema franquista es féu l'*harakiri*. D'una banda, es parla de democràcia, i, de l'altra, es reconeix que la ruptura fou impossible. La realitat és que en els anys 70 anàvem creixent en força democràtica i, tot d'una, com he deixat detalladament escrit, els líders antifranquistes retiraren descaradament el peu de l'accelerador de la lluita popular. Per conservar llur poder ja no necessitaven el poble. El desmobilitzaren, l'arraconaren, el castraren amb arts més fines que les del franquisme. Tot a partir d'aleshores esdevingué secret; els líders antifranquistes acabaven de transformar-se en enemics del poble, i això no es podia dir. En realitat, esdevingueren els pitjors enemics del poble, per tal com havien estat els seus amics i ho continuaven aparentant. Aconsellaren el poble de seguir la legalitat de don Torcuato. I de legalitat en legalitat, la voluntat democràtica popular -que depassava el marc legal aleshores vigent-fou segrestada, i l'abundosa caça del *18 de julio* del vell lleó franquista, moribund, fou repartida entre un estol de joves hienes.

Qui podria deslliurar-nos de la generació de la dita transició? I qui la podrà substituir, si ells han practicat durant els darrers vint anys, igual que el general Franco, una política de terra calcinada per a tot allò que pogués significar la més mínima expressió de voluntat popular? Si fins i tot les carrosses de les festes majors, que abans dissenyava i preparava il·lusionadament la gent dels diferents barris

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

o municipis, ara són encarregades pels ajuntaments a empreses especialitzades amb diners de l'erari públic i rèdits electorals partidistes. «Tot ho fem per al poble: carrosses, focs artificials, pa i circ. I infinits llocs de treball administratiu ben protegits contra l'augment del cost de la vida. I subvencions, subvencions fins i tot a la més pura ociositat i a la inèpcia. Coses, aquestes darreres, que ni el general Franco havia arribat a fer.»

Aquests líders desaprensius guardaven un roc a la faixa: el favor calculat de la mà dreta d'Occident. La vella Europa gaudia d'una «democràcia» si fa no fa com la que ells necessitaven. I a la vella Europa li convenia anar preparant, per al seu flanc sud-occidental, una «democràcia» com la pròpia. Mai no pensem prou que els Estats Units, Europa i el Japó lideren un món mantingut deliberadament i escandalosament desigual en l'economia i colonitzat en la cultura. En el segle passat, les desigualtats econòmiques i els colonialismes culturals eren escandalosament palpables a tots els estats occidentals. En el curs d'un segle, el sistema dominant ha anat exportant la misèria estructural, material i espiritual a l'anomenat Tercer món bo i cercant la complicitat de la classe treballadora i els intel·lectuals (*clercs*, «clergues») del capdavanter primer món. L'eurocomunisme i el postmodernisme en són exemple. Si aquesta intel·lectualitat política i aquesta classe treballadora domesticades fan bondat i no desestabilitzen la desigualtat mundial imperant, adquireixen la condició de copartípcip del sistema, és a dir, en reben com a premi la seva integració en un ordre i una estructura d'aparença democràtica, el «menys dolent dels sistemes». Aquesta mena de premi és impensable per al Tercer Món, titllat hipòcritament pel primer d'antidemocràtic.

Com deia més amunt, però, els catalans, la nostra gent considerada en el sentit més ample, desitjava d'un mode inequívoc la democràcia. Durant el procés de sortida del franquisme, vaig tenir ocasió de constatar, per exemple, com a la gent senzilla d'Àustria o de Suïssa se'ls encenien les galtes davant la nostra Marxa de la Llibertat. «Si tinguéssim això al nostre país!». En uns anys de descontrol sorgí, entre els catalans, una revolució democràtica de

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

veritat, revolució amorosa del perdó i l'amnistia (no violenta, en què tota semblança amb Sèrbia, Croàcia o Txetxènia fóra mera casualitat), però també una revolució valenta dels drets i deures individuals, de les llibertats i coresponsabilitats nacionals i de la justícia econòmica i cultural internacionals. Que calia fer-la amb prudència? Certament. Però calia i encara cal fer-la.

Amic lector, no vull acabar aquest llibre com manen les ordenances. Em limito a suspendre'l de mode intencionadament sobtat. Restava ben obert. En algunes coses et podria servir de manual de reflexió i d'acció. Es va perdre una prometedora collita. Preparem-nos per a la següent. Agafa tu aquesta crònica i continua-la amb la teua pròpia vida.

CRONOLOGIA

1977

15 de juny

Primeres eleccions generals a l'Estat espanyol.

20 de juny

Delegació socialista catalana guanyadora visita Suárez.

21 de juny

Delegació socialista catalana visita el rei d'Espanya.

23 de juny

Delegació socialista catalana visita Tarradellas a París.

25 de juny

Es constitueix l'Assemblea de parlamentaris (AsP). I sessió plenària.

26 de juny

III Sessió plenària de l'Assemblea de Catalunya (AC) al palau del parlament de Barcelona.

27 de juny

Josep Tarradellas viatja a Madrid, Primera entrevista Tarradellas-Suárez.

28 de juny

Primera reunió de la comissió permanent de l'AsP.

29 de juny

Entrevista de Tarradellas amb el rei d'Espanya.

1 de juliol

Segona entrevista Tarradellas-Suárez.

2 de juliol

Comunicat oficial de les converses Tarradellas-Suárez.

4 de juliol

Es constitueix el tercer govern de la Monarquia espanyola.

5 de juliol

Segona permanent de l'AsP. Nou govern de Suárez a Madrid.

7 de juliol

La permanent de AsP es reuneix a París amb Tarradellas.

9 de juliol

Es toma a reunir (tercera) la permanent de l'AsP i nomena la comissió negociadora.

11 de juliol

Segona sessió plenària de l'AsP.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

12 de juliol

La pesseta es devalua en un 20%.

13 de juliol

Juntes preparatòries del congrés i del senat espanyols.

17 de juliol

XXX permanent de l'AC.

21 de juliol

Els motins de reclusos afecten vuit províncies.

22 de juliol

Obertura de les noves corts espanyoles.

26 de juliol

Suárez s'assegura la possibilitat de governar per decret-llei, en derrotar en el congrés les propostes del PSOE i el PCE.

28 de juliol

Espanya presenta la seva sol·licitud d'ingrés a la CEE.

1 d'agost

El congrés espanyol dels diputats elegeix per votació la ponència que redactarà l'esborrany de la nova constitució, en què participaran tots els grups parlamentaris, excepte el mixt.

31 d'agost

El PNV proposa un sistema confederal per l'autonomia del País Basc.

8 de setembre

Violents enfrontaments a Donòstia en la manifestació a favor de l'amnistia convocada pel PNV i el PSOE.

11 de setembre

Més d'un milió de persones es manifesta a Barcelona tot demanant l'Estatut.

17 de setembre

40.000 persones a Pamplona en la manifestació per l'amnistia.

20 de setembre

Atemptat de la Triple A contra la publicació *El Papus* amb resultat de mort del conserge.

29 de setembre

Es restableix per decret-llei la Generalitat de Catalunya.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

30 de setembre

Proposició de llei de l'oposició sobre amnistia; només és refusada per Aliança popular.

1 d'octubre

Ja hi ha redactats 56 articles de l'esborrany de constitució espanyola.

7 d'octubre

Més de 100.000 bascs es manifesten en demanda de l'autonomia d'Euskadi.

23 d'octubre

Retorn al Principat de Catalunya del president Tarradellas.

27 d'octubre

Signatura dels Pactes de la Moncloa, per al redreçament econòmic. Els sindicats en seran els grans absents.

6 de novembre

Quarta sessió plenària de l'AC.

1978

5 de gener

Entra en vigor la preautonomia d'Euskadi.

15 de gener

Tèrbol atemptat contra la sala Scala, de Barcelona.

31 de gener

1.133 esmenes al projecte de constitució de part del congrés dels diputats de Madrid.

14 de febrer

Cubillo defensa la independència de Canàries a Alger davant l'Organització per a la unitat africana (OUA). Jo defenso al senat el dret de Canàries a desfer-se del colonialisme espanyol que pateix. A Alger ressonen les meves paraules.

11 de març

S'aproven les pre-autonomies de Galícia, València, Aragó i Canàries.

22 de març

És assassinat el director general d'institucions penitenciàries Jesús Haddad.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

29 de març

Comerç d'armes de l'Estat Espanyol (Vicenç Fisas). Faig una interpel·lació al Govern en el senat en aquest sentit.

19 d'abril

S'aprova el règim preautonòmic d'Andalusia.

27 de juliol

El congrés aprova les lleis antiterroristes i de la policia.

28 d'agost

Em pertoca l'esmena «zero» sobre la nova Constitució espanyola en el ple del senat.

31 d'octubre

Les corts espanyoles aproven una nova constitució.

18 de novembre

Es desarticula l'operació conspirativa Galàxia, d'extrema dreta.

6 de desembre

Referèndum sobre la Constitució espanyola.

1979

1 de març

Segones eleccions generals a l'Estat espanyol.

29 de març

El rei d'Espanya Joan Carles I encarrega a Adolfo Suárez la formació de govern.

19 d'abril

Després de les primeres eleccions municipals, avui es constitueixen els nous ajuntaments.

9 de juny

Carlos Garaicoetxea és elegit president d'Euskadi per unanimitat.

25 d'octubre

Referèndum sobre els estatuts del Principat de Catalunya i d'Euskadi.

5 de desembre

Arriba a Bilbo Jesús Maria de Leizaola, president del govern basc en l'exili.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

1980

20 de març

El partit de Jordi Pujol venç en les eleccions al parlament del Principat de Catalunya.

9 d'abril

Carlos Garaicoetxea, cap del govern basc.

7 de maig

Sentència sobre l'operació Galaxia.

19 de juny

Mor Torcuato Fernández Miranda.

12 de juliol

Obertura del Tribunal constitucional.

4 de novembre

Reagan venç Carter en la presidència dels Estats Units.

1 de desembre

Entra en vigor la llei antiterrorista segons la nova Constitució espanyola.

21 de desembre

Referèndum de l'Estatut d'autonomia de Galícia.

1981

29 de gener

Adolfo Suárez dimiteix de cap de govern.

10 de febrer

El rei Joan Carles I d'Espanya encarrega a Leopoldo Calvo Sotelo la formació d'un nou gabinet.

23 de febrer

Madrid. Intent de cop d'estat de Tejero i Armada.

25 de febrer

Calvo Sotelo és investit president.

3 de desembre

El parlament de Barcelona demana la retirada de la LOAPA.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

1982

14 de març

100.000 manifestants a Barcelona contra la LOAPA.

3 de juny

Sentència pel 23-F.

6 de juliol

Calvo Sotelo dimiteix com president d'UCD, El succeeix per unanimitat Landelino Lavilla.

28 juliol

Adolfo Suárez abandona UCD.

2 d'octubre

Detenció de Crespo i Muñoz per intent de cop d'estat.

28 d'octubre

Els socialistes guanyen les eleccions generals.

BIBLIOGRAFIA I DOCUMENTACIÓ

Avui, diari de Barcelona. 16-6-77, 18-6-77, 21-6-77, 22-6-77, 25-6-77, 26-6-77, 27-6-77, 28-6-77, 29-6-77, 2-7-77, 7-7-77, 9-7-77, 11-7-77, 17-7-77, 30-8-77.

Josep Benet, *El president Tarradellas en els seus textos*, Empúries, 3a ed., Barcelona, juliol de 1992. 27-6-77, 2-7-77, 30-8-77.

Batista, Antoni-Playà, J., *La gran conspiració*, ed. Empúries, Barcelona, 1991. 17-6-77, 27-6-77.

Canigó, setmanari independent dels Països Catalans, de Barcelona. 16-6-77, 22-06-77, 26-06-77.

Catalunya Express, diari vespertí de Barcelona, 23-6-77, 26-6-77, 11-7-77, 30-8-77.

Casanova, Salvador, *Per una nova Ibèria*, La Magrana, Barcelona, 1988. (Ens referim a la Semblança introductòria escrita per Josep Ferrer, p. 9-78). 25-6-77. 17-7-77.

Cambio 16, setmanari de Madrid. 27-6-77. 1-7-77.

Diario de Barcelona. 1-7-77.

Der Spiegel, periòdic alemany. 22-8-77.

Diario 16, diari de Madrid. 17-7-77.

El País, diari espanyol. 13-7-77.

Hoja del lunes, periòdic dels dilluns de Barcelona. 17-7-77.

Informaciones, diari de Madrid. 9-7-77, 13-7-77.

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

La Vanguardia, diari de Barcelona. 27-6-77.

Mundo Diario, diari de Barcelona. 18-6-77, 21-6-77, 27-6-77, 28-6-77, 30-6-77, 7-7-77, 11-7-77, 13-7-77, 17-7-77, 20-7-77, 26-7-77, 30-8-77, 14-10-77.

Morán, Gregorio, Adolfo Suárez: Historia de una ambición, Planeta, Barcelona, 1991. 27-6-77.

Ortínez, Manuel, Una vida entre burgesos, ed. 62, 3a ed., . Barcelona, setembre de 1993. 27-6-77, 30-8-77.

Poble Andorrà. 26-7-77.

Pueblo, diari de Madrid. 27-6-77.

Subirats Piñana, Josep, La transició des del senat, La llar del llibre, Barcelona, 1991. 26-7-77.

Sánchez Terán, Salvador, De Franco a la Generalitat, Planeta, Barcelona, 1988. 27-6-77, 29-6-77.

Tele/eXpres, diari vespertí de Barcelona. 21-6-77, 26-6-77, 2-7-77.

Treball, periòdic del PSUC. 11-7-77.

Xirinacs, Lluís M., La traïció dels líders I, L'Eix editorial, Girona, 1993. 27-6-77, 17-7-77.

Xirinacs, Lluís M., La traïció dels líders II, L'Eix editorial, Girona, 1994. 17-6-77, 27-6-77, 5-7-77.

ÍNDIX DE CONTINGUTS

Índex de continguts

PRIMERA PART. LA SEMBRA LABORIOSA.....	17
1971.....	19
Dimecres, 13 de gener.....	19
Dijous, 14 de gener.....	19
Diumenge, 18 de gener.....	24
Dimarts, 23 de febrer.....	30
Divendres, 23 de març.....	35
Dilluns, 19 d'abril.....	37
Dimecres, 25 de maig.....	40
Dimecres, 20 de juliol.....	41
Dissabte, 17 d'agost.....	47
Dimecres, 1 de setembre.....	51
Diumenge, 7 de novembre.....	53
Dimecres, 15 de setembre.....	63
1972.....	67
Dilluns, 24 de gener.....	67
Dimecres, 12 de febrer.....	67
Divendres, 10 de març.....	74
Dimecres, 25 d'abril.....	81
Dilluns, 31 de juliol.....	84
Diumenge, 22 d'octubre.....	87
Diumenge, 12 de novembre.....	90
1973.....	97
Diumenge, 25 de març.....	97
Dimecres, 4 d'abril.....	99
Dimarts, 1 de maig.....	101
Dimecres, 9 de maig.....	103
Divendres, 15 de juny.....	106
Dimecres, 20 de juny.....	107

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

Dimarts, 11 de setembre.....	109
Diumenge, 28 d'octubre.....	119
Diumenge, 11 de novembre.....	125
Divendres, 23 de novembre.....	127
Dijous, 20 de desembre, a les 9 i 28 minuts del matí.....	135
1974.....	143
Dissabte, 2 de març.....	143
Dilluns, 25 de març.....	144
Dijous, 25 d'abril.....	148
Dissabte, 11 de maig.....	155
Dimarts, 30 de juliol.....	157
Diumenge, 8 de setembre.....	165
Dijous, 1 d'octubre.....	170
Dimarts, 31 de desembre.....	175
1975.....	179
Dijous, 9 de febrer.....	179
Dissabte, 22 de març.....	191
Divendres, 18 d'abril.....	194
Dijous, 1 de maig.....	196
Dijous, 12 de juny.....	199
Dissabte, 27 de setembre, després de les cinc i abans de les set.....	207
Dilluns, 6 d'octubre.....	211
Dijous, 9 d'octubre.....	214
Dissabte, 15 de novembre.....	218
Dijous, 20 de novembre.....	223
Diumenge (1r d'Advent), 30 de novembre.....	228
Diumenge, 14 de desembre.....	232
Divendres, 19 de desembre.....	238
Dimecres, 24 de desembre.....	250
1976.....	257
Dijous, 1 de gener.....	257
Divendres, 2 de gener.....	264
Dimecres, 7 de gener.....	269

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

Dijous, 15 de gener.....	274
Diumenge, 25 de gener.....	277
Diumenge, 1 de febrer.....	285
Dimecres, 3 de març.....	290
Dissabte, 1 de maig.....	299
Dissabte, 3 de juliol.....	310
BENÈVOLA CONCLUSIÓ DE LA PRIMERA PART.....	327
CRONOLOGIA.....	335
BIBLIOGRAFIA I DOCUMENTACIÓ.....	353
SEGONA PART. UNA PEDREGADA SECA.....	19
1976.....	23
Diumenge, 4 de juliol.....	23
Dimecres, 7 de juliol.....	37
Diumenge, 11 de juliol.....	42
Dimarts, 20 de juliol.....	47
Divendres, 30 de juliol.....	55
Dimarts, 10 d'agost.....	63
Divendres, 30 d'agost.....	66
Divendres, 10 de setembre.....	69
Dissabte, 11 de setembre.....	76
Diumenge, 12 de setembre.....	80
Diumenge, 19 de setembre.....	87
Cap de setmana del 2 i 3 d'octubre.....	96
Diumenge, 10 d'octubre.....	98
Dissabte, 23 d'octubre.....	100
Divendres, 26 de novembre.....	110
Dimecres, 15 de desembre.....	116
Dimecres, 22 de desembre.....	124
Dissabte, 25 de desembre.....	127
1977.....	143
Dijous, 6 de gener.....	147
Divendres, 14 de gener.....	152
Dilluns, 24 de gener.....	163
Diumenge, 13 de febrer.....	168

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

Divendres, 11 de març.....	176
Dimarts, 15 de març.....	183
Dissabte de glòria, 9 d'abril.....	187
Diumenge de Pasqua, 10 d'abril.....	199
Dimarts, 26 d'abril.....	207
Del diumenge 1 al dissabte 7 de maig.....	212
Diumenge primer de maig.....	213
Dilluns, 2 de maig.....	214
Dimarts, 3 de maig.....	214
Dimecres, 4 de maig.....	217
Dijous, 5 de maig.....	219
Divendres, 6 de maig.....	223
Dissabte, 7 de maig.....	224
Diumenge, 8 de maig.....	228
Dilluns, 9 de maig.....	235
Dimecres, 11 de maig.....	238
Dijous, 12 de maig.....	239
Divendres, 13 de maig.....	240
Dissabte, 14 de maig.....	241
Diumenge, 15 de maig.....	241
Dilluns, 16 de maig.....	247
Dimarts, 17 de maig.....	247
Dimecres, 18 de maig.....	249
Dijous, 19 de maig.....	251
Divendres, 20 de maig.....	251
Dissabte, 21 de maig.....	252
Diumenge, 22 de maig.....	253
Dimarts, 24 de maig.....	254
Dimecres, 25 de maig.....	258
Dijous, 26 de maig.....	258
Divendres, 27 de maig.....	261
Dissabte, 28 de maig.....	265
Diumenge, 29 de maig.....	271
Dilluns, 30 de maig.....	279

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

Dimarts, 31 de maig.....	280
Dimecres, 1 de juny.....	283
Dijous, 2 de juny.....	284
Divendres, 3 de juny.....	287
Dissabte, 4 de juny.....	289
Diumenge, 5 de juny.....	289
Dimecres, 8 de juny.....	290
Divendres, 10 de juny.....	292
Dissabte, 11 de juny.....	294
Diumenge, 12 de juny.....	296
Dilluns, 13 de juny.....	297
Dimarts, 14 de juny.....	297
Dimecres, 15 de juny.....	303
CONCLUSIÓ.....	309
CRONOLOGIA.....	319
BIBLIOGRAFIA I DOCUMENTACIÓ.....	331
TERCERA PART. LA COLLITA PERDUDA.....	17
1977.....	21
Dijous, 16 de juny.....	21
Divendres, 17 de juny.....	29
Dimarts, 21 de juny.....	32
Dimecres, 22 de juny.....	36
Dijous, 23 de juny.....	38
Divendres, 24 de juny.....	40
Dissabte, 25 de juny.....	42
Diumenge, 26 de juny.....	49
Proposta sobre adequació de l'Assemblea de Catalunya a la nova situació política.....	54
Dilluns, 27 de juny.....	59
Dimarts, 28 de juny.....	73
Dimecres, 29 de juny.....	75
Dijous, 30 de juny.....	79
Divendres, 1 de juliol.....	83
Dissabte, 2 de juliol.....	85

La traïció dels líders III. Lluís Maria Xirinacs.

Dimarts, 5 de juliol.....	91
Dijous, 7 de juliol.....	95
Dissabte, 9 de juliol.....	99
Dilluns, 11 de juliol.....	103
Dimecres, 13 de juliol.....	107
Diumenge, 17 de juliol.....	113
Dimecres, 20 de juliol.....	117
Divendres, 22 de juliol.....	123
Dimarts, 26 i dimecres, 27 de juliol.....	127
Diumenge, 11 de setembre del 1977.....	133
Divendres, 14 d'octubre del 1977.....	137
Diumenge, 23 d'octubre del 1977.....	145
Diumenge, 6 de novembre del 1977.....	149
Ampliació de la proposta d'adequació de l'Assemblea	149
Gran victòria pírrica.....	156
Dimecres, 6 de desembre del 1978.....	165
1979.....	173
Dijous, 1 de març.....	173
Dijous, 25 d'octubre.....	179
Dilluns, 23 de febrer del 1981.....	183
Dimecres, 12 de gener del 1994.....	193
A títol de conclusió.....	205
CRONOLOGIA.....	213
BIBLIOGRAFIA I DOCUMENTACIÓ.....	219
ÍNDIX DE CONTINGUTS.....	221

Lluís Maria Xirinacs (Barcelona, 1932), antic escolapi, lluitador inalterable per les llibertats, titulat en filosofia, home compromès sota el franquisme i sota l'actual monarquisme, començà en els primers setanta, després de deu anys de treball pastoral, la seva dedicació a una contesa social i nacional que li valgué detencions, multes, judicis, empresonaments, vagues de fam, així com una anomenada internacional –va ésser proposat per al premi Nobel de la pau– i que va menar-lo a ser elegit senador barceloní per a les corts de Madrid en les primeres eleccions postfranquistes del regne d'Espanya.

En els darrers anys ha enllestit la redacció de la trilogia *LA TRAÏCIÓ DELS LÍDERS*, de la qual el present volum, *La collita perduda*, compon la tercera part, en què exposa el malaguanyat profit aplegat fins avui per la democràcia formal eixida rere el franquisme.

L'expressió «Què us diré» que dóna nom a la col·lecció prové de Ramon Muntaner amb la qual el nostre primer prosista volia propiciar una constant proximitat amb el lector.

